MINISTERIET FOR BØRN, LIGESTILLING,
INTEGRATION OG SOCIALE FORHOLD

ÆGTEFÆLLERS ØKONOMISKE FORHOLD

Betænkning afgivet af Retsvirkningslovsudvalget
Betænkning nr. 1552
2015

Publikationen kan bestilles hos
Rosendahls - Schultz Distribution
Herstedvang 10
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 63 19 69
distribution@rosendahls.dk
ISBN: 978-87-7546-523-1
ISBN: 978-87-7546-524-8 (e-udgave)
Produktion og tryk: Rosendahls A/S
Pris: Kr. 150 pr. bog incl. moms

ÆGTEFÆLLERS ØKONOMISKE FORHOLD

Betænkning afgivet af

Retsvirkningslovsudvalget

Betænkning nr. 1552

2015

Udkast til Lov om ægtefællers økonomiske forhold 17

Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser 43

Kapitel 1 Udvalgets nedsættelse og arbejde 146
1. Udvalgets kommissorium 146
2. Udvalgets sammensætning 151
3. Udvalgets arbejde 153
4. Terminologi og anvendte forkortelser 154
5. Forslag til ændret terminologi 156

Kapitel 2 Sammenfatning af udvalgets forslag 159
1. Indledning 159
2. Den legale formueordning 160
3. Arv og gave m.v. 162
4. Aftaler om særeje og andre aftaler om delingen 163
5. Gaver mellem ægtefæller og ægtefællers gaver til tredjemand 164
6. Beskyttelse af ægtefællernes fælles bolig m.v. 164
7. Deling af ægtefællernes formuer 165
8. International privatret 165
9. Forældede regler 166
10. Midlertidige boligafgørelser 167
11. Overgangsregler og ændring af anden lovgivning 167

Kapitel 3 Den legale formueordning – historisk udvikling 168
1. Før 1925 168
2. 1918-udkastet 169
3. 1925-loven 170
4. Ægteskabsudvalget af 1957 170
    4.1. Modifikationer i den legale formueordning 171
    4.2. Særeje 173
5. Ægteskabsudvalget af 1969 173
    5.1. Udvalgets undersøgelser og overvejelser 174
6. Særejereformen 176
7. Pensionsreformen 177
8. Formuefællesskabet i dag 178
    8.1. Definition og stiftelse 178
    8.2. Rådighed og hæftelse 178
    8.3. Særråden 178
    8.4. Særhæften 179
    8.5. Fravigelse af formuefællesskabet 179
        8.5.1. Særeje 179

8.5.2. Andre fravigelser . . . 180
8.6. Betydning af formuefællesskab eller særeje ved skifte . . . 181
8.6.1. Bodeling . . . 181
8.6.2. Uskiftet bo . . . 183

Kapitel 4 Statistik og undersøgelser . . . 184
1. Indledning . . . 184
2. Vielser, skilsmisser og ægtefællers formuer . . . 184
2.1. Vielser . . . 184
2.1.1. Forudgående samliv . . . 187
2.2. Separationer og skilsmisser . . . 189
2.3. Formuer . . . 190
2.3.1. Størrelse og fordeling . . . 191
2.3.2. Pensionsformue . . . 194
2.4. Indkomster . . . 198
3. Undersøgelse af ægtepagter . . . 202
3.1. Omfanget af ægtepagter . . . 202
3.2. Ægtepagtundersøgelser fra 2010 . . . 203
3.2.1. Oprettelsen . . . 203
3.2.2. Ægtepagtstyper . . . 205
3.2.3. Begrænsninger . . . 206
3.2.4. Indtægter og surrogater . . . 206
3.2.5. Særlige bestemmelser . . . 206
3.2.6. Afviste bestemmelser . . . 206
3.3. Ægtepagtsundersøgelsen fra 1997 . . . 207
4. Justitsministeriets forskningsafdelings undersøgelse fra 2011 af befolkningens holdning . . . 207
4.1. Indledning . . . 207
4.2. Holdninger til deling af formue ved skilsmisse . . . 208
4.2.1. Respondenternes holdninger og deres baggrund . . . 210
4.2.1.1. Køn og alder . . . 211
4.2.1.2. Region . . . 212
4.2.1.3. Nuværende og tidligere parforhold . . . 213
4.2.1.4. Familietype og børn . . . 215
4.2.1.5. Uddannelse og beskæftigelse . . . 217
4.2.1.6. Indkomst og formue . . . 218
4.3. Afsluttende bemærkninger . . . 220
5. Danske FAMILIEadvokaters befolkningsundersøgelse fra 2012 . . . 220

Kapitel 5 Den legale formueordning . . . 222
1. Indledning . . . 222
2. Fravigelse af udgangspunktet om ligedeling efter gældende ret . . . 222

2.1. Personlige og uoverdragelige rettigheder (§ 15, stk. 2-rettigheder) . . . 222
2.1.1. Pensionsrettigheder . . . 223
2.1.2. Personskade- og forsørgertabserstatninger . . . 223
2.1.3. Fratrædelsesgodtgørelser og andre godtgørelser i tilknytning til et ansættelsesforhold . . . 225
2.1.4. Andre personlige og uoverdragelige rettigheder . . . 225
2.2. Kortvarigt ægteskab . . . 226
3. Fremmed ret . . . 227
3.1. Norge . . . 227
3.1.1. Den norske skævdelingsregel . . . 227
3.1.2. Mindretallet i det norske ekteskapsutvalg . . . 230
3.2. Sverige . . . 231
3.3. Tyskland . . . 233
3.3.1. Zugewinngemeinschaft . . . 234
3.3.2. Skifte af Zugewinngemeinschaft . . . 236
3.3.2.1. Ved skilsmisse . . . 236
3.3.2.1.1. Skønsmæssige fravigelser . . . 237
3.3.2.2. Ved død . . . 238
3.3.3. Praktikerkritik . . . 238
3.4. Den tysk-franske traktat . . . 239
3.5. Commission on European Family Law . . . 240
4. Udvalgets overvejelser . . . 241
4.1. Indledning . . . 241
4.2. Befolkningens holdning – de gennemførte undersøgelser . . . 242
4.3. Fordele og ulemper ved den nuværende formueordning . . . 243
4.4. Udvalgets overvejelser om en fremtidig formueordning . . . 244
4.4.1. En ordning inspireret af den norske formueordning . . . 245
4.4.2. En ordning inspireret af den tyske formueordning . . . 247
4.4.3. Udvalgets forslag til en ny legal formueordning . . . 249
4.4.3.1. Trinvis ligedelings-modellen (flertallets forslag) . . . 250
4.4.3.2. Indbragte værdier-modellen (et mindretals forslag) . . . 252
4.4.3.3. Skønsmæssig skævdeling (et andet mindretals forslag) . . . 257
4.4.3.3.1. Forslaget . . . 257
4.4.3.3.2. Vurdering . . . 258
4.4.3.3.3. Kompensationssagers behandling . . . 261
4.4.3.3.4. Skønsmæssig skævdeling . . . 262
4.4.4. Formueordningen ved død . . . 265
4.4.5. Forskelle og ligheder mellem flertallets og mindretallenes forslag . . . 266
4.4.6. Flertallets vurdering af mindretallenes forslag . . . 267
4.4.6.1. Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag . . . 267
4.4.6.2. Svend Danielsens forslag . . . 269
4.4.7. Mindretallenes vurdering af flertallets forslag . . . 270

4.4.8. Personlige og uoverdragelige rettigheder . . . 271
4.4.9. Personskadeerstatning . . . 271

Kapitel 6 Arv og gave m.v. fra tredjemand . . . 275
1. Indledning . . . 275
2. Gældende ret . . . 275
2.1. Retsvirkningslovens § 28 a – arv og gave . . . 275
2.1.1. Delarv – delgave . . . 276
2.2. Forsikrings- og pensionsydelser m.v. . . . 279
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 279
4. Fremmed ret . . . 279
4.1. Norge . . . 279
4.2. Sverige . . . 280
4.3. Tyskland . . . 280
5. Udvalgets overvejelser . . . 281
5.1. Befolkningens holdning . . . 281
5.2. Udvalgets overvejelser . . . 282
5.2.1. Generelle betragtninger . . . 282
5.2.2. Flertallets forslag . . . 284
5.2.2.1. I hvilket omfang skal arv og gave kunne holdes uden for delingen ved separation og skilsmisse? . . . 284
5.2.2.2. Arveladers og gavegivers adgang til at træffe bestemmelse om arven eller gaven (lovudkastets § 27) . . . 288
5.2.2.3. Båndlagt arv og gave (lovudkastets § 29) . . . 289
5.2.3. Jørgen U. Grønborgs, Kirsten Reimers-Lunds og Irene Nørgaards mindretalsudtalelse . . . 290
5.2.3.1. Mindretallets forslag til legal ordning (lovudkastets § 26) . . . 290
5.2.3.2. Mindretallets forslag til arveladers og gavegivers adgang til at træffe bestemmelse (lovudkastets § 27) . . . 291
5.2.3.3. Særligt om surrogater og indtægter . . . 298
5.2.4. Svend Danielsens mindretalsudtalelse om udeladelse af § 26 . . . 299
5.2.5. Flertallets bemærkninger til mindretallenes forslag . . . 301
5.2.6. Ægtefælles adgang til at indgå aftaler om deling af arv og gave, hvis dette ikke strider mod arveladers eller gavegivers bestemmelse . . . 303
5.2.7. Retsstillingen ved en ægtefælles død, hvis hverken arvelader eller gavegiver eller ægtefællerne selv har truffet bestemmelse . . . 303
5.2.8. Forsikrings- og pensionsydelser m.v. . . . 305

Kapitel 7 Aftaler om særeje m.v. . . . 306
1. Indledning . . . 306
2. Gældende ret . . . 306
2.1. Særejeformer . . . 307

2.1.1. Skilsmissesæreje . . . 307
2.1.2. Fuldstændigt særeje . . . 308
2.1.3. Kombinationssæreje . . . 308
2.1.4. Brøkdelssæreje . . . 309
2.1.5. Sumsæreje og sumfælleseje . . . 310
2.2. Surrogater, indtægter og sammenblanding af formuearter . . . 311
2.2.1. Anpartssæreje . . . 312
2.3. Særeje og gæld . . . 314
2.4. Tidsbegrænsning af særeje . . . 314
2.5. Ændring og ophør af særeje . . . 315
2.6. Øvrige aftaler om fravigelse af de legale delingsregler, herunder forhåndsaftaler om særejekompensation og boslodsafkald . . . 315
3. Baggrunden for de gældende regler . . . 317
3.1. Særejereformen af 1990 og dens forarbejder . . . 319
4. Fremmed ret . . . 319
4.1. Norge . . . 319
4.1.1. Særeje for hele formuen . . . 320
4.1.2. Særeje for dele af formuen . . . 320
4.1.3. Særeje, der ikke gælder ved død . . . 321
4.1.4. Tidsbegrænsning . . . 321
4.1.5. Aftale om, at der ikke skal ske skævdeling . . . 322
4.1.6. Kombinationer af særeje . . . 322
4.1.7. Indtægter og surrogater . . . 322
4.2. Sverige . . . 322
4.2.1. Særejeformer . . . 322
4.2.2. Sammenblandede formuer . . . 323
4.2.3. Tidsbegrænsning og tilsidesættelse . . . 323
4.2.4. Indtægter og surrogater . . . 324
4.3. Tyskland . . . 324
5. Udvalgets overvejelser . . . 325
5.1. Aftalefrihed og begrænsninger heri . . . 325
5.2. Særejeformer . . . 326
5.2.1. Skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje, brøkdelssæreje og kombinationssæreje . . . 326
5.2.2. Sumsæreje og sumdeling (sumfælleseje) . . . 326
5.2.3. Dødsfaldssæreje . . . 328
5.3. Surrogater, indtægter og sammenblanding af formuearter . . . 329
5.3.1. Et aktiv erhverves for dels særejemidler og dels midler, der ikke er særeje eller der er en anden form for særeje . . . 329
5.3.2. Et aktiv erhverves delvis for særejemidler og finansieres i øvrigt ved gældsoptagelse eller gældsovertagelse . . . 331
5.3.2.1. Flertallets forslag . . . 332

5.3.2.2. Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag . . . 333
5.3.2.3. Flertallets bemærkninger til mindretallets forslag . . . 336
5.3.3. Aftaler om surrogater og indtægter . . . 339
5.4. Andre aftaler om fravigelse af de legale delingsregler . . . 340
5.4.1. Fravigelse fra lovudkastets § 45 . . . 340
5.4.2. Deling af arv og gave m.v. fra tredjemand . . . 341
5.4.3. Deling af erstatning for personskade m.v. . . . 342
5.4.4. Personlige og uoverdragelige rettigheder . . . 342
5.4.5. Pensionsrettigheder . . . 343
5.4.6. Forhåndsaftaler om kompensation . . . 343
5.4.7. Aftaler om gæld . . . 345
5.4.7.1. Flertallets forslag . . . 345
5.4.7.2. Mindretallets forslag . . . 348
5.5. Tidsbegrænsning og betingede aftaler . . . 349
5.6. Konklusion . . . 350

Kapitel 8 Formkrav til ægtepagter . . . 351
1. Indledning . . . 351
2. Gældende ret . . . 351
2.1. Formkrav til ægtepagter . . . 351
2.2. Formkrav til testamenter . . . 353
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 355
3.1. Lov om formueforholdet mellem ægtefæller (1899-loven) . . . 355
3.2. Lov om ægteskabets retsvirkninger (1925) . . . 356
3.3. Godkendelsesordningen . . . 356
3.4. Forslag til ændringer efter retsvirkningslovens ikrafttræden . . . 357
3.5. Arvelovsudvalgets overvejelser om formkrav til testamenter . . . 359
4. Fremmed ret . . . 359
4.1. Norge . . . 359
4.2. Sverige . . . 361
4.3. Tyskland . . . 361
5. Udvalgets overvejelser . . . 362
5.1. Offentlighed . . . 362
5.2. Prøvelse af ægtepagter . . . 363
5.3. Udvalgets overvejelser om alternativer til tinglysning . . . 364
5.4. Ægtefællernes behov for vejledning . . . 366
5.5. Konklusion . . . 367

Kapitel 9 Gaver mellem ægtefæller . . . 368
1. Indledning . . . 368
2. Gældende ret . . . 368
2.1. Krav om ægtepagt ved gaver mellem ægtefæller . . . 368

2.2. Sædvanlige gaver . . . 369
2.3. Livsforsikring, overlevelsesrente eller lignende forsørgelse, der sikres den anden ægtefælle . . . 369
2.4. Fremtidige erhvervelser . . . 370
2.5. Overskudsdeling . . . 370
2.6. Bevisbyrdereglen . . . 371
2.7. Subsidiær hæftelse for modtagerægtefællen . . . 371
2.8. Omstødelse af gaver efter konkursloven . . . 372
2.9. Sondringen mellem gave, lån, forsørgelse og formueretlige krav . . . 373
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 375
3.1. Ægteskabsudvalget af 1957 . . . 375
3.2. Ægteskabsudvalget af 1969 . . . 375
3.3. Konkursudvalget . . . 376
4. Fremmed ret . . . 376
4.1. Norge . . . 376
4.2. Sverige . . . 377
5. Udvalgets overvejelser . . . 378
5.1. Kravet om ægtepagt ved gaver . . . 378
5.1.1. Forholdet mellem ægtefællerne og i forhold til deres arvinger . . . 378
5.1.2. Forholdet til kreditorerne . . . 379
5.2. Subsidiær hæftelse for den ægtefælle, der har modtaget en gave . . . 381
5.2.1. Løbende overførsler . . . 382
5.2.2. Insolvenskravet . . . 382
5.2.3. Forældelse af kravet mod modtagerægtefællen . . . 383
5.2.4. Mulighed for lempelse af kravet . . . 384
5.2.5. Skævdeling ved bodeling . . . 384
5.2.6. Overdragelsen af alt, hvad en ægtefælle fremtidigt erhverver . . . 385

Kapitel 10 Reguleringskrav . . . 386
1. Indledning . . . 386
2. Gældende ret . . . 386
2.1. Formålet med reglerne . . . 387
2.2. Anvendelsesområde . . . 387
2.2.1. § 23, stk. 2 – overførsler fra fælleseje til særeje . . . 387
2.2.2. § 23, stk. 3 – overførsler fra særeje til fælleseje . . . 388
2.2.3. Særligt om pensioner . . . 388
2.3. Opgørelse af kravet på skiftet . . . 388
2.4. Vederlagskrav i dødsfaldssituationer . . . 391
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 392
3.1. 1918-lovudkastet . . . 392
3.2. Ægteskabsudvalget af 1957 . . . 392
3.3. Ægteskabsudvalget af 1969 . . . 393

3.4. Særejereformen og dødsboskiftereformen . . . 393
3.5. Ændringer som følge af pensionsreformen . . . 393
4. Fremmed ret . . . 393
4.1. Norge . . . 393
4.2. Sverige . . . 394
5. Udvalgets overvejelser . . . 394
5.1. Indledning . . . 394
5.2. Formålet med bestemmelserne og anvendelsesområde . . . 395
5.3. Minimumsgrænse for et reguleringskrav? . . . 397
5.4. Beregning af reguleringskravets størrelse . . . 398
5.5. Hvilken del af formuen skal et reguleringskrav efter § 50 kunne rettes imod? . . . 399
5.6. Hvornår kan kravet rejses? . . . 400
5.7. Reguleringskrav ved en ægtefælles død . . . 400

Kapitel 11 Sameje . . . 403
1. Indledning . . . 403
2. Gældende ret . . . 403
2.1. Fastlæggelse af sameje . . . 403
2.2. Nærmere om bevisvurderingen og det formelle ejerskab . . . 404
2.3. Efterfølgende investering . . . 404
2.4. Retsvirkninger . . . 405
2.5. Ophør . . . 405
3. Fremmed ret . . . 406
3.1. Norge . . . 406
3.2. Sverige . . . 408
4. Udvalgets overvejelser . . . 409
4.1. Indledning . . . 409
4.2. Formodningsregel vedrørende visse aktiver . . . 410
4.3. Arbejdsindsats som begrundelse for sameje . . . 411
4.4. Udtagelse af aktiver ved bodelingen . . . 411
4.5. Konklusion . . . 411

Kapitel 12 Ægtefællers adgang til at disponere på hinandens vegne . . . 412
1. Indledning . . . 412
2. Gældende ret . . . 412
2.1. Retsvirkningslovens §§ 11 og 12 . . . 412
2.2. Retsvirkningslovens § 13 . . . 414
2.3. Retsvirkningslovens § 14 . . . 416
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 417
3.1. Retsvirkningslovens §§ 11 og 12 . . . 417
3.2. Retsvirkningslovens §§ 13 og 14 . . . 418
4. Fremmed ret . . . 419

4.1. Norge . . . 419
4.2. Sverige . . . 419
5. Udvalgets overvejelser . . . 420
5.1. Retsvirkningslovens §§ 11 og 12 . . . 420
5.2. Retsvirkningslovens §§ 13 og 14 . . . 421

Kapitel 13 Beskyttelse af ægtefællernes fælles bolig m.v. . . . 422
1. Indledning . . . 422
2. Gældende ret . . . 423
2.1. Retsvirkningslovens § 18 . . . 423
2.1.1. Fast ejendom . . . 423
2.1.2. Familiens bolig . . . 423
2.1.3. Den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed . . . 424
2.1.4. Lejeboliger . . . 424
2.1.5. Andelsboliger . . . 425
2.2. Retsvirkningslovens § 19 . . . 425
2.2.1. Indbo . . . 425
2.2.2. Erhvervsredskaber . . . 425
2.3. Sanktioner ved dispositioner i strid med reglerne . . . 426
2.3.1. Retsvirkningslovens § 18 . . . 426
2.3.2. Retsvirkningslovens § 19 . . . 426
2.4. Tilladelser efter retsvirkningslovens § 20 . . . 427
2.5. Udtagelse ved skifte – krydsende udtagelsesret . . . 427
2.5.1. Fast ejendom . . . 428
2.5.2. Erhvervsvirksomhed og arbejdsredskaber . . . 429
2.5.3. Indbo . . . 429
2.5.4. Lejeboliger . . . 429
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser om ændringer . . . 430
3.1. Ægteskabsudvalget af 1957 . . . 430
3.2. Ægteskabsudvalget af 1969 . . . 431
3.2.1. Fast ejendom . . . 431
3.2.2. Løsøre . . . 432
3.2.3. Pantsætning . . . 432
3.2.4. Kontrolsystem . . . 432
4. Fremmed ret . . . 433
4.1. Norge . . . 433
4.2. Sverige . . . 433
5. Udvalgets overvejelser . . . 434
5.1. Beskyttelse af familiens bolig . . . 434
5.2. Beskyttelse af indbo . . . 437
5.3. Krydsende udtagelsesret . . . 438
5.3.1. Ægtepagt om fravigelse af retten til krydsende udtagelsesret . . . 439

5.3.1.1. Mindretallets forslag . . . 440
5.3.1.2. Flertallets forslag . . . 440

Kapitel 14 Ægtefællers forsørgelses- og oplysningspligt . . . 442
1. Indledning . . . 442
2. Gældende ret . . . 442
2.1. Ægtefællers forsørgelsespligt over for hinanden . . . 442
2.2. Forsømmelse af forsørgelsespligten . . . 445
2.3. Ændring af afgørelser eller aftaler om bidrag . . . 448
2.3.1. Afgørelser . . . 448
2.3.2. Aftaler . . . 448
2.4. Klage over afgørelser om bidrag . . . 449
2.5. Ægtefællernes oplysningspligt . . . 449
2.6. Offentligretlig forsørgelse . . . 451
2.7. Overladelse af løsøre . . . 451
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 452
4. Fremmed ret . . . 453
4.1. Norge . . . 454
4.2. Sverige . . . 454
5. Udvalgets overvejelser . . . 455
5.1. Forsørgelse under samlivet eller ved samlivsophævelse af andre grunde end uoverensstemmelse . . . 456
5.1.1. Selve forsørgelsespligten . . . 456
5.1.2. Fastsættelse af bidrag . . . 456
5.1.3. Kriterierne . . . 457
5.1.4. Ændring af bidrag . . . 457
5.2. Forsørgelse efter en samlivsophævelse . . . 458
5.2.1. Fastsættelse af bidrag . . . 458
5.2.2. Skal ophævelsen af samlivet stadig være på grund af uoverensstemmelse? . . . 459
5.2.3. Kriterierne for fastsættelse og ændring af bidrag . . . 460
5.3. Ægtefællers oplysningspligt . . . 460
5.4. Overladelse af løsøre . . . 461

Kapitel 15 En ægtefælles misbrug af sin formue . . . 462
1. Indledning . . . 462
2. Gældende ret . . . 462
2.1. En ægtefælles ret til at råde over sin formue . . . 462
2.2. Krav efter retsvirkningslovens § 23, stk. 1 . . . 463
2.2.1. Hvornår kan kravet gøres gældende? . . . 465
2.3. Bosondring efter retsvirkningslovens § 38 . . . 465
2.3.1. Anvendelsen af bosondring i praksis . . . 468
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 469

3.1. Misbrug . . . 469
3.2. Bosondring . . . 470
3.3. Omstødelse af gaver . . . 470
4. Fremmed ret . . . 471
4.1. Norge . . . 471
4.1.1. Misbrug og omstødelse af gaver . . . 471
4.1.2. Skifte uden separation eller skilsmisse . . . 471
4.2. Sverige . . . 471
4.2.1. Misbrug og omstødelse af gaver . . . 471
4.2.2. Skifte uden separation eller skilsmisse . . . 472
5. Udvalgets overvejelser . . . 472
5.1. Misbrug . . . 472
5.1.1. Dækning af et krav som følge af misbrug . . . 473
5.1.2. Misbrug før et dødsfald . . . 474
5.2. Bosondring . . . 474
5.3. Omstødelse af gaver til tredjemand . . . 475

Kapitel 16 Deling af formuen ved separation, skilsmisse og død . . . 476
1. Indledning . . . 476
2. Gældende ret . . . 477
2.1. Formuefællesskabets ophør . . . 477
2.2. Opgørelsen af ægtefællernes bodele med fradrag af gæld . . . 478
2.3. Ligedeling og undtagelser hertil . . . 480
2.4. Deling af ægtefællernes formuer ved død . . . 480
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser . . . 481
4. Fremmed ret . . . 482
4.1. Norge . . . 482
4.2. Sverige . . . 483
5. Udvalgets overvejelser . . . 484
5.1. Ophørsdagen . . . 484
5.2. Genstande til personligt brug og bohave m.v. . . . 486
5.3. Fordeling af gæld mellem formue, der skal deles, og formue, der ikke skal deles . . . 487
5.3.1. Fordeling af gælden . . . 487
5.3.2. Konsekvenserne for delingen af, at gæld er betalt under ægteskabet med midler af en anden status . . . 489
5.3.3. Forholdet til kreditorerne . . . 489
5.3.4. Konsekvenserne af Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag om brøkdelssæreje . . . 490
5.4. Skifte ved død . . . 490

Kapitel 17 Kompensation, skønsregler og ændring af bodelingsaftaler . . . 491
1. Indledning . . . 491

2. Gældende ret 491
2.1. Ægtefælleskiftelovens § 61 491
2.2. Ægtefælleskiftelovens § 67 492
2.3. Aftaler om bodeling 494
3. Baggrunden for reglerne og tidligere overvejelser 496
3.1. Særejekompensation 496
3.1.1. Ægteskabsudvalget af 1957 496
3.1.2. Ægteskabsudvalget af 1969 497
3.1.3. Ændringer som følge af ægtefælleskifteloven 498
3.1.4. Ændring af delingsaftaler 499
4. Fremmed ret 499
4.1. Norge 499
4.2. Sverige 500
5. Udvalgets overvejelser 501
5.1. Fravigelse af de legale delingsregler 501
5.1.1. Fravigelse i retning af mindre ligedeling 502
5.1.2. Fravigelse i retning af mere ligedeling 502
5.1.2.1. Kompensation for medvirken 503
5.1.2.2. Urimeligt stillede ægtefæller 504
5.1.2.2.1. Kompensation ved trinvis ligedeling 505
5.1.2.2.2. Kompensation ved indbragte værdier 505
5.1.2.3. Kompensationsreglerne ved død 506
5.1.2.3.1. Kompensation for medvirken 506
5.1.2.3.2. Urimeligt stillede ægtefæller 507
5.1.2.3.3. Kompensationsreglerne, hvis en ægtefælle dør efter separation eller skilsmisse, men før skiftet er afsluttet 508
5.2. Ændring eller tilsidesættelse af aftaler om delingen 509

Kapitel 18 International privatret 511
1. Indledning 511
2. Gældende ret 512
2.1. Lovvalg 512
2.2. Gyldigheden af ægtepagter oprettet i udlandet 512
2.3. Den Nordiske Ægteskabskonvention 513
2.4. Kommende EU-lovgivning 515
3. Udvalgets overvejelser 518
3.1. Generelle betragtninger 518
3.2. Lovvalg i mangel af aftale 519
3.2.1. Lovvalget ved ægteskabets indgåelse 519
3.2.2. Ægtefællerne ændrer bopæl 522
3.2.3. Tilfælde, hvor ægtefællerne ikke har bosat sig i samme stat 524
3.2.4. Skønsmæssig fravigelse af de legale regler 524

3.3. Lovvalgsaftaler . . . 525
3.3.1. Hvilken stats lov kan ægtefællerne aftale at anvende? . . . 525
3.3.2. Formelle krav til en lovvalgsaftale . . . 526
3.3.3. Vurdering af gyldigheden af en lovvalgsaftale . . . 526
3.3.4. Skal en lovvalgsaftale omfatte samtlige aktiver og passiver (enhedsprincippet)? . . . 527
3.3.5. Grundlæggende danske retsprincipper . . . 527

Kapitel 19 Overgangsregler . . . 529
1. Indledning . . . 529
2. Den legale formueordning . . . 530
2.1. Flertallets forslag . . . 530
2.2. Et mindretals forslag . . . 531
2.3. Et andet mindretal . . . 531
3. Arv og gave m.v. fra tredjemand . . . 531
4. Reglerne om forsørgelse og oplysningspligt . . . 533
5. Begrænsninger i en ægtefælles råden over sin formue . . . 533
6. Formkrav til ægtepagter . . . 534
7. Indholdet af ægtepagter om særeje, herunder hvad der gyldigt kan aftales . . . 534
8. Regulerings- og misbrugskrav . . . 536
8.1. Reguleringskrav . . . 536
8.2. Misbrugskrav . . . 537
9. Personskadeerstatninger . . . 537
10. Ægtefællers gaver . . . 537
10.1. Gaver mellem ægtefæller . . . 537
10.2. Ægtefællers gaver til tredjemand . . . 538
11. Reglerne om deling af ægtefællernes formuer ved separation, skilsmisse og død . . . 539
11.1. Ophørsdagen . . . 539
11.2. Reglerne om udtagelsesret . . . 539
11.3. Reglerne om fordeling af gæld mellem formue, der skal deles, og formue, der ikke indgår i delingen . . . 540
11.4. Reglerne om kompensation . . . 540
11.5. Rent personlige genstande . . . 540
11.6. Delingsaftaler samt ændring og tilsidesættelse heraf . . . 540
12. Forholdet til fremmed ret . . . 541
12.1. De legale regler om lovvalget . . . 541
12.2. Adgangen til at indgå lovvalgsaftaler . . . 542
13. Hæftelse for den anden ægtefælles dispositioner . . . 542
14. Bosondring . . . 543

Kapitel 20 Midlertidige boligafgørelser . . . 544
1. Indledning . . . 544

2. Gældende ret om midlertidige afgørelser 544
2.1. Generelt om midlertidige afgørelser 544
2.1.1. Tidligere overvejelser om midlertidige afgørelser om bolig 544
3. Om bortvisningsordningen 546
3.1. Baggrund for ordningen 546
3.2. Lov om bortvisning m.v. 550
3.3. Den sociale lovgivning om akutte boligproblemer 551
4. Fremmed ret 553
4.1. Norge 553
4.2. Sverige 554
5. Udvalgets overvejelser 554
5.1. Udvalgets overordnede betragtninger 554
5.2. Udvalgets overvejelser om en model for midlertidige boligafgørelser 555

Kapitel 21 Ændring af anden lovgivning 561
1. Indledning 561
2. Generelle ændringer som følge af ny terminologi 561
3. Ægtefælleskifteloven 561
4. Arveloven 562
5. Ægteskabsloven 563
6. Dødsboskifteloven 565
7. Erstatningsansvarsloven 565
8. Forsikringsaftaleloven 565
9. Pensionsopsparingsloven 565
10. Lov om børns forsørgelse 565
11. Tinglysningsloven 566
12. Retsplejeloven 566
13. Skatteforvaltningsloven 567

Bilag 1 Ægtepagtundersøgelsen Supplerende tabeller 568

Bilag 2 ægteskab, skilsmisse og formuedeling 577

Bilag 3 Udvalgte tabeller fra: Danske *FAMILIE*advokaters befolkningsundersøgelse 606
1. Om undersøgelsen 606
2. Grundspørgsmål 607
3. Besvarelser ud fra køn 611
4. Besvarelser ud fra civilstand 612
5. Besvarelser ud fra forskel i indkomst 617

UDKAST TIL
LOV OM ÆGTEFÆLLERS ØKONOMISKE FORHOLD

Kapitel 1. Almindelige bestemmelser

Forpligtelser under ægteskabet

§ 1. Ægtefæller skal i fællesskab hver efter evne medvirke til opfyldelsen af familiens praktiske behov og dens rimelige forsørgelse under hensyntagen til familiens indtægts- og formueforhold.
Stk. 2. Hvad en ægtefælle modtager fra den anden efter stk. 1 tilhører modtageren.
Stk. 3. Hvis forpligtelsen efter stk. 1 ikke opfyldes, kan statsforvaltningen fastsætte bidrag efter kapitel 14.

Grundregler om formuerne

§ 2. Ægtefællernes formuer skal ved separation eller skilsmisse deles lige mellem dem, medmindre andet følger af § 33. Ved en ægtefælles død eller ved skifte af et uskiftet bo deles formuerne lige mellem den længstlevende ægtefælle eller dennes dødsbo og førstafdødes dødsbo, medmindre andet følger af §§ 59 og 60.

§ 3. Hver ægtefælle råder under ægteskabet over, hvad denne ejede ved ægteskabets indgåelse og senere har erhvervet, dog med de begrænsninger der følger af kapitel 2.

§ 4. Hver ægtefælle hæfter med sin formue for sine forpligtelser, uanset om de er opstået før eller under ægteskabet.

§ 5. Ægtefæller kan indgå aftaler med hinanden og kan pådrage sig forpligtelser over for hinanden, jf. dog stk. 2 og 3.
Stk. 2. Ægtefæller kan kun ved ægtepagt indgå de aftaler, som er omhandlet i kapitel 3. Ægtefæller kan give hinanden gaver, jf. kapitel 6.
Stk. 3. Ægtefæller kan ikke ved aftale fravige reglerne i denne lov, medmindre andet følger af kapitel 3 eller § 38.

Oplysningspligt m.v.

§ 6. Ægtefæller har pligt til at give hinanden de oplysninger, som er nødvendige for at vurdere deres økonomiske forhold.

§ 7. En ægtefælle kan kræve, at den anden deltager i oprettelsen af en fortegnelse over, hvad de hver især ejer, herunder hvilke aktiver og passiver der ikke skal indgå i delingen ved separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død.

Kapitel 2. Begrænsninger i en ægtefælles råden over sin formue

§ 8. En ægtefælle har pligt til at råde over sin formue, så den ikke utilbørligt forringes til skade for den anden.

Familiens helårsbolig

§ 9. En ægtefælle må ikke uden den andens samtykke overdrage, pantsætte, udleje eller bortforpagte familiens helårsbolig eller en bolig, der er bestemt til familiens helårsbolig.
Stk. 2. Samtykke kræves, selv om ægtefællerne har ophævet samlivet. Indgår boligen i delingen, gælder dette også efter separation eller skilsmisse, indtil der under skiftet er indgået aftale eller truffet endelig afgørelse om boligen. Er boligen særeje, kræves samtykke fra det tidspunkt, hvor der over for den anden ægtefælle eller skifteretten er fremsat krav efter § 48, og indtil der er indgået aftale eller truffet endelig afgørelse.

§ 10. Nægter den anden ægtefælle at samtykke efter § 9, eller kan samtykke ikke indhentes inden rimelig tid, kan statsforvaltningen efter anmodning fra den ægtefælle der vil indgå aftalen, eller fra den anden part i aftalen tillade dispositionen, hvis det findes rimeligt**.**

*Stk. 2***.** Behandler skifteretten en anmodning om bistand til at dele ægtefællernes formuer eller en enkelttvist om boligen, træffes afgørelse efter stk. 1 af skifteretten.

§ 11. Har en ægtefælle indgået en aftale uden samtykke efter § 9 eller tilladelse efter § 10, kan den anden ægtefælle få den omstødt ved dom, medmindre den anden part i aftalen ikke vidste eller burde vide, at ægtefællen ikke var berettiget til at indgå aftalen.
Stk. 2. Sag skal anlægges inden 3 måneder efter, at den anden ægtefælle har fået kendskab til aftalen, og inden 1 år efter aftalens tinglysning, eller, hvis aftalen ikke skal tinglyses, efter dens faktiske opfyldelse.

Erhvervsløsøre

§ 12. Har en ægtefælle overladt løsøre til brug i den andens erhvervsvirksomhed, bliver den ægtefælle, der ejer det, bundet af aftaler, som den anden indgår med tredjemand herom. Dette gælder dog ikke, hvis tredjemand vidste eller burde vide, at ægtefællen var uberettiget til at råde over løsøret.

Kapitel 3. Ægtepagt om delingen

§ 13. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale følgende om delingen af deres formuer ved en eventuel kommende separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død:

1) At den ene eller begge ægtefæller efter separation eller skilsmisse beholder deres formuer, men at formuerne deles ved den enes død (skilsmissesæreje).
2) At den ene eller begge ægtefæller ved den førstafdødes død beholder sit skilsmissesæreje (fuldstændigt særeje).
3) At en aftale om fuldstændigt særeje kun skal gælde, hvis en bestemt af ægtefællerne dør først, eller kun skal gælde førstafdødes eller længstlevendes skilsmissesæreje (kombinationssæreje).

Stk. 2. En aftale efter stk. 1 kan begrænses til at angå følgende:

1) Et eller flere aktiver.
2) En del af en ægtefælles formue bestemt ved erhvervelsesmåde eller erhvervelsestidspunkt.
3) En brøkdel af en ægtefælles formue eller af et eller flere aktiver (brøkdelssæreje).
4) Et bestemt beløb af en ægtefælles formue eller et bestemt beløb af værdien af et eller flere aktiver (sumsæreje).
5) Hele en ægtefælles formue med undtagelse af et bestemt beløb heraf eller med undtagelse af et bestemt beløb af værdien af et eller flere aktiver (sumdeling).

Stk. 3. Ægtefællerne kan aftale, at et beløb efter stk. 2, nr. 4 og 5 skal pristalsreguleres med nettoprisindekset, jf. lov om beregning af et nettoprisindeks. Ægtefællerne kan endvidere aftale, at et beløb efter nr. 5 skal forhøjes med et årligt beløb eller en årlig procentsats.

Stk. 4. Aftaler efter stk. 1-3 kan tidsbegrænses. Tidspunktet for særejets hele eller delvise bortfald skal kunne fastlægges ved aftalens eller ægteskabets indgåelse.

§ 14. Det, der træder i stedet for særeje, og indtægter af særeje er særeje. Ægtefællerne kan dog ved ægtepagt aftale, at det, der træder i stedet for særeje, ikke skal være særeje, og at indtægter af særeje, ikke skal være særeje. En aftale efter 2. pkt. kan ikke tidsbegrænses.

Stk. 2. Erhverves et aktiv dels for midler, der er særeje, og dels for midler, der ikke er særeje, bliver aktivet brøkdelssæreje. Brøken fastsættes efter forholdet mellem de midler, der er anvendt ved erhvervelsen.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Irene Nørgaard, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende affattelse af § 14, stk. 2, 3. pkt.:

Erhverves et aktiv dels for midler, der er særeje, og dels ved gældsovertagelse eller låneoptagelse, bliver aktivet særeje.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund) foreslår, at flertallets forslag til § 14, stk. 2, 3. pkt., ikke gennemføres, og at der i stedet indsættes følgende stk. 3 i § 14:

Stk. 3. Erhverves et aktiv dels for midler, der er særeje, dels for midler, der er af en anden formueart end ægtefællernes hovedformueordning, dels ved låneoptagelse eller overtagelse af gæld, opstår der ligeledes brøkdelssæreje. Brøken fastsættes efter forholdet mellem den kontante udbetaling og aktivets værdi ved erhvervelsen[1].

§ 15. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at § 45 ikke finder anvendelse. Aftalen kan ikke tidsbegrænses[2].

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende affattelse af § 16:

§ 16. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at værdien af arv og gave, jf. § 26, skal indgå i delingen. Aftalen kan begrænses til at gælde deling ved en ægtefælles død, herunder hvis en bestemt af ægtefællerne dør først, eller til arv og gave som førstafdøde eller længstlevende har modtaget. Aftalen kan ikke tidsbegrænses.
Stk. 2. Stk. 1 finder tilsvarende anvendelse på livsforsikringssummer samt pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som tilfalder en ægtefælle fra tredjemand, jf. § 26[3].

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) foreslår følgende affattelse af § 16:

§ 16. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at arv og gave m.v., jf. § 26, skal indgå i delingen eller skal være særeje som anført i § 13. En aftale om deling kan ikke tidsbegrænses.

§ 17. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at en pensionsrettighed skal være særeje, jf. § 13. En sådan aftale kan også omfatte fremtidige indbetalinger på pensionsrettigheden.
Stk. 2. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at værdien af en kapital- eller ratepensionsordning skal indgå i delingen ved separation eller skilsmisse.
Stk. 3. § 49 finder tilsvarende anvendelse.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende affattelse af § 18:

---

1 Hvis mindretallets forslag gennemføres, finder mindretallet, at der bør gennemføres en overgangsregel, således at bestemmelsen har virkning for erhvervelser, der sker efter lovens ikrafttræden.

2 Svend Danielsens forslag til § 45 går ud på, at skævdeling skal kunne ske ud fra et konkret skøn i tilfælde, hvor deling vil være urimelig. Som følge heraf foreslår han, at § 45 ikke skal kunne fraviges ved en forhåndsaftale, og at § 15 således skal udelades af lovudkastet.

3 Da Svend Danielsen har foreslået, at § 26 skal udelades, således at arv og gave fra tredjemand som udgangspunkt skal indgå i delingen, foreslår han som følge heraf, at § 16 udgår.

§ 18. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at værdien af en erstatning, godtgørelse eller forsikringsudbetaling, jf. § 43, stk. 1, skal indgå i delingen ved separation eller skilsmisse.
Stk. 2. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at en rettighed omfattet af § 44 skal indgå i delingen, medmindre det vil stride mod, hvad der gælder for den pågældende rettighed. Aftalen kan begrænses til at gælde deling ved en ægtefælles død, herunder hvis en bestemt ægtefælle dør først, eller til at omfatte førstafdødes eller længstlevendes rettigheder.
Stk. 3. Aftaler efter stk. 1 og 2 kan ikke tidsbegrænses.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) foreslår følgende affattelse af § 18:

§ 18. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at en erstatning, godtgørelse eller forsikringsudbetaling, jf. § 43, stk. 1, eller en rettighed omfattet af § 44 skal indgå i delingen, medmindre det vil stride mod, hvad der gælder for den pågældende rettighed. Aftalen kan begrænses til at gælde deling ved en ægtefælles død, herunder hvis en bestemt ægtefælle dør først, eller til at omfatte førstafdødes eller længstlevendes rettigheder.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Stine Fink Hansen, Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende bestemmelse:

§ 19. Ægtefæller kan ved ægtepagt indgå aftale om, i hvilket omfang gæld skal fradrages ved opgørelsen af den formue, der skal deles efter § 33, jf. dog stk. 2, og § 37.
Stk. 2. Ægtefællerne kan ikke aftale, at

1) gæld, der efter § 36, stk. 2, ikke skal fradrages i den formue, der indgår i delingen, og som hverken er stiftet ved aftalens indgåelse eller stiftes i forbindelse hermed, skal fradrages i den formue, der indgår i delingen, eller
2) gæld skal fradrages i den formue, der indgår i delingen ved en ægtefælles død, men ikke ved separation eller skilsmisse.

Stk. 3. En aftale efter stk. 1 kan ikke tidsbegrænses.

Et mindretal (Mogens Pedersen og Irene Nørgaard) foreslår, at § 19 udgår.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) foreslår følgende bestemmelse:

§ 19 a. Ægtefæller kan ved ægtepagt aftale, at retten til at udtage aktiver efter § 48 ikke skal omfatte bestemte aktiver. Dette gælder dog ikke aktiver omfattet af § 46, stk. 3, nr. 1 og 2.

§ 20. En ægtepagt kan kun ændres eller ophæves ved ægtepagt.

Kapitel 4. Formkrav til ægtepagter

§ 21. En ægtepagt skal oprettes skriftligt.

§ 22. En ægtepagt skal for at være gyldig underskrives for eller vedkendes for notar, jf. § 23, eller for to vidner, jf. § 24. Skal en ægtefælles værge samtykke i oprettelsen, skal værgen underskrive ægtepagten, for at den er gyldig.
Stk. 2. En ægtepagt for vidner skal endvidere, for at være gyldig, inden 4 uger være modtaget i Ægtepagtsregistret. Dør en ægtefælle inden 4 uger efter ægtepagtens oprettelse, er ægtepagten dog gyldig, selv om den ikke er modtaget i Ægtepagtsregistret.

§ 23. Notaren skal i sin påtegning på ægtepagten afgive erklæring om
1) ægtefællernes identitet,
2) hvorvidt de er i stand til fornuftmæssigt at oprette ægtepagt,
3) hvem der er til stede under notarialforretningen, og
4) andre omstændigheder, som kan have betydning for ægtepagtens gyldighed.

Stk. 2. Notarens påtegning anses som bevis for de forhold, der er omfattet heraf, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle rigtigheden**.**
Stk. 3. Notaren indberetter ægtepagten til Ægtepagtsregistret.

§ 24. Vidnerne skal være til stede samtidig og straks efter underskrivelsen eller vedkendelsen skrive deres navne på ægtepagten. De skal være til stede som vidner efter ægtefællernes ønske, og de skal have kendskab til, at de bevidner oprettelsen af en ægtepagt.
Stk.2. Vidnerne skal være fyldt 18 år, og de må ikke være ude af stand til at forstå bekræftelsens betydning. De må ikke være beslægtede eller besvogrede i op- eller nedstigende linje, søskende eller andre nærtstående til ægtefællerne, og der må ikke i øvrigt foreligge omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om deres habilitet.
Stk.3. Vidnerne bør i deres påtegning på ægtepagten afgive erklæring om
1) deres stilling og bopæl,
2) tid og sted for deres underskrift,
3) at de ved ægtefællernes underskrift eller vedkendelse af ægtepagten har været samtidig til stede som vidner efter ægtefællernes ønske, og at de har kendskab til, at de har bevidnet oprettelsen af en ægtepagt,
4) at ægtefællerne er i stand til fornuftmæssigt at oprette ægtepagt, og
5) andre omstændigheder, som kan have betydning for ægtepagtens gyldighed.

Stk. 4. Vidnernes påtegning på ægtepagten om de forhold, der er nævnt i stk. 1, skal anses som bevis herfor, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed.

§ 25. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om notarens virksomhed og om Ægtepagtsregistret, herunder om adgangen til at få oplysning om oprettede ægtepagter.

Kapitel 5. Arv og gave m.v. fra tredjemand

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende affattelse af § 26:

§ 26. Værdien ved modtagelsen af arv, gave og livsforsikringssummer samt pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som er tilfaldet en ægtefælle fra tredjemand, indgår ikke i delingen ved separation eller skilsmisse, i det omfang værdien er i behold. Det modtagne anses også for at være i behold, hvis det er anvendt til betaling af gæld, der bestod på tidspunktet for modtagelsen, og som ville kunne fratrækkes i den formue, der skal deles, jf. § 36, stk. 1.
Stk. 2. Ved en ægtefælles død gælder § 60, stk. 3.

Et mindretal (Svend Danielsen) foreslår, at § 26 udgår. I stedet foreslår han en skønsregel vedrørende blandt andet arv og gave i § 45.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende affattelse af § 27-28:

§ 27. En arvelader eller gavegiver kan bestemme, at værdien af arv, herunder tvangsarv, eller gave, i det omfang værdien af det modtagne er i behold,

1) skal indgå i delingen ved separation, skilsmisse eller død,
2) ikke skal indgå i delingen ved separation eller skilsmisse, men skal indgå i delingen som følge af arvingens eller dennes ægtefælles død, herunder at det modtagne alene skal indgå i delingen, hvis arvingen dør før sin ægtefælle, eller
3) ikke skal indgå i delingen ved separation, skilsmisse eller død.

Stk. 2. En bestemmelse efter stk. 1, nr. 2 eller 3, kan tidsbegrænses. En tidsbegrænsning kan ikke medføre, at den del af arvens eller gavens værdi, der ikke skal deles, forøges ved tidsbegrænsningens ophør.
Stk. 3. Bestemmelser om arv træffes ved testamente.
Stk. 4. Om forsikringstagers og kontohavers adgang til i begunstigelsesindsættelser vedrørende livsforsikringer og pensionsydelser at træffe bestemmelse om særeje gælder § 103, stk. 2, i lov om forsikringsaftaler og § 3, stk. 2, i lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter.

§ 28. Er der truffet bestemmelse efter § 27, stk. 1-3, kan arvingen eller gavemodtageren ikke oprette en ægtepagt efter §§ 13 eller 16, der strider herimod.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende bestemmelse:

§ 29. Er arv båndlagt, jf. arvelovens §§ 53 og 61, indgår de båndlagte aktiver ikke i delingen ved skifte som følge af separation, skilsmisse eller død, medmindre arvelader ved testamente har bestemt, at arven helt eller delvist skal indgå i delingen.
Stk. 2. Frigives den båndlagte arv, finder § 26 tilsvarende anvendelse på værdien af arven ved frigivelsen, medmindre arvelader har truffet bestemmelse efter § 27.
Stk. 3. Stk. 1-2 finder tilsvarende anvendelse på båndlagt gave.

Kapitel 5*: Et andet mindretal*[4]

Et mindretal: Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard foreslår følgende affattelse af kapitel 5:

Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard:

§ 26. Arv, gaver og livsforsikringssummer samt pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som er tilfaldet en ægtefælle fra tredjemand, indgår ikke i delingen ved separation eller skilsmisse, jf. dog §§ 16 og 27.
Stk. 2. Stk. 1 omfatter også, hvad der træder i stedet for de nævnte midler, og indtægterne af de nævnte midler.

Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund:

Stk. 3. § 14, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.[5]

Irene Nørgaard:
Stk. 3. Et aktiv erhvervet ved arv eller gave, bliver omfattet af stk. 1, såfremt arven eller gaveandelen er væsentlig.
Stk. 4. § 14, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.[6]

Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard:

§ 27. En arvelader eller gavegiver kan bestemme, at arv, herunder tvangsarv, eller gave skal indgå i delingen eller være særeje som anført i § 13, stk. 1. Bestemmelsen kan omfatte et eller flere aktiver samt en brøkdel af arven eller gaven eller en brøkdel af et eller flere aktiver.

4 Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard er på nogle punkter enige om formuleringen af bestemmelserne, mens der på andre punkter er uenighed mellem henholdsvis Irene Nørgaard og de to andre medlemmer af mindretallet. Det er derfor angivet, hvilke medlemmer af mindretallet, der står bag forslaget til de enkelte bestemmelser. Hvis mindretallets forslag gennemføres – uanset i hvilken udformning – skal flertallets forslag til §§ 28 og 29 udgå.

5 Henvisningen er til dette mindretals forslag til affattelse af § 14, stk. 2 og 3.

6 Henvisningen er til flertallets forslag til affattelse af § 14, stk. 2.

Stk. 2. En bestemmelse om særeje efter stk. 1 kan tidsbegrænses. En tidsbegrænsning kan ikke medføre, at den del af arven eller gaven, der ikke skal deles, forøges ved tidsbegrænsningens ophør.
Stk. 3. En bestemmelse efter stk. 1 og 2 omfatter også, hvad der træder i stedet for arven eller gaven, samt indtægterne af arven eller gaven, medmindre arvelader og gavegiver har bestemt andet. Det kan dog ikke bestemmes, at det, der træder i stedet for midler, der skal indgå i delingen, skal være særeje.

Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund:

Stk. 4. § 14, stk. 2 og 3,[7] finder tilsvarende anvendelse.

Irene Nørgaard:

Stk. 4. § 14, stk. 2,[8] og § 26, stk. 3, finder tilsvarende anvendelse.

Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard:
Stk. 5. En arvelader eller gavegiver kan bestemme, at arvingens eller modtagerens ægtefælle ikke efter § 48 skal have ret at få udlagt bestemte aktiver, der er en del af arven eller gaven. Dette gælder dog ikke aktiver omfattet af § 46, stk. 3, nr. 1 og 2.
Stk. 6. En arvelader eller gavegiver kan bestemme, at ægtefællerne ved ægtepagt kan træffe anden bestemmelse end fastlagt i stk. 1-5, og kan fastsætte betingelser for, under hvilke omstændigheder dette kan ske.
Stk. 7. Bestemmelser efter stk. 1-3 og 5-6 om arv træffes ved testamente.
Stk. 8. Om forsikringstageres og kontohaveres adgang til at træffe bestemmelse om livsforsikringer og pensionsydelser gælder lov om forsikringsaftaler § 103, stk. 2, og lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter § 3, stk. 2.

§ 28. Er der truffet bestemmelse efter § 27, stk. 1-3 eller 5-6, kan ægtefællerne ikke træffe nogen bestemmelser i ægtepagt eller indgå aftaler, der strider herimod.

§ 29: *Et mindretal (Irene Nørgaard, Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund) foreslår, at § 29 udgår.*

7 Henvisningen er til dette mindretals forslag til affattelse af § 14, stk. 2 og 3.
8 Henvisningen er til flertallets forslag til affattelse af § 14, stk. 2.

Kapitel 6. Ægtefællers gaver

Gaver mellem ægtefæller

§ 30. Ægtefæller kan give hinanden gaver.
Stk. 2. Det kan dog ikke gyldigt aftales, at det, som den ene ægtefælle fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden.

§ 31. Har en ægtefælle givet den anden en gave, og kan en kreditor, som da havde et krav mod gavegiveren, ikke få dækket kravet hos giveren, hæfter modtageren over for kreditor for værdien af gaven, da den blev givet, jf. dog stk. 3-7. Er der betalt delvist vederlag for gaven, fratrækkes dette.
Stk. 2. Er tinglysning eller anden sikringsakt nødvendig for at opnå beskyttelse mod retsforfølgning fra gavegivers kreditorer, anses gaven for givet på det tidspunkt, hvor sikringsakten blev foretaget.
Stk. 3. Er gaven uden modtagerens skyld gået tabt eller faldet i værdi, hæfter modtageren kun for værdien af gaven på det tidspunkt, da gavegivers kreditorer fremsatte krav over for modtageren om betaling af værdien af gaven. Har modtageren overdraget gaven til tredjemand, hæfter modtageren for værdien af gaven på overdragelsestidspunktet, dog højst for værdien af gaven, da den blev givet, jf. stk. 1 og 2.
Stk. 4. Stk. 1 finder ikke anvendelse, hvis giveren, da gaven blev givet, utvivlsomt beholdt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser, eller hvis giveren på et senere tidspunkt har haft utvivlsomt tilstrækkelige midler hertil. Stk. 1 finder endvidere ikke anvendelse, hvis der var tale om en sædvanlig gave, som ikke stod i misforhold til giverens økonomiske forhold.
Stk. 5. Stk. 1-4 finder tilsvarende anvendelse, i det omfang en ægtefælle løbende har betalt større beløb til eller for den anden, end hvad der efter ægtefællernes økonomiske forhold og familiens behov er rimelige bidrag til familiens forsørgelse efter § 1.
Stk. 6. I særlige tilfælde kan modtagerens hæftelse nedsættes eller helt bortfalde, hvis hæftelsen for hele beløbet vil være urimeligt byrdefuld, og omstændighederne i øvrigt taler derfor.
Stk. 7. Stk. 1 finder ikke anvendelse på gaver, der består i, at en ægtefælle i henhold til en delingsaftale efter § 38 udtager en mindre del af boet end, hvad den pågældende har ret til.

Omstødelse af gaver til tredjemand

§ 32. Har en ægtefælle til skade for den anden givet tredjemand en gave, som stod i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold, og som ikke var rimeligt begrundet, kan den anden ægtefælle få gaven omstødt, hvis gavemodtageren vidste eller burde vide dette.
Stk. 2. Sag skal anlægges inden 1 år efter, at den anden ægtefælle har fået kendskab til gaven, og inden 3 år efter det tidspunkt, hvor gaven blev givet. § 31, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 7. Deling af formuerne ved separation og skilsmisse

Ligedeling

§ 33. Hver ægtefælles aktiver efter fradrag af gæld, jf. § 36, deles lige, jf. dog § 37. Et eventuelt underskud deles ikke.
Stk. 2. Stk. 1 gælder ikke i det omfang ægtefællerne har særeje eller formue, der, i medfør af kapitel 5 eller §§ 40-45, ikke indgår i delingen, eller andet følger af en aftale efter § 38 eller af kapitel 9-11.
Stk. 3. Ved opgørelsen af formuerne efter stk. 1 medregnes ikke krav efter denne lovs §§ 53-56 eller efter § 26 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Krav på forfaldne underholdsbidrag medregnes ikke som aktiv i den berettigede ægtefælles formue.

Ophørsdagen

§ 34. Ved delingen af ægtefællernes formuer indgår de aktiver og passiver, som de hver især har ved udgangen af det døgn, hvor statsforvaltningen modtog deres anmodning om separation eller skilsmisse, jf. dog stk. 3 og § 51 i lov om ægtefælleskifte m.v. Denne dag kaldes ophørsdagen.
Stk. 2. Tilbagekalder en ægtefælle sin anmodning om separation eller skilsmisse, mens statsforvaltningen behandler sagen, opretholdes ophørsdagen efter stk. 1, hvis statsforvaltningen senest 2 måneder fra modtagelsen af tilbagekaldelsen modtager anmodning om separation eller skilsmisse fra den anden ægtefælle. Ophørsdagen opretholdes endvidere, hvis statsforvaltningen afslår eller afviser anmodningen om separation eller skilsmisse eller afslutter sagen, og statsforvaltningen modtager anmodning om separation eller skilsmisse fra den anden ægtefælle senest 4 uger fra afslaget, afvisningen eller afslutningen.
Stk. 3. Ægtefæller kan i forbindelse med separation eller skilsmisse aftale en anden ophørsdag.
Stk. 4. Ophørsdagen bortfalder, hvis en af ægtefællerne dør inden separation eller skilsmisse, jf. § 61.

Tidspunktet for værdiansættelsen

§ 35. Aktiver og passiver indgår i delingen med værdien på udlægstidspunktet eller ved skiftets afslutning, hvis de ikke er udlagt forinden.

Gæld

§ 36. Ved opgørelsen af den formue, der skal deles, fradrages gæld, der har sikkerhed i aktiver, der indgår i delingen. Endvidere fradrages usikret gæld, der er stiftet til brug for anskaffelse, forbedring eller vedligeholdelse af aktiver, der indgår i delingen, eller i øvrigt kan henføres til sådanne aktiver.
Stk. 2. Gæld, der har sikkerhed i aktiver, der ikke indgår i delingen, og usikret gæld, der er stiftet til brug for anskaffelse, forbedring eller vedligeholdelse af aktiver, der ikke indgår i delingen,

eller i øvrigt kan henføres til sådanne aktiver, fradrages ikke i den formue, der skal deles, medmindre gælden overstiger den del af ægtefællens formue, der ikke indgår i delingen.
Stk. 3. Gæld, der ikke er omfattet af stk. 1 eller 2, fradrages skønsmæssigt i ægtefællens formue efter forholdet mellem værdien af den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår.
Stk. 4. Sikkerhedsstillelse eller ændring heraf efter stiftelsen af gælden ændrer ikke, hvordan gælden skal fradrages efter stk. 1-3.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund) foreslår følgende stk. 5:

Stk. 5. Gæld, der stiftes eller overtages ved erhvervelse af et aktiv, som bliver brøkdelssæreje efter § 14, stk. 3, fradrages i den formue, der skal deles, hvis ægtefællernes hovedformueordning er delingsformue, og ellers i den formue, der ikke skal deles.

§ 37. Uanset § 36 og aftaler efter § 19 har en ægtefælle ikke pligt til ved delingen at betale så meget til den anden, at den pågældende ikke beholder tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser.

Aftaler om delingen

§ 38. Ægtefæller kan i forbindelse med en separation eller skilsmisse indgå aftale om deling af deres formuer, herunder om hvilke aktiver en ægtefælle skal udtage, og om i hvilket omfang en ægtefælle har regulerings- eller misbrugskrav efter kapitel 9 eller skal have kompensation efter kapitel 10 og 11.

§ 39. En aftale efter § 38 kan tilsidesættes helt eller delvist, hvis den skønnes urimelig.

Stk. 2. Ved afgørelsen tages hensyn til aftalens indhold, ægtefællernes økonomiske forhold, baggrunden for aftalen og omstændighederne ved aftalens indgåelse samt senere indtrufne omstændigheder.

Rent personlige genstande

§ 40. En ægtefælle kan inden delingen efter § 33 udtage aktiver, som udelukkende tjener til personligt brug, i det omfang deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold. Dette gælder også aktiver, som tilhører den anden ægtefælle.

Pensioner

§ 41. En ægtefælles rimelige pensionsrettigheder indgår ikke i delingen.

Stk. 2. Beløb fra rimelige kapitalpensionsrettigheder eller supplerende engangsydelser, der allerede er udbetalt, indgår ikke i delingen, i det omfang beløbene ikke må anses for at være forbrugt. Tilsvarende gælder indtægter af beløbene og det, der træder i stedet for beløbene. § 14, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.
Stk. 3. Stk. 2 finder ikke anvendelse på beløb, der ved udbetalingen har mistet deres karakter af pensionsopsparing.
Stk. 4. Værdien af øvrige pensionsrettigheder indgår i delingen efter § 33.

§ 42. Har ægteskabet været af kortere varighed, indgår ingen pensionsrettigheder i delingen.
Stk. 2. Beløb fra kapitalpensionsrettigheder eller supplerende engangsydelser, der allerede er udbetalt, indgår ikke i delingen, i det omfang beløbene ikke må anses for at være forbrugt. Tilsvarende gælder indtægter af beløbene og det, der træder i stedet for beløbene. § 14, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.
Stk. 3. Stk. 2 finder ikke anvendelse på beløb, der ved udbetalingen har mistet deres karakter af pensionsopsparing.

Erstatninger m.v.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende bestemmelse:

§ 43. Værdien af en ægtefælles erstatning, godtgørelse og forsikringsudbetalinger som følge af personskade i form af erhvervsevnetab, varigt mén, svie og smerte, kritisk sygdom og tort m.v. indgår ikke i delingen, i det omfang det modtagne er i behold. § 26, stk. 1, 2. pkt., finder tilsvarende anvendelse.
Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, godtgørelse for uberettiget afskedigelse og lignende godtgørelser som følge af et ansættelsesforhold.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) foreslår følgende affattelse af § 43:

§ 43. Erstatning, godtgørelse og forsikringsudbetalinger som følge af personskade i form af erhvervsevnetab, varigt mén, svie og smerte, kritisk sygdom og tort m.v. tilhører skadelidte som skilsmissesæreje, der dog er fuldstændigt særeje, hvis den skadelidte bliver den længstlevende.
Stk. 2. Indtægter af midler, der er særeje efter stk. 1, og alt, hvad der træder i stedet for midler, der er særeje efter stk. 1, er skilsmissesæreje, der dog er fuldstændigt særeje, hvis skadelidte bliver længstlevende.
Stk. 3. Stk. 1 finder ikke anvendelse på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, godtgørelse for uberettiget afskedigelse og lignende godtgørelser som følge af et ansættelsesforhold.

Uoverdragelige og personlige rettigheder

§ 44. Øvrige rettigheder, som ikke kan overdrages eller i øvrigt har personlig karakter, indgår kun i delingen, i det omfang det er foreneligt med de regler, der gælder for disse rettigheder.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Irene Nørgaard og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår følgende bestemmelse:

Trinvis ligedeling

§ 45. Hvis ophørsdagen efter § 34 indtræder inden et år efter ægteskabets indgåelse, indgår kun 1/8 af hver ægtefælles formue i delingen efter § 33. For hvert hele år, der er gået fra ægteskabets indgåelse og indtil ophørsdagen, forøges den andel, der indgår i delingen, med yderligere 1/8 af formuerne.
Stk. 2. Har ægtefællerne levet sammen før ægteskabets indgåelse, regnes fristerne i stk. 1 fra det tidspunkt, hvor de har levet sammen på fælles bopæl i to år. Har samlivet været afbrudt, medregnes kun den sidste sammenhængende samlivsperiode forud for ægteskabet. En fælles bopæl anses ikke for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller på institution.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers Lund) foreslår, at § 45 affattes således:

Indbragte værdier

§ 45. Et beløb svarende til værdien ved ægteskabets indgåelse af hver ægtefælles formue indgår ikke i delingen efter § 33. Det påhviler ægtefællen klart at godtgøre tidspunktet for erhvervelserne og værdierne ved indgåelsen.
Stk. 2. Arv og gave, livsforsikringssummer, pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som en ægtefælle har erhvervet ret til før ægteskabets indgåelse, medregnes ikke i begyndelsesformuen.
Stk. 3. Særeje efter §§ 13, 14, 17, 27 og 43 samt pensionsrettigheder m.v. og uoverdragelige og personlige rettigheder, i det omfang de ikke indgår i delingen efter §§ 41, 42 og 44, medregnes ikke i begyndelsesformuen.
Stk. 4. Ved opgørelsen af begyndelsesformuen fordeles gælden efter § 36.

Et andet mindretal (Svend Danielsen) foreslår, at § 45 affattes således:

Skønsmæssig skævdeling

§ 45. Hvis en deling vil være urimelig, kan det bestemmes, at en ægtefælle helt eller delvist kan beholde værdien af egen formue.
Stk. 2. Ved vurderingen lægges vægt på, hvad der er erhvervet ved arv eller gave eller er medbragt i ægteskabet, ægteskabets varighed, den anden ægtefælles økonomiske forhold samt omstændighederne i øvrigt.

Kapitel 8. Udtagelse af aktiver

Aktiver, der indgår i delingen

§ 46. Hver ægtefælle kan udtage aktiver, der indgår i delingen, efter vurdering. Dette gælder også aktiver, der tilhører den anden ægtefælle.
Stk.2. Anmoder begge ægtefæller om at udtage samme aktiv, udtages aktivet af den, der ejer det, jf. dog stk. 3.
Stk. 3. Uanset stk. 2 udtager den anden ægtefælle et aktiv, hvis aktivet for denne har den væsentligste betydning for opretholdelsen af hjemmet, fortsættelse af erhverv eller i øvrigt. Retten til at udtage et aktiv efter 1. pkt. omfatter følgende aktiver:

1) Bolig, der udelukkende eller hovedsagelig er bestemt til familiens helårsbolig.
2) Fast ejendom med to beboelseslejligheder, hvoraf den ene udelukkende eller hovedsagelig er bestemt til familiens helårsbolig.
3) Fast ejendom, der er bestemt til familiens fritidsbolig.
4) Indbo i fælles hjem og fritidsbolig og andet løsøre, der særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov.
5) Erhvervsvirksomhed og erhvervsløsøre.
6) Motorkøretøj.

Stk. 4. Stk. 3 finder også anvendelse på aktiver, ægtefællerne ejer i sameje.

§ 47. En ægtefælle kan udtage aktiver, selv om værdien overstiger det beløb, der tilfalder denne efter § 33. Det manglende beløb skal betales kontant.
Stk. 2. Skifteretten kan i særlige tilfælde bestemme, at beløbet kan betales over en kortere periode, og kan fastsætte vilkårene herfor.

Særejeaktiver

§ 48. En ægtefælle kan udtage aktiver, som tilhører den anden ægtefælles særeje mod at betale værdien heraf kontant, hvis betingelserne i § 46, stk. 3, er opfyldt.

Stk. 2. Kravet skal fremsættes over for skifteretten eller den anden ægtefælle inden 6 måneder efter separationen eller skilsmissen.
Stk. 3. Skifteretten kan i helt særlige tilfælde bestemme, at beløbet kan betales over en kortere periode, og kan fastsætte vilkårene herfor.

Pensioner

§ 49. I det omfang pensionsrettigheder indgår i delingen, jf. § 41, skal ægtefæller udtage egne pensionsrettigheder, medmindre rettighederne kan ophæves.
Stk. 2. § 57, stk. 2 og 3, og § 58, finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 9. Regulerings- og misbrugskrav

Reguleringskrav

§ 50. Har en ægtefælle overført midler, der på skiftet ville indgå i delingen, til egne aktiver, som ikke skal indgå i delingen, har den anden krav på regulering. Reguleringsbeløbet fastsættes på grundlag af det beløb, hvormed den formue, der skal deles, er formindsket. Der lægges vægt på tidspunktet for overførslen, stigninger og fald i værdien af de aktiver, som midlerne er overført til, ægtefællernes formueforhold og omstændighederne i øvrigt.
Stk. 2. Stk. 1 finder tillige anvendelse, hvis en ægtefælle har anvendt midler, der ville indgå i delingen, til betaling af egen gæld, der ikke kan fradrages i den formue, der skal deles. Dette gælder dog ikke betaling af gæld omfattet af § 36, stk. 3.
Stk. 3. Stk. 1 og 2 finder ikke anvendelse på overførsel af midler til pensionsrettigheder, der er omfattet af § 41, stk. 1, § 42, stk. 1, og § 62.
Stk. 4. Krav efter stk. 1 og 2 kan først gøres gældende, når boet skiftes. Reguleringsbeløbet udtages inden delingen efter § 33.
Stk. 5. Er den formue, der indgår i delingen, ikke tilstrækkelig til at dække kravet, udtages halvdelen af det manglende beløb af den rådende ægtefælles

1) særeje eller formue, som efter kapitel 5 ikke skal deles,
2) formue, som ikke indgår i delingen efter § 45, eller
3) kapitalpensionsrettigheder eller supplerende engangsydelser, jf. § 41, stk. 2, og § 42, stk. 2.

Stk. 6. Opnås der ikke på skiftet fuld dækning for kravet, kan der ikke senere gøres krav gældende for det manglende beløb.

§ 51. Har en ægtefælle overført midler, der på skiftet ikke ville indgå i delingen, til egne aktiver, der skal indgå i delingen, har denne krav på regulering. Reguleringsbeløbet fastsættes på grundlag af det beløb, hvormed den formue, der skal deles, er forøget. Der lægges vægt på tidspunktet for overførslen, stigninger og fald i værdien af de aktiver, som midlerne er overført til, ægtefællernes formueforhold og omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2. Stk. 1 finder tillige anvendelse, hvis en ægtefælle har anvendt midler, der ikke ville indgå i delingen, til betaling af egen gæld, der kan fradrages i den formue, der skal deles. Det gælder dog ikke betaling af gæld omfattet af § 36, stk. 3.
Stk. 3. Kravet kan først gøres gældende, når boet skiftes. Reguleringsbeløbet udtages af den del af den rådende ægtefælles formue, der indgår i delingen.
Stk. 4. Opnås der ikke på skiftet fuld dækning for kravet, kan der ikke senere gøres krav gældende for det manglende beløb.

Misbrug

§ 52. Har en ægtefælle ved misbrug af rådigheden over sin formue eller på anden uforsvarlig måde væsentligt formindsket den del af formuen, som skal deles, har den anden ægtefælle krav på at blive stillet, som om formindskelsen ikke havde fundet sted.
Stk. 2. § 50, stk. 4 og 5, finder tilsvarende anvendelse.
Stk. 3. Opnås der ikke på skiftet fuld dækning for kravet, kan det senere gøres gældende mod den misbrugende ægtefælle for halvdelen af det manglende beløb.

Kapitel 10. Kompensation m.v. ved separation og skilsmisse

Medvirken

§ 53. Har en ægtefælle medvirket til at bevare eller forøge den anden ægtefælles formue**,** som ikke indgår i delingen, herunder gennem arbejde i hjemmet, varetagelse af omsorgen for børnene, fordelingen af familiens udgifter eller på anden lignende måde, kan den medvirkende ægtefælle tilkendes et beløb herfor.

Urimeligt stillede ægtefæller

§ 54. Har en ægtefælle formue, der ikke indgår i delingen, kan den anden ægtefælle tilkendes et beløb for at sikre, at denne ikke bliver stillet urimeligt økonomisk.
Stk. 2. Ved vurderingen lægges vægt på ægteskabets varighed, herunder et eventuelt forudgående samliv, ægtefællernes indtægts-, formue- og pensionsforhold samt omstændighederne i øvrigt.

Kapitel 11. Pensionskompensation ved separation og skilsmisse

Fællesskabskompensation

§ 55. Der kan tilkendes en ægtefælle et beløb, hvis
1) ægtefællen under ægteskabet har foretaget en mindre pensionsopsparing, end hvad der svarer til en rimelig pensionsordning for den pågældende, og
2) dette skyldes, at ægtefællen af hensyn til familien eller den anden ægtefælle helt eller delvis har været uden for arbejdsmarkedet, haft orlov eller arbejdet på nedsat tid.

Stk. 2. Beløbet kan højst udgøre halvdelen af forskellen mellem værdien af den pensionsopsparing, hver af ægtefællerne har foretaget under ægteskabet af midler, der ville indgå i delingen.

Rimelighedskompensation

§ 56. Der kan tilkendes en ægtefælle et beløb for at sikre, at denne ikke stilles urimeligt i pensionsmæssig henseende, hvis

1) ægteskabet har været af længere varighed, og
2) der er stor forskel i værdierne af ægtefællernes pensionsrettigheder.

Stk. 2. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til ægteskabets varighed, ægtefællernes formueforhold og omstændighederne i øvrigt.

Kompensationsbetaling

§ 57. Beløb, som en ægtefælle i medfør af §§ 55 og 56 skal betale til den anden, betales kontant.

Stk. 2. Kan en ægtefælle ikke betale beløbet kontant uden at sælge fast ejendom eller løsøre, der er nødvendigt for at opretholde den pågældendes erhverv, eller uden at blive afskåret fra at bevare eller erhverve en passende bolig, kan skifteretten, hvis forholdene taler for det, bestemme, at

1) beløbet skal afdrages over en kort årrække mod passende sikkerhedsstillelse og forrentning, eller, hvis dette ikke er muligt,
2) ægtefællen i stedet skal give den anden ægtefælle en andel af sin kapital- eller ratepension, eller hvis dette ikke er muligt,
3) beløbet skal afdrages over en kort årrække, når en pension med løbende livsbetingede ydelser kommer til udbetaling.

Stk. 3. Skal en ægtefælle give den anden ægtefælle en andel af sin kapital- eller ratepension, gives andelen først af ægtefællens kapitalpension. Andelen gives ved en deling af pensionsrettigheden.

§ 58. Beløb, der skal afdrages efter § 57, stk. 2, nr. 3, registreres og udbetales af pensionsinstituttet. Beløbet reguleres med satsreguleringsprocenten, jf. lov om en satsreguleringsprocent, indtil pensionen kommer til udbetaling.

Stk. 2. § 57, stk. 2 og 3, kan fraviges ved aftale mellem ægtefællerne og pensionsinstituttet.

Stk. 3. Aftaler ægtefæller ved delingen, at en af dem skal give den anden ægtefælle en andel af sin pensionsrettighed, kan pensionsinstituttet kræve, at ægtefællerne erklærer, at betingelserne for at yde kompensation efter §§ 55 og 56 og for valg af delingsmetode efter § 57, stk. 2 og 3, er opfyldt.

Stk. 4. Pensionsinstituttet kan kræve, at administrationsomkostningerne ved, at en ægtefælle skal give den anden ægtefælle en andel af en pensionsrettighed, samt ved at registrere, opgøre og udbetale beløb efter stk. 1, afholdes af ægtefællerne.

Kapitel 12. Deling af ægtefællernes formuer ved en ægtefælles død

Delingen

§ 59. Medmindre længstlevende overtager boet til uskiftet bo, deles afdødes og længstlevendes aktiver med fradrag af gæld, jf. § 36, lige, jf. dog § 37. Et eventuelt underskud deles ikke.
Stk. 2. Stk. 1 gælder ikke, i det omfang ægtefællerne har særeje, har aktiver, der i medfør af kapitel 5 ikke indgår i delingen, eller andet følger af § 60.

§ 60. Ved delingen finder §§ 44 og 50-53 tilsvarende anvendelse. Er den formue, der er nævnt i § 50, stk. 4 og 5, jf. § 52, stk. 2, ikke tilstrækkelig til at dække et misbrugskrav fra førstafdødes dødsbo, kan halvdelen af det manglende beløb udtages af længstlevendes rettigheder efter § 62, stk. 2. Ved opgørelsen af formuerne medregnes ikke krav efter § 53.
Stk. 2. Længstlevendes rettigheder efter § 43, stk. 1, indgår ikke i delingen, mens førstafdødes rettigheder indgår.
Stk. 3. §§ 26 og 45 finder tillige anvendelse ved en ægtefælles død, hvis længstlevende anmoder herom over for skifteretten inden boets afslutning. Overtager længstlevende en del af boet til uskiftet bo, finder 1. pkt. kun anvendelse på den del af boet, der skiftes.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) foreslår, at § 60, stk. 2, udgår, idet denne bestemmelse er overflødig som følge af dette mindretals forslag til § 43.

Ophørstidspunktet

§ 61. Ved delingen af ægtefællernes formuer indgår de aktiver og passiver, som ægtefællerne havde ved dødsfaldet.

Pensioner

§ 62. Længstlevende ægtefælles pensionsrettigheder og lignende rettigheder indgår ikke i delingen.
Stk. 2. Længstlevendes beløb fra kapitalpensionsrettigheder eller fra lignende rettigheder samt supplerende engangsydelser, der allerede er udbetalt, indgår ikke i delingen, i det omfang beløbene ikke må anses for at være forbrugt. Tilsvarende gælder indtægter af beløbene og det, der træder i stedet for beløbene. § 14, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.
Stk. 3. Stk. 2 gælder ikke beløb, der ved udbetalingen har mistet deres karakter af pensionsopsparing.

Uskiftet bo

§ 63. Efterlader førstafdøde sig formue, som er særeje, eller som ikke indgår i delingen efter kapitel 5, og overtager længstlevende den formue, der indgår i delingen eller en del heraf til uskiftet bo, gælder følgende:

1) Har længstlevende krav på et reguleringsbeløb efter § 50, kan længstlevende kræve beløbet overført fra den del af førstafdødes formue, der ikke indgår i delingen, til det uskiftede bo.
2) Havde førstafdøde krav på et reguleringsbeløb efter § 51, kan dødsboet kræve beløbet overført fra det uskiftede bo til den del af førstafdødes formue, der ikke indgår i delingen. Beløbet kan dog ikke overstige den formue, som tilhørte førstafdøde, og som indgår i det uskiftede bo.
3) Har længstlevende et krav efter § 52, har længstlevende krav på at få det beløb, hvormed den formue, der indgår i det uskiftede bo, er formindsket, overført fra den del af førstafdødes formue, der ikke indgår i delingen, til det uskiftede bo.

§ 64. Ved skifte af et uskiftet bo finder reglerne i §§ 50-52 tilsvarende anvendelse for så vidt angår dispositioner, der er foretaget før dødsfaldet, hvis kravet ikke er dækket i medfør af § 63.
Stk. 2. Skiftes boet, mens længstlevende lever, indgår dennes rettigheder efter § 43, stk. 1, ikke i det uskiftede bo.
Stk. 3. §§ 26 og 45 finder ikke anvendelse ved skifte af et uskiftet bo.

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) foreslår, at § 64, stk. 2, udgår, idet denne bestemmelse er overflødig som følge af dette mindretals forslag til § 43.

Kapitel 13. Forholdet til fremmed ret

§ 65. Formueforholdet mellem ægtefæller bedømmes efter den lov, der følger af reglerne i §§ 66-73, medmindre andet følger af Den Nordiske Ægteskabskonvention.
Stk. 2. §§ 66-73 finder ikke anvendelse på ægtefællernes forsørgelsespligt under ægteskabet efter § 1, jf. §§ 74-76.

§ 66. Formueforholdet mellem ægtefæller bedømmes efter loven i den første stat, hvor begge ægtefæller var bosat efter ægteskabets indgåelse, jf. dog stk. 2, 3 og 5.
Stk. 2. Har begge ægtefæller senere boet uafbrudt i en anden stat i mindst fem år**,** anvendes denne stats lov i stedet.
Stk. 3. Bosætter begge ægtefæller sig i en stat, hvis lov tidligere har fundet anvendelse på formueforholdet imellem dem, anvendes denne stats lov dog, så snart ægtefællerne på ny bosætter sig i staten.

Stk. 4. Har ægtefællerne ikke efter ægteskabets indgåelse været bosat i den samme stat, anvendes loven i den stat, som ægtefællerne har den nærmeste tilknytning til.
Stk. 5. Fremgår det klart af alle sagens omstændigheder, at ægtefællerne har åbenbart nærmere tilknytning til en anden stat end den, der er angivet i stk. 1-3, finder loven i denne stat anvendelse.
Stk. 6. Stk. 1-5 finder ikke anvendelse, hvis ægtefællerne har indgået en aftale efter § 67.

§ 67. Ægtefæller kan aftale, at loven i en stat, hvor en af dem er statsborger eller er bosat ved aftalens indgåelse, eller hvortil en af dem flytter i umiddelbar tilknytning hertil, skal anvendes på deres formueforhold. Ægtefæller kan endvidere aftale, at loven i en stat, hvis lov tidligere har fundet anvendelse på deres formueforhold efter 1. pkt. eller efter § 66, på ny skal anvendes.
Stk. 2. Lovvalget skal være udtrykkeligt eller fremgå med rimelig sikkerhed af en aftale mellem ægtefællerne om deres formueforhold.

§ 68. En aftale efter § 67 skal indgås skriftligt, dateres og underskrives af begge ægtefæller.
Stk. 2. Har begge ægtefæller bopæl her i landet på tidspunktet for aftalens indgåelse, eller aftaler ægtefællerne, at dansk ret skal anvendes, skal aftalen indgås ved ægtepagt.

§ 69. Spørgsmålet om eksistensen og gyldigheden af en aftale om lovvalg efter § 67 afgøres efter dansk ret.

§ 70. Den lov, der følger af §§ 66 eller 67, anvendes på alle aktiver og passiver, der er omfattet af formueforholdet, uanset hvor de befinder sig.
Stk. 2. Anvendelse af en stats lov, som udpeges efter §§ 66 eller 67, indebærer anvendelse af de gældende regler i den pågældende stat med undtagelse af reglerne i dens internationale privatret.

§ 71. Uanset hvilken stats lov, der anvendes på ægtefællernes formueforhold, finder følgende regler ikke anvendelse:

1) Regler, der gør forskel på ægtefællerne afhængigt af deres køn.
2) Regler, der lægger vægt på årsagen til ægteskabets opløsning, herunder hvilken ægtefælle der har taget initiativ hertil.

Stk. 2. Anvendelsen af en regel i en anden stats lov skal endvidere undlades, hvis dette vil være åbenbart uforeneligt med grundlæggende danske retsprincipper.

§ 72. Uanset hvilken stats lov der gælder for ægtefællernes formueforhold, anvendes §§ 9-11, når boligen befinder sig her i landet. Endvidere finder § 46, stk. 3, nr. 1, § 47, jf. § 46, stk. 3, nr. 1, og § 48, jf. § 46, stk. 3, nr. 1, og § 54 anvendelse, når en sag om deling af ægtefællernes formuer behandles her i landet.

Internationale overenskomster

§ 73. Regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om ægtefællers formueforhold og forsørgelsespligt under ægteskabet. Overenskomsten finder anvendelse her i landet efter bekendtgørelse i Lovtidende.
Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan endvidere fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om ægtefællers formueforhold og forsørgelsespligt under ægteskabet.

Kapitel 14. Statsforvaltningens fastsættelse af bidrag

Forsømmelse af forsørgelsespligt

§ 74. Forsømmer en ægtefælle sin forsørgelsespligt efter § 1, kan statsforvaltningen efter ansøgning pålægge denne at betale bidrag til den anden, i det omfang det må anses for rimeligt.

Efter samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse

§ 75. Er samlivet mellem ægtefællerne ophørt på grund af uoverensstemmelse, kan statsforvaltningen efter ansøgning pålægge den anden ægtefælle at betale bidrag til ægtefællens underhold.
Stk. 2. Afgørelsen træffes under hensyn til, om den, der ansøger om bidrag, selv kan skaffe sig et efter sine forhold tilstrækkeligt underhold, og om den anden ægtefælle efter sine økonomiske forhold og de øvrige omstændigheder kan betale bidrag.
Stk. 3. Stk. 1 og 2 gælder også under en separations- eller skilsmissesag, indtil der er indgået en aftale eller afsagt en endelig dom om bidragspligten efter ægteskabslovens § 50.
Stk. 4. Bidraget bortfalder, hvis ægtefællerne genoptager samlivet.

Ændring af bidrag

§ 76. Statsforvaltningen kan efter ansøgning ændre en afgørelse efter §§ 74 eller 75, hvis omstændighederne taler for det.
Stk. 2. Statsforvaltningen kan ændre en aftale, som ægtefællerne har indgået om bidrag efter §§ 74 eller 75, hvis aftalen skønnes urimelig på tidspunktet for indgåelsen, eller det på grund af væsentligt forandrede forhold vil være urimeligt at opretholde den.

Kapitel 15. Sagsbehandling og klage m.v.

Sagsbehandling

§ 77. Ansøgning om fastsættelse eller ændring af bidrag efter §§ 74-76 skal indgives til statsforvaltningen ved anvendelse af den digitale løsning, som statsforvaltningen stiller til rådighed

(digital selvbetjening). Ansøgninger, der ikke indgives ved digital selvbetjening, afvises af statsforvaltningen, jf. dog stk. 2 og 3.
Stk. 2. Hvis statsforvaltningen finder, at der foreligger særlige forhold, der gør, at borgeren ikke må forventes at kunne anvende digital selvbetjening, skal statsforvaltningen tilbyde, at ansøgningen kan indgives på anden måde end ved digital selvbetjening efter stk. 1. Statsforvaltningen bestemmer, hvordan en ansøgning omfattet af 1. pkt. skal indgives, herunder om den skal indgives mundtligt eller skriftligt.
Stk. 3. Statsforvaltningen kan helt ekstraordinært, ud over i de i stk. 2 nævnte tilfælde, undlade at afvise en ansøgning, der ikke er indgivet ved digital selvbetjening, hvis der ud fra en samlet økonomisk vurdering er klare fordele for statsforvaltningen ved at modtage ansøgningen på anden måde end digitalt.
Stk. 4. En digital ansøgning anses for at være kommet frem, når den er tilgængelig for statsforvaltningen.

§ 78. Statsforvaltningen og ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan til brug for behandlingen af sager efter § 10 og kapitel 14 anmode en ægtefælle om oplysninger om vedkommendes egne forhold. Hvis ægtefællen undlader at give oplysningerne, kan der træffes afgørelse på det foreliggende grundlag.
Stk. 2. Statsforvaltningen og ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan til brug for behandlingen af sager efter kapitel 14 få terminaladgang til nødvendige økonomiske oplysninger om en part hos told- og skatteforvaltningen, herunder i indkomstregisteret.

Klage m.v.

§ 79. Statsforvaltningens afgørelser efter denne lov kan påklages til ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold.
Stk. 2. Klage skal indgives inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan i særlige tilfælde behandle en klage, selv om den er indgivet efter udløb af fristen i 1. pkt.
Stk. 3. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan fastsætte regler om statsforvaltningens behandling af sager efter denne lov, herunder om ansøgningsfrister og begyndelses- og ændringstidspunkter samt om behandling af klager.

Kapitel 16. Ikrafttræden og overgangsregler

Ikrafttræden m.v.

§ 80. Loven træder i kraft den ...
Stk. 2. Lov om ægteskabets retsvirkninger, jf. lovbekendtgørelse nr. 1135 af 20. oktober 2014, ophæves.
Stk. 3. Bekendtgørelse nr. 1123 af 25. november 2008 om ikrafttræden af overenskomst af 26. januar 2006 om ændring af konventionen mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige

indeholdende internationalprivatretlige bestemmelser om ægteskab, adoption og værgemål undertegnet i Stockholm den 6. februar 1931 forbliver i kraft, indtil den ændres eller ophæves af ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold.

Overgangsregler

§ 81. Loven finder ikke anvendelse på ægteskaber, hvor ophørsdagen, jf. den hidtil gældende regel i § 51 i lov om ægtefælleskifte m.v., er indtrådt før lovens ikrafttræden, eller hvor en ægtefælle er afgået ved døden før lovens ikrafttræden. For sådanne ægteskaber finder de hidtil gældende regler anvendelse.

§ 82. § 45 finder ikke anvendelse på ægteskaber indgået før lovens ikrafttræden. For sådanne ægteskaber finder den hidtil gældende regel i § 61 i lov om ægtefælleskifte m.v. anvendelse.

§ 83. §§ 9-11 finder ikke anvendelse på dispositioner, der er foretaget før lovens ikrafttræden. For sådanne dispositioner finder de hidtil gældende regler i §§ 18-20 i lov om ægteskabets retsvirkninger anvendelse.

§ 84. Ægtepagter oprettet før lovens ikrafttræden, som opfylder formkravene i den hidtil gældende regel i § 35 i lov om ægteskabets retsvirkninger, er gyldige, hvis de senest 6 måneder efter lovens ikrafttræden er anmeldt til tinglysning i personbogen, jf. den hidtil gældende regel i § 37 i lov om ægteskabets retsvirkninger.

§ 85. §§ 26-28 og 87 finder ikke anvendelse på arv, der er faldet før lovens ikrafttræden, og gaver, der er modtaget før dette tidspunkt, når modtageren er gift eller er i uskiftet bo på tidspunktet for lovens ikrafttræden. For arv og gave, der ikke er omfattet af 1. pkt., finder § 86 anvendelse. Ophører ægteskabet eller det uskiftede bo efter lovens ikrafttræden, og indgår modtageren af arven eller gaven nyt ægteskab, finder §§ 26-28 anvendelse ved deling med den nye ægtefælle af deres formuer.

§ 86. Har en ægtefælle ved lovens ikrafttræden aktiver, der er særeje som følge af, at arvelader eller gavegiver i medfør af den hidtil gældende regel i § 28 a i lov om ægteskabets retsvirkninger har bestemt, at det modtagne skal være særeje, forbliver disse aktiver særeje efter lovens ikrafttræden. §§ 14, 50 og 51 finder anvendelse for dispositioner, der foretages vedrørende disse aktiver efter lovens ikrafttræden.
Stk. 2. Har en ægtefælle før lovens ikrafttræden foretaget dispositioner vedrørende arv eller gave, som ifølge tredjemands bestemmelse er særeje, jf. stk. 1, og ville dispositionen medføre et vederlagskrav efter de hidtil gældende regler i § 23, stk. 2 og 3, i lov om ægteskabets retsvirkninger, kan dette krav gøres gældende ved skifte efter lovens ikrafttræden. Reglerne i denne lovs § 50, stk. 4-6, og § 63, nr. 1 og 2, finder anvendelse på skiftet.
Stk. 3. Stk. 1 og 2 finder tillige anvendelse på arv, der er særeje efter arvelovens § 58.

§ 87. Medmindre andet fremgår af omstændighederne, skal en bestemmelse truffet af testator eller gavegiver om

1) at det modtagne skal være fælleseje, forstås som en bestemmelse efter § 27, stk. 1, nr. 1,
2) at det modtagne skal være skilsmissesæreje, forstås som en bestemmelse efter § 27, stk. 1, nr. 2,
3) at det modtagne skal være fuldstændigt særeje, forstås som en bestemmelse efter § 27, stk. 1, nr. 3, og
4) at det modtagne skal være særeje, forstås som en bestemmelse efter § 27, stk. 1, nr. 3.

§ 88. §§ 86 og 87 finder tilsvarende anvendelse, når en forsikringstager eller kontohaver har truffet bestemmelse om særeje i medfør af § 103, stk. 2, i lov om forsikringsaftaler eller § 3, stk. 2, i lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter.

§ 89. Er en gave givet før lovens ikrafttræden, og er kravet i den hidtil gældende regel i § 30, stk. 1, i lov om ægteskabets retsvirkninger ikke opfyldt, anses gaven som gyldigt givet ved lovens ikrafttræden, medmindre den ægtefælle, der har givet gaven, eller denne ægtefælles kreditorer eller arvinger før lovens ikrafttræden har fremsat krav om, at gaven tilbagegives, på en måde, der efter kapitel 5 i lov om forældelse ville afbryde en forældelsesfrist. Er en gave gyldigt givet før lovens ikrafttræden, finder den hidtil gældende regel i § 33 i lov om ægteskabets retsvirkninger anvendelse.
Stk. 2. § 30, stk. 1, og §§ 31 og 32 finder anvendelse på gaver, der gives efter lovens ikrafttræden.

§ 90. § 34, stk. 2, finder anvendelse, hvis en anmodning om separation eller skilsmisse tilbagekaldes, afslås eller afvises efter lovens ikrafttræden, selv om anmodningen er indgivet før lovens ikrafttræden.

§ 91. §§ 50-52 finder tillige anvendelse på dispositioner foretaget før lovens ikrafttræden, jf. dog § 86, stk. 2.

§ 92. Kapitel 13 finder også anvendelse på ægteskaber, der er indgået før lovens ikrafttræden.
Stk. 2. Ægtefællerne kan efter reglerne i § 68 indgå aftale om, at den lov, der fandt anvendelse på deres formueforhold før lovens ikrafttræden, skal finde anvendelse. Har ægtefæller før lovens ikrafttræden indgået en aftale om, hvilken stats lov, der skal finde anvendelse på deres formueforhold, er aftalen fra tidspunktet for lovens ikrafttræden gyldig, hvis den opfylder betingelserne i kapitel 13.

§ 93. Er en ægtepagt oprettet i udlandet ikke anmeldt til tinglysning før lovens ikrafttræden efter den hidtil gældende regel i § 53, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger, er den gyldig her i landet fra lovens ikrafttræden, hvis den er gyldig efter den lov, der anvendes på ægtefællernes formueforhold, jf. kapitel 13 og § 92, stk.2.

§ 94. Har en ægtefælle før lovens ikrafttræden indgået en retshandel, der er omfattet af den hidtil gældende regel i § 11 i lov om ægteskabets retsvirkninger, finder denne bestemmelse efter lovens ikrafttræden anvendelse på ægtefællernes hæftelse over for tredjemand.

§ 95. Anmodninger om fastsættelse af underholdsbidrag til en ægtefælle, som statsforvaltningen har modtaget før lovens ikrafttræden, færdigbehandles efter de hidtil gældende regler i lov om ægteskabets retsvirkninger § 8, jf. §§ 5 og 6, samt §§ 9, 9 a og 52 a.

§ 96. Har en ægtefælle inden lovens ikrafttræden over for skifteretten fremsat anmodning om bosondring, færdigbehandles anmodningen efter de hidtil gældende regler i kapitel 5 i lov om ægteskabets retsvirkninger.

Territorial anvendelse

§ 97. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de ændringer, som de færøske og grønlandske forhold tilsiger.

BEMÆRKNINGER TIL LOVUDKASTETS ENKELTE BESTEMMELSER

Bortset fra de steder, hvor det udtrykkeligt er angivet, at der er tale om bemærkninger til mindretalsforslag, bygger bemærkningerne til de enkelte bestemmelser på den forudsætning, at flertallets forslag gennemføres. Som beskrevet i kapitel 1 har de to medlemmer, der repræsenterer regeringen, ikke taget stilling til udvalgets forslag, og de indgår derfor hverken i flertal eller mindretal. For så vidt angår spørgsmålet om behandlingen af arv og gave, bygger bemærkningerne på den løsning, som flest medlemmer af udvalget går ind for. Hvis et eller flere af mindretallenes forslag gennemføres, vil bemærkningerne til en række bestemmelser, hvis ordlyd ikke nødvendigvis skal ændres som følge af gennemførelsen af et mindretalsforslag, ikke længere være retvisende. Det gælder navnlig bestemmelserne om krydsende udtagelsesret i kapitel 8, om reguleringskrav i §§ 50 og 51 samt overgangsreglerne.

Lovudkastet erstatter den gældende lov om ægteskabets retsvirkninger, som trådte i kraft i 1926. Den er ændret navnlig ved den såkaldte særejereform, der trådte i kraft i 1990, hvor der blev indført nye muligheder for at aftale forskellige former for særeje, og ved pensionsreformen, der trådte i kraft i 2007, vedrørende delingen af ægtefællers pensionsrettigheder. I daglig tale kaldes loven retsvirkningsloven.

Om ægtefællers forhold gælder tillige lov om ægteskabs indgåelse og opløsning fra 1969, kaldet ægteskabsloven. For klarere at adskille de to love og for at tilkendegive, hvad lovudkastet omhandler, foreslås titlen „Lov om ægtefællers økonomiske forhold". I daglig tale kan loven kaldes ægtefælleloven.

Opdelingen i to love skete i 1920-erne, idet et samlet udkast til ægteskabslov fra Familieretskommissionen blev opdelt. Udvalget har ikke overvejet, om lovene bør samles i en samlet lov, men vil overlade dette til Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

Lovudkastets struktur er ændret i forhold til den gældende lov.

I kapitel 1 opregnes de grundlæggende forpligtelser og rettigheder, der følger af at indgå ægteskab.

Kapitel 2 regulerer de begrænsninger i rådigheden over sin formue, en ægtefælle er underlagt, herunder navnlig vedrørende den fælles bolig.

Kapitel 3 fastlægger udtømmende de muligheder, ægtefællerne har for ved ægtepagt på forhånd at indgå en aftale om, hvordan deres formuer skal deles ved separation eller skilsmisse og ved en ægtefælles død. Kapitel 4 indeholder de formkrav, der skal være opfyldt, for at en ægtepagt er gyldig.

Kapitel 5 regulerer, i hvilket omfang en ægtefælle kan holde arv eller gave m.v. modtaget fra tredjemand uden for delingen, og i hvilket omfang arvelader eller gavegiver kan træffe bestemmelse herom.

Kapitel 6 fastslår retsstillingen i forhold til ægtefællernes kreditorer, når en ægtefælle giver den anden gaver, og en ægtefælles mulighed for at få omstødt en gave, som den anden har givet til tredjemand.

Kapitel 7 indeholder de generelle regler om, hvordan ægtefællernes formuer skal deles, herunder hvilke aktiver der kan holdes uden for delingen.

Kapitel 8 regulerer ægtefællernes ret til at udtage bestemte aktiver.

Kapitel 9 indeholder regler om regulerings- og misbrugskrav i tilfælde, hvor en ægtefælle har misbrugt sin rådighed over den formue, der skal deles, eller har overført midler mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår.

Kapitel 10 indeholder en række regler om kompensationskrav, når en ægtefælle har medvirket til at opbygge den andens formue, eller når en ægtefælle ellers ville blive urimeligt økonomisk stillet, mens kapitel 11 indeholder regler om kompensation som følge af, at pensionsrettigheder holdes uden for delingen.

Kapitel 12 indeholder regler om deling af ægtefællernes formuer ved en ægtefælles død og ved skifte af et uskiftet bo.

Kapitel 13 fastlægger, hvilken stats lov der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller, der har tilknytning til udlandet, og indeholder endvidere regler om ægtefællers mulighed for at indgå aftaler om lovvalg. over statsforvaltningens afgørelser.

Kapitel 14 indeholder regler om statsforvaltningens fastsættelse af bidrag, når en ægtefælle under samlivet eller efter en samlivsophævelse ikke opfylder sin forsørgerpligt over for den anden.

Kapitel 15 omhandler statsforvaltningens sagsbehandling og adgangen til at klage Kapitel 16 indeholder regler om lovens ikrafttræden samt overgangsregler.

I modsætning til den gældende lov om ægteskabets retsvirkninger er reglerne om pensionsrettigheder ikke samlet i et særskilt kapitel, idet de er placeret der, hvor de hører hjemme i lovudkastets systematik. Reglerne om pensioner er ikke omfattet af udvalgets kommissorium. § 16 a findes nu i § 62, § 16 b i § 41, § 16 c i § 42, §§ 16 d-16 f i kapitel 11, § 16 g i § 49 og § 16 h i § 17.

Udvalget har ikke udarbejdet udkast til ændringer af andre love, men har i betænkningens kapitel 21 peget på, hvilke konsekvensændringer der efter udvalgets opfattelse bør foretages som følge af udvalgets forslag.

Til kapitel 1

Almindelige bestemmelser

Dette kapitel indeholder de grundlæggende regler om ægtefællernes økonomiske rettigheder og pligter som følge af ægteskabet. § 1 omhandler ægtefællernes forpligtelser over for hinanden og familien under ægteskabet, herunder pligten til at forsørge hinanden. §§ 2-5 indeholder de grundlæggende regler om ægtefællers ret til at råde over deres formuer, deres hæftelse for hver sin gæld, deres adgang til at indgå aftaler med hinanden og delingen af deres formuer ved separation, skilsmisse eller død. §§ 6 og 7 fastlægger ægtefællernes pligt til at give hinanden de nødvendige oplysninger om deres økonomiske forhold.

Forpligtelser under ægteskabet

Til § 1

§ 1 er grundreglen om ægtefællernes fælles forpligtelser til at bidrage til familiens forsørgelse og hinandens behov. Reglen erstatter den gældende lovs §§ 1-3.

Bestemmelsen fastslår som de gældende bestemmelser ægtefællernes gensidige pligt til at sørge for opfyldelsen af familiens behov både med hensyn til praktisk arbejde og økonomisk bistand.

Ægtefællerne har en gensidig pligt til at sikre hinanden og deres fælles børn en rimelig forsørgelse efter deres indtægts- og formueforhold. De tilrettelægger selv den nærmere fordeling af de praktiske og økonomiske pligter.

Det er et naturligt led i ægtefællernes interessefællesskab, at det økonomiske ansvar for de fælles udgifter fordeles efter parternes evner til at bidrage ved hjælp af indtægt eller formue.

Har en ægtefælle ikke selv tilstrækkelige midler til at betale, har den anden pligt til det. At en ægtefælle ikke kan forsørge sig selv kan skyldes sygdom, arbejdsløshed, en igangværende uddannelse, eller at ægtefællerne har indrettet sig, så den ene varetager det praktiske arbejde med børn og hjem og ikke har udearbejde. Den anden ægtefælle skal så betale ikke alene for familiens rimelige forsørgelse og dermed de daglige udgifter til mad, husleje m.v., men også til ægtefællens personlige behov, herunder til f.eks. tøj, medicin, foreningskontingenter m.v.

Den gældende lovs § 3 foreslås ikke videreført. Efter denne bestemmelse gælder en pligt til at overføre penge til en ægtefælle, der ikke selv har tilstrækkelige midler, medmindre denne har vist sig uskikket til at forvalte penge, eller fordi andre særlige grunde foreligger. Bestemmelsen havde til formål, at den hjemmearbejdende hustru ikke helt skulle kunne nægtes adgang til penge. Denne situation vil næppe forekomme i dag.

Stk. 2 fastslår, at det, som en ægtefælle modtager fra den anden efter stk. 1, fremover tilhører den pågældende. Reglen erstatter retsvirkningslovens § 4. I den gældende lovs § 4 skelnes mellem det, som gives til en ægtefælle til opfyldelse af personlige behov, og det, som gives til opfyldelse af familiens behov. Efter bestemmelsen er det alene penge til personlige behov, der kommer til at tilhøre modtageren. Denne opdeling, der var motiveret af hensynet til, at hustruen ikke skulle kunne spare op af husholdningspengene ved at „knibe manden på kosten", foreslås ikke videreført. Alt, hvad en ægtefælle overlader til den anden til brug for familiens forsørgelse, kommer således til at tilhøre den ægtefælle, der modtager beløbet.

Det, der overføres, er ikke et lån, der kan kræves tilbage. Der er heller ikke tale om en gave, der reguleres af reglerne i lovudkastets §§ 30 og 31. Hvis betalingerne fra en ægtefælle til den anden derimod overstiger det, der efter ægtefællernes økonomiske forhold og familiens behov er et rimeligt bidrag til forsørgelsen, vil der kunne være tale om en gave, der kan medføre, at giverægtefællens kreditorer har et krav mod modtagerægtefællen, jf. lovudkastets § 31, stk. 5. Der henvises herom til bemærkningerne til § 31, og til betænkningens kapitel 9.

Som det fremgår af stk. 3, kan en ægtefælle søge statsforvaltningen om fastsættelse af bidrag, jf. kapitel 14, hvis en ægtefælle ikke opfylder sin forsørgerpligt over for den anden. Bidrag kan også søges efter en samlivsophævelse.

Forsørgelsespligten gælder kun under ægteskabet og ophører ved separation, skilsmisse og død. Dog er der i lovudkastets § 75, stk. 3, om bidrag efter en samlivsophævelse foreslået en yderst begrænset udvidelse, idet adgangen til at få fastsat bidrag skal gælde, så længe der verserer en ankesag om bidragspligten over for den anden ægtefælle efter separation eller skilsmisse. Efter separation eller skilsmisse kan der pålægges en ægtefælle bidragspligt over for den anden efter ægteskabslovens § 50.

Grundregler om formuerne

Som overskriften viser, indeholder §§ 2-5 de grundlæggende regler om ægtefællernes formuer. Under ægteskabet råder hver ægtefælle ifølge § 3 som udgangspunkt selvstændigt over sin formue uden at skulle have samtykke fra den anden, og en ægtefælle hæfter kun for sin egen og ikke for den andens gæld, jf. § 4. Først ved separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død indtræder en af de væsentligste retsvirkninger af ægteskabet, at ægtefællernes formuer skal deles lige, med de undtagelser, der er opregnet i § 33 og i §§ 59 og 60.

Til § 2

§ 2 fastslår den grundlæggende hovedregel om ligedeling af ægtefællernes formuer ved separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død. Den svarer til den gældende lovs § 15, stk. 1.

Begrebet formuefællesskab bruges ikke, idet det foreslås fjernet fra loven. Der henvises herom til betænkningens kapitel 1. § 2, 1. pkt., fastslår, som efter hidtil gældende ret, at alt, hvad ægtefællerne ejer ved ægteskabets indgåelse og senere erhverver, som udgangspunkt deles lige mellem ægtefællerne ved separation eller skilsmisse. Reglen om, hvordan delingen skal gennemføres, findes i § 33, der også opregner de undtagelser, der gælder fra udgangspunktet om ligedeling.

Tilsvarende deles formuen ifølge 2. pkt. som hovedregel ved en ægtefælles død lige mellem den længstlevende ægtefælle og den førstafdødes dødsbo. De nærmere regler herom og undtagelserne til ligedeling findes i §§ 59 og 60.

Til § 3

§ 3 fastslår en ægtefælles ret til som udgangspunkt at råde frit over sin egen formue, hvilket betegnes særråden. Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 16, stk. 1.

En ægtefælle kan således som udgangspunkt frit sælge, bortgive og pantsætte sine aktiver uden at spørge den anden ægtefælle om lov. Som det fremgår af henvisningen til kapitel 2, kræves dog den anden ægtefælles samtykke til visse dispositioner over familiens helårsbolig.

Det fremgår af § 8, at ægtefællen har pligt til at råde over sin formue, så den ikke utilbørligt forringes til skade for den anden ægtefælle. En gave til tredjemand til skade for den anden ægtefælle kan omstødes efter § 32, hvis den står i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold og ikke er rimeligt begrundet. Hvis ægtefællen har misbrugt rådigheden over sin formue eller på anden uforsvarlig måde væsentligt har formindsket den formue, der skal deles, har den anden krav på et beløb svarende til formindskelsen ved delingen af formuen ved separation og skilsmisse, jf. § 52. Denne regel kan ifølge § 60, stk. 1, også påberåbes efter dødsfald.

§ 3 omhandler en ægtefælles ret til at råde i forhold til tredjemand. Bestemmelsen omhandler kun adgangen til at råde i levende live. En ægtefælles ret til at råde over sin formue ved testamente med virkning udelukkende ved sin død reguleres i arveloven. Ægtefællernes adgang til at indgå aftaler og pådrage sig forpligtelser over for hinanden reguleres af § 5.

Til § 4

§ 4 fastslår, at en ægtefælle hæfter med sin formue for sine gældsforpligtelser, uanset om de er opstået før eller under ægteskabet. Dette betegnes som særhæften. Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 25.

Reglen indebærer, at en ægtefælle ikke hæfter for den anden ægtefælles gæld, medmindre den pågældende har påtaget sig at hæfte, f.eks. ved en kautionsforpligtelse, eller andet følger af lovgivningen, herunder navnlig § 12 i lov om inddrivelse af gæld til det offentlige, hvorefter en ægtefælle under visse betingelser hæfter for den anden ægtefælles skattegæld. En anden undtagelse til udgangspunktet om særhæften findes i § 92, stk. 2, i lov om aktiv socialpolitik, hvorefter ægtefællerne hæfter solidarisk for krav på tilbagebetaling af hjælp til betaling af renter og afdrag på lån i fast ejendom, selv om kun den ene ægtefælle er ejer af ejendommen.

De gældende regler i retsvirkningslovens §§ 11-13, hvorefter begge ægtefæller hæfter for den anden ægtefælles retshandler til opfyldelse af den daglige husholdnings og børnenes behov og til hustruens særlige behov, foreslås ikke videreført. Der henvises herom til kapitel 12 i betænkningen og § 94 i lovudkastet.

Til § 5

Formålet med § 5 er at klargøre, hvad ægtefæller kan og ikke kan aftale med hinanden.

Stk. 1 vedrører de rene formueretlige aftaler mellem ægtefællerne, hvor der gælder aftalefrihed, medmindre andet følger af anden lovgivning. Det svarer til retsvirkningslovens § 29.

Ægtefællerne kan således frit indgå aftaler med hinanden om f.eks. overdragelse af aktiver fra den ene til den anden, leje af hinandens aktiver, ydelse af lån, og ansættelse af den ene ægtefælle i den andens virksomhed. Ægtefællerne kan også pådrage sig forpligtelser over for hinanden uden aftale, f.eks. som følge af, at en ægtefælle uagtsomt eller forsætligt forvolder skade på den andens ejendele eller person.

Stk. 2 og 3 vedrører ægtefællernes aftaler med hinanden om de ægteskabelige økonomiske forhold.

I stk. 2, 1. pkt., præciseres, at de aftaler, der er omfattet af kapitel 3 om delingen af ægtefællernes formue ved separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død, kun kan indgås ved ægtepagt.

I stk. 2, 2. pkt., henvises til kapitel 6, hvor det af § 30 fremgår, at ægtefæller uden formkrav kan give hinanden gaver. Forholdet til ægtefællernes kreditorer, når der er givet gaver, reguleres i § 31.

Af stk. 3 fremgår, at lovens regler ikke kan fraviges ved aftale, medmindre andet fremgår af kapitel 3 eller § 38.

Ægtefællerne kan således ikke give afkald på retten til forsørgelse efter kapitel 1 eller på forhånd fravige reglerne om samtykke ved overdragelse af fast ejendom, reglerne om krydsende udtagelsesret, regulerings- og misbrugskrav eller retten til kompensation efter kapitel 10 og kapitel 11.

Ægtefællerne kan selvsagt heller ikke ved aftale fravige de regler, der er fastsat til beskyttelse af ægtefællernes kreditorer.

Kapitel 3 indeholder en udtømmende opregning af de forhåndsaftaler om delingen, ægtefællerne kan indgå.

Har ægtefællerne derimod besluttet at lade sig separere eller skille, kan de frit indgå aftaler om, hvordan deres ejendele skal deles, jf. § 38. De kan således aftale helt eller delvist at dele aktiver, der efter loven skal holdes uden for delingen, eller helt eller delvist at undlade deling af aktiver, der efter loven skal deles, og de kan aftale, hvilken ægtefælle der skal udtage hvilke aktiver. En ægtefælle kan endvidere i denne situation give afkald på sin ret til regulerings- og misbrugskrav efter kapitel 9 eller på kompensation efter kapitel 10 og 11. Om en separation eller skilsmisse må anses for aktuel beror på en konkret vurdering, hvor der navnlig må lægges vægt på, om der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse, eller dette sker umiddelbart efter aftalens indgåelse.

Aftaler om delingen af ægtefællernes ejendele ved en ægtefælles død kan kun indgås ved ægtepagt efter kapitel 3. Herudover kan ægtefællerne hver for sig eller sammen træffe bestemmelse herom ved testamente efter arvelovens regler.

Oplysningspligt m.v.

Det er en væsentlig forudsætning for, at ægtefællerne, som fastslået i § 1, kan varetage familiens interesser i fællesskab, at de har kendskab til hinandens økonomi. Det foreslås derfor i §§ 6 og 7, der erstatter den gældende lovs §§ 10 og 22, at ægtefællerne har pligt til at give hinanden oplysninger og til at medvirke til at nedfælde dem skriftligt.

Oplysningspligten gælder under ægteskabet.

Er der indgivet anmodning til statsforvaltningen om fastsættelse af bidrag, følger det af § 78, at ægtefællerne har pligt til at give de nødvendige oplysninger til statsforvaltningen til brug for afgørelsen. Undladelse heraf kan ifølge § 78, stk. 1, 2. pkt., komme den pågældende til skade, idet der da træffes afgørelse på det foreliggende grundlag. Endvidere kan statsforvaltningen indhente økonomiske oplysninger fra told- og skatteforvaltningen, jf. § 78, stk. 2. Tilsvarende regler findes i ægteskabslovens § 58 a, stk. 4, og § 58 c om oplysninger til brug for fastsættelse og ændring af et ægtefællebidrag efter separation eller skilsmisse.

Når der er anmodet om separation eller skilsmisse, kan en ægtefælle i medfør af ægtefælleskifteloven anmode skifteretten om bistand til det økonomiske opgør. I den forbindelse har ægtefællerne efter ægtefælleskiftelovens § 12 pligt til at meddele de nødvendige oplysninger, og sker det ikke, kan skifteretten indhente oplysninger fra offentlige myndigheder. Skifteretten kan end-

videre efter lovens § 72 pålægge en ægtefælle at give møde, at afgive forklaring og at fremlægge dokumenter.

Manglende opfyldelse af forpligtelserne efter §§ 6 og 7 er ikke særskilt sanktioneret. Manglende oplysninger om f.eks. modtaget arv, hvis den anden ægtefælle har spurgt herom, vil dog kunne få betydning for bevisvurderingen, hvis der ved en bodeling er tvist om, hvorvidt arven er i behold.

Til § 6

§ 6 omhandler oplysningspligten vedrørende økonomiske forhold. Bestemmelsen erstatter blandt andet den gældende lovs § 10.

Den gældende regel omfatter kun oplysninger til brug for bedømmelsen af underholdspligten. Behovet for oplysninger om den anden ægtefælles økonomi har imidlertid ikke kun betydning for ægtefællens mulighed for at anmode om forsørgelse efter § 1 og overvejelser om at anmode om bidrag efter kapitel 14, men også for ægtefællens mulighed for at kunne tilrettelægge sin økonomi, så hensynet til familiens interesser varetages bedst muligt. Også ved overvejelserne om at aftale helt eller delvist særeje ved ægtepagt eller om at oprette et fælles testamente, er det nødvendigt at kende den andens økonomi. En ægtefælle, der overvejer separation eller skilsmisse, har behov for disse oplysninger for at kunne vurdere sin situation efter en bodeling. Det samme er tilfældet, hvis der forhandles om en aftale om en kommende bodeling. § 6 foreslås derfor udvidet til også at omfatte sådanne tilfælde.

Tilsidesættelse af oplysningspligten er ikke særskilt sanktioneret, men ved en bodeling kan det efter omstændighederne have betydning ved stillingtagen til et krav om kompensation efter kapitel 10, hvis en ægtefælle ikke loyalt har givet den anden ægtefælle væsentlige oplysninger om sin økonomi. At en ægtefælle ikke har opfyldt sin oplysningspligt, kan også medføre tilsidesættelse af en bodelingsaftale efter § 39.

Til § 7

§ 7 omhandler oprettelsen af en fortegnelse over, hvad ægtefællerne hver især ejer, hvad de skylder væk, og hvad der kan holdes uden for en kommende deling ved separation, skilsmisse eller død.

Bestemmelsen erstatter den gældende lovs § 22.

Hvis den ene ægtefælle anmoder om det, skal ægtefællerne udarbejde en fortegnelse over, hvad de hver især ejer, og hvilke aktiver og passiver der kan holdes uden for en eventuel deling. Fortegnelsen kan have betydning dels ved overvejelserne om at oprette en ægtepagt og dels ved overvejelser om separation eller skilsmisse. Fortegnelsen skal omfatte, hvad der er særeje, samt

hvilke andre værdier, aktiver og rettigheder der ikke indgår i delingen af ægtefællernes formuer efter § 33, f.eks. arv og gave (kapitel 5), pensionsrettigheder (§§ 41 og 42), eller personskadeerstatning (§ 43). Fortegnelsen skal endvidere indeholde oplysninger om hver ægtefælles gæld, herunder om der er tale om gæld, der kan fradrages ved delingen, jf. § 36, og om gælden er omfattet af en aftale efter § 19.

Den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 22, 2. pkt., hvorefter retten efter samtlige foreliggende omstændigheder afgør, hvilken beviskraft en sådan fortegnelse bør tillægges, er ikke gentaget. Det skyldes, at dette svarer til, hvad der gælder efter de almindelige regler om rettens bevisbedømmelse.

Til kapitel 2

Begrænsninger i en ægtefælles råden over sin formue

Som det fremgår af grundreglen i § 3, kan en ægtefælle uafhængigt af den anden råde over sine aktiver. Af hensyn til den anden ægtefælle gælder der dog efter kapitel 2 visse undtagelser til dette udgangspunkt.

Til § 8

§ 8 fastslår en ægtefælles overordnede pligt til ikke at råde utilbørligt over sin formue til skade for den anden. Bestemmelsen erstatter retsvirkningslovens § 17.

I modsætning til, hvad der gælder efter § 17, er bestemmelsen ikke begrænset til råden over aktiver, der indgår i delingen. Hvis f.eks. en ægtefælle misrøgter en særejeejendom, kan dette medføre, at ejendommens værdi bliver mindre end gælden i ejendommen, og ægtefællen vil derfor skulle dække denne gæld med aktiver, der ellers ville indgå i delingen, jf. § 36, stk. 2. Dette ville dermed være til skade for den anden ægtefælle.

Hvis en ægtefælles utilbørlige råden har resulteret i en formindskelse af den del af formuen, der skal indgå i delingen, vil den anden ægtefælle kunne rejse et krav efter § 52 om misbrug.

Består den utilbørlige råden i uforholdsmæssigt store gaver til andre end ægtefællen, vil der kunne ske omstødelse af gaven efter reglen i § 32.

I modsætning til den gældende § 17 omfatter § 8 ikke den situation, at en ægtefælle udsætter sin formue for risiko for formindskelse, men hvor formindskelsen (endnu) ikke er indtruffet. Dette skyldes, at bosondring, som efter gældende ret er den eneste mulige sanktion ved uforsvarlig udsættelse af sin formue for risiko for formindskelse, foreslås afskaffet.

Familiens helårsbolig

Ifølge retsvirkningslovens §§ 18 og 19 kræves samtykke fra den anden ægtefælle til en række dispositioner, herunder salg og pantsætning, over fast ejendom og indbo i det fælles hjem. Bestemmelsen i § 19 om indbo foreslås ikke gentaget. § 18 om fast ejendom foreslås udvidet til at omfatte ejendomme, der er særeje, men samtidig indskrænket, navnlig så fritidshuse og erhvervsejendomme ikke længere er omfattet.

Som det fremgår af overgangsreglen i § 83, finder §§ 9-11 kun anvendelse på dispositioner, der foretages efter lovens ikrafttræden.

Til § 9

Til stk. 1

§ 9, stk. 1, erstatter retsvirkningslovens § 18, stk. 1.

Ifølge stk. 1 kræves der samtykke fra den anden ægtefælle til en række dispositioner over familiens helårsbolig.

I forhold til den gældende bestemmelse er stk. 1 udvidet til at omfatte ejendomme, der er særeje og således ikke indgår i delingen ved separation, skilsmisse eller død. Samtidig er bestemmelsen begrænset, så den kun omfatter ejendomme, der tjener til eller er bestemt til at være familiens helårsbolig. Der kræves således ikke længere samtykke til dispositioner over fritidshuse og erhvervsejendomme, der ikke tillige anvendes som helårsbolig. Ikke kun en ejendom, som familien aktuelt bor i, er omfattet, men også f.eks. en nyindkøbt ejendom eller et hus under opførelse, som familien endnu ikke har nået at flytte ind i, er omfattet, hvilket fremgår af ordene „bestemt til". Også en ejendom, der midlertidigt er udlejet under f.eks. en udstationering i udlandet, vil være omfattet af samtykkekravet, hvis det er hensigten, at familien skal vende tilbage til boligen efter det midlertidige ophold andetsteds. Det afgørende er, hvor familien faktisk bor eller har til hensigt at bo, og ikke boligens status af helårs- eller fritidshus. Anvendes et helårshus faktisk som fritidshus, er det ikke omfattet af kravet om samtykke, og anvendes et fritidshus faktisk som helårsbolig, vil det være omfattet. Der kan forekomme tilfælde, hvor mere end én ejendom tilhørende en ægtefælle er omfattet af bestemmelsen, f.eks. hvis familien bor i ét hus i sommerhalvåret, og et andet i vinterhalvåret, eller hvis familien bor i et hus, mens et nyt hus er under opførelse.

§ 9 omfatter alle helårsboliger, bortset fra lejeboliger, hvor lejerægtefællens ret til at disponere over lejligheden er reguleret af lejelovens § 81, stk. 2. Reglen er således udvidet til at omfatte andelsboliger og andre boliger omfattet af andelsboliglovens § 1 a, der blandt andet omfatter boligaktieselskaber, boliganpartsselskaber, boligsamejer, boliginteressentskaber og boligkom-

manditselskaber. Er ægtefællernes helårsbolig f.eks. en husbåd eller en campingvogn, vil også den være omfattet.

Som efter hidtil gældende ret beskytter bestemmelsen kun selve helårsboligen. Det er således fortsat i visse tilfælde tilladt uden samtykke f.eks. at frasælge eller bortforpagte et jordstykke fra en ejendom. Det afgørende for, om salg af en del af en ejendom kræver samtykke, vil som efter hidtidig praksis være, om den del, der ønskes frasolgt, udgør en naturlig bestanddel af den faste ejendom, og dermed om ejendommen efter afhændelsen af en del af den stadig kan anvendes til familiens bolig.

Bestemmelsen omfatter også ejendomme med mere end en beboelseslejlighed, hvis familien bor i en af lejlighederne. Det afgørende er, om dispositionen omfatter familiens helårsbolig. Bor familien f.eks. i en lejlighed i en udlejningsejendom, som den ene ægtefælle ejer, kan de andre lejligheder udlejes uden samtykke fra den, der ikke ejer ejendommen. Udstykkes en sådan ejendom i ejerlejligheder, kan de øvrige lejligheder sælges uden samtykke. Salg af hele ejendommen kræver derimod samtykke.

De dispositioner, som kræver samtykke, er opregnet i stk. 1. Det er overdragelse, pantsætning, udlejning og bortforpagtning.

Til stk. 2

Stk. 2 er en lovfæstelse af gældende ret for så vidt angår ejendomme, der indgår i delingen. Den indebærer, at samtykkekravet også gælder efter en separation eller skilsmisse, indtil der under skiftet er truffet en endelig afgørelse efter § 46 eller indgået aftale om, at en af ægtefællerne udtager ejendommen, eller at den skal sælges til tredjemand. Hvis der ikke er taget stilling til, hvad der skal ske med ejendommen, må ejerægtefællen også efter separationen eller skilsmissen have den andens samtykke for at kunne foretage dispositioner omfattet af stk. 1. Hvis samtykke nægtes, kan der anmodes om tilladelse fra statsforvaltningen eller skifteretten efter § 10.

For ejendomme, der er særeje, foreslås det, at beskyttelsen ophører ved separation eller skilsmisse. Hvis den anden ægtefælle imidlertid fremsætter krav om krydsende udtagelsesret efter § 48 enten over for ejerægtefællen eller over for skifteretten, er ejerægtefællen fra dette tidspunkt afskåret fra at sælge eller belåne ejendommen m.v., indtil der er taget stilling til kravet ved en endelig dom eller ved en aftale mellem ægtefællerne.

En ejendom, der er modtaget som arv eller gave efter lovens ikrafttræden, vil ikke være særeje, medmindre ægtefællerne har aftalt dette ved ægtepagt, idet det efter flertallets forslag til § 26 alene er arvens eller gavens værdi ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen. For en sådan ejendom gælder samtykkekravet derfor også efter separation eller skilsmisse, indtil det er afgjort, hvad der skal ske med ejendommen.

En ægtefælle kan beskytte sig mod, at den anden ægtefælle sælger eller pantsætter en ejendom uden samtykke ved at få sin vielsesattest noteret på ejendommens blad i tingbogen. Dette vil efter forslaget også kunne ske i tilfælde, hvor ejendommen er særeje.

I modsætning til den gældende § 18, stk. 1, 3. pkt., er værgens beføjelser ikke udtrykkeligt reguleret. Det indebærer, at de almindelige regler om værgemål finder anvendelse. Er en ægtefælle frataget den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, kan værgen give samtykke på ægtefællens vegne. Dette forudsætter selvsagt, at værgen ikke er inhabil, f.eks. fordi ejerægtefællen selv er værge. I sådanne tilfælde kan der beskikkes en særlig værge efter værgemålslovens § 47.

Til § 10

§ 10 omhandler tilfælde, hvor samtykke ikke foreligger, og giver statsforvaltningen eller skifteretten hjemmel til at tillade dispositionen. Reglen er udvidet i forhold til den gældende regel i retsvirkningslovens § 20.

Bestemmelsen omhandler som den gældende regel tilfælde, hvor den anden ægtefælle nægter at medvirke. Den er udvidet til at omfatte tilfælde, hvor det ikke er muligt at indhente samtykket inden rimelig tid, f.eks. fordi den anden ægtefælles opholdssted ikke kendes og ikke kan skaffes oplyst.

I forhold til § 20 er reglen tillige udvidet, idet også den anden part i aftalen, som har købt, fået pant i eller har lejet ejendommen, kan anmode statsforvaltningen om tilladelse. Herved undgås det, at en ægtefælle, der har gjort en dårlig handel, forsøger at dække sig under et manglende ægtefællesamtykke.

Statsforvaltningens behandling af sager efter § 10 er reguleret i kapitel 15. I § 78, stk. 1, er der regler om indhentning af oplysninger, og i § 79 bestemmes, at afgørelserne kan påklages.

Kriteriet for at meddele tilladelse er, at det „findes rimeligt". Efter den gældende bestemmelse kan retshandlen tillades, hvis „der ikke findes skellig grund til nægtelsen". Uanset den forskellige affattelse af de to bestemmelser, er der ikke med den nye bestemmelse tilsigtet ændring i forhold til gældende ret.

Stk. 2 omhandler tilfælde, hvor skifteretten behandler en anmodning om bistand til deling af ægtefællernes formuer eller en enkelttvist om ret til udtagelse af boligen. I så fald er det skifteretten og ikke statsforvaltningen, der har kompetencen til at meddele samtykke. Afgørelsen kan træffes, så snart anmodningen er indgivet, uden at det er nødvendigt, at der udpeges en bobehandler. Afgørelsen er judiciel og træffes ved kendelse, der kan kæres til landsretten.

Til § 11

Efter § 11 kan en aftale, der er indgået uden det nødvendige samtykke efter § 9 eller uden tilladelse efter § 10, som hidtil omstødes. Reglen erstatter retsvirkningslovens § 18, stk. 2.

Sagen skal anlægges af den ægtefælle, der ikke har indgået aftalen, mod den, som ejerægtefællen har indgået aftalen med. Den behandles efter reglerne om borgerlige sager, og det er uden betydning, om der er rettet henvendelse til skifteretten om deling.

Bevisbyrden er ændret, så det nu er den anden part i aftalen, der skal bevise sin gode tro. Denne ændring har til formål at beskytte den ægtefælle, der ikke er (med)ejer af ejendommen.

Erhvervsløsøre

Til § 12

§ 12 omhandler tilfælde, hvor en ægtefælle har overladt løsøre til den anden til brug i dennes erhvervsvirksomhed. Ejerægtefællen bliver da bundet af aftaler, brugeren har indgået med tredjemand, medmindre denne var i ond tro. Reglen er med sproglige moderniseringer identisk med retsvirkningslovens § 14.

Til kapitel 3

Ægtepagt om delingen

Kapitel 3 indeholder en udtømmende opregning af, hvilke aftaler ægtefællerne kan indgå om delingen af deres formuer ved en eventuel kommende skilsmisse eller separation eller ved en ægtefælles død. Dette fremgår af § 5, stk. 3.

Ægtefællerne kan således i medfør af §§ 13 og 17 indgå aftaler, der indebærer, at deres formuer slet ikke skal deles ved separation, skilsmisse eller en ægtefælles død, eller de kan aftale, at en mindre del af deres formuer skal deles, end hvad der følger af lovens regler.

De kan endvidere i medfør af §§ 15, 16 og 18 aftale, at aktiver, som ifølge §§ 26, 43, 44 og 45 ikke skal indgå i delingen, alligevel skal deles.

Endelig kan de i medfør af § 19 aftale en anden fordeling af gæld mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår, end hvad der følger af § 36.

Aftalerne angår delingen. De har ikke betydning for dispositioner under ægteskabet, idet der gælder de samme regler, uanset om et aktiv skal indgå i en kommende deling eller ikke.

Som det fremgår af bestemmelserne, skal aftalerne indgås ved ægtepagt. Om formkravene til ægtepagter henvises til lovudkastets kapitel 4.

Ægtepagt efter kapitel 3 kan også indgås af kommende ægtefæller med henblik på det forestående ægteskab. Også fraseparerede ægtefæller, og ægtefæller, der har søgt om separation eller skilsmisse, kan indgå en ægtepagt, hvis de har til hensigt at flytte sammen igen eller tilbagekalde ansøgningen. En aftale om, hvordan formuen skal deles ved en aktuel separation eller skilsmisse kan derimod indgås uden ægtepagt, jf. lovudkastets § 38.

Da reglerne i kapitlet som nævnt er udtømmende, kan ægtefællerne derfor ikke gyldigt indgå andre forhåndsaftaler om delingen end dem, der er opregnet. I tilknytning til en aktuel separation eller skilsmisse kan ægtefællerne derimod frit og uden formkrav indgå en aftale om delingen, der fraviger såvel ligedelingen som eventuelle ægtepagter oprettet af parterne. Der henvises herom til § 38.

Der er ikke foreslået særlige overgangsregler vedrørende kapitel 3. Det betyder, at ægtepagter oprettet før lovens ikrafttræden, som indholdsmæssigt er gyldige efter de nye regler, er gyldige efter lovens ikrafttræden, uanset om de var gyldige efter de tidligere regler, hvis ægteskabet består på tidspunktet for lovens ikrafttræden, og der ikke inden lovens ikrafttræden er fremsat anmodning om separation eller skilsmisse, jf. § 34.

Der henvises i øvrigt til udvalgets overvejelser i betænkningens kapitel 7 om mulighederne for at aftale særeje.

Til § 13

§ 13 fastlægger udtømmende, hvilke særejeægtepagter, der kan indgås. Bestemmelsen erstatter den gældende lovs § 28. I § 13, stk.1, opregnes de grundlæggende muligheder. I stk. 2-4 anføres supplerende, hvilke uddybende variationer, der kan aftales. Reglen suppleres af § 14 om visse retsvirkninger af særejeægtepagter med hensyn til indtægter og det, der træder i stedet for et særejeaktiv.

På en række punkter er retstilstanden søgt klargjort, og bestemmelsen er sprogligt moderniseret. Ægtefæller kan ikke indgå særejeaftaler, der ikke er omfattet af § 13 eller af § 17.

Stk. 1 svarer til den gældende lovs § 28, stk. 1, og sidste led i stk. 2. I den foreslåede stk. 1 nr. 2, er det dog præciseret, at en aftale om fuldstændigt særeje er med henblik på førstafdødes død. Ægtefællerne kan enten generelt aftale, at længstlevendes formue skal være fuldstændigt særeje, mens førstafdødes skal deles eller omvendt, eller de kan aftale, at aftalen om fuldstændigt særeje kun skal gælde, hvis f.eks. hustruen dør først. At aftalen er med henblik på førstafdødes død, omfatter også den situation, at ægtefællerne dør samtidigt, eller uden at det kan afgøres, hvem der døde først.

I overensstemmelse med gældende ret vil der fortsat ikke være adgang til at indgå aftale om dødsfaldssæreje, så ægtefællernes formuer skal deles ved separation eller skilsmisse, mens der er særeje ved død.

I stk. 2, nr. 1, præciseres, at en aftale om særeje kan begrænses til at angå et eller et af flere aktiver. De krav til specifikation af særejet, der er udviklet gennem praksis ved tinglysning af ægtepagter, foreslås ikke videreført. Der foretages således ikke ved ægtepagtens oprettelse, jf. kapitel 4, nogen kontrol af, om det tilstrækkeligt klart fremgår, hvad der er særeje. Dette må afgøres ved fortolkning af ægtepagten på det tidspunkt, hvor delingen bliver aktuel, og en eventuel tvivl vil komme den ægtefælle, der påstår, at et aktiv er særeje, til skade. Der henvises herom til kapitel 7 i betænkningen.

Opgivelsen af kravet til specifikation indebærer, at der kan indgås aftaler om, at egentlige samlinger eller sammenhørende enheder, f.eks. en malerisamling, møntsamling, en landbrugsejendom med tilhørende redskaber og besætning og lignende, skal være særeje, uden at det er nødvendigt at specificere hvert enkelt maleri, mønt, dyr eller redskab m.v. Hvis ægtefællen i sådanne tilfælde udvider sin maleri- eller møntsamling eller forøger ejendommens besætning efter aftalens indgåelse ved at købe yderligere malerier, mønter eller dyr for midler, der ellers ville indgå i delingen, har den anden ægtefælle et reguleringskrav efter § 50. Herved sidestilles sådanne enheder med fast ejendom, hvor der efter erhvervelsen foretages tilbygninger eller andre forbedringer.

I nr. 2 præciseres det, at ægtefællerne kan aftale, at en del af deres formue skal være særeje, således at formuen afgrænses ved tidspunktet for erhvervelsen eller erhvervelsesmåden. Ægtefællerne kan f.eks. aftale, at alt hvad de ejede ved ægteskabets indgåelse, skal være særeje, eller de kan aftale, at alt, hvad de erhverver ved arv og gave, skal være særeje. De kan også f.eks. aftale, at hustruens fremtidige lønindtægter skal være hendes særeje. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med § 14, stk. 1, hvorefter det, der træder i stedet for et særejeaktiv, også bliver særeje, medmindre ægtefællerne har aftalt, at det ikke skal være særeje, jf. herom i bemærkningerne til § 14 og kapitel 7 i betænkningen.

Nr. 3 om brøkdelssæreje svarer til gældende ret. Der er ikke fastsat grænser for, hvor lille brøken kan være.

Nr. 4 og 5 skaber hjemmel for at aftale særeje om et bestemt beløb (sumsæreje) eller om hele formuen på nær et bestemt beløb (sumdeling). Det er efter gældende ret omtvistet, om der er mulighed herfor. Et sumsæreje eller en sumdeling kan være abstrakt, når det f.eks. er aftalt, at 500.000 kr. af mandens formue er særeje, eller at hele mandens formue på nær 500.000 kr. er særeje. Sumsærejet eller sumdelingen kan også være genstandsrelateret, f.eks. en aftale om, at 500.000 kr. af friværdien i mandens ejendom er særeje. Det er ikke et krav, at beløbet er til stede ved aftalens indgåelse. Det er blot en betingelse for, at aftalen kan få virkning fuldt ud, at beløbet er til stede, når delingen skal ske. Ægtefællerne kan således f.eks. aftale, at 500.000 kr. af mandens for-

mue skal være særeje, uanset at han ikke på dette tidspunkt ejer noget. Aftalen har så den virkning, at hvis han på delingstidspunktet ejer mindst 500.000 kr., er dette beløb særeje, mens resten skal deles. Ejer han mindre end 500.000 kr., er det hele særeje.

I stk. 3, 1. pkt., foreslås, at ægtefællerne i tilknytning til en aftale om sumsæreje eller sumdeling kan aftale, at beløbet skal pristalsreguleres med nettoprisindekset, som fastsættes af Danmarks Statistik i medfør af lov om beregning af et nettoprisindeks. Herved kan ægtefællerne sikre, at beløbet stiger i takt med inflationen.

Har ægtefællerne aftalt sumdeling, kan de ifølge 2. pkt. i stedet aftale, at beløbet skal forhøjes hvert år med et bestemt beløb eller en bestemt procentsats, som de selv vælger. En sådan aftale kan ikke gyldigt aftales vedrørende et sumsæreje, da dette vil medføre en optrapning af særejet. Om begrundelsen herfor henvises til betænkningens kapitel 7.

Af stk. 4 fremgår, at aftaler om særeje ligesom efter gældende ret kan tidsbegrænses med den virkning, at særejet bortfalder, når fristen er udløbet. Aftalen skal være formuleret således, at tidspunktet for særejets bortfald eller delvise bortfald kan fastslås ved aftalens indgåelse eller på tidspunktet for ægteskabets indgåelse. Ægtefællerne kan f.eks. aftale, at særejet bortfalder på en bestemt dato eller et bestemt antal år efter ægteskabets indgåelse.

Ægtefællerne kan ikke aftale, at særejet bortfalder på et tidspunkt, der ikke er kendt ved aftalens eller ægteskabets indgåelse, f.eks. fødslen af parrets første barn. Det er ophørsdagen efter § 34 (ved anmodning om separation eller skilsmisse) eller ophørstidspunktet efter § 61 (ved død), der er afgørende for, om et særeje er bortfaldet som følge af en bestemmelse om tidsbegrænsning. Har ægtefællerne således aftalt, at et særeje bortfalder efter 10 års ægteskab, er det afgørende, om anmodning om separation eller skilsmisse er indgivet til statsforvaltningen før eller efter 10 års dagen for vielsen.

Der foretages ikke ændringer i gældende ret for så vidt angår betingede aftaler. Der kan således ikke indsættes andre betingelser end tidsbegrænsning. Det kan derfor f.eks. ikke aftales, at aftalen bortfalder, hvis den ene part bliver arbejdsløs, eller at den afhænger af, hvilken af ægtefællerne, der anmoder om separation eller skilsmisse eller af årsagen hertil.

Ægtefællerne kan f.eks. heller ikke aftale, at hele mandens formue på nær 500.000 kr. skal være særeje de første 5 år af ægteskabet, hvorefter hele formuen skal være særeje.

Ægtefællerne kan kombinere de forskellige aftalemuligheder i stk. 1-4. Ægtefællerne kan således f.eks. aftale, at et skilsmissesæreje aftrappes med f.eks. 1/10 om året. En tidsbegrænsning kan derimod ikke medføre, at den del af ægtefællernes formue, der ikke skal deles, forøges.

Til § 14

§ 14 bestemmer, at det, der træder i stedet for formue, som er særeje, også bliver særeje (surrogation), og at indtægterne af særeje også bliver særeje. Reglen erstatter den gældende lovs § 28, stk. 3.

Til stk. 1

Stk. 1, 1. pkt., omhandler blandt andet såkaldte surrogater. Har ægtefællerne f.eks. aftalt, at mandens hus skal være fuldstændigt særeje, og sælges huset, så vil salgssummen, og hvad der købes for denne, også være fuldstændigt særeje. Tilsvarende gælder, hvis f.eks. en bil, der er brøkdelssæreje, bliver stjålet. Her vil den udbetalte forsikringssum være brøkdelssæreje. 1. pkt. omfatter tillige indtægter af særejet, der også bliver særeje. Af 2. pkt. fremgår, at ægtefællerne kan aftale, at indtægter af et særejeaktiv skal indgå i delingen. Ægtefællerne kan således aftale, at f.eks. en obligationspost tilhørende manden skal være skilsmissesæreje, men at indtægterne af obligationerne skal indgå i delingen også ved skilsmisse. Ægtefællerne kan endvidere ved aftale fravige reglerne om surrogation, så det, der træder i stedet for særeje, ikke skal være særeje. De kan således f.eks. aftale, at mandens ejendom skal være særeje, men hvis den sælges, skal salgsprovenuet indgå i delingen. Derimod kan de ikke aftale, at surrogater for aktiver, der indgår i delingen, skal være særeje. De kan således ikke aftale, at hvis en ejendom, der indgår i delingen, sælges, så skal salgsprovenuet være særeje.

Har ægtefællerne aftalt genstandsrelateret sumsæreje eller sumdeling, og sælges den genstand, som beløbet relaterer sig til, vil beløbet fremover skulle relateres til det eller de aktiver, der træder i stedet for den oprindelige genstand. Har ægtefællerne således f.eks. aftalt, at 500.000 kr. af værdien af mandens hus skal være sumsæreje, og sælger manden huset og anvender salgsprovenuet til køb af et nyt hus, vil 500.000 kr. af værdien af det nye hus derefter være sumsæreje.

Til stk. 2, 1. og 2. pkt.

Stk. 2, 1., pkt. skal afklare retstilstanden, hvis et aktiv erhverves for en blanding af særejemidler og midler, der ikke er særeje. Der er i den juridiske teori uenighed om, hvad der er gældende ret. Udvalget foreslår, at et aktiv bliver brøkdelssæreje, hvis det f.eks. erhverves for 50 % særejemidler og 50 % midler, der ikke er særeje, idet særejebrøken så er 1/2. Som det er tilfældet ved ægtepagter om brøkdelssæreje, er der ikke grænser for, hvor små brøkerne kan blive. Reglen finder også anvendelse på sammenblanding af midler, der er forskellige former for særeje. Erhverves et aktiv f.eks. for 50 % midler, der er skilsmissesæreje, og 50 % midler, der er fuldstændigt særeje, bliver aktivet brøkdelssæreje, således at halvdelen er skilsmissesæreje og halvdelen fuldstændigt særeje.

Hvis aktivet på et senere tidspunkt sælges, vil salgssummen, og hvad der købes for denne, også være brøkdelssæreje. Anvendes der efter erhvervelsen særejemidler til at forbedre et aktiv, der indgår i delingen, eller omvendt, anvendes reglerne i §§ 50 og 51 om reguleringskrav.

Ifølge overgangsreglen i § 86 forbliver aktiver, der er modtaget som arv eller gave m.v. før lovens ikrafttræden, og som er særeje i henhold til tredjemandsbestemmelse, særeje også efter lovens ikrafttræden. § 14 finder også anvendelse på sådan arv og gave. Det indebærer, at et aktiv, som er erhvervet for en arv, der er særeje i kraft af overgangsreglen i § 86, bliver særeje. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne til § 86.

For så vidt angår arv og gave, der ikke er omfattet af overgangsreglen i § 86, følger det af flertallets forslag til § 26, at det alene er værdien af arven eller gaven ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen, i det omfang den er i behold. Erhverves et aktiv således helt eller delvist for midler, der er arvet, bliver aktivet ikke særeje, medmindre der ved erhvervelsen tillige anvendes midler, der er særeje.

Eksempel: M modtager en arv på 500.000 kr. og anvender pengene sammen med 500.000 kr., der er fuldstændigt særeje, til udbetaling på et hus til 3 mio. kr., der i øvrigt finansieres ved lån. Huset bliver brøkdelssæreje, idet halvdelen er fuldstændigt særeje. 5 år senere skal han skilles, og huset er nu 5 mio. kr. værd, og gælden er nedbragt til 1 mio. kr. Halvdelen af huset og halvdelen af gælden er fuldstændigt særeje, og M's særeje udgør således netto 2 mio. kr. Herudover kan han udtage værdien af arven på 500.000 kr., idet den er i behold. De resterende 1,5 mio. kr. skal deles.

Til stk. 2, 3. pkt. (flertallets forslag)

Erhverves et aktiv ved, at der betales en udbetaling med særejemidler, mens resten finansieres med låneoptagelse, vil aktivet blive særeje, og gælden vil ikke kunne fradrages i den formue, der skal deles, jf. § 36. Der stilles ikke krav til udbetalingens størrelse. Afdrages gælden med midler, der ville indgå i delingen, vil den anden ægtefælle have et reguleringskrav, jf. § 50.

Til stk. 3 (mindretallets forslag)

Der henvises til betænkningens kapitel 7, afsnit 5.3.2.2.

Til § 15

I § 15 foreslås, at ægtefællerne kan aftale, at § 45 ikke skal finde anvendelse. Der er enighed om, at ægtefællerne skal have denne mulighed, uanset om flertallets regel om trinvis ligedeling eller det ene mindretals forslag til en regel om indbragte værdier gennemføres. Hvis det andet mindretals regel om skønsmæssig ligedeling gennemføres, skal reglen ikke kunne fraviges ved en forhåndsaftale, og § 15 skal i så fald udgå.

Hvis ægtefællerne ønsker en anden optrapning af den del af formuen, der skal deles, end den der følger af flertallets forslag til § 45, kan de aftale dette i medfør af § 13, stk. 4. De kan således f.eks. aftale, at de for hvert år, ægteskabet har varet, skal dele 1/10 af formuerne.

Har ægtefællerne oprettet en ægtepagt, der kun omfatter nogle af deres aktiver, jf. § 13, stk. 2, uden udtrykkeligt at tage stilling til, om § 45 skal finde anvendelse på den øvrige del af formuen, må det bero på en konkret fortolkning af aftalen. Anvendes flertallets forslag til § 45, og har ægtefællerne f.eks. aftalt, at hustruens sommerhus ikke skal deles, uden at omtale deres øvrige formuer, må det som udgangspunkt antages, at § 45 finder anvendelse på deres øvrige formue. Har de derimod f.eks. aftalt, at 500.000 kr. af mandens formue skal deles, mens alt, hvad ægtefællerne i øvrigt ejer, skal holdes uden for delingen, må det som udgangspunkt antages, at § 45 ikke finder anvendelse på de 500.000 kr.

En aftale efter § 15 kan ikke tidsbegrænses.

Til § 16

Flertallets forslag:

Efter flertallets forslag til § 26 kan værdien af arv, gave og forsikringsydelser m.v. modtaget fra tredjemand holdes uden for delingen i det omfang, den er i behold. Ægtefælle kan ifølge § 16 ved ægtepagt aftale, at det modtagne skal indgå i delingen, enten kun ved en ægtefælles død eller tillige ved separation eller skilsmisse. Der henvises til § 26, stk. 1.

Har arvelader eller gavegiver truffet bestemmelse efter § 27 om, i hvilket omfang værdien af arven skal indgå i delingen, kan ægtefællerne dog ikke indgå en aftale, der strider mod denne bestemmelse. Dette følger af § 28. En aftale efter § 16 kan ikke tidsbegrænses.

Ægtefællerne kan også – forudsat at det ikke strider mod tredjemands bestemmelse – aftale, at arv eller gave skal være særeje i medfør af § 13. En sådan aftale kan angå et eller flere bestemte aktiver modtaget som arv eller gave, jf. § 13, stk. 2, nr. 1, eller aftalen kan generelt angå alt, der modtages som arv eller gave, jf. § 13, stk. 2, nr. 2.

Mindretallets forslag:

Mindretallet foreslår at ordene „værdien af" udgår af § 16. Dette er en konsekvens af mindretallets forslag til § 26. Ægtefælle kan endvidere aftale særeje om arven og gaven m.v. efter bestemmelsen i § 13, hvis de ønsker en anden formueordning, end den § 26 medfører. Det betyder, at ægtefælle om arv og gave m.v. kan bestemme særeje i samme omfang som om andre midler, medmindre arvelader eller gavegiver m.v. har bestemt andet efter § 27, jf. § 28. Da alene aftaler om særeje kan tidsbegrænses efter § 13, kan en aftale om deling ikke tidsbegrænses.

Til § 17

Bestemmelsen, der omhandler adgangen til ved ægtepagt at aftale, at en pensionsrettighed skal være særeje, svarer til retsvirkningslovens § 16 h.

Ægtefællerne kan vælge de former for særeje, der følger af § 13. De kan således f.eks. aftale, at pensionsrettigheden skal være skilsmissesærejeeller fuldstændigt særeje, at den skal være brøkdelssærejeeller at et bestemt beløb af rettigheden skal være særeje. De kan endvidere, som det fremgår af henvisningen til § 13, tidsbegrænse særejeaftalen.

Det kan som efter gældende ret ikke aftales, at pensioner med løbende livsbetingede ydelser skal indgå i delingen.

Til § 18

Flertallets forslag:

Efter § 18, der er ny, kan ægtefællerne ved ægtepagt aftale, at værdien af erstatning og godtgørelse for personskade, som en ægtefælle har modtaget, og som efter § 43 ikke skal indgå i delingen, skal indgå heri. De kan endvidere aftale, at personlige og uoverdragelige rettigheder, der efter § 44 ikke indgår i delingen, skal indgå. Dette forudsætter dog, at det er foreneligt med de regler, der gælder for disse rettigheder. Om dette er tilfældet, må afgøres konkret for de enkelte typer af § 44-rettigheder, hvoraf der også fremover vil opstå nye. En aftale efter § 18 kan ikke tidsbegrænses.

Mindretallets forslag:

Mindretallet foreslår, at ordene „værdien af" udgår af § 18. Dette er en konsekvens af mindretallets forslag til § 26.

Til § 19

I gældende ret er der ikke lovfæstet regler om fradrag af gæld bortset fra ægtefælleskiftelovens § 58 stk.1, hvorefter det er overskuddet af bodelene, der deles. Dette er nu tydeliggjort i lovudkastets §§ 33 og 36.

Der er ikke efter gældende ret adgang til at indgå en forhåndsaftale om, i hvilket omfang gæld skal kunne fratrækkes i den formue, der skal deles. Det foreslås som noget nyt, at ægtefællerne skal kunne indgå en sådan aftale ved ægtepagt.

Til stk. 1

Efter stk. 1 kan ægtefællerne indgå en aftale om en anden fordeling af gæld mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår, end hvad der følger af § 36, med de begrænsninger, der fremgår af § 19, stk. 2.

Ægtefællerne kan således f.eks. aftale, at mandens studiegæld ikke skal kunne fratrækkes i den formue, der skal deles, eller f.eks. at halvdelen af gælden på hustruens kontokort skal fratrækkes i den formue, der skal deles. Der er som udgangspunkt fri adgang til at aftale, hvilken gæld der skal fratrækkes i den formue, der skal deles, og hvilken der ikke kan fratrækkes. Det er med de undtagelser, der følger af stk. 2, endvidere muligt at indgå aftaler om fremtidig stiftet gæld. Ægtefællerne kan således f.eks. aftale, at den studiegæld, en af dem stifter fremover, ikke skal kunne fratrækkes i den formue, der skal deles.

Til stk. 2

Stk. 2 indeholder 2 undtagelser fra udgangspunktet i stk. 1 om, at der er fri adgang til at aftale, i hvilket omfang gæld skal kunne fradrages i den formue, der skal deles.

Stk. 2, nr. 1, har til formål at forhindre, at ægtefællerne indgår aftale om, at fremtidig gæld, der efter § 36, stk. 2, hører til særejet, skal fratrækkes i den formue, der skal deles.

Ægtefællerne kan således f.eks. ikke aftale, at al gæld, som manden fremtidig optager med sikkerhed i sin særejeejendom, skal fratrækkes i den formue, der indgår i delingen.

Ved aftaler om, at gæld, der hører til særejet efter § 36, stk. 2, skal fratrækkes i den formue, der indgår i delingen, er det således et krav, at den gæld, aftalen vedrører, er stiftet senest i forbindelse med aftalens indgåelse, således at ægtefællerne kan overskue, hvilken gæld der er omfattet.

For så vidt angår usikret gæld, der ikke er knyttet til et bestemt aktiv, og som efter lovudkastets § 36, stk. 3, skal fratrækkes med en forholdsmæssig andel i henholdsvis den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår, kan ægtefællerne frit aftale en anden fordeling også for gæld, der endnu ikke er stiftet. Ægtefællerne kan således f.eks. aftale, at hele mandens fremtidige studiegæld ikke skal kunne fratrækkes i den formue, der indgår i delingen, eller at intet af studiegælden skal fratrækkes i den formue, der indgår i delingen.

For det andet kan ægtefællerne ifølge nr. 2 ikke indgå en aftale om, at gælden skal fratrækkes i den formue, der indgår i delingen ved en ægtefælles død, men ikke ved separation eller skilsmisse. Ægtefællerne kan således ikke f.eks. aftale, at pantegælden i mandens særejeejendom skal fratrækkes i den formue, der skal deles, hvis ægteskabet ophører ved en ægtefælles død, men ikke hvis ægtefællerne bliver separeret eller skilt.

Om baggrunden for disse undtagelser henvises til kapitel 16 i betænkningen.

En aftale efter § 19 kan ikke medføre, at en ægtefælle ved bodelingen skal aflevere så meget af sin formue til den anden, at den pågældende ikke har tilstrækkelige midler til at dække sine kreditorer. Det følger af lovudkastets § 37, der ikke kan fraviges efter § 19.

Til § 19 a

Om mindretallets forslag til § 19 a henvises til betænkningens kapitel 13, afsnit 5.3.1.

Til § 20

Ifølge § 20 kræver det ægtepagt at ændre eller ophæve en tidligere ægtepagt. Bestemmelsen svarer til retsvirkningslovens § 28 b, stk. 1, idet det dog præciseres, at også en ophævelse skal ske ved ægtepagt.

Til kapitel 4

Formkrav til ægtepagter

Som det fremgår af overgangsreglen i § 84 anvendes kapitlet på ægtepagter, der oprettes efter lovens ikrafttræden.

Om baggrunden for forslaget til de ændrede formkrav henvises til betænkningens kapitel 8.

Til § 21

Ifølge § 21 skal ægtepagter være skriftlige.

Til § 22

Ifølge § 22 skal ægtepagter for at være gyldige oprettes enten for notaren eller for to vidner svarende til reglerne for oprettelse af testamenter. Bestemmelsen erstatter det gældende krav om tinglysning.

Af 1. pkt. fremgår, at ægtepagten er ugyldig, hvis formkravene i enten §§ 23 eller 24 ikke er overholdt.

2. pkt. omhandler tilfælde, hvor en ægtefælle er under værgemål. Bestemmelsen svarer til den gældende lovs § 35. Der tages ikke i 2. pkt. stilling til, i hvilke tilfælde en værge skal samtykke i oprettelsen af en ægtepagt. Dette spørgsmål reguleres af værgemålsloven.

Hvis ægtepagten er oprettet for vidner efter § 24, er det ifølge stk. 1 endvidere en betingelse for gyldigheden, at ægtepagten inden 4 uger efter underskrivelsen er modtaget i Ægtepagtsregistret.

Hvis en af ægtefællerne er afgået ved døden inden udløbet af 4-ugers fristen, er ægtepagten dog gyldig, selv om den ikke er modtaget i Ægtepagtsregisteret. Der er således ikke noget krav om, at førstafdødes arvinger eller længstlevende i dette tilfælde indsender den.

Til § 23

§ 23 om fremgangsmåden ved oprettelse af ægtepagter for notaren svarer til arvelovens §§ 63 og 70.

Det er ikke et krav, at ægtefællerne er til stede hos notaren samtidig.

Af opregningen i stk. 1 fremgår, hvad notaren skal afgive erklæring om og således skal påse. Det gælder blandt andet ægtefællernes identitet, og at de fornuftmæssigt er i stand til at oprette ægtepagten. Notarens påtegning er, som det fremgår af stk. 2, som udgangspunkt bevis for, at ægtefællerne var i stand til at handle fornuftmæssigt. Dette svarer til, hvad der gælder for testamenter, jf. arvelovens § 70.

Efter stk. 3 er notarens indberetning af ægtepagten til Ægtepagtsregistret og indlevering af en genpart til opbevaring i notarialarkivet, i modsætning til hvad der gælder ved testamenter, obligatorisk. Det kan ikke fravælges af ægtefællerne. Ægtepagten er gyldig fra underskrivelsen eller vedkendelsen for notaren og mister ikke sin gyldighed, hvis den ved en fejl fra notarens side ikke indberettes til Ægtepagtsregistret.

Til § 24

I stedet for en notarialforretning kan ægtefællerne, som det fremgår af § 24, vælge at underskrive eller vedkende ægtepagten for to vidner efter samme regler, som gælder for vidnetestamenter efter arvelovens § 64.

Det er ikke et krav, at ægtefællerne underskriver eller vedkender ægtepagten samtidig. Bor eller opholder ægtefællerne sig i hver sit land eller i hver sin del af Danmark, kan den ene således underskrive ægtepagten for to vidner og derefter sende ægtepagten til den anden, der så underskriver for to vidner i sit land. I så fald regnes 4 ugers fristen fra den sidste underskrift.

Hvis ægtefællerne vælger denne løsning, er det en betingelse for, at ægtepagten er gyldig, at den er modtaget i Ægtepagtsregistret inden 4 uger efter oprettelsen, jf. § 22, stk. 2. Det er uden betydning, at ægtefællerne er blevet separeret eller skilt inden modtagelsen, eller om de har anmodet

om separation eller skilsmisse, og ophørsdagen dermed er indtrådt, jf. § 34. Indberetning kan således ske, selv om ægtefællerne er blevet separeret eller skilt, hvis 4-ugers fristen overholdes.

Om det er ægtefællerne eller vidnerne, der indsender ægtepagten, må bero på en aftale mellem dem.

Ifølge stk. 4 er vidnernes påtegning om, at de har været til stede samtidig efter ægtefællernes ønske, og at de havde kendskab til, at de bevidnede underskriften eller vedkendelsen af en ægtepagt, som udgangspunkt bevis for, at disse formkrav er opfyldt. Det svarer til, hvad der gælder for vidnetestamenter, jf. arvelovens § 71, stk. 2. Som ved vidnetestamenter har vidnernes eventuelle påtegning om ægtefællernes fornuftstilstand ingen særlig bevisværdi.

Til § 25

Som ved testamenter overlades det til justitsministeren at fastsætte de nærmere administrative regler om Ægtepagtsregistret, herunder om adgangen til at få oplysning om oprettede ægtepagter, og om notarens virksomhed. Der henvises til den tilsvarende bestemmelse i arvelovens § 63, stk. 3, om testamenter.

Det forudsættes, at reglerne udformes således, at det så vidt muligt sikres, at en ægtepagt oprettet for vidner ikke bliver ugyldig som følge af en formel fejl begået af ægtefællerne eller vidnerne ved indsendelsen. Hvis f.eks. en ægtefælle har angivet et forkert cpr.nr. ved indsendelsen, således at korrekt registrering ikke kan ske, forudsættes det, at der meddeles en frist til at berigtige dette, således at ægtepagten ikke mister sin gyldighed, hvis denne frist overholdes.

Det forudsættes, at kun personer, der har en retlig interesse heri, skal have adgang til oplysning om oprettede ægtepagter og indholdet heraf. Dette svarer til, hvad der gælder for testamenter. Som udgangspunkt vil kun parterne selv have den nødvendige retlige interesse. En ægtefælles kreditorer har behov for at vide, hvad ægtefællen ejer, til brug for en kreditvurdering og for at kunne inddrive et krav. En gift person hæfter som udgangspunkt kun over for sine kreditorer med sin egen formue, jf. § 4. Derfor har det som udgangspunkt ikke betydning for kreditorerne at vide, hvad en person har aftalt med sin ægtefælle om en eventuel kommende bodeling.

Er en ægtefælle død, har den pågældendes arvinger og kreditorer derimod retlig interesse i at kende indholdet af en ægtepagt, idet den vil kunne have betydning for den deling af ægtefællernes formue, der skal ske forud for behandlingen af dødsboet, og dermed for størrelsen af arven og afdødes kreditorers mulighed for at opnå dækning. Udvalget forudsætter derfor, at der sker en ændring af dødsboskiftelovens § 7, således at skifteretten ved dødsfald skal indhente oplysninger fra Ægtepagtsregistret på samme måde, som der indhentes oplysninger om testamenter. Der henvises herom til betænkningens kapitel 21.

Til kapitel 5

Arv og gave m.v. fra tredjemand

Kapitel 5 indeholder nye regler om arv og gave m.v., som en af ægtefællerne har modtaget fra tredjemand. Om udvalgets overvejelser herom henvises til betænkningens kapitel 6.

Til § 26

Flertallets forslag:

I § 26 foreslås det, at en ægtefælle skal kunne holde værdien af arv, gave og livsforsikringer m.v., som den pågældende har modtaget fra tredjemand, uden for delingen mellem ægtefællerne på et skifte ved separation eller skilsmisse. Begrebet livsforsikringer omfatter også ulykkes- og sygeforsikringer, der udbetales til tredjemand ved forsikringstagerens død, jf. forsikringsaftalelovens § 112.

I modsætning til gældende ret er det således ikke en betingelse for at holde arv og gave uden for delingen, at arvelader eller gavegiver har truffet bestemmelse herom. Efter gældende ret kræver dette, at arvelader eller gavegiver har bestemt, at arven eller gaven skal være særeje, jf. retsvirkningslovens § 28 b, stk. 2.

Har en ægtefælle således som arv eller gave modtaget en ejendom, kan ægtefællen på et senere skifte holde et beløb svarende til værdien ved modtagelsen uden for delingen. Ved arv er det den værdi, hvormed ejendommen er medtaget i boopgørelsen, der lægges til grund, og ved gave er det den værdi, der er fastsat i skødet, og som derved ligger til grund for betaling af gaveafgift, der er afgørende. Overtager modtageren gæld i ejendommen, eller optages der et lån, for at der kan betales vederlag for arven eller gaven til gavegiveren, skal denne gæld fratrækkes ved opgørelsen af værdien. Dette er således i modsætning til, hvad der er tilfældet i dag ved såkaldte blandede gaver, hvor det er hele ejendommen, der holdes uden for delingen, blot gaveelementet har haft en vis begrænset størrelse.

Ydes et delvist vederlag for en gave, eller betaler en arving et beløb til boet for at kunne udtage f.eks. en ejendom, hvis værdi overstiger den pågældendes arvelod, skal dette vederlag fratrækkes. Det er således nettoværdien af arven eller gaven, der kan holdes uden for delingen.

Det er en forudsætning for, at modtagerægtefællen kan udtage værdien af arven eller gaven, at værdien af det modtagne er i behold. Modtagerægtefællen har bevisbyrden herfor. Det er ikke en betingelse, at det modtagne er holdt adskilt fra modtagerens øvrige formue.

Består arven eller gaven i et bestemt aktiv, er værdien af det modtagne i behold, så længe aktivet er i behold, og værdien mindst svarer til værdien ved modtagelsen. Er aktivet faldet i værdi efter

modtagelsen, er det værdien ved ægtefælleskiftets afslutning, jf. lovudkastets § 35, der kan holdes uden for delingen. Bestod arven eller gaven i flere aktiver, er det tilstrækkeligt for at anse værdien for at være i behold, at de samlet set har mindst samme værdi som ved modtagelsen. Bestod arven således i aktier i forskellige virksomheder eller i en malerisamling, og er nogle aktier eller malerier steget i værdi, mens andre er faldet, anses værdien for at være i behold, hvis blot den samlede værdi af det modtagne mindst svarer til værdien ved modtagelsen.

Var det penge, som modtoges, anses det modtagne for at være i behold, i det omfang pengene er i behold eller er anvendt til køb af aktiver, der er i behold. Ved sammenblanding af arvede penge med penge, som arvingen ejede i forvejen, f.eks. ved at det arvede beløb sættes ind på en konto, hvor der i forvejen var en opsparing, anses værdien af arven for at være i behold, så længe der mindst er et beløb svarende til det arvede på kontoen.

Er et arvet aktiv solgt, anses værdien af det modtagne for at være i behold, i det omfang salgssummen er i behold i form af penge eller i form af aktiver, der er i behold. Er det modtagne anvendt til betaling af gæld, der ville kunne fradrages ved opgørelsen af den formue, der indgår i delingen, jf. § 36, stk. 1, anses værdien for at være i behold. Arver en ægtefælle således f.eks. 200.000 kr., og anvendes disse penge til at betale gæld med pantesikkerhed i en ejendom, som indgår i delingen, kan arvingen holde 200.000 kr. uden for delingen.

Tilsvarende gælder, hvis en gave består af eftergivelse af gæld. Har en ægtefælle f.eks. lånt penge af sin far til udbetalingen på et hus, der ikke er særeje, og således indgår i delingen, og eftergiver faderen senere gælden, er der tale om en gave, der må anses for at være i behold, forudsat at modtagerens formue ved delingen mindst udgør et beløb svarende til gaven.

Det er en betingelse, at der er tale om en reel betaling af gæld, der kommer den formue, der indgår i delingen til gode, og ikke om f.eks. gaver, der indgår i et løbende forbrug. Har en ægtefælle f.eks. en kassekredit med sikkerhed i en fast ejendom, der indgår i delingen, og finansieres det løbende forbrug over denne kassekredit, samtidig med at ægtefællen løbende – f.eks. med et årligt eller månedligt fast beløb – modtager gaver fra sine forældre, der går ind på kassekreditten, hvorved gælden nedbringes for derefter at stige igen, er der ikke tale om en reel nedbringelse af gælden. Dette gælder, selvom gaven i modtagelsesøjeblikket anvendes til betaling af gæld omfattet af § 36, stk. 1. Denne situation må i stedet ligestilles med, at gaverne løbende forbruges, og gaverne kan i denne situation ikke anses for at være i behold. Om der er tale om en reel betaling af gæld, eller et løbende forbrug af gaverne via et løbende variabelt låneforhold må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde. Dette svarer til, hvad der gælder for reguleringskrav, jf. herom bemærkningerne til § 50.

Anvendes arven til betaling af gæld, der har sikkerhed i eller i øvrigt kan henføres til et særejeaktiv, jf. § 36, stk. 2, anses arven ikke for at være i behold, men til gengæld er modtagerens nettosæreje forøget tilsvarende.

Anvendes arven til betaling af usikret gæld, der ikke kan henføres til et bestemt aktiv, jf. § 36, stk. 3, anses arven heller ikke for at være i behold.

§ 26 finder kun anvendelse, hvis det modtagne ikke af andre grunde kan holdes uden for delingen. Har en ægtefælle således f.eks. anvendt en arv til forbedring af et sommerhus, der i henhold til ægtepagt efter § 13 ikke indgår i delingen, eller til indbetaling på en rimelig pensionsordning efter § 41, stk. 1, kan ægtefællen selvsagt ikke både holde sommerhuset eller pensionsordningen og et beløb svarende til den modtagne arv uden for delingen.

§ 26 finder endvidere kun anvendelse, hvis ægtefællerne ikke har oprettet en ægtepagt efter § 13 eller § 16, hvori de har indgået en anden aftale om delingen af arv og gave m.v., og hvis arvelader eller gavegiver ikke har truffet anden bestemmelse efter § 27.

Til stk. 2

Ved en ægtefælles død reguleres muligheden for at holde arv og gave m.v. uden for delingen af § 60, stk. 3. Der henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse.

Til § 27

Flertallets forslag:

§ 27 omhandler arveladeres og gavegiveres mulighed for i et testamente eller ved gavens at træffe bestemmelse om arven eller gaven. Reglen erstatter retsvirkningslovens § 28 a.

Reglen indebærer en væsentlig begrænsning i arveladers eller gavegivers mulighed for at bestemme, at arv og gave skal være særeje. Efter forslaget er det således kun ægtefællerne, der ved ægtepagt kan aftale, at en arv m.v. skal være særeje med den virkning, at også værdistigninger på aktivet og det, der træder i stedet for aktivet, samt indtægter af aktivet kan holdes uden for delingen. Arvelader eller gavegiver kan kun bestemme over et beløb svarende til værdien af arven eller gaven ved modtagelsen.

Ifølge stk. 1, nr. 1, kan det bestemmes, at værdien af arven eller gaven skal indgå i delingen mellem modtageren og dennes ægtefælle både ved separation, skilsmisse og ved død.

Efter nr. 2 kan det bestemmes, at værdien af arven eller gaven ikke skal indgå i delingen ved skilsmisse eller separation, men at den skal indgå i delingen som følge af død. Herunder kan det bestemmes, at arven kun skal indgå i delingen ved død, hvis arvingen dør før sin ægtefælle.

Af nr. 3 følger, at det kan bestemmes, at værdien af arven eller gaven skal holdes uden for delingen ved både separation, skilsmisse og død.

Arveladers eller gavegivers bestemmelser omfatter som efter § 26 kun værdien af det modtagne i det omfang, det er i behold. I modsætning til efter gældende ret kan arvelader således ikke træffe bestemmelse om, at værdistigninger på og indtægter af et arvet aktiv eller af et aktiv købt for arvede midler skal holdes uden for delingen.

Efter stk. 2 kan en bestemmelse om, at arven eller gaven ikke skal indgå i delingen, tidsbegrænses. Arvelader kan f.eks. bestemme, at arven eller gaven ikke skal indgå i delingen ved separation eller skilsmisse, hvis arvingens ægteskab har varet i mindre end 10 år på det tidspunkt, hvor der anmodes om separation eller skilsmisse. En bestemmelse efter § 27, stk. 1, nr. 1, om at arven skal indgå i delingen, kan ikke tidsbegrænses, og tidsbegrænsningen kan ikke medføre, at den del af arven, der ikke skal deles, med tiden forøges.

Bestemmelserne regulerer ikke testators adgang til i øvrigt at fastsætte betingelser for arven. En arvelader kan således (forudsat at reglerne om tvangsarv ikke er til hinder herfor) bestemme, at en arving kun skal modtage sin arv, hvis arvingen er ugift på det tidspunkt, hvor arven falder.

Af stk. 3 følger, at bestemmelser vedrørende arv skal træffes ved testamente, hvilket er i overensstemmelse med gældende ret. Derimod er der ikke formkrav ved gaver. Men tilkendegivelse om, at gaven skal være særeje, skal ske senest samtidig med gaveløftet.

Efter forsikringsaftalelovens § 103, stk. 2, og pensionsopsparingslovens § 3, stk. 2, kan en forsikringstager eller kontohaver bestemme, at en forsikringssum eller en pensionsudbetaling skal være modtageres særeje. Stk. 4 indeholder derfor en henvisning til disse bestemmelser, der tillige regulerer, hvordan en sådan bestemmelse skal træffes. Som det fremgår af kapitel 21, finder udvalget, at de nævnte bestemmelser bør ændres, så de kommer til at stemme overens med den ordning for arv og gave fra tredjemand, som gennemføres.

Til § 28

Flertallets forslag:

Af § 28 følger, at når arvelader eller gavegiver har truffet bestemmelse efter § 27, kan arvingen eller gavemodtageren og dennes ægtefælle ikke indgå en ægtepagt, der strider herimod.

Arvelader eller gavegiver kan som efter gældende ret bestemme, at arvingen og dennes ægtefælle ved ægtepagt skal kunne aftale noget andet end det, arvelader eller gavegiver har bestemt. Arvelader eller gavegiver kan fastsætte betingelser herfor. En arvelader kan således f.eks. bestemme, at arven ikke skal indgå i delingen ved separation, skilsmisse eller død, men at arvingen og dennes ægtefælle kan aftale noget andet, forudsat at ægteskabet på det tidspunkt har varet 10 år, at arvingen er fyldt 55 år, eller at arvingen og dennes ægtefælle har fået fællesbørn.

Har arvelader f.eks. bestemt, at værdien af arven ikke skal indgå i delingen ved hverken separation, skilsmisse eller død, er dette ikke til hinder for, at arvingen og dennes ægtefælle opretter en ægtepagt, der giver arvingen en videregående adgang til at holde et arvet aktiv uden for delingen, end hvad der følger af § 26, så længe arveladers bestemmelse om arvens værdi respekteres. Har en arving således arvet et hus, og har arvelader bestemt, at værdien af arven ikke skal indgå i delingen ved separation, skilsmisse eller død, kan arvingen således sammen med sin ægtefælle oprette en ægtepagt, hvorefter huset skal være arvingens fuldstændige særeje. Dette vil indebære, at også fremtidige værdistigninger på huset, og hvad der måtte træde i stedet for huset, jf. § 14, kan holdes udenfor.

Til § 29

Flertallets forslag:

Er arven eller gaven båndlagt, følger det af § 29, at de båndlagte aktiver skal kunne holdes uden for delingen, så længe båndlæggelsen består, medmindre arvelader ved testamente eller gavegiver har bestemt anderledes. Det indebærer, at hvis f.eks. en arvet ejendom er båndlagt, kan hele ejendommen og ikke kun værdien ved arvens modtagelse holdes uden for delingen. Hvis ejendommen sælges, kan den båndlagte salgssum holdes uden for delingen, uanset at den er højere end ejendommens værdi ved arvens modtagelse.

I modsætning til gældende ret, hvorefter båndlagt arv er skilsmissesæreje, der bliver fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død, er båndlagt arv og gave efter forslaget reelt fuldstændigt særeje, medmindre arvelader eller gavegiver har bestemt, at arven eller gaven helt eller delvist skal indgå i delingen.

Frigives en båndlagt arv helt eller delvist, finder § 26 tilsvarende anvendelse på værdien ved frigivelsen. Det indebærer, at hvis en båndlagt ejendom frigives, og ejendommen på frigivelsestidspunktet er 3 mio. kr. værd, kan modtageren holde 3 mio. kr. uden for delingen, forudsat at beløbet er i behold.

Renter og andre indtægter af båndlagt arv og gave kan som udgangspunkt frit hæves af ejeren, jf. arvelovens § 55, stk. 1, 2. pkt. Indtægterne indgår derfor i delingen på samme måde som indtægter af ikke båndlagt arv. For så vidt angår friarv og gave, kan arvelader eller gavegiver træffe bestemmelse om, at også indtægterne skal båndlægges, jf. arvelovens § 61 for så vidt angår friarv. I disse tilfælde tillægges indtægterne kapitalen og anses som en del af de båndlagte aktiver, således at de ikke indgår i delingen. Stk. 1-2 angår båndlagt arv, jf. arvelovens §§ 53 eller 61. Ifølge stk. 3 finder reglerne tilsvarende anvendelse på båndlagte gaver.

Det ene mindretals forslag (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard):

Til § 26

Til stk. 1

Arv, gaver og livsforsikringssummer samt pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som er tilfaldet en ægtefælle fra tredjemand, indgår ikke i delingen ved separation eller skilsmisse. Det er således ikke blot værdien ved modtagelsen, medmindre denne er forbrugt, der ikke indgår. Det er aktivet som sådan med den til enhver tid værende værdi.

Ægtefællerne kan dog i en ægtepagt have bestemt andet, ligesom arveladeren, gavegiveren m.v. kan have bestemt andet.

Bestemmelsen omhandler udelukkende skifte i anledning af separation eller skilsmisse. Ved dødsfald gælder bestemmelserne i § 60, stk. 3, hvorefter § 26 tillige finder anvendelse ved en ægtefælles død, hvis længstlevende anmoder herom over for skifteretten inden boets afslutning. Overtager længstlevende en del af boet til uskiftet bo, finder § 26 kun anvendelse på den del af boet, der skiftes.

Førstafdøde er i § 26´s forstand ikke tredjemand, hvis længstlevende vælger uskiftet bo. Det betyder, at arv, livsforsikringsbeløb m.v. indgår i det uskiftede bo, medmindre førstafdøde har truffet en særlig bestemmelse om, at arv m.v., som tilfalder længstlevende efter førstafdøde, i relation til det uskiftede bo skal være fuldstændigt særeje, eller ægtefællerne ved ægtepagt eksempelvis har bestemt, at al arv m.v. skal være fuldstændigt særeje, eller at fremtidige erhvervelser skal være fuldstændigt særeje, jf. arvelovens § 23, stk. 1. Hvis det uskiftede bo skiftes i længstlevendes levende live, reguleres disse midlers behandling i det hele af arvelovens § 23, stk. 1-6.

Indgår længstlevende nyt ægteskab, er midlerne fra førstafdøde i dette ægteskab fra tredjemand og dermed omfattet af § 26.

Livsforsikringssummer omfatter også ulykkes- og sygeforsikringssummer, der udbetales til tredjemand ved forsikringstagerens død, jf. forsikringsaftalelovens § 122. Ved „lignende ydelser" forstås blandt andet godtgørelsesbeløb til efterladte i medfør af erstatningsansvarslovens § 26 a og arbejdsskadesikringslovens § 23.

Til stk. 2

Heller ikke surrogater for og indtægter af arven, gaven, m.v. indgår i delingen på separations- og skilsmisseskifte. Det svarer til retstilstanden i dag. Derved er det alene modtagerens risiko, om værdien øges, bevares eller formindskes.

Kirsten Reimers-Lund og Jørgen U. Grønborg:

Til stk. 3

Erhverves et aktiv kun delvis ved arv eller gave, bør der efter vor opfattelse opstå brøkdelssæreje, således at særejebrøken svarer til arvens eller gavens værdi i forhold til aktivets samlede værdi. Se nærmere nedenfor under vores forslag til § 27, stk. 4, vedrørende det tilsvarende problem ved særeje bestemt af tredjemand.

Irene Nørgaard:

Til stk. 3

Et aktiv, der kun erhverves delvis ved arv eller gave, bør kun blive fritaget for deling, hvis arven eller gavens værdi er så væsentlig, at det er mere nærliggende at betragte overdragelsen som en gavedisposition eller som arv og ikke som et køb eller lignende. Om det tilsvarende væsentlighedskriterium se nærmere nedenfor under bemærkningerne til mit forslag til § 27, stk. 4, om tredjemandsbestemt særeje.

Irene Nørgaard:

Til stk. 4

Ifølge stk. 4 skal reglen i flertallets § 14, stk. 2, finde tilsvarende anvendelse. Det medfører, at har modtageren eksempelvis med egne midler, der skulle indgå i ligedelingen, betalt delvis vederlag ved erhvervelsen af et aktiv, hvorom der er bestemt særeje, bliver aktivet brøkdelssæreje. Er der derimod alene overtaget og/eller optaget lån eller andre forpligtelser i forbindelse med erhvervelsen, indgår hverken aktivet eller lånet m.v. i delingen. Har en arving eksempelvis erhvervet en ejendom til 1,2 mio. kr. med en friværdi på 800.000 kr. ved overtagelse af lån på 400.000 kr., ved betaling af 200.000 kr. med midler, der deles, og modtaget resten af overdragelsessummen på 600.000 kr. som gave med bestemmelse om særeje for hele ejendommen, medfører det, at ejendommen og gælden på 400.000 kr. er brøkdelssæreje i forholdet 1:3, hvor 1/4 er formue, der skal deles, og 3/4 er særeje.

Til § 27

Til stk. 1

Bestemmelsen fastlægger en arveladers eller gavegivers kompetence til at bestemme, om arven eller gaven skal indgå i delingen, eller om den skal være særeje som anført i § 13, stk. 1, altså skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje eller kombinationssæreje. Det er arven og gaven som sådan, der kan træffes bestemmelse om og ikke blot værdien af arven eller gaven

på tidspunktet for modtagelsen. Bestemmelsen kan omfatte hele arven eller gaven eller kan begrænses til et eller flere aktiver. Bestemmelsen kan omfatte en brøkdel af arven eller gaven eller en brøkdel af et eller flere aktiver. Derimod kan en arvelader eller gavegiver ikke bestemme sumsæreje eller sumdeling og dermed heller ikke pristalsregulering m.v. som ægtefæller kan, jf. de foreslåede regler i § 13, stk. 2, nr. 4 og 5, og stk. 3.

Gavegivers bestemmelse om særeje skal ske senest samtidigt med gaveløftet.

Til stk. 2

Bestemmelser om særeje efter stk. 1 kan tidsbegrænses. Derimod kan bestemmelser om, at arven eller gaven skal indgå i delingen, ikke tidsbegrænses. En tidsbegrænsning kan ikke medføre, at den del af arven eller gaven, der ikke skal deles, forøges. Eksempelvis kan en bestemmelse om skilsmissesæreje derfor ikke tidsbegrænses, så den efterfølges af fuldstændigt særeje, for derved tidsbegrænses den delingsformue, der ville være på et eventuelt dødsboskifte.

Tidspunktet for særejets hele eller delvise bortfald skal kunne fastsættes senest ved aftalens eller ægteskabets indgåelse som ved ægtepagter om tidsbegrænsninger, jf. den foreslåede § 13, stk. 4. Ved tidsbegrænsningens bortfald indtræder den legale formueordning, herunder den foreslåede § 45, medmindre arvelader eller gavegiver har bestemt andet. Har arvelader eller gavegiver bestemt tidsbegrænset særeje, har arvelader eller gavegiver dog som udgangspunkt dermed samtidig bestemt, at § 26 om arv og gave m.v. ikke skal finde anvendelse.

Til stk. 3

Bestemmelsen medfører, at det nugældende almindelige princip om indtægter og surrogater omfatter arv og gave. Alle indtægter af arv eller gave og det, der træder i stedet for arv eller gave får dermed samme formuestatus som arven eller gaven, medmindre arvelader har bestemt andet.

Det kan godt bestemmes, at indtægter af delingsformue skal være særeje, idet indtægter er fremtidige erhvervelser. Det kan derimod ikke bestemmes, at det, der træder i stedet for delingsformue, skal være særeje. Det kan således ikke bestemmes, at det, der træder i stedet for særeje, skal være særeje i videre omfang. Det kan derfor eksempelvis ikke bestemmes, at surrogater for skilsmissesæreje skal være kombinationssæreje eller fuldstændigt særeje, eller at surrogater for kombinationssæreje skal være fuldstændigt særeje.

Til stk. 4

Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund:

Henvisningen til dette mindretals forslag til § 14, stk. 2, betyder, at i situationer, hvor et aktiv arves eller modtages som gave, men hvor modtageren erlægger en del af overdragelsessummen med egne midler, bliver aktivet brøkdelssæreje, hvis de erlagte midler har en anden formuestatus end arvedelen eller gavedelen. Værdien skal opgøres på basis af den værdi, som er anvendt ved beregningen af boafgift eller gaveafgift. Er en ejendom overdraget til ejendomsværdien minus 15 %, skal denne værdi anvendes ved opgørelsen af særejebrøkens størrelse. Er der på grund af gavens størrelse eller andet ikke beregnet bo- eller gaveafgift ved overdragelsen, anvendes handelsværdien.

Henvisningen til dette mindretals forslag til § 14, stk. 3, betyder, at der opstår brøkdelssæreje, når der er bestemt særeje vedr. aktiver, der er behæftede. Brøken fastsættes efter forholdet mellem arvens eller gavens værdi og aktivets værdi ved erhvervelsen. Værdien skal opgøres på basis af den værdi, som er anvendt ved beregningen af boafgift eller gaveafgift. Er en ejendom overdraget til ejendomsværdien minus 15 %, skal denne værdi anvendes ved opgørelsen af særejebrøkens størrelse. Er der på grund af gavens størrelse eller af anden grund ikke beregnet bo- eller gaveafgift ved overdragelsen, anvendes handelsværdien.

Irene Nørgaard:

Henvisningen til dette mindretals forslag til § 26, stk. 3, indfører samme krav om væsentlighed til arve- eller gavedelen, som foreslået for arv og gave efter § 26, stk. 3. Om væsentlighedskravet henvises til betænkningens kapitel 6.

Henvisningen til flertallets forslag til § 14, stk. 2, medfører, at erhverves et aktiv dels med en tredjemandsbestemmelse om særeje og samtidig for midler, der ikke er særeje, bliver aktivet brøkdelssæreje. Der er ikke noget krav om, at særejeandelen skal have en vis størrelse.

Erhverves aktivet med en tredjemandsbestemmelse om særeje, men samtidig med overtagelse af eller optagelse af gæld, bliver aktivet og gælden særeje, hvis arve- eller gaveandelen er væsentlig. I modsat fald udløser arve- eller gaveandelen et reguleringskrav efter § 51. Om væsentlighedskriteriet henvises til betænkningens kapitel 6.

I modsætning til det andet mindretal henvises ikke til § 14, stk. 3, idet denne bestemmelse ikke foreslås indført hverken af dette mindretal eller af flertallet. Der henvises til de almindelige bemærkninger til § 27.

Til stk. 5

Bestemmelsen medfører, at en arvelader eller gavegiver kan træffe bestemmelse om, at et aktiv, der er modtaget som arv eller gave, hvorom der er bestemt særeje, på et separations- eller skilsmisseskifte ikke skal kunne udtages af den anden ægtefælle i medfør af den foreslåede § 48. § 48 er en ny regel, der i modsætning til tidligere giver en ægtefælle mulighed for

på skifte at udtage visse aktiver, der tilhører den anden ægtefælles særeje. Det findes rimeligt, at en arvelader, som også ægtefællerne selv, jf. den af dette mindretal foreslåede regel i § 19 a, på forhånd kan bestemme, at et eller flere bestemte særejeaktiver ikke skal kunne udtages af den ægtefælle, der ikke ejer særejeaktivet.

Stk. 5 gælder ikke den fælles særejehelårsbolig, jf. § 48 og § 46, stk. 3, nr. 1 og 2. Her finder mindretallet, at ægtefællens interesse i at kunne overtage helårsboligen vejer tungere end hensynet til arvelader og gavegiver. Det kan således ikke bestemmes, at familiens helårsbolig ikke skal kunne udtages af den ægtefælle, der ikke ejer helårsboligen.

Bestemmelsen kan kun træffes vedrørende bestemte aktiver. Formuleringer som „alt hvad min datter måtte arve af mit indbo" eller „min til enhver tid værende bil, som min søn arver" kan ikke betragtes som en bestemmelse om bestemte aktiver. Det er ikke nødvendigt, at hver enkelt aktiv opregnes. Det er tilstrækkeligt, at det bestemmes, at der ikke skal være krydsende udtagelsesret til eksempelvis „det sølvtøj, som jeg i sin tid arvede efter min mormor".

Er aktivet brøkdelssæreje, hvor en brøk er delingsformue, er aktivet ikke omfattet af reglen i § 27, stk. 5.

Til stk. 6

Arveladere og gavegivere bør kunne overlade det til ægtefællerne selv at træffe anden bestemmelse om arvens eller gaven formuestatus end den, som arveladeren eller gavegiveren har truffet. Tilsvarende bør arvelader eller gavegiver kunne overlade det til ægtefællerne selv, at indgå en anden aftale om udtagelsesretten efter stk. 5.

Arvelader eller gavegiver kan endvidere opstille betingelser for, hvornår ægtefællerne selv har ret til at oprette en ægtepagt om en anden formueordning for arven eller gaven eller aftale, at udtagelsesretten efter stk. 5, ikke skal gælde. Eksempelvis kan arvelader bestemme, at hvis ægtefællerne har været gift i 10 år og har fået et fælles barn, eller hvis arvingen er fyldt 50 år, kan de ændre arveladers eller gavegivers bestemmelse om formueordningen. Arvelader kan også bestemme, om en anden kan give ægtefællerne lov til at oprette en ægtepagt, der ændrer arveladers eller gavegivers bestemmelse om arven eller gavens formueart. Ændringer af arveladers eller gavegivers bestemmelser om formueordningen eller udtagelsesretten kræver – ud over at de stillede betingelser er opfyldt – altid oprettelse af ægtepagt for at være gyldige.

Til stk. 7

Arveladers særejebestemmelse om arv skal træffes ved testamente. Det er ikke et krav, at testamentet er formgyldigt. Er testamentet ikke formgyldigt, kan arvingen protestere imod

testamentets gyldighed, jf. arvelovens § 79. Det kan næppe antages, at arvingens ægtefælle kan rejse indsigelse.

Der er ikke formkrav til særejebestemmelser om gaver. Af bevismæssige grunde bør de dog træffes skriftligt, og de skal træffes senest, når gaven bliver givet.

Til stk. 8

Bestemmelsen i stk. 8 er alene en henvisning til lovgivningens andre regler om særejebestemmelser vedrørende midler, der tilfalder en ægtefælle. Om forsikringstageres og kontohaveres adgang til at træffe bestemmelse om livsforsikringer og pensionsydelser gælder lov om forsikringsaftaler § 103, stk. 2, og lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter § 3, stk. 2. Efter disse regler kan bestemmelser om formueordningen træffes ved skriftlig meddelelse til forsikrings- eller pensionsinstituttet, eller ved at bestemmelsen påtegnes policen af forsikringsselskabet eller påtegnes pensionsopsparingsaftalen af pengeinstituttet. Yderligere kan bestemmelser om særeje om sådanne midler træffes ved testamente.

Til § 28

§ 28 fastslår, at ægtefæller ikke kan indgå ægtepagter, der strider mod, hvad tredjemand gyldigt har bestemt om arv eller gave m.v. Det svarer til de nugældende regler. Ægtefællerne kan heller ikke indgå sådanne aftaler, der ikke kræver oprettelse af ægtepagt. En ægtefælle kan derfor eksempelvis ikke forære sin særejearv til sin ægtefælle. Dette er en præcisering af reglerne for at fastholde den gældende retstilstand, da udvalget foreslår, at ægtepagtskravet ikke skal gælde gavedispositioner mellem ægtefæller.

Har ægtefællerne indgået en ægtepagt eller en aftale i strid med en tredjemandsbestemmelse om arv eller gave, er denne ugyldig. Eksempelvis kan et barn efter en af sine forældres død påberåbe sig, at en ægtepagt er i strid med bedsteforældres testamentariske særejebestemmelser.

Af § 27, stk. 6, fremgår, at en arvelader eller gavegiver kan overlade det til ægtefællerne selv at træffe anden bestemmelse, end den, som tredjemand har bestemt. Det kan gøres på forhånd eller i en aktuel situation.

Til § 29

Flertallets bestemmelse i § 29 om båndlagt arv bør udgå som overflødig, idet forholdet er reguleret i arvelovens § 58. Principperne for særejearv og -gave, indtægter af og surrogater for særejearv og -gave i mindretallets forslag til § 26 medfører ikke, at arvelovens § 58 bør ændres.

Det andet mindretals forslag (Svend Danielsen):

Der henvises til dette mindretals udtalelser i betænkningens kapitel 6.

Til kapitel 6

Ægtefællers gaver

Som kapiteloverskriften viser, angår reglerne ægtefællers gaver. §§ 30 og 31 omhandler gaver, som ægtefæller giver hinanden, mens § 32 drejer sig om gaver, en ægtefælle giver til en tredjemand. Ifølge overgangsreglen i § 89 finder reglerne anvendelse på gaver, givet efter lovens ikrafttræden.

Gaver mellem ægtefæller

Til § 30

Efter § 30, stk. 1, kan ægtefællerne uden formkrav give hinanden gaver. Bestemmelsen afløser den gældende lovs § 30, stk. 1, hvorefter gaver mellem ægtefæller for at være gyldige skal gives ved ægtepagt. I § 89 findes en overgangsregel for gaver givet før lovens ikrafttræden.

Det kan i praksis give anledning til vanskeligheder at afgrænse, om en overførsel af midler fra en ægtefælle til den anden er til opfyldelse af forsørgelsespligten efter § 1, eller om overførslen udgør et lån, en gave eller kan medføre et godtgørelseskrav efter almindelige formueretlige grundsætninger. Har ægtefællerne ikke indgået aftale om karakteren af overførslen, må dette afgøres efter en konkret vurdering. De kan dog ikke med virkning for kreditorerne gyldigt aftale, at overførsler, der overstiger rimelig forsørgelse efter § 1, skal anses som forsørgelse.

Udgangspunktet vil være, at overførsler, der kan anses for rimelige bidrag til familiens forsørgelse set i forhold til ægtefællernes økonomi, er omfattet af § 1, herunder f.eks. hvis en ægtefælles betaling af udgifter vedrørende en ejendom, den anden ejer, ikke overstiger en rimelig husleje i en tilsvarende lejet bolig.

Kan overførslerne ikke karakteriseres som forsørgelse, må det vurderes, om der i situationen kan indfortolkes et udtrykkeligt eller stiltiende løfte om en gave eller aftale om et lån, der skal betales tilbage. Overstiger overførslerne fra den ene ægtefælle, hvad der kan anses som rimelig forsørgelse efter § 1, og kan der ikke indfortolkes et løfte om en gave eller en aftale om et lån, må det vurderes, om den ægtefælle, der har overført midlerne, har krav på en godtgørelse efter almindelige formueretlige regler. Har en ægtefælle således f.eks. betalt for en ombygning af den anden ægtefælles ejendom, uden at man ved fortolkning kan nå frem til, at der er tale om en gave

eller et lån, må den pågældende ægtefælle som udgangspunkt have et krav svarende til den værdiforøgelse, ombygningen har medført på ejendommen.

Ved overdragerens konkurs eller død indtræder kreditorerne eller arvingerne i overdragerens krav på modtageren på tilbagebetaling af lånet eller kravet på godtgørelse efter almindelige formueretlige grundsætninger.

§ 30, stk. 2, om fremtidige erhvervelser er identisk med retsvirkningslovens § 30, stk. 2.

Til § 31

§ 31 omhandler, i hvilket omfang en ægtefælles kreditorer kan rejse krav mod den anden ægtefælle som følge af, at denne har modtaget en gave fra den første ægtefælle. Bestemmelsen erstatter retsvirkningslovens § 33.

Stk. 1 indebærer som efter gældende ret, at en kreditor, der havde et krav mod en ægtefælle på det tidspunkt, hvor denne gav den anden ægtefælle en gave, og som ikke kan få dækket sit krav hos giverægtefællen, kan rette sit krav mod modtagerægtefællen. Reglen finder som efter gældende ret tillige anvendelse for gaver mellem forlovede, som skal tilfalde modtageren ved ægteskabets indgåelse. Er der betalt delvist vederlag, følger det af 2. pkt., at dette skal fratrækkes.

Reglen er en subsidiær hæftelsesregel. Kreditor har således ikke et selvstændigt krav mod modtagerægtefællen.

Modtagerægtefællen hæfter kun for værdien af det modtagne, som opgjort efter reglerne i stk. 1 og 3. Gør flere kreditorer krav gældende efter bestemmelsen, kan modtageren således ikke afkræves gavens værdi mere end én gang, og fyldestgørelse af kravene vil ske efter „først til mølle princippet", således at den kreditor, der først får betaling eller indleder retsskridt mod modtagerægtefællen, bliver fyldestgjort først. En kreditor kan dog altid vælge i stedet at få erklæret giverægtefællen konkurs og gaven omstødt efter denne lovs regler, hvis konkurslovens betingelser er opfyldt, hvorefter gavens værdi vil komme samtlige kreditorer til gode.

Modtagerægtefællens hæftelse forældes efter reglerne i forældelsesloven, men forældelsesfristen begynder først at løbe fra det tidspunkt, hvor betingelserne for at gøre hæftelsen gældende er opfyldt. Det vil sige fra det tidspunkt, hvor kreditor typisk ved en insolvenserklæring i fogedretten har fået konstateret, at giverægtefællen ikke kan betale. Dette betyder, at der kan gå ganske lang tid fra gavens fuldbyrdelse, og indtil modtagerægtefællen bliver mødt med et krav fra en kreditor. Dette kan skyldes, at giveren i en årrække har afdraget på gælden i henhold til en afdragsordning med kreditor, men senere bliver ude af stand til at overholde aftalen, f.eks. på grund af sygdom eller arbejdsløshed, eller det kan skyldes, at f.eks. et krav vedrørende mangler ved fast ejendom eller personskadeerstatning først fremsættes mange år efter, at kravet er opstået.

Hvis modtagerægtefællen afgår ved døden, bortfalder (prækluderes) hæftelsen efter dødsboskiftelovens regler herom, hvis kravet ikke rettidigt anmeldes i dødsboet. Har kreditor på tidspunktet for dødsfaldet endnu ikke fået fastslået, om kravet kan dækkes hos giverægtefællen, må kreditor foretage en foreløbig anmeldelse af kravet i modtagerægtefællens dødsbo.

Af stk. 1 fremgår, at det afgørende tidspunkt for, hvilke kreditorer der kan gøre krav gældende efter bestemmelsen, er tidspunktet for fuldbyrdelse af gaven. Er der tale om overdragelse af fast ejendom eller af andre aktiver, hvor der skal foretages en sikringsakt som betingelse for, at overdragelsen er beskyttet mod giverens kreditorer, følger det af stk. 2, at det er tidspunktet for foretagelse af sikringsakten, der er afgørende. Det svarer til retsstillingen efter konkurslovens § 73. Består gaven således i overdragelse af fast ejendom, er det kreditorer, der havde et krav mod giveren på tidspunktet for tinglysningen, der kan gøre krav gældende efter § 31.

Som udgangspunkt kan kreditor kræve, at modtagerægtefællen betaler gavens værdi på fuldbyrdelsestidspunktet med fradrag af et eventuelt vederlag, som modtagerægtefællen har betalt, jf. stk. 1, 2. pkt. Dette gælder altid, hvis der er tale om en pengegave, da det er uden betydning, hvorledes pengene er brugt.

Af stk. 3 følger, at hvis det modtagne er et aktiv, der er gået tabt, eller er det faldet i værdi, uden at dette er modtagerægtefællens skyld, kan kreditor kun gøre krav på det modtagnes værdi på det tidspunkt, hvor kravet blev fremsat over for modtageren. Er et hus, der er overdraget helt eller delvist som gave, faldet i værdi som følge af almindelige konjunktursvingninger, har kreditor kun krav på husets nuværende værdi og ikke på værdien ved overdragelsen. Er gaven helt gået tabt, uden at dette er modtageres skyld, og uden at der udbetales en forsikringssum eller erstatning, har kreditor ikke noget krav mod modtagerægtefællen, hvis kravet først fremsættes efter det tidspunkt, hvor gaven gik tabt. I modsat fald ville kreditor blive bedre stillet, end hvis giverægtefællen havde beholdt huset.

Modtagerægtefællen hæfter heller ikke for værdiforringelser som følge af almindelig slid og ælde. Har en ægtefælle f.eks. foræret den anden ægtefælle en bil, og er denne faldet i værdi som følge af almindelig brug og den tid, der er gået, hæfter modtagerægtefællen kun for værdien af bilen på det tidspunkt, hvor kreditor fremsætter sit krav over for modtagerægtefællen. Det er som efter gældende ret modtagerægtefællen, der har bevisbyrden for, at det modtagne er gået tabt eller faldet i værdi, uden at den pågældende er skyld heri. Er f.eks. en bil stjålet, og er der udbetalt en forsikringssum, træder forsikringssummen i stedet for bilen, og kreditor har således krav på forsikringssummen. Har modtagerægtefællen solgt eller på anden måde overdraget gaven, har kreditor krav på gavens værdi ved overdragelsen, dog højst værdien da gaven blev givet.

Som efter gældende ret kan kreditor efter stk. 4, 1. pkt., ikke gøre noget krav gældende, hvis giverægtefællen på gavetidspunktet beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Det samme gælder, hvis giverægtefællen på et tidspunkt, der ligger efter fuldbyrdel-

sen af gaven, utvivlsomt var solvent. At giveren utvivlsomt skal have haft tilstrækkelige midler til at opfylde sine forpligtelser, indebærer, at der, navnlig hvis formuen består af konjunkturfølsomme aktiver, som f.eks. aktier, skal indregnes en vis sikkerhedsmargin. Det vil således ikke være tilstrækkeligt til at undgå et krav efter § 31, at giverens nettoformue i et kortere tidsrum har været positiv som følge af stigende aktiekurser. Det er modtageren, der over for kreditor skal bevise, at giveren ved gavens fuldbyrdelse beholdt eller senere har haft utvivlsomt tilstrækkelige midler.

Kreditor kan ifølge stk. 4, 2., pkt. heller ikke gøre noget krav gældende, hvis der er tale om en sædvanlig gave til f.eks. fødselsdag eller jul, som ikke stod i misforhold til giverens økonomiske forhold. Det er som efter gældende ret modtagerægtefællen, der har bevisbyrden for, at dette er tilfældet.

Det følger af stk. 5, at reglerne i stk. 1-4 også finder anvendelse, i det omfang en ægtefælle løbende har betalt større beløb til eller for den anden ægtefælle, end hvad der efter ægtefællernes økonomiske forhold og familiens behov er rimelige bidrag til familiens forsørgelse efter § 1. Bestemmelsen dækker både den situation, at den ene ægtefælle løbende betaler et beløb til den anden, og den hvor beløbet overføres til en fælles konto, hvorfra der sker betalinger af begge ægtefællers udgifter. Også de tilfælde, hvor den ene ægtefælle direkte betaler den anden ægtefælles udgifter til f.eks. terminer og forbrug vedrørende en ejendom, er omfattet. Der må foretages et skøn over, hvad giverægtefællen har overført „for meget" i tiden efter, at den pågældende kreditors krav opstod. Ved vurderingen af, om løbende overførsler er „for meget" til at kunne anses for forsørgelse, må der blandt andet lægges vægt på ægtefællernes indtægter og øvrige økonomiske forhold, om overførslerne har været nødvendige for, at familien kunne bevare en bolig, om der er sket opsparing hos modtagerægtefællen herunder i form af friværdi i fast ejendom, om overførslerne overstiger, hvad der ville være en rimelig husleje i en lejebolig, og om modtagerægtefællen i kraft af sin egen indtægt ville have haft mulighed for at erhverve eller beholde f.eks. en fast ejendom, som den pågældende ejer. Det afgørende er, om en ægtefælle netto har betalt „for meget". Det skal således indgå i vurderingen, hvad hver ægtefælle har betalt henholdsvis til de fælles udgifter og til den anden ægtefælle eller til dækning af dennes udgifter.

Som noget nyt foreslås det i stk. 6, at der skal være mulighed for at nedsætte kreditorernes krav mod modtagerægtefællen i særlige tilfælde eller at lade det bortfalde. Bestemmelsen svarer til konkurslovens § 78. Lempelse skal kun kunne ske i særlige tilfælde, hvor det vil være urimeligt byrdefuldt for modtagerægtefællen at betale gavens værdi. Der må ved afgørelsen lægges vægt på den tid, der er gået, siden gaven blev givet, motivet for gaven og modtagerægtefællens nuværende økonomiske situation samt mulighed for at opretholde en bolig for sig og sine børn. Der vil navnlig kunne blive tale om lempelse, hvis kravet er opstået, længe før det bliver rejst, eller hvis begge ægtefæller var uden kendskab til kravets eksistens på tidspunktet, hvor gaven blev givet, således at motivet for gaven ikke har været kreditorunddragelse. Det vil også kunne tale for lempelse, hvis ægtefællerne, inden kravet rejses, har gennemført en bodeling, hvor modtagerægtefællen har måttet aflevere en del af sin formue til giverægtefællen. Det vil endvidere kunne

tale for lempelse, hvis modtagerægtefællen har givet giverægtefællen gaver, der har forbedret dennes økonomiske situation, eller hvis f.eks. modtagerægtefællen har afdraget en del af gælden til den kreditor, der nu rejser et krav.

Omstødelse af gaver til tredjemand

Til § 32

§ 32 giver en ægtefælle mulighed for omstødelse af en gave, den anden ægtefælle har givet til tredjemand, hvis den står i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold. Bestemmelsen er ny.

Reglen har til formål at ramme tilfælde, hvor en ægtefælle giver illoyale eller ligefrem svigagtige gaver, således at det ikke er muligt for den anden ægtefælle at gøre brug af misbrugsreglen i § 52, fordi ægtefællen har foræret hele sin formue eller det meste af den bort.

Stk. 1 tager navnlig sigte på tilfælde, hvor en ægtefælle forærer en betydelig del af sin formue til sine børn, til en ny kæreste eller til andre nære pårørende med det formål at unddrage den anden ægtefælle midlerne ved delingen efter en kommende separation eller skilsmisse, f.eks. efter at samlivet er ophævet.

Det er en betingelse for anvendelse af bestemmelsen, at gaven er til skade for den ægtefælle, der kræver omstødelse. Dette vil som udgangspunkt ikke være tilfældet, hvis gaven ikke ville være indgået i delingen, fordi den er omfattet af en ægtepagt efter § 13, eller fordi der er tale om arv eller gave fra tredjemand, hvis værdi ville have kunnet holdes uden for delingen efter § 26. At give en gave af sit særeje eller af sin arv eller gave fra tredjemand kan dog være til skade for den anden ægtefælle, hvis den ægtefælle, der giver gaven, står tilbage med en betydelig gæld, der efter § 36, stk. 2, ville være blevet dækket helt eller delvist af det, der blev givet væk, men nu skal dækkes af den formue, der skal deles. Det er endvidere en betingelse for omstødelse, at gaven stod i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold, og at gavemodtager vidste eller burde vide dette. Om gaven står i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold, må bero på en konkret vurdering af ægtefællernes formue- og indtægtsforhold. Også motivet for gaven må indgå i vurderingen, og gaven kan kun omstødes, hvis den ikke er rimeligt begrundet. Dette svarer til, hvad der gælder ved misbrug af uskiftet bo, jf. arvelovens § 31. Betingelserne for omstødelse vil således lettere kunne opfyldes, hvis gaven gives op til en separation eller skilsmisse, og det må antages, at motivet har været at unddrage den anden ægtefælle fra at få del i midlerne, end hvis motivet f.eks. har været at hjælpe børn med uddannelse og etablering, at generationsskifte en landbrugsejendom eller virksomhed, at hjælpe et barn, der har problemer på grund af f.eks. sygdom eller arbejdsløshed, eller hvis gaven gives til gengæld for, at modtageren har hjulpet giveren, f.eks. til et barn, der har passet giveren under sygdom eller hjulpet med istandsættelse af en ejendom. Det er den ægtefælle, der forlanger omstødelse, der har bevisbyrden for, at der foreligger et misforhold, og for, at gaven ikke er rimeligt begrundet.

Endelig kræves det, at gavemodtageren vidste eller burde vide, at gaven var givet under de foreliggende omstændigheder.

Adgangen til omstødelse kan kun anvendes af ægtefællen selv, herunder af en længstlevende ægtefælle efter gavegivers død, men ikke af ægtefællens arvinger eller kreditorer.

Det er ikke en betingelse for at anvende bestemmelsen, at ægtefællerne bliver separeret eller skilt, og bestemmelsen kan således anvendes, uden at der sker et skifte. Det vil dog næppe forekomme i praksis, at en ægtefælle ønsker at gennemføre en omstødelsessag og samtidig vælger at fortsætte ægteskabet.

Ifølge stk. 2 skal omstødelsessagen anlægges inden 1 år efter, at ægtefællen har fået kendskab til gaven, og inden 3 år efter dens fuldbyrdelse. Sagen skal anlægges ved de almindelige domstole efter reglerne om borgerlige sager.

§ 32 supplerer § 11 om omstødelse, hvis der ikke foreligger samtykke til en overdragelse af familiens helårsbolig, og overdragelsen helt eller delvist sker ved gave.

Til kapitel 7

Deling af formuerne ved separation og skilsmisse

Kapitel 7 regulerer sammen med kapitel 8-11 delingen af ægtefællernes formuer ved separation og skilsmisse, mens kapitel 12 regulerer delingen af formuerne ved en ægtefælles død.

Kapitel 7 indeholder de legale kvantitative delingsregler, dvs. hvor meget hver ægtefælle skal have, mens kapitel 8 indeholder regler om fordelingen af aktiverne mellem ægtefællerne. Kapitel 9 indeholder regler om regulerings- og misbrugskrav i de tilfælde, hvor en ægtefælle har overført midler mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår, og hvor en ægtefælle har misbrugt sin rådighed over sin formue og dermed formindsket den formue, der skal deles. I kapitel 10 og 11 er der regler om kompensation m.v., dvs. regler om adgangen til skønsmæssigt at ændre på resultatet efter anvendelsen af de legale regler i kapitel 7.

Ligedeling

Til § 33

§ 33 fastlægger, hvorledes ligedelingen af ægtefællernes formuer gennemføres. Reglen svarer til ægtefælleskiftelovens § 58, stk. 1, med de ændringer, der følger af den ændrede terminologi.

Som det fremgår af grundreglen i § 2, 1. pkt., i indledningskapitlet, skal ægtefællernes formuer ved separation eller skilsmisse deles lige mellem dem.

Det centrale i § 33, stk. 1, er, at ligedelingen sker ved, at hver ægtefælle modtager halvdelen af sin egen og halvdelen af den andens formue med fradrag af hver ægtefælles gæld.

I overensstemmelse med gældende ret er det i 2. pkt. præciseret, at et eventuelt underskud ikke deles. Dette indebærer, at ægtefællerne ikke skal betale noget til hinanden, hvis begges formuer er negative. Hvis kun den ene ægtefælles formue er negativ, skal denne formue ikke deles, mens den anden ægtefælles formue skal deles lige, således at ægtefællen med den negative formue modtager halvdelen af den anden ægtefælles formue.

I § 36 findes en regel om fordeling af gæld i tilfælde, hvor der både ejes aktiver, som indgår i delingen, og aktiver, som kan holdes udenfor.

§ 33, stk. 2, fastslår, at stk. 1 ikke omfatter formue, der er særeje, eller hvor reglen om ligedeling er fraveget ved andre bestemmelser i loven.

§ 33, stk. 3, svarer til ægtefælleskiftelovens § 53, stk. 2, og fastslår, at krav på kompensation m.v. efter reglerne i lovens §§ 53-56 og krav efter ægteskabslovens § 26 om godtgørelse til en ægtefælle som følge af omstødelse af et ægteskab ikke skal medregnes i opgørelsen, hverken som aktiv hos den, der skal modtage kompensation eller godtgørelse, eller som passiv hos den, der skal betale. Endvidere skal krav på forfaldne underholdsbidrag ikke medregnes som aktiv i den berettigede ægtefælles formue.

Ophørsdagen

Til § 34

§ 34 fastlægger, hvilke aktiver og passiver der skal indgå i delingen af ægtefællernes formuer efter § 33. Det afgørende er ophørsdagen, defineret som den dag statsforvaltningen modtog anmodning om separation eller skilsmisse. Stk. 1 og 3 svarer med redaktionelle ændringer til de gældende bestemmelser i ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 1 og 4, mens stk. 2 og 4 er nye.

Efter ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 5, kan skifteretten, hvis ganske særlige praktiske forhold gør sig gældende, bestemme, at formuefællesskabet skal anses for ophørt på et andet tidspunkt end det, der følger af § 51, stk. 1-3. Udvalget foreslår denne bestemmelse opretholdt, dog tilpasset den foreslåede § 34. Der henvises til betænkningens kapitel 21.

De aktiver og passiver, der skal indgå i delingen, er dem, ægtefællerne havde på tidspunktet for anmodningen om separation eller skilsmisse. Dette tidspunkt betegnes „ophørsdagen". Aktiver, der erhverves, og gæld, der stiftes efter ophørsdagen, indgår ikke i delingen. Ifølge ægtefælleskiftelovens § 52 indgår aktiverne og passiverne i delingen med værdien på udlægstidspunktet eller ved skiftets afslutning, hvis de ikke er udlagt forinden. Ophørsdagen er således afgørende for, hvilke aktiver og passiver der indgår i delingen, mens udlægsdagen eller skiftets afslutning

er afgørende for værdien af de aktiver og passiver, der indgår i delingen. Udvalget foreslår ægtefælleskiftelovens § 52 indsat uændret i lovudkastets § 35.

Ifølge overgangsreglen i § 90 anvendes stk. 2 ved tilbagekaldelse af, afslag på og afvisning af en anmodning om separation eller skilsmisse efter lovens ikrafttræden, selvom anmodningen om separation eller skilsmisse er indgivet før lovens ikrafttræden. Resten af § 34 er identisk med de gældende regler i ægtefælleskiftelovens § 51, og der fastsættes derfor ingen overgangsregel herom.

Efter § 61 er ophørstidspunktet ved en ægtefælles død det tidspunkt (klokkeslæt) på dagen, hvor dødsfaldet skete. Det er således de aktiver og passiver, som ægtefællerne havde på dette tidspunkt, der indgå i delingen.

Efter ægteskabslovens § 58 d, stk. 2, skal anmodning om separation og skilsmisse indgives til statsforvaltningen ved anvendelse af den digitale løsning, som statsforvaltningen stiller til rådighed (digital selvbetjening). Efter bestemmelsens stk. 5 anses en digital ansøgning for at være kommet frem, når den er tilgængelig for statsforvaltningen. Efter forarbejderne til bestemmelsen anses en digital meddelelse for at være kommet frem til adressaten for meddelelsen, når den er tilgængelig for adressaten, det vil sige fra det tidspunkt, hvor adressaten har mulighed for at gøre sig bekendt med indholdet af meddelelsen. Det er således uden betydning, om eller hvornår adressaten gør sig bekendt med indholdet af meddelelsen. En meddelelse vil normalt være tilgængelig for adressaten på det tidspunkt, hvor adressaten kan behandle eller læse meddelelsen. Dette tidspunkt vil normalt blive registreret automatisk i adressatens modtagelsessystem. En meddelelse, der er tilgængelig i adressatens system eksempelvis klokken 23:59 den 30. november, er således kommet frem den 30. november, uanset at der ikke fysisk sidder en medarbejder hos adressaten, der gør sig bekendt med meddelelsen på dette tidspunkt, der ligger uden for normal arbejdstid/åbningstid. En meddelelse, der først er tilgængelig efter kl. 24:00, anses normalt først for modtaget den dag, meddelelsen er tilgængelig. Det kan med digital selvbetjening præcist registreres, hvornår en meddelelse er kommet frem.

Efter udvalgets opfattelse er det uden betydning, om en digital anmodning om separation og skilsmisse er kommet frem på en helligdag eller i en weekend – ophørsdagen er den dag, hvor statsforvaltningen modtog anmodningen. Dette gælder både digitale anmodninger via statsforvaltningens digitale løsning og via e-mail.

En anmodning, der ikke indgives ved digital selvbetjening, afvises af statsforvaltningen. Hvis der foreligger særlige forhold, der gør, at borgeren ikke må forventes at kunne anvende digital selvbetjening, skal statsforvaltningen tilbyde, at ansøgningen kan indgives på anden måde end ved digital selvbetjening. Endvidere kan statsforvaltningen helt ekstraordinært herudover undlade at afvise en anmodning, der ikke er indgivet ved digital selvbetjening, hvis der ud fra en samlet økonomisk vurdering er klare fordele for myndigheden ved at modtage ansøgningen på anden måde end digitalt. Der henvises til ægteskabslovens § 58 d, stk. 2 og 3.

Der vil således fortsat forekomme anmodninger om separation og skilsmisse, der ikke indgives digitalt. Det er i vejledning af 13. november 2014 om separation og skilsmisse (pkt. 3) anført, at anmodning om separation og skilsmisse, der modtages i statsforvaltningens åbningstid, må anses for at være modtaget denne dag. Modtages anmodningen efter ophør af åbningstiden, må den normalt anses som modtaget første hverdag derefter. Dette indebærer efter udvalgets opfattelse, at en anmodning, der afleveres i statsforvaltningens postkasse en lørdag, først anses for modtaget den efterfølgende mandag, forudsat at denne er en hverdag. Dette indebærer, at ophørsdagen er mandag. Udvalget finder ikke grundlag for at ændre retstilstanden på dette punkt.

I modsætning til ophørstidspunktet ved død er ophørstidspunktet ved separation og skilsmisse udgangen af det døgn, hvor statsforvaltningen modtog anmodningen om separation eller skilsmisse. Dette gælder også situationer, hvor tidspunktet for modtagelsen kan fastlægges præcist, fordi anmodningen blev indgivet digitalt.

Ægtefællerne kan efter stk. 3 (se nedenfor) aftale en anden ophørsdag, og efter § 51 i ægtefælleskifteloven kan skifteretten som nævnt ovenfor fastsætte en anden ophørsdag.

Ophørsdagen bortfalder, hvis en anmodning om separation eller skilsmisse ikke resulterer i separation eller skilsmisse. Det bemærkes dog, at efter ægteskabslovens § 43, stk. 1, afslutter statsforvaltningen en sag om separation eller skilsmisse, når ægtefællerne ikke er blevet enige om separation og skilsmisse eller om vilkårene herfor, eller statsforvaltningen finder det betænkeligt at give bevilling, f.eks. fordi betingelserne for separation eller skilsmisse ikke er opfyldt.

Statsforvaltningen indbringer sagen for retten, hvis en part inden 4 uger efter, at det er meddelt den pågældende, at sagen er afsluttet, anmoder herom. Efter bestemmelsens stk. 2 afslutter statsforvaltningen efter anmodning fra en part sagen og indbringer den for retten, hvis parterne har modtaget vejledning under vilkårsforhandlingen, uden at den fornødne enighed er opnået, eller den pågældende er mødt, mens den anden part er udeblevet trods to indkaldelser. I begge situationer opretholdes ophørsdagen, hvis sagen indbringes for retten, og retten afsiger dom til separation eller skilsmisse.

Der kan opstå situationer, hvor en sag om deling af ægtefællernes formuer skal behandles i Danmark efter dansk ret, selvom separations- eller skilsmissesagen behandles i udlandet. I så fald må ophørsdagen efter stk. 1 være den dag, hvor separations- eller skilsmissesagen anses for indledt efter loven i den stat, hvor sagen behandles.

Stk. 2 indeholder en bestemmelse, der har til formål at forhindre, at en ægtefælle kan spekulere i at ændre ophørsdagen ved at tilbagekalde sin anmodning om separation eller skilsmisse. Dette kan have betydning, hvis den anden ægtefælles delingsformue er forøget efter indgivelsen af anmodningen om separation eller skilsmisse, idet denne forøgelse indgår i delingen, hvis anmodningen tilbagekaldes, og ægtefællen senere indsender en ny anmodning om separation eller

skilsmisse. Ligestillet hermed er situationer, hvor statsforvaltningen afslutter en sag om separation og skilsmisse, jf. ovenfor, samt situationer, hvor statsforvaltningen afslår eller afviser en anmodning om separation og skilsmisse, f.eks. fordi ægtefællen undlader at besvare anmodninger fra statsforvaltningen om oplysninger eller om betaling af gebyret for anmodningen om separation eller skilsmisse, dvs. hvor ægtefællen udviser passivitet.

Efter stk. 2 har den anden ægtefælle mulighed for inden for en kortere frist at indgive anmodning om separation eller skilsmisse med den virkning, at den oprindelige ophørsdag opretholdes. Fristen på 2 måneder regnes fra statsforvaltningens modtagelse af tilbagekaldelsen, uanset om og hvornår statsforvaltningen har underrettet den anden om tilbagekaldelsen. Ved afslutning, afslag eller afvisning er fristen 4 uger fra afslutningen, afslaget eller afvisningen, dvs. samme frist som i ægteskabslovens § 43, stk. 1 og 2, om anmodning om indbringelse for retten af sag om separation og skilsmisse efter statsforvaltningens afslutning af den. Udvalget forudsætter, at statsforvaltningen sørger for, uden unødig forsinkelse, at underrette den anden ægtefælle om, at behandlingen af sagen er ophørt, og om muligheden for at opretholde den oprindelige ophørsdag ved indgivelse af ny anmodning om separation eller skilsmisse. Udvalget finder dog ikke behov for at pålægge statsforvaltningen at underrette den anden part i alle situationer, navnlig i relation til ægtefæller bosat i udlandet med ukendt adresse.

Stk. 2 omfatter også situationer, hvor en ægtefælle har anmodet om separation eller skilsmisse, og den anden ægtefælle herefter indgivet en anmodning om separation eller skilsmisse, hvorefter den første ægtefælles anmodning tilbagekaldes, afsluttes, afvises eller afslås. Også her opretholdes den oprindelige ophørsdag.

Det bemærkes, at den problemstilling, som stk. 2 søger at løse, ikke opstår, hvis ægtefællerne i fællesskab har anmodet om separation eller skilsmisse. I så fald skal anmodningen tilbagekaldes af begge ægtefæller, og statsforvaltningen kan ikke afslå eller afvise anmodningen på grund af passivitet, medmindre begge ægtefæller har været passive.

Som nævnt ovenfor kan begge ægtefæller i visse situationer indbringe sagen for retten, og der opstår derfor ikke en tilbagekaldelsessituation. Det er således ikke nødvendigt i stk. 2 at omtale disse situationer.

Stk. 2 finder kun anvendelse under statsforvaltningens behandling af sagen. Når sagen er indbragt for retten, og hvis retssagen hæves eller afvises, foreslår udvalget, at der indsættes en ny regel i retsplejelovens § 456, stk. 3, svarende til § 34, stk. 2, så den oprindelige ophørsdag kan fastholdes, hvis den anden ægtefælle indleder en ny sag inden en bestemt frist. Der henvises til betænkningens kapitel 21.

Bestemmelsen i stk. 3 om ægtefællers adgang til at aftale en anden ophørsdag er udvidet i forhold til den gældende bestemmelse i ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 4, idet ægtefællerne også før separationen eller skilsmissen kan indgå en sådan aftale. Det er en betingelse for aftalens

gyldighed, at den indgås med henblik på en aktuel separation eller skilsmisse. Reglen supplerer således adgangen til at indgå bodelingsaftaler efter § 38, hvortil der henvises for definitionen af „i forbindelse med separation eller skilsmisse".

Endelig præciseres det i stk. 4, at ophørsdagen bortfalder, hvis en af ægtefællerne dør inden separation eller skilsmisse. Der henvises til § 61 om ophørstidspunktet ved en ægtefælles død og bemærkningerne til denne.

Tidspunktet for værdiansættelsen

Til § 35

Reglen er identisk med ægtefælleskiftelovens § 52, der således foreslås overført til lovudkastet.

Gæld

Til § 36

§ 36 regulerer som noget nyt, hvorledes fradrag for gæld skal ske. Der er ikke i den gældende retsvirkningslov regler herom.

Reglerne i § 36 finder anvendelse, medmindre ægtefællerne i medfør af § 19 ved ægtepagt har indgået en aftale om at holde visse gældsposter uden for delingen.

Det er afgørende for, hvordan gælden fordeles er, om gælden har sikkerhed i et aktiv. I disse tilfælde har gælden som udgangspunkt samme status som aktivet. Er gælden uden sikkerhed, er det afgørende, hvordan låneprovenuet er anvendt.

Sikkerheden har dog kun betydning, hvis den er stillet af den ægtefælle, der hæfter for gælden. Har tredjemand således stillet sikkerhed for en ægtefælles gæld, behandles gælden ved delingen mellem ægtefællerne, som om den var uden sikkerhed.

Til stk. 1

Har en ægtefælle kun formue, der indgår i delingen, og således hverken særeje, arv og gave, eller andet, der kan holdes uden for delingen, fradrages hele den pågældendes gæld i den formue, der skal deles efter § 33. Har en ægtefælle kun formue, der kan holdes uden for delingen, og altså intet der skal deles, sker der ingen deling efter § 33, og en opgørelse af gælden er derfor unødvendig.

Har ægtefællen både formue, der skal deles efter § 33, og formue, der holdes uden for delingen, skal gælden fordeles efter stk. 1-3.

Efter 1. pkt. fratrækkes gæld, der har sikkerhed i et aktiv, der indgår i ligedelingen, i den formue, der skal deles. Det er uden betydning, hvilken form for sikkerhedsstillelse, der er tale om. Bestemmelsen omfatter således f.eks. realkreditlån i fast ejendom, lån med sikkerhed i et ejerpantebrev, håndpantsætning og virksomhedspant. Det er en forudsætning, at sikkerheden er stillet samtidig med gældens stiftelse. Det er uden betydning, om gælden overstiger aktivets værdi.

Efter 2. pkt. fradrages usikret gæld, der er optaget til anskaffelse, forbedring eller vedligeholdelse af aktiver, der indgår i delingen, eller i øvrigt kan henføres til sådanne aktiver, i den formue, der skal ligedeles. Begrebet „i øvrigt kan henføres til" omfatter blandt andet lån optaget til betaling af ejendomsskatter, bo- eller gaveafgifter, ejerskifteudgifter og andre udgifter, der er forbundet med at erhverve, eje og bruge aktivet. Også f.eks. en skattegæld, der er opstået som følge af ejendomsavancebeskatning ved salg af en ejendom, der indgik i delingen, og hvor salgsprovenuet derfor tillige indgår, vil være omfattet.

Er lån med sikkerhed i et aktiv, der indgår i delingen, anvendt til forbedring af aktiver, der ikke indgår i delingen, medfører det et reguleringskrav, jf. lovudkastets § 50.

Efter § 26 indgår et arvet aktiv i delingen, idet det alene er værdien ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen. Gæld med sikkerhed i et aktiv, der er erhvervet ved arv, kan således fradrages i den formue, der skal deles.

Til stk. 2

Af stk. 2 følger, at gæld, der har sikkerhed i et aktiv, der ikke indgår i delingen, fordi aktivet er særeje, eller f.eks. omfattet af § 42 om pensionsrettigheder i kortvarige ægteskaber eller § 44 om personlige og uoverdragelige rettigheder, ikke kan fradrages i den formue, der skal deles. Det samme gælder gæld, der er optaget til brug for anskaffelse, forbedring eller vedligeholdelse af sådanne aktiver, eller som i øvrigt kan henføres hertil.

Har gælden sikkerhed i både et eller flere aktiver, der indgår i delingen, og aktiver, der ikke indgår i delingen, må gælden fordeles skønsmæssigt med udgangspunkt i forholdet mellem aktivernes værdi, idet der dog tillige kan lægges vægt på, om gælden har sikkerhed inden for værdien af de pågældende aktiver.

Hvis den gæld, der i medfør af stk. 2 knytter sig til aktiver, der ikke indgår i delingen, overstiger den samlede formue, som en ægtefælle kan holde uden for delingen, herunder også værdien af arv og gave og formue, der kan udtages efter § 45, kan gælden dog alligevel fradrages i den formue, der skal ligedeles. Dette vil dog kunne udløse et reguleringskrav efter § 50, jf. herom under bemærkningerne til denne bestemmelse.

Er et lån optaget med sikkerhed i et aktiv, der ikke indgår i delingen, anvendt til forbedring af aktiver, der indgår i delingen, udløser det reguleringskrav efter § 51.

Til stk. 3

For så vidt angår usikret gæld, som ikke kan henføres til et aktiv efter stk. 1 eller 2, skal der ske en skønsmæssig fordeling af gælden efter forholdet mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår. Ved beregningen indgår som udgangspunkt alle aktiver, herunder også pensionsrettigheder, der kan udtages forlods efter §§ 41 og 42 og personskadeerstatninger omfattet af § 43. At der skal ske en skønsmæssig fordeling indebærer, at det ikke er nødvendigt at foretage en matematisk nøjagtig opgørelse, herunder en vurdering af aktiver, der ikke indgår i delingen, og som derfor som udgangspunkt ikke vurderes.

Til stk. 4

Efterfølgende sikkerhedsstillelse eller ændring eller udvidelse af sikkerhedsstillelsen ændrer ikke gældens status.

Indgår ægtefællerne derimod en ægtepagt, hvorefter et aktiv skal være særeje, eller hvorved et aktiv, der hidtil har været særeje, ikke længere skal være det, skifter den gæld, der har sikkerhed i aktivet status, medmindre ægtefællerne aftaler noget andet efter § 19. Det samme gælder gæld, der er stiftet til brug for erhvervelsen af et aktiv, eller i øvrigt har tilknytning til et aktiv som omhandlet i § 36, stk. 1 eller 2. Har manden f.eks. optaget et lån uden sikkerhed til køb af en bil, der i henhold til en ægtepagt er særeje, og ophæver ægtefællerne ægtepagten om særeje, vil lånet herefter kunne fratrækkes i den formue, der indgår i delingen.

Til stk. 5 (mindretallets forslag)

Bestemmelsen er en konsekvens af dette mindretals forslag i § 14, stk. 3, § 26, stk. 3, og § 27, stk. 4, om at aktiver, der erhverves dels med midler, der er særeje (herunder i kraft af reglerne om arv og gave fra tredjemand), og dels med låneoptagelse eller låneovertagelse, bliver brøkdelssæreje.

Til § 37

I § 19 er der som noget nyt foreslået en mulighed for, at ægtefællerne ved ægtepagt kan aftale en anden fordeling af gælden mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår, end hvad der følger af § 36. Har ægtefællerne indgået en sådan aftale, skal det dog ved delingen sikres, at en ægtefælle ikke herved tvinges til at aflevere så meget af sin formue til den anden ægtefælle, at den pågældende ikke har tilstrækkeligt til at dække sin gæld.

Den ægtefælle, hvis gældsposter i henhold til aftalen skal holdes uden for delingen, skal derfor ikke aflevere mere til den anden, end at den pågældendes nettoformue efter bodelingen er 0 kr.

Ved vurderingen af, om ægtefællen har tilstrækkeligt til at dække sine forpligtelser, skal også den formue, som den pågældende kan holde uden for delingen, indgå. Derimod kan det ikke tillægges betydning, om ægtefællen i kraft af fremtidige indtægter vil være i stand til at overholde sine forpligtelser til at afdrage på gælden og dermed muligvis alene er „teknisk insolvent" og ikke insolvent i konkurslovens forstand.

Eksempel 1: M og H har ved ægtepagt aftalt, at M's studiegæld ved en eventuel separation eller skilsmisse ikke skal fradrages i hans delingsformue. Ved anmodningen om separation har M en formue på 200.000 kr. og en studiegæld på 150.000 kr. H ejer intet. Isoleret set ville aftalen føre til, at M skulle betale 100.000 kr. til H. Derved ville han imidlertid ikke have tilstrækkelige midler til at dække sin studiegæld, og han skal derfor kun betale 50.000 kr.

Rettigheder, der er kreditorbeskyttede, skal ikke indgå i vurderingen af, om ægtefællen har tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser, idet reglen har til formål at beskytte kreditorerne. Dette indebærer, at også reglen i § 36 i formentlig sjældne tilfælde kan medføre, at en gældspost tilknyttet et aktiv, der er kreditorbeskyttet, ikke kan fradrages i den formue, der skal deles, og at ægtefællen som følge heraf er forpligtet til at aflevere så meget, at der ikke er tilstrækkeligt til at dække ægtefællens kreditorer.

Eksempel 2: M har en formue på 500.000 kr., der indgår i delingen. Han har endvidere en ikke udbetalt pensionsopsparing, der er 500.000 kr. værd, og en gæld på 500.000 kr., der før ægteskabets indgåelse er optaget til finansiering af pensionsindbetalingerne. H ejer intet. Der er tale om et kortvarigt ægteskab, og M kan derfor holde pensionsopsparingen uden for delingen efter § 42, stk. 1. Da gælden er stiftet til anskaffelse af pensionsordningen, kan den ikke fratrækkes i M's delingsformue, jf. § 36, stk. 2. Som udgangspunkt skal M derfor betale 250.000 kr. til H.(Der ses for eksemplets skyld bort fra § 45 om trinvis ligedeling) Dette ville imidlertid medføre, at M ikke er i stand til at dække sin gæld, når der bortses fra pensionsordningen, som er kreditorbeskyttet, og M skal derfor ikke betale noget til H.

Vælger en ægtefælle i forbindelse med bodelingen trods reglen i § 37 at aflevere så meget af sin formue til den anden, at den pågældende herefter er ude af stand til at opfylde sine gældsforpligtelser, vil der være tale om en gave, der kan omstødes efter konkurslovens regler.

Bestemmelsen har kun betydning, når aftalen fører til, at den ægtefælle, hvis gældspost holdes uden for delingen, netto skal betale til den anden ægtefælle. Er det den anden ægtefælle, der netto skal betale til ægtefællen med gældsposten, kan aftalen fuldt ud tillægges betydning, selv om ægtefællen med gældsposten er insolvent. Dette skyldes, at der ikke her sker en overførsel af midler til skade for skyldnerægtefællens kreditorer.

Eksempel 3: M har en formue på 200.000 kr. og en studiegæld på 300.000 kr., der i henhold til en ægtepagt ikke skal kunne fradrages i delingsformue. Det forudsættes, at ægtepagten ikke er oprettet på et tidspunkt, hvor separationen eller skilsmissen var aktuel. H har en formue på

500.000 kr. På grund af aftalen indgår M's formue i delingen sammen med H's formue på 500.000 kr. H og M skal hver have 350.000 kr. ved delingen, hvorfor H skal betale 150.000 kr. til M. Det er i denne situation uden betydning, at M før bodelingen var „teknisk insolvent".

Aftaler om delingen

Til § 38

§ 38 vedrører aftaler om bodeling i tilslutning til en aktuel separation eller skilsmisse. Bestemmelsen svarer til gældende praksis.

Reglen giver mulighed for frit at indgå aftaler om bodelingen, når en separation eller skilsmisse er aktuel. Efter bestemmelsen indtræder aftalefriheden, når en separation eller skilsmisse er aktuel, og den således indgås med henblik på en forestående bodeling. Om dette er tilfældet, må bero på en konkret vurdering. Der må navnlig lægges vægt på, om der er indgivet en anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, eller om dette sker umiddelbart efter, at aftalen er indgået. Aftaler om en eventuel kommende bodeling, når separation eller skilsmisse ikke er aktuel, kan kun indgås i form af ægtepagt, jf. kapitel 3.

Efter § 38 kan ægtefællerne frit indgå aftaler om, hvordan deres ejendele skal deles. De kan aftale helt eller delvist at dele aktiver, der efter loven skal holdes uden for delingen, herunder pensioner, eller helt eller delvist at undlade deling af aktiver, der efter loven skal deles. De kan også aftale, hvilken ægtefælle der skal udtage hvilke aktiver. En ægtefælle kan endvidere i denne situation give afkald på sin ret til regulerings- eller misbrugskrav efter kapitel 9 eller kompensation efter kapitel 10 og 11.

Aftaler om delingen af ægtefællernes ejendele, der tillige har virkning ved død, kan kun indgås som ægtepagt efter kapitel 3. Herudover kan ægtefællerne hver for sig eller sammen træffe bestemmelse herom ved testamente efter arvelovens regler.

Til § 39

§ 39 omhandler adgangen til at få en bodelingsaftale tilsidesat helt eller delvist, hvis den skønnes urimelig. Bestemmelsen erstatter ægteskabslovens § 58.

Mens ægteskabslovens § 58 kun omfatter aftaler, der er indgået med henblik på en separation eller skilsmisse, gælder § 39 også for bodelingsaftaler, der indgås efter separationen eller skilsmissen. Det er fortsat en betingelse, at aftalen skønnes urimelig.

I stk. 2 opregnes, hvad der skal tages hensyn til ved afgørelsen af, om aftalen skal tilsidesættes helt eller delvist. Af sidste led fremgår, at der også kan tages hensyn til senere indtrufne omstæn-

digheder. Dette er en udvidelse i forhold til ægteskabslovens § 58, som kun omfatter tilfælde, hvor aftalen er urimelig på indgåelsestidspunktet.

Disse udvidelser af reglens anvendelsesområde indebærer ikke nogen ændring i, hvilke aftaler der fremover vil kunne tilsidesættes. I dag kan urimelige aftaler indgået efter separationen eller skilsmissen, og aftaler, der skønnes urimelige på grund af efterfølgende forhold, ændres eller tilsidesættes efter aftalelovens § 36. Formålet med ændringen er således alene, at spørgsmål om tilsidesættelse af alle aftaler om formuedeling, der indgås i tilknytning til separation eller skilsmisse, skal være omfattet af den samme bestemmelse.

Mens § 39 omfatter aftaler om deling af formue, angår ægteskabslovens § 58 også sager om bidragspligten eller andre skilsmissevilkår. Aftaler, der udelukkende omfatter ægtefællebidrag, kan ændres eller tilsidesættes efter ægteskabslovens § 52, der foreslås ændret, så den kommer til at dække samme område som § 39, herunder også aftaler, der var urimelige på tidspunktet for indgåelsen. Aftaler om børnebidrag kan ændres eller tilsidesættes af statsforvaltningen efter lov om børns forsørgelse § 17. Der henvises herom til betænkningens kapitel 21.

I nogle tilfælde indgås en samlet aftale om både bodeling og ægtefællebidrag. Sådanne aftaler vil være omfattet af § 39, for så vidt angår delingsdelen.

Sager om tilsidesættelse eller ændring af en aftale om ægtefællebidrag efter ægteskabslovens § 52 behandles som ægteskabssager ved de almindelige domstole. Sager om tilsidesættelse eller ændring af en bodelingsaftale, jf. § 39, behandles derimod ved skifteretten, jf. ægtefælleskiftelovens § 2, stk. 2, nr. 2. Hvis aftalen omfatter andet end bodelingen, kan skifteretten dog henvise sagen til de almindelige domstole, jf. ægtefælleskiftelovens § 2, stk. 3.

Omfatter en aftale både børnebidrag og bodeling eller andre økonomiske forhold, vil børnebidragsdelen kunne ændres særskilt af statsforvaltningen, hvor kriteriet for ændring navnlig er hensynet til barnet. Det kan forekomme, at en aftale om børnebidrag er indgået under forudsætning af en bestemt fordeling af formuerne. Dette udelukker imidlertid ikke, at aftalen om børnebidrag kan ændres af statsforvaltningen, f.eks. hvis barnet flytter til den anden af forældrene. Medfører ændring af børnebidraget, at bodelingsaftalen skønnes urimelig, vil den kunne tilsidesættes helt eller delvist efter § 39.

Rent personlige genstande

Til § 40

§ 40 fastlægger, at en ægtefælle inden delingen kan udtage aktiver, som udelukkende tjener til personligt brug. Bestemmelsen erstatter ægtefælleskiftelovens § 59, stk. 1. Disse ejendele indgår således ikke i delingen, og en ægtefælle kan som efter gældende ret beholde sådanne personlige

ejendele, selv om de tilhører den anden ægtefælle. Som noget nyt foreslås det, at en ægtefælle også skal kunne beholde personlige ejendele, der tilhører den anden ægtefælle som særeje.

Bestemmelsen omfatter som efter gældende ret tøj og smykker samt efter omstændighederne også sportsudstyr og andre hobbygenstande. Udtagelse kan kun ske i det omfang, værdien af de nævnte aktiver ikke står i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold.

Knytter der sig gæld til et aktiv, som udtages efter § 40, må den ægtefælle, der udtager aktivet, samtidig påtage sig gælden.

At aktiverne udtages inden delingen, indebærer, at de ikke skal medtages i boopgørelsen og ikke skal vurderes ud over, hvad der er nødvendigt for at fastslå, at de ikke står i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold.

Ægtefælleskiftelovens § 59, stk. 2, hvorefter genstande, der er erhvervet til børnenes brug, kan udtages forlods af den ægtefælle, hos hvem børnene har bopæl, foreslås ophævet. I dag er udgangspunktet, at den fælles forældremyndighed fortsætter efter en separation eller skilsmisse, og børnene vil typisk opholde sig i betydeligt omfang hos begge forældre, der derfor begge har brug for børnemøbler, legetøj, sportsredskaber m.v. Hertil kommer, at en stor del af de genstande, der anvendes af børnene, også tilhører børnene. Den gældende regel løser heller ikke uenighed mellem forældrene om, hvor børnenes ting skal være. Retten til at udtage genstande, som ægtefællerne ejer til brug for børnene, vil herefter følge de almindelige regler i §§ 46-48.

Pensioner

§§ 41 og 42 omhandler adgangen til at udtage egne pensioner, uden at de indgår i delingen. Reglerne herom findes i dag i retsvirkningslovens §§ 16 b og 16 c. Der er alene sket sproglige tilpasninger af reglerne for at tilpasse dem terminologien i resten af lovudkastet.

Til § 41

Ifølge § 41 indgår ægtefællens egne rimelige pensionsrettigheder ikke i delingen. Bestemmelsen svarer med sproglige ændringer til retsvirkningslovens § 16 b.

Til § 42

§ 42 omhandler udtagelse af pensionsrettigheder efter ægteskaber af kortere varighed. Bestemmelsen svarer med sproglige ændringer til retsvirkningslovens § 16 c.

Erstatninger m.v.

Til § 43

§ 43 omhandler udtagelse af værdien af erstatninger m.v. inden delingen. Bestemmelsen erstatter erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2 og 3.

I forhold til erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2 og 3, er § 43 udvidet til at omfatte forsikringsudbetalinger vedrørende personskade. Erstatning for tab af forsørger, som er omfattet af erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, er nu omfattet af § 26 og ligestilles dermed med arv og gave.

Som efter gældende ret er det alene det udbetalte beløb, der kan udtages inden delingen, og det kan kun ske i det omfang, beløbet er i behold. § 43 omfatter ikke indtægter og værdistigninger. Dette svarer til, hvad der efter flertallets forslag til § 26 foreslås at gælde for arv, gave og udbetalte kapitalpensioner m.v. Efter forslaget skal afgørelsen af, om et udbetalt beløb er i behold, ske efter samme retningslinjer som vedrørende arv og gave, hvilket indebærer, at det fremover vil være lettere for modtageren at løfte bevisbyrden for, at beløbet er i behold. Der henvises herom til bemærkningerne til § 26.

Af stk. 2 fremgår, i overensstemmelse med gældende ret, at erstatning for tabt arbejdsfortjeneste skal indgå i delingen. Det foreslås, at godtgørelse for uberettiget afskedigelse, der på samme måde som erstatning for tabt arbejdsfortjeneste som udgangspunkt har til formål at erstatte en lønindtægt, der ville have indgået i delingen, behandles på samme måde. I delingen indgår også andre godtgørelser, der udbetales i tilknytning til et ansættelsesforhold, uden at der nødvendigvis er tale om en afskedigelse. Omfattet heraf er blandt andet godtgørelse for overtrædelse af reglerne om ligeløn og godtgørelser efter ansættelsesbevisloven.

Om mindretallets forslag til § 43 henvises til betænkningens kapitel 5, afsnit 4.4.9.

Uoverdragelige og personlige rettigheder

Til § 44

Efter § 44 indgår visse rettigheder, som ikke kan overdrages, eller som er af personlig karakter, ikke i delingen. Bestemmelsen erstatter retsvirkningslovens § 15, stk. 2. Den er med sproglige moderniseringer identisk med denne bestemmelse. Der er ikke tilsigtet ændringer i forhold til gældende ret.

Trinvis ligedeling

Til § 45 (flertallets forslag)

Efter § 45, stk.1, skal ægtefæller ved kortere varende ægteskaber kun ligedele en del af deres formuer. Hvis ophørsdagen efter § 34 indtræder inden for det første år efter ægteskabets indgåelse, skal de kun ligedele 1/8 af den formue, der ellers skulle ligedeles efter § 33. For hvert fulde år ægteskabet varer, forøges den andel, der skal ligedeles, med yderligere 1/8, således at der sker fuldstændig ligedeling, når ægteskabet har varet i mere end 7 år. Reglen erstatter reglen i ægtefælleskiftelovens § 61, hvorefter der kan ske en skønsmæssig fravigelse af ligedelingsreglen ved kortere varende ægteskaber.

Efter § 34 opgøres aktiver og passiver ved udgangen af det døgn, hvor anmodningen om separation eller skilsmisse er modtaget i statsforvaltningen, medmindre ægtefællerne aftaler andet, eller skifteretten efter ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 5, bestemmer, at en anden ophørsdato skal anvendes. Hvis ægteskabet f.eks. er indgået den 15. marts 2013, og en ægtefælle indgiver en anmodning om separation, som modtages i statsforvaltningen den 15. marts 2014, opgøres aktiver og passiver ved udgangen af døgnet den 15. marts 2014. Ægteskabet har således varet et helt år, og den del af ægtefællernes formuer, der skal ligedeles, er derfor 2/8.

Hvis separation eller skilsmisse ikke gennemføres, fordi anmodningen tilbagekaldes, eller en af ægtefællerne dør, inden anmodningen imødekommes, får anmodningen ingen retsvirkninger. I dødsfaldssituationen vedvarer formuefællesskabet indtil dødstidspunktet, og ved tilbagekaldelse eller bortfald m.v. af anmodningen finder reglen i § 34, stk. 2, anvendelse, således at den anden ægtefælle har mulighed for at fastholde det oprindelige ophørstidspunkt som afgørende for den trinvise ligedeling. Herved undgås det, at en ægtefælle kan spekulere i at tilbagekalde en anmodning om separation eller skilsmisse for at opnå en større ligedeling end ellers.

Gennemføres separationen, men bortfalder den på et senere tidspunkt, fordi ægtefællerne genoptager samlivet, har separationsperioden ingen betydning for beregningen af ægteskabets varighed. Har parterne i separationsperioden gennemført et skifte, vil den formue, hver ægtefælle har efter skiftet, udgøre den pågældendes delingsformue efter bortfaldet af separationen.

Eksempel: Ægtefællerne bliver separeret efter 2 ½ års ægteskab. Ved separationen er M's delingsformue 800.000 kr., og H har ingen formue. Ægtefællerne gennemfører et skifte. M kan forlods udtage 500.000 kr., mens de resterende 300.000 kr. skal ligedeles, således at H udtager 150.000 kr. og M 650.000 kr. Efter ½ år genoptager de samlivet, og separationen bortfalder. 4 ½ år efter ægteskabets indgåelse bliver de på ny separeret. Hvis formueforholdene er uændrede, er H's delingsformue nu 150.000 kr., og M's 650.000 kr. Hver ægtefælle kan udtage 3/8 af sin bodel, mens 5/8 skal ligedeles.

Hvis ægtefællerne bliver skilt og senere indgår nyt ægteskab, medregnes det første ægteskab ikke ved beregningen af ægteskabets varighed efter stk. 1.

Til stk. 2

Det foreslås i § 45, stk. 2, at et forudgående samliv på fælles bopæl af mere end to års varighed skal medregnes ved optrapningen af ligedelingen. Har parterne således forud for ægteskabets indgåelse levet sammen, regnes fristerne for optrapning fra det tidspunkt, hvor de har levet sammen i to år.

Eksempel 1: M flytter ind i H's ejerlejlighed den 1. januar 2008. De bliver gift den 5. maj 2010 og separeret den 1. april 2011. Fristerne for beregning af, hvor stor en andel af ægtefællernes formuer, der skal ligedeles, skal regnes fra den 1. januar 2010, og M og H kan derfor hver udtage 6/8 af deres formuer, mens de resterende 2/8 skal ligedeles.

Ved afgørelsen af, om ægtefællerne har haft fælles bopæl, vil deres folkeregisteradresse som altovervejende hovedregel være afgørende. Også samliv på fælles bopæl i udlandet skal medregnes, og er der i det pågældende land intet folkeregistersystem, må den ægtefælle, der gør gældende, at der har været et samliv, godtgøre dette på anden vis, f.eks. ved at dokumentere, hvilken adresse der har været opgivet til myndigheder, arbejdsgiver, uddannelsessted m.v. Har samlivet været afbrudt, medregnes kun den sidste sammenhængende samlivsperiode forud for ægteskabet. Dette gælder også i tilfælde, hvor afbrydelsen ikke skyldes uoverensstemmelse, idet parret fortsat har været kærester, men blot har ønsket hver sin bolig.

Eksempel 2: M flytter ind i H's lejlighed den 1. januar 2005. De finder imidlertid ud af, at de hellere vil bo hver for sig, indtil de har fundet en passende fælles bolig, og M flytter tilbage til sin gamle lejlighed den 1. juni 2005. Den 1. april 2006 flytter de sammen ind i deres nye hus, og den 6. maj 2009 bliver de gift. De bliver separeret den 1.maj 2011. Her skal fristen for optrapning regnes fra den 1. april 2008, og halvdelen af parternes formuer skal derfor ligedeles.

Den fælles bopæl anses ikke for ophørt ved midlertidigt ophold i anden bolig eller institution. Dette svarer til, hvad der gælder efter arvelovens § 87 om udvidet samlevertestamente. F.eks. aftjening af værnepligt eller afsoning af en fængselsstraf medfører således ikke, at samlivet er afbrudt. Heller ikke et korterevarende fravær fra den fælles bolig som følge af studieophold i udlandet eller en midlertidig udstationering vil som udgangspunkt medføre, at samlivet er afbrudt. Om samlivet er opretholdt vil i disse tilfælde, bero på en konkret vurdering.

Det ene mindretals forslag (Svend Danielsen):

Skønsmæssig skævdeling

Til § 45

Der henvises til dette mindretals udtalelse i betænkningens kapitel 5.

Det andet mindretals forslag (Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund):
Indbragte værdier

Til § 45

Mindretallets forslag til udformningen af § 45 indebærer, at et beløb, svarende til den nettoformue en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, kan holdes uden for delingen, når der skal skiftes efter en separation eller skilsmisse (begyndelsesformuen). Som det fremgår af formuleringen, er der tale om en kvantitativ regel, idet det afgøres efter andre regler, om et bestemt aktiv kan udtages som et led i delingen, men udgangspunktet er, at det kan ejerægtefællen gøre.

Det er et beløb svarende til begyndelsesformuen, der kan holdes udenfor. Retten påvirkes ikke af eventuelle værdistigninger eller værdifald på de aktiver, den pågældende havde ved ægteskabets indgåelse. Det er uden betydning, om aktiverne fra tiden før ægteskabet er i behold, når der skiftes. Derfor er det ikke nødvendigt at følge udviklingen for hvert enkelt af de aktiver, der ejedes ved ægteskabets indgåelse. Derved undgås bevismæssigt vanskelige sager om ombytning eller sammenblanding under ægteskabet. Ordningen indebærer ligeledes, at indtægter under ægteskabet af de værdipapirer, bankindeståender og anden formue, der er indbragt ved ægteskabets indgåelse, deles lige.

At det er et beløb svarende til nettoformuen, der kan udtages, betyder, at den samlede gæld, herunder restgælden på behæftede aktiver på vielsestidspunktet, skal fratrækkes. Beregningen kan føre til, at der er en negativ begyndelsesformue, og hvis dette er tilfældet, kan der ikke udtages noget forlods. Ægtefællen kan heller ikke kræve udtagelse under henvisning til, at den anden ægtefælles formue under ægteskabet er blevet mindre negativ under ægteskabet, eller at den anden ægtefælles negative bodel er blevet positiv under ægteskabet. Begyndelsesformuen pristalsreguleres ikke, hvilket får betydning efter langvarige ægteskaber.

Under skiftet foretages en normal opgørelse af hver ægtefælles nettoformue. Den, der vil gøre brug af § 45, må over for den anden ægtefælle gøre krav herpå, redegøre for, at der var en nettobegyndelsesformue, og fremlægge fornøden dokumentation for hvilke værdier, det drejer sig om, samt for erhvervelsestidspunktet i forhold til ægteskabets indgåelse. Med en sådan underretning af den anden ægtefælle, har denne mulighed for at protestere og kræve, at det afklares, om der er grundlag for at fravige ligedelingsreglen. Dette kan i givet fald ske i skifteretten. Under sagen kan den anden ægtefælle fremsætte et kompensationskrav efter den skønsmæssige urimelighedsregel i § 54. Hvis der er forlodsret, fratrækkes begyndelsesformuen fra vedkommendes bodel, hvorefter restbodelen indgår i ligedelingen. Det er ikke muligt at gøre forlodsretten gældende i den anden ægtefælles bodel eller særeje.

Reglen kan kun anvendes, hvis det dokumenteres, at der foreligger en begyndelsesformue. Som anført i bestemmelsen har den ægtefælle, som anmoder om udtagelse, bevisbyrden for, at der var en sådan formue og dermed for, hvad der ejedes ved ægteskabets indgåelse, ligesom det gælder formuens størrelse på dette tidspunkt. Det kan for en række aktivers vedkommende, fast ejendom, bankindeståender og værdipapirer, om nødvendigt ske gennem de oplysninger, skattevæsenet har, med en tingbogsattest eller med kontoudtog fra et pengeinstitut. Generelt belønnes den, der gemmer sine bilag. I sagens natur er det lettere af føre beviset, jo kortere ægteskabet har varet, herunder at fremskaffe dokumentation, hvis bilagene ikke er gemt. Omvendt øges bevisvanskelighederne efter langvarige ægteskaber. I bestemmelsen anvendes ordet „klart". Det er hentet fra den norske regel, og heraf fremgår, at der stilles forholdsvis store krav til bevisets styrke. Som i alle andre tilfælde indebærer den fastlagte bevisbyrde, at bevismangel kommer vedkommende til skade, med den følge at der deles lige.

I mindretallets § 45 har det været nødvendigt at indføje stk. 2-4 for at afklare retstilstanden yderligere. Bestemmelsen i stk. 2 indebærer, at arv og gaver, livsforsikringssummer, pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som er tilfaldet en ægtefælle før ægteskabet, ikke skal indregnes i begyndelsesformuen, idet disse midler kan udtages forlods efter § 26. Hvad der træder i steder for disse midler og indtægterne heraf skal heller ikke medregnes i begyndelsesformuen.

Stk. 3 betyder, at særeje efter §§ 13, 14, 17, 27 og 43 samt pensionsrettigheder m.v. og uoverdragelige og personlige rettigheder, i det omfang de ikke indgår i delingen efter §§ 41, 42 og 44, heller ikke skal medregnes i begyndelsesformuen. Det afgørende er aktivets familieformueretlige status på vielsestidspunktet. Hvis et aktiv, f.eks. et sommerhus ved ægtepagt oprettet før vielsen, er gjort til særeje, skal aktivets friværdi ikke indgå i begyndelsesformuen. Dette skal gælde, selv om ægtefællerne under ægteskabet måtte ændre ægtepagten, således at sommerhuset ikke længere er særeje. Hvis en af ægtefællerne ved vielsen har et endnu ikke udgivet manuskript til en bog liggende i skuffen, skal værdien heraf ikke indregnes i begyndelsesformuen, selv om det udgives som bog kort efter vielsen. Har en ægtefælle ved vielsen såkaldte ekstra pensioner, som skal indgå i bodelingen, jf. § 41, stk. 3, og har ægteskabet varet mere end 5 år, vil ægtefællen kunne indregne værdien ved vielsen af disse ekstra pensioner i begyndelsesformuen.

Ifølge stk. 4 skal gælden fordeles efter § 36 ved opgørelsen af begyndelsesformuen.

Til kapitel 8

Udtagelse af aktiver

Aktiver, der indgår i delingen

Kapitlet omhandler den kvalitative deling, dvs. hvem, der skal udtage hvilke aktiver.

Til § 46

§ 46 omhandler fordelingen af aktiver, der indgår i delingen. Reglen erstatter ægtefælleskiftelovens § 63.

Når det efter reglerne i kapitel 7 er afgjort beløbsmæssigt, hvor meget hver ægtefælle modtager ved delingen, skal det afgøres, hvorledes de aktiver, der er omfattet af delingen, skal fordeles (den kvalitative deling). I relation til særeje findes der i § 48 en regel om fordelingen af aktiverne.

Af stk. 1 fremgår, at begge ægtefæller har mulighed for efter reglerne i stk. 2-4 at udtage aktiver, som indgår i delingen. Det gælder, selv om et aktiv tilhører den anden ægtefælle, se dog om ejerens fortrinsret under stk. 2. Stk. 1 er med sproglige moderniseringer identisk med ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 1.

§ 46 er ikke til hinder for, at den ægtefælle, der ejer aktiverne, sælger dem, medmindre der er tale om familiens helårsbolig, der er beskyttet efter § 9. I så fald skal den anden ægtefælles samtykke indhentes, og det gælder ifølge § 9, stk. 2, indtil der under skiftet er truffet endelig afgørelse eller indgået aftale om boligen.

Efter flertallets forslag til § 26 er det værdien af, hvad der er modtaget som arv eller gave – ikke selve det aktiv, der er modtaget som arv eller gave eller købt for arvede eller gavemidler – som ikke indgår i delingen. Et arvet aktiv bliver derfor kun særeje, hvis ægtefællerne har aftalt dette efter § 13. Et aktiv, der er modtaget som arv eller gave, er derfor omfattet af § 46. Det må dog som udgangspunkt formodes, at et aktiv, der er modtaget som arv eller gave, ofte har en særlig affektionsværdi og den væsentligste betydning for modtageren. Det vil derfor være sjældent, at der er grundlag for at lade den anden ægtefælle udtage et sådant aktiv.

Stk. 2 omhandler tilfælde, hvor begge ægtefæller ønsker at udtage samme aktiv. Den, der ejer aktivet, har da fortrinsret, men den anden ægtefælle har efter stk. 3 en vis mulighed for at udtage det. Fortrinsretten gælder ikke, hvis ægtefællerne ejer aktivet i sameje, jf. stk. 4, idet det da må afgøres efter stk. 3, hvem der skal udtage det. Er ægtefællerne uenige om, hvem der skal udtage et aktiv, træffes afgørelsen af skifteretten, jf. ægtefælleskiftelovens § 2, stk.1, nr. 1. Stk. 2 er med sproglige moderniseringer identisk med ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2.

Stk. 3, der omhandler såkaldt krydsende udtagelsesret, giver den ægtefælle, som ikke er ejer, en mulighed for at udtage de aktiver, der opregnes i bestemmelsen. Som det fremgår af stk. 4, omfatter reglen også aktiver, ægtefællerne ejer i sameje. Det kræves som efter gældende ret, at aktivet har den væsentligste betydning for denne for opretholdelse af hjemmet, fortsættelse af erhverv eller i øvrigt. De aktiver, bestemmelsen omhandler, opregnes i nr. 1-6. En ægtefælle kan, som det fremgår af § 5, stk. 3, ikke på forhånd give afkald på sin ret til krydsende udtagelsesret. I tilknytning til en aktuel separation eller skilsmisse kan ægtefællerne dog efter § 38 indgå aftale om, hvem der skal udtage hvilke aktiver.

Stk. 3 om den krydsende udtagelsesret gælder kun ved skifte som følge af separation og skilsmisse. Ved en ægtefælles død gælder reglerne i arvelovens §§ 12 og 13.

Nr. 1 er i forhold til ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 1, udvidet til at omfatte enhver ejerbolig, der udelukkende eller hovedsagelig er bestemt til familiens helårsbolig. Afgrænsningen er med brugen af ordene „bestemt til" den samme som i § 9, hvorfor der henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse. Nr. 1 omfatter således nu udover fast ejendom også andelsboliger og aktieboliger m.v., som er omfattet af lov om andelsboliger og andre boligfællesskaber. Hvis familiens helårsbolig f.eks. er en campingvogn eller en husbåd, vil også denne være omfattet. Bestemmelsen omfatter på samme måde som samtykkereglen i § 9 også en ejendom, der er bestemt til familiens helårsbolig, herunder også f.eks. en ejendom under opførelse eller en ejendom, der er udlejet under en midlertidig udstationering, hvorefter det har været hensigten, at familien skulle vende tilbage. Om adgangen til at overtage en lejelejlighed gælder lejelovens § 77.

Der skal som efter gældende ret ved afgørelsen navnlig lægges vægt på hensynet til mindreårige børn, om ejendommen er særligt indrettet til eller i øvrigt velegnet for en ægtefælle med et handicap, om ejendommen har betydning for den ene ægtefælles erhverv, og om ejendommen har en særlig affektionsværdi for en ægtefælle.

Nr. 2 er ny. Den giver mulighed for, at også en ejendom med to beboelseslejligheder, hvoraf den ene udelukkende eller hovedsagelig er bestemt til familiens helårsbolig, kan udtages af den ægtefælle, der ikke ejer ejendommen. Bor familien i en lejlighed i en ejendom med flere end to beboelseslejligheder, kan ejendommen ikke udlægges til den ægtefælle, der ikke ejer ejendommen. I stedet kan retten i medfør af ægteskabslovens § 55, stk. 2, pålægge den ægtefælle, der ejer ejendommen, at udleje lejligheden til den anden ægtefælle og retten kan fastsætte vilkårene herfor.

Nr. 3 omhandler fast ejendom, som er bestemt til familiens fritidsbolig. Reglen svarer til ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 2, med den ændring, at reglerne efter forslaget også omfatter en ejendom, der er bestemt til familiens fritidsbolig, herunder f.eks. et fritidshus under opførelse.

Nr. 4 omhandler indbo i det fælles hjem og fritidsboligen samt andet løsøre, der særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov. Reglen svarer med sproglige moderniseringer til ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 5.

Nr. 5 omfatter ligesom ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 3 og 4, erhvervsvirksomhed og erhvervsløsøre. I modsætning til den gældende nr. 3 er det ikke en betingelse, at virksomheden udelukkende eller dog i det væsentlige har været drevet af den ægtefælle, der nu ønsker at udtage virksomheden. En erhvervsvirksomhed kan således udlægges til den ægtefælle, der ikke ejer den, uanset om begge ægtefæller har deltaget i driften i væsentligt omfang, hvis virksomheden dog har den væsentligste betydning for den ægtefælle, der ønsker den udlagt. Bestemmelsen omfatter også virksomheder, der drives i selskabsform, således at den anden ægtefælle i medfør af bestemmelsen kan udtage aktierne eller anparterne i det selskab, der driver virksomheden.

Nr. 6 om motorkøretøj er ny og giver mulighed for, at den ægtefælle, der ikke er ejer af en bil eller et andet motorkøretøj, kan udtage den, hvis den har den væsentligste betydning for den pågældende, f.eks. hvis den ægtefælle, der ikke ejer bilen eller motorcyklen, har benyttet den, og den anden ægtefælle har en anden bil.

I stk. 4 er det præciseret, at reglen også finder anvendelse i tilfælde, hvor ægtefællerne ejer et aktiv i sameje.

Til § 47

§ 47 omhandler betalingen for et aktiv, der udtages efter § 46. Bestemmelsen svarer til ægtefælleskiftelovens § 64.

Som det fremgår af § 47, er udgangspunktet, at den, der udtager et aktiv efter § 46, kan gøre det inden for det beløb, der tilfalder denne ved delingen, jf. § 33. Efter § 47 har en ægtefælle en såkaldt udløsningsret, således at en ægtefælle kan udtage f.eks. en fast ejendom, selv om værdien heraf udgør mere end dette beløb. Det overskydende beløb skal ifølge 2. pkt. betales kontant til den anden ægtefælle.

Ifølge stk. 2 kan skifteretten i særlige tilfælde tillade afdragsvis betaling af det manglende beløb. Den gældende § 64, 2. pkt., om betaling i afdrag er kun sjældent anvendt i praksis. Det er fortsat hensigten, at afdragsvis betaling, som det fremgår af ordlyden af stk. 2, kun skal tillades undtagelsesvist, f.eks. hvis en ægtefælle har et betydeligt behov for at kunne beholde en ejendom og ikke har mulighed for gennem f.eks. låneoptagelse at betale den anden ægtefælles krav på én gang. Ved vurderingen må der også lægges vægt på den anden ægtefælles mulighed for at skaffe sig en passende bolig.

Skifteretten kan fastsætte vilkårene for den afdragsvise betaling, herunder om sikkerhed og forrentning. I praksis vil den ægtefælle, der udtager mere, end hvad denne får ved delingen, typisk

skulle stille sikkerhed i form af et pantebrev i den ejendom, der udtages. Det har i teorien været diskuteret, om et sådant pantebrev skal være på sådanne vilkår med hensyn til pålydende, rente og afdragstid m.v., at den anden ægtefælle ved øjeblikkelig realisation af pantebrevet ville kunne få dækket det fulde beløb, således at der er sket en reel ligedeling af formuerne. Sådanne krav vil imidlertid kunne gøre muligheden for henstand illusorisk.

Udvalget har ikke fundet det hensigtsmæssigt at fastsætte nærmere regler for vilkårene for en eventuel henstand, idet det formentlig også fremover kun vil være sjældent, at skifteretten vil anvende bestemmelsen. Vilkårene for en afdragsordning må derfor fastsættes efter en konkret vurdering i det enkelte tilfælde.

Særejeaktiver

Til § 48

§ 48 muliggør krydsende udtagelsesret af aktiver, der er særeje. Bestemmelsen er ny.

Af henvisningen i stk. 1 til § 46, stk. 3, fremgår, at den anden ægtefælle som udgangspunkt får samme mulighed for at udtage særejeaktiver som aktiver, der indgår i delingen, men det er klart, at det forhold, at der er oprettet en ægtepagt, hvorefter aktivet holdes uden for delingen, kan indikere, at ejerægtefællen har en betydelig tilknytning til aktivet, og at den anden ægtefælle derfor vil have sværere ved at godtgøre, at aktivet har den væsentligste betydning for den pågældende.

Den ægtefælle, der får adgang til at udtage et aktiv, der tilhører den anden ægtefælles særeje, skal betale vurderingssummen til ejerægtefællen. Har ægtefællerne tillige formue, der skal deles, kan den udtagende ægtefælle eventuelt modregne sit boslodskrav i det beløb, der skal betales til ejerægtefællen.

Ifølge stk. 2 skal krav efter § 48 fremsættes over for skifteretten eller den anden ægtefælle inden 6 måneder efter separationen eller skilsmissen. Fristen regnes fra bevillingens eller dommens dato.

I helt særlige tilfælde kan skifteretten ifølge stk. 3 tillade afdragsvis betaling af det beløb, som den ægtefælle, der udtager et aktiv, skal betale til den anden. Betingelserne er således skærpet i forhold til § 47, stk. 2.

Pensioner

Til § 49

§ 49 om udtagelse af egne pensionsrettigheder er identisk med retsvirkningslovens § 16 g.

Til kapitel 9

Regulerings- og misbrugskrav

§§ 50 og 51 indeholder reglerne om den regulering, der skal ske for at genoprette balancen mellem formue, der er særeje eller i øvrigt kan holdes uden for delingen efter § 33, stk. 2, og formue, der skal deles, hvis der er sket overførsel af midler fra formue, der skal deles, til formue, der ikke skal deles, eller omvendt. § 52 indeholder regler om, hvordan den anden ægtefælle skal kompenseres, hvis en ægtefælle har misbrugt sin rådighed over sin formue.

Reguleringskrav

§§ 50 og 51 om reguleringskrav erstatter reglerne om vederlagskrav i retsvirkningslovens § 23, stk. 2 og 3, der vedrører overførsel af midler fra en ægtefælles særeje til den pågældendes fælleseje eller omvendt.

Bestemmelserne vedrører således rene formueforskydninger og ikke misbrugssituationer, hvor den ene ægtefælle på illoyal vis misbruger sin rådighed over sin formue. Reglerne herom, der erstatter retsvirkningslovens § 23, stk. 1, er udskilt til en særskilt § 52. Formålet har været at adskille vederlagskrav på grund af en ægtefælles misbrug af rådigheden over den formue, der skal deles, fra de reguleringer, der er begrundet i sammenblanding af en ægtefælles formue, der ikke indgår i delingen og delingsformue. De to typer vederlagskrav dækker således to meget forskellige situationer. Derudover er retsstillingen søgt klargjort, og bestemmelserne er sprogligt moderniseret. Desuden er de bredt formuleret for også at kunne rumme eventuelle fremtidige ændringer af, hvad der indgår i delingen, og hvad der kan holdes udenfor.

Med bestemmelser, der alene indeholder reguleringskrav på grund af formueforskydninger mellem en ægtefælles formue, der ikke skal deles og delingsformue, understreges det, at de ikke har undtagelseskarakter, men bør finde anvendelse ved den almindelige og helt naturlige sammenblanding, der ofte sker, når en ægtefælle – eller begge ægtefæller – har både formue, der indgår i delingen og formue, der ikke indgår i delingen. Der er ikke noget at bebrejde den ægtefælle, der blander forskellige former for formue sammen. Formålet er, som udtrykt i forarbejderne til den nugældende retsvirkningslov, at sikre, at *„hverken den anden ægtefælle eller den disponerende ægtefælle selv skal lide noget tab ved den slags praktiske og naturlige dispositioner, og det må derfor tilstræbes, at forholdet mellem de to formueområder ikke herved endelig forskydes, men at der ved skiftet igen oprettes den rette balance imellem dem."*

Den disponerende ægtefælle, som jo selv træffer beslutningen om at anvende enten midler, der indgår i delingen, eller midler, der ikke indgår i delingen, har ikke det samme behov for beskyttelse som den anden ægtefælle. Udgangspunktet er derfor, at det er den disponerende ægtefælle, der bærer risikoen for dispositionens økonomiske konsekvenser, og reguleringen tager udgangspunkt i den anden ægtefælles tab eller gevinst.

Bestemmelserne skal ses i sammenhæng med reglerne om surrogation i § 14. Erhverves et aktiv dels for særejemidler og dels for midler, der indgår i delingen, bliver aktivet brøkdelssæreje, jf. § 14, stk. 2. Derimod ændres aktivets status ikke ved efterfølgende overførsler af midler. Et aktiv, der ved erhvervelsen var særeje, herunder brøkdelssæreje, forbliver særeje, og særejebrøken ændres ikke. Hvis ægtefællen anvender midler, der ville indgå i delingen, til forbedring af aktivet, finder reglerne om reguleringskrav i §§ 50 og 51 anvendelse. Som eksempel kan nævnes den situation, hvor en ægtefælle bruger f.eks. 100.000 kr., der ville indgå i delingen, til at lægge nyt tag på sin særejeejendom.

Reglerne finder anvendelse både ved overførsler til og fra formue, der er særeje, og formue, der ikke indgår i delingen, fordi der f.eks. er tale om en personlig eller uoverdragelig rettighed efter § 44. Derimod giver det som efter gældende ret ikke grundlag for reguleringskrav, hvis en ægtefælle overfører midler til en pensionsordning, der kan holdes uden for delingen efter § 41, stk. 1, eller § 42, stk. 1. Dette følger af § 50, stk. 3.

Efter flertallets forslag til § 26 vil arv og gave fremover kun være særeje, hvis ægtefællerne har aftalt dette ved ægtepagt efter § 13. Efter § 26 kan værdien af arv og gave holdes uden for delingen, i det omfang værdien er i behold. Hvis arvede midler anvendes til forbedring af et aktiv, der indgår i delingen, er det ikke reglerne om reguleringskrav, der finder anvendelse. Derimod skal der, som beskrevet i bemærkningerne til § 26, tages stilling til, om værdien af arven er i behold. Er f.eks. et arvet beløb på 500.000 kr. anvendt til en tilbygning til en ejendom, der indgår i delingen, kan de 500.000 kr. holdes uden for delingen, i det omfang tilbygningen har medført en værdistigning på ejendommen. Dette følger af § 26. Reglerne om reguleringskrav vil herefter kun have betydning i forhold til arv og gave, hvis ægtefællerne ved ægtepagt har aftalt, at arv og gave skal være særeje, eller i det omfang arv og gave er modtaget før lovens ikrafttræden og er særeje i medfør af overgangsreglen i § 86. Den ændrede behandling af arv og gave efter den foreslåede bestemmelse i § 26 vil medføre, at ægtefæller kun vil have en blandet formueordning, hvor en del af en eller begge ægtefællernes formuer er særeje, mens resten indgår i delingen, hvis de udtrykkeligt har aftalt dette ved en ægtepagt efter § 13. Dette medfører, at der i langt færre tilfælde vil være behov for at anvende reglerne om reguleringskrav. Som følge af overgangsreglen i § 86 vil der dog fremover i en del ægteskaber være arv og gave, der er særeje, med deraf følgende behov for at anvende reglerne om reguleringskrav.

Der er ikke med forslaget til en ny formulering indsat en „minimumsgrænse" for, hvornår en formueforskydning er tilstrækkelig til at udløse et reguleringskrav.

Bestemmelserne skal i øvrigt ses i sammenhæng med arvelovens § 30 om mulighed for vederlagskrav i forbindelse med uskiftet bo.

Eget arbejde vil ikke kunne begrunde et reguleringskrav, men vil efter omstændighederne kunne medføre et krav efter § 53.

Bestemmelserne regulerer ikke overførsler fra den ene ægtefælle til den anden. Sådanne overførsler vil som omtalt i bemærkningerne til lovudkastets kapitel 6 enten være forsørgelse, gave eller lån eller kunne danne grundlag for et formueretligt krav.

En kreditor kan ikke rejse et reguleringskrav. Giver en ægtefælle i forbindelse med bodelingen afkald på et reguleringskrav, kan der efter omstændighederne være tale om en gave, der kan omstødes efter samme retningslinjer som afkald på boslod, hvis ægtefællen erklæres konkurs.

Reglerne om reguleringskrav finder tillige anvendelse ved skifte som følge af en ægtefælles død, jf. § 60.

Til § 50

Til stk. 1

§ 50 regulerer de situationer, hvor en ægtefælle har overført midler, der ville indgå i delingen på skiftet til egne aktiver, der ikke indgår i ligedelingen. Reglen svarer – med visse ændringer og sproglige moderniseringer – til den nugældende § 23, stk. 2.

Til 1 pkt.

Det helt centrale med bestemmelsen er at beskytte den ikke-rådende ægtefælles krav på deling. Udgangspunktet er, at den ikke-rådende ægtefælle skal stilles, som havde der ikke fundet en overførsel sted. Det betyder blandt andet, at reguleringskravet ikke altid er af samme størrelse som det overførte beløb.

Eksempel 1: M har anvendt 80.000 kr., der ville indgå i delingen, til forbedring af sit fuldstændige særeje. M har således overført midler, der ville indgå i delingen, til aktiver, der ikke indgår i delingen. M´s bodel på ægtefælleskiftet er negativ med 30.000 kr., og M ville således have haft 50.000 kr., der indgik i ligedelingen, såfremt han ikke havde overført de 80.000 kr. H er således alene gået glip af ligedeling af 50.000 kr. Reguleringskravet er i denne situation 50.000 kr., som H udtager forlods af delingsformuen, så H får samme boslod, som havde M's overførsel ikke fundet sted. Har H ikke selv ligedelingsmidler, kan kravet dækkes af M's nettosæreje, hvorfra H skal have halvdelen af det manglende beløb, altså 25.000 kr., nemlig sit boslodstab.

Det afgørende for, om der er sket en forskydning mellem formue, der skal deles, og formue, der ikke skal deles, er forholdene på ophørsdagen, jf. § 34, og ikke på det tidspunkt, hvor overførslen fandt sted. Hvis f.eks. en ægtefælle anvender midler, der indgår i delingen, til at forbedre aktiver, der er tidsbegrænset særeje, vil dette ikke medføre et reguleringskrav, hvis tidsbegrænsningen er ophørt – og aktivet dermed indgår i delingen – når skiftet sker.

Tilsvarende vil anvendelse af midler, der indgår i delingen, til forbedring af skilsmissesæreje ikke kunne danne grundlag for et reguleringskrav ved et skifte som følge af død, men derimod ved separation eller skilsmisse.

Hvis skifte på grund af separation eller skilsmisse sker inden for de første 7 år efter ægteskabets indgåelse, skal der tages højde for, at ægtefællerne i medfør af flertallets forslag til § 45 om trinvis ligedeling kan udtage en brøkdel af den formue, der skal deles, forlods.

Eksempel 2: M og H har været gift i to år uden noget forudgående samliv. M har et arvet sommerhus, der i kraft af overgangsreglen i § 86 er fuldstændigt særeje. De har ikke oprettet ægtepagt. M har udover sommerhuset en nettoformue på 1 mio. kr., og H ejer intet. M kan således i henhold til § 45 udtage 5/8 af 1 mio. kr. forlods (625.000 kr.), mens resten skal deles. M har anvendt 100.000 kr. til at lave et nyt køkken i sommerhuset. H har derfor et reguleringskrav. Da M kan udtage 5/8 af sin formue forlods, er den del af formuen, der skal ligedeles, kun blevet formindsket med 3/8 af de 100.000 kr., der blev anvendt til køkkenet. H har derfor krav på at udtage 37.500 kr. forlods af den formue, der skal ligedeles. M kan forlods udtage de 625.000 kr., mens resten – 337.500 kr. – skal ligedeles.

Reglerne finder også anvendelse på rettigheder omfattet af §§ 41-44. De finder dog ikke anvendelse på pensionsrettigheder, der kan udtages forlods, og som ikke er udbetalt. Afgørende for, om anvendelse af delingsformue til forbedring af en rettighed omfattet af §§ 41-44 giver anledning til et reguleringskrav er, om den konkrete rettighed indgår i delingen på det aktuelle skifte.

Nedenfor følger eksempler på, hvornår et reguleringskrav kan gøres gældende. Det bemærkes, at der i hvert eksempel er anført et beløb på reguleringskravet. Beløbet skal alene illustrere eksemplet. Det endelige reguleringsbeløb skal fastsættes skønsmæssigt efter kriterierne i stk. 1, 3 pkt., og afhænger desuden af, om der er tilstrækkelige midler til at honorere kravet.

Følgende situationer vil blandt andet være omfattet af § 50:

1. Ved skifte i tilfælde af separation eller skilsmisse:

En ægtefælle har overført midler, der ville indgå i delingen, til forbedring af sit særeje. Det gælder, uanset om der er tale om skilsmissesæreje eller fuldstændigt særeje.

Eksempel 3: M har et sommerhus, der er hans særeje. Han bruger 200.000 kr. af sin øvrige formue til nyt køkken og bad. H kan gøre et reguleringskrav gældende for den forringelse, der er sket af den formue, der skal deles, ved dispositionen. Hun kan som udgangspunkt rejse et reguleringskrav på 200.000 kr., selv om sommerhuset ikke er blevet 200.000 kr. mere værd.

2. Ved skifte som følge af dødsfald, jf. § 60, stk. 1, jf. § 50:

Den førstafdøde ægtefælle har overført midler fra sit skilsmissesæreje til forbedring af sit fuldstændige særeje. Dette er en præcisering i forhold til den gældende lovgivning.

Eksempel 4: Førstafdøde (H) havde en post obligationer til en værdi af 500.000 kr., der er skilsmissesæreje. Hun solgte obligationerne, og beløbet brugte hun på at lægge nyt tag m.v. på sin ejendom, der er fuldstændigt særeje. I denne situation vil M i forbindelse med skiftet som udgangspunkt have et reguleringskrav mod H's dødsbo på 500.000 kr., da H i denne situation har formindsket den formue, der skal deles. (Dette skyldes, at skilsmissesæreje indgår i delingen ved død).

Ægtefæller har ifølge § 1 en gensidig forpligtelse til at forsørge hinanden, herunder til at sikre familien en bolig. Anvendelse af midler, der indgår i delingen, til at betale de løbende udgifter til ejendomsskatter, forsikringer og vedligeholdelse m.v. af en særejeejendom, der tjener til familiens bolig, herunder en feriebolig, medfører således ikke reguleringskrav, idet disse udgifter kan sidestilles med betaling af husleje. Det samme gælder som udgangspunkt betaling af renter på gælden i en sådan ejendom. Det forudsætter dog, at der er tale om gæld, der relaterer sig til anskaffelse af eller bevarelse af boligen, og ikke f.eks. gæld optaget med henblik på anskaffelse af andre særejeaktiver. Også de løbende udgifter, herunder renter på billån vedrørende en bil, der tjener til familiens brug, må som udgangspunkt anses for en del af forsørgelsen af familien og vil derfor ikke medføre reguleringskrav. Udgifter afholdt til familiens løbende forsørgelse er således forbrugte midler, hvad enten udgifterne afholdes af formue, der indgår i delingen eller af særejet, og medfører ikke reguleringskrav.

Betaling af renter på anden særejegæld, herunder f.eks. vedrørende gæld til anskaffelse af en aktiepost, og udgifter til vedligeholdelse af særejeaktiver, der ikke tjener til familiens brug, som f.eks. en udlejningsejendom, vil derimod som udgangspunkt medføre reguleringskrav. Afdrag på gælden i en særejeejendom er omfattet af stk. 2.

Til 2. pkt.

Udgangspunktet er, at reguleringsbeløbet fastsættes til det beløb, hvormed den formue, der skal ligedeles, er formindsket. Det er således som udgangspunkt den disponerende ægtefælle, der bærer risikoen ved, at en anvendelse af midler, der ville være indgået i delingen, til forbedring af særejet viser sig at være økonomisk uhensigtsmæssig. Tilsvarende er det som udgangspunkt den disponerende ægtefælle, der opnår en gevinst, hvis særejet stiger i værdi.

Til 3. pkt.

Som det fremgår af 3. pkt., skal reguleringskrav ikke fastsættes strengt matematisk efter en sammentælling af alle formueforskydninger mellem særeje og fælleseje, men der skal som allerede udtrykt i 1918-udkastet til retsvirkningsloven lades „tilstrækkelig plads åben for skønnet."

Der vil således være situationer, hvor reguleringskravet fastsættes højere end det beløb, hvormed den formue, der skal ligedeles, er formindsket. Dette vil navnlig kunne komme på tale, hvis der er anvendt meget betydelige midler fra delingsformuen set i forhold til særejets værdi, f.eks. hvis en tilbygning til en ejendom, der er særeje, opføres for midler, der ville indgå i delingen, hvorved der sker en betydelig forøgelse af særejeejendommens værdi, eller hvis en betydelig del af gælden i en særejeejendom afdrages med midler, der ville indgå i delingen. Hvis ejendommen stiger i værdi, vil det i disse tilfælde være mest rimeligt, hvis også de indskudte midler får del i værdistigningen, således at reguleringskravet fastsættes under hensyntagen til denne.

Omvendt vil det kunne tale for at fastsætte reguleringskravet lavere end det anvendte beløb, hvis f.eks. en særejeejendom er faldet betydeligt i værdi som følge af konjunkturforhold, og hvor det derfor vil være urimeligt, at anvendte midler, der ville indgå i delingen, fuldt ud skal medføre reguleringskrav.

Det vil også have betydning, hvordan ægtefællen i øvrigt har anvendt henholdsvis sit særeje og sin øvrige formue. Ved genoprettelsen af den rigtige balance mellem midler, der indgår i delingen, og særeje vil der endvidere kunne lægges vægt på, hvilken formue der er anvendt til henholdsvis forbrug, herunder forsørgelse af den anden ægtefælle, og opsparing.

Har en ægtefælle f.eks. anvendt en betydelig del af et særeje til fælles forbrug, mens der er sket opsparing i denne ægtefælles øvrige formue, og den pågældende ægtefælle samtidig har anvendt et mindre beløb til forbedring af sit særeje, kan omstændighederne tale for at nedsætte reguleringskravet.

Det er imidlertid ikke muligt at tage højde for alle kombinationer af formueforskydninger, og spørgsmålet om den skønsmæssige fravigelse af det matematiske udgangspunkt for reguleringskravet må derfor overlades til praksis.

Til stk. 2

Det foreslås præciseret, at reglerne om reguleringskrav tillige finder anvendelse, hvis en ægtefælle anvender midler, der indgår i delingen, til at betale gæld, der ikke vil kunne fradrages i den formue, der skal deles, når formuen gøres op i forbindelse med en bodeling, jf. § 19 og § 36, stk. 2**.**

Efter § 36, stk. 2, kan gæld med sikkerhed i et aktiv, der ikke indgår i delingen, eller som er stiftet til anskaffelse, forbedring, vedligeholdelse af sådanne aktiver, eller i øvrigt kan henføres hertil, ikke fradrages i den formue, der skal deles, medmindre gælden overstiger den del af ægtefællens formue, der ikke indgår i delingen. Ægtefællerne har endvidere efter § 19 mulighed for ved ægtepagt at aftale, at gæld, der ellers ville kunne fradrages ved opgørelsen af den formue, der skal deles, ikke skal fradrages heri.

Eksempel 1: M har en ejendom, der i henhold til ægtepagt er fuldstændigt særeje. Ejendommen er 5 mio. kr. værd, og der er på tidspunktet for separationen en gæld på 2 mio. kr., der stammer fra erhvervelsen af ejendommen. M har herudover en formue på 5 mio. kr., der indgår i delingen. M har under ægteskabet nedbragt gælden i ejendommen med 500.000 kr. af midler, der ville indgå i delingen. H har derfor et reguleringskrav på som udgangspunkt 500.000 kr., der kan udtages forlods af den formue, der skal deles.

Eksempel 2: Ved ægteskabets indgåelse ejer ingen af ægtefællerne noget. De aftaler ved ægtepagt, at M's studiegæld på 500.000 kr. ikke skal kunne fradrages i den formue, der skal deles. Da de 10 år senere skal skilles, ejer de en ejendom i lige sameje med en friværdi på 2 mio. kr., og M har betalt sin studiegæld med midler, der ellers ville indgå i delingen. M og H har således hver en nettobodel på 1 mio. kr. H har et reguleringskrav på som udgangspunkt 500.000 kr., som hun kan udtage forlods af sin bodel, mens resten af formuen skal ligedeles. H udtager derfor 1.250.000 kr., og M udtager 750.000 kr.

Betaling af usikret gæld, der ikke kan henføres til et bestemt aktiv, men som ved opgørelsen af formuerne vil skulle fradrages efter en forholdsmæssig opgørelse efter § 36, stk. 3, medfører ikke reguleringskrav.

Eksempel 3: M har et sommerhus, der er 1 mio. kr. værd, og som er fuldstændigt særeje. Al anden formue indgår i delingen. Hans øvrige formue er 2 mio. kr. Han har under ægteskabet nedbragt sin studiegæld fra 200.000 til 100.000 kr. ved afdrag betalt med sine løbende lønindtægter. Dette medfører ikke reguleringskrav, selv om en del af studiegælden efter § 36, stk. 3, skal fradrages i særejet.

Det er en betingelse for, at betaling af gæld medfører reguleringskrav, at der er tale om reel betaling, og ikke, f.eks. at forbrug finansieres over en kassekredit, hvor der samtidig løbende indgår lønindtægter, således at gælden stiger og falder hver måned.

Eksempel 4: M har en ejendom, der er fuldstændigt særeje. Han har en kassekredit med sikkerhed i et ejerpantebrev i ejendommen, og hans løbende forbrugsudgifter finansieres af kassekreditten, hvor gælden under ægteskabet er nogenlunde konstant. Hver måned indsættes hans løn på kassekreditten, og der sker således formelt en nedbringelse af gæld, der ikke kan fradrages i den formue, der indgår i delingen, med midler, der indgår i delingen. Da gælden imidlertid hver måned ved betaling af forbrugsudgifter stiger igen med et beløb svarende til indtægten, er der ikke reelt tale om betaling af gæld, men om at lønindtægten løbende forbruges. Der er derfor ikke noget reguleringskrav.

Efter § 36, stk. 2, kan gæld, der har sikkerhed i eller kan henføres til aktiver, der ikke indgår i delingen, alligevel fradrages i den formue, der skal deles, hvis gælden overstiger den samlede formue, der ikke indgår i delingen. Hvis betalingen af denne gæld under ægteskabet ville have medført reguleringskrav, medfører det imidlertid også reguleringskrav, når gælden fradrages i den formue, der skal deles, på skiftet.

Eksempel 5: M har en særejeejendom, der er overbehæftet med 300.000 kr. og en delingsformue på 200.000 kr. Han er derfor insolvent og skal ikke aflevere noget til H, jf. § 36, stk. 2., og § 37. Hvis H har et overskud på 500.000 kr., der indgår i delingen, kan hun, jf. § 50, stk. 2, derefter udtage 200.000 kr. inden delingen og skal dele de resterende 300.000 kr. med M. Hun afleverer derfor kun 150.000 kr. til M og beholder 350.000 kr. Hun bliver derved stillet, som om M havde betalt særejegælden under ægteskabet.

Til stk. 3

Ifølge stk. 3 finder reglerne om reguleringskrav ikke anvendelse, når en ægtefælle anvender fællesejemidler til en pensionsopsparing, der kan udtages forlods efter § 41, stk. 1, eller § 42, stk. 1. Bestemmelsen svarer til retsvirkningslovens § 23, stk. 4.

Derimod finder reglerne om reguleringskrav som efter gældende ret anvendelse, hvis en ægtefælle f.eks. har købt et sommerhus for en udbetalt kapitalpension, der kan udtages efter lovudkastets § 41, stk. 2, og anvender midler, der ville indgå i delingen, til at forbedre sommerhuset.

Til stk. 4 - 6

Bestemmelserne erstatter retsvirkningslovens § 24.

Som efter gældende ret kan reguleringskravet ifølge stk. 4 først gøres gældende, når der sker et skifte som følge af separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død.

Reguleringsbeløbet udtages forlods af den formue, der skal deles, jf. stk. 4, 2. pkt. Er dette ikke tilstrækkeligt, udtages halvdelen af det manglende beløb af den rådende ægtefælles særeje eller formue, som ikke skal deles efter kapitel 5 om arv og gave m.v., af beløb, der udtages forlods i henhold til § 45 eller af den rådende ægtefælles udbetalte pensionsrettigheder.

Den rådende ægtefælle vælger selv, om kravet skal dækkes i særejet, pensionsrettighederne eller det, der udtages forlods, hvis der er dækning flere steder.

Eksempel 1: M har et særeje på 2 mio. kr. og ejer herudover 500.000 kr., der indgår i delingen. H ejer intet. M og H har været gift i 3 år uden forudgående samliv. M har anvendt 1 mio. kr., der ville indgå i delingen, til forbedring af sit særeje. Ifølge § 45 kan M forlods udtage 4/8 af den formue, der indgår i delingen, dvs. 250.000 kr., hvorfor H's reguleringskrav er 4/8 af 1 mio. kr., dvs. 500.000 kr. H kan derfor udtage alle de 250.000 kr., der skulle ligedeles. Halvdelen af det, der mangler af H´s reguleringskrav (dvs. 125.000 kr.), skal dækkes af enten det beløb, M kan udtage forlods efter § 45, eller af hans særeje, afhængigt af, hvad M foretrækker. H udtager således i alt 375.000 kr. og M i alt 2.125.000 kr.

Som efter de gældende regler forældes reguleringskravet ikke. Det betyder, at der kan rettes et reguleringskrav for en handling, der ligger måske mere end 20 år tilbage i tiden.

Det kan forekomme, at boet skiftes efter en separation, og at ægtefællerne derefter flytter sammen igen, således at separationen bortfalder, jf. ægteskabslovens § 31. Hvis den ene ægtefælle har fået et reguleringsbeløb på skiftet, som er udtaget forlods af delingsformuen, vil ægtefællen på ny kunne udtage reguleringsbeløbet forlods ved et senere skifte som følge af separation, skilsmisse eller død.

Eksempel 2: M ejer 1 mio. kr., der indgår i delingen. H ejer intet. M har anvendt 100.000 kr. til forbedring af sit særeje. M og H bliver separeret og skifter boet. H udtager et reguleringsbeløb på 100.000 kr. forlods, og de resterende 900.000 kr. ligedeles, således at M udtager 450.000 kr., og H 550.000 kr. De flytter herefter sammen igen, og separationen bortfalder. De bliver herefter skilt 3 år senere. H har også på dette skifte krav på et reguleringsbeløb på 100.000 kr., som hun kan udtage forlods.

Til § 51

Til stk. 1

Bestemmelsen regulerer situationer, hvor en ægtefælle har overført egne midler, der ikke ville indgå i ligedelingen, til sin formue, der indgår. Den svarer – med visse præciseringer og sproglige moderniseringer – til den nugældende § 23, stk. 3.

I modsætning til misbrugskrav efter § 52 er det her afgørende, i hvilket omfang der er sket en værdiforøgelse af delingsformuen, og reguleringskravet kan som udgangspunkt ikke overstige denne værdiforøgelse, selv om de anvendte særejemidler udgør et større beløb. Det er den værdiforøgelse, der er i behold på tidspunktet for skiftet, der er afgørende.

Følgende situationer vil blandt andet være omfattet af § 51:

1. Ved skifte i tilfælde af separation eller skilsmisse:

Den ene ægtefælle har anvendt midler, der ikke indgår i delingen til forbedring af et aktiv, der indgår i delingen.

Eksempel 1: M har et sommerhus, der indgår i delingen. Han bruger 300.000 kr. fra særejet til nyt køkken og bad, hvilket forøger sommerhusets værdi på skiftetidspunktet med 200.000 kr. M kan gøre et reguleringskrav gældende, da han har forbedret den formue, der indgår i delingen med midler fra særejet. Reguleringsbeløbet svarer som udgangspunkt kun til værdiforøgelsen på 200.000 kr., selvom han har anvendt 300.000 kr.

Eksempel 2: M ejer ægteparrets fælles bolig, der indgår i delingen. Han har arvet 300.000 kr., der er fuldstændigt særeje i kraft af overgangsreglen i § 86, og anvendt pengene til at nedbringe gælden i ejendommen. M kan gøre et reguleringskrav gældende, der som udgangspunkt udgør de anvendte 300.000 kr., der også svarer til værdiforøgelsen.

2. Ved skifte i tilfælde af død, jf. § 60:

Førstafdøde har overført midler fra sit fuldstændige særeje til aktiver, der indgår i delingen ved dødsfaldet.

Eksempel 3: Førstafdøde (M) har et sommerhus, der indgår i delingen. Han har brugt 200.000 kr. fra sit fuldstændige særeje til nyt køkken og bad. M's arvinger kan gøre et reguleringskrav gældende, da han har forbedret delingsformuen med midler fra særejet. Reguleringsbeløbet svarer til værdiforøgelsen på skiftetidspunktet, dog maksimum 200.000 kr.

Længstlevende har anvendt midler fra sit fuldstændige særeje til sit skilsmissesæreje.

Eksempel 4: Længstlevende (M) har et sommerhus, der er skilsmissesæreje. Han har brugt 200.000 kr. fra en konto, der er fuldstændigt særeje, til nyt køkken og bad i sommerhuset. M kan rette et reguleringskrav mod H's dødsbo på værdiforøgelsen på skiftetidspunktet, dog maksimalt 200.000 kr. Dette skyldes, at M's skilsmissesæreje indgår i delingen ved H's død.

Også i dette tilfælde skal reguleringskravet fastsættes skønsmæssigt på grundlag af de kriterier, der er nævnt i 3. pkt.

Det indebærer, at der kan være situationer, hvor reguleringskravet skal fastsættes højere eller lavere, end hvad der svarer til værdiforøgelsen af delingsformuen.

Om de situationer, hvor skønsmæssig fravigelse blandt andet vil kunne komme på tale, henvises til bemærkningerne til § 50 ovenfor.

Til stk. 2

Bestemmelsen præciserer, at en ægtefælle har krav på regulering, hvis den pågældende har anvendt særejemidler til at indfri egen gæld, der ville kunne fradrages i den formue, der skal deles, jf. § 36, stk. 1. Som efter § 50, stk. 2, er det en betingelse, at der er tale om en reel betaling af gæld.

Til stk. 3 og 4

Som efter gældende ret kan kravet først gøres gældende på skiftet, og beløbet udtages forlods af den del af den rådende ægtefælles formue, der indgår i delingen, jf. stk. 3. Kan kravet ikke dækkes af denne formue, bortfalder det, jf. stk. 4.

Misbrug

Til § 52

§ 52 omhandler en ægtefælles misbrug af rådigheden over sin formue og anden uforsvarlig adfærd. Reglen giver den anden ægtefælle krav på at blive stillet, som om formindskelsen ikke havde fundet sted. Bestemmelserne erstatter retsvirkningslovens § 23, stk. 1.

I § 52 indføres på samme måde om ved reguleringskrav efter § 50, at der som noget nyt skal være adgang til, at et misbrugskrav, der ikke kan dækkes af den formue, der indgår i delingen, eller af den misbrugende ægtefælles særeje eller arv og gave m.v., der ikke indgår i delingen efter kapitel 5, kan kræves dækket af den misbrugende ægtefælles udbetalte pensionsrettigheder, der ellers ville kunne udtages forlods efter § 41, stk. 2, eller § 42, stk. 2. Det foreslås også, at misbrugskravet ikke skal bortfalde, hvis det ikke dækkes på skiftet, men skal kunne gøres gældende mod den misbrugende ægtefælle på et senere tidspunkt, jf. § 52, stk. 3.

Til stk. 1

Som ægtefælle har man fri rådighed over egne aktiver, men er samtidig forpligtet til at råde forsvarligt. Af § 8 fremgår således, at en ægtefælle har pligt til at råde over sin formue på en måde, der ikke kommer den anden ægtefælle til skade. Denne bestemmelse danner grundlag for muligheden for et misbrugskrav. Efter § 52 kan en ægtefælle gøre et krav gældende, hvis den anden ægtefælle har misbrugt rådigheden m.v. og dermed formindsket den formue, der indgår i delingen.

Misbrug af rådigheden omfatter blandt andet et stort personligt forbrug i form af kostbare udlandsrejser, køb af dyr bil m.v., uforholdsmæssigt store gaver til tredjemand m.v. Der skal være tale om et forbrug, der står i misforhold til ægtefællernes indtægter og formueforhold, og det er kun misbrug, hvis den anden ægtefælle ikke har accepteret forbruget, f.eks. ved selv at tage med på rejserne. I praksis vil navnlig f.eks. gaver til en ny partner kort tid før en separation eller skilsmisse være omfattet.

Anden uforsvarlig adfærd omfatter blandt andet påtagelse af kautionsforpligtelser, pådragelse af uforholdsmæssig stor gæld, tab ved spekulation og spil og vanrøgt i form af undladelser f.eks. manglende vedligeholdelse eller forsikring af aktiver. Omfattet er ligeledes bevidst ødelæggelse af egne aktiver. Endelig vil det være misbrug at pådrage sig et erstatningskrav ved forsætlig eller groft uagtsom adfærd, f.eks. ved spirituskørsel.

Der skal være tale om forhold, hvor den pågældende ægtefælle har handlet forsætligt eller groft uagtsomt. Det er således som udgangspunkt ikke misbrug at lide tab som følge af forretningsmæssig udygtighed eller f.eks. som følge af, at en ejendom beskadiges af udygtigt udført gør-det-selv arbejde.

Der kan ikke gøres misbrugskrav gældende, hvis den anden ægtefælle har accepteret den uforsvarlige adfærd.

Også forbrug af løbende indtægter kan være misbrug. Der gælder ikke nogen forpligtelse til at foretage opsparing, men hvis f.eks. en ægtefælle anvender hele sin løbende indtægt til personligt forbrug uden at bidrage til de fælles udgifter, kan der være tale om misbrug.

En kreditor kan ikke rejse et krav efter bestemmelsen i tilfælde af, at skyldneren bliver separeret eller skilt. Der vil dog kunne forekomme tilfælde, hvor en ægtefælles undladelse af at gøre et krav gældende i forbindelse med en separation eller skilsmisse vil udgøre en gave, der kan omstødes, hvis ægtefællen erklæres konkurs.

For at kunne rette et krav mod den misbrugende ægtefælle kræves det, at formuen, der skal deles, er formindsket i væsentlig grad. Formindskelser af formuen, der ikke er væsentlige, vil ikke kunne begrunde et misbrugskrav.

Reglerne om misbrug finder også anvendelse ved skifte som følge af død, jf. § 60, stk. 1. Her kan kravet rejses af længstlevende eller af førstafdødes dødsbo.

Bestemmelsen omfatter misbrug af den del af formuen, der indgår i delingen. Ved skifte som følge af en ægtefælles død vil der således kunne rejses krav som følge af misbrug af skilsmissesæreje. Tilsvarende vil der ved misbrug af tidsbegrænset særeje kunne rejses krav, hvis tidsbegrænsningen er ophørt ved skiftet. Også vanrøgt af en særejeejendom vil kunne være misbrug, hvis vanrøgten medfører, at ejendommens værdi bliver mindre end gælden i ejendommen, således at en overskydende gæld må dækkes af den formue, der indgår i delingen.

Misbrugsreglen i stk. 1 kan i visse tilfælde anvendes i relation til indbetaling på pensionsrettigheder, der kan udtages forlods efter §§ 42 eller 62. Indbetalinger på en rimelig pensionsordning, der på separations- eller skilsmisseskiftet kan udtages efter § 41, kan dog aldrig være misbrug.

Ved *separation og skilsmisse* efter kortvarige ægteskaber, hvor også pensioner, der ikke er rimelige, kan udtages forlods efter § 42, vil der kunne være tale om misbrug, hvis en af ægtefællerne har foretaget uforholdsmæssigt store indbetalinger. Ud over størrelsen af indbetalingerne lægges vægt på, om disse fraviger ægtefællens sædvanlige indbetalingsmønster, f.eks. hvis en ægtefælle tegner en privat livrente med et større engangsindskud, selvom ægtefællen ikke tidligere har foretaget sådanne engangsindskud, forudsat at dispositionen må karakteriseres som illoyal. Det bør indgå i vurderingen, om indskuddet er foretaget på et tidspunkt, hvor separationen eller skilsmissen var nært forestående.

Har *længstlevende* ægtefælle anvendt uforholdsmæssigt store midler af delingsformuen til erhvervelse eller forbedring af pensionsrettigheder og lignende rettigheder, der på dødsboskiftet kan udtages forlods efter § 62, kan der eventuelt blive tale om et misbrugskrav efter stk. 1.

Tilsvarende kan længstlevende i visse situationer rejse misbrugskrav, hvis førstafdøde har indbetalt uforholdsmæssigt store beløb på pensionsrettigheder, men det må i denne situation tillægges vægt, i hvilket omfang længstlevende er sikret ved disse indbetalinger.

Ved vurderingen af, om der er grundlag for et misbrugskrav, må der foretages en samlet bedømmelse af den rådende ægtefælles dispositioner. Det er altså ikke tilstrækkeligt blot at bedømme dispositionerne isoleret. I vurderingen indgår blandt andet formuens størrelse før og efter misbruget. Der ses desuden på baggrunden for handlingen, og hvornår denne er foretaget. Jo tættere ægtefællerne er på et skifte, jo lavere vil grænsen være for, hvornår der er tale om misbrug. Dette gælder f.eks., når der er tale om gaver.

Er der sket misbrug, udgør den anden ægtefælles krav det beløb, hvormed den formue, der skal deles, er formindsket. Det afgørende er således det tab, som den anden ægtefælle har lidt ved dispositionen. Det betyder, at der ikke er ret til et beløb i en situation, hvor den ikke-misbrugende ægtefælle ikke har lidt noget tab. Er den misbrugende ægtefælles delingsformue negativ på ophørsdagen (§ 34), og havde den også været negativ, selv om misbruget ikke havde fundet sted, er der ikke lidt noget tab, og der er således ikke grundlag for noget misbrugskrav.

At kravet svarer til det beløb, hvormed den formue, der skal deles, er formindsket, indebærer, at kravet vil udgøre en brøkdel af det beløb, der er misbrugt for, hvis misbruget vedrører formue, der er brøkdelssæreje, eller hvoraf en brøkdel kan holdes uden for delingen i medfør af flertallets forslag til § 45 (trinvis ligedeling).

Eksempel: M og H har været gift i to år uden noget forudgående samliv. M har en formue på 1 mio. kr., og H ejer intet. M kan således i henhold til § 45 udtage 5/8 af sin formue forlods (625.000 kr.), mens resten skal deles. M har kort før, han indgav ansøgning om separation, foræret sin nye kæreste 100.000 kr. H har derfor et misbrugskrav. Da M kan udtage 5/8 af sin formue forlods, er den del af formuen, der skal deles, ved misbruget kun blevet formindsket med 3/8 af de 100.000 kr., der blev foræret til kæresten. H har derfor krav på at udtage 37.500 kr. forlods af fællesboet. M kan forlods udtage de 625.000 kr., mens resten – 337.500 kr. – skal ligedeles.

Til stk. 2

Af henvisningen i stk. 2 til § 50, stk. 4, fremgår, at kravet først kan gøres gældende, når boet skiftes.

Beløbet udtages inden delingen efter § 33. Hvis det ikke rækker, finder § 50, stk. 5 ifølge henvisningen i stk. 2 tilsvarende anvendelse. Det indebærer, at ægtefællen kan udtage halvdelen af det manglende beløb af den misbrugende ægtefælles særeje af beløb, der kan udtages i henhold til kapitel 5 eller § 45, eller af udbetalte pensionsrettigheder omfattet af § 41, stk. 2, eller § 42, stk. 2.

Er der dækning flere steder, kan den misbrugende ægtefælle vælge, om det manglende beløb skal betales af særeje, arv og gave, udbetalte pensionsrettigheder eller beløb, udtaget i henhold til § 45.

Består misbruget i gaver til tredjemand, kan den anden ægtefælle kræve gaven omstødt efter den foreslåede nye regel i § 32.

Består misbruget i overdragelse af fast ejendom uden nødvendigt samtykke efter § 9 eller § 10, vil den anden ægtefælle kunne kræve omstødelse af overdragelsen, jf. § 11, hvis betingelserne i denne bestemmelse, herunder tidsfristerne, er opfyldt.

Den ægtefælle, der har et misbrugskrav, kan selv vælge, om den pågældende vil kræve omstødelse eller rejse et misbrugskrav.

Som efter de gældende regler forældes misbrugskravet ikke i tiden forud for skiftet. Det betyder, at der kan rejses et misbrugskrav for en handling, der ligger måske mere end 20 år tilbage i tiden. I praksis forekommer misbrug normalt i tiden op til separation eller skilsmisse. Misbrug, der ligger langt tilbage i tiden, vil, hvis krav overhovedet rejses, formentlig ofte kunne anses for at være stiltiende accepteret af ægtefællen, hvis denne har haft kendskab til dispositionen.

Til stk. 3

I modsætning til gældende ret foreslås det, at et misbrugskrav, der ikke dækkes på skiftet, kan gøres gældende senere. Det forudsætter, at kravet har været rejst på skiftet, og beløbet er blevet fastslået enten ved aftale eller ved dom. Hvis kravet i denne situation ikke kan dækkes på skiftet, kan den ægtefælle, der har kravet, senere kræve halvdelen af det manglende beløb, hvis den anden ægtefælle kommer til penge. Kravet forældes efter lovgivningens almindelige regler herom, således at forældelsesfristen løber fra det tidspunkt, hvor kravet kunne gøres gældende.

Til kapitel 10

Kompensation m.v. ved separation og skilsmisse

Dette kapitel indeholder de regler, der giver mulighed for skønsmæssigt at fravige reglerne om deling af ægtefællernes formuer ved separation og skilsmisse. §§ 53 og 54 giver mulighed for at tilkende kompensation til en ægtefælle, der har medvirket til at forøge den andens særeje eller anden formue, der ikke indgår i delingen, eller som vil være økonomisk urimeligt stillet efter bodelingen. Der er ikke foreslået særlige overgangsregler til kapitlet. Det indebærer, at det finder anvendelse, hvis ophørsdagen, jf. § 34, indtræder efter lovens ikrafttræden.

Reglerne om pensionskompensation ved separation og skilsmisse er udskilt til et særligt kapitel 11.

Medvirken

Til § 53

§ 53 om kompensation til en ægtefælle, som har medvirket til at bevare eller forøge den anden ægtefælles formue, er ny.

Allerede Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog i betænkning III (nr. 415/1966) som § 12 en lignende regel. Det samme gjorde Ægteskabsudvalget af 1969 i betænkning 3 (nr. 716/1974), hvor reglen fandtes i en lovskitse som § 19, stk. 2, nr. 1.

Da ingen af disse forslag er gennemført, har der udviklet sig en retspraksis efter den såkaldte urimeligt ringe regel i ægteskabslovens § 56, nu ægtefælleskiftelovens § 67, der foreslås videreført som lovudkastets § 54, hvor der i en række tilfælde er lagt vægt på, at den ægtefælle, der tilkendes et beløb, har medvirket til at forøge den andens særeje eller anden formue, der ikke indgår i delingen. Det har betydning, at der ikke i § 53 som i § 54 er et urimelighedskriterium. Samtidig er kriterierne for, hvornår der foreligger medvirken, tydeliggjort.

Det er en grundlæggende betingelse, at en ægtefælle har medvirket til at bevare eller forøge den anden ægtefælles formue. Det vil normalt være særeje, men kan også være rettigheder efter § 44, f.eks. en ophavsret, som kan have stor værdi, samt formue, der kan holdes uden for delingen i medfør af flertallets forslag til § 45.

For så vidt angår den ene mindretalsløsning (Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund), indgår værdistigninger i ligedelingen. Der kan imidlertid være tilfælde, hvor en ægtefælle har medvirket til en værdiforøgelse på en fast ejendom, der samtidig er faldet i værdi på grund af konjunkturerne på ejendomsmarkedet, og hvor ejendommens værdi derfor kan udtages fuldt ud i medfør af dette mindretals forslag til § 45. I et sådant tilfælde vil den medvirkende ægtefælle kunne have krav på et beløb efter § 53..

§ 53 omfatter f.eks. ægtefæller, der har arbejdet i den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed uden løn eller mod en beskeden løn og derved har medvirket til, at den anden ægtefælles virksomhed, der er særeje, har forøget sin værdi. Ægtefællen står, hvis ægteskabet er brudt sammen, uden sit hidtidige arbejde. Endvidere omfattes arbejde, der forbedrer den anden ægtefælles særejeejendom, f.eks. i form af selvbyggerarbejde.

Bestemmelsen omfatter medvirken under ægteskabet. Den ægtefælle, der under en forudgående samlivsperiode har medvirket, kan i stedet have et kompensationskrav efter retspraksis om ugifte samlevendes økonomiske forhold.

I bestemmelsen anføres, at medvirken kan have form af „arbejde i hjemmet". En ægtefælle, der påtager sig en større andel af arbejdet med pasning af hjem og børn, kan dermed have gjort det

muligt for den anden ægtefælle at opbygge en særejevirksomhed eller at have en større indtjening og dermed opnå en større særejeformue. Det kan også give den anden ægtefælle tid til at udføre selvbyggerarbejde på sin særejeejendom og dermed forbedre dens værdi. Den medvirkende ægtefælle vil i disse situationer ofte have arbejdet på nedsat tid, haft orlov i perioder eller været hjemmegående. Dette er imidlertid ikke en absolut betingelse. Har ægtefællerne f.eks. indrettet deres forhold sådan, at den ene har arbejde udover sædvanlig arbejdstid eller brugt sin fritid på forbedring af en særejeejendom, og dette er muligt som følge af, at den anden ægtefælle påtager sig hovedparten af børnepasningen og arbejdet i hjemmet, vil der kunne tilkendes den anden ægtefælle et beløb efter bestemmelsen.

Medvirken til den anden ægtefælles forøgelse af sit særeje kan som nævnt i bestemmelsen også ske gennem „fordelingen af familiens udgifter". Hvis begge ægtefæller har indtægter, og den ene f.eks. anvender sin indtægt til at betale løbende udgifter til mad, tøj, børnenes behov, ferier m.v., mens den anden ægtefælles indtægt går til opsparing, herunder gennem afdrag på gælden i en særejeejendom, vil den ægtefælle, der har betalt de løbende udgifter, derved have medvirket til forøgelsen af den andens særejeformue, og vil derfor have krav på et beløb. Der kan også være tale om, at en ægtefælle i en periode forsørger den anden ægtefælle, mens denne bygger eller forbedrer en særejeejendom eller starter selvstændig virksomhed.

Endelig omfatter bestemmelsen ægtefæller, der på „anden lignende måde" har medvirket til den anden ægtefælles forøgelse af sit særeje. Denne del af bestemmelsen omfatter også blandt andet ægtefæller, der har opgivet deres arbejde for at følge med den anden ægtefælle til udlandet af hensyn til dennes karriere eller udenlandske ægtefæller, der er flyttet til Danmark i forbindelse med indgåelse af ægteskab med herboende ægtefæller.

Bestemmelsen omfatter også tilfælde, hvor særejet ikke er forøget, men hvor den anden ægtefælles indsats har medvirket til at „bevare" dets værdi. Udfører en ægtefælle således en forbedring af den anden ægtefælles særejeejendom, der isoleret set medfører en forøgelse af ejendommens værdi, har den pågældende krav på et beløb, uanset at ejendommen f.eks. på grund af konjunkturforhold er faldet i værdi. Tilsvarende vil en ægtefælle, der forsørger den anden ægtefælle, der har en betydelig formue, men ingen eller kun beskeden indtægt, have krav på et beløb, idet den pågældende har medvirket til, at den anden ægtefælle har kunnet undgå at forbruge sin formue.

Det er imidlertid en forudsætning, at den medvirkende ægtefælles indsats har medført, at den anden har kunnet bevare eller forøge en særejeformue. Det er således ikke tilstrækkeligt i sig selv, at en ægtefælle har været f.eks. hjemmegående for at passe mindre børn. Hvis hele den udearbejdende ægtefælles indtægt i denne situation er gået til familiens forsørgelse, vil der ikke være noget medvirkenskrav.

Beløbets størrelse skal fastsættes skønsmæssigt ud fra omfanget af ægtefællens indsats og den betydning, den har haft for forøgelsen eller bevarelsen af særejet. Beløbet kan udgøre indtil halv-

delen af værdiforøgelsen eller af det beløb, som den anden ægtefælle som følge af indsatsen har kunnet undgå at forbruge.

Bestemmelsen omfatter ikke tilfælde, hvor den ene ægtefælle overfører midler til den anden, herunder gennem betaling af den anden ægtefælles gæld eller betaling af forbedringer af den anden ægtefælles ejendom. I sådanne tilfælde må det først afgøres, om overførslen overstiger, hvad der udgør et rimeligt bidrag til familiens forsørgelse efter § 1. Er dette tilfældet, må det afgøres, om der er holdepunkter for at fastslå, at overførslen er en gave eller et lån. Er dette ikke tilfældet, vil udgangspunktet være, at den ægtefælle, der har overført midler, har et formueretligt krav svarende til den modtagende ægtefælles berigelse.

Urimeligt stillede ægtefæller

Til § 54

§ 54 erstatter ægtefælleskiftelovens § 67, der erstattede den såkaldte urimeligt ringe bestemmelse i ægteskabslovens § 56.

Hovedområdet for § 54 er de tilfælde, hvor en ægtefælle har særeje. Bestemmelsen omfatter også tilfælde, hvor store midler, som er arvet eller modtaget som gave, i medfør af kapitel 5 ikke indgår i delingen. Det gælder også aktiver omfattet af § 44. I § 56 er der en parallel regel om rimelighedskompensation omfattende pensioner. Det kan ikke udelukkes, at der er tilfælde, hvor der kan tildeles et beløb efter § 54 ved siden af eller i stedet for et beløb efter § 56.

Den hidtidige praksis efter ægteskabslovens § 56 vil i nogen grad være vejledende ved brugen af § 54. Denne praksis er omfattende beskrevet i litteraturen. Imidlertid vil en del af de tilfælde, hvor der hidtil er tilkendt beløb efter ægteskabslovens § 56, være omfattet af den foreslåede medvirkensregel i § 53.

Ved vurderingen af, om der skal tilkendes et beløb, og ved fastsættelsen af beløbets størrelse, skal der som efter hidtidig praksis lægges vægt på ægteskabets varighed, længden af et eventuelt forudgående samliv, ægtefællernes indtægts-, formue- og pensionsforhold samt omstændighederne i øvrigt. Det skal blandt andet indgå, om ægtefællerne har mindreårige børn og derfor har behov for at etablere en passende bolig for børnene. Der skal i den forbindelse tages hensyn til både den forælder, der har børnene boende, og den, der har samvær med børnene.

Efter § 54 kan der som efter hidtidig praksis efter ægteskabslovens § 56 tilkendes en ægtefælle uden formue et beløb til etablering. Et sådant beløb kan tilkendes, selv om ægteskabet har været af kortere varighed, navnlig i tilfælde, hvor en udenlandsk ægtefælle er flyttet til Danmark i forbindelse med ægteskabets indgåelse.

Herudover kan der i længerevarende ægteskaber, hvor der er betydelig forskel på ægtefællernes formueforhold, tilkendes et større beløb, end hvad der er påkrævet til etablering.

Særligt om anvendelse af reglen i tilfælde, hvor ægtefællerne kan holde beløb uden for delingen i medfør af flertallets forslag til § 45 om trinvis ligedeling:

Flertallets forslag til § 45 medfører, at der allerede efter få års ægteskab vil ske ligedeling af en betydelig del af ægtefællernes formuer. Der vil derfor kun i helt særlige tilfælde være grundlag for at vurdere, at en ægtefælle er urimeligt stillet som følge af, at den anden ægtefælle kan holde en del af sin formue uden for delingen i medfør af § 45.

Det kan dog ikke helt udelukkes, at der kan forekomme tilfælde, hvor et ægteskab ophører efter ganske få år, og hvor det forudgående samliv ikke har varet to år og derfor ikke kan medregnes, og hvor en ægtefælle vil være økonomisk urimeligt stillet som følge af, at den anden ægtefælle ejer alle aktiver og kan holde en betydelig del heraf uden for delingen efter reglen i § 45. I sådanne tilfælde kan der tilkendes den økonomisk dårligt stillede ægtefælle et beløb efter § 54 i tillæg til det, som den pågældende modtager ved delingen efter § 45. Der vil her navnlig skulle lægges vægt på hensynet til parternes fællesbørn, således at både den part, der skal have børnene boende, og den, der skal have samvær, har mulighed for at etablere en bolig for børnene.

Til kapitel 11

Pensionskompensation ved separation og skilsmisse

I kapitel 10 findes de fleste regler om kompensation m.v. ved separation og skilsmisse. Det er fundet hensigtsmæssigt at udskille reglerne om pensionskompensation, der er overflyttet fra retsvirkningsloven, hvor de var §§ 16 d, 16 e og 16 f, til et særskilt kapitel. Udvalget gør i den forbindelse opmærksom på, at udvalget ikke har haft til opgave at gennemgå indholdet af disse regler.

Fællesskabskompensation

Til § 55

§ 55 om fællesskabskompensation svarer til retsvirkningslovens § 16 d. Der er dog foretaget sproglige ændringer for at tilpasse bestemmelsen til formuleringen af de øvrige kompensationsbestemmelser i lovudkastet.

Rimelighedskompensation

Til § 56

§ 56 om rimelighedskompensation svarer til retsvirkningslovens § 16 e. Der er dog foretaget sproglige ændringer for at tilpasse bestemmelsen til formuleringen af de øvrige kompensationsbestemmelser i lovudkastet.

Kompensationsbetaling

Til § 57

§ 57 omhandler betaling af kompensation efter §§ 55 og 56. Bestemmelsen er med enkelte sproglige justeringer identisk med retsvirkningslovens § 16 f, stk. 1-3. Det er fundet hensigtsmæssigt at opdele § 16 f i to paragraffer.

Til § 58

§ 58 regulerer afdragsvis betaling efter § 57, stk. 2, nr. 3. Bestemmelsen er med enkelte sproglige justeringer identisk med retsvirkningslovens § 16 f, stk. 4-7.

Til kapitel 12

Deling af ægtefællernes formuer ved en ægtefælles død

Kapitlerne 7-11 omhandler, som overskrifterne til kapitlerne viser, delingen ved separation og skilsmisse. Reglerne om deling af formuerne ved en ægtefælles død er udskilt til dette kapitel, hvilket fremgår af kapiteloverskriften. Reglerne i kapitel 12 omhandler den deling af ægtefællernes aktiver, der skal foregå inden dødsboskiftet med henblik på at afgøre, hvad dødsboet omfatter. Der er ikke gældende regler herom. §§ 59-62 gælder ved skifte straks ved førstafdødes død. Overtager længstlevende boet eller en del heraf til uskiftet bo, gælder §§ 63-64.

Delingen

Til § 59

Reglen omhandler delingen mellem længstlevende ægtefælle og førstafdødes dødsbo straks ved dødsfaldet. Overtager længstlevende boet til uskiftet bo, gælder §§ 63 og 64.

Udgangspunktet er, at ægtefællernes nettoformuer deles lige mellem længstlevende og førstafdødes dødsbo. Reglen svarer til § 33 om delingen ved separation og skilsmisse. Ved ægtefællernes samtidige død, og hvis det ikke kan afgøres, hvem der døde først, deles formuerne lige mel-

lem de to dødsboer. Reglerne i §§ 36 og 37 om fradrag af gæld finder tillige anvendelse ved et dødsboskifte.

Af stk. 2 fremgår, at udgangspunktet om ligedeling fraviges i det omfang, ægtefællerne har aftalt særeje ved død, har modtaget arv og gave m.v., jf. kapitel 5, eller andet følger af § 60.

Til § 60

Reglen opregner, hvilke regler i kapitel 7-11 der tillige finder anvendelse ved skifte ved en ægtefælles død.

Til stk. 1

Af opregningen i stk. 1 følger, at § 44 om, at personlige og uoverdragelige rettigheder kun indgår i delingen i det omfang, det er foreneligt med de særlige regler, der gælder for disse rettigheder, også skal anvendes ved en ægtefælles død. En række af afdødes personlige og uoverdragelige rettigheder falder bort ved dødsfaldet. Andre rettigheder, som f.eks. ophavsrettigheder, jf. ophavsretslovens § 61, mister deres personlige karakter og vil derfor indgå i ligedelingen ved et dødsfald, selv om de ikke ville indgå ved separation eller skilsmisse.

Også §§ 50-52 om regulerings- og misbrugskrav finder anvendelse ved et dødsboskifte, og såvel førstafdødes dødsbo som længstlevende kan gøre disse krav gældende. Udover i den formue, der følger af § 50, stk. 5, jf. § 52, stk. 2, kan et misbrugskrav fra førstafdødes arvinger fyldestgøres i udbetalte pensionsrettigheder, som længstlevende kan udtage forlods efter § 62, stk. 2.

Endelig finder også reglerne om kompensation som følge af medvirken, jf. § 53, anvendelse. Et krav vedrørende medvirken vil således kunne gøres gældende af såvel længstlevende som førstafdødes dødsbo.

Derimod kan et krav om kompensation efter § 54 ikke gøres gældende ved skifte som følge af en ægtefælles død, hverken af længstlevende eller af førstafdødes dødsbo.

Reglerne i kapitel 11 om pensionskompensation finder ikke anvendelse, idet der i § 62 findes en særlig regel om pensioner ved dødsfald.

Reglen i § 40 om rent personlige genstande gælder ikke ved død. I stedet gælder reglen i arvelovens § 11, stk. 1.

Overtager længstlevende boet til uskiftet bo, gælder reglerne i §§ 63 og 64.

Til stk. 2

Ifølge stk. 2 er det kun længstlevendes modtagne erstatninger m.v., der kan holdes uden for delingen, mens førstafdødes erstatningsbeløb indgår i delingen. Dette er i overensstemmelse med den gældende bestemmelse i erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, 2. pkt.

Til stk. 3

Stk. 3 regulerer anvendelsen af § 26 om arv og gave m.v. og § 45 om trinvis ligedeling ved en ægtefælles død. Lovudkastet indebærer, at længstlevende kan vælge, om disse regler skal finde anvendelse. Hvis længstlevende ønsker, at reglerne eller en af dem skal anvendes, skal længstlevende anmode om det over for skifteretten inden boets afslutning. Det indebærer, at anmodningen skal fremsættes senest samtidig med udlevering til boudlæg, ægtefælleudlæg eller forenklet privat skifte. Skiftes boet privat eller ved bobestyrer, skal anmodningen indgives senest samtidig med indlevering af boopgørelse.

Genoptages et bo, må det bero på en konkret vurdering af årsagen til genoptagelsen, om længstlevendes forudsætninger med hensyn til valg af anvendelse af § 26 eller § 45 må anses for bristede, og om længstlevende derfor bør have mulighed for at træffe et nyt valg.

Hvis længstlevende overtager en del af boet til uskiftet bo, mens en del af boet skiftes – f.eks. fordi en særlivsarving ikke vil samtykke til uskiftet bo – kan §§ 26 og 45 kun anvendes på den del af boet, der skiftes. §§ 26 og 45 kan ikke anvendes ved et senere skifte af et uskiftet bo, jf. § 64, stk. 2.

Hvis længstlevende får boet udleveret til uskiftet bo, men senere anvender „udbakningsreglen" i arvelovens § 25, stk. 2, fordi det viser sig, at førstafdødes bodel var insolvent, kan længstlevende ligeledes anvende retten til forlods udtagelse. Tilsvarende kan længstlevende anvende retten til forlods udtagelse, hvis boet genoptages, og udleveringen til uskiftet bo omgøres, f.eks. fordi det senere viser sig, at førstafdøde havde et særbarn.

Længstlevendes valg får kun virkning for arv og gave, hvor der ikke af arvelader eller gavegiver er truffet bestemmelse efter § 27. Har ægtefællerne ved ægtepagt efter § 13 eller § 18 aftalt, i hvilket omfang arv og gave skal indgå i delingen, kan længstlevende ikke tilsidesætte denne ægtepagt ved en anmodning efter § 60, stk. 3.

Eksempel 1 (anvendelse af § 26):

M har arvet et sommerhus, og ægtefællerne har ved ægtepagt aftalt, at sommerhuset skal være fuldstændigt særeje. Sommerhuset er 2 mio. kr. værd. M har endvidere modtaget en arv på 1 mio. kr., uden at arvelader havde truffet nogen bestemmelse om, hvorvidt arven skal indgå i delingen med M's ægtefælle. Herudover ejer M 2 mio. kr. H har arvet 500.000 kr., hvorom der ikke er truffet

bestemmelse ved testamente. H har endvidere modtaget en gave på 500.000 kr., og gavegiver bestemte, at gaven ikke skulle indgå i delingen ved separation, skilsmisse eller død, jf. § 27, nr. 3. Herudover ejer H 1 mio. kr. Værdien af den modtagne arv og gave er i behold, da M dør. M og H har et fælles barn.

H kan nu vælge, at § 26 skal finde anvendelse. Det betyder, at både H's og M's modtagne arv og gave efter § 26, stk. 1, skal holdes uden for delingen. H kan beholde sin arv og sin særejegave på i alt 1 mio. kr., og M´s særejesommerhus samt hans arv på 1 mio. kr. falder i arv efter ham uden deling. Af de resterende 3 mio. kr. får H 1.500.000 kr. som boslod, og M får 1.500.000 kr. Har M ikke oprettet testamente, skal M's særeje på 2 mio. kr. (sommerhuset), M's arv på 1 mio. kr. og hans boslod på 1.500.000 mio. kr. – i alt 4.500.000 kr. – deles med halvdelen 2.250.000 kr. til fællesbarnet og 2.250.000 kr. til H. H udtager således 1.000.000 kr.(sin arv og særejegave), 2.250.000 kr. (arv efter M) og boslod på 1.500.000 kr., i alt 4.750.000 kr., og fællesbarnet arver 2.250.000 kr.

H kan i stedet vælge, at § 26 ikke skal finde anvendelse. Så indgår M's arv og H's arv i delingen, mens H stadig kan holde sin gave på 500.000 kr. uden for delingen som følge af gavegivers bestemmelse. M's sommerhus til 2 mio. kr. er fuldstændigt særeje, og det falder straks i arv, således at H og barnet hver arver 1 mio. kr. H kan så vælge uskiftet bo, hvori indgår værdien af M's arv, værdien af H's arv, herunder arven af M's særeje, og M og H's øvrige formue bortset fra værdien af H's gave. Det uskiftede bo udgør således 5,5 mio. kr. Ved et senere skifte af det uskiftede bo skal værdien af H's gave holdes udenfor, men ikke værdien af H´s arv.

Eksempel 2 (anvendelse af § 45):

Efter 3 ½ års ægteskab dør M. Han havde en nettoformue på 1 mio. kr., mens hustruen H ved dødsfaldet havde en nettoformue på 2 mio. kr. M efterlader sig et særbarn S, og desuden har ægteparret fællesbarnet F. Ved dødsfaldet skifter H med S og vælger derefter uskiftet bo med F. H kan vælge at anvende reglerne i § 45 om trinvis ligedeling. Herefter udtager H forlods 1 mio. kr. (4/8), mens M's arvinger udtager 500.000 kr. De resterende 1.5 mio. kr. skal deles ligeligt med 750.000 kr. til H, og 750.000 kr. til M's arvinger. De 1.250.000 kr., der tilfalder M's arvinger, skal deles med 625.000 kr. til H, og 312.500 kr. til hver af S og F. F's arv indgår sammen med H's formue i det uskiftede bo, der herefter udgør 2.687.500 kr. To år senere ønsker H at indgå nyt ægteskab og må derfor skifte med F. Ved skiftet af det uskiftede bo kan H ikke benytte reglerne om trinvis ligedeling, og det må føre til, at F's arvebrøk skal gøres op som ved et sædvanligt successivt skifte af et uskiftet bo. (Se herom TFA 2009. 593/2 Ø) Hvis der ikke var sket forlods udtagelse, ville F's og S's arv efter M være 1/8 af det samlede bo til hver. Efter udbetalingen af arv til S ville det uskiftede bo udgøre 7/8 af det samlede bo, og F's arv udgør derfor 1/7 af det uskiftede bo. F's arv udgør derfor 383.928,57 kr. Havde H ikke anvendt reglerne om trinvis ligedeling, havde S arvet 375.000 kr., og ved skifte i H's levende live på et senere tidspunkt med uændrede formueforhold ville også F arve 375.000 kr. H's anvendelse af reglerne om forlods udtagelse kommer således såvel hende som fællesbarnet til gode og M's særbarn til skade.

Var ægtefællerne ved dødsfaldet separerede eller fraskilte, men var boet endnu ikke delt ved dødsfaldet, finder reglerne i §§ 26 og 45 fuldt ud anvendelse, idet skiftet da ikke sker ved en ægtefælles død. Førstafdødes arvinger udtager således i denne situation forlods den brøkdel af førstafdødes bodel, som førstafdøde kunne udtage, og værdien af arv og gave m.v. fra tredjemand indgår ikke i delingen.

Ophørstidspunktet

Til § 61

I § 61 foreslås det præciseret, at det er ægtefællernes aktiver og passiver på dødstidspunktet, der indgår i delingen mellem længstlevende og førstafdødes dødsbo. Det svarer til gældende ret. Reglen er en parallel til § 34 om ophørsdagen ved separation og skilsmisse.

Det er klokkeslettet for dødsfaldet, der er afgørende, og ikke udgangen af døgnet som ved separation eller skilsmisse. Det er uden betydning, om en ægtefælle forud for dødsfaldet har anmodet om separation eller skilsmisse, idet anmodningen bortfalder ved dødsfaldet. Dette foreslås tillige præciseret i lovudkastets § 34, stk. 4, og ved en ændring af dødsboskifteloven. Der henvises herom til betænkningens kapitel 21.

Pensioner

Til § 62

§ 62 omhandler forlods udtagelse af egne pensionsrettigheder m.v. Bestemmelsen er identisk med den gældende lovs § 16 a.

Uskiftet bo

Til § 63

§ 63 er en særlig regel, der gælder, hvis førstafdøde efterlader sig særeje eller formue, der ikke indgår i delingen efter kapitel 5, og som derfor skal skiftes straks efter dødsfaldet, og hvor længstlevende samtidig overtager den resterende del af boet til uskiftet bo. Som noget nyt foreslås det i § 63, nr. 1 og 2, at reguleringskrav som følge af overførsler foretaget af førstafdøde skal kunne gøres gældende ved førstafdødes død, uanset at længstlevende overtager boet til uskiftet bo.

Har førstafdøde således overført midler, der ville indgå i delingen, til sit fuldstændige særeje, kan længstlevende efter nr. 1 gøre sit reguleringskrav efter § 50 gældende i forbindelse med skiftet af førstafdødes særeje, således at reguleringsbeløbet overføres fra særejet til det uskiftede bo.

Eksempel 1: M og H ejer hver 1 mio. kr., der indgår i delingen. M har desuden et fuldstændigt særeje på 1 mio. kr. De har et fællesbarn. M har anvendt midler, der ville indgå i delingen, til forbedring af særejet, og H har derfor et reguleringskrav på 200.000 kr. H ønsker at overtage boet til uskiftet bo. Ved skiftet af førstafdødes fuldstændige særeje kan H kræve 200.000 kr. overført fra særejet til det uskiftede bo. De resterende 800.000 kr. af det fuldstændige særeje skal herefter deles mellem H og fællesbarnet med halvdelen til hver.

Tilsvarende kan førstafdødes livsarvinger – hvis førstafdøde har anvendt midler fra sit fuldstændige særeje til forbedring af aktiver, der indgår i delingen – efter nr. 2 kræve et reguleringsbeløb efter § 51 overført fra det uskiftede bo til førstafdødes særeje. Det forudsættes dog, at der er dækning for kravet i førstafdødes bodel.

Eksempel 2: M og H ejer hver 1 mio. kr., der indgår i delingen. M har endvidere et fuldstændigt særeje på 1 mio. kr. De har hver et særbarn og et fællesbarn. M har anvendt 200.000 kr. af sit fuldstændige særeje til at betale gæld, der ville kunne fradrages i den formue, der skal deles, og hans arvinger har derfor et reguleringskrav på 200.000 kr. H ønsker efter M's død at overtage boet til uskiftet bo. M's arvinger kan kræve 200.000 kr. overført fra M's bodel til M's særeje, der så udgør 1,2 mio. kr. Medmindre M har oprettet testamente, arver H 600.000 kr. og de resterende 600.000 kr. deles mellem særbarnet og fællesbarnet med halvdelen til hver. Det uskiftede bo er herefter på 2,4 mio. kr.

Reguleringskrav som følge af, at længstlevende har overført midler mellem den formue, der indgår i delingen, og sit fuldstændige særeje, kan først gøres gældende, når det uskiftede bo skiftes. Der henvises til § 64 i lovudkastet.

Reguleringskrav bør så vidt muligt fremsættes ved skiftet af førstafdødes fuldstændige særeje eller anden formue, der ikke indgår i det uskiftede bo for at undgå, at dette skifte senere skal genoptages, hvis kravet først fremsættes ved skiftet af det uskiftede bo. Hvis længstlevende ikke kan få dækket sit krav i førstafdødes fuldstændige særeje, vil det resterende krav kunne gøres gældende ved skiftet af det uskiftede bo. Førstafdødes arvingers reguleringskrav er derimod begrænset til størrelsen af førstafdødes bodel, og er den ikke tilstrækkelig, vil der ikke senere kunne gøres noget krav gældende. At kravet ikke fremsættes ved skiftet af førstafdødes fuldstændige særeje, eller at der ved dødsfaldet ikke var noget fuldstændigt særeje tilbage at skifte, afskærer imidlertid som udgangspunkt ikke længstlevende eller førstafdødes arvinger fra at gøre kravet gældende ved skifte af det uskiftede bo, jf. lovudkastet § 64.

Som noget nyt foreslås det ifølge § 63, nr. 3, at en ægtefælle, der overtager fællesboet til uskiftet bo, skal kunne gøre et misbrugskrav efter lovudkastet § 52 gældende ved skiftet af førstafdødes fuldstændige særeje eller anden formue, der ikke indgår i det uskiftede bo, således at der overføres et beløb svarende til det beløb, hvormed fællesboet er reduceret, til det uskiftede bo.

Eksempel 3: M og H ejer hver 1 mio. kr., der indgår i delingen. De har et fællesbarn. M har derudover et fuldstændigt særeje på 1 mio. kr. Umiddelbart før sin død, forærede M 200.000 kr., der ville være

indgået i delingen, til sin elskerinde. Han bestemte endvidere, at hun skulle arve 500.000 kr. af hans særeje. H ønsker at overtage boet til uskiftet bo. M's fuldstændige særeje skal skiftes. H har et misbrugskrav og kan derfor kræve 200.000 kr. af M's særeje overført til det uskiftede bo. Elskerinden arver 500.000 kr., og de resterede 300.000 kr. af M's særeje skal deles mellem H og fællesbarnet med halvdelen til hver. Når det uskiftede bo skiftes, vil de 200.000 kr. indgå i ligedelingen mellem H (eller hendes arvinger) og M's arvinger.

Er det længstlevende, der har foretaget misbrug, kan førstafdødes livsarvinger først gøre kravet gældende ved skifte af den del af boet, der indgår i delingen, og må således vente, hvis længstlevende vælger uskiftet bo, jf. lovudkastets § 64.

Er der tale om særbørn, vil de kunne kræve skifte, og et eventuelt forhåndssamtykke til, at længstlevende kan sidde i uskiftet bo vil kunne være bortfaldet som følge af bristende forudsætninger. Fortsætter misbruget efter overtagelsen til uskiftet bo, vil førstafdødes livsarvinger kunne kræve skifte, vederlag og omstødelse efter arvelovens regler herom.

Til § 64

§ 64, stk. 1, regulerer, hvilke af reglerne i kapitel 7-11, der finder anvendelse ved skifte af et uskiftet bo. Reglen supplerer arvelovens regler og regulerer således kun de spørgsmål, der ikke er reguleret i arvelovens kapitel 4 om uskiftet bo.

Det fastslås for det første, at regulerings- og misbrugskrav efter reglerne i §§ 50-52 for så vidt angår dispositioner foretaget før dødsfaldet kan gøres gældende ved skifte af det uskiftede bo, hvis kravet ikke efter § 63 allerede er blevet dækket ved skifte af førstafdødes formue, der ikke er indgået i det uskiftede bo.

For så vidt angår længstlevendes misbrug af det uskiftede bo gælder reglerne i arvelovens §§ 30-32, og for overførsler af midler mellem det uskiftede bo og længstlevendes fuldstændige særeje gælder reglen i arvelovens § 30, stk. 2 og 3.

Skifter længstlevende boet i levende live, kan længstlevende holde sine personskade-erstatningsbeløb m.v. uden for delingen, jf. § 43, stk. 1.

Som beskrevet ovenfor i bemærkningerne til § 60, finder § 26 om arv og gave m.v. fra tredjemand og § 45 om trinvis ligedeling ikke anvendelse ved skifte af et uskiftet bo.

Kompensationsreglerne i §§ 53 og 54 finder heller ikke anvendelse ved skifte af et uskiftet bo.

Kapitel 13

Forholdet til fremmed ret

Kapitel 13 regulerer, hvilke regler der finder anvendelse på ægtefællernes formueforhold, når ægtefællerne har tilknytning til andre lande end Danmark. Begrebet ægtefællernes formueforhold omfatter efter dansk ret navnlig reglerne om, hvordan formuen skal deles mellem ægtefællerne ved ægteskabets ophør, reglerne om hæftelse for gæld både i det indbyrdes forhold og i forhold til tredjemand, om ægtefællernes ret til at råde over deres formuer under ægteskabet og deres adgang til at indgå aftaler med hinanden og give hinanden gaver.

Der findes ikke tilsvarende regler om international privatret i gældende lovgivning, bortset fra reglerne i Den Nordiske Ægteskabskonvention. Dette er beskrevet i betænkningens kapitel 18. Uden for konventionen er det efter retspraksis mandens domicil ved ægteskabets indgåelse, der er afgørende for, hvilken stats lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefællerne. Ifølge overgangsreglen i § 92 finder kapitlet anvendelse fra lovens ikrafttræden, også selv om ægteskabet er indgået inden lovens ikrafttræden.

For stater med mere end et retssystem finder reglerne tilsvarende anvendelse vedrørende de enkelte regioner eller delstater m.v., der har egne regler på ægtefælleformuerettens område. Har f.eks. ægtefællerne ved ægteskabets indgåelse bosat sig i Skotland, vil det være skotsk og ikke engelsk ret, der finder anvendelse. Ved lovvalgsaftaler, der ikke angiver, hvilket af flere mulige retssystemer i en stat, der skal finde anvendelse, må afgørelsen bero på en konkret vurdering. Har ægtefæller f.eks. aftalt dansk ret, vil det have formodningen for sig, at der ikke menes den udgave af dansk ret, der gælder for Færøerne eller Grønland. Har ægtefællerne en stærk tilknytning til en af disse dele af riget, vil en konkret vurdering dog kunne føre til et andet resultat.

Lovvalgsreglerne i kapitlet finder anvendelse, når en tvist om ægtefællernes formueforhold skal bedømmes her i landet. Hvis en tvist skal pådømmes i udlandet, afhænger det af lovvalgsreglerne i den pågældende stat, hvilken stats lovgivning der skal anvendes.

Begrebet formueforholdet mellem ægtefæller dækker ikke ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt, jf. § 1. Dette er præciseret i § 65, stk. 2.

Til § 65

§ 65 fastslår, at de følgende regler om forholdet til fremmed ret kun omhandler tilfælde, der ikke er reguleret af Den Nordiske Ægteskabskonvention. Er begge ægtefæller nordiske statsborgere, og var de det også ved ægteskabets indgåelse, og sker flytninger inden for Norden, er det således Den Nordiske Ægteskabskonvention (NÆK), der gælder. Dette er beskrevet i betænkningens kapitel 18, afsnit 2.3.

I § 65, stk. 2, er det præciseret, at de legale regler om lovvalg og ægtefællernes adgang til at indgå aftaler herom ikke omfatter reglerne om forsørgelsespligt i § 1 og reglerne om statsforvaltningens adgang til at pålægge en ægtefælle at betale bidrag i §§ 74-76.

Til § 66

§ 66 indeholder de legale lovvalgsregler, der afgør, hvilken stats lov der finder anvendelse på ægtefællernes formueordning, hvis de ikke selv har aftalt andet efter § 67.

Til stk. 1

Hovedreglen er, at loven i den første stat, hvor begge ægtefæller bosætter sig efter ægteskabets indgåelse, finder anvendelse på deres formueforhold. Bopælsbegrebet i bestemmelsen skal forstås som „habitual residence" (sædvanligt opholdssted), der er den tilknytningsfaktor, der anvendes i international privatret. Sædvanligt opholdssted svarer i det store hele til bopælsbegreb „hjemting" i retsplejelovens § 235.

Hvor en ægtefælle har bopæl, må afgøres efter en konkret vurdering, hvor der udover folkeregisteradresse blandt andet lægges vægt på, hvor ægtefællen opholder sig, hvor denne råder over en bolig, hvor den pågældendes ejendele findes, og hvor eventuelle børn går i skole eller institution. Der henvises til betænkningens kapitel 18, afsnit 3.2.1.

Det er ikke en betingelse for, at stk. 1 finder anvendelse, at ægtefællerne lever sammen. Hvis de har bopæl i det samme stat, finder denne stats lovgivning anvendelse, selv om de bor forskellige steder i staten.

Så længe ægtefællerne endnu ikke har taget bopæl i samme stat, må lovvalget afgøres efter stk. 4.

Til stk. 2

Hvis ægtefællerne senere flytter til en anden stat, skifter den lov, der finder anvendelse på deres formueforhold, automatisk til loven i den nye bopælsstat, når de begge har haft sædvanlig bopæl der uafbrudt i 5 år. Det er ikke tilstrækkeligt, at ægtefællerne har haft bopæl i en anden stat i 2 år, og så senere flytter tilbage til denne stat og bor der i 3 år. Om bopælsperioden har været uafbrudt, afgøres efter samme kriterier som nævnt ovenfor om, hvornår en ægtefælle har bopæl i en bestemt stat. Der vil således som udgangspunkt være tale om uafbrudt bopæl i et land, selv om ægtefællerne f.eks. opholder sig 1 måned eller 2 måneder i et andet land på ferie. Der vil kunne forekomme tilfælde, hvor ægtefællerne må anses for at have bopæl i mere end et land. Her må det bero på en konkret vurdering, hvilken bopæl der er afgørende for lovvalget.

Eksempel: Hvis et ægtepar har boet 30 år sammen i Danmark og derefter køber hus i Frankrig og opholder sig der i 6 måneder hvert år, må det antages, at bopælen i Danmark er bevaret, således at fransk ret ikke finder anvendelse, uanset hvor længe ægtefællerne fortsætter med at have disse to bopæle.

Til stk. 3

Hvis ægtefællerne på ny flytter til en stat, hvis lov tidligere har fundet anvendelse efter stk. 1 eller 2, fordi de bosatte sig der efter ægteskabets indgåelse eller har boet der uafbrudt i 5 år, ændres den lov, der finder anvendelse, straks ved bopælsskiftet og ikke som efter stk. 2 først efter 5 år.

Eksempel: Ægtefællerne har ved ægteskabets indgåelse bopæl i Danmark. Dansk ret finder derfor anvendelse. 2 år senere flytter de til England. Når de har haft bopæl i 5 år i England, finder engelsk ret anvendelse. 10 år senere flytter de tilbage til Danmark. Dansk ret finder herefter anvendelse fra det tidspunkt, hvor de har skiftet bopæl. Flytter de senere igen til England, vil lovvalgsskiftet igen ske fra det tidspunkt, hvor de skifter bopæl.

Til stk. 4

Stk. 4 regulerer den situation, at ægtefællerne ikke har haft bopæl i samme stat efter ægteskabets indgåelse. Lovvalget skal da afgøres ud fra, hvilken stat ægtefællerne samlet har nærmeste tilknytning til.

Der vil her blandt andet kunne lægges vægt på, om ægtefællerne har boet i den samme stat inden ægteskabets indgåelse, om de havde planer om at bosætte sig i en bestemt stat og på deres statsborgerskab.

Eksempel 1: M er tyrkisk statsborger, men har boet hele sit liv i Tyskland. H er tyrkisk statsborger og har boet hele sit liv i Danmark. Ved ægteskabets indgåelse var det hensigten, at ægtefællerne skulle flytte sammen i Danmark, når M havde fået opholdstilladelse i Danmark, og M har flere gange opholdt sig hos H i Danmark i nogle uger ad gangen. Det lykkes imidlertid ikke for M at få opholdstilladelse i Danmark, og parret bliver skilt. Da ingen af ægtefællerne har boet i det land, hvor de er statsborgere, men hver især har stærkest tilknytning til henholdsvis Danmark og Tyskland, vil det være nærliggende at lade det være afgørende, at parret havde til hensigt at bosætte sig i Danmark og således lade dansk ret finde anvendelse.

Eksempel 2: M er tyrkisk statsborger og har boet hele sit liv i Danmark. H er tyrkisk statsborger og har boet hele livet i Tyrkiet. Ægtefællerne har til hensigt at flytte sammen i Danmark, når H har fået opholdstilladelse, men det lykkes aldrig, og parret bliver skilt efter et år. Her har H sin stærkeste tilknytning til Tyrkiet, og M har også i kraft af sit statsborgerskab tilknytning dertil. Parret må derfor som udgangspunkt have den nærmeste tilknytning til Tyrkiet.

Flytter hustruen i eksemplet til Danmark, har ægtefællerne herefter bosat sig i samme land, og det vil herefter være dansk ret, der finder anvendelse.

Til stk. 5

I stk. 5 er indsat en skønsregel, der skal tage højde for de tilfælde, hvor de legale regler i stk. 1-3 fører til et urimeligt resultat, fordi ægtefællerne åbenbart har en nærmere tilknytning til en anden stat end den, der følger af de legale regler. Reglen er tiltænkt et snævert anvendelsesområde, og det skal således være åbenbart, at tilknytningen er nærmere til en anden stat.

Eksempel 1: M og H er begge danske statsborgere og indgår ægteskab, mens de begge har bopæl i England. Parret flytter herefter 2 år senere til Danmark, hvor M bliver ansat i en international virksomhed, og 3 år efter flytningen til Danmark bliver han udstationeret i USA. Her bliver parret boende i 3 år, og herefter følger en række år, hvor de skiftevis er i Danmark og i udlandet uden nogensinde at få bopæl i det samme land i 5 år. Efter 25 års ægteskab har de sammenlagt boet 10 år i Danmark og skal skilles her. Efter de legale regler finder engelsk ret anvendelse. Det er imidlertid klart, at ægtefællernes samlede tilknytning er nærmere til Danmark, og hvis en af ægtefællerne anmoder om det, kan domstolene derfor bestemme, at dansk ret skal anvendes på delingen af deres formuer.

Reglen kan også tænkes anvendt i tilfælde, hvor ægtefællerne har boet 5 år i en anden stat, end der hvor de boede efter ægteskabets indgåelse, men hvor de har bevaret en meget stærk tilknytning til den oprindelige stat.

Eksempel 2: M og H er begge franske statsborgere og boede i de første 40 år af ægteskabet i Frankrig. Herefter flytter de til Danmark for at være tæt på deres barn, men de ejer stadig en ejendom i Frankrig, hvor de tilbringer 3 måneder hver sommer. Efter 6 år i Danmark skal de skilles. Her vil der kunne argumenteres for, at de har bevaret en sådan tilknytning til Frankrig, at fransk ret stadig skal finde anvendelse på delingen af deres formuer.

Til stk. 6

I stk. 6 er det præciseret, at lovvalgsreglerne i stk. 1-5 ikke gælder, hvis ægtefællerne har indgået en lovvalgsaftale efter § 67. Har f.eks. ægtefæller med bopæl i Danmark således aftalt, at svensk ret skal finde anvendelse på deres formueforhold, og flytter de senere til Frankrig, ændres lovvalget ikke, uanset hvor længe de bor i Frankrig, medmindre de indgår en ny aftale.

Til § 67

§ 67 giver ægtefællerne mulighed for at aftale, hvilken stats lov der skal finde anvendelse på deres formueforhold. De kan aftale anvendelse af den stats lov, hvor en af dem har bopæl eller er statsborger på tidspunktet for aftalens indgåelse, eller hvortil en af dem flytter i umiddelbar

tilknytning hertil. Endvidere kan de aftale, at en stats lov, der tidligere har fundet anvendelse på deres formueforhold, på ny skal anvendes.

Eksempel: H er svensk statsborger, og M er tysk statsborger. Ved ægteskabets indgåelse bor de i Frankrig. 5 år senere flytter de til Danmark. 6 år senere går de til advokat og får at vide, at de legale regler fører til, at dansk ret skal anvendes. Det ønsker de ikke. De kan så i stedet vælge svensk, tysk eller fransk ret.

Der er ikke noget til hinder for, at ægtefæller kan aftale, at en bestemt stats lov skal finde anvendelse på deres formueforhold, selv om de efter den pågældende stats lov ikke ville kunne indgå ægteskab, herunder fordi de er af samme køn.

I en lovvalgsaftale bør det udtrykkeligt bestemmes, hvilken stats lov der finder anvendelse. Valget kan imidlertid også fremgå af en aftale, uden at lovvalget udtrykkeligt er nævnt. Dette vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis ægtefællerne indgår en ægtepagt, der er baseret på en forudsætning om, at dansk ret finder anvendelse, f.eks. gennem henvisninger til de danske regler om særeje, men hvor det ikke udtrykkeligt fremgår, at ægtefællerne ønsker at aftale dansk ret, f.eks. fordi de ikke er klar over, at en anden stats lov finder anvendelse.

En lovvalgsaftale kan ændres gennem en ny aftale.

Om formkravene henvises til § 68.

Til § 68

§ 68 fastlægger, hvilke formkrav en lovvalgsaftale efter § 67 skal opfylde for at være gyldig. Aftalen skal som minimum være skriftlig, dateret og underskrevet af begge ægtefæller. En digital signatur vil opfylde dette minimumsformkrav, idet det er udgangspunktet i dansk ret, at en digital signatur ligestilles med en fysisk underskrift. Skal ægtefællerne tillige opfylde formkravene i stk. 2, vil en digital signatur imidlertid ikke være tilstrækkelig, jf. lovudkastets kapitel 4.

Har begge ægtefæller bopæl i Danmark ved aftalens indgåelse, eller aftaler de, at dansk ret skal finde anvendelse, skal aftalen indgås ved ægtepagt og således opfylde formkravene i kapitel 4 i lovudkastet.

Bestemmelsen vedrører alene selve lovvalgsaftalen. Om en ægtepagt eller anden aftale mellem ægtefællerne om deres formueforhold er gyldig, afgøres efter det lands lov, som i henhold til aftale eller de legale regler finder anvendelse på deres formueforhold.

Eksempel: M og H er tyske statsborgere, bor i Danmark og indgår en lovvalgsaftale, hvorefter tysk ret skal finde anvendelse. Da begge ægtefæller bor i Danmark, skal lovvalgsaftalen indgås ved

ægtepagt for at være gyldig i Danmark. Senere ønsker ægtefællerne at indgå en aftale om særeje. Denne aftale skal opfylde de tyske formkrav til en sådan aftale for at være gyldig.

Til § 69

§ 69 regulerer, hvilken stats lov der skal afgøre lovvalgsaftalens materielle gyldighed. Dette vil navnlig sige, hvilket lands aftaleretlige regler der skal anvendes.

Dette spørgsmål skal efter lovudkastet afgøres efter dansk ret. Gør en ægtefælle således gældende, at en lovvalgsaftale er ugyldig på grund af tvang, svig eller efter aftalelovens § 36, afgøres spørgsmålet efter dansk ret.

Det er uden betydning for en lovvalgsaftales gyldighed i Danmark, om den aftalte stats lov tillader ægtefæller at indgå lovvalgsaftaler om deres formueforhold.

Til § 70

§ 70, stk. 1, fastslår, at det skal være den samme lov, der i det hele regulerer ægtefællernes formueordning. Det er således ikke muligt f.eks. at aftale, at ægtefællernes faste ejendomme skal reguleres efter engelsk ret, mens deres øvrige formue skal være undergivet belgisk ret.

Stk. 2 indeholder en regel om udelukkelse af såkaldt renvoi. Dette indebærer, at en henvisning til udenlandsk ret ikke omfatter en henvisning til den pågældende stats internationalprivatretlige regler om f.eks. lovvalg. Følger det af §§ 66 eller 67, at ægtefællernes formueordning er undergivet portugisisk ret, er det de materielle portugisiske retsregler, der finder anvendelse, og ikke de portugisiske internationalprivatretlige regler om lovvalg, der muligt ville føre til, at dansk ret fandt anvendelse.

Til § 71

Det følger af § 71, at danske domstole ikke skal anvende regler i udenlandsk lovgivning eller aftaler, der er gyldige efter udenlandsk ret, hvis disse regler indebærer forskelsbehandling på grundlag af køn, eller hvis reglerne lægger vægt på, hvem der er skyld i ægteskabets ophør. En aftale om, at en ægtefælle skal betale et beløb til den anden, hvis den pågældende har været utro, vil således ikke skulle anvendes af danske domstole, uanset om den er gyldig efter udenlandsk ret.

Det er ikke muligt at foretage en udtømmende opregning af, hvilke mulige regler, hvis anvendelse vil stride mod fundamentale danske retsprincipper (ordre public), og der er derfor medtaget en opsamlingsbestemmelse i stk. 2.

Til § 72

§ 72 fastslår, at der er fundamentale retsregler, som danske myndigheder altid skal anvende, uanset at ægtefællernes formueforhold er reguleret af udenlandsk ret.

Dette indebærer for det første, at reglerne om beskyttelse af ægtefællernes fælles helårsbolig altid finder anvendelse. Hvis boligen befinder sig her i landet, kan salg, pantsætning og udlejning m.v. ikke ske uden den anden ægtefælles samtykke eller statsforvaltningens tilladelse, jf. §§ 9-11, og behandles bodelingen i Danmark, har den ægtefælle, der ikke ejer boligen, ret til krydsende udtagelsesret, jf. § 46 og § 48, også selv om boligens værdi overstiger den pågældendes bodel, jf. § 47.

Det indebærer endvidere, at reglen i § 54 om kompensation til en ægtefælle, der er stillet urimeligt, finder anvendelse, hvis bodelingen behandles her i landet. Hvis de udenlandske regler og aftaler fører til, at en ægtefælle er stillet urimeligt, kan den anden ægtefælle således pålægges at betale et beløb efter § 54.

Internationale overenskomster

Til § 73

Reglen om indgåelse af overenskomster med andre stater og om adgangen til at fastsætte regler om nordiske forhold svarer til den gældende lovs § 53 a.

Reglen i § 53 b, stk. 2, om anvendelsen af bestemmelser i traktater på ægteskaber mellem personer af samme køn foreslås ikke medtaget, idet det overlades til ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold at overveje, om reglen er overflødig.

Kapitel 14

Statsforvaltningens fastsættelse af bidrag

Som det fremgår af lovudkastets § 1, stk. 3, kan en ægtefælle søge om, at statsforvaltningen fastsætter bidrag, hvis den anden ikke opfylder sin forsørgelsespligt. Regler om statsforvaltningens sagsbehandling findes i kapitel 15.

Forsømmelse af forsørgelsespligt

Til § 74

§ 74 giver en ægtefælle mulighed for at få tilkendt et bidrag, hvis den anden forsømmer sin forsørgelsespligt efter § 1. Bestemmelsen svarer til retsvirkningslovens § 5 med sproglige moderni-

seringer. Bestemmelsen finder anvendelse, hvis ægtefællerne lever sammen, eller hvis samlivet er ophævet af andre grunde end uoverensstemmelse.

Bestemmelse om bidrag træffes af statsforvaltningen. Fastsættelse af sådanne bidrag, mens ægtefællerne stadig lever sammen, forekommer meget sjældent i praksis. Afgørelsen må som hidtil ske ud fra et konkret skøn i det enkelte tilfælde, idet kriteriet er „i det omfang det må anses for rimeligt". Hidtidig praksis om bidragsfastsættelsen forudsættes opretholdt.

Efter samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse

Til § 75

§ 75 giver mulighed for at tilkende bidrag, når samlivet er ophævet på grund af uoverensstemmelse. Reglen erstatter retsvirkningslovens § 6, 2. pkt., og svarer i det væsentlige til denne.

Bidrag til børn er dog udgået af bestemmelsen, idet dette reguleres af lov om børns forsørgelse. Endvidere er sidste punktum i den nuværende lovs § 6 vedrørende skylden for samlivsophævelsen i overensstemmelse med gældende praksis fjernet. Det er således ikke sådan, at en ægtefælle, hvis handlinger udløser samlivsophævelsen, eksempelvis ved utroskab, udelukker sig selv fra at modtage et bidrag.

I stk. 2 præciseres det, at afgørelsen skal træffes under hensyn til, om ægtefællen har behov for bidrag, og om den anden har mulighed for at betale. Det svarer til kriterierne i ægteskabslovens § 50, stk. 2, 1. pkt.

Stk. 3 fastsætter varigheden af et bidrag efter stk. 1. Reglen, der er ny, svarer til gældende praksis. Den viser, at det er muligt at anmode om bidrag også under en verserende separations- eller skilsmissesag. Pligten til at betale bidrag bortfalder først, når spørgsmålet om bidragspligt efter ægteskabslovens § 50 er endeligt afgjort. Pligten til at betale bidrag efter § 75 vil således bortfalde, når der er udstedt bevilling til separation eller skilsmisse i statsforvaltningen, og der dermed er indgået en aftale om bidragspligten, eller når separations- eller skilsmissesagen for så vidt angår spørgsmålet om bidragspligt er endelig afgjort ved domstolene. Der kan derfor også søges om bidrag efter stk. 1 i den situation, hvor ægtefællerne er separerede eller skilt, men byrettens dom er anket for så vidt angår bidragsspørgsmålet.

I stk. 4 præciseres, at bidraget bortfalder, hvis samlivet genoptages.

Ændring af bidrag

Til § 76

§ 76, stk. 1, om ændring af bidrag efter §§ 74 eller 75 svarer til retsvirkningslovens § 8, 2. pkt. Dog er ændringskriterierne ændret sådan, at de svarer til kriterierne for ændring af fastsatte ægtefællebidrag efter ægteskabslovens § 53.

Stk. 2 omhandler muligheden for at ændre aftaler om bidrag, der er indgået i situationer som omhandlet i §§ 74 og 75. Reglen svarer som udgangspunkt til retsvirkningslovens § 9 med sproglige moderniseringer. Bestemmelsen omfatter i modsætning til den gældende bestemmelse i ægteskabslovens § 52 både aftaler, der var urimelige på tidspunktet for indgåelsen, og aftaler, der er blevet urimelige på grund af senere indtrufne forhold.

Kapitel 15

Sagsbehandling og klage m.v.

Sagsbehandling

Til § 77

Bestemmelsen er identisk med retsvirkningslovens § 52, som blev indsat ved lov nr. 552 af 2. juni 2014.

Til § 78

§ 78 omhandler indhentelse af oplysninger til brug for sager efter § 10 og kapitel 14.

Stk. 1, der omhandler anmodninger til en ægtefælle om oplysninger, svarer til retsvirkningslovens § 9 a, idet det er præciseret, at oplysningspligten også gælder sager om samtykke til salg m.v. af fast ejendom efter § 10.

Stk. 2, der omhandler de administrative myndigheders adgang til at indhente oplysninger fra told- og skatteforvaltningen, er identisk med retsvirkningslovens § 52 a, stk. 4.

Klage m.v.

Til § 79

§ 79 om klager over statsforvaltningens afgørelser efter loven, dvs. efter §§ 10, 74-75 og 76. Bestemmelsen erstatter retsvirkningslovens § 52 a, stk. 1 og 2.

Stk. 1 fastlægger, at klageinstansen er ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold. I praksis udøves ministerens kompetence af Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen. Bestemmelsen er identisk med den gældende § 52 a, stk. 1.

Stk. 2 om klagefristen svarer i store træk til den gældende § 52 a, stk. 2, som blev indsat i loven ved lov nr. 349 af 6. maj 2009 og ændret ved lov nr. 647 af 12. juni 2013. Bestemmelsen er udvidet til også at gælde afgørelser efter § 10.

Stk. 3 om hjemlen til at udstede administrative forskrifter er med sproglige ændringer identisk med retsvirkningslovens § 52 a, stk. 3.

Kapitel 16

Ikrafttræden og overgangsregler

Ikrafttræden m.v.

Til § 80

Stk. 1 fastsætter lovens ikrafttrædelsestidspunkt.

Af stk. 2 fremgår, at den gældende lov om ægteskabets retsvirkninger ophæves ved lovens ikrafttræden.

Ophævelse af en lov medfører som udgangspunkt, at bekendtgørelser udstedt i medfør af loven tillige ophæves. Det er derfor i stk. 3 bestemt, at den bekendtgørelse, hvorved ændringer i Den Nordiske Ægteskabskonvention er sat i kraft her i landet, forbliver i kraft. Hvis det senere måtte blive nødvendigt at ændre denne bekendtgørelse som følge af ændringer i Den Nordiske Ægteskabskonvention, kan bekendtgørelsen ophæves uden lovændring, og en ny kan udstedes i medfør af lovudkastets § 73.

Overgangsregler

Til § 81

Ifølge § 81 finder loven som udgangspunkt anvendelse for ægteskaber, der består ved lovens ikrafttræden, og hvor der ikke inden lovens ikrafttræden er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse, jf. § 34, og hvor en ægtefælle ikke er død inden ikrafttræden. Det indebærer, at det er de hidtil gældende regler i retsvirkningsloven og ægtefælleskifteloven, der skal anvendes under delingen, og ikke kapitel 8-11, hvis ophørsdagen er indtrådt før lovens ikrafttræden, selv om anmodningen om skifterettens bistand til delingen først indgives

senere. Ved dødsfald er det afgørende for anvendelsen af de ældre regler og ikke lovudkastets kapitel 12, om dødsfaldet er sket før lovens ikrafttræden, jf. § 61.

§ 81 indebærer, at de nye regler om begrænsning i adgangen til at sælge eller pantsætte en ejendom, der er særeje, også finder anvendelse i eksisterende ægteskaber, og at de nye regler om kompensation, jf. kapitel 10-11 og krydsende udtagelsesret, jf. § 46 ligeledes finder anvendelse ved bodelingen. Det betyder endvidere, at ægtepagter om særeje er gyldige, hvis ophørsdagen først indtræder efter lovens ikrafttræden, hvis der er tale om en aftale, der gyldigt kan indgås efter kapitel 3. Det er således uden betydning, om der var tale om en aftale, der ikke gyldigt kunne indgås før lovens ikrafttræden, f.eks. en aftale om gæld, der nu er gyldig efter § 19, eller en aftale f.eks. om et sumsæreje, hvis gyldighed efter de tidligere regler var tvivlsom.

Endvidere finder reglerne i §§ 36 og 37 om, i hvilket omfang gæld kan fratrækkes i den formue, der skal deles, anvendelse i alle tilfælde, hvor ophørsdagen indtræder efter lovens ikrafttræden, uanset hvornår gælden er stiftet.

Udgangspunktet om, at loven også omfatter eksisterende ægteskaber, er dog modificeret ved en række overgangsregler i §§ 82-96.

Til § 82

Af § 82 følger, at den nye regel i § 45 om trinvis ligedeling kun finder anvendelse i ægteskaber, der indgås efter lovens ikrafttræden. I ægteskaber indgået før lovens ikrafttræden skal alt, hvad ægtefællerne ejer, således som udgangspunkt deles lige efter reglerne i § 2 og § 33, medmindre de har aftalt andet, eller de har værdier, der kan holdes uden for delingen efter andre regler i lovudkastet.

I kortvarige ægteskaber indgået før lovens ikrafttræden kan der ske skævdeling efter den hidtidige bestemmelse i ægtefælleskiftelovens § 61.

Til § 83

Reglen fastsætter overgangsregler for de indskrænkninger i en ægtefælles ret til at råde over sine ejendele, der er fastsat i §§ 9-11, som afløser den gældende lovs § 18-20. De nye regler indebærer såvel en række udvidelser som indskrænkninger i forhold hertil.

Afgørende for, hvilke regler der finder anvendelse er, hvornår den disposition, der kræver samtykke enten efter de nye eller de gamle regler, er foretaget. Har en ægtefælle før lovens ikrafttræden foretaget en disposition, der ikke krævede samtykke efter de dagældende regler, men som kræver samtykke efter de nye, f.eks. pantsætning af en særejeejendom, som er ægtefællernes helårsbolig, er den gyldig, hvis den er foretaget før lovens ikrafttræden.

Har en ægtefælle derimod før lovens ikrafttræden uden samtykke foretaget en disposition uden samtykke, som efter de nye regler ikke kræver samtykke, f.eks. salg af et fællesejesommerhus, kan dispositionen omstødes efter de tidligere regler. Da den ægtefælle, der har foretaget dispositionen, blot kan foretage den igen, vil en omstødelsessag dog i de fleste tilfælde ikke have noget formål.

Til § 84

De nye formkrav i kapitel 4, hvorefter ægtepagter skal oprettes for notaren eller for vidner, finder anvendelse for ægtepagter, der oprettes efter lovens ikrafttræden. Ægtepagter oprettet før lovens ikrafttræden bevarer deres gyldighed efter lovens ikrafttræden, hvis de opfylder formkravene i den tidligere lov, dvs. at de er oprettet skriftligt og underskrevet af parterne, og at de tinglyses, jf. retsvirkningslovens §§ 35 og 37. Er ægtepagten ikke tinglyst før lovens ikrafttræden, forudsætter det, at den senest 6 måneder efter lovens ikrafttræden anmeldes til tinglysning i personbogen. Sker dette ikke, må ægtepagten oprettes på ny for en notar eller for vidner for at blive gyldig.

Til § 85

§ 85 regulerer, hvilke regler i kapitel 5, der finder anvendelse på deling af arv, gave og forsikringsydelse m.v. ved separation og skilsmisse.

I 1. pkt. fastslås, at de nye regler i kapitel 5 om arv, gave og forsikringsydelser m.v., som en ægtefælle har modtaget fra tredjemand, ikke finder anvendelse på arv, der er faldet før lovens ikrafttræden, og gaver, der er givet før dette tidspunkt, hvis modtageren var gift eller var i uskiftet bo, da loven trådte i kraft. Det samme gælder forsikrings- og pensionsydelser og lignende ydelser, hvor den begivenhed, der medførte ret til ydelsen, indtrådte før lovens ikrafttræden. I stedet gælder § 86.

Det indebærer, at arv og gave indgår i delingen, medmindre arvelader eller gavegiver har bestemt andet, jf. retsvirkningslovens § 28 a, eller ægtefællerne selv har aftalt andet ved ægtepagt. Tilsvarende gælder forsikrings- og pensionsydelser, medmindre forsikringstageren har truffet bestemmelse om særeje efter forsikringsaftalelovens § 103 eller pensionsopsparingslovens § 3.

Arv eller gave, der før lovens ikrafttræden er tilfaldet en ugift, frasepareret eller fraskilt person eller en enke eller enkemand, behandles efter de nye regler, hvis den pågældende indgår ægteskab efter lovens ikrafttræden.

Er en person gift ved lovens ikrafttræden, finder de gamle regler kun anvendelse ved skifte med denne ægtefælle. Bliver personen skilt eller enke/enkemand efter lovens ikrafttræden, men senere indgår nyt ægteskab, finder de nye regler anvendelse ved delingen med den nye ægtefælle.

Til § 86

§ 86 regulerer de tilfælde, hvor en ægtefælle før lovens ikrafttræden har modtaget arv eller gave, og tredjemand i medfør af retsvirkningslovens § 28 a har truffet bestemmelse om særeje. Det kan efter gældende ret i en række situationer give anledning til tvivl, om et aktiv, der delvist er erhvervet ved arv eller gave og delvist ved overtagelse af gæld og/eller delvis betaling af vederlag med fællesejemidler, bliver særeje i sin helhed, eller om der eventuelt opstår et såkaldt anpartssæreje. Overgangsreglen tager ikke stilling til disse tvivlsspørgsmål, men fastslår, at i det omfang en ægtefælle ved lovens ikrafttræden har aktiver, der efter de hidtil gældende regler er særeje i kraft af de hidtil gældende regler om tredjemandsbestemt særeje, forbliver disse aktiver ifølge stk.1 særeje, og ved dispositioner over aktiverne foretaget efter lovens ikrafttræden finder surrogatreglen i § 14 og reglerne om reguleringskrav i §§ 50 og 51 anvendelse.

Har en ægtefælle ved lovens ikrafttræden et krav efter de hidtil gældende regler i retsvirkningslovens §§ 23, stk. 2 eller 3, som følge af overførsler mellem særeje og fælleseje, vil dette krav ifølge stk. 2 kunne gøres gældende ved deling af ægtefællernes formuer efter reglerne i §§ 50 og 63. Det indebærer, at den udvidede adgang til at få kravet fyldestgjort, jf. § 50, stk. 5, og adgangen til at gøre kravet gældende, selv om en del af boet overtages til uskiftet bo, jf. § 63, finder anvendelse.

Overgangsreglen indebærer, at hvis en ægtefælle, der var gift eller i uskiftet bo ved lovens ikrafttræden, har modtaget arv eller gave forud for lovens ikrafttræden, og tredjemand har truffet bestemmelse om særeje, skal det først afgøres, hvilke surrogater for arven, der var i behold ved lovens ikrafttræden. Denne afgørelse skal træffes efter de hidtil gældende regler og kan eventuelt føre til, at et aktiv, der delvist er erhvervet ved arv eller gave og delvist ved betaling af fællesejemidler, er f.eks. ¼ fuldstændigt særeje og ¾ fælleseje. Der skal endvidere tages stilling til, om ægtefællerne ved lovens ikrafttræden havde vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23, stk. 2 og 3, f.eks. som følge af, at et arvet beløb er anvendt til forbedring af et aktiv, der indgår i delingen. Et vederlagskrav efter de hidtil gældende regler kan imidlertid også være opstået som følge af, at et aktiv er erhvervet delvist ved arv, men arven udgjorde så lille en del af aktivets værdi, at arvelader ikke har kunnet bestemme særeje for hele aktivet.

Hvis ægtefællen efter de hidtil gældende regler ved lovens ikrafttræden havde et aktiv, der var tredjemandsbestemt særeje, forbliver aktivet særeje, og eventuelle fremtidige dispositioner over aktivet reguleres af surrogatreglen i § 14 og reguleringskravsreglerne i §§ 50 og 51.

Eksempel 1: M, der er gift med H, arvede før lovens ikrafttræden et ubehæftet sommerhus til en værdi af 500.000 kr. Arvelader havde bestemt, at sommerhuset skulle være skilsmissesæreje. M skal nu skilles, og sommerhuset er i dag 2 mio. kr. værd. Som følge af overgangsreglen er sommerhuset fortsat skilsmissesæreje, og M skal ikke dele værdien heraf med H.

Eksempel 2: M, der er gift med H, har før lovens ikrafttræden modtaget en arv på 200.000 kr., som ifølge arveladers testamente er fuldstændigt særeje. M har før lovens ikrafttræden anvendt arven til at betale en gæld i sin ejendom, der var fælleseje. Dette udløste et vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23, stk. 3. Ved et senere skifte med H, kan M gøre dette krav gældende i overensstemmelse med reglerne i § 51, og hvis han dør først, og H vælger uskiftet bo, kan hans arvinger gøre kravet gældende efter § 63.

Eksempel 3: M, der er gift med H, fik før lovens ikrafttræden overdraget en ejendom med en bestemmelse fra gavegiver om, at gaven skulle være fuldstændigt særeje. Ejendommens værdi ved overdragelsen var 5 mio. kr., hvoraf 500.000 kr. udgjorde en gave, mens M overtog gæld for 4.5 mio. kr. Det antages, at gavemomentet efter en konkret vurdering efter de hidtil gældende regler er utilstrækkeligt til, at hele ejendommen blev særeje. Ejendommen indgår således i delingen på skifte med H, men M havde ved lovens ikrafttræden et reguleringskrav efter retsvirkningslovens § 23, stk. 3, på som udgangspunkt 500.000 kr., der kan gøres gældende på skiftet. På skiftet finder reglerne i § 51 og eventuelt § 63 anvendelse med hensyn til, i hvilke aktiver kravet kan fyldestgøres, herunder reglerne om fremgangsmåden ved overtagelse af boet til uskiftet bo.

Reglerne om tredjemandsbestemt særeje modtaget før lovens ikrafttræden finder ifølge stk. 3 også anvendelse på båndlagt arv, der senere frigives, og som efter den hidtil gældende regel i arvelovens § 58 er ægtefællebegunstigende kombinationssæreje, medmindre andet er bestemt af arvelader.

Til § 87

§ 87 er en fortolkningsregel for testamenter, der indeholder bestemmelser om, at arv skal være skilsmissesæreje eller fuldstændigt særeje. Fortolkningsreglen finder tilsvarende anvendelse på begunstigelsesindsættelser efter forsikringsaftalelovens § 103, stk. 2, og pensionsopsparingslovens § 3, stk. 2, jf. § 88.

Af nr. 1 fremgår, at en bestemmelse om, at en modtaget arv eller gave skal være fælleseje, skal forstås som en bestemmelse efter § 27, stk.1, nr. 1.

En bestemmelse om skilsmissesæreje skal ifølge nr. 2 forstås som en bestemmelse om, at arvens værdi skal indgå ved delingen som følge af død, men ikke ved separation eller skilsmisse, jf. § 27, stk. 1, nr. 2.

En bestemmelse om, at arven skal være fuldstændigt særeje, skal ifølge nr. 3 forstås som en bestemmelse om, at arvens værdi ikke skal indgå i delingen ved hverken separation, skilsmisse eller død, jf. § 27, stk. 1, nr. 3, med den virkning, at arvingen og dennes ægtefælle er afskåret fra at indgå en aftale om, at arvens værdi skal indgå i delingen, jf. § 28.

Den tidligere formodningsregel i § 17 i lov nr. 396 af 13. juni 1990, der trådte i kraft den 1. juli 1990, hvorefter bestemmelser om særeje i testamenter, der var oprettet inden lovens ikrafttræden, skal forstås som bestemmelser om skilsmissesæreje, medmindre andet fremgår af omstændighederne, medmindre testator er afgået ved døden inden lovens ikrafttræden, eller hvis den testamentariske bestemmelse er gjort uigenkaldelig, er ikke videreført. Har testator alene bestemt, at arven skal være særeje, skal dette således efter nr. 4 anses som en bestemmelse efter § 27, stk. 1, nr. 3, medmindre arven er omfattet af overgangsreglen i § 86.

Til § 88

Reglen fastslår, at overgangsreglen i § 86 og fortolkningsreglen i § 87 finder tilsvarende anvendelse, når tredjemand efter reglerne i pensionsopsparingsloven eller forsikringsaftaleloven har truffet bestemmelse om særeje. Det afgørende for, om overgangsreglen i § 86 finder anvendelse, er her tidspunktet for den begivenhed, der udløste udbetalingen af forsikringen eller pensionsordningen, dvs. typisk forsikringstagerens eller kontohaverens død.

Til § 89

Reglen regulerer, hvornår de nye regler om ægtefællers gaver i kapitel 6 finder anvendelse. §§ 30-32 gælder ifølge stk. 2 for gaver, der gives efter lovens ikrafttræden.

Ophævelsen af kravet om, at gaver som udgangspunkt kræver ægtepagt, gælder for gaver, der gives efter lovens ikrafttræden. Gaver givet uden ægtepagt før dette tidspunkt er derfor ugyldige, medmindre der er tale om sædvanlige gaver, eller gaven er omfattet af tantiemereglen i retsvirkningslovens § 31.

Ifølge stk.1 skal disse gaver anses for gyldigt givet på tidspunktet for lovens ikrafttræden, medmindre ophørsdagen, jf. § 34, er indtrådt forinden, eller enten giverægtefællen eller en af dennes kreditorer inden lovens ikrafttræden har fremsat krav om, at gaven tilbagegives, og at der er foretaget retsskridt som omfattet af forældelseslovens kapitel 5 med henblik på at få kravet gennemført.

At gaven anses for givet på tidspunktet for lovens ikrafttræden, indebærer, at det er giverens solvens på dette tidspunkt, der er afgørende for, om en kreditor kan rejse krav mod modtageren efter § 31, og at krav kan rejses af kreditorer, der havde et krav ved lovens ikrafttræden, selv om de ikke havde et krav, da gaven blev givet.

Er en gave gyldigt givet før lovens ikrafttræden, kan kreditorer ifølge stk.1, 2. pkt., rejse krav mod modtagerægtefællen efter den hidtidige regel i retsvirkningslovens § 33.

Den nye regel i § 32 om omstødelse af gaver til tredjemand finder kun anvendelse på gaver, der gives efter lovens ikrafttræden.

Til § 90

Den foreslåede bestemmelse i § 34, stk. 2, om, hvilket tidspunkt der er afgørende for opgørelsen af parternes aktiver og passiver (ophørsdagen), hvis en anmodning om separation eller skilsmisse tilbagekaldes, afslås eller afvises, finder også anvendelse på anmodninger, der er fremsat før lovens ikrafttræden, hvis tilbagekaldelsen m.v. sker efter lovens ikrafttræden. Har en ægtefælle således før lovens ikrafttræden anmodet om separation, og tilbagekalder den pågældende anmodningen efter lovens ikrafttræden, gælder den oprindelige ophørsdato efter ægtefælleskiftelovens § 51, hvis den anden ægtefælle inden for fristerne i § 34, stk. 2, anmoder om separation.

Til § 91

Bestemmelsen fastslår, at reglerne om regulerings- og misbrugskrav i §§ 50-52 også finder anvendelse på dispositioner, der er foretaget før lovens ikrafttræden. Reglerne i §§ 50-52 er i det væsentlige en tydeliggørelse af retsstillingen efter retsvirkningslovens § 23, og disse indebærer således ikke væsentlige ændringer af parternes retsstilling.

For så vidt angår arv, der er tredjemandsbestemt særeje, og som forbliver særeje i kraft af overgangsreglen i § 86, kan der som beskrevet i bemærkningerne til denne bestemmelse være vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23, som ikke kan opstå efter de nye regler, hvor det alene er arvens værdi ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen. Som beskrevet i bemærkningerne til § 86 bevares disse vederlagskrav og kan gøres gældende efter lovens ikrafttræden.

Til § 92

De nye regler i kapitel 13 om, hvilken stats lov der finder anvendelse på ægtefællernes formueforhold, finder anvendelse fra og med lovens ikrafttræden. Det betyder, at der i nogle ægteskaber vil ske en ændring i, hvilken stats lov der finder anvendelse. Skiftet i anvendt lov har ikke betydning i forhold til dispositioner, der er foretaget inden lovens ikrafttræden. Var et ægtepars formueforhold f.eks. før lovens ikrafttræden reguleret af fransk lov, og har en ægtefælle før lovens ikrafttræden foretaget en disposition, der efter dansk, men ikke fransk ret, kræver samtykke fra ægtefællen, bliver dispositionen ikke ugyldig som følge af lovskiftet.

Ægtefællerne kan indgå en lovvalgsaftale efter § 92, således at den lov, der fandt anvendelse indtil lovens ikrafttræden, skal finde anvendelse. Dette gælder også i de formentlig meget sjældne tilfælde, hvor den lov, der fandt anvendelse før lovens ikrafttræden, ikke var en lov, der er omfattet af valgmulighederne i § 67. Lovvalgsaftalen skal overholde formkravene i § 68. Har ægtefællerne før lovens ikrafttræden indgået en lovvalgsaftale, er aftalen gyldig fra lovens ikrafttræden, medmindre ophørsdagen, jf. § 34 er indtrådt forinden, hvis aftalen opfylder betingelserne i kapitel 13. Det er således uden betydning, at aftalen efter dansk ret var ugyldig, da den blev indgået.

Til § 93

Det følger af retsvirkningslovens § 53, stk. 2, at en ægtepagt, oprettet af en mand, der ikke har bopæl her i landet, og gyldig efter hans hjemsteds love, når han bosætter sig her i landet, er gyldig her, for så vidt den ikke strider mod retsvirkningsloven. I forhold til tredjemand er gyldigheden dog betinget af, at ægtepagten inden 1 måned, efter at manden har taget bopæl her, anmeldes til personbogen. Sker anmeldelse senere, regnes retsvirkningen først fra anmeldelsesdagen.

Denne regel videreføres ikke, og fremover vil en ægtepagt oprettet af en person med bopæl i udlandet være gyldig her i landet, hvis den er gyldig efter den lov, der anvendes på ægtefællernes formueforhold efter kapitel 13.

Det foreslås, at også ægtepagter, der skulle have været tinglyst efter retsvirkningslovens § 53, stk. 2, men ikke er blevet det, skal være gyldige efter lovens ikrafttræden efter samme regler som andre udenlandske ægtepagter.

Til § 94

Ved lovens ikrafttræden ophæves retsvirkningslovens § 11, hvorefter en ægtefælle kunne foretage visse indkøb til familiens og hustruens behov med den virkning, at også den anden ægtefælle hæfter for gælden. Er retshandler omfattet af § 11 indgået før lovens ikrafttræden, hæfter begge ægtefæller også efter lovens ikrafttræden i overensstemmelse med § 11.

Til § 95

Bestemmelsen fastslår, at anmodninger om underholdsbidrag til en ægtefælle, der er modtaget i statsforvaltningen før lovens ikrafttræden, færdigbehandles efter de hidtil gældende regler. Da der ikke er foreslået materielle ændringer af disse regler, har dette alene betydning for, hvilke bestemmelser der skal citeres i afgørelserne.

Til § 96

Ved lovens ikrafttræden ophæves retsvirkningslovens kapitel 5 om bosondring. Anmodninger om bosondring, der er modtaget i skifteretten før lovens ikrafttræden, færdigbehandles efter de hidtidige regler.

Territorial anvendelse

Til § 97

Bestemmelsen fastslår lovens territorielle anvendelsesområde.

KAPITEL 1
UDVALGETS NEDSÆTTELSE OG ARBEJDE

1. UDVALGETS KOMMISSORIUM

I oktober 2009 nedsatte Justitsministeriet Retsvirkningslovsudvalget. I forbindelse med regeringsdannelsen i oktober 2011 blev udvalget sammen med det familieretlige område overført til Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

Udvalgets kommissorium er følgende:

*„**1.** Den familieretlige lovgivning bygger på Familieretskommissionens arbejde fra begyndelsen af 1900-tallet.*

Den gældende lov om ægteskabets retsvirkninger (retsvirkningsloven) er fra 1925. Siden lovens gennemførelse er den kun ændret på enkelte punkter, og loven er således i sin grundstruktur stort set uændret. De materielle regler om ægtefællers formueforhold er alene ændret ved revisionen af reglerne om særeje i 1990 og revisionen af reglerne om ægtefællers pensioner i 2006. Disse ændringer berørte imidlertid ikke de grundlæggende regler om formueforholdene mellem ægtefæller.

Siden retsvirkningsloven blev gennemført i 1925, har samfundet udviklet sig væsentligt. Der er bl.a. sket betydelige ændringer i familiemønstret, ligesom der er sket en væsentlig stigning i skilsmissehyppigheden.

Udviklingen gør det aktuelt at overveje, om der er behov for at ændre reglerne om ægtefællers formueforhold med henblik på at tilpasse reglerne til de nuværende samfunds- og familieforhold.

Herudover giver også de ændringer, der er sket på det familieretlige område med den nye arvelov fra 2007 og reglerne om ægtefællers pensioner fra 2006, samt det arbejde, der pågår i Ægtefælleskifteudvalget, grundlag for at overveje en samlet revision af de materielle regler om ægtefællers formueforhold.

På den anførte baggrund har Justitsministeriet besluttet at nedsætte et udvalg, der skal foretage en samlet gennemgang af reglerne om ægtefællers formueforhold og overveje, om reglerne bør ændres.

2. *Udvalget skal i den forbindelse gennemgå og overveje reglerne om ægtefællers formueforhold i retsvirkningsloven, idet lovens regler om pensioners behandling ved skifte dog ikke skal inddrages i udvalgets overvejelser.*

Udvalget skal endvidere overveje en revision af de bestemmelser i lov om skifte af fællesbo, som regulerer materielle spørgsmål om deling af ægtefællernes formue ved ægteskabets ophør. Herudover skal udvalget overveje de ægteskabs- og skifteretlige spørgsmål samt tilsvarende spørgsmål for ugifte samlevende, som den såkaldte bortvisningsordning, jf. lov nr. 449 af 9. juni 2004, kan give anledning til.

I pkt. 2-4 omtales de spørgsmål, som udvalget særligt skal behandle.

2.1*. Som anført ovenfor er retsvirkningsloven fra 1925, og loven er i sin grundstruktur stort set uændret. Udvalget skal på den baggrund foretage en gennemgang af lovens bestemmelser om ægtefællers formueforhold.*

Udvalget skal bl.a. overveje, om den grundlæggende legale formueordning om formuefællesskab fortsat er tidssvarende.

Det fremgår af retsvirkningslovens § 15, stk. 1, at alt, hvad ægtefællerne ejer ved ægteskabets indgåelse eller senere erhverver, indgår i almindeligt formuefællesskab mellem dem, for så vidt det ikke er gjort til særeje. Denne såkaldte legale formueordning indebærer som udgangspunkt, at fællesboet ved ægteskabets ophør skal deles mellem ægtefællerne.

Den legale formueordning stammer fra 1925, hvor en hustru i overensstemmelse med datidens familiemønster ofte var hjemmearbejdende og uden formue.

Familiemønstret har imidlertid ændret sig væsentligt siden 1925, og skilsmissehyppigheden har været stigende. Der kan i det lys rejses spørgsmål ved, om det er tidssvarende at fastholde den grundlæggende legale formueordning om formuefællesskab.

På den baggrund skal udvalget overveje, om det gældende udgangspunkt om formuefællesskab mellem ægtefæller skal fastholdes. Udvalget skal i den forbindelse bl.a. overveje, om der bør fastsættes regler, hvorefter det, der bringes ind i ægteskabet, samt arv og gave, der er modtaget før eller modtages under ægteskabet, skal holdes uden for formuefællesskabet. Endvidere skal udvalget overveje, om de gældende bestemmelser, der giver mulighed for at fravige de legale delingsregler, bør ændres. I den forbindelse skal udvalget bl.a. også overveje bestemmelsen i ægteskabslovens § 56.

2.2*. Udvalget skal endvidere overveje, om retsvirkningslovens bestemmelser om særeje bør ændres.*

Ved lov nr. 396 af 13. juni 1990 blev der gennemført en væsentlig ændring af retsvirkningslovens regler om særeje. Formålet med lovændringen var navnlig at udvide ægtefællers mulighed for ved ægtepagt at aftale en anden formueordning end den legale formueordning. Det var i den forbindelse bl.a. formålet at gøre det muligt for ægtefæller at kombinere særeje på et skilsmisseskifte med en adgang til at sidde i uskiftet bo ved den ene ægtefælles død.

Udvalget skal bl.a. i lyset af lovændringen i 1990 overveje, om der er behov for yderligere ændringer af retsvirkningslovens bestemmelser om særeje. Udvalget skal i den forbindelse bl.a. overveje den nærmere afgrænsning af reglerne om særeje samt ægtefællers aftalemulighede r.

2.3. *Udvalget skal desuden overveje afgrænsningen af sameje i de situationer, hvor ægtefæller ikke har aftalt sameje.*

Sameje foreligger, når ejendomsretten til et aktiv tilkommer flere i forening med en brøkdel til hver. Ægtefæller kan aftale at købe et aktiv i sameje, og de kan aftale sameje om et aktiv, som den ene ægtefælle allerede ejer. Herudover kan sameje opstå ved, at begge ægtefæller bidrager til anskaffelsen af et aktiv. Ejes et aktiv i sameje mellem ægtefæller, indgår hver ægtefælles ideelle anpart af aktivet i ægtefællens bodel eller særeje.

Der kan imidlertid opstå særlige afgrænsningsproblemer i forhold til sameje mellem ægtefæller i de tilfælde, hvor en ægtefælle investerer i et aktiv, der tilhører den anden ægtefælles særeje.

Endvidere kan der i retspraksis konstateres tilbageholdenhed fra domstolenes side overfor at fastslå „stiltiende" sameje i situationer, hvor en ægtefælle efterfølgende investerer i et aktiv, der allerede er erhvervet af den anden ægtefælle.

Udvalget skal på den baggrund overveje afgrænsningen af sameje i de situationer, hvor ægtefæller ikke har aftalt sameje. Udvalget skal i den forbindelse også overveje, om det under visse betingelser bør kunne fastsættes, at en ægtefælle er medejer af et aktiv, der hører til den anden ægtefælles særeje.

2.4*. Herudover skal udvalget overveje behovet for en ændring af bestemmelserne i retsvirkningsloven om ægtefællers forsørgelses- og underholdspligt.*

Retsvirkningsloven indeholder i kapitel 1 bestemmelser om ægtefællers gensidige forsørgelsespligt og om adgangen til at pålægge en ægtefælle at betale ægtefællebidrag til den anden ægtefælle, hvis forsørgelsespligten misligholdes.

Retsvirkningsloven indeholder endvidere mulighed for at pålægge den ene ægtefælle at overlade brugen af løsøre til den anden ægtefælle. Herudover indeholder loven bestemmelser om, at hver af ægtefællerne under samlivet i forhold til tredjemand er berettiget til at indgå retshandler til fyldestgørelse af den daglige husholdnings eller børnenes fornødenheder, som sædvanlig foreta-

ges i dette øjemed, med den virkning, at begge ægtefæller hæfter for gælden. Samme ret har hustruen med hensyn til sædvanlige retshandler til fyldestgørelse af sine særlige behov.

Ændringerne i familiemønsteret siden gennemførelsen af retsvirkningsloven i 1925 gør det aktuelt at overveje, om de nævnte regler om forsørgelses- og underholdspligt m.v. er tidssvarende.

Udvalget skal derfor overveje behovet for at ændre reglerne i retsvirkningsloven om ægtefællers forsørgelses- og underholdspligt samt behovet for at ændre lovens regler om overladelse af løsøre og hæftelse for gæld.

***2.5.** Udvalget skal desuden overveje retsvirkningslovens bestemmelser om international privatretlige forhold.*

Ifølge dansk ret er formueforholdet mellem ægtefæller som hovedregel underlagt mandens domicillov ved ægteskabets indgåelse.

Det følger af retsvirkningslovens § 53, at loven også kommer til anvendelse på ægtepagter, som indgås uden for landet, når manden har bopæl her. Herudover indeholder § 53 regler om gyldigheden af udenlandske ægtepagter både i forhold til det indbyrdes forhold mellem ægtefællerne og i forhold til tredjemand.

Af retsvirkningslovens § 53 a følger det, at regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om ægteskabets retsvirkninger, og at justitsministeren kan fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om ægteskabets retsvirkninger.

Udvalget skal overveje, om der er behov for at ændre retsvirkningslovens bestemmelser om international privatretlige forhold.

***2.6.** Endvidere skal udvalget overveje reglerne om beskyttelse af familiens bolig under ægteskabet og om retten til familiens bolig ved separation og skilsmisse.*

Den gældende lovgivning indeholder regler om beskyttelse af familiens bolig under ægteskabet, som har til formål at sikre familiens bolig, selv om den ægtefælle, der ejer boligen eller er lejer af den, ensidigt foretager dispositioner over boligen.

Lovgivningen indeholder således regler, der beskytter familiens bolig imod bl.a. salg, pantsætning, fremleje og opsigelse. De pågældende regler findes i retsvirkningsloven og lejeloven. Der findes imidlertid ikke regler, som beskytter en ejerbolig, der fungerer som familiens bolig, mod salg og pantsætning, hvis den pågældende bolig er særeje. Tilsvarende findes der ikke regler, som beskytter mod salg og pantsætning af en andelsbolig eller af boligtyper såsom boligaktieselskaber og boliganpartsselskaber.

Det er herudover ved separation og skilsmisse ofte et spørgsmål, hvem af ægtefællerne der skal overtage familiens hidtidige bolig. Dette spørgsmål er – afhængigt af, hvilken boligtype der er tale om – efter de gældende regler reguleret i henholdsvis lejeloven, fællesboskifteloven og retsvirkningsloven. For så vidt angår andelsboliger er adgangen til at overtage boligen som udgangspunkt reguleret af vedtægterne for andelsforeningen.

Udvalget skal overveje, om reglerne om beskyttelse af familiens bolig under ægteskabet bør ændres. Endvidere skal udvalget overveje, om der er behov for at ændre reglerne om retten til familiens bolig ved separation eller skilsmisse, herunder om der bør være adgang til at træffe en midlertidig afgørelse om brugen af det fælles hjem. Udvalget skal desuden overveje, om det bør være muligt at udlægge familiens bolig til en ægtefælle, selv om boligen er den anden ægtefælles særeje.

***3**. Udvalget skal derudover overveje en revision af de bestemmelser i lov om skifte af fællesbo, som regulerer materielle spørgsmål om deling af ægtefællernes formue ved ægteskabets ophør. Det drejer sig navnlig om bestemmelserne i § 65, stk. 1, 2. pkt., og stk. 3, om opgørelse af bodele samt bestemmelserne om ligedeling af fællesboet i § 68 og undtagelserne hertil i §§ 68 a – 70. Endvidere skal udvalget overveje bestemmelsen i § 70 a, stk. 2, om muligheden for krydsende udtagelsesret.*

***4**. Endelig skal udvalget i lyset af strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1439/2004 om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet m.v. overveje de ægteskabs- og skifteretlige spørgsmål samt tilsvarende spørgsmål for ugifte samlevende, som den såkaldte bortvisningsordning, jf. lov nr. 449 af 9. juni 2004, kan give anledning til. Udvalget skal herunder overveje behovet og muligheden for at skabe adgang til en hurtig, eventuel midlertidig, afgørelse om brugen af det fælles hjem.*

***5**. Udvalget kan behandle andre relevante problemstillinger vedrørende ægtefællers formueforhold, som det måtte findes hensigtsmæssigt at tage op.*

På de områder, hvor udvalget finder, at der er behov for en ændring af gældende ret, anmodes udvalget om at udarbejde lovudkast.

Udvalget kan som led i sit arbejde nedsætte underarbejdsgrupper og kan inddrage ekstern ekspertise til brug for overvejelserne om bestemte aspekter af ægtefællers formueforhold samt indhente statistiske oplysninger m.v.

Udvalget kan endvidere afholde møder med berørte myndigheder og organisationer, der ikke er repræsenteret i udvalget.

I lyset af traditionen for samarbejde mellem de nordiske lande på det familieretlige område bør udvalget i sit arbejde inddrage udviklingstendenserne i de øvrige nordiske lande. Udvalget bør i øvrigt i relevant omfang indhente oplysninger om fremmed ret til brug for sine overvejelser.

Udvalget skal tilrettelægge sit arbejde således, at det så vidt muligt afsluttes inden for 3 år.

6. *Udvalget sammensættes således:*

Formand: Landsdommer Anne Louise Bormann, Østre Landsret
1 medlem udpeget efter indstilling fra Den Danske Dommerforening
1 medlem udpeget efter indstilling fra Dommerfuldmægtigforeningen
1 medlem udpeget efter indstilling fra Advokatrådet
1 medlem udpeget efter indstilling fra Danske Advokater
1 medlem udpeget efter indstilling fra Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Offentlige Chefer i Statsforvaltningerne og Foreningen af Statsforvaltningsjurister
1 medlem fra universiteterne
1 medlem, som er særlig sagkyndig i familieret
1 medlem fra Justitsministeriet
1 medlem fra Familiestyrelsen
Udvalgets sekretariatsfunktioner varetages af Familiestyrelsen og Justitsministeriet".

2. UDVALGETS SAMMENSÆTNING

Ved afgivelsen af denne betænkning havde udvalget følgende sammensætning:

Formand:

Anne Louise Bormann, Østre Landsret

Medlemmer:

Dommer Mogens Pedersen, Retten i Roskilde
(udpeget efter indstilling fra Den Danske Dommerforening)

Dommerfuldmægtig Stine Fink Hansen (tidligere Nielsen), Københavns Byret
(udpeget efter indstilling fra Dommerfuldmægtigforeningen)

Advokat Jørgen U. Grønborg
(udpeget efter indstilling fra Advokatrådet)

Advokat Kirsten Reimers-Lund
(udpeget efter indstilling fra Danske Advokater)

Kontorchef Bente Koudal Sørensen, Statsforvaltningen
(udpeget efter indstilling fra Foreningen af Statsforvaltningsdirektører, Foreningen af Offentlige Chefer i Statsforvaltningerne og Foreningen af Statsforvaltningsjurister)

Professor Irene Nørgaard, Århus Universitet
(repræsentant fra universiteterne)

Fhv. landsdommer Svend Danielsen
(ekstern, særlig sagkyndig i familieret)

Afdelingschef Lennart Houmann, Justitsministeriet
(repræsentant fra Justitsministeriet)

Fhv. afdelingschef Dorrit Sylvest Nielsen
(repræsentant fra Ankestyrelsen, tidligere Familiestyrelsen)

Specialkonsulent Lars Thøgersen, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold
(repræsentant fra Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold)

Sekretariatet:

Specialkonsulent Karin Kliem Dahlgaard og stud.jur. Julie Riis Rasmussen, Ankestyrelsen.

Dommerfuldmægtigforeningen var fra arbejdets begyndelse repræsenteret af dommerfuldmægtig David Bar-Shalom. Han blev afløst af dommerfuldmægtig Stine Fink Hansen i august 2010. Justitsministeriet var fra arbejdets begyndelse repræsenteret af kontorchef Anette Voigt Arnsted. Hun blev afløst af kontorchef (nu afdelingschef) Lennart Houmann i marts 2010. Lennart Houmann udtrådte af udvalget i forbindelse med ressortomlægningen den 3. oktober 2011, hvor udvalget blev overført til Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

Familiestyrelsen blev den 1. januar 2012 indfusioneret som en afdeling (Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen) i Ankestyrelsen. I december 2012 blev en del af de opgaver, som Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, varetog overført til Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forholds departement. Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, fortsatte dog sekretariatsfunktionen for udvalget. Som følge af omlægningen indtrådte specialkonsulent Lars Thøgersen i udvalget i december 2012 som repræsentant for Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold. Chefkonsulent Nanna Fischer indtrådte på samme tidspunkt som ny repræsentant for Justitsministeriet. Nanna Fischer udtrådte af udvalget i januar 2014, hvorefter afdelingschef Lennart Houmann genindtrådte som repræsentant for Justitsministeriet. Dorrit Sylvest Nielsen gik på pension den 1. juli 2014, men fortsatte som medlem af udvalget.

Ved udvalgets nedsættelse var fuldmægtig Nikolaj Krohn-Rasmussen (Familiestyrelsen) sekretær for udvalget sammen med fuldmægtig Louise Vadheim Guldberg (Justitsministeriet), som blev efterfulgt af fuldmægtig Mette Kølby Miller-Harris (Justitsministeriet). Mette Kølby Miller-Harris blev efterfulgt af fuldmægtig Michelle Argir Simonsen (Justitsministeriet). I forbindelse med ressortomlægningen i 2011 udtrådte Justitsministeriet af sekretariatet. Specialkonsulent

Karin Kliem Dahlgaard indtrådte i sekretariatet den 1. januar 2011, og fuldmægtig Nikolaj Krohn-Rasmussen udtrådte af sekretariatet den 1. juli 2012. Fra udvalgets nedsættelse og indtil den 1. december 2012 var kontorchef Malene Vestergaard, Familiestyrelsen leder af sekretariatet.

3. UDVALGETS ARBEJDE

Med denne betænkning afslutter udvalget sit arbejde med revision af lov om ægteskabets retsvirkninger.

Størstedelen af udvalgets forslag i betænkningen støttes af et enigt udvalg, mens udvalget på enkelte bestemmelser er delt på et flertal og et eller flere mindretal.

De to medlemmer af udvalget, der repræsenterer regeringen (Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold og Justitsministeriet) har meddelt, at en stillingtagen til udvalgets forslag afventer, at udvalget har afsluttet sit arbejde, jf. kapitel 2.

Udvalget har afholdt 40 heldagsmøder. Udvalget holdt det første møde den 5. januar 2010. Det sidste møde blev afholdt den 9. oktober 2014. Lovændringer efter dette tidspunkt er derfor ikke indgået i udvalgets overvejelser.

Udvalget har, hvor det er anset for relevant, inddraget andre landes lovgivning, navnlig de nordiske lande.

Formanden og enkelte af udvalgets medlemmer samt sekretariatet har desuden deltaget i to konferencer under „Commission on European Family Law" (CEFL), Cambridge i april 2010 og Bonn i august 2013. Resultatet af kommissionens arbejde med harmonisering af familieretten i Europa er beskrevet i kapitel 5.

Professor Tone Sverdrup, Oslo Universitet, orienterede den 20. juni 2011 udvalget om den norske formueordning, navnlig i forhold til reglerne om skævdeling, gæld og vederlagskrav.

Dr. Jens Scherpe, University of Cambridge, orienterede den 2. september 2011 udvalget om den tyske formueordning.

Professor Peter Arnt Nielsen, Copenhagen Business School har deltaget i flere møder i udvalget vedrørende international privatret.

Til brug for sit arbejde har udvalget fået udarbejdet følgende undersøgelser: Ægteskab, skilsmisse og formuedeling (Justitsministeriets forskningsafdeling, august 2011), ægtepagtsundersøgelse (stud.jur. Susanne Højgaard Larsen, Århus Universitet, september 2010) og rundspørge ved-

rørende bosondringer (dommerfuldmægtig Stine Fink Hansen, marts 2011). Der henvises til betænkningens kapitel 4 og kapitel 15, afsnit 2.3.1., samt bilagene til betænkningen.

4. TERMINOLOGI OG ANVENDTE FORKORTELSER

Udvalget har tilstræbt at forklare den valgte terminologi, efterhånden som den fremkommer i betænkningen. Visse ord og begreber går dog igennem hele betænkningen og er så centrale for udvalgsarbejdet, at udvalget har fundet det hensigtsmæssigt med en indledningsvis forklaring:

Bodel: Den del af fællesejet, som en ægtefælle har indbragt i ægteskabet eller senere har erhvervet.

Boslod: Den del af fællesboet, som en ægtefælle ved formuefællesskabets ophør (separation, skilsmisse eller en ægtefælles død) har krav på ved skiftet.

Bosondring: Ophævelse af det ægteskabelige formuefællesskab, mens ægteskabet består. Bosondring kan forlanges af en ægtefælle, når den anden ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender eller ved misbrug af rådighed over sin bodel har formindsket eller har fremkaldt fare for mindskelse af denne.

Forlodsudtagelse: Udtagelse af aktiver eller værdier forud for delingen af boet, således at det udtagne ikke indgår i delingen.

Formuefællesskab (eller synonymt hermed fælleseje): Den formueordning, der følger af retsvirkningsloven, hvis ægtefællerne ikke har aftalt en anden formueordning, det vil sige den legale formueordning. Denne formueordning indebærer, at ægtefællernes formuer som udgangspunkt skal ligedeles ved skifte. Reglerne om, at den ægtefælle, der ikke ejer eksempelvis en fast ejendom, der tjener til familiens bolig og indbo heri, skal samtykke til blandt andet salg og pantsætning heraf, finder endvidere kun anvendelse på fælleseje. Se nedenfor under afsnit 5 om udvalgets forslag til ændret terminologi.

Fællesboet: Ægtefællernes to bodele.

Fælleseje: Synonymt med formuefællesskab – se dette.

Ligedeling: En ægtefælles krav på at få halvdelen af den anden ægtefælles nettobodelsoverskud mod at aflevere halvdelen af sit eget nettobodelsoverskud.

§ 15, stk. 2-rettigheder: Rettigheder, der er personlige og/eller uoverdragelige, og hvor reglerne om formuefællesskab kun finder anvendelse i den udstrækning, det er foreneligt med de for

disse rettigheder særligt gældende regler. Pensionsrettigheder, personskadeerstatninger og goodwill er eksempler på § 15, stk. 2-rettigheder.

Omstødelse af ægteskab: Ophævelse af et ægteskab pga. omstændigheder, som forelå allerede ved indgåelsen. Omstødelse kan alene ske ved dom. Årsag til omstødelse kan være bigami, eller at ægteskabet er indgået mellem søskende eller slægtninge i ret op- eller nedstigende linje.

Omstødelse af gaver: At en gave omstødes indebærer som udgangspunkt, at modtageren skal tilbagelevere gaven eller erstatte dens værdi.

Ophørsdag: Ved separation og skilsmisse ophører formuefællesskabet ved udgangen af det døgn, hvor der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse til Statsforvaltningen.

Sameje: Ægtefæller har mulighed for at eje et aktiv – ofte fast ejendom – i sameje. Sameje betyder, at aktivet ejes med en brøkdel til hver. Sameje betyder ikke, at man nødvendigvis skal eje halvdelen hver, men ejerforholdet kan også være f.eks. 30/70. Både aktiver, der er fælleseje, og aktiver, der er særeje, kan ejes i sameje.

Skifte: Behandling af sager om deling af ægtefællernes formuer.

Særeje: Formue, der ikke er omfattet af de særlige regler om fælleseje. Karakteristisk for særeje er, at formuen ikke deles ved separation, skilsmisse eller død, og at reglerne om samtykke fra den anden ægtefælle ved visse dispositioner over den fælles bolig og indbo m.v. ikke finder anvendelse.

Tredjemandsbestemt særeje: At tredjemand (arvelader eller gavegiver) har bestemt, at arven eller gaven skal være modtagerens særeje. Bestemmelse om særeje ved arv skal træffes ved testamente, mens der ikke gælder særlige formkrav ved gaver.

Vederlagskrav: En ægtefælles krav på at få et vederlag på skiftet, hvis den anden ægtefælle har misbrugt sin rådighed over sin formue, eller som følge af at en ægtefælle har overført midler mellem formue, der indgår i delingen, og formue der ikke indgår.

Ægtepagt: En aftale mellem ægtefæller om formueordningen i deres ægteskab eller om gaver mellem dem. En sådan aftale skal tinglyses for at være gyldig – ikke kun i forhold til kreditorer og arvinger, men også for at være gyldig mellem ægtefællerne.

Forkortelser af anvendte love:

1) Retsvirkningsloven (Lov om ægteskabets retsvirkninger, lovbekendtgørelse nr. 1135 af 20. oktober 2014)
2) Ægteskabsloven (Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, lovbekendtgørelse nr. 1096 af 7. oktober 2014)

3) Ægtefælleskifteloven (Lov om ægtefælleskifte m.v., lov nr. 594 af 14. juni 2011 med senere ændringer)
4) Arveloven (Lov nr. 515 af 6. juni 2007 med senere ændringer)
5) Dødsboskifteloven (Lov om skifte af dødsboer, lov nr. 383 af 22. maj 1996 med senere ændringer)
6) Pensionsopsparingsloven (Lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter, lov nr. 293 af 24. april 1996 med senere ændringer)
7) Erstatningsansvarsloven (Lov om erstatningsansvar, lovbekendtgørelse nr. 266 af 21. marts 2014)
8) Forsikringsaftaleloven (Lov om forsikringsaftaler, lovbekendtgørelse nr. 999 af 5. oktober 2006 med senere ændringer)
9) Tinglysningsloven (Lov om tinglysning, lovbekendtgørelse nr. 158 af 9. marts 2006 med senere ændringer)
10) Ekteskapsloven, (norsk) (Lov om ekteskap, lov nr. 47 af 4. juli 1991 med senere ændringer)
11) Äktenskapsbalken (svensk) (SFS nr. 1987:230 af 14. maj 1987 med senere ændringer)

Forkortelser af anvendte betænkninger:

1) Betænkning I, nr. 305/1962 om skifte mellem ægtefæller, afgivet af Ægteskabsudvalget af 1969
2) Betænkning III, nr. 415/1966 om ægteskabets retsvirkninger, afgivet af Ægteskabsudvalget af 1957.
3) Betænkning 3, nr. 716/1974 om formueordningen, afgivet af Ægteskabsudvalget af 1969
4) Betænkning 9, nr. 989/1983 om samliv uden ægteskab II – forsørgelsespligt, afgivet af Ægteskabsudvalget af 1969

Øvrige forkortelser:

I betænkningen anvendes i øvrigt følgende forkortelser ved omtale af domme:

UfR: Ugeskrift for Retsvæsen
TFA: Tidsskrift for Familie- og Arveret
H: Højesteret
Ø: Østre Landsret
V: Vestre Landsret
FM: Fuldmægtigen

5. FORSLAG TIL ÆNDRET TERMINOLOGI

I udvalgets udkast til en ny lov om ægtefællers økonomiske forhold anvendes begreberne formuefællesskab og fælleseje ikke. Udvalget finder, at disse begreber er uhensigtsmæssige, idet de ofte fører til den misforståelse, at ægtefællerne ejer alle aktiver i fællesskab (sameje), og

måske også til den misforståelse, at ægtefællerne hæfter for hinandens gæld. Denne udbredte misforståelse fremgår blandt andet af den undersøgelse, som er gennemført af Danske Familieretsadvokater, og som er nærmere beskrevet i kapitel 4.

Det er endvidere vanskeligt at forstå og forklare f.eks. for ægtefæller, der skal skilles, at visse aktiver, f.eks. rimelige pensionsordninger, er fælleseje, men alligevel ikke skal deles.

Tidligere erfaringer med ændring af betegnelsen for juridiske begreber, der er indarbejdet også hos ikke-jurister, viser, at det er vanskeligt at ændre sådanne betegnelser. Således ses f.eks. begreberne „barnets tarv", „arveafgift" og „vedgå arv og gæld" fortsat anvendt i f.eks. dagspressen, selv om begreberne udgik af lovgivningen forud for årtusindskiftet. Udvalget foreslår således heller ikke noget andet begreb til erstatning af fælleseje og formuefællesskab i loven. I stedet regulerer udvalgets lovudkast, i hvilket omfang ægtefællernes formuer skal deles henholdsvis ikke deles ved separation, skilsmisse eller en ægtefælles død, uden at der anvendes noget særligt begreb for formue, der indgår i delingen.

I betænkningens beskrivelse af gældende ret anvendes fortsat begreberne fælleseje og formuefællesskab, idet disse begreber er en del af den gældende lovgivning.

I betænkningens beskrivelse af udvalgets forslag til en ny lov anvendes begreberne derimod ikke. I stedet anvendes begreberne formue eller aktiver, „der indgår i delingen" eller „delingsformue".

København, oktober 2014

Anne Louise Bormann
(formand)

Stine Fink Hansen

Kirsten Reimers-Lund

Irene Nørgaard

Lennart Houmann

Lars Thøgersen

Mogens Pedersen

Jørgen U. Grønborg

Bente Koudal Sørensen

Svend Danielsen

Dorrit Sylvest Nielsen

Karin Kliem Dahlgaard
(sekretær)

KAPITEL 2
SAMMENFATNING AF UDVALGETS FORSLAG

1. INDLEDNING

Udvalgets opgave er i henhold til kommissoriet at foreslå en ny lov til erstatning for lov om ægteskabets retsvirkninger. Udvalget har således overvejet alle de spørgsmål, der i dag er reguleret i denne lov, bortset fra spørgsmålet om pensioners behandling på skifte, som ikke er omfattet af kommissoriet. Udvalget har på grundlag af disse overvejelser udarbejdet udkast til en ny lov. Udvalget foreslår som ny titel på loven „Lov om ægtefællers økonomiske forhold".

Udvalget har endvidere overvejet de materielle regler i ægtefælleskifteloven om deling af ægtefællernes formuer, og disse regler er, i det omfang de foreslås videreført, indsat i lovudkastet.

Udvalget har endvidere overvejet de ægteskabs- og skifteretlige spørgsmål samt tilsvarende spørgsmål for ugifte samlevende med hensyn til adgangen til at træffe en midlertidig afgørelse om retten til den fælles bolig, blandt andet i relation til lov om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet m.v.

Endelig har udvalget overvejet behovet for ændring af anden lovgivning som følge af udvalgets forslag.

Betænkningens kapitel 3 indeholder en beskrivelse af den historiske udvikling med hensyn til den legale formueordning for ægtefæller, og kapitel 4 indeholder en beskrivelse af de statistiske oplysninger, der er indhentet, og de undersøgelser, der er gennemført, til brug for udvalgets arbejde. Udvalgets overvejelser om forslag til ændret lovgivning findes i betænkningens kapitel 5-21.

Dette kapitel indeholder en sammenfatning af udvalgets væsentligste forslag med angivelse af, hvilke kapitler der nærmere beskriver disse overvejelser. Hovedparten af betænkningens forslag fremsættes af et enigt udvalg, mens udvalget på nogle punkter er delt i et flertal og et eller flere mindretal.

De to medlemmer af udvalget, der repræsenterer regeringen (Lars Thøgersen og Lennart Houmann), har meddelt, at en stillingtagen til udvalgets forslag til ny lovgivning for formueforholdet mellem ægtefæller afventer, at udvalget har afsluttet sit arbejde.

Disse medlemmer anerkender, at udvalget har analyseret den gældende lovgivning om formueforholdet mellem ægtefæller og de problemer, som den indeholder, og at udvalget på den baggrund har udarbejdet forslag til en lovgivning om formueforholdet mellem ægtefæller, der skal passe til familiedannelsen i dagens Danmark.

Med hensyn til den legale formueordning, der er omdrejningspunktet i udvalgets arbejde, anerkender disse to medlemmer, at udvalget på baggrund af befolkningsundersøgelser foreslår udgangspunktet om ligedeling af ægtefællers formuer ved separation, skilsmisse og død opretholdt, dog således at dette udgangspunkt fraviges i korterevarende ægteskaber. Endvidere anerkendes det, at udvalget foreslår mulighederne for at aftale fravigelser fra disse delingsregler præciseret og udbygget. Endelig anerkender disse medlemmer forslagene om, at arv og gave eller værdien af arv og gave fra tredjemand som udgangspunkt holdes uden for ligedelingen, men medlemmerne finder, at arveladers og gavegivers mulighed for at bestemme, at arv og gave skal være særeje, skal opretholdes uanset den valgte løsning.

2. DEN LEGALE FORMUEORDNING

Udvalget har overvejet, om den gældende legale ordning med formuefællesskab fortsat er tidssvarende. Efter den gældende ordning skal ægtefællernes formuer som udgangspunkt deles lige imellem dem ved separation, skilsmisse eller en ægtefælles død.

Til brug for disse overvejelser har Justitsministeriets forskningsafdeling i foråret 2011 via Danmarks Statistiks omnibusundersøgelse gennemført en undersøgelse af befolkningens holdning til deling af ægtefællers formuer ved separation og skilsmisse. Denne undersøgelse er beskrevet i kapitel 4. Undersøgelsen tyder på, at der i befolkningen er betydelig tilslutning til princippet om ligedeling af ægtefællernes formuer ved separation og skilsmisse, men at der også er mange, der har sympati for, at det, som ægtefællerne ejede før ægteskabets indgåelse, skal holdes uden for ligedelingen.

Udvalget finder, at den gældende legale formueordning indebærer en række fordele. Der er tale om en forholdsvis kendt og indarbejdet ordning, hvor de fleste formentlig ved, at der i tilfælde af separation, skilsmisse og en ægtefælles død skal ske ligedeling af formuen. Det er endvidere almindeligvis ikke afgørende for delingen, hvem der ejer hvilke aktiver. Samtidig vil formuefællesskabets ligedelingsregel formentlig af de fleste opfattes som en rimelig løsning i længerevarende ægteskaber.

Heroverfor står et – efter udvalgets opfattelse – identificeret behov for en formueordning, der i højere grad end den nuværende passer til nutidens familiemønstre, navnlig det betydelige antal korterevarende ægteskaber, og udjævningen af tidligere tiders betydelige forskelle mellem kvinders og mænds indkomst- og formueforhold.

Udvalget er på denne baggrund enigt om, at udgangspunktet om ligedeling af ægtefællernes formuer ved separation, skilsmisse eller død bør bevares, men at dette udgangspunkt i højere grad end efter de gældende regler skal kunne fraviges med henblik på at undgå resultater, der kan opfattes som urimelige. Der er imidlertid ikke enighed om, hvordan disse undtagelser til udgangspunktet om ligedeling bør udformes.

Et flertal i udvalget finder, at ligedeling af ægtefællernes formuer er den mest rimelige løsning i længerevarende ægteskaber, uanset hvad hver ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse. I korterevarende ægteskaber vil en fuldstændig ligedeling ved separation eller skilsmisse imidlertid kunne opfattes som urimelig. Flertallet foreslår derfor, at hver ægtefælle ved separation eller skilsmisse inden for de første syv år af ægteskabet kan holde en del af sin formue uden for delingen, således at den del af formuerne, der skal deles i denne 7 års-periode, optrappes for hvert år, ægteskabet har varet (trinvis ligedeling).

Et mindretal foreslår en ordning inspireret af navnlig tysk ret, hvorefter ægtefællerne ved separation eller skilsmisse skal kunne holde værdien af det, de ejede ved ægteskabets indgåelse, uden for delingen. Ejede en ægtefælle således f.eks. ved ægteskabets indgåelse 1 mio. kr., kan den pågældende holde 1 mio. kr. uden for delingen, uanset om aktiverne er steget eller faldet i værdi under ægteskabet.

Et andet mindretal foreslår en skønsmæssig adgang til skævdeling, hvor der blandt andet kan lægges vægt på, hvad ægtefællerne ejede ved ægteskabets indgåelse. Dette forslag er blandt andet inspireret af forslag fra ægteskabsudvalgene af 1957 og 1969 samt fra mindretallet i det norske ægteskabsudvalg.

Udvalget er enigt om, at udgangspunktet om ligedeling af ægtefællernes formuer ved død kun skal kunne fraviges efter anmodning fra længstlevende. Udvalgets forslag svækker således ikke den styrkelse af længstlevendes retsstilling, der blev gennemført ved arveloven i 2008.

Udvalgets overvejelser om den legale formueordning er beskrevet i kapitel 5.

Udvalget har endvidere overvejet, om der bør indføres legale regler om sameje, således at der uden aftale herom kan opstå sameje om f.eks. en fast ejendom, der tjener til familiens bolig, hvis den ægtefælle, der ikke er ejer af ejendommen, har ydet økonomiske eller andre bidrag ved erhvervelse, drift eller forbedring m.v. af ejendommen. Udvalget finder, at sådanne regler vil medføre en betydelig retsusikkerhed, og foreslår derfor ikke sådanne regler. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 11. I stedet må hensynet til en ægtefælle, der f.eks. har bidraget til forbedring af en ejendom, der er den andens særeje, varetages gennem regler om skønsmæssig tildeling af kompensation. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 17.

3. ARV OG GAVE M.V.

Udvalgets undersøgelse af befolkningens holdning til regulering af formueforholdet mellem ægtefæller, og undersøgelser af praksis med hensyn til bestemmelser om særeje i testamenter viser, at der er et betydeligt ønske om, at arv og gave, som en ægtefælle modtager fra tredjemand, i et vist omfang skal kunne holdes uden for delingen. Det forhold, at testamenter ofte indeholder bestemmelser om særeje, medfører endvidere, at der er en del ægteskaber, hvor den ene ægtefælle, der har modtaget testamentsarv, kan holde sin arv uden for delingen, mens den anden ikke kan, fordi de arveladere, som denne har modtaget arv fra, ikke har oprettet testamente. Dette kan opfattes som urimeligt. Der kan også være tilfælde, hvor den ene ægtefælle ikke er klar over, at en betydelig del af den anden ægtefælles formue er særeje som følge af en bestemmelse fra arvelader eller gavegiver. Denne ægtefælle har således ikke haft mulighed for at indrette sig på, at en måske betydelig del af den andens formue ikke skal deles.

Udvalget er enigt om, at arv og gave i et vist omfang skal kunne holdes uden for delingen ved separation eller skilsmisse, selv om ægtefællerne ikke selv har oprettet ægtepagt herom. Udvalget er imidlertid uenigt om, hvordan en sådan ordning bør udformes.

Et flertal foreslår, at kun værdien af arven eller gaven ved modtagelsen skal kunne holdes uden for delingen ved separation og skilsmisse. Flertallet foreslår endvidere, at tredjemand ikke skal kunne bestemme, at arv eller gave skal være særeje, men at tredjemand kun skal kunne bestemme, om værdien af arven eller gaven ved modtagelsen skal indgå i delingen eller ej. Har en ægtefælle således modtaget en arv med en værdi af f.eks. 1 mio. kr., kan den pågældende højst holde 1 mio. kr. uden for delingen, uanset at de arvede aktiver er steget i værdi. Dette indebærer efter flertallets opfattelse en betydelig forenkling og også et mere rimeligt resultat i tilfælde, hvor ægtefællerne anvender betydelige midler til forbedring af f.eks. en fast ejendom, der er modtaget som arv eller gave. Hvis ægtefællerne i et sådant tilfælde ønsker, at hele ejendommen med eventuelle værdistigninger skal være særeje, må de aftale dette ved ægtepagt.

Et mindretal foreslår, at arv og gave skal være særeje ved modtagerens separation eller skilsmisse, og at arveladers og gavegivers adgang til at bestemme særeje opretholdes.

Dette mindretal er dog delt med hensyn til spørgsmålet om retsstillingen for aktiver, der er behæftet med gæld. To medlemmer af mindretallet foreslår således, at hvis et aktiv, der er behæftet med gæld, modtages som arv eller gave, bliver aktivet brøkdelssæreje, således at brøken svarer til forholdet mellem aktivets værdi og den værdi, som arven eller gaven udgør. Har en ægtefælle således f.eks. arvet en ejendom, der ved modtagelsen var 3 mio. kr. værd og behæftet med gæld for 2 mio. kr., bliver ejendommen brøkdelssæreje med særejebrøken 1/3. 2/3 af fremtidige værdistigninger på ejendommen vil herefter indgå i delingen, forudsat at ægtefællerne ikke ved ægtepagt har aftalt andet. Det tredje medlem af mindretallene foreslår, at en arvelader eller gavegiver som hidtil skal kunne bestemme særeje over hele aktivet, selv om det er behæftet med gæld, forudsat at arvens eller gavens andel af aktivet er væsentlig.

Et andet mindretal foreslår en skønsmæssig adgang til at holde arv og gave modtaget fra tredjemand uden for delingen. Herved sikres, at modtageren har mulighed for at beholde aktivet efter en separation eller skilsmisse eller efter ægtefællens død uden at skulle dele en eventuel værdistigning med ægtefællen eller dennes arvinger eller kreditorer.

Udvalget er enigt om, at arv og gave – medmindre arvelader eller gavegiver har bestemt andet – kun skal kunne holdes uden for delingen ved en ægtefælles død, hvis længstlevende anmoder om det. Forslaget forringer således ikke længstlevendes retsstilling.

Udvalgets forslag omfatter også livsforsikringssummer og pensionsydelser m.v., som en ægtefælle modtager fra tredjemand.

Udvalgets overvejelser om arv og gave m.v. er beskrevet i kapitel 6.

4. AFTALER OM SÆREJE OG ANDRE AFTALER OM DELINGEN

Udvalget foreslår en række præciseringer og udvidelser af de gældende regler om, hvilke aftaler ægtefæller kan indgå om særeje og om andre forhåndsaftaler om delingen af deres formuer ved separation, skilsmisse eller en ægtefælles død. Udvalget er på de fleste punkter enige herom. Udvalgets forslag har til formål at give ægtefællerne en øget aftalefrihed og samtidig klargøre retstilstanden på de punkter, der har givet anledning til tvivl. Forhåndsaftaler om delingen skal som hidtil indgås ved ægtepagt.

Udvalget foreslår endvidere de gældende regler om surrogater, dvs. hvad der træder i stedet for et aktiv, der er særeje, afklaret. For så vidt angår aktiver, der erhverves dels for midler, der er særeje, og dels for midler, der indgår i delingen, foreslår udvalget således, at aktivet bliver brøkdelssæreje. For så vidt angår aktiver, der erhverves dels for særejemidler og dels ved overtagelse eller optagelse af gæld, foreslår flertallet, at hele aktivet bliver særeje, mens mindretallet foreslår, at aktivet bliver brøkdelssæreje. Forslaget om brøkdelssæreje svarer til den ordning, som dette mindretal foreslår vedrørende arv og gave m.v., jf. ovenfor.

Hvis ægtefæller både har særeje og formue, der ikke er særeje, kan det efter gældende ret give anledning til tvivl, hvordan gælden skal fordeles, når den formue, der skal deles, gøres op ved et skifte. Dette er ikke i dag lovreguleret. Et flertal i udvalget foreslår derfor som noget nyt en adgang for ægtefællerne til at indgå aftaler herom. Dog foreslås visse begrænsninger i adgangen til at indgå sådanne aftaler, dels for at beskytte ægtefællerne mod aftaler, hvis konsekvenser er vanskelige at overskue, og dels for at undgå aftaler, der alene har til formål at tilsidesætte livsarvingers ret til tvangsarv. Et mindretal ønsker ikke en sådan adgang til at indgå aftaler om fordeling af gæld indført.

Kravet om, at aftaler om særeje skal indgås ved ægtepagt, foreslås opretholdt, men udvalget foreslår, at det gældende krav om tinglysning som gyldighedsbetingelse for ægtepagter erstattes af et krav om, at ægtepagter skal underskrives for notaren eller for vidner svarende til, hvad der gælder for testamenter. Dette vil efter udvalgets opfattelse indebære en øget retssikkerhed.

Udvalgets overvejelser om adgangen til at indgå aftaler om særeje og andre forhåndsaftaler om delingen er beskrevet i kapitel 7, og udvalgets overvejelser om formkravene til ægtepagter er beskrevet i kapitel 8.

5. GAVER MELLEM ÆGTEFÆLLER OG ÆGTEFÆLLERS GAVER TIL TREDJEMAND

Udvalget foreslår kravet om, at gaver mellem ægtefæller som udgangspunkt kræver ægtepagt, ophævet. Udvalget foreslår samtidig en præcisering og udbygning af de eksisterende regler, der skal sikre, at en ægtefælle ikke bringer sin formue i kreditorly hos den anden ægtefælle. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 9.

Endvidere foreslås en ny regel, der gør det muligt for en ægtefælle at få omstødt en gave, som den anden ægtefælle har givet til tredjemand, når gaven står i misforhold til ægtefællernes økonomiske forhold og ikke er rimeligt begrundet. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 15.

6. BESKYTTELSE AF ÆGTEFÆLLERNES FÆLLES BOLIG M.V.

Efter de gældende regler i retsvirkningslovens §§ 18 og 19 kræver salg, pantsætning og udlejning m.v. af fast ejendom, der tjener til familiens bolig eller fritidsbolig, indbo i boligen og visse erhvervsaktiver samtykke fra den ægtefælle, der ikke er ejer af aktiverne. Kravet om samtykke gælder dog kun aktiver, der er fælleseje.

Udvalget finder, at begrænsningen i en ægtefælles ret til frit at råde over sine aktiver kun bør gælde ægtefællernes bolig, men at denne til gengæld bør beskyttes, selvom den er ejerens særeje. Udvalget foreslår samtidig samtykkekravet ophævet for så vidt angår indbo, fritidsboliger og erhvervsaktiver.

De foreslåede ændringer indebærer, at der ikke længere under ægteskabet vil være forskel på, om et aktiv er særeje eller ikke.

Endvidere foreslår udvalget, at de gældende regler om en ægtefælles adgang til ved separation eller skilsmisse at udtage fast ejendom og indbo m.v., som den anden ægtefælle ejer (såkaldt krydsende udtagelsesret) udvides til at omfatte aktiver, der er særeje. Et mindretal foreslår i den

forbindelse, at adgangen til krydsende udtagelsesret vedrørende bestemte særejeaktiver, skal kunne fraviges på forhånd ved ægtepagt.

Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 13.

7. DELING AF ÆGTEFÆLLERNES FORMUER

Udvalget foreslår de gældende regler om, hvordan ægtefællernes formuer deles ved separation, skilsmisse eller død, opretholdt, men præciseret og udbygget.

Udvalget foreslår således reglerne om vederlagskrav adskilt i henholdsvis misbrugskrav og reguleringskrav. Reglerne om reguleringskrav, der erstatter de gældende regler i retsvirkningslovens § 23, stk. 2 og 3, skal kunne anvendes i situationer, hvor ægtefæller overfører midler mellem den del af formuen, der indgår i delingen, og den del, der ikke indgår. Bestemmelserne foreslås også på en række punkter præciseret. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 10.

Reglerne om misbrugskrav, der skal erstatte den gældende regel i retsvirkningslovens § 23, stk. 1, skal kunne anvendes i situationer, hvor en ægtefælle misbruger sin rådighed over formuen. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 15.

Som noget nyt foreslår udvalget udtrykkelige regler om, hvordan gæld ved delingen af ægtefællernes formuer skal fordeles mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår i delingen. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 16.

Udvalget har endelig foreslået en udbygning og præcisering af reglerne om skønsmæssig kompensation til en ægtefælle i tilfælde, hvor den anden har en betydelig formue, der er særeje eller af andre grunde kan holdes uden for delingen. Udvalget foreslår to regler, der skal erstatte den gældende kompensationsregel i ægtefælleskiftelovens § 67. Udvalget foreslår dels en regel om kompensation til en ægtefælle, der har medvirket til at forøge eller bevare den andens formue, der ikke indgår i delingen, og dels en regel om kompensation til en ægtefælle, der ellers ville være økonomisk urimeligt stillet. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 17, der tillige indeholder udvalgets forslag til præcisering af reglerne om tilsidesættelse af urimelige bodelingsaftaler.

8. INTERNATIONAL PRIVATRET

Spørgsmålet om, hvilken stats lov der skal finde anvendelse på ægtefællernes økonomiske forhold, hvis ægtefællerne har tilknytning til flere stater, er ikke lovreguleret i dag, bortset fra reglerne i Den Nordiske Ægteskabskonvention for nordiske statsborgere, der flytter mellem de nor-

diske lande. I andre tilfælde er udgangspunktet i praksis, at loven i den stat, hvor manden havde domicil på tidspunktet for ægteskabets indgåelse, finder anvendelse.

Udvalget foreslår som noget nyt en lovregulering af lovvalget. Som udgangspunkt vil det efter udvalgets forslag være loven i den første stat, hvor begge ægtefæller bosætter sig efter ægteskabets indgåelse, der finder anvendelse. Hvis ægtefællerne senere bosætter sig i en anden stat og bor der i mindst fem år, vil denne stats lov herefter finde anvendelse.

Udvalget foreslår endvidere, at ægtefæller ved ægtepagt skal kunne indgå aftale om, hvilken stats lov, der skal finde anvendelse (lovvalgsaftale). Ægtefæller kan efter forslaget navnlig vælge loven i den stat, hvor en af dem er statsborger eller har bopæl på tidspunktet for aftalens indgåelse.

Endelig foreslår udvalget, at anvendelse af en anden stats lov kan undlades, hvis anvendelsen vil være åbenbart uforenelig med grundlæggende danske retsprincipper (ordre public).

Udvalgets overvejelser om international privatret er beskrevet i kapitel 18.

9. FORÆLDEDE REGLER

Udvalget foreslår en række regler, der efter udvalgets opfattelse er forældede, ophævet.

Det gælder blandt andet de nugældende regler i retsvirkningslovens §§ 11 og 12, der giver en ægtefælle mulighed for at foretage visse indkøb til husholdningen på kredit med den virkning, at også den anden ægtefælle hæfter for gælden. Reglerne, der oprindeligt var begrundet med hensynet til den hjemmegående husmors mulighed for at opnå kredit, er efter udvalgets opfattelse ikke længere nødvendige. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 12.

Endvidere foreslås adgangen til at kræve bosondring ophævet. Bosondring anvendes kun i meget få tilfælde, og efter udvalgets opfattelse er der ikke længere behov for bosondring, da det ved ægtefælleskifteloven i 2012 blev fastslået, at formuefællesskabet ophører ved indgivelse af anmodning om separation eller skilsmisse, og ikke først ved separationen eller skilsmissen. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 15.

Endelig foreslås lovens bestemmelser om forsørgelsespligt revideret, så de – uden at der sker væsentlige materielle ændringer – sprogligt tilpasses moderne familieforhold. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 14.

10. MIDLERTIDIGE BOLIGAFGØRELSER

Kapitel 20 beskriver udvalgets overvejelser om indførelse af adgang til at træffe midlertidige afgørelser om, hvilken ægtefælle eller samlever der i en kortere periode skal have lov til at benytte den tidligere fælles bopæl efter en samlivsophævelse. Udvalget foreslår ikke regler herom, men beskriver de hensyn, der skal overvejes ved en sådan regulering, og hvilke spørgsmål der skal afklares i den forbindelse.

11. OVERGANGSREGLER OG ÆNDRING AF ANDEN LOVGIVNING

Kapitel 19 beskriver udvalgets overvejelser om overgangsregler. Det er udvalgets opfattelse, at de foreslåede nye regler om formueforholdet mellem ægtefæller så vidt muligt også bør have virkning for allerede indgående ægteskaber, men der er foreslået overgangsregler, hvor udvalget anser det for nødvendigt for at sikre ægtefæller, der har indrettet sig i tillid til de gældende regler eller for at sikre tredjemands ret. Allerede oprettede ægtepagter vil fortsat være gyldige efter de foreslåede nye regler.

I kapitel 21 er beskrevet, hvilke andre love der skal ændres, hvis udvalgets forslag gennemføres, og det er i hovedtræk beskrevet, hvilke ændringer der vil være behov for. Det drejer sig navnlig om ændring i ægtefælleskifteloven, arveloven og ægteskabsloven. Udvalget har ikke udarbejdet udkast til ændringer i anden lovgivning.

KAPITEL 3
DEN LEGALE FORMUEORDNING – HISTORISK UDVIKLING

Dette kapitel indeholder en gennemgang af den historiske udvikling med hensyn til den legale formueordning i ægteskabet.

1. FØR 1925

Den nugældende legale formueordning, formuefællesskab, stammer i al væsentlighed fra 1925, hvor reglerne om ægtefællers formueforhold blev samlet i lov om ægteskabets retsvirkninger,

populært kaldet retsvirkningsloven. Før denne lov var retsområdet i det væsentlige reguleret i lov af 7. april 1899 om formueforholdet mellem ægtefæller[9].

I 1899-loven var formueordningen formuefællesskab med ligedeling ved skifte, medmindre ægtefællerne havde aftalt særeje. På daværende tidspunkt var formuefællesskabet imidlertid ensbetydende med, at manden havde rådighed over hele formuen, mens hustruen alene rådede over sit selverhverv. Mandens enerådighed var dog modificeret af bestemmelser, der indebar et krav om hustruens samtykke til visse dispositioner. Kort tid efter 1899-lovens ikrafttræden viste denne type formuefællesskab sig ikke at stemme overens med samfundsforholdene, da hustruen ikke havde opnået den ønskede ligestilling og selvstændighed. Blandt andet på denne baggrund blev der i 1913 nedsat en familieretskommission med henblik på udarbejdelse af ny lovgivning, der skulle sikre styrkelse af kvindens stilling[10]. Kommissionen, som samarbejdede med tilsvarende kommissioner i de øvrige skandinaviske lande, fremkom i 1918 med en betænkning med et udkast til et lovforslag[11].

9 Det fuldstændige formuefællesskab med ligedeling ved ægteskabets opløsning havde været kendt siden Danske Lov, men medførte ikke ligestilling i forhold til rådighed over fællesejemidler. Hustruen var således formueretlig umyndig under ægteskabet. Ved lov nr. 53. af 7. maj 1880 blev der indledt en reform af „den gifte kvindes retlige stilling", jf. Betænkning III, nr. 415/1966 fra Ægteskabsudvalget af 1957.

10 En anden grund var ønsket om at etablere ensartede regler i de skandinaviske lande.

11 Betænkning af 1918 fra Familieretskommissionen af 1913 om Udkast til Lov om Ægteskabets Retsvirkninger (1918-udkastet), s. 29ff.

2. 1918-UDKASTET

Familieretskommissionen foreslog med 1918-udkastet at indføre formuefællesskab med særråden og særhæften under ægteskabet. Da der med forslaget var tale om en helt anden type formuefællesskab end det dagældende, foreslog kommissionen nogle nye begreber – *gifteeje* og *gifteret* (gifteret er ægtefællens ret til ligedeling ved skifte, og gifteeje er den formue, der er genstand for gifteretten)[12] – for derved at understrege den retlige forskel). 1918-udkastet indeholdt fortsat en regel om ligedeling ved skifte og afviste en ren særejeordning med den begrundelse, at man ikke derved ville opnå reel ligestilling, da manden i et ægteskab typisk var udearbejdende og hustruen hjemmegående og uformuende. Kommissionen var derimod af den opfattelse, at det foreslåede *gifteeje* medførte både lighed og retfærdighed for begge ægtefæller[13].

Afgørende for kommissionens overvejelser var at opnå ligestilling mellem ægtefællerne samtidig med, at de bevarede deres økonomiske selvstændighed på en måde, der harmonerede med datidens familiemønster med en hjemmegående hustru og en udearbejdende mand. Kommissionens forslag medførte, at den udearbejdende ægtefælle bevarede sin selvstændighed, mens den hjemmearbejdende ægtefælles ligestilling blev sikret gennem en gensidig forsørgelsespligt og en anerkendelse af, at forsørgelsespligten kunne opfyldes gennem arbejde i hjemmet.

På trods af, at særeje blev afvist som hovedformueordning, bevarede kommissionen særejet som et alternativ til *gifteejet*, dels på grund af særejets lange tradition i dansk ret, og dels fordi det ikke kunne udelukkes, at der stadig efter lovændringen ville være et behov for at etablere særeje. Det blev dog af kommissionen forudsat, at særejet ikke ville blive benyttet i stort omfang[14].

1918-udkastet til nye formueregler mødte til en begyndelse en del modstand og førte ikke i udgangspunktet til lovgivning. Modstanden var blandt andet begrundet i begreberne *gifteeje* og *gifteret*, da disse betegnelser ikke tydeliggjorde, at hovedformueordningen fortsat byggede på den nedarvede formuefællesskabsordning. Derfor blev det oprindelige regeringsforslag, der indeholdt regler om såvel ægteskabs indgåelse og opløsning som retsvirkningerne af ægteskab ikke færdigbehandlet i Rigsdagen. Det blev således nødvendigt at udsætte gennemførelsen af bestemmelserne om ægteskabets retsvirkninger, mens reglerne om indgåelse og opløsning blev gennemført som ægteskabsloven af 1922. Familieretskommissionen udarbejdede herefter i 1923 en betænkning med et nyt lovudkast, hvilket resulterede i 1923-udkastet[15].

12 Jf. 1918-udkastet, s. 127.

13 Jf. 1918-udkastet, s. 121 og 126.

14 Jf. 1918-udkastet, s. 124f.

15 Jf. Betænkning af 1923 om Udkast til Lov om Ægteskabets Retsvirkninger (1923-udkastet), s. 19.

3. 1925-LOVEN

Ved 1923-udkastet blev *gifteeje* og *gifteret* erstattet med begreberne fælleseje og fællesbo, og der blev foretaget en mindre sproglig ændring. Kommissionen afgav kun få bemærkninger til 1923-udkastet, som ikke fremgik af 1918-udkastet.

1923-udkastet blev udmøntet ved et lovforslag, som alene ændrede placeringen af særejebestemmelsen i loven. Lovforslaget blev vedtaget i 1924 og førte til lov om ægteskabets retsvirkninger af 18. marts 1925[16].

4. ÆGTESKABSUDVALGET AF 1957

Ved Nordisk Råds 3. samling i januar 1955 blev det anbefalet, at de nordiske regeringer undersøgte forudsætningerne for en ændring af reglerne om ægteskab og ægtefællernes formueforhold, med det underliggende formål at reglerne skulle være så ens som muligt.

Der var samtidig både enighed om, at de gældende principper om den legale formueordning var rigtige, og at der kun kunne blive tale om små ændringer.

På denne baggrund blev der i 1957 nedsat et udvalg, der havde til opgave at overveje spørgsmålet om en revision af retsvirkningsloven samt tilknyttede spørgsmål. Udvalget afgav to betænkninger af særlig interesse for formueordningen: Betænkning I, nr. 305/1962 om skifte mellem ægtefæller og Betænkning III, nr. 415/1966 om ægteskabets retsvirkninger[17].

Betænkning I blev i 1963 udmøntet i ændringer af skifteloven fra 1974. Ændringerne blev opretholdt, da dødsboskiftereglerne blev ophævet, og loven blev omdøbt til fællesboskifteloven. Reglerne herfra er overført til ægtefælleskifteloven fra 2011, kapitel 7.

Med betænkning III om ægteskabets retsvirkninger forelå et udkast til en ny lov om ægteskabets retsvirkninger, idet udvalget fandt det mest hensigtsmæssigt at udarbejde en helt ny lov frem for blot at tilføje ændringer til den gældende retsvirkningslov.

Udvalget bemærkede overordnet blandt andet:

„Andre landes lovgivning – herunder den engelske ordning med fuldstændigt særeje som legal ordning og det nye tyske system med „Zugewinngemeinschaft", jfr. foran side 17 – har været ind-

16 Lov nr. 56 af 18. marts 1925.

17 Udvalget afgav endvidere betænkning II, nr. 369/1964 om ægteskabs indgåelse og opløsning samt forældremyndighed og samkvemsret samt betænkning V, nr. 501/1968 med et udkast til lov om opsparing og kapital forsikring i pensionsøjemed.

draget i overvejelserne, men overgang til et nyt system kan efter udvalgets opfattelse ikke komme på tale. Den skandinaviske ordning er efter udvalgets mening gennemsnitligt den mest hensigtsmæssige legale ordning. Udvalget har her lagt vægt på, at ordningen yder retfærdighed over for de stadig mange hustruer, som udelukkende arbejder i hjemmet eller kun delvist har udearbejde. Disse hustruer har i almindelighed ikke nogen mulighed for at skabe en formue, idet en eventuel opsparing under ægteskabet, selvom den er kommet i stand ikke alene ved mandens virksomhed, men også i kraft af hustruens fornuftige administration af midlerne, anses som indført i boet af manden og dermed som hørende til hans bodel. Systemet er endvidere smidigt, idet der inden for ret vide rammer åbnes ægtefællerne adgang til ved ægtepagt at indrette deres formueordning, som det passer dem bedst. Der er derimod efter udvalgets undersøgelser trang til modernisering og revision af enkelte af reglerne, navnlig med henblik på bestyrkelse af den hjemmegående hustrus interesser[18]*."*

Udvalget ønskede således at opretholde formuefællesskabet som den legale formueordning, idet ordningen sikrede retfærdighed over for de hjemmearbejdende og delvis udearbejdende hustruer. Udvalget foreslog således, at man bevarede formuleringen af den gældende bestemmelse i lovens § 15, stk. 1. Bestemmelsen blev placeret i lovudkastets § 9[19]:

*„**§ 9**. Alt, hvad ægtefællerne ejer ved ægteskabets indgåelse eller senere erhverver, indgår i almindeligt formuefællesskab mellem dem, for så vidt det ikke er gjort til særeje, jfr. § 10."*

4.1. Modifikationer i den legale formueordning

Der blev dog i udvalget også rejst kritik af formueordningen. Kritikken var især begrundet i, at fælleseje- og særejeordningerne burde være mere elastiske. Af Betænkning I, nr. 305/1962 findes følgende uddrag:

„Over for ligedelingsbestemmelsen er det navnlig blevet gjort gældende, at reglen er for absolut og giver en uelastisk delingsnorm ved separation og skilsmisse, og det er blevet foreslået, at der indføres adgang til begrænsning af ligedelingen til kun at gælde erhvervelser under ægteskabet. Der er herudover stillet forslag om en udvidelse af den efter Ægteskabslov I § 66, stk. 2, bestående adgang til at gøre undtagelse fra ligedelingsreglen."[20]

Udvalget foreslog på den baggrund blandt andet en adgang til skønsmæssig fravigelse af ligedeling (skævdeling) i de situationer, hvor der ikke var opstået et økonomisk fællesskab af betydning

18 Jf. Betænkning III, nr. 415/1966, s. 18. Her henvises til udvalgets ægtepagtsundersøgelse, som er en oversigt over antal ægtepagter, hvem der i 1959-1960 oprettede ægtepagter, på hvilket tidspunkt de oprettedes, og hvordan særejeordningerne blev etableret.

19 Denne formulering findes fortsat i retsvirkningslovens § 15, stk. 1.

20 Jf. Betænkning I, nr. 305/1962, s. 15.

mellem ægtefællerne. Der blev særligt tænkt på kortvarige ægteskaber, idet udvalget fandt, at en ligedeling i sådanne tilfælde (efter et kortvarigt ægteskab) kunne virke urimelig[21].

Udvalget bemærkede, at der ved kortvarige ægteskaber i mange tilfælde ikke er etableret et egentligt økonomisk fællesskab, og i nogle tilfælde er der ikke engang etableret et fælles hjem. I disse situationer skulle der efter de dagældende regler ske en fuldstændig ligedeling – uanset om det var den ene af ægtefællerne, der havde indbragt de fleste og måske mest værdifulde aktiver.

Udvalget var opmærksomt på, at en fravigelse af ligedelingsreglerne ville kunne skabe en usikkerhed om retstilstanden. Det var dog udvalgets opfattelse, at muligheden kun skulle kunne benyttes i undtagelsestilfælde, og at grænserne for anvendelse skulle være snævre.

Reglen blev udmøntet i udvalgets forslag til fællesboskiftelovens § 69 a (den nugældende § 61 i ægtefælleskifteloven) og skal ses i sammenhæng med § 69 om forlodsudtagelse i forbindelse med omstødelse (den nugældende § 60 i ægtefælleskifteloven). Denne bestemmelse foreslog udvalget overført fra ægteskabslov I (§ 46)[22].

*„**§ 69.** Ved skifte i anledning af ægteskabs omstødelse udtager hver ægtefælle forlods så meget af fællesboet, som svarer til, hvad han har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse eller gennem senere erhvervelse ved arv eller gave, eller hvad han har overført til fællesboet fra eget særeje. Strækker den fælles formue ikke til, sker der forholdsvis afkortning.*

***§ 69 a**. Har en ægtefælle indbragt den væsentligste del af fællesboet på den i § 69 angivne måde, og vil en ligedeling være åbenbart urimelig, navnlig fordi ægteskabet har været kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning, kan det ved skifte i anledning af separation, skilsmisse eller bosondring efter begæring bestemmes, at boets deling skal finde sted således, at bestemmelserne i § 69 bringes til anvendelse i det omfang, dette findes begrundet."*

Udvalget fandt blandt andet også, at en regel om en ægtefælles fortrinsret til udlæg af egne bodelsaktiver burde modificeres af en behovsbestemt krydsende udtagelsesret. Udvalget overvejede i den forbindelse, om en sådan regel også skulle finde anvendelse på særeje, men dette blev afvist af udvalget som et radikalt brud med lovgivningens grundlæggende principper om forskellen mellem særeje og fælleseje[23].

---

21 Jf. Betænkning I, nr. 305/1962, s. 21.

22 De nugældende regler i ægtefælleskiftelovens § 61 (tidligere fællesboskiftelovens § 69a) om skævdeling af fælleseje ved kortvarige ægteskaber – og også § 63, stk. 2, nr. 1-5 (tidligere fællesboskiftelovens § 70a, stk. 2, nr. 1-5) om behovsbestemt krydsende udtagelsesret – blev indført ved lov nr. 412 af 18. december 1963.

23 Jf. Betænkning I, nr. 305/1962, s. 19.

4.2. Særeje

1957-udvalget ønskede at bevare muligheden for at fravige formuefællesskabet ved ægtepagt om særeje, da ægtefællerne herved havde vide rammer for at aftale en for dem passende formueordning. Udvalget mente derimod som nævnt, at der var behov for revision af enkelte af lovbestemmelserne for at sikre hustruens interesser yderligere og opnå ligestilling mellem ægtefællerne.

Udvalget foreslog en udvidet adgang til at aftale særeje i form af skilsmissesæreje og kombinationssæreje[24]. Endvidere indstillede udvalget, at indskrænkningerne i ægtefællernes råderet over fast ejendom og indbo, der var fælleseje, også skulle være gældende for særeje[25]. Forslagene findes i §§ 18 og 28 i udvalgets lovudkast.

5. ÆGTESKABSUDVALGET AF 1969

Som led i et politisk forlig i 1969 mellem de fem partier, der da var repræsenteret i Folketinget, førte overvejelserne i Ægteskabsudvalget af 1957 ikke til fremsættelse af et forslag til en ny lov om ægteskabets retsvirkninger. Derimod førte udvalgets arbejde til vedtagelsen af ægteskabsloven af 1969[26].

Som et led i forliget nedsatte Justitsministeriet i 1969 et nyt ægteskabsudvalg, hvis opgave blandt andet var at arbejde videre med den i betænkning III, nr. 415/1966 foreslåede revision til en ny retsvirkningslov. Udvalgets arbejde resulterede i flere betænkninger, hvor Betænkning 3, nr. 716/1974 vedrørte formueordningen.

Indledningsvis præciserede udvalget, at betænkningen *alene* havde karakter af et *debatoplæg* indeholdende foreløbige overvejelser. Den indeholdt en lovskitse. Det var udvalgets ønske, at betænkningen sammen med sociologiske undersøgelser skulle føre til en offentlig debat, hvorefter der endeligt skulle tages stilling til udformningen af ny lovgivning[27]. Dette skete ikke.

På samme måde som Ægteskabsudvalget af 1957 konkluderede Ægteskabsudvalget af 1969, at der kun burde ske få ændringer i den gældende retsvirkningslov. De tidlige overvejelser (i

---

24 Forslaget om at etablere en form for skilsmissesæreje nævnes allerede i Arvelovsudvalgets betænkning nr. 291/1961, hvor dette udvalg forudsatte, at der skabtes hjemmel for ægtepagter, hvor særeje i tilfælde af død behandles som fælleseje.

25 Udvalgets mindretal var modstander af skilsmissesærejet, da de blandt andet anså ordningen for kompliceret og uklar og frygtede, at hustruens stilling reelt ville blive forringet. Endvidere fandt mindretallet, at det var dybt betænkeligt at udvide reglerne om rådighedsindskrænkninger til fuldt ud også at gælde særeje, jf. Betænkning III, nr. 415/1966, s. 45 og s. 36f. Udvalgets nærmere overvejelser om skilsmissesæreje gengives i kapitel 7.

26 Lov nr. 256 af 4. juni 1969 om ægteskabets indgåelse og opløsning.

27 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 7.

1918-udkastet) om en ren særejeordning blev forkastet af udvalget under henvisning til, at gifte kvinder endnu i vidt omfang var hjemmegående[28].

Udvalget opstillede en række fundamentale krav, som en fremtidig formueordning i ægteskabet burde opfylde, heriblandt at bevare og styrke ligestillingen mellem ægtefæller samt en aftalefrihed mellem ægtefæller inden for vide rammer[29].

Udvalgets forslag til den legale ordning er lovskitsens § 3:

*„**§ 3.** Ved separation, skilsmisse eller en ægtefælles død skal der ske ligedeling af ægtefællernes samlede formue, medmindre andet er bestemt."*

5.1. Udvalgets undersøgelser og overvejelser

Udvalget foretog til brug for sit arbejde en række statistiske undersøgelser, herunder om formueordningen i dødsboer og separations- og skilsmisseboer, om separations- og skilsmisseskifter ved skifteretten og om særejebestemmelser i testamenter. Udvalget iværksatte endvidere i samarbejde med Socialforskningsinstituttet en sociologisk undersøgelse, der skulle belyse befolkningens kendskab og holdning til ægteskabslovgivningen. Alt sammen som oplæg til nærmere drøftelse og debat, idet udvalgets medlemmer ikke havde lagt sig fast på betænkningens forslag[30].

Af udvalgets dataindsamling om formueforholdene i 9.200 ægteskaber, hvor ægtefællen døde i første halvår af 1971, fremgik det, at der i 211 (ca. 2 %) af disse ægteskaber var helt eller delvist særeje. Udvalget undersøgte også formueordningen i ægteskaber, hvor der blev meddelt separation eller skilsmisse i første kvartal i 1971, i alt 6.400 ægteskaber. I 1.800 af disse var der ikke oplysninger om formueforhold, i 4.300 ægteskaber var der formuefællesskab, og der var fuldstændigt særeje i 183 og delvist særeje i 109 af disse ægteskaber. Der var således helt eller delvist særeje i 6,5 % af ægteskaberne, hvor der var oplysninger om formueforholdene.

Udvalget konkluderede på baggrund af disse undersøgelser[31]:

„Samtlige undersøgelser peger således i retning af, at behovet for formueordninger, der klart adskiller sig fra den gældende, må siges at være yderst beskedent. Dette er i sig selv et vægtigt vidnesbyrd om, at ægtefællerne gennemsnitligt er bedst tjent med en formueordning som den, der gælder i dag.

28 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 11f.
29 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 9.
30 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 7.
31 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 13.

Den nuværende ordning med adgang til at indgå ægtepagt om særeje og om ophævelse af særeje rummer mulighed for, at ægtefæller, der er interesseret i en anden delingsnorm end ligedeling, kan opnå den formueordning, de ønsker. Det gælder formentlig især, hvis der, som udvalget foreslår, indføres adgang til at aftale særeje, der alene skal have virkning ved separations- og skilsmisseskifter."

Udvalgets lovskitse indeholdt i § 17 bestemmelser om skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje, delvist særeje, tidsbegrænsning samt kombinationssæreje[32]. § 17 havde følgende ordlyd:

„§ 17. *Ved ægtepagt om særeje kan ægtefæller aftale:*

1) at hver ægtefælle ved separation eller skilsmisse beholder, hvad denne ejer, men at den efterlevende ægtefælle ved dødsboskifte har ret til deling og til at overtage boet til hensidden i uskiftet bo (skilsmissesæreje), og

2) i forbindelse med en aftale om skilsmissesæreje, at ejendele ved dødsboskifte skal forbeholdes en ægtefælle eller dennes arvinger (fuldstændigt særeje)

Stk. 2. En aftale efter stk. 1 kan angå en del af ægtefællernes ejendele, kan tidsbegrænses, og kan træffes alene med henblik på en af ægtefællernes død.

Stk. 3. En aftale efter stk. 1 omfatter, hvad der træder i stedet for de ejendele, aftalen vedrører, og indtægter af disse ejendele, medmindre andet er bestemt i aftalen.

Muligheden for en legal formueordning med delvist særeje spillede en vis rolle i udvalgets drøftelser. Det blev drøftet at undtage de aktiver, der er indbragt i ægteskabet eller erhvervet som arv og gave, fra ligedelingen. Udvalget overvejede også, om formuefællesskabet skulle begrænses til det fælles hjem (boligen med indbo). Begge dele blev dog forkastet af udvalget under henvisning til risikoen for, at der kunne opstå mulighed for urimelige situationer, hvor fællesejeformuen alene anvendes til forbrug samt urimelige forskelle mellem de ægtepar, der bor i ejerbolig, og de ægtepar, der bor i lejebolig[33].

Udvalget fandt i øvrigt, at betegnelserne „fælleseje" og „formuefællesskab" ikke er retvisende i forhold til formueordningens reelle indhold. Det var derfor udvalgets opfattelse, at betegnelserne ikke burde anvendes i lovteksten. Udvalget foreslog i øvrigt betegnelserne „skilsmissesæreje" og „fuldstændigt særeje" for de dele af ægtefællernes formue, som ikke skal deles[34].

Imidlertid skabte udvalgets overvejelser ikke den forventede debat, og der blev derfor ikke umiddelbart gennemført en ny generel lovgivning.

32 Om udvalgets nærmere overvejelser vedrørende særeje henvises til kapitel 7 om særeje.

33 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 14f.

34 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 16.

6. SÆREJEREFORMEN

Mange år senere – i 1989 – dannede ægteskabsudvalgets overvejelser dog grundlag for særejereformen[35]. Reformen gennemførte blandt andet skilsmissesæreje[36].

Særejereformen har dog ikke gennemført udvalgets overvejelser vedrørende særeje i deres helhed.

I 1989 fremsatte Justitsministeriet „Forslag til lov om forenkling og modernisering inden for Justitsministeriets område"[37]. Forslaget bortfaldt på grund af folketingsårets udløb, men blev genfremsat som lovforslag nr. 23 af 10. oktober 1989 med den nye titel: „Lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven m.v. (Forenkling og modernisering inden for Justitsministeriets område). Lovforslaget blev vedtaget som lov nr. 396 af 13. juni 1990 med ikrafttræden den 1. oktober samme år. Loven har siden fået betegnelsen særejereformen.

Selvom lovforslaget blev beskrevet som en forenkling på det familieretlig område, medførte forslaget alene den administrative forenkling, at reglerne om godkendelse af ægtepagter blev ophævet. I realiteten var lovforslaget et udtryk for en markant liberalisering af reglerne om formueforholdet mellem ægtefæller, idet ægtefæller fik mulighed for en langt større aftalefrihed i relation til valg af formueordninger.

På baggrund af Betænkning 3, nr. 716/1974 anføres det i bemærkningerne til særejereformen, at

„den gældende ligedelingsordning mellem ægtefæller bør opretholdes som den grundlæggende hovedregel, men … [med] vidtgående adgang for ægtefæller til at aftale individuelle ordninger."

Ægtefællerne bør således have større aftalefrihed vedrørende deres valg af formueordning, og forslagets § 28 svarer også til § 17 i lovskitsen, hvorfor betænkningen må anses som et væsentligt fortolkningsbidrag til særejereformen[38].

Det må imidlertid fremhæves, at der er den væsentlige forskel, at særejereformen ikke gennemfører betænkningens forslag om fuldstændigt at ophæve forskellen i de kvalitative beskyttelsesregler mellem særeje og fælleseje.

Allerede af ordlyden i retsvirkningslovens § 28 kan det udledes, at ægtefællerne har fået flere aftalemuligheder vedrørende deres formueordning: skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje, del-

35 Lovforslag nr. 233 af 19/4 1989, genfremsat som lovforslag nr. 23 af 10. oktober 1989, og vedtaget som lov nr. 396 af 13. juni 1990.

36 Bestemmelsen er med sproglige justeringer retsvirkningslovens § 28.

37 Lovforslag nr. 233 af 19. april 1989.

38 Jf. Bemærkningerne til L 23 af 10. oktober 1989, sp. 778.

vist særeje, kombinationssæreje og tidsbegrænset særeje. Afvigelserne fra § 28 i retsvirkningsloven af 1925-loven er således betydelige.

Der henvises i øvrigt til kapitel 7 om aftaler om særeje m.v.

7. PENSIONSREFORMEN

Pensionsordninger var under 1899-loven i almindelighed uoverdragelige, og var de undtagelsesvist overdragelige, var de omfattet af fællesboet[39]. Med retsvirkningsloven i 1925 blev bestemmelsen i 1899-loven (§ 18) erstattet med retsvirkningslovens § 15, stk. 2, som ifølge bemærkningerne havde som formål at omfatte de samme rettigheder.

I februar 1998 nedsatte Justitsministeriet Ægtefællepensionsudvalget. Udvalget blev nedsat for at overveje behovet for en særskilt lovmæssig regulering af pensioners og forsikringsrettigheders behandling på skifte i anledning af den ene ægtefælles død og i forbindelse med separation og skilsmisse.

I udvalgets kommissorium blev der henvist til, at pensionsformuen var vokset betydeligt inden for de senere årtier samtidig med, at samfundsforholdene og forholdet mellem ægtefæller, blandt andet med hensyn til indtægts- og formueforhold, havde ændret sig væsentligt. Endvidere var antallet af separationer og skilsmisser steget betydeligt.

Det blev påpeget i kommissoriet – på baggrund af kritik af retstilstanden – at det var uheldigt, at retsstillingen på ægtefælleskifte på en række punkter kunne give anledning til tvivl eller opfattes som urimelig. Der blev henvist til, at det kunne opleves som urimeligt, hvis den ene ægtefælle har en kapitalpensionsordning, der ifølge praksis skulle inddrages i ligedelingen mellem ægtefællerne, mens den anden ægtefælle havde en pension, der gav ret til løbende ydelser, som ifølge praksis kunne udtages forlods på ægtefælleskiftet[40]. Det samme gjorde sig gældende, hvor den ene ægtefælle havde en pensionsordning med ret til løbende ydelser, der kunne udtages forlods på ægtefælleskiftet, mens den anden ægtefælle ikke havde nogen pensionsordning.

Udvalgets arbejde førte til betænkning om ægtefællers pensionsrettigheder, betænkning nr. 1466/2005 med 2 lovudkast. Udvalgets ene lovudkast omhandlede pensionsrettigheders behandling ved død samt separation og skilsmisse (ændring af retsvirkningsloven), og udvalgets andet lovudkast var et forslag til en lov om bevarelse af ret til ægtefællepension ved separation og skilsmisse (som erstatning for enkepensionsloven fra 1941). Ved lov nr. 483 af 7. juni 2006 blev der

39 Jf. Betænkning om ægtefællers pensionsrettigheder, betænkning nr. 1466/2005, s. 30f.

40 I to helt afgørende domme (UfR 1961. 23 H og 1962.870 H) fastslog Højesteret, at en kapitalpension – trods det, at den i traditionel forstand er uoverdragelig – skal indgå i ligedelingen mellem ægtefællerne på separations- og skilsmisseskifte.

på denne baggrund i retsvirkningsloven indsat særskilte bestemmelser om pensionsrettigheders behandling på ægtefælleskifte, jf. nærmere nedenfor (retsvirkningslovens §§ 16a-h) og ved lov nr. 484 af 7. juni 2006 blev lov om bevarelse af ret til ægtefællepension ved separation og skilsmisse vedtaget[41].

8. FORMUEFÆLLESSKABET I DAG

8.1. Definition og stiftelse

Formuefællesskabet er den gældende legale formueordning i Danmark. Det vil sige, at medmindre ægtefællerne har aftalt andet, har de formuefællesskab. Formuefællesskab kaldes også fælleseje.

Formuefællesskabet omfatter alt, hvad ægtefællerne bringer ind i ægteskabet eller senere erhverver, medmindre dette er gjort til særeje, jf. retsvirkningslovens § 15.

Formuefællesskab indebærer ikke, at ægtefællerne ejer alle genstande i sameje. Ægtefællerne beholder således ved ægteskabets indgåelse hver deres formue. Den enkelte ægtefælles del af formuefællesskabet betegnes bodelen, og den enkelte ægtefælles bodel udgøres af det, som ægtefællen ejede ved ægteskabets indgåelse og det, som den pågældende senere erhverver. Ægtefællerne kan og vil ofte erhverve ting i fællesskab og i den forbindelse udtrykkeligt eller stiltiende aftale, at aktivet skal være i sameje mellem dem. Ved sameje tilhører en ægtefælles andel af aktivet ægtefællens bodel.

Formuefællesskabet stiftes ved ægteskabets indgåelse og ophører i tilfælde af separation/skilsmisse, omstødelse, bosondring eller død, jf. retsvirkningslovens § 16, stk. 2.

8.2. Rådighed og hæftelse

Ægteskabet medfører som udgangspunkt ikke indskrænkninger i en ægtefælles adgang til på egen hånd at råde over sin formue, og en ægtefælle hæfter som udgangspunkt kun for sin egen og ikke den anden ægtefælles gæld.

8.3. Særråden

Efter retsvirkningslovens § 16, stk. 1, råder en ægtefælle alene over sin egen formue (bodel). En ægtefælle kan således som udgangspunkt frit disponere over sin egen bodel og eksempelvis købe eller sælge aktiver eller optage eller afvikle gæld, og ægtefællen kan optræde som part i retssager vedrørende sin formue.

41 Lovforslag L 146 af 26. januar 2006 og lovforslag L 147 af 26. januar 2006.

Dette udgangspunkt fraviges i retsvirkningslovens §§ 17-19. Efter § 17 er ægtefællen forpligtet til at udøve rådigheden over sin bodel, således at den ikke utilbørligt udsættes for at forringes til skade for den anden ægtefælle, og efter §§ 18 og 19 må en ægtefælle ikke uden den andens samtykke sælge eller pantsætte fast ejendom, der er fælleseje, og som tjener til families bolig m.v., eller indboet m.v. i det fælles hjem. Disse begrænsninger i ægtefællernes rådighed over fælleseje og konsekvenserne af, at de tilsidesættes, er beskrevet i kapitel 13.

En ægtefælle kan ikke råde over den anden ægtefælles aktiver, og sker dette alligevel, vil den indgåede retshandel som udgangspunkt være ugyldig. En undtagelse hertil er retsvirkningslovens § 14 om tilfælde, hvor løsøre, der tilhører den ene ægtefælle, er overladt til den anden til benyttelse i dennes erhvervsvirksomhed. § 14 er nærmere beskrevet i kapitel 12.

8.4. Særhæften

Ægtefællerne hæfter efter retsvirkningslovens § 25 alene med egen bodel og sit eventuelle særeje over for egne kreditorer (særhæften). Det er således ikke muligt for en ægtefælles kreditorer at forlange betaling af den anden ægtefælle eller at foretage udlæg i aktiver, der tilhører denne.

Undtaget herfra er retsvirkningslovens § 11, hvorefter en ægtefælle hæfter for gæld, den anden ægtefælle stifter til fyldestgørelse af den daglige husholdnings og børnenes fornødenheder og til hustruens særlige behov. § 11 er nærmere beskrevet i kapitel 12.

Begge ægtefæller hæfter også i andre situationer for den ene ægtefælles gæld, eksempelvis for visse typer skattegæld.

8.5. Fravigelse af formuefællesskabet

8.5.1. Særeje

Ægtefællerne kan ved oprettelse af ægtepagt om særeje fravige det legale udgangspunkt om formuefællesskab.

Særeje kan efter retsvirkningsloven § 28, stk.1, være enten skilsmissesæreje (nr. 1), således at ægtefællerne har særeje ved skifte som følge af skilsmisse eller separation, men formuefællesskab ved den ene ægtefælles død, eller fuldstændigt særeje (nr. 2), således at der er særeje både ved skilsmisse/separation og ved død.

Særeje kan tidsbegrænses, det kan begrænses til at angå bestemte aktiver eller en bestemt brøkdel af ægtefællernes ejendele (brøkdelssæreje), eller det kan begrænses til at gælde ved den ene ægtefælles død, således at længstlevendes bodel er fuldstændigt særeje, mens førstafdødes bodel er fælleseje (kombinationssæreje). De forskellige former for særeje, herunder begrænsningerne i, hvad der gyldigt kan aftales ved ægtepagt, er nærmere beskrevet i kapitel 7.

Ejendele, der træder i stedet for ejendele, der er særeje (surrogater) – f.eks. salgssummen for en særejeejendom – er særeje, medmindre andet er aftalt, jf. retsvirkningslovens § 28, stk. 3. Også indtægter af særeje er særeje, medmindre andet er aftalt.

En ægtepagt skal efter retsvirkningsloven § 35 være skriftlig og underskrevet personligt af ægtefællerne. En ægtepagt kan således ikke underskrives i henhold til en fuldmagt. Efter § 37 skal den tinglyses for at være gyldig. Herudover skal ægtepagten opfylde et specifikationskrav, dvs. det skal klart fremgå af ægtepagten, hvilket aktiv eller hvilken formuedel særejet vedrører.

Særeje kan i øvrigt bestemmes af en arvelader eller gavegiver i forbindelse med gave eller testamente, jf. retsvirkningsloven § 28 a. Tilsvarende kan en forsikringstager i medfør af forsikringsaftalelovens § 103, stk. 2 bestemme, at udbetalingen fra forsikringen skal være den begunstigedes særeje. En tilsvarende regel findes i pensionsopsparingslovens § 3.

Et særeje kan efter retsvirkningslovens § 28 b, stk. 1, ophæves ved ny ægtepagt. Et særeje i form af arv eller gave kan ikke ændres, medmindre testator eller gavegiver har tilladt dette, jf. retsvirkningslovens § 28 b, stk. 2.

Der henvises i øvrigt til kapitel 7 om særeje og kapitel 8 om oprettelse af ægtepagter.

8.5.2. Andre fravigelser

Rettigheder, der er omfattet af retsvirkningslovens § 15, stk. 2, er rettigheder, der er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig karakter. Disse indgår kun i formuefællesskabet, hvis det er foreneligt med disse rettigheder og reglerne herom. Eksempler på sådanne rettigheder er ophavsret, goodwill og personskadeerstatninger. Mange af disse rettigheder indgår derfor ikke i delingen.

Ligeledes undtaget fra delingen ved separation og skilsmisse er efter retsvirkningslovens § 16 b, stk. 1, som udgangspunkt ægtefællernes rimelige pensionsrettigheder, der udtages forlods af fællesboet af ejerægtefællen[42].

Efter § 16 b, stk. 3, indgår øvrige pensionsrettigheder i delingen.

Ved delingen ved en ægtefælles død kan den længstlevende ægtefælle i videre omfang end ved separation/skilsmisse holde pensionsrettigheder og udbetalte forsikrings- og pensionsydelser ude af skiftet, jf. retsvirkningslovens § 16 a og arvelovens § 23, stk. 2.

42 Reglerne om deling af ægtefællers pensionsrettigheder (§§ 16a-16h) blev indsat i retsvirkningsloven ved lov nr. 483 af 7. juni 2006.

8.6. Betydning af formuefællesskab eller særeje ved skifte

8.6.1. Bodeling

I tilfælde af skifte af fællesboet i forbindelse med separation/skilsmisse eller den ene af ægtefællernes død har det afgørende betydning, hvilken formueordning ægtefællerne har valgt.

Efter retsvirkningslovens § 16, stk. 2, og ægtefælleskiftelovens § 58 sker der en ligedeling af fællesboet i forbindelse med skifte. Det, som en ægtefælle udtager af fællesboet på skiftet, benævnes ægtefællens boslod.

Har ægtefællerne helt eller delvist særeje, vil der ikke ske en ligedeling af dette særeje. Særejeaktiver holdes uden for bodelingen, idet de ikke indgår i fællesboet, jf. retsvirkningslovens § 28. Har den ene ægtefælle et betydeligt særeje, kan den anden efter ægtefælleskiftelovens § 67 blive tilkendt et beløb fra den første ægtefælle for at sikre, at ægtefællen ikke stilles urimeligt ringe i økonomisk henseende. Ægtefælleskiftelovens § 67 er nærmere beskrevet i kapitel 17.

Det er ægtefællernes bodele med fradrag af gæld, der skal deles. Er begge ægtefæller solvente, er det det samlede fællesbo, der deles lige. Er en ægtefælle insolvent, må hver ægtefælles bodel gøres op for sig, og den insolvente ægtefælle beholder sine aktiver og sin gæld, mens den solvente ægtefælles nettobodel deles ligeligt mellem ægtefællerne. Er begge ægtefæller insolvente, sker der ikke noget skifte, og hver ægtefælle beholder sine aktiver og sin gæld.

Eksempel 1: Ægtefællerne M og H skal separeres. Der er formuefællesskab i ægteskabet. M's aktiver udgør 600.000 kr., og hans gæld er 200.000 kr. Hans nettobodel er således 400.000 kr. H's aktiver udgør 800.000 kr., og hun har ingen gæld. Fællesboet udgør derfor 1,2 mio. kr., og hver af ægtefællerne udtager 600.000 kr. i boslod efter retsvirkningsloven s § 16, stk. 2 og ægtefælleskiftelovens § 58. H skal derfor betale 200.000 kr. til M.

Eksempel 2: Ægtefællerne M og H skal separeres, og der er formuefællesskab i ægteskabet. M's aktiver udgør 600 000 kr., og han har ingen gæld. H's aktiver udgør 100.000 kr., og hun har en gæld på 200.000 kr. H's bodel er negativ, og der er derfor intet at dele. M's bodel skal deles med 300.000 kr. til ham og 300.000 kr. til H.

Eksempel 3: Ægtefællerne M og H skal separeres. Der er som udgangspunkt formuefællesskab i ægteskabet, men H's formue består blandt andet af et sommerhus til en værdi af 600.000 kr., og sommerhuset er ved ægtepagt gjort til H's skilsmissesæreje. H har herudover aktiver for 200.000 kr., og M's bodel udgør 400.000 kr. Fællesboet udgør nu 600.000 kr., og ægtefællerne modtager 300.000 kr. i boslod efter retsvirkningslovens § 16, stk. 2 og ægtefælleskiftelovens § 58. H udtager sommerhuset udenom bodelingen.

Ligedelingsreglen kan efter ægtefælleskiftelovens § 61 fraviges, hvis en ægtefælle har indbragt den væsentligste del af fællesboet, og en ligedeling vil være åbenbart urimelig, navnlig fordi

ægteskabet har været kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning. § 61 er nærmere beskrevet i kapitel 5.

Ægtefællernes valg af formueordning har desuden betydning i forhold til den kvalitative bodeling.

Efter ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, har den ægtefælle, til hvis bodel et aktiv hører, fortrinsret til at udtage dette aktiv. Denne bestemmelse omhandler alene formuefællesskabsaktiver.

Denne fortrinsret er dog begrænset i følgende situationer:

1) Fast ejendom, der udelukkende eller hovedsagelig er beregnet til familiens bolig, kan udlægges til den anden ægtefælle, hvis boligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne ægtefælle af hensyn til at opretholde hjemmet.

2) Fast ejendom, der har tjent til sommerbolig for familien, kan udlægges til den anden ægtefælle, hvis sommerboligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne.

3) Erhvervsvirksomhed kan udlægges til den anden ægtefælle, hvis virksomheden udelukkende eller dog i det væsentlige er blevet drevet af denne.

4) Arbejdsredskaber og andet erhvervsløsøre kan udlægges til den anden ægtefælle, i det omfang dette skønnes rimeligt af hensyn til fortsættelsen af erhvervet.

5) Bohave og andet løsøre, der har hørt til det fælles hjem, kan udlægges til den anden ægtefælle, i det omfang dette skønnes rimeligt af hensyn til opretholdelsen af hjemmet, eller i øvrigt fordi genstandene særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov.

Det vil således være muligt for en ægtefælle at udtage bestemte aktiver fra den anden ægtefælles fælleseje, hvis disse aktiver har en tilstrækkelig stor betydning for ægtefællen. Denne mulighed foreligger ikke, hvis aktiverne er særeje.

Efter ægtefælleskiftelovens § 53, stk. 1, inddrages særejeaktiver alene i skiftet, hvis dette er nødvendigt for at dække vederlagskrav i henhold til retsvirkningslovens § 23 eller for at dække et krav efter ægtefælleskiftelovens § 67. Ægtefælleskiftelovens § 53 er beskrevet i kapitel 16, reglerne om vederlagskrav ved misbrug i kapitel 15, vederlagskrav ved overførsler mellem særeje og fælleseje i kapitel 10 og reglerne om særejekompensation efter ægtefælleskiftelovens § 67 i kapitel 17.

8.6.2. Uskiftet bo

Når den ene af ægtefællerne dør, skal boet efter den afdøde som udgangspunkt skiftes. Hvis den afdøde ægtefælle ikke efterlader sig livsarvinger, og ikke har oprettet testamente, arver den længstlevende ægtefælle hele afdødes formue, jf. arvelovens § 9, stk. 2.

Hvis den afdøde ægtefælle efterlader sig livsarvinger, har det derimod stor betydning, om ægtefællerne har formuefællesskab (herunder skilsmissesæreje, der ved en ægtefælles død er formuefællesskab) eller fuldstændigt særeje.

Er der helt eller delvist formuefællesskab, har længstlevende ret til at få fællesboet udleveret til uskiftet bo med ægtefællernes fælles livsarvinger, hvis længstlevende er solvent. Havde førstafdøde særbørn, kan disse give samtykke til uskiftet bo. Skal fællesboet skiftes, arver længstlevende 1/2 af førstafdødes boslod som legal arv og beholder sin egen boslod, i alt 3/4 af fællesboet.

Den afdøde ægtefælles særeje skal derimod altid skiftes i forbindelse med dødsfaldet. Førstafdødes arvinger kan ikke give samtykke til uskiftet bo med særeje, men kan i stedet give arvehenstand eller arveafkald.

Eksempel 1: Ægtefællerne M og H har fællesbarnet F. Der er formuefællesskab i ægteskabet. M har en formue på 500.000 kr., og H har en formue 2 mio. kr., der er placeret i familiens hus. Hvis H dør først, kan M vælge uskiftet bo og dermed få større mulighed for at blive boende i huset.

Eksempel 2: Situationen er som i ovenstående eksempel, dog har ægtefællerne nu særeje. Boet efter H skal derfor skiftes. Det betyder, at H's dødsbo skal deles mellem M og F med halvdelen til hver efter arvelovens § 9, stk. 1, sådan at de hver modtager 1 mio. kr. M kan nu alene beholde huset ved at indbetale den million, som F skal have, til boet, jf. arvelovens § 13, stk. 3, jf. stk. 1. Efter arvelovens § 35 er der dog mulighed for, at M kan få henstand med udbetaling af arven til F.

Spørgsmålet om, hvorvidt der skal være adgang til uskiftet bo med særeje, har været overvejet af Arvelovsudvalget[43]. Udvalget fandt ikke, at en sådan mulighed burde indføres.

43 Jf. betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen m.v., s. 119f.

KAPITEL 4
STATISTIK OG UNDERSØGELSER

1. INDLEDNING

Udvalget har til brug for sine overvejelser indhentet statistiske oplysninger om blandt andet antallet af vielser og skilsmisser og ægtefællernes alder og civilstand ved ægteskabets indgåelse. Endvidere er der indhentet oplysninger om ægtefællers indtægts- og formueforhold. Disse oplysninger er beskrevet i afsnit 2.

Udvalget har endvidere fået foretaget en gennemgang af de ægtepagter, der blev tinglyst i marts 2010, med henblik på at undersøge, hvad indholdet af ægtepagterne var. Denne undersøgelse er beskrevet i afsnit 3.

Til brug for overvejelserne i Ægteskabsudvalget af 1969 blev der i 1973 gennemført en undersøgelse af danskernes holdninger til ægteskabet som et økonomisk fællesskab.[44] Denne blev gennemført af Socialforskningsinstituttet, og resultaterne af undersøgelsen viste blandt andet, at danskernes holdninger til formuedeling var forbundet med ægteskabelig status.[45] Generelt var der flest tilhængere af den legale fællesejeordning, hvor ægtefæller deler formuen lige ved en eventuel skilsmisse, og meget få tilhængere af en særejeordning. Justitsministeriets forskningsafdeling har til brug for udvalgets arbejde gennemført en tilsvarende undersøgelse i 2011. Resultaterne heraf er beskrevet i afsnit 4.

Danske FAMILIEadvokater har i 2012 foretaget en befolkningsundersøgelse, der – i lighed med den sociologiske undersøgelse – tager udgangspunkt i befolkningens ønske til delingsreglerne ved separation og skilsmisse. Denne undersøgelse er beskrevet i afsnit 5.

2. VIELSER, SKILSMISSER OG ÆGTEFÆLLERS FORMUER

2.1. Vielser

Danskernes ægteskabelige forhold er forandret væsentligt gennem de sidste 100 år. Antallet af skilsmisser var især højt i sidste del af 1900-tallet, og i samme periode blev færre viet. Lavpunktet for vielser blev nået i 1982 med 24.300 vielser, hvorefter niveauet steg. Fra 1999 til 2009 stabilise-

44 Inger Koch-Nielsen (1975): Ægteskab og loven. Socialforskningsinstituttet, København.
45 Jf. Betænkning 6, nr. 726/1974.

rede antallet af vielser sig på ca. 37.000 vielser årligt. Fra 2009 faldt antallet af vielser markant, og i 2013 blev 27.500 par viet[46].

I dette afsnit belyses udviklingen i danskernes vielsesmønster i perioden 1990 til 2013.

Figur 1: Antal vielser i alt og antal personer i alderen 15-100 år, 1990-2013

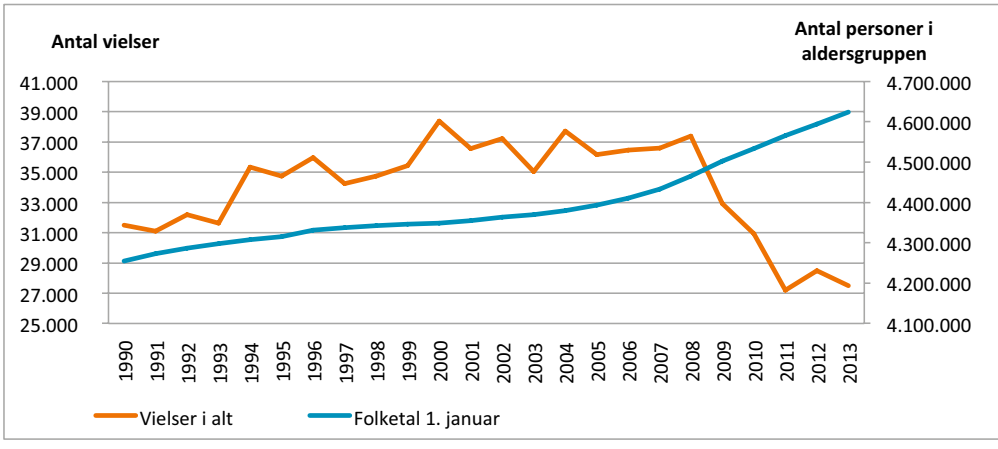

Kilde: Danmarks Statistik, HISB3 og FOLK2.
Note: Antallet indeholder både vielser og registrerede partnerskaber.

Af figur 1 ses, at udviklingen i antallet af vielser svarer nogenlunde til udviklingen i befolkningen indtil 2008, hvorefter antallet af vielser pr. år er faldet i alt 27 % frem til 2013.

Modsat ses ikke et fald i antal personer i den samlede befolkningsgruppe i alderen 15-100 år, men derimod en svag stigning på 4 %.

Betragtes aldersgrupperne 25-29-årige, 30-34-årige og 35-39-årige, ses i figur 2 en faldende sammenhæng mellem antal personer, der har indgået ægteskab i aldersgrupperne, og antal personer i hver aldersgruppe, svarende til at andelen af personer, der har indgået ægteskab i hver aldersgruppe, er faldet i perioden 2006-2013. Den største udvikling ses blandt 25-29-årige. I 2006 udgjorde andelen af indgåede ægteskaber 5,3 % af aldersgruppen. I 2013 udgjorde den 3,9 %, svarende til et fald på 1,5 % -point eller 5.278 personer.

46 Danmarks Statistik: Statistisk Årbog 2014, s. 16.

Figur 2: Antal kvinder eller mænd, der indgik ægteskab i aldersgruppen i % af aldersgruppen, 2006-2013

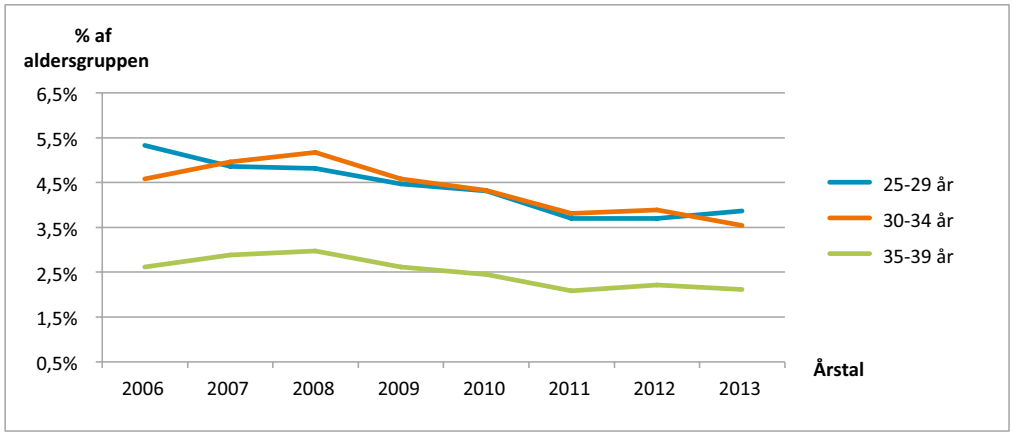

Kilde: Danmarks Statistik, FOLK2, VIE207.
Note: Antal kvinder el. mænd, der blev viet, indeholder kun vielser mellem to forskellige køn.

I forhold til danskernes vielsesmønster er det fundet væsentligt at se på parternes alder og civilstand forud for indgåelse af ægteskab.

Tabel 1: Alder og civilstand fordelt på hver enkelt kvinde eller mand, der blev viet i 2013

Vielser mellem to af forskelligt køn i 2013

	Brudgommens alder og civilstand før ægteskab				Brudens alder og civilstand før ægteskab			
	Ugift	Enke/ enkemand	Fraskilt	I alt	Ugift	Enke/ enkemand	Fraskilt	I alt
15-19 år	43		-	43	177	-	-	177
20-24 år	1.186	-	13	1.199	2.513	-	24	2.537
25-29 år	5.323	2	75	5.400	6.863	4	203	7.073
30-34 år	5.760	3	292	6.057	5.007	7	535	5.555
35-39 år	3.647	6	735	4.388	2.609	21	854	3.488
40-44 år	1.666	13	1.061	2.740	1.128	31	1.010	2.169
45-49 år	1.066	37	1.222	2.329	698	46	1.142	1.887
50-54 år	621	39	1.008	1.668	444	74	842	1.360
55-59 år	377	68	726	1.171	251	67	493	811
I alt, alle alders-grupper	20.074	443	6.041	27.140	19.873	510	5.624	27.140

Kilde: Danmarks Statistik, VIE207.
Note 1: I sumkolonnerne/sumrækkerne indgår uoplyst civilstand og uoplyst alder, selvom disse kategorier ikke fremgår eksplicit af tabellen. Note 2: I opgørelsen indgår ikke vielser mellem samme køn eller registrerede partnerskaber.

Opdeles mænd og kvinder på 5-års aldersintervaller, som vist i tabel 1, ses det, at flest mænd i 2013 blev viet i alderen 30-34 år (22 %), mens flest kvinder blev viet i alderen 25-29 år (26 %).

Ud af de 27.140 vielser i 2013 havde 22 % af mændene en civilstatus som fraskilt inden vielsen, den tilsvarende andel blandt kvinder var 21 %. Såvel blandt kvinder som mænd havde omkring 1/5 altså været gift før.

Andelen af enker, der valgte at blive viet i 2013, udgjorde 1,5-2,0 %.

Figur 3 viser udviklingen i gennemsnitsalderen for førstegangsviede og samtlige viede fordelt på køn. Det fremgår, at gennemsnitsalderen for førstegangsviede er steget med knap 5 år for både kvinder og mænd siden 1990. I 2013 var gennemsnitsalderen for førstegangsvielse 32,2 år for kvinder og 34,9 år for mænd. Dog ses der en tendens til, at førstegangsvielsesalderen for kvinder har ligget på et næsten jævnt niveau siden 2007.

Figur 3: Gennemsnitsalder ved indgåelse af ægteskab, 1990-2013

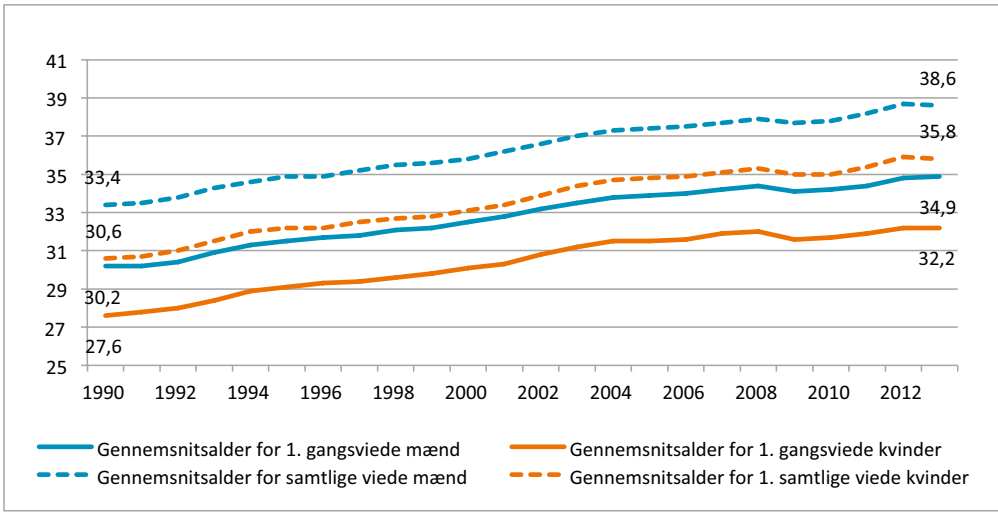

Kilde: Danmarks Statistik, VIE1.

2.1.1. Forudgående samliv

Udvalget har fundet det interessant at undersøge, hvor lang tid ægtefæller har været samboende, før de indgår ægteskab.

Det fremgår af figur 4, at langt størstedelen af de par, der indgik ægteskab både i 2003 og 2013 var samboende på vielsesdagen. Der var dog en forholdsvis stor andel på 18 % i 2013, der ikke boede sammen på vielsesdagen, denne andel var 4 procentpoint større i 2013 end i 2003.

Figur 4: Samboende på vielsesdagen 2003 og 2013

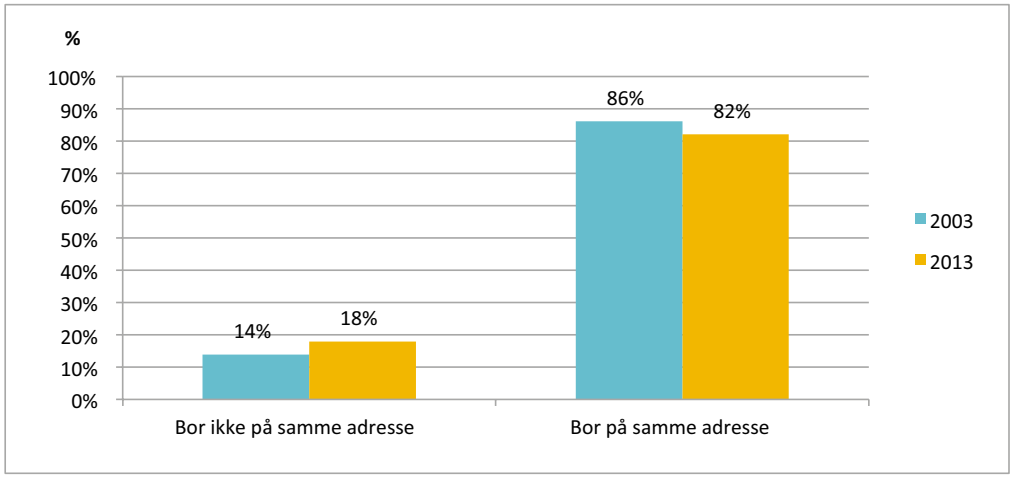

Kilde: Danmarks Statistik, særkørsel.

Betragtes varigheden af det forudgående samliv, fremgår det af figur 5, at langt de fleste af de par, der boede sammen på vielsesdagen både i 2003 og 2013, havde boet sammen under 2 år. I 2013 udgjorde denne andel 51 % af alle par, der boede sammen på vielsesdagen.

Figur 5: Varighed af forudgående samliv i 2003 og 2013

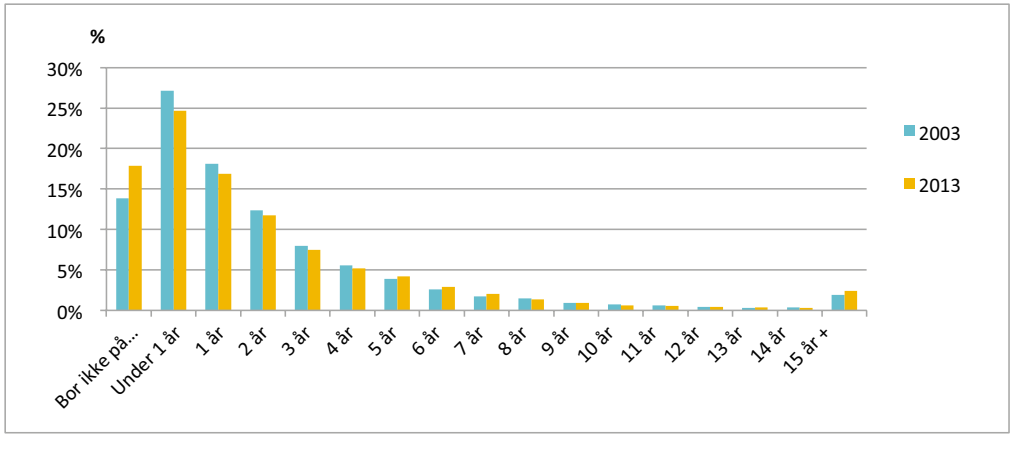

Kilde: Danmarks Statistik, særkørsel.

Knap 30 % af de personer, der i 2013 ikke boede sammen med sin kommende partner på vielsesdagen, var mellem 15-24 år[47].

47 Jf. særkørsel fra Danmarks Statistik.

2.2. Separationer og skilsmisser

Skilsmisseantallet steg gennem 1900-tallet og nåede i 1990'erne et årligt gennemsnit på 13.000, og i det følgende årti kom det op på gennemsnitligt knapt 15.000 årligt. Der kan være mange årsager til, at antallet af skilsmisser er steget. I tidens løb har der været en række politiske tiltag, der har gjort det nemmere at blive separeret og skilt. Ved de lovændringer, hvor separationsperioden er blevet sat ned, blev der alene af denne grund midlertidigt flere skilsmisser. I 2013 blev det muligt at blive skilt uden separation, og det har haft betydning for skilsmissetallet, som i 2013 var 18.875[48].

Samtidig er den enkelte dansker blevet langt mere økonomisk uafhængig, og det har derfor ikke som tidligere været nødvendigt at gifte sig eller forblive i ægteskab for at få en nogenlunde god levestandard. Den økonomiske uafhængighed blev også hjulpet godt på vej af, at kvinderne for alvor kom på arbejdsmarkedet i 1970'erne[49].

Skilsmisseprocenten var 46 % i 2012. Dette betyder, at 46 % af ægteskaberne er endt i skilsmisse, 50 år efter ægteskabet er indgået[50].

Figur 6: Antal skilsmisser i alt og antal personer i alderen 15-100 år, 1990-2013

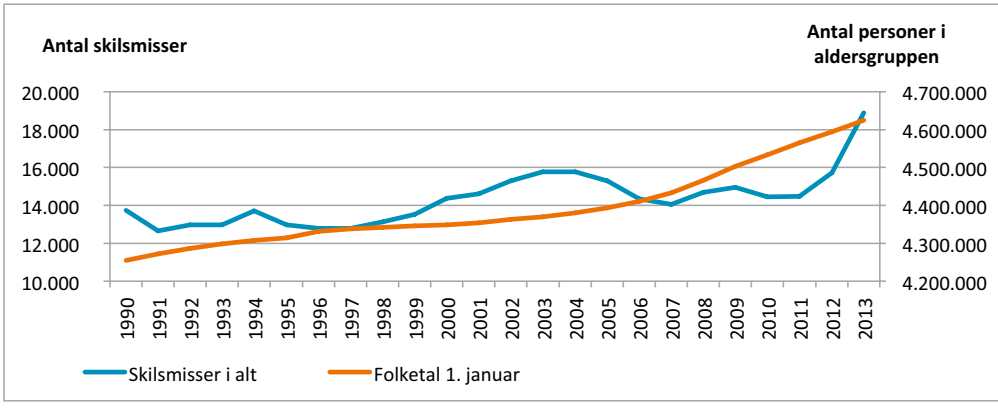

Kilde: Danmarks Statistik, HISB3 og FOLK2.

Af figur 6 fremgår udviklingen i antallet af skilsmisser i perioden 1990 til 2013. I perioden fra 2010 til 2013 har der været en stigning i det samlede antal skilsmisser på omkring 30 %. Befolkningsudviklingen og udviklingen i antallet af skilsmisser følger samlet set nogenlunde samme trend i perioden 1990-2013.

48 Danmarks Statistik: Statistisk Årbog 2014, s. 16.

49 Danmarks Statistik: Statistisk Årbog 2014, s. 16.

50 Dette forudsætter dog, at skilsmissemønsteret følger årets skilsmissesandsynligheder, og at ingen af parterne i ægteskabet er døde. Kilde: www.dst.dk

I perioden 2011 til 2013 udstedte Statsforvaltningen henholdsvis 12.389, 13.359, og 9.362 separationsbevillinger[51]. Fra 2012 til 2013 faldt antallet af separationsbevillinger med knap 4.000. Dette skyldes, at der 1. juli 2013 kom en række nye regler på separations- og skilsmisseområdet. Den største ændring er, at man nu kan anmode om direkte skilsmisse, selvom der ikke er særlige forhold som for eksempel utroskab, bigami, grovere vold eller to års adskillelse. Man behøver altså ikke længere at blive separeret, før man kan blive skilt. Tidligere krævede en direkte skilsmisse, at der var særlige forhold forbundet med skilsmissen.

En mindre del af ægteskabssagerne blev videresendt til domstolene. Domstolene behandlede i 2012 og 2013 mellem 1.100-1.300 sager om året[52].

Figur 7: Antal skilsmisser fordelt på ægteskabets varighed, 2013

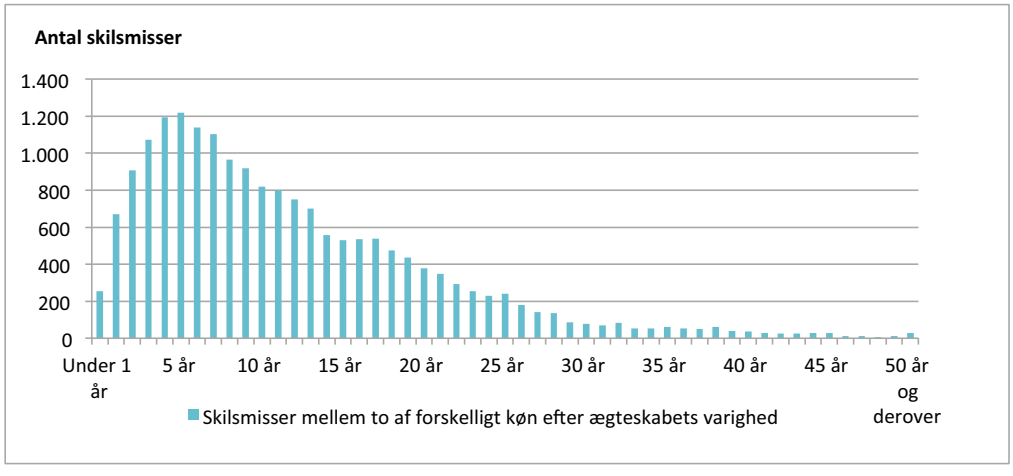

Kilde: Danmarks Statistik, SKI107.

Som det ses af figur 7, sker de fleste skilsmisser inden for de første 10 år (55 %). Navnlig er antallet, der bliver skilt inden for de første 5 års ægteskab, markant (28 %).

2.3. Formuer

Det har været vigtigt for udvalgets overvejelser at kende størrelsen af danskernes formue og så vidt muligt placeringen af denne, samt navnlig hvor stor en del af formuen, der er placeret i fast ejendom (familiens bolig).

51 Kilde: Statsforvaltningen.dk.

52 Kilde: Svend Danielsen og Lennart Lynge Andersen: Fra forsørgelse til omstilling – underholdsbidrag til ægtefælle. Udgivet 2014.

Da pensionsformuen udgør en væsentlig del af den samlede formuemasse og samtidig for en væsentlig del af pensionerne ikke indgår i bodelingen, er disse behandlet særskilt i afsnit 2.3.2.

2.3.1. Størrelse og fordeling

Det er vanskeligt at få et præcist billede af danskernes formuestørrelse, da der ikke findes samlede statistikker om formueforholdene.

Følgende oplysninger om formueforholdene stammer fra Danmarks Statistik. Formueoplysningerne består af kontant ejendomsværdi, indestående i pengeinstitutter samt aktier, obligationer og pantebreve i depot, desuden realkreditgæld, pengeinstitutgæld, gæld til Hypotekbanken, finansieringsselskaber, kommuner, kontokortgæld og pantebrevsgæld.

Statistikken indeholder derimod ikke oplysninger om pensionsformuer, hovedaktionærposter uden for depot, bil, lystbåd, campingvogn, kontanter samt besætninger og lagerværdier for selvstændigt erhvervsdrivende, samt desuden privat gæld. Opgørelsen viser således ikke personernes samlede formue.

Størrelsen af danskernes formue i 2012 fremgår af tabellen nedenfor.

Tabel 2: Befolkningens aktiver og passiver pr. 31. december 2012

	Antal	Aktiver	*Heraf bolig*	Passiver	Nettoformue
	1.000 pers.	----------	*1.000 kr.*	----------	*---1.000 kr. ---*
Gift kvinde/registrerede partnerskaber	971	760.111	*518.561*	515.360	244.751
Gift mand/registrerede partnerskaber	988	1.223.738	*781.331*	666.893	556.844
Samlevende/samboende par, kvinde	289	450.760	*301.336*	373.606	77.155
Samlevende/samboende par, mand	292	645.794	*410.489*	535.015	110.779
Enlige, kvinde	810	602.845	*325.593*	244.195	358.650
Enlige, mand	691	602.169	*327.520*	331.599	270.570
I alt	4.041	784.583	*488.136*	457.935	326.648

Kilde: Danmarks Statistik, særkørsel december 2014. Note: Datasættet indeholder alle over 18 år, fuldt skattepligtige i Danmark hele året, opgjort ultimo 2012. Der er set bort fra selvstændige og deres familiemedlemmer. Personerne har haft bopæl i Danmark både primo og ultimo året. Pensionsformue og kontantbeholdning og lignende indgår ikke i opgørelsen. Note 2: Værdien af boligen tager udgangspunkt i beregnet lejeværdi af egen bolig.

Som det fremgår af tabel 2, var formuen i 2012 på 327.000 pr. dansker uanset civilstand[53].

Den gennemsnitlige nettoformue på 327.000 kr. dækker over aktiver på 785.000 kr., hvoraf værdi af ejerbolig udgør 488.000 kr., og passiver på 458.000 kr., herunder blandt andet realkreditgæld.

53 Dette er ekskl. pensions- og kontantformue.

Det er væsentligt at bemærke, at der er en betydelig forskel på formuefordelingen, dels mellem gifte og ugifte, men navnlig mellem gifte mænd og kvinder.

Gifte mænd og kvinder har større nettoformue end ikke-gifte. Blandt gifte er mændenes nettoformue dobbelt så stor som kvindernes. Det skal bemærkes, at der dermed ikke er sagt noget om formuedelingen i forbindelse med en evt. skilsmisse (afhænger af omfanget af oprettet særeje) eller den fordeling ægtefællerne i praksis har valgt. Endvidere skal det bemærkes, at den registrerede fordeling kan være påvirket af, at den i praksis typisk ikke har nogen økonomisk betydning for parterne, så længe ægteskabet varer.

De gifte mænd har større gæld end de gifte kvinder, men forskellen er noget mindre end forskellen mellem gifte mænds og kvinders aktiver[54].

Formuestørrelsen for gifte personer fordelt på alder fremgår af figur 8.

Figur 8: Formuefordeling på alder i 2012, nettoformue for gifte personer

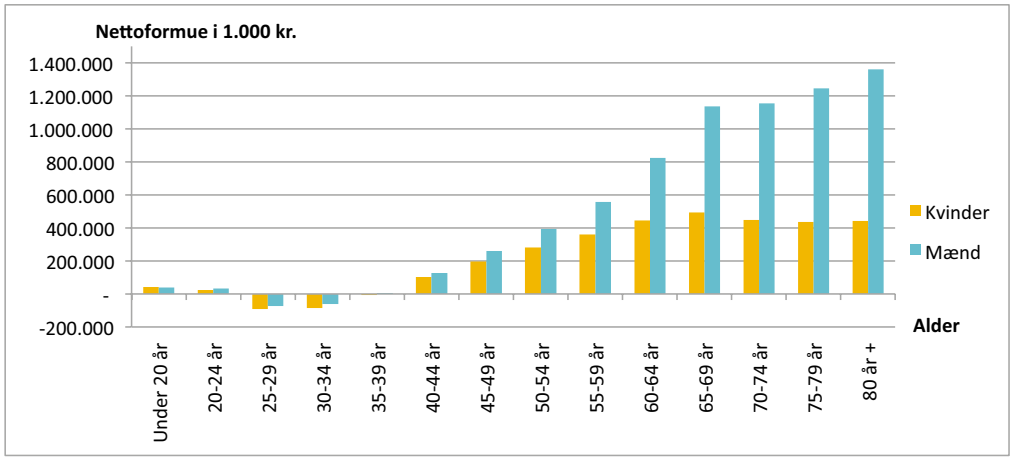

Kilde: Danmarks Statistik, særkørsel, december 2014.
Note: Kategorien „under 20" indeholder personer på 18 og 19 år. Note 2: Tallene indeholder gifte og registrerede par.

For de yngre aldersgrupper, det vil her sige op til omkring 40 års alderen, er gifte kvinders og gifte mænds nettoformuer på nogenlunde samme niveau, mens nettoformuen for alderspensionerede gifte kvinder udgør 1/3 af nettoformuen blandt alderspensionerede gifte mænd.

Dette kan blandt andet ses i lyset af, at flere kvinder er kommet ud på arbejdsmarkedet, hvorfor dette billede må forventes at ændre sig over tid.

54 Kilde: Danmarks Statistik.

Passiverne er nogenlunde ens fordelt mellem gifte mænd og gifte kvinder i de enkelte aldersklasser, hvorfor forskellen i fordelingen af nettoformuen hovedsagelig kan henføres til fordelingen af aktiverne, herunder boligformuen[55]. Det skal dog nævnes, at fordelingen af aktiver og passiver ikke i sig selv er et udtryk for, hvem der er den reelle ejer af formuen, idet registreringen ikke altid svarer til de reelle ejerforhold.

Det er i øvrigt værd at bemærke, at gifte personer under 40 år gennemsnitligt har en negativ formue.

Forskellen mellem mænds og kvinders formuer er dog mindsket gennem de senere år, jf. figur 9 og 10.

Figur 9: Udviklingen i nettoformuen for gifte kvinder i forhold til nettoformuen for gifte mænd, 2002 og 2012

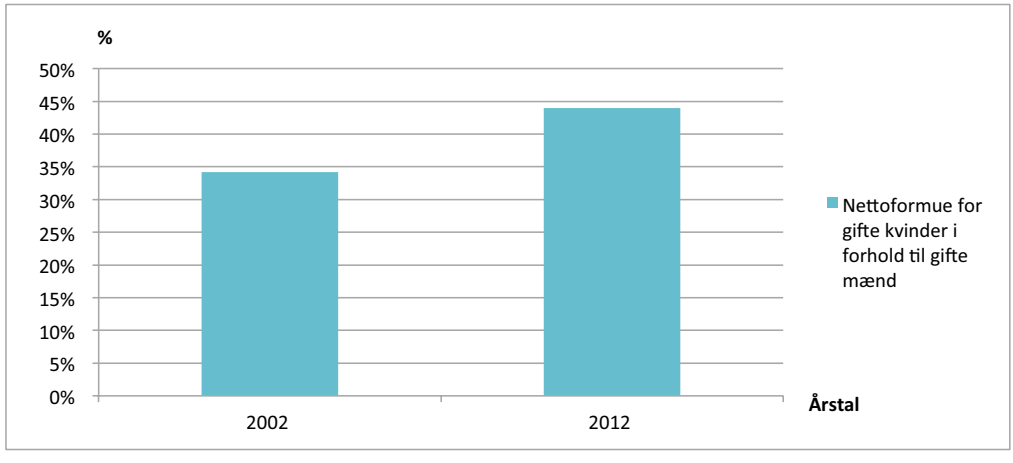

Kilde: Danmarks Statistik, særkørsel, december 2014. Note: Kategorien „under 20" indeholder personer på 18 og 19 år. Note 2: Tallene indeholder gifte og registrerede par.

55 Kilde: Danmarks Statistik.

Figur 10: Udviklingen i aktiver og passiver for gifte kvinder i forhold til gifte mænd, 2002 og 2012

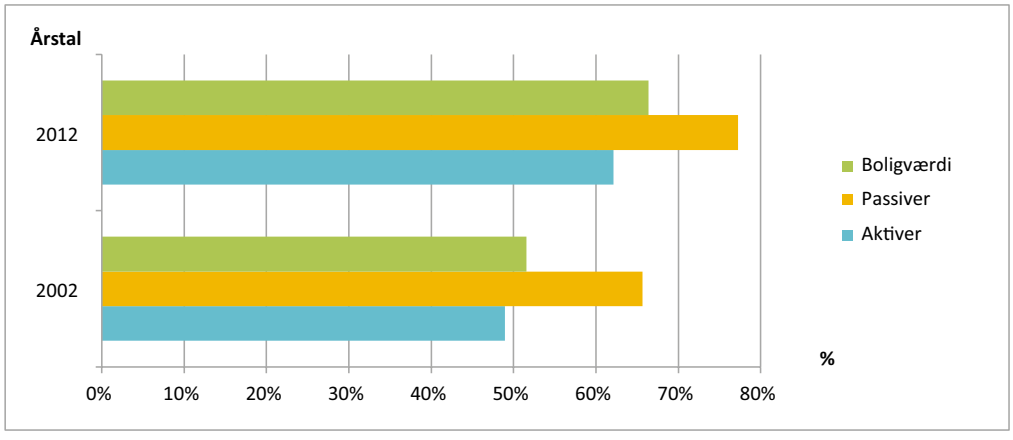

Kilde: Danmarks Statistik, særkørsel, december 2014. Note: Kategorien „under 20" indeholder personer på 18 og 19 år. Note 2: Tallene indeholder gifte og registrerede par.

2.3.2. Pensionsformue

I Danmark er pensionssystemet bygget op omkring, at pensionsopspareren som udgangspunkt får fradrag for sine indbetalinger mod, at pensionsopsparerens udbetalinger beskattes. Det betyder også, at en stor del af pensionsformuen tilhører det offentlige i form af udskudte skatter[56].

Ultimo 2012 nåede den samlede opsparingsbaserede pensionsformue op på knap 3.600 mia. kr., hvilket svarer til cirka to gange BNP. I 1984 var bruttopensionsformuen på ca. 275 mia. kr., og dermed er pensionsformuen 13-doblet på næsten 30 år. I forhold til BNP er der sket en 4-dobling. Pensionsformuen i livsforsikringsselskaber og pensionskasser udgjorde i 2012 ca. 60 % af den samlede opsparingsbaserede pensionsformue i Danmark. Herudover tegner de lovbaserede ordninger (ATP, SP og LD) sig samlet for ca. 25 %, mens resten omfatter pensionsopsparing i pengeinstitutter[57].

Den gennemsnitlige årlige vækst i pensionsformuen har i perioden 1984-2012 samlet set været på 9,6 % Dette dækker over, at den gennemsnitlige vækst for ATP og livsforsikringsselskaberne under ét har været højere end det samlede gennemsnit, mens væksten for pengeinstitutterne og pensionskasserne har været lavere end gennemsnittet. Ses stigningerne i pensionsformuen i forhold til BNP, så har den årlige vækst i gennemsnit været på 5,3 % i perioden 1984-2012[58].

56 Kilde: Skatteministeriet, www.skm.dk, informationer fra afsnit om pensionsformue under kategorien „Generel skattestatistik".

57 Kilde: Skatteministeriet, publiceret notat om „Pensionsformuen 1984-2012", www.skm.dk.

58 Kilde: Skatteministeriet, publiceret notat om „Pensionsformuen 1984-2012", www.skm.dk.

Størrelsen samt udviklingen i danskernes samlede pensionsformue fremgår af figur 11.

Figur 11: Udviklingen i pensionsformuer 1984-2012

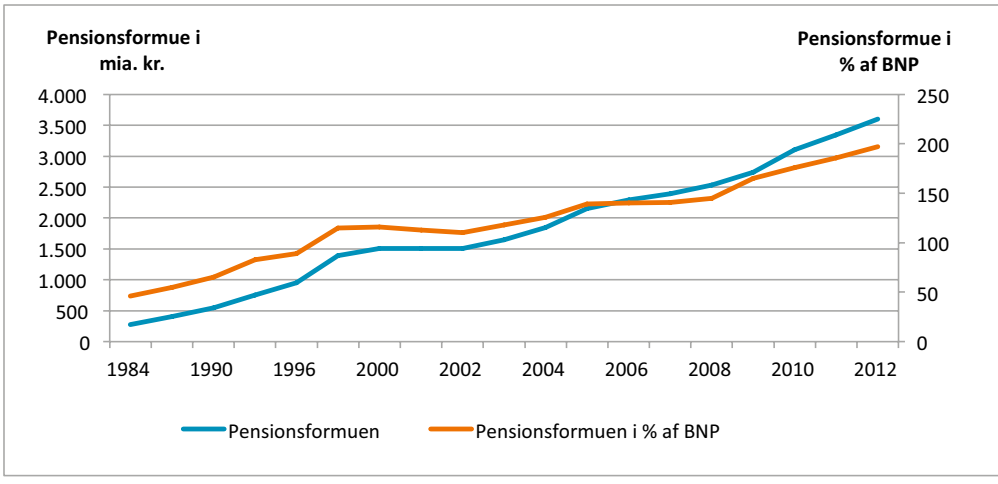

Anm.: Pensionsformuerne i pensionsinstitutterne er opgjort som summen af passiverne inkl. egenkapital og eventuelle gældforpligtigelser.
Kilde: Skatteministeriets hjemmeside, www.skm.dk, med baggrund i data fra Finanstilsynet, ATP's og LD's årsrapporter.

Udviklingen i pensionsformuen skyldes en udbredelse af pensionsordninger til flere overenskomstområder samt etableringen af ATP-ordningen og fra 1998-2003 den særlige pensionsordning/SP-ordningen. Ud over de nævnte forøgelser af indbetalingerne, der fremgår af figur 12, har forrentning og en skattemæssig begunstigelse spillet en afgørende rolle[59].

De samlede årlige indskud til pensionsordninger har i en længere periode været støt stigende. Dog faldt niveauet for indskud i 2010. Siden 2010 har indbetalingsniveauet ligget relativt stabilt[60].

59 Skatteministeriet, www.skm.dk. Talmaterialet baserer sig på beregninger fra Finanstilsynet, ATP's og LD's årsrapporter.

60 Skatteministeriet, www.skm.dk. Publiceret notat om „Pensionsindskud 1998-2012".

Figur 12: Udviklingen i det samlede årlige pensionsindskud fordelt på ordning, 1998-2012

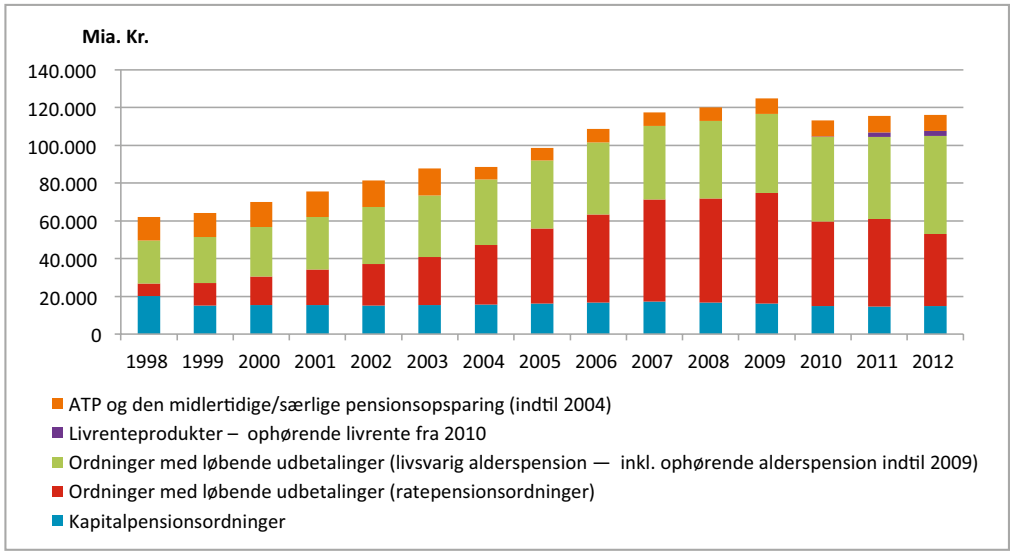

Anm.: Pensionsformuerne i pensionsinstitutterne er opgjort som summen af passiverne inkl. egenkapital og eventuelle gældforpligtigelser.
Kilde: Finanstilsynet, ATP's og LD's årsrapporter.

I forhold til fordelingen af pensionsopsparing på mænd og kvinder, betragtes tal fra brancheorganisationen Forsikring & Pension.

Figur 13: Gennemsnitlige pensionsformuer for 59,5-årige, fordelt på køn, 2009-2013

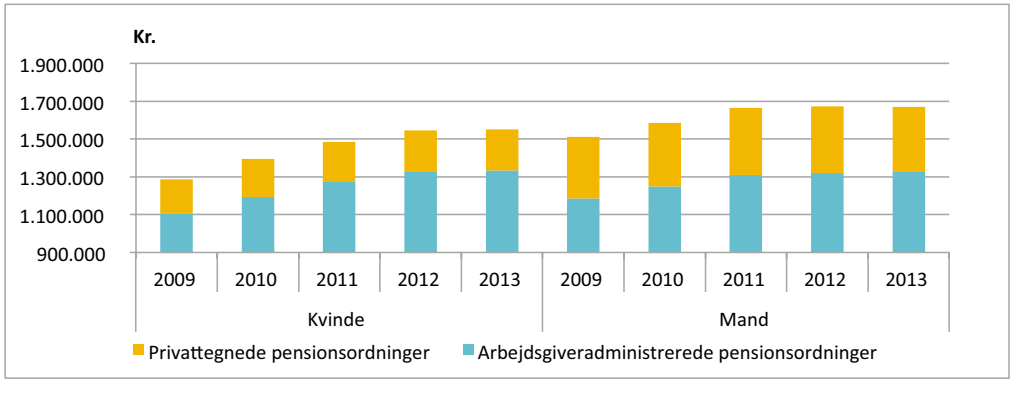

Kilde: Forsikring & Pension, www.forsikringogpension.dk, statistik om pensionsformuer, marts 2014.

Betragtes de gennemsnitlige pensionsformuer fordelt på køn i figur 13 ses, at mændene i 2012 havde en gennemsnitlig pensionsformue på 1,67 mio. kr., mens kvindernes gennemsnitlige pen-

sionsformue var 1,55 mio. kr. Den primære forskel i pensionsformuerne skyldes, at mænd i højere grad end kvinder indbetaler til privattegnede pensioner. Samtidig ses det dog, at kvinderne i perioden 2009 til 2012 samlet set har haft en større stigning i deres pensionsformue end mændene, svarende til 21 % for kvinder og 11 % for mænd[61].

I 2013 indbetalte danske mænd mellem 25-59 år i gennemsnit 49.812 kr. årligt til pension, mens kvinder i samme alder indbetalte 39.937. Størstedelen af indbetalingerne gik til arbejdsgiveradministrerede ordninger. Indbetalingerne til de privattegnede ordninger udgjorde henholdsvis 12 % for kvinder og 13 % for mænd[62]. Udviklingen fremgår af figur 14.

De kønsmæssige forskelle må antages blandt andet at skyldes mænds generelt højere indtægt, og at det kan være skattemæssigt fordelagtigt for ægtefæller, at eventuelle frivillige pensionsindbetalinger foretages af den ægtefælle, der har den højeste indtægt.

Indbetalingerne til de private ordninger har ligget nogenlunde konstant i peioden 1999-2012, mens indbetalingerne til de arbejdsgiverorienterede ordninger er steget med omkring 130 % både for kvinder og mænd siden 1999.

Figur 14: Gennemsnitlige pensionsindbetalinger for 25-59-årige, fordelt på køn, 1999-2012

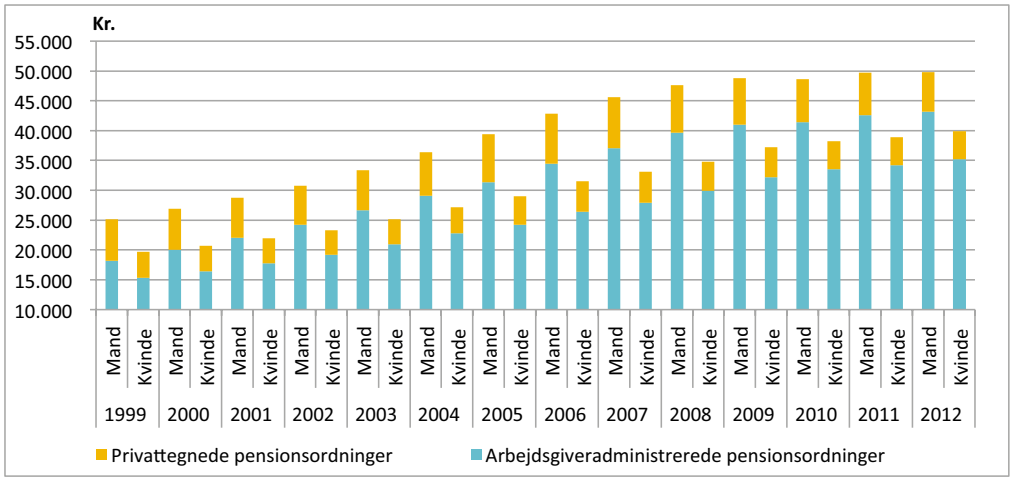

Kilde: Forsikring & Pension, www.forsikringogpension.dk, statistik om pensionsindbetalinger, juni 2014.

61 Kilde: Forsikring & Pension, www.forsikringogpension.dk,, analyserapport om „Køn og Pension", 2013:6.

62 Kilde: Forsikring & Pension, www.forsikringogpension.dk,, analyserapport om „Køn og Pension", 2013:6.

Figur 15: Gennemsnitlige pensionsindbetalinger for 25-59-årige, fordelt på civilstand, 1999-2012

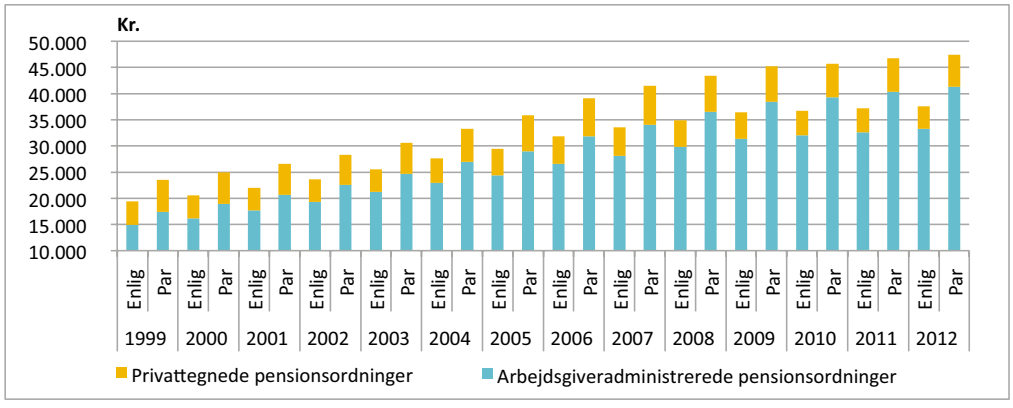

Kilde: Forsikring & Pension, www.forsikringogpension.dk, statistik om pensionsindbetalinger, juni 2014.

I figur 15 ses fordelingen af gennemsnitlige pensionsindbetalinger fordelt på civilstand. Personer, der er gift eller lever i et parforhold, indbetaler i gennemsnit 47.438 kr. til pension, mens enlige har pensionsindbetalinger på 37.602 kr.

Samtidig viser beregninger[63], at gifte og samlevende indbetaler en større andel af indkomsten til pension end enlige. Således udgør pensionsindbetalingsprocenten 11,6 % for gruppen af gifte og samlevende, hvorimod enlige har en pensionsindbetalingsprocent på 10,0 %

Den højere indbetaling for gifte og samlevende i forhold til enlige kan blandt andet forklares ved, at indkomsten og dermed pensionsindbetalingerne normalt øges med alderen. Gennemsnitsalderen er lavere i kategorien enlige.

2.4. Indkomster

Endelig har udvalget fundet det interessant at undersøge størrelsen af danskernes indkomst, der jo har afgørende betydning for formuestørrelsen.

63 Kilde: Forsikring & Pension, www.forsikringogpension.dk, statistik om pensionsindbetalinger, juni 2014.

Figur 16: Gennemsnitlig indkomst pr. familie, 2000-2012

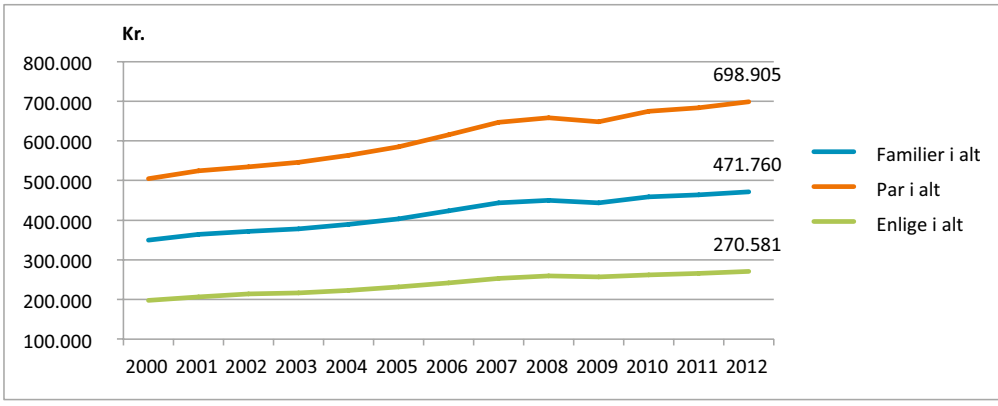

Kilde: Danmarks Statistik, INDKF11.
Note: „Familier" er summen af „par" og „enlige". Såvel par som enlige kan være registreret med og uden børn.

Som det fremgår af figuren, lå en dansk families gennemsnitsindkomst i 2012 på ca. 470.000 kr. En familie er den samlede definition for både par og enlige, og det skal bemærkes, at såvel en familie med én studerende som en husstand med to fuldtidsansatte voksne tæller som en såkaldt familie[64].

I figur 17 nedenfor ses antal familier, herunder par og enlige, grupperet efter indkomstniveau. 54 % af familierne, der indgår i kategorien „par", har en indkomst over 600.000 kr. pr. år, knap 2/3-dele af denne gruppe er par med børn.

64 En familie er defineret som en eller flere personer, der bor på samme adresse, og som har visse indbyrdes relationer. En familie består efter denne definition enten af en enlig, af et par eller af et ikke-hjemmeboende barn under 25 år. Hjemmeboende børn under 25 år regnes med til forældrenes familie, såfremt de ikke er gift eller selv har hjemmeboende børn. Personer på 25 år eller derover, der bor på samme adresse som den ene eller begge forældre, betragtes som selvstændige familier (voksne med bopæl hos forældre), medmindre de er gift eller selv har hjemmeboende børn. I så fald indgår de enten i gruppen »par« eller i gruppen »enlige«. Familier uden mindst en voksen, der har været fuldt skattepligtig både ved starten og slutningen af året, medtages ikke i de offentliggjorte tabeller. Persongruppen afgrænses som alle personer, der ved årets slutning var 15 år eller ældre, og som har været fuldt skattepligtige både ved starten og slutningen af året. Det vil hovedsagelig sige personer, der hele året har haft fast bopæl i Danmark. Kilde: Danmarks Statistik.

Figur 17: Familier fordelt på indkomstniveau, 2012

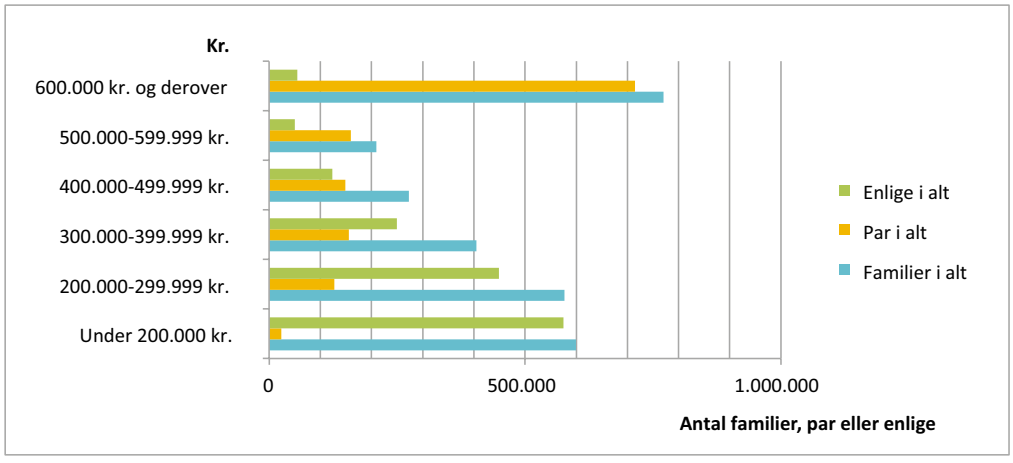

Kilde: Danmarks Statistik, INDKF2.
Note: Par og enlige udgør en delmængde af „familier". Såvel par som enlige kan være registreret med og uden børn.

I forhold til indkomstfordelingen på alder, fremgår det af figur 18, at den gennemsnitlige indkomst er stigende med alderen og topper i perioden 45-49 år, såvel for kvinder som mænd.

Figur 18: Gennemsnitsindkomst efter køn og aldersgrupper, 2012

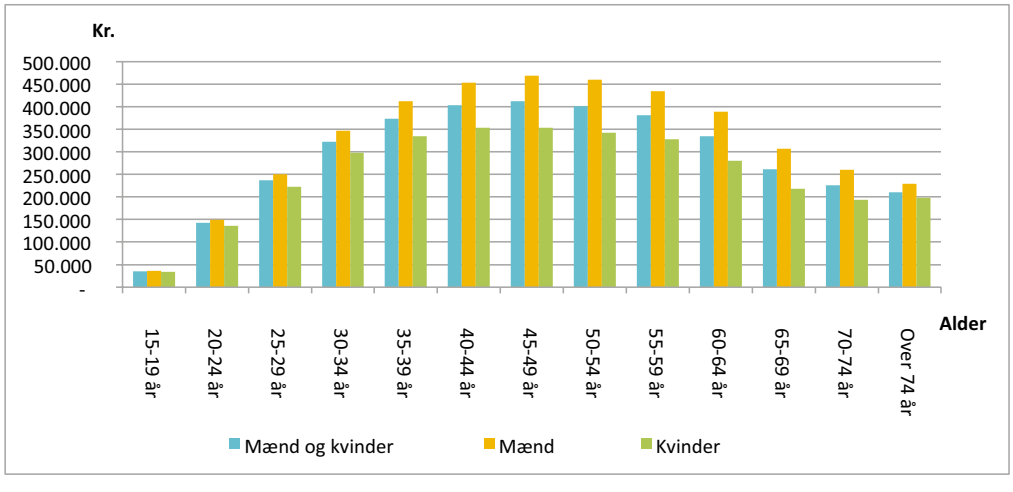

Kilde: Danmarks Statistik, INDKP5.

Dette skal sammenholdes med oplysningerne i vielsesstatistikken (afsnit 2.1, figur 3), hvoraf det fremgår, at den gennemsnitlige alder for førstegangsvielser er 32,2 år og 34,9 år for henholdsvis kvinder og mænd. Gennemsnitligt kan parterne i et parforhold således, alt andet lige, forvente en stigende indtægt i de første 10-15 år af ægteskabet.

I figur 19 ses den gennemsnitlige indkomstudvikling for mænd og kvinder siden år 2000. Gennemsnitsindkomsten var 329.000 kr. for mænd og 256.491 kr. for kvinder i 2012. Kvindernes gennemsnitsindkomst udgjorde 77 % af mændenes i 2012. I 2000 var kindernes andel 70 %. Forskellen er altså blevet 7 procentpoint mindre på 12 år.

Figur 19: Gennemsnitlig indkomstudvikling i perioden 2000-2012, fordelt på køn

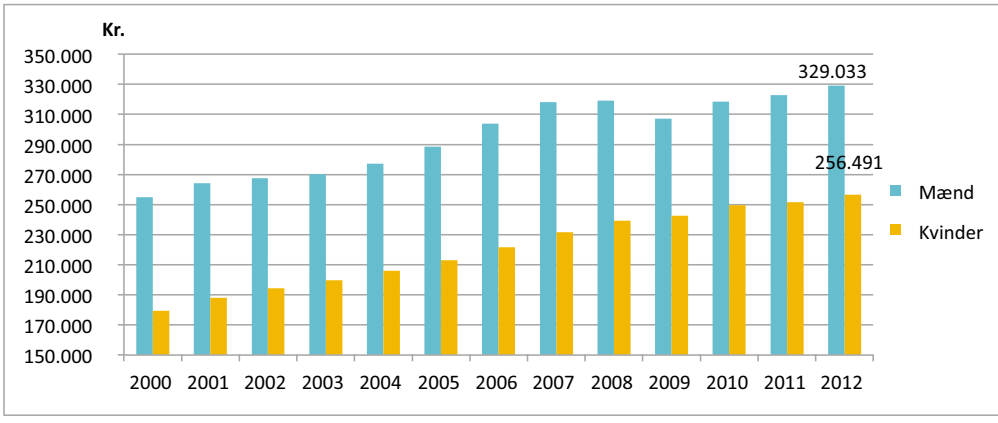

Kilde: Danmarks Statistik, INDKP1.

Danmarks Statistik har i september 2014 udgivet en undersøgelse vedrørende indkomster i 2012. Denne undersøgelse viser, at kvinden i 2012 havde en højere indkomst end manden i 31 % af alle parforhold i alderen 20-64 år. Den samme andel lå i 1985 på 14 %. Stigningen i kvinder, som tjener mere end manden i parforholdet, er sket inden for alle aldersgrupper, om end udviklingen for par under 44 år er en anelse mindre markant end udviklingen for de ældre aldersgrupper, jf. figur 20.

Figur 20: Udviklingen i andel af forhold hvor kvinden tjener mere end manden

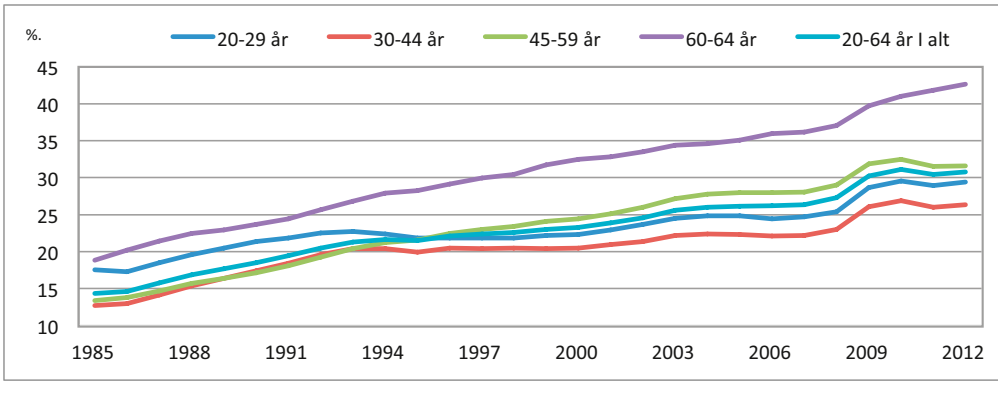

Kilde: Danmarks Statistik, Publikation: Indkomster 2012 – Tema: indkomst og parforhold. Udgivet september 2014.

3. UNDERSØGELSE AF ÆGTEPAGTER

3.1. Omfanget af ægtepagter

I dette afsnit belyses omfanget af ægtefællers anvendelse af ægtepagter. Der er indhentet oplysninger om antallet af tinglyste ægtepagter i årene 1995 til 2013. Om ægtepagters indhold henvises til udvalgets ægtepagtsundersøgelse, hvis resultater er beskrevet i afsnit 3.2.

Ægtefæller kan ved ægtepagt indgå aftaler om særeje, se nu lovudkastet § 13, med den virkning, at den legale ordning, hvorefter formuerne skal deles, fraviges. Ægtepagter skal for at være gyldige tinglyses[65]. Med oplysninger om antallet af tinglyste ægtepagter gennem årene er det muligt at følge udviklingen:

Figur 21: Tinglyste ægtepagter, 1995–2013

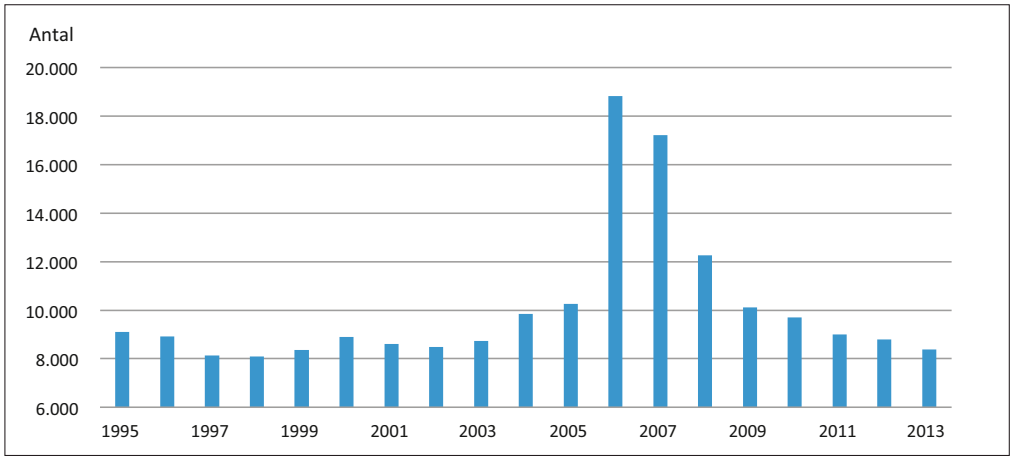

Kilde: Tinglysningsretten.dk, Tal fra statistik vedr. tinglyste ægtepagter.

Som det fremgår af figur 21, var niveauet for antallet af tinglyste ægtepagter i perioden 1995 til 2005 nogenlunde konstant, men dog svagt stigende i 2004 og 2005. I 1995 var tallet 9.098 og i 2005 var det 10.262. I 2006 var tallet 18.839, i 2007 var det 17.219 og i 2008 12.265. I årene 2009 til 2013 har antallet været svagt faldende fra 10.111 i 2009 til 8.377 i 2013.

Årsagen til det store antal ægtepagter i årene 2006-2008 er muligvis ændringen af retsvirkningsloven i 2006, hvor der indsattes nye regler om pensionsrettigheders behandling ved separation, skilsmisse og død. Loven trådte i kraft den 1. januar 2007[66]. Efter lovændringen indgår rimelige pensionsordninger ikke i bodelingen ved separation og skilsmisse. Har ægteskabet været kort-

65 En ægtepagt er kun gyldig, hvis den er tinglyst, jf. retsvirkningslovens § 37.

66 Lov nr. 483 af 7. juni 2006. Loven er baseret på Pensionsudvalgets arbejde, der er beskrevet i Betænkning om ægtefællers pensionsrettigheder, Betænkning nr. 1466/2005.

varigt, gælder det alle pensionsrettigheder[67]. Hvis ægtefællerne ønsker, at deres pensionsrettigheder skal deles, kan de aftale dette i en ægtepagt[68]. For en nærmere gennemgang af pensionsreformens betydning henvises til kapitel 5 om den legale formueordning.

3.2. Ægtepagtundersøgelser fra 2010

Udvalget har til brug for vurderingen af behovet for særejeordninger, herunder særejetyper, foretaget en indholdsmæssig undersøgelse af de tinglyste ægtepagter ved Tinglysningsretten i Hobro. Undersøgelsen omfatter de ægtepagter, der blev tinglyst i marts måned 2010, i alt 731 ægtepagter.

Nedenfor gengives tabel 21-27 med resultater fra undersøgelsen. Der er andre resultater, tabeller, som findes sidst i betænkningen som bilag 1: „Ægtepagtsundersøgelsen – supplerende tabeller". Det drejer sig om Tabel 6.1 „Hvilke aktiver er undtaget?", Tabel 6.2 „Hvilke konkrete ejendele er omfattet?", Tabel 7 „Er særejet tidsbegrænset?", Tabel 8 „Indtægter", Tabel 9 „Surrogater", Tabel 10 „Indeholder ægtepagten specielle klausuler?", og Tabel 11 „Indeholder ægtepagten afviste bestemmelser?". Disse tabeller omtales kort nedenfor i afsnit 3.2.3-3.2.6.

3.2.1. Oprettelsen

Af undersøgelsen fremgår, at langt de fleste ægtepagter anmeldtes til tinglysning af en advokat (87,6 %), samt at 69,3 % oprettedes efter ægteskabets indgåelse og 30,7 % før ægteskabet.

Tabel 3: Hvem står som anmelder på ægtepagten?

	Antal sager, marts 2010	%
Advokat	640	87,6 %
Anden rådgiver	33	4,5 %
En af parterne selv	58	7,9 %
I alt	731	100,0 %

Tabel 4: Er ægtepagten oprettet før eller efter ægteskabets indgåelse?

	Antal sager, marts 2010	%
Før	218	30,7 %
Efter	492	69,3 %
I alt	710	100,0 %

Der var en forholdsvis jævn spredning af antallet af ægtepagter efter ægtefællernes alder. Dog oprettedes der stort set ikke ægtepagter af de helt unge par (18-24 år). Der var større tendens til

67 Jf. Retsvirkningslovens §§ 16 a-16 c, se nu lovudkastet §§ 41, 42 og 62.

68 Jf. retsvirkningslovens § 16 h, stk. 2, se nu lovudkastet § 17.

at oprette ægtepagt, hvis der var stor aldersforskel mellem ægtefællerne. I disse tilfælde var det typisk manden, der var ældst.

Tabel 5: Parternes alder, mand

	Antal sager, marts 2010	%
Under 18 år	0	0,0 %
18 til 24 år	0	0,0 %
25 til 30 år	28	3,8 %
31 til 35 år	76	10,4 %
35 til 40 år	110	15 %
41 til 45 år	103	14,1 %
46 til 50 år	83	11,3 %
51 til 55 år	72	9,8 %
56 til 60 år	71	9,7 %
61 til 65 år	93	12,7 %
66 til 70 år	52	7,1 %
71 til 75 år	31	4,2 %
76 til 80 år	6	0,8 %
81 til 85 år	4	0,5 %
86 til 90 år	4	0,5 %
I alt	733	100,0 %

Tabel 6: Parternes alder, kvinde

	Antal sager, marts 2010	%
Under 18 år	0	0,0 %
18 til 24 år	12	1,6 %
25 til 30 år	60	8,1 %
31 til 35 år	78	10,6 %
35 til 40 år	106	14,4 %
41 til 45 år	108	14,7 %
46 til 50 år	91	12,3 %
51 til 55 år	67	9,1 %
56 til 60 år	78	10,6 %
61 til 65 år	80	10,9 %
66 til 70 år	34	4,6 %
71 til 75 år	14	1,9 %
76 til 80 år	7	0,9 %
81 til 85 år	2	0,3 %
86 til 90 år	0	0,0 %
I alt	737	100,0 %

3.2.2. Ægtepagtstyper

Som det fremgår af tabel 7, omhandlede hovedparten af ægtepagterne oprettelse af særeje. Der var i øvrigt i marts 2010 fortsat mange (17,6 %), der indgik ægtepagter om deling af kapital- og ratepensioner.

Tabel 7: Ægtepagtstyper?

	Antal sager, marts 2010	%
Ægtepagt om oprettelse af særeje, jf. RVL § 28	522	71,9 %
Ægtepagt om ophævelse af særeje, jf. RVL § 28	68	9,4 %
Gaveægtepagt, jf. RVL § 30	86	11,8 %
Ægtepagt om særeje vedr. pension, jf. RVL § 16 h, stk. 2	20	2,8 %
Ægtepagt om ligedeling af værdien af kapital- og ratepensioner, jf. RVL § 16 h, stk. 2	128	17,6 %
I alt	726	100,0 %

De anmeldte særejeægtepagter omhandlede forskellige særejetyper. Hovedparten var om fuldstændigt særeje eller ægtefællebegunstigende kombinationssæreje. Skilsmissesæreje udgjorde med 14, 9 % en lille del.

Tabel 8: Den valgte særejetype?

	Antal sager, marts 2010	%
Fuldstændigt særeje	217	40,9 %
Arvingsbegunstigende kombinationssæreje	5	0,9 %
Ægtefællebegunstigende kombinationssæreje	252	47,5 %
Skilsmissesæreje	79	14,9 %
Særeje uden nærmere definition	3	0,6 %
I alt	530	100,0 %

Særejebestemmelserne omhandlede typisk alt, hvad ægtefællen eller ægtefællerne ejer, eller konkrete ejendele. En særejeægtepagt om et konkret aktiv omfattede oftest fast ejendom, se tabel 6.2 i bilag 1 sidst i betænkningen.

Tabel 9: Særejets omfang?

	Antal sager, marts 2010	%
Særeje om alt (rent særeje)	240	45,2 %
Særeje om alt – med konkrete opregnede undtagelser	18	3,4 %
Særeje om arv og gaver	27	5,1 %
Særeje om alt, hvad hver part ejer ved ægteskabets indgåelse	13	2,4 %
Særeje om alt, hvad hver part ejer ved ægteskabets indgåelse samt erhverver ved arv eller gave under ægteskabet	9	1,7 %
Særeje om konkrete ejendele	214	40,3 %
Særeje om brøkdele af parterne respektive nettoformuer	3	0,6 %
Særeje om brøkdele af konkrete ejendele	9	1,7 %
Særeje om ejendele, som tilhører parterne i lige sameje	9	1,7 %
Særeje om en beløbsbestemt andel af konkrete ejendele (genstandsrelateret sumsæreje)	43	8,1 %
Ægtepagten indeholder kombinationer af de øvrige punkter og bestemmelser, der ikke er omfattet af 6.1-6.10, herunder eventuelle ulovlige bestemmelser	12	2,3 %
I alt	531	100 %

3.2.3. Begrænsninger

Ægtepagterne indeholdt generelt ikke begrænsninger i omfanget, ved at aktiver var undtaget eller omfattet. Der var heller ikke mange tidsbegrænsninger. Der henvises til tabel 6.1, 6.2 og 7 gengivet i bilag 1 sidst i betænkningen.

3.2.4. Indtægter og surrogater

I det omfang ægtepagterne indeholdt bestemmelser om indtægter og surrogater, følger det udgangspunktet om, at de var samme formueart som aktivet. Der henvises til tabel 8 og 9 gengivet i bilag 1 sidst i betænkningen.

3.2.5. Særlige bestemmelser

12,9 % af ægtepagterne indeholdt bestemmelser, der ikke umiddelbart var omfattet af de ovenfor omtalte kategorier. En stor del af disse omhandlede sumsæreje eller alternative bestemmelser. Der henvises til tabel 10 gengivet i bilag 1 sidst i betænkningen.

3.2.6. Afviste bestemmelser

6,6 % af ægtepagterne indeholdt afviste bestemmelser. Afvisning skete navnlig på grund af manglende eller utilstrækkelig specifikation, eksempelvis om virksomheder, indestående på bankkonti eller indbo. Der afvistes også flere ægtepagter i deres helhed på grund af formelle fejl, eksempelvis forkerte cpr-numre eller manglende identifikation af ægtefællerne. Oversættelser af ægtepagten blev også generelt afvist. Der henvises til bilag 11 gengivet i bilag 1 sidst i betænkningen.

3.3. Ægtepagtsundersøgelsen fra 1997

Professor, dr. jur., Henrik Dam udarbejdede i 1997 en større ægtepagtundersøgelse. Den omfattede 5.566 ægtepagter fra 25 udvalgte retskredse i årene 1987, 1989 og 1992[69]. Resultaterne blev således indsamlet både før og efter særejereformens ikrafttræden.

Undersøgelsen viste blandt andet et betydeligt fald i antallet af ægtepagter, der blev oprettet før ægteskabets indgåelse. I 1987 var det således 70,25 %, mens det i 1992 var 42,11 %[70].

I 1987 og 1989 var der, da andet ikke var muligt, bestemmelser om fuldstændigt særeje i alle ægtepagter, mens der 1992 efter særejereformen kun var fuldstændigt særeje i 31,54 % af ægtepagterne. I 1992 var der i 26,11 % af ægtepagterne kombinationssæreje, heraf i næsten alle tilfælde ægtefællebegunstigende kombinationssæreje med forskellige formuleringer[71].

I de ægtepagter, hvor der var aftalt særeje omkring konkrete aktiver, var det også dengang fast ejendom, der var det mest fremherskende aktiv[72].

4. JUSTITSMINISTERIETS FORSKNINGSAFDELINGS UNDERSØGELSE FRA 2011 AF BEFOLKNINGENS HOLDNING

4.1. Indledning

Til brug for udvalgets arbejde fik Justitsministeriet i foråret 2011 gennemført en undersøgelse af den danske befolknings holdning til deling af ægtefællers formuer ved separation og skilsmisse.

Data til brug for undersøgelsen er indsamlet via Danmarks Statistiks omnibusundersøgelse, der gennemføres månedligt. Spørgsmål om danskernes holdninger til formuedeling indgik i omnibusundersøgelserne i marts, april og maj 2011. Sammenlagt blev 4.554 personer i alderen 16-74 år anmodet om at deltage i undersøgelsen i disse måneder, og 2.938 af disse personer valgte at deltage. Det giver en svarprocent på 65.

Omnibusundersøgelserne er baseret på et repræsentativt udsnit af Danmarks befolkning, så sammensætningen af respondenter med hensyn til køn, alder, familietype, uddannelse, socioøkonomisk klassificering, region, etnicitet samt boligtype svarer til den, der er i hele befolkningen. Det bortfald, der er i sådanne undersøgelser, vil dog ofte være lidt skævt. For at råde bod herpå udarbejder Danmarks Statistik en vægt for hver enkelt deltager, således at deltagerens svar vægtes i forhold til, om de udtrækskarakteristika, der er for den enkelte, er over- eller under-

69 Henrik Dam: *Ægtepagter* (1997).
70 Henrik Dam: *Ægtepagter* (1997), s. 64.
71 Henrik Dam: *Ægtepagter* (1997), s. 85.
72 Henrik Dam: *Ægtepagter* (1997), s. 65 f.

repræsenteret i den endelige undersøgelsespopulation[73]. Analysen bygger således på vægtede data.

Eftersom spørgsmålet om formuedeling ved en skilsmisse næppe er noget, der har helt stor relevans for de meget unge og de allerældste deltagere i omnibusundersøgelserne, baseres de følgende analyser alene på den del af respondenterne, der var 25 til 70 år gamle, da de deltog. Undersøgelsen omfatter herefter i alt 2.354 personer. Ud over oplysninger om respondenternes holdninger til deling af formue samt arv og gaver ved en skilsmisse indgår en række informationer om deres baggrund, ægteskabelige status m.v. i undersøgelsen. Det er således muligt at undersøge, om respondenternes holdninger er relateret til deres personlige situation og forhold.

I det følgende gennemgås først de overordnede resultater vedrørende holdninger til deling af formue m.v., hvorefter resultater af analyser om sammenhænge mellem holdning og baggrund behandles.

Redegørelsen i det følgende suppleres af bilag 2 sidst i betænkningen: „Ægteskab, skilsmisse og formuedeling". Det er tabeller i denne redegørelse, der henvises til i det følgende under betegnelsen „bilagstabel".

4.2. Holdninger til deling af formue ved skilsmisse

I undersøgelsen er danskernes holdninger til deling af formue belyst via følgende spørgsmål: „Hvordan synes du, den formue, der er i et ægteskab, skal deles, hvis ægtefællerne bliver skilt?" Respondenterne har kunnet vælge mellem følgende fem svarkategorier:

1) alt, hvad ægtefællerne ejer, deles lige mellem dem
2) hver ægtefælle beholder det, som han eller hun ejer, f.eks. således at den, der står som ejer af boligen, kan beholde den uden at skulle dele værdien af boligen med den anden ægtefælle
3) hver ægtefælle beholder værdien af det, som han eller hun ejede, da de blev gift, mens resten deles lige
4) det skal afhænge af, hvor længe man har været gift, så man deler mere, jo længere tid man har været gift
5) ved ikke

Som det fremgår af tabel 10, er mere end halvdelen af respondenterne af den opfattelse, at alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt ved en skilsmisse, mens kun hver 20. mener, at hver ægtefælle skal beholde det han eller hun ejer på tidspunktet for skilsmissen. Hver 5. mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, de ejede før ægteskabet, mens resten skal deles lige.

73 Der henvises til Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2010): Udsathed for vold og andre former for kriminalitet – Offerundersøgelserne 2005-2009 med delvis opdatering for 2010 for en nærmere gennemgang af omnibusundersøgelsens konstruktion.

En noget mindre andel, nemlig godt hver 8. mener, at deling af formuen skal afhænge af, hvor længe ægtefællerne har været gift. Knap hver 20. har svaret, at de ikke ved, hvad de skal mene om spørgsmålet.

Tabel 10: Respondenternes holdninger til hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

	Antal	%
Ligedeling	1339	57 %
Hver får sit	117	5 %
Hver får det, han/hun ejede før	470	20 %
Afhængigt af ægteskabets varighed	316	13 %
Ved ikke	112	5 %
I alt	2354	100 %

De respondenter, der har svaret, at formuedelingen skal afhænge af, hvor lang tid ægtefællerne har været gift, er yderligere blevet spurgt, hvor længe ægtefællerne skal have været gift, før alt, hvad de ejer, skal deles lige mellem dem. Af tabel 11 fremgår det, at godt hver 5. mener, at det skal dreje sig om op til 5 år, mens op mod halvdelen har svaret 6-10 år. Der er dog samtidig ganske mange, som mener, at ægteskabet bør have varet mere end 10 år, nemlig knap en tredjedel af respondenterne. Der er således ganske stor spredning i opfattelsen af, hvor længe ægteskabet skal have varet, før alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt mellem dem.

Tabel 11: Hvor lang tid skal et ægteskab have varet, før alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt ved en skilsmisse

	Antal	%
Til og med 5 år	70	22 %
6-10 år	140	44 %
11-20 år	60	19 %
21 år eller derover	34	11 %
Ved ikke	12	4 %
I alt	316	100 %

Respondenterne er også blevet spurgt, hvordan de synes, det, en ægtefælle har modtaget som arv eller gave fra f.eks. sine forældre, skal deles, hvis ægtefællerne bliver skilt. De har haft mulighed for at svare: 1) arven eller gaven skal deles lige mellem ægtefællerne, 2) den, der har modtaget arven eller gaven, beholder den uden at dele med den anden ægtefælle, 3) om arven eller gaven skal deles afhænger af, hvor længe man har været gift, så man deler mere, jo længere tid man har været gift og 4) ved ikke.

Tabel 12: Respondenternes holdninger til hvordan en arv eller gave skal deles ved skilsmisse

	Antal	%
Ligedeling	669	28 %
Modtageren beholder den	1100	47 %
Afhængigt af ægteskabets varighed	438	19 %
Ved ikke	146	6 %
I alt	2354*	100 %

* At antallet af respondenter giver 2353, når de lægges sammen manuelt, skyldes, at data er vægtet og dermed indgår også decimaler.

Af tabel 12 fremgår det, at knap halvdelen af respondenterne er af den opfattelse, at den, der har modtaget en arv eller gave, beholder den uden at dele med den anden ægtefælle. En væsentlig mindre del – 28 % – mener, at arven eller gaven skal deles lige, mens 19 % mener, at det skal afhænge af, hvor længe ægtefællerne har været gift. De resterende 6 % ved ikke, hvad de skal mene.

Sammenlignes spørgsmålet om deling af formue og deling af en eventuel arv eller gave ses visse uoverensstemmelser i svarfordelingerne, jf. tabel 13. Eksempelvis er det kun knap halvdelen af de respondenter, der mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt, hvis de bliver skilt, der samtidig mener, at en arv eller gave skal deles lige. I stedet er 39 % af den opfattelse, at modtageren beholder arven eller gaven, mens 14 % mener, at det skal afhænge af, hvor længe ægtefællerne har været gift eller registreret. Dette kan ses som et tegn på, at danskerne ikke altid opfatter det, en ægtefælle har modtaget som arv eller gave, som en del af ægteparrets fælles formue.

Tabel 13: Respondenterne fordelt efter holdninger til, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved en skilsmisse, samt efter hvordan arv eller gaver skal deles

	Ligedeling	Modtageren beholder arv/gave	Afhængigt af ægteskabets varighed	I alt
Ligedeling	47 %	39 %	14 %	100 %
Hver får sit	9 %	83 %	8 %	100 %
Hver får det, han/hun ejede før	7 %	75 %	18 %	100 %
Afhængigt af ægteskabets varighed	5 %	44 %	52 %	100 %

4.2.1. Respondenternes holdninger og deres baggrund

De oplysninger om respondenternes baggrund og forhold, der indgår i undersøgelsen, er følgende:

1) Køn
2) Alder
3) Civilstand
4) Varigheden af det nuværende parforhold

5) Tidligere ægteskab/registreret partnerskab
6) Familietype
7) Region
8) Uddannelsesniveau
9) Beskæftigelse
10) Egen bruttoindkomst
11) Familiens bruttoindkomst
12) Personlig formue
13) Formue i det nuværende forhold

De analyser, der er foretaget, viser, at der – med undtagelse af køn og familiens bruttoindkomst – er en statistisk signifikant sammenhæng mellem de listede baggrundskarakteristika og respondenternes holdninger til formuedeling ved en eventuel skilsmisse. At der er statistisk signifikant sammenhæng betyder, at der er mindre end 5 % sandsynlighed for, at sammenhængen beror på en tilfældighed, og mindst 95 % sandsynlighed for, at den er reel. P-værdien, der angives under hver tabel, skal dermed være under 0,05. Når p-værdien er angivet til 0,000, betyder det, at sandsynligheden for, at sammenhængen beror på en tilfældighed, er mindre end 0,1 %

På samme måde viser det sig, at respondenternes holdninger til, hvordan en arv eller gave skal deles ved en skilsmisse, er statistisk signifikant relateret til de fleste baggrundskarakteristika. Det er alene vedrørende tidligere ægteskab/registreret partnerskab, familiens bruttoindkomst og personlig formue, at der ikke er en sådan sammenhæng.

4.2.1.1. Køn og alder

Som nævnt differentierer respondenternes køn ikke mellem deres holdninger til formuedeling ved en skilsmisse, jf. bilagstabel 1. Mænd og kvinder svarer således ganske ens på dette spørgsmål. Det gør de derimod ikke på spørgsmålet om, hvordan de synes en arv eller gave skal deles, da ca. en tredjedel af mændene mod knap en fjerdedel af kvinderne mener, at arven eller gaven skal deles lige mellem ægtefællerne, hvis de bliver skilt, jf. bilagstabel 2. Mere end halvdelen af kvinderne mener i stedet, at arven eller gaven skal beholdes af den, der har modtaget den, mod 41 % af mændene.

Alder er forbundet med respondenternes holdninger til begge spørgsmål. Den del, der mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles lige mellem dem ved en skilsmisse, er mindst blandt de yngste i undersøgelsen, dvs. de 25-34-årige, og størst blandt de ældste, dvs. de 55-70-årige, jf. tabel 14. Omvendt er den andel, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, faldende med stigende alder.

Tabel 14: Respondenternes holdninger til hvordan en arv eller gave skal deles ved skilsmisse, fordelt på alder

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængigt af ægteskabets varighed	Ved ikke	I alt
25-34 år	Antal	185	34	137	65	22	443
	%	42 %	8 %	31 %	15 %	5 %	100 %
	Residual	-67,1	12,0	48,5	5,5	1,1	
35-44 år	Antal	328	24	118	54	31	555
	%	59 %	4 %	21 %	10 %	6 %	100 %
	Residual	12,2	-3,6	7,1	-20,5	4,8	
45-54 år	Antal	327	22	118	78	23	568
	%	58 %	4 %	21 %	14 %	4 %	100 %
	Residual	3,8	-6,2	4,5	1,7	-3,8	
55-70 år	Antal	499	37	97	119	35	787
	%	63 %	5 %	12 %	15 %	4 %	100 %
	Residual	51,1	-2,1	-60,2	13,3	-2,1	

P=0,000

Tabellen viser videre, at det er blandt de 25-34-årige, der mener, at ægtefæller skal dele formuen ligeligt, og de 55-70-årige, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, at residualværdierne er særligt store. Det vil sige, at det i særlig grad er disse to kategorier, der bidrager til den stærkt signifikante sammenhæng, som findes mellem respondenternes alder og deres holdninger til, hvordan formuen skal deles.[74]

Samme mønster ses med hensyn til aldersfordeling og respondenternes holdninger til deling af arv eller gaver, jf. bilagstabel 3. Her er det de 55-70-årige, som mener, at arv eller gaver skal deles lige mellem ægtefællerne, der bidrager mest til den stærkt signifikante sammenhæng mellem alder og respondenternes holdninger.

4.2.1.2. Region

Der er variationer i respondenternes holdninger til formuedeling i forhold til den region i landet, de kommer fra. Det er således en større andel af respondenterne fra Nordjylland end fra de øvrige regioner, der mener, at den formue, der er i et ægteskab, skal deles lige mellem ægtefællerne ved en skilsmisse, jf. tabel 15. Det drejer sig om to tredjedele fra Region Nordjylland mod 61 % fra Region Syddanmark og Region Sjælland, 58 % fra Region Midtjylland og 48 % fra Region Hovedstaden.

74 En residualværdi et udtryk for, hvor langt der er mellem det observerede og det forventede antal individer. Ved en positiv værdi er der således flere observationer end forventet, mens der ved en negativ værdi er færre end forventet. Den celle med den største værdi forklarer dermed mest af den samlede afstand mellem det observerede og det forventede. Er residualværdien højere end 2, er der 95 % sikkerhed for, at forskellen ikke er tilfældig.

Respondenter fra Region Hovedstaden mener derimod hyppigere end de øvrige respondenter, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, mens resten deles lige. Residualværdierne indikerer endvidere, at det primært er Region Hovedstaden, der afviger fra de øvrige regioner med hensyn til holdninger til formuedeling ved skilsmisse.

Tabel 15: Respondenterne fordelt efter region og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængigt af varighed	Ved ikke	I alt
Hovedstaden	Antal	343	34	187	96	48	708
	%	48 %	5 %	26 %	14 %	7 %	100 %
	Residual	-59,7	-0,9	45,3	1,0	14,3	
Sjælland	Antal	215	21	59	50	8	353
	%	61 %	6 %	17 %	14 %	2 %	100 %
	Residual	14,2	3,6	-11,6	2,6	-8,8	
Syddanmark	Antal	306	32	87	57	24	506
	%	61 %	6 %	17 %	11 %	5 %	100 %
	Residual	18,2	7,1	-14,2	-10,9	0,0	
Midtjylland	Antal	309	24	105	70	27	535
	%	58 %	5 %	20 %	13 %	5 %	100 %
	Residual	4,7	-2,4	-2,0	-1,8	1,5	
Nordjylland	Antal	166	5	33	43	5	252
	%	66 %	2 %	13 %	17 %	2 %	100 %
	Residual	22,7	-7,4	-17,4	9,2	-7,0	

P=0,000

Respondenter fra Region Hovedstaden er endvidere underrepræsenteret blandt dem, der mener, at arv og gaver skal deles lige mellem ægtefæller ved en skilsmisse, mens især Region Syddanmark er overrepræsenteret, jf. bilagstabel 4. Med hensyn til andelen, der mener, at modtageren af en arv eller en gave kan beholde den uden at dele med den anden ægtefælle, er forskellen mellem regionerne ganske lille, og der er ikke signifikante forskelle mellem dem, når denne ene svarmulighed stilles over for de resterende.

4.2.1.3. Nuværende og tidligere parforhold

Der er en meget tydelig sammenhæng mellem respondenternes civilstand og deres holdninger til formuedeling. De respondenter, der er enten gift eller lever i et registreret partnerskab, er stærkt overrepræsenteret blandt dem, der mener, at formuen skal deles ligeligt ved en eventuel skilsmisse, jf. tabel 16. Sammenlignet med respondenter i et ægteskab er det under halvt så mange af de ugifte og skilte, herunder dem med et ophævet partnerskab, der mener, at formuen skal

deles ligeligt. Til gengæld er der relativt mange af dem, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet.

Tabel 16: Respondenterne fordelt efter civilstand og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse[75]

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængigt af varighed	Ved ikke	I alt
Ugift	Antal	208	53	219	101	47	628
	%	33 %	8 %	35 %	16 %	8 %	100 %
	Residual	-149,7	22,0	93,7	16,6	17,3	
Gift/ registreret	Antal	1012	43	157	161	42	1415
	%	72 %	3 %	11 %	11 %	3 %	100 %
	Residual	206,1	-26,8	-125,3	-29,2	-24,8	
Skilt/op-hævet partnerskab	Antal	79	14	80	42	17	232
	%	34 %	6 %	35 %	18 %	7 %	100 %
	Residual	-53,1	2,6	33,7	10,8	6,0	
Enke/ Enkemand	Antal	40	6	13	12	5	76
	%	53 %	8 %	17 %	16 %	7 %	100 %
	Residual	-3,3	2,3	-2,2	1,8	1,4	

P=0,000

Samme mønster gør sig gældende med hensyn til respondenternes holdninger til deling af arv eller gaver, idet især de ugifte og skilte mener, at modtageren beholder den uden at dele med den anden ægtefælle, jf. bilagstabel 5. Der er dog også en stor andel af enkerne og enkemændene, der har den opfattelse. Det drejer sig således om 61 % af de skilte, 58 % af enkerne/enkemændene og 57 % af de ugifte mod 39 % af de gifte eller registrerede.

For den del af respondenterne, der er enten gift, lever i registreret partnerskab eller er samlevende, er det undersøgt, om holdningerne til formuedeling er relateret til forholdets varighed. Det viser sig at være tilfældet: Jo længere tid, parforholdet har varet, desto større er andelen, der mener, at ægtefæller skal dele deres formue ligeligt ved en skilsmisse – både den formue, der er i ægteskabet, og en eventuel arv eller gave, jf. bilagstabel 6 og 7.

75 Kategorien gift/registreret partnerskab inkluderer også respondenter, der er separeret. Det er ikke muligt med sikkerhed at udskille denne gruppe, men svarfordelingen på andre spørgsmål tyder på, at det formentlig højest drejer sig om 65 ud af de 1415 personer i denne kategori.

Det har yderligere betydning for holdningerne til formuedeling, om respondenterne i et parforhold tidligere har været gift eller levet i et registreret partnerskab. Således mener 72 % af dem, der ikke har oplevet en skilsmisse, at formuen skal deles ligeligt, mod 52 % af dem, der har været igennem en skilsmisse. Til gengæld er der en noget større andel af sidstnævnte gruppe, der enten mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejer på tidspunktet for skilsmissen, eller at hver part skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, og dele resten lige, jf. bilagstabel 8.

At et tidligere ægteskab har betydning for respondenternes holdninger til formuedeling understøttes endvidere af, at der er signifikant forskel mellem de enlige, der tidligere har været gift eller levet i et registreret partnerskab, og dem, der ikke har det, med hensyn til om alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt eller ej, jf. bilagstabel 9. Spørgsmålet om tidligere ægteskab/registreret partnerskab er derimod ikke tydeligt relateret til respondenternes holdninger til, hvordan en arv eller gave skal deles ved en eventuel skilsmisse, jf. bilagstabel 10 og 11.

Sammenfattende betyder ovenstående, at det fortrinsvis er personer, der 1) aktuelt lever i et parforhold, som 2) har gjort det længe, og som 3) ikke selv har oplevet en skilsmisse eller ophævelse af et registreret partnerskab, der mener, at formuen skal deles lige mellem ægtefæller, hvis de bliver skilt. Og det er fortrinsvis personer, der 1) aktuelt lever i et parforhold, og som 2) har gjort det længe, der mener, at den arv eller gave, som en ægtefælle har modtaget, skal deles lige ved en skilsmisse.

4.2.1.4. Familietype og børn

Familietypen differentierer også mellem respondenternes holdninger til formuedeling og til deling af arv eller gaver. Af tabel 17 fremgår det således, at næsten tre fjerdedele af dem, der lever i et parforhold med fælles børn, mener, at ægtefæller skal dele formuen ligeligt i tilfælde af skilsmisse. Tilsvarende gælder godt halvdelen af dem i parforhold med både fælles børn og særbørn – dvs. børn fra tidligere forhold – og ligeledes godt halvdelen af dem i parforhold alene med særbørn. Blandt enlige uden børn findes den mindste andel, der har denne opfattelse, nemlig under en tredjedel.

Det er særligt de par med kun fælles børn, der mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt ved en skilsmisse, der bidrager til styrken i sammenhængen. Med en residualværdi på 191,7 er der således langt flere observerede individer end forventet, der placerer sig i denne kategori, jf. tabel 17. Dernæst følger de enlige uden børn, hvor langt færre end forventet mener sådan.

Tabel 17: Respondenterne fordelt efter familietype og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse[76]

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængigt af varighed	Ved ikke	I alt
Enlig uden børn	Antal	152	31	169	99	50	501
	%	30 %	6 %	34 %	20 %	10 %	100 %
	Residual	-132,6	6,1	69,2	31,3	26,0	
Enlig med børn	Antal	45	4	34	24	10	117
	%	39 %	3 %	29 %	21 %	9 %	100 %
	Residual	-21,5	-1,8	10,7	8,2	4,4	
Par uden børn	Antal	86	13	58	18	7	182
	%	47 %	7 %	32 %	10 %	4 %	100 %
	Residual	-17,4	4,0	21,7	-6,6	-1,7	
Par med fælles børn	Antal	867	33	120	131	38	1189
	%	73 %	3 %	10 %	11 %	3 %	100 %
	Residual	191,7	-26,1	-116,9	-29,6	-19,1	
Par med særbørn	Antal	98	25	43	20	5	191
	%	51 %	13 %	23 %	11 %	3 %	100 %
	Residual	-10,5	15,5	4,9	-5,8	-4,2	
Par med fælles børn/ særbørn	Antal	64	6	31	17	2	120
	%	53 %	5 %	26 %	14 %	2 %	100 %
	Residual	-4,2	0,0	7,1	0,8	-3,8	
Andre familietyper	Antal	25	5	14	9	1	54
	%	46 %	9 %	26 %	17 %	2 %	100 %
	Residual	-5,7	2,3	3,2	1,7	-1,6	

P=0,000

Et tilsvarende – dog mindre markant – mønster ses med hensyn til respondenternes holdninger til deling af en eventuel arv eller gave, jf. bilagstabel 12.

76 Børn dækker både hjemmeboende og udeboende børn samt børn over 18 år.

4.2.1.5. Uddannelse og beskæftigelse

Der kan næsten se ud til at være en omvendt proportionalitet mellem uddannelseslængde og den andel, der mener, at formuen skal deles ligeligt ved en skilsmisse, jf. tabel 18. Det er således under halvdelen af dem med en lang videregående uddannelse, der mener dette, mod 62 % af dem med alene en folkeskoleuddannelse. Omvendt er andelen, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, og dele resten lige, størst blandt dem med en lang videregående uddannelse og mindst blandt dem med en folkeskoleuddannelse. Af residualværdierne ses det, at det er blandt respondenterne med en lang videregående uddannelse, at det observerede antal individer afviger mest fra det forventede antal.

Tabel 18: Respondenterne fordelt efter uddannelse og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse[77]

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængigt af varighed	Ved ikke	I alt
Folkeskole-eksamen m.v.	Antal	264	16	56	60	33	429
	%	62 %	4 %	13 %	14 %	8 %	100 %
	Residual	19,7	-5,1	-29,5	2,4	12,6	
Gymnasial uddannelse	Antal	90	15	39	16	6	166
	%	54 %	9 %	24 %	10 %	4 %	100 %
	Residual	-4,5	6,8	5,9	-6,3	-1,9	
Erhvervsfaglig uddannelse	Antal	425	39	141	92	25	722
	%	59 %	5 %	20 %	13 %	4 %	100 %
	Residual	13,8	3,4	-2,9	-5,0	-9,4	
Kort videregående uddannelse	Antal	136	3	49	37	8	233
	%	58 %	1 %	21 %	16 %	3 %	100 %
	Residual	3,3	-8,5	2,6	5,7	-3,1	
Mellemlang videregående uddannelse	Antal	288	28	104	79	20	519
	%	56 %	5 %	20 %	15 %	4 %	100 %
	Residual	-7,6	2,4	0,6	9,3	-4,7	
Lang videregående uddannelse	Antal	137	15	80	32	20	284
	%	48 %	5 %	28 %	11 %	7 %	100 %
	Residual	-24,7	1,0	23,4	-6,1	6,5	

P=0,000

77 Kategorien folkeskole indeholder også nogle få respondenter, der har svaret, at de ikke har nogen skole- eller erhvervsuddannelse, mens nogle få respondenter med anden uddannelse – herunder kørerlærer, forsvar og politi – er inkluderet i kategorien kort videregående uddannelse.

Også på dette område ses et nogenlunde tilsvarende mønster med hensyn til respondenternes holdninger til deling af en arv eller gave – igen med mindre tydelige forskelle, jf. bilagstabel 13.

I forhold til sammenhængen mellem respondenternes holdninger til formuedeling og erhverv viser det sig, at særligt pensionister og efterlønsmodtagere mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt, hvis de bliver skilt, mens især meget få af dem under uddannelse er af denne mening, jf. bilagstabel 14. Det drejer sig om henholdsvis 64 og 24 % Disse forskelle kan være betinget af de aldersmønstre, der tidligere har vist sig, ligesom de kan være relateret til de enkelte respondenters civilstand og eventuelle langvarige parforhold.

Det ses videre af bilagstabel 14, at ganske mange af funktionærerne og de faglærte arbejdere – 61 og 59 % – har den holdning, at formuen skal deles ligeligt, tæt efterfulgt af de øvrige faggrupper. De studerende og lærlingene er dem, der skiller sig mest ud fra de øvrige, da det særligt er blandt dem, at det observerede antal individer afviger fra det forventede antal. De mener langt hyppigere end de resterende, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, og dele resten lige. De arbejdsløse og de ufaglærte arbejdere mener derimod hyppigere end resten, at formuedelingen skal afhænge af, hvor længe et ægtepar har været gift. Der er dog ikke tale om en tydelig signifikant forskel fra de øvrige kategorier.

Det er igen stort set det samme mønster, der viser sig vedrørende respondenternes holdninger til en ligelig deling af arv eller gaver, jf. bilagstabel 15. Med undtagelse af pensionister og efterlønsmodtagere er det dog omkring halvdelen af dem i de øvrige grupper, der mener, at modtageren af arven eller gaven skal beholde den uden at dele med den anden ægtefælle i tilfælde af skilsmisse.

4.2.1.6. Indkomst og formue

Vedrørende respondenternes holdninger til formuedeling og personlig indkomst er der en tendens til, at andelen, der mener, at ægtefæller skal dele formuen ligeligt ved en skilsmisse, er ligefrem proportional med indkomstens størrelse, jf. tabel 19.

Denne tendens er mindre tydelig med hensyn til holdningen til en ligelig deling af en arv eller gave. Dog er de respondenter med de højeste indkomster overrepræsenteret blandt dem, der er af denne opfattelse, jf. bilagstabel 16, mens der til gengæld er relativt få af dem, der mener, at modtageren af arven eller gaven skal beholde den uden at dele med sin ægtefælle.

Den del af respondenterne, der hverken er gift, lever i et registreret partnerskab eller er samboende med en partner, har oplyst om deres personlige formue, jf. bilagstabel 17. Der er nogle forskelle, men ikke et klart mønster i sammenhængen mellem formuens størrelse og deres holdninger til, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved en skilsmisse. Tilsvarende gælder for den del af respondenterne, der er enten gift, lever i registreret partnerskab eller er samboende, og som derfor har oplyst om familiens formue, jf. bilagstabel 18. Med hensyn til sidstnævnte bemærkes dog, at der især er relativt mange af dem med negativ formue, der mener, at for-

muen skal deles lige, mens der til gengæld er relativt få blandt dem med meget store formuer (på over 10 mio. kr.), der mener det. Af dem med store formuer er der derimod en forholdsvis stor del, som er af den opfattelse, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, mens resten deles lige.

Tabel 19: Respondenterne fordelt efter indkomst og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængigt af varighed	Ved ikke	I alt
0-199.000	Antal	237	23	102	63	30	455
	%	52 %	5 %	22 %	14 %	7 %	100 %
	Residual	-22,0	0,1	8,6	-0,4	13,6	
200.000-299.000	Antal	234	28	69	72	11	414
	%	57 %	7 %	17 %	17 %	3 %	100 %
	Residual	-1,6	7,1	-15,9	14,3	-3,9	
300.000-399.000	Antal	300	22	122	69	19	532
	%	56 %	4 %	23 %	13 %	4 %	100 %
	Residual	-2,8	-4,8	12,8	-5,1	-0,1	
400.000-699.000	Antal	302	22	97	61	11	493
	%	61 %	5 %	20 %	12 %	2 %	100 %
	Residual	21,4	-2,9	-4,2	-7,7	-6,7	
700.000 og derover	Antal	67	6	21	14	1	109
	%	62 %	6 %	19 %	13 %	1 %	100 %
	Residual	5,0	0,5	-1,4	-1,2	-2,9	

P=0,004

Heller ikke på spørgsmålet om arv eller gaver er der klare mønstre i svarfordelingerne i relation til formuens størrelse, selv om der statistisk er signifikante forskelle vedrørende familiens formue, jf. bilagstabel 19 og 20. Således er andelen af respondenter, der mener, at modtageren af en arv eller gave skal beholde den, størst blandt dem uden formue og næststørst blandt dem med størst formue.[78]

78 Signifikansniveauet er primært betinget af forholdet mellem det observerede og det forventede blandt respondenter uden formue, jf. bilagstabel 20.

4.3. Afsluttende bemærkninger

Som antydet ovenfor, er det muligt, at nogle af de mønstre, der viser sig i svarfordelingerne for de forskellige baggrundskarakteristika, er betinget af eller relateret til andre forhold. I princippet er dette muligt at undersøge via regressionsanalyse, der kan vurdere betydningen af én variabel, når alle andre holdes konstante. Det forholder sig imidlertid sådan, at der er en høj grad af samvarians mellem de forhold, der ønskes testet, f.eks. alder, beskæftigelse og indkomst. Det betyder, at det er vanskeligt at vurdere, hvilke forhold der betyder mest for forskellen i respondenternes holdninger til formuedeling. Af den grund er det undladt at vise resultater fra de enkelte regressionsanalyser.

Det skal dog fremhæves, at samtlige analyser tyder på, at den familietype, respondenterne indgår i, har selvstændig forklaringskraft. Sammenlignet med enlige uden børn er der større sandsynlighed for, at respondenterne i et parforhold er af den opfattelse, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt mellem dem ved en skilsmisse – uanset om de har børn eller ej, herunder såvel fælles børn som særbørn. Der er derimod ikke forskel på enlige uden børn og enlige med børn. Samme mønster viser sig i forhold til spørgsmålet om deling af arv eller gaver, som en ægtefælle har modtaget. I forhold til enlige uden børn er det hovedsageligt par med eller uden børn – men også enlige med børn – der mener, at arven eller gaven skal deles lige mellem ægtefællerne, hvis de bliver skilt.

5. DANSKE FAMILIEADVOKATERS BEFOLKNINGSUNDERSØGELSE FRA 2012

Epinion gennemførte i 2012 for Danske FAMILIEadvokater en befolkningsundersøgelse blandt ugifte samlevende og ægtefæller. Undersøgelsen er optrykt i sin helhed i bilag 3.

I forhold til udvalgets overvejelser om den fremtidige formueordning mellem ægtefæller er følgende spørgsmål og svar af særlig interesse:

1. Den ene part i et forhold har opsparet flere penge end den anden. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt?

Af svarene fremgår det, at 38 % mente, at parten, der har sparet mest op, skal kunne tage sin del af opsparingen med. 43 % mente, at parternes opsparing skal deles ligeligt. 7 % „ved ikke".

2. Den ene part i et forhold har haft en lavere indkomst end den anden part. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt?

31 % mente, at den med en lavere indkomst skal kompenseres økonomisk af sin tidligere partner. 58 % mente ikke, at der skal kompenseres. 12 % „ved ikke".

3. Den ene part havde en formue, inden parterne fandt sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt?

Af svarene fremgår det, at 68 % mente, at formuen ikke skulle medregnes i den øvrige samlede formeopgørelse. 24 % mente, at formuen bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formueopgørelse. 8 % „ved ikke".

4. Den ene part i et forhold har arvet en formue, mens parterne var sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du vil være mest rimeligt?

Af svarene fremgår det, at 60 % mente, at arven ikke skulle medregnes i den øvrige samlede formueopgørelse. 33 % mente, at arven bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formueopgørelse. 7 % „ved ikke".

5. Hvad vil det sige at have formuefællesskab med sin ægtefælle?

Af svarene fremgår det, at alene 9 % kendte den korrekte definition af formuefællesskab. Hovedparten (63 %) var af den opfattelse, at ægtefællerne i fællesskab råder over hinandens aktiver og hæfter i fællesskab for passiver. Dog var langt de fleste klar over, at ved separation, skilsmisse eller død deles nettoformuen.

KAPITEL 5
DEN LEGALE FORMUEORDNING

1. INDLEDNING

Som beskrevet i kapitel 3 er den legale formueordning i Danmark formuefællesskab. Den legale formueordning er det, der gælder, hvis ægtefællerne ikke selv har aftalt andet ved ægtepagt, og med de undtagelser, der følger af, at tredjemand kan have truffet bestemmelser vedrørende arv, gave og forsikringsydelser m.v.

I kapitel 3 er endvidere beskrevet formuefællesskabets historie i Danmark og de tidligere overvejelser om ændring af reglerne herom. Også retsvirkningerne af formuefællesskab er beskrevet i kapitel 3, herunder at ægtefællerne bevarer rådigheden over deres egen formue under ægteskabet med de begrænsninger, der følger af retsvirkningslovens §§ 17-19 navnlig vedrørende det fælles hjem og indboet heri. Som beskrevet har formuefællesskabet således først og fremmest retsvirkninger ved separation, skilsmisse og død, hvor ægtefællernes formuer deles lige, og længstlevende ægtefælle har mulighed for at vælge uskiftet bo, hvis arvelovens betingelser herfor er opfyldt.

Dette kapitel indeholder en beskrivelse af de gældende regler i retsvirkningslovens § 15, stk. 2, og ægtefælleskiftelovens § 61, der fraviger det legale udgangspunkt om formuefællesskab. Kapitlet indeholder derefter en beskrivelse af den legale formueordning i Norge, Sverige og Tyskland. Endelig indeholder kapitlet udvalgets overvejelser om den fremtidige legale formueordning.

Spørgsmålet om behandlingen af arv og gave samt forsikringsydelser m.v., som en ægtefælle modtager fra tredjemand, er behandlet i kapitel 6. Ægtefællernes adgang til ved aftale at fravige den legale formueordning er behandlet i kapitel 7.

2. FRAVIGELSE AF UDGANGSPUNKTET OM LIGEDELING EFTER GÆLDENDE RET

2.1. Personlige og uoverdragelige rettigheder (§ 15, stk. 2-rettigheder)

Retsvirkningslovens § 15 har følgende ordlyd:

*„**§ 15**. Alt, hvad ægtefællerne ejer ved ægteskabets indgåelse eller senere erhverver, indgår i almindeligt formuefællesskab mellem dem, for så vidt det ikke er gjort til særeje, jfr. § 28.*

Stk. 2. På rettigheder, som er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, får reglerne om formuefællesskab dog kun anvendelse i den udstrækning, hvori det er foreneligt med de for disse rettigheder særlig gældende regler."

§ 15, stk. 1, fastslår udgangspunktet om formuefællesskab, mens reglen i § 15, stk. 2, henleder opmærksomheden på, at der er rettigheder, der ikke umiddelbart lader sig indpasse i systemet særeje-fælleseje.

Reglen stammer fra 1899-loven, hvor den var forsynet med en opregning af eksempler. Familieretskommissionen fandt det i betænkningen fra 1918 ikke nødvendigt med opregningen.

Selvom det bliver fastslået, at en rettighed er uoverdragelig eller af så personlig art, at den henhører under § 15, stk. 2, er det ikke givet, hvordan rettigheden skal behandles på skifte. Det afgøres ud fra en fortolkning af den enkelte rettigheds karakter. Fravigelse af udgangspunktet om ligedeling kan ske med støtte i en anden lov, i bekendtgørelse, forvaltningsakt, privat viljeserklæring m.v., eller som en friere retsdannelse skabt gennem praksis og teori.

Hvis rettigheden helt eller delvist skal holdes uden for ligedeling, er der mulighed for, at den anden ægtefælle kan få ret til et vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23, kompensation efter ægtefælleskiftelovens § 67 eller pensionskompensation efter retsvirkningslovens § 16 d eller § 16 e.

2.1.1. Pensionsrettigheder

Pensionsrettigheder udgør i praksis den største andel af de personlige og uoverdragelige rettigheder. Ved den såkaldte pensionsreform i 2007 blev der indført en særskilt regulering af, i hvilket omfang pensionsrettigheder skal deles henholdsvis ved separation eller skilsmisse og ved en ægtefælles død. Reformen indeholder endvidere regler om kompensation i særlige tilfælde til den af ægtefællerne, der har den mindste pensionsopsparing, om den praktiske gennemførelse af en deling af pensionsrettigheder, og om ægtefællernes adgang til ved ægtepagt at indgå aftaler om deling af pensionsrettigheder. Disse regler findes i retsvirkningslovens §§ 16 a-16 h.

Reglerne om pensionsrettigheders behandling ved separation, skilsmisse og død er ikke omfattet af udvalgets kommissorium.

Udvalget har derfor ikke foreslået ændringer i disse regler bortset fra de systematiske og sproglige ændringer, der efter udvalgets opfattelse har været nødvendige for at indpasse reglerne i udvalgets lovudkast.

2.1.2. Personskade- og forsørgertabserstatninger

Behandlingen af personskade- og forsørgertabserstatninger på skifte reguleres i erstatningsansvarslovens § 18, der har følgende ordlyd:

*„**§ 18**. Krav om erstatning og godtgørelse for personskade og krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, kan ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.*

Stk. 2. Erstatning og godtgørelse som nævnt i stk. 1, der ikke må antages at være forbrugt, indgår ikke i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af ægteskabs ophør, separation eller bosondring. Erstatningen eller godtgørelsen indgår dog i formuefællesskabet, når den, som erstatningen tilkommer, afgår ved døden, medmindre erstatningen eller godtgørelsen ifølge ægtepagt er særeje.

Stk. 3. Reglerne i stk. 1 og 2 finder ikke anvendelse på krav om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste."

Personskade- og forsørgertabserstatninger indgår således ikke i formuefællesskabet ved skifte som følge af separation eller skilsmisse. Baggrunden for stk. 2 er, at sådanne erstatninger menes at have et særligt personligt præg. Dette understøttes blandt andet også af, at de i et vist omfang er uoverdragelige, jf. erstatningsansvarslovens § 18, stk. 1, og er fritaget for kreditorforfølgning, jf. retsplejelovens § 513, stk. 1.

§ 18, stk. 2, omfatter blandt andet erstatning for tab af erhvervsevne, erstatning for tab af forsørger og for andet tab som følge af skaden (eksempelvis for forlængelse af uddannelse eller afholdte helbredsudgifter, godtgørelse for svie og smerte og for varige mén).

Godtgørelse for tort og godtgørelse til efterladte efter erstatningsansvarslovens §§ 26 og 26 a er efter § 26, stk. 4, også omfattet af bestemmelsen i § 18, stk. 1-2. Disse bestemmelser omfatter blandt andet godtgørelse til ofre for voldtægt, frihedsberøvelse og grov vold samt godtgørelse for freds- og æreskrænkelser, herunder f.eks. injurier og uberettiget offentliggørelse af personfølsomme oplysninger.

§ 18, stk. 2, anses for analogt anvendelig på erstatning efter arbejdsskadeforsikringsloven for tab af erhvervsevne, godtgørelse for varigt mén og erstatning for tab af forsørger og tilsvarende erstatninger og godtgørelser efter patientforsikringsloven og voldsoffererstatningsloven, godtgørelse til HIV-smittede blødere og lignende erstatninger og godtgørelser.

Erstatningsansvarsloven vedrører erstatnings- og godtgørelseskrav mod skadevolderens ansvarsforsikringsselskab, men ikke ydelser fra skadelidtes egen ulykkes- eller livsforsikring. Efter lovens forarbejder er det ikke hensigten, at der skal sluttes modsætningsvist fra § 18, stk. 2, til sådanne forsikringer. Der er enighed om, at § 18, stk. 2, også anvendes analogt på ulykkesforsikringer, men det er uafklaret, om reglerne om forsørgertabserstatning skal anvendes analogt på livsforsikringsbeløb.

Indgår en efterlevende ægtefælle, der har modtaget forsørgertabserstatning, senere ægteskab, skal vedkommende ved et skifte ikke dele erstatningen med den nye ægtefælle.

Renter, værdistigning og andet udbytte af erstatningen indgår derimod i delingen. For at kunne holde en erstatning uden for delingen må erstatningen ikke være forbrugt. Det er ikke en betingelse, at erstatningen er holdt adskilt fra modtagerens øvrige formue, men modtageren har bevisbyrden for, at erstatningen ikke er forbrugt. I praksis kan denne bevisbyrde være vanskelig at løfte. Til illustration af problemstillingen kan nævnes TFA 2005.156 V, hvor en personskadeerstatning på 1.855.000 kr. i 1998-99 var indsat på en konto, hvor også løn og andre indtægter indgik. Efter separation i 2003 kunne modtageren alene bevise, at 590.000 kr. af erstatningen var i behold, selv om hun havde en formue, der oversteg den udbetalte erstatning.

Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste er efter erstatningsansvarslovens § 18, stk. 3, ikke omfattet af § 18, stk. 2, men indgår i formuefællesskabet som arbejdsfortjenesten ville have gjort.

2.1.3. Fratrædelsesgodtgørelser og andre godtgørelser i tilknytning til et ansættelsesforhold

En fratrædelsesgodtgørelse efter funktionærlovens § 2 a, hvorefter der ydes en særlig godtgørelse ved opsigelse af funktionærer, der har været beskæftiget i samme virksomhed i henholdsvis 12, 15 eller 18 år, indgår i formuefællesskabet, hvis retten til godtgørelsen er erhvervet inden ophørsdagen, jf. UfR 1979.238 Ø.

Begrundelsen herfor er, at godtgørelsen træder i stedet for en lønindtægt, der ville indgå i formuefællesskabet. Dette har været kritiseret i teorien, navnlig under henvisning til, at det af forarbejderne til funktionærlovens § 2 a fremgår, at formålet er at *„mildne overgangen til anden beskæftigelse for ældre funktionærer, der opsiges efter i en længere årrække at have været beskæftiget i samme virksomhed"*.

Der ses ikke at være trykt praksis om behandlingen på skifte af andre godtgørelser med relation til en ansættelse, herunder f.eks. godtgørelse efter ligebehandlingsloven for afskedigelse begrundet i graviditet, godtgørelse efter ligelønsloven eller godtgørelse efter ansættelsesbevisloven for mangler i et ansættelsesbevis.

2.1.4. Andre personlige og uoverdragelige rettigheder

Andre § 15-stk.2-rettigheder er blandt andet ophavsrettighed, ret til biblioteksafgifter, bundne opsparinger, båndlagt arv og gave samt goodwill.

Nogle af disse rettigheders behandling på skifte er reguleret i anden lovgivning, herunder ophavsretsloven, biblioteksafgiftsloven og arveloven for så vidt angår båndlagt arv. For så vidt angår de rettigheder, der ikke er særligt lovreguleret, er der i nogle tilfælde taget stilling i retspraksis, mens andre alene er omtalt i litteraturen.

2.2. Kortvarigt ægteskab

Som beskrevet i kapitel 3 under afsnit 4.1. blev den tidligere fællesboskiftelovs § 69 a indført i 1963 på grundlag af forslag fra Ægteskabsudvalget af 1957. Bestemmelsen findes nu i ægtefælleskiftelovens § 61. §§ 60 og 61 har følgende ordlyd:

*„**§ 60**. Ved skifte i anledning af omstødelse af ægteskab udtager hver ægtefælle forlods så meget af fællesboet, som svarer til, hvad denne har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse eller gennem senere erhvervelse ved arv eller gave eller har overført til fællesboet fra eget særeje. Strækker den fælles formue ikke til, sker der forholdsvis afkortning.*

***§ 61**. Har en ægtefælle indbragt den væsentligste del af fællesboet på den måde, der fremgår af § 60, og vil en ligedeling være åbenbart urimelig, navnlig fordi ægteskabet har været kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning, kan det ved skifte i anledning af separation, skilsmisse eller bosondring efter anmodning bestemmes, at boets deling skal finde sted således, at § 60 anvendes, i det omfang dette findes begrundet."*

At ægteskabet skal have været kortvarigt indebærer ifølge betænkningen fra Ægteskabsudvalget af 1957, at anvendelse af reglen i almindelighed er udelukket, hvis ægteskabet har varet op i mod 5 år eller derover. I retspraksis er der ved vurderingen af, om ægteskabet har været kortvarigt, tillige lagt vægt på et forudgående samliv.

Det er imidlertid betingelserne om, at ligedeling vil være „åbenbart urimelig", og at ægteskabet skal have været „uden økonomisk fællesskab af betydning", der medfører, at bestemmelsens anvendelsesområde i praksis er snævert. Fra retspraksis kan nævnes:

UfR 2000.1867 V: M og H blev gift efter ca. 4 ½ års samliv, men separeret 11 måneder senere. Under samlivet administrerede H M's økonomi, idet hun efter aftale anvendte hans indtægter dels til indfrielse/nedbringelse af hans gæld, dels til parternes udgifter i øvrigt. Under ægteskabet administrerede H fortsat parternes fælles økonomi. Uanset at der forud for ægteskabets indgåelse i perioden 1994-1997 var anvendt ca. 200.000 kr. til afvikling af M's gæld, og uanset at H indbragte fællesboets væsentligste aktiv, den faste ejendom, fandtes en ligedeling af boet ikke åbenbart urimelig for H, jf. fællesboskiftelovens § 69 a. M frifandtes derfor for H's påstande om skævdeling.

UfR 2005.848 Ø: Ca. 1 ½ år efter M og H var flyttet sammen, og ca. 10 måneder efter de havde indgået ægteskab, ophævede de samlivet. Under et påfølgende separationsskifte forlangte M i henhold til fællesboskifteloven foretaget skævdeling af deres fællesbo, idet han blandt andet henviste til, at sommerhuset, der var fællesboets væsentligste aktiv, i hovedsagen var anskaffet for midler, han havde indbragt i ægteskabet. Landsretten tiltrådte byrettens afgørelse om, at en ligedeling ville være åbenbart urimelig, jf. § 69 a, og anførte herved, at M havde indbragt den væsentligste del af fællesboet, og at ægteskabet, inklusive det forudgående samliv, havde været kortvarigt. Herefter og efter det oplyste om, at der også var særskilte bankkonti, var der ikke mellem

parterne et økonomisk fællesskab af betydning. Det beløb, M kunne udtage forlods, blev fastsat skønsmæssigt under hensyn til, at der var usikkerhed om friværdien i sommerhuset, og at H havde bidraget mere end M til deres fælles udgifter.

TFA 2007.253/2 Ø: M og H flyttede sammen i 1987/88. I maj 2005 blev de gift med almindeligt formuefællesskab. I juli 2005 ophævede de samlivet, og i oktober 2005 blev de skilt. Under samlivet havde de haft et ikke ubetydeligt økonomisk fællesskab, herunder blandt andet i lige sameje købt og beboet forskellige faste ejendomme. I 2003 arvede M ca. 885.000 kr. fra sin mor. M påstod skævdeling af fællesboet, hvis nettoformue udgjorde ca. 1,1 mio. kr., efter fællesboskiftelovens § 69 a under henvisning til det arvede beløb. Heri fik M ikke medhold, idet betingelserne for skævdeling ikke ansås for opfyldt.

Ægtefælleskiftelovens § 61 kan ikke anvendes ved skifte som følge af en ægtefælles død, uanset hvor kortvarigt ægteskabet har været.

3. FREMMED RET

3.1. Norge

I henhold til norsk ret får ægtefæller ved ægteskabets indgåelse formuefællesskab, medmindre andet er aftalt ved ægtepagt. Ejendele, som ægtefællerne ejer, når de bliver gift, og ejendele, de erhverver, mens de er gift, indgår i fællesejet.

Ægtefællers samlede formue efter fradrag for gæld skal som udgangspunkt deles lige ved separation eller skilsmisse, jf. ekteskapsloven § 58. Hver ægtefælles formuefællesskabsmidler opgøres for sig. Overstiger ægtefællernes gæld værdien af aktiverne, foretages der ingen deling af fællesejet. Hvis en ægtefælle har særeje, er der visse begrænsninger i, hvilken gæld der fradrages i formue, som er fælleseje. Dette er beskrevet i betænkningens kapitel 16.

3.1.1. Den norske skævdelingsregel

Den norske ekteskapslov indeholder i § 59 en bestemmelse om skævdeling af fællesboet:

*„**§ 59**. Skjevdeling.*

Verdien av formue som klart kan føres tilbake til midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har erhvervet ved arv, eller ved gave fra andre enn ektefellen, kan kreves holdt utenfor delingen.

Vil retten til å utta midler etter første ledd føre til et åpenbart urimelig resultat, kan den helt eller delvis falle bort. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien.

Dersom sterke grunner taler for det, kan en ektefelle gis rett til å holde utenfor delingen hele eller deler av verdien av felleseie som ikke omfattes av første ledd.

Er samlivet gjenopptatt etter separasjon, og deling har funnet sted, skal formue som ektefellene har fra det tidligere oppgjøret, likestilles med midler som nevnt i første og andre ledd dersom ektefellenes midler på ny skal deles."

Det følger således af § 59, 1. led, at værdien af formue, som klart kan føres tilbage til aktiver, som en ægtefælle havde, da ægteskabet blev indgået, eller senere har erhvervet ved arv eller ved gave fra andre end ægtefællen, kan kræves holdt uden for delingen. Bestemmelsen er udformet som en regel om skævdeling af fællesejet. Udgangspunktet om, at ægtefællers aktiver er fælleseje, medmindre de er gjort til særeje, er således ikke fraveget.

§ 59 blev indført i 1993 på grundlag af en betænkning fra det norske ekteskapsutvalget, hvor et flertal anbefalede den regel, der blev indført. Der er om baggrunden for bestemmelsen i § 59 i forarbejderne til den norske ægteskabslov blandt andet anført følgende:

„Begrunnelsen for likedelingsregelen er det fellesskap av økonomisk og annen art som består mellom ektefeller. Begge forutsettes å ha gjort sin innsats for fellesskapet. Det er da rimelig at de, når fellesskapet opphører, deler likt de midler de har. Denne begrunnelsen strekker imidlertid ikke til når det gjelder formue en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått, eller senere har ervervet ved arv eller gave. Slike midler er ikke resultatet av ektefellenes felles innsats under ekteskapet. Hvor det gjelder midler av noe omfang og et kortvarig ekteskap, vil det være særlig urimelig om slike midler deles likt, jfr. uttrykket „å skille seg til penger."[79]

Skævdeling efter ægteskabslovens § 59, 1. led, foretages alene, hvis en ægtefælle anmoder om det. Skævdelingen beror ikke på, hvad der er rimeligt, men i stedet på et bevisspørgsmål om oprindelsen af de aktiver, som en ægtefælle har ved en bodeling. Det er den ægtefælle, der anmoder om skævdeling, der har bevisbyrden for, at kravene til skævdeling er opfyldt. Dette beviskrav er forholdsvis strengt, idet det skal bevises, at værdien af formuen klart kan føres tilbage til aktiver, som vil kunne undtages fra ligedeling efter bestemmelsen. Retten til skævdeling omfatter således også surrogater af det oprindelige aktiv. Bevisbyrden vanskeliggøres i øvrigt af, at en stor del af ægtefællerne er samlevende inden ægteskabet. Der foreligger på den baggrund en omfattende retspraksis om bestemmelsen, blandt andet højesteretsdommen:

Rt. (Norsk Retstidende) 2008 s. 769: En ektefelle hadde brukt midler mottatt som arv/gave fra sine foreldre til nedbetaling av gjeld på ektefellenes felles bolig. Høyesterett fant at hun hadde rett til å ta ut det beløp som var brukt til nedbetaling av gjeld, justert etter inflasjonen, jf. ekteskapsloven § 59 om skjevdeling.Verdistigningen av boligen gikk inn i den del av formuen som skulle likedeles.

I forarbejderne til den norske ægteskabslov er der blandt andet anført følgende om beviskravet i § 59:

79 NOU 1987:30, Innstilling til ny ekteskapslov del II, s. 79, gengivet i Ot.prp.nr. 28 Om lov om ekteskap, s. 63.

„For ytterligere å redusere mulighetene for uklarhet og tvister i forbindelse med hva som kan være gjenstand for skjevdeling, vil flertallet presisere at det er den ektefelle som krever verdier uttatt forlodds, som har bevisbyrden for at vilkårene for skjevdeling er tilstede. Hvor det hersker uklarhet omkring de faktiske forhold, eller hvor en rekonstruksjon av eiendelenes skjebne ikke lar seg gjennomføre, må man falle tilbake på likedelingsreglerne eller en skjønnsmessig skjevdeling. Flertallet finner derfor at en realistisk innstilling til disse problemene ikke skulle tilsi at rettstekniske grunner gjør det nødvendig å forkaste regelen dersom den materielt sett anses som den beste. Det bør her tilføyes at bevisregler som medfører en likedeling av midlene hvor ektefellenes formue gjennom ekteskabet er blandet sammen, vil lede til tilfredsstillende resultater for ektefellene. Er eierforholdene blitt såpass uklare, er det i seg selv noe som taler i mot skjevdeling. Dette bør komme frem i lovteksten, slik at de rettstekniske problemer blir redusert mest mulig. Dette er bakgrunnen for kravet i utkastet om at midlene „klart" kan føres tilbake til midler vedkommende hadde før ekteskapet ble inngått eller senere erhvervet ved arv eller gave[80].

Det er nettoværdien af aktiver omfattet af § 59, 1. led, der kan undtages fra ligedeling. Den oprindelige gæld i aktivet fratrækkes således[81]. Værdien af disse aktiver skal ikke blot opgøres på grundlag af den oprindelige værdi af aktiverne. Værdiforøgelse af aktiverne på grund af prisstigninger kan også undtages fra ligedelingen, mens værditilvækst, der beror på en indsats fra den anden ægtefælle eller på begge ægtefællers indsats til eksempelvis forbedringer eller vedligeholdelse, ikke vil kunne undtages fra ligedeling[82]. Er aktivet derimod faldet i værdi, vil det alene være nutidsværdien, der kan undtages.

Hvis et behæftet aktiv stiger i værdi, vil gælden også belaste værdistigningen, sådan at det alene er den forholdsmæssige friværdi i aktivet, der vil kunne skævdeles[83].

Eksempel: M ejer ved ægteskabets indgåelse et hus. Værdien af huset er 3 mio. kr., og der er gæld for 2 mio. kr. 10 år senere skal ægtefællerne skilles, og huset er nu 6 mio. kr. værd, mens gælden uændret er 2 mio. kr. Da friværdien ved ægteskabets indgåelse udgjorde 1/3 af værdien, kan M forlods udtage 1/3 af værdien ved ægteskabets ophør svarende til 2 mio. kr.

Retten til skævdeling efter § 59 kan helt eller delvist bortfalde, hvis en skævdeling vil føre til et åbenbart urimeligt resultat, jf. § 59, 2. led. Ved vurderingen heraf lægges der særlig vægt på ægteskabets varighed og ægtefællernes indsats for familien. Der foretages på baggrund af disse kriterier en helhedsvurdering af, om det vil være åbenbart urimeligt at undtage fra ligedeling.

80 NOU 1987:30, Innstilling til ny ekteskapslov del II, s. 83-84, gengivet i Ot.prp.nr. 28 Om lov om ekteskap, s. 68.

81 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7.udg.), 2011, s. 260.

82 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7.udg.), 2011, s. 266.

83 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7.udg.), 2011, s. 267 og Rt. (Norsk Retstidende) 2002, s.1596.

Ved beregningen af ægteskabets varighed tillægges et eventuelt forudgående samliv også vægt ved den skønsmæssige vurdering, og er aktiverne erhvervet under dette forudgående samliv, er det et moment, der taler imod skævdeling.

Herudover følger det af § 59, 3. led, at værdien af fælleseje, som er erhvervet under ægteskabet på anden måde end ved arv eller gave fra tredjemand, helt eller delvist kan undtages fra ligedeling, hvis stærke grunde taler for det. Udfaldet af denne vurdering beror på en helhedsvurdering af ægtefællernes forhold. Bestemmelsen anvendes meget sjældent i praksis. Den kunne tænkes anvendt i situationer, hvor en ægtefælle ønsker at skævdele værdien af nødvendigt produktionsudstyr eller værdifulde arbejdsredskaber[84].

Hvis samlivet genoptages efter separation, og bodeling har fundet sted, følger det endelig af § 59, 4. led, at formue, som ægtefællerne har fra den tidligere bodeling, skal sidestilles med formue, som er erhvervet, inden ægteskabet blev indgået eller erhvervet ved arv eller gave fra tredjemand, hvis ægtefællernes formue på ny skal deles.

I tilknytning til bestemmelsen i § 59 følger det af ekteskapslovens § 61, at visse aktiver er undtaget fra bodeling. Dette gælder blandt andet ejendele, som udelukkende tjener til en ægtefælles personlige brug, rettigheder i offentlige „trygdeordninger" (det offentlige, sociale forsikringssystem i Norge, „folketrygden"), offentlige eller private pensionsordninger, andre ejendele eller rettigheder, som ikke kan overdrages, eller som er af personlig karakter samt værdien af erstatning eller forsikring til dækning af erhvervsevnetab eller personskade. Hvis undtagelse fra ligedeling af pensionsrettigheder og andre rettigheder, som ikke kan overdrages, eller som er af personlig karakter, fører til, at den anden ægtefælle stilles urimeligt, kan denne i visse tilfælde tilkendes et beløb for at hindre dette.

3.1.2. Mindretallet i det norske ekteskapsutvalg

Et mindretal i ekteskapslovutvalget foreslog følgende formulering af en skævdelingsregel:

„Dersom likedeling vil virke urimelig, kan en ektefelle kreve å ta ut helt eller delvis verdien av sine egne midler før delingen. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på om ekteskapet har vart i kort tid, og om det gjelder formue som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått eller senere har erverver ved arv eller gave. For øvrig skal det legges vekt på begge ektefellers innsats for familien, herunder deres arbeid i hjemmet, erhvervsmuligheter og økonomi og forholdene i øvrig".

Mindretallet begrundede sit forslag med, at spørgsmålet om skævdeling af midler erhvervet før ægteskabet eller senere ved arv og gave bør bero på en konkret rimelighedsvurdering. Efter mindretallets opfattelse burde en ægtefælle alene have krav på skævdeling, hvis ligedeling ville virke urimelig. Det samme foresloges at gælde for andre midler erhvervet under ægteskabet, men

84 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7.udg.), 2011, s. 271.

der blev her forudsat at være en forskel i den konkrete anvendelse i forhold til midler erhvervet før ægteskabet eller senere ved arv og gave.

Mindretallet anførte om flertallets forslag til en skævdelingsregel (som ligger til grund for den gældende § 59), at en hovedregel om skævdeling (hvilket var mindretallets forståelse af flertallets forslag) var urimelig, ligesom en sådan regel om nærmest ubetinget skævdeling efter mindretallets opfattelse indebar en række praktiske problemer.

Mindretallet påpegede, at de fleste ægtefæller indretter sig efter de midler, de har, uanset hvordan disse midler er erhvervet, og at en ægtefælle kan have opgivet sit erhvervsarbejde netop på grund af sådanne midler. Navnlig i langvarige ægteskaber ville en skævdeling kunne virke urimelig. Dernæst pegede mindretallet på det urimelige i, at når hovedreglen var skævdeling, ville det være den anden ægtefælle, som skulle anlægge sag for at afskære ægtefællen retten til skævdeling.

Endvidere pegedes på problemer i forhold til midler, der er erstattet af andre, er forbrugte, stjålet, forsvundet eller gået til grunde, uden at noget andet er kommet i stedet, og når midlerne er blandet sammen med den anden ægtefælles formue.

I forhold til mindretallets forslag til en skævdelingsregel bemærkede flertallet, at forudberegneligheden for ægtefællerne med den foreslåede bestemmelse ville blive meget lille. Til dette bemærkede mindretallet, at mindretallets forudsætning var, at skævdeling fortrinsvis skulle finde sted i kortvarige ægteskaber.

Endelig bemærkede mindretallet om forskellen på mindretallets og flertallets forslag til en skævdelingsregel, at den praktiske forskel næppe var så væsentlig. Efter såvel flertallets som mindretallets forslag skulle der ske en konkret vurdering både for så vidt angår skævdeling af midler erhvervet før ægteskabet, midler erhvervet ved arv og gave og midler erhvervet under ægteskabet. Begge forslag forudsatte en mere omfattende skævdeling af midler erhvervet før ægteskabet og ved arv og gave. Den principielle forskel lå efter mindretallets opfattelse først og fremmest i, at flertallet foreslog, at sådanne midler som udgangspunkt skulle skævdeles, mens mindretallets udgangspunkt var det modsatte[85].

3.2. Sverige

Efter svensk ret får ægtefæller ved ægteskabets indgåelse formuefællesskab. Det følger således af den svenske äktenskapsbalken 7 kap., 1 §, at en ægtefælles aktiver er fælleseje, medmindre de er gjort til særeje.

Ved separation eller skilsmisse er det ifølge äktenskapsbalken udgangspunktet, at ægtefællerne skal ligedele deres fælleseje, jf. lovens 10 kap., 1 §, sammenholdt med 11 kap., 3 §.

85 Jf. NOU 1987:30, Innstilling til ny ekteskapslov del II, s. 85 ff.

Hver ægtefælles formuefællesskabsmidler opgøres hver for sig. Ved beregningen af ægtefællernes bodele skal der ske fradrag for gæld, således at alene overskud (nettobodele) deles, jf. lovens 11 kap., 2 og 3 §§. Gæld i særejeaktiver kan alene fradrages i en ægtefælles fællesejemidler, hvis gælden ikke kan dækkes af værdien af særejet. I betænkningens kapitel 16 er der nærmere redegjort for reglerne om gæld.

Som en undtagelse til udgangspunktet om ligedeling følger det af lovens 10 kap., 2 §, at hver ægtefælle i rimeligt omfang kan undtage tøj og andre ejendele, som udelukkende anvendes til ægtefællens personlige brug, samt personlige gaver fra bodelingen. Visse former for erstatning kan ifølge 10 kap., 2 a §, også undtages fra bodelingen. Herudover følger det af 10 kap., 3 §, at rettigheder, som ikke kan overdrages, eller som er af personlig karakter, ikke skal indgå i bodelingen, hvis dette vil stride mod, hvad der gælder for den pågældende rettighed. Dette betyder blandt andet, at visse pensionsrettigheder ikke skal indgå i bodelingen.

Lovens 12 kap., 1 §, indeholder endvidere en generel regel om skævdeling (jämkning). Af bestemmelsen følger det, at en ægtefælle kan beholde mere end sin andel af fællesejet, hvis det særligt under hensyn til ægteskabets længde, ægtefællernes økonomiske forhold eller omstændighederne i øvrigt vil være urimeligt, hvis den pågældende ægtefælle ved bodelingen skal overlade aktiver til den anden ægtefælle efter reglerne i 11 kap. om blandt andet ligedeling. Det vil efter bestemmelsen afhænge af en helhedsvurdering under hensyn til både ægteskabets længde, ægtefællernes økonomiske forhold og omstændighederne i øvrigt, om der vil kunne ske skævdeling. I særlige tilfælde vil skævdelingen kunne foretages således, at hver ægtefælle beholder sine aktiver[86].

Bestemmelsen i 12 kap., 1 §, kan navnlig bringes i anvendelse i forhold til korterevarende ægteskaber. Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår således blandt andet følgende:

„När det gäller äktenskapets längd kan man först konstatera att frågan huravida en likadelning är skälig regelmässigt uppstår vid kortvariga äktenskap. Om ett äktenskap upplöses genom

äktenskapsskillnad efter endast en kortare tid, kan en likadelning ofta framstå som oskälig. Som redan har framhållits gäller detta främst om den ena maken vid äktenskapets ingående har fört in egendom till stort värde i boet. Även i fall då en make under ett kortvarigt äktenskap har ärvt betydande egendom eller har fått den genom gåva kan det vara oskäligt med en likadelning. Om någon under ett kortvarigt äktenskap har ärvt en betydande förmögenhet efter sina föräldrar, får det normalt anses vara oskäligt att den delas lika mellan makarna när äktenskapet upplöses. Det är å andra sidan inte rimligt att sådana förvärv i sin helhet undantas från delning, om den andra maken därigenom skulle komma alt stå helt eller nästan helt utan egendom efter bodelningen. Jämkningen bör i så fall innebära att den andra maken erhåller en mindre del än vid en likadelning […].

86 Jf. Lars Tottie og Örjan Teleman: Äktenskapsbalken, (2. udg.) 2010, s. 371-385.

Ju längre tid äktenskapet har varat, desto större del av förvärvet bör bli föremål för delning mellan makarna. En viss betydelse har dock också tidpunkten för ett sådant förvärv. […]

Om ett äktenskap har varat något längre tid, bör jämkning i allmänhet inte ske. Vid långvariga äktenskap uppstår i regel en sammanflätning av makarnas ekonomier och förhållanden i övrigt som motiverar att giftorättsgodset delas lika. […]"[87]

Ifølge forarbejderne til bestemmelsen i 12 kap., 1 §, vil skævdeling som udgangspunkt ikke kunne komme på tale, når et ægteskab har haft en varighed på fem år eller mere. Bestemmelsen omfatter ikke kun aktiver, som en ægtefælle ejede før ægteskabets indgåelse, eller som en ægtefælle har erhvervet ved arv eller gave. I forarbejderne er der lagt op til en successiv udvidelse af retten til ligedeling af ægtefællernes fælleseje over en femårig periode, uanset hvornår eller hvordan en ægtefælle har erhvervet sine aktiver. Ved skilsmisse efter ét års ægteskab vil udgangspunktet således være, at alene 20 % af hver ægtefælles fælleseje efter fradrag for gæld vil skulle ligedeles. Ved deling efter to års ægteskab vil udgangspunktet være, at 40 % af hver ægtefælles fælleseje vil skulle ligedeles og så fremdeles. De nævnte angivelser i forarbejderne er ikke absolutte delingsregler, men alene vejledende.

Selvom anvendelsesområdet for skævdelingsreglen i 12 kap., 1 §, som nævnt fortrinsvis er kortevarende ægteskaber, vil bestemmelsen også efter omstændighederne kunne anvendes i forhold til længerevarende ægteskaber. Dette vil ifølge forarbejderne til bestemmelsen blandt andet kunne være tilfældet, hvis en ægtefælle kort før en skilsmisse har arvet et betydeligt beløb, som er indgået i ægtefællens andel af fællesejet, eller hvis den ene ægtefælle har et særeje af betydelig værdi, mens den anden ægtefælles bodel overvejende består af fællesejeaktiver, herunder eventuelt mindre værdifulde fællesejeaktiver. Endelig vil bestemmelsen i 12 kap., 1 §, også efter en konkret vurdering af den enkelte sag, kunne anvendes i forhold til andre bodelingsregler i den svenske ægteskabslov end i forhold til reglen om ligedeling.

Äktenskapsbalken indeholder også en bestemmelse om skævdeling ved bodeling i anledning af en ægtefælles død. Det følger således af 12 kap., 2 §, at en efterlevende ægtefælle kan anmode om, at bodelingen i disse tilfælde foretages, således at hver ægtefælle beholder sit fælleseje eller en del heraf. Formålet med bestemmelsen er at beskytte en efterlevende ægtefælle, hvis fællesejе er af større værdi end den afdøde ægtefælles.

3.3. Tyskland

Tysk familieret er reguleret af Bürgerliches Gezetz Buch (BGB), 4. bog, hvor formueordningen er beskrevet i lovens kapitel 6.

87 Regeringens proposition 1986/87:1 om äktenskapsbalk m.m., s. 184 f.

Reglerne er senest ændret ved „Gesetz zur Änderung des Zugewinnausgleich- und Vormundschaftsrechts“ af 6. juli 2009. Ændringerne trådte i kraft den 1. september 2009.

Lovgivningen er karakteriseret ved meget faste bestemmelser uden de store muligheder for skønsmæssige vurderinger. Dette giver stor forudsigelighed for borgerne og praktikere, men er dog også kritiseret af praktikere, idet det kan give urimelige resultater i forbindelse med bodeling[88].

3.3.1. Zugewinngemeinschaft

Zugewinngemeinschaft er den tyske legale ordning efter BGB § 1363, stk. 1, dvs. det er ægtefællernes formueordning, medmindre de har indgået en ægtepagt (Ehevertrag) om andet.

Formålet med ordningen er at sikre ægtefællerne en lige stor del af den eventuelle formuegevinst, der er opstået i løbet af ægteskabet.

Zugewinngemeinschaft, der direkte oversat betyder værdistigningsfællesskab, medfører, at værdien af ægtefællernes formue ved ægteskabets indgåelse ikke indgår i fællesboet, og at denne formue heller ikke er genstand for deling i forbindelse med skilsmisse eller en ægtefælles død. Derimod skal der ske deling af den værditilvækst, som ægtefællernes formue har under ægteskabet.

Der opstår ikke sameje om denne værditilvækst, jf. BGB § 1363, stk. 2.

Pensionsrettigheder indgår ikke i Zugewinngemeinschaft, men er særligt reguleret i BGB § 1587 ff. Efter disse regler skal de pensionsrettigheder, ægtefællerne har opsparet under ægteskabet, deles lige.

I forhold til bodelingen opereres med to grundbegreber: Anfangsvermögen (startformue) og Endvermögen (slutformue).

Formuen opgøres henholdsvis på tidspunktet for formueordningens opståen og afslutning (BGB § 1376). Der tages ved opgørelserne endvidere hensyn til inflation ved en opskrivning af startformuen med forbrugerprisindekset.

I tilfælde af skilsmisse foretages opgørelsen pr. datoen for ansøgningen om skilsmisse (BGB § 1384). I tilfælde af tidligere ophævelse af formuefællesskabet (hvilket efter tysk ret er muligt i visse tilfælde) benyttes ligeledes ansøgningsdatoen.

Startformuen er den formue, fratrukket eventuelle forpligtelser (altså nettoformuen), som ægtefællen ejer ved ægteskabets indgåelse. Efter BGB § 1374 indgår aktiver, der er modtaget som arv

88 Jf. Volker Lipp, Eva Schumann og Barbara Veit: Die Zugewinngemeinschaft – ein europäisches Modell, 2008, s. 12.

eller gave endvidere i startformuen, medmindre det efter omstændighederne må betragtes som en indkomst for ægtefællen.

I startformuen medregnes alle aktiver, der kan værdifastsættes. Dog medregnes ikke rettigheder til fremtidige løbende udbetalinger, som f.eks. pensioner eller erstatninger. Er sådanne beløb udbetalt, medregnes de i startformuen[89]. I forhold til passiverne medregnes al gæld uanset oprindelse. Startformuen kan være negativ[90].

Slutformuen er den formue, fratrukket forpligtelser (nettoformuen), som en ægtefælle ejer ved formueordningens ophør. Slutformuen tillægges efter BGB § 1375, stk. 2, nr. 1-3, endvidere de beløb, som ægtefællen har anvendt til:

- Gaver til tredjemand (undtagen lejlighedsgaver)
- Overforbrug (misbrug)
- Handlinger med henblik på at stille den anden ægtefælle ringere

Hvis slutformuen er mindre end den formue, som ægtefællen har oplyst på separationstidspunktet, er det ægtefællen, der har bevisbyrden for, at formindskelsen ikke skyldes forhold som nævnt i BGB § 1375, stk. 2, nr. 1-3, (beskrevet ovenfor).

Forhold omfattet af BGB § 1375, stk. 2, nr. 1-3, medregnes ikke til slutformuen, hvis de er sket for mere end 10 år siden, eller den anden ægtefælle var indforstået med handlingen.

Den slutformue, der lægges til grund for beregningen af, hvad der skal deles mellem ægtefællerne, kan ikke være negativ. Værditilvæksten kan heller ikke være negativ (BGB § 1373), hvilket indebærer, at en ægtefælles værditilvækst vil være nul, hvis ægtefællens slutformue er mindre end startformuen.

Afgørelser om deling af formuen træffes af Familieretten.

Ægtefællerne kan i forbindelse med ægteskabets indgåelse i fællesskab udarbejde en fortegnelse over deres formuer (både kvalitativt og kvantitativt). Hvis dette er sket, vil der være en formodning om, at denne fortegnelse afspejler de reelle forhold. En ægtefælle kan forlange, at den anden ægtefælle medvirker ved udarbejdelsen af en sådan fortegnelse. En ægtefælle kan for

89 Jf. Schröder/Bergschneider: Familienvermögensrecht (2003), s. 186.

90 Startformuen kunne ikke tidligere være negativ, men blev på samme måde som ved bodelinger i dansk ret sat til nul. Dette er af praktikere blevet kritiseret, idet det gav urimelige resultater. En ægtefælle med en negativ startformue ville nemlig få en mindre del af den samlede værdistigning og kunne dermed opnå en større udligningsfordring. Derfor blev bestemmelsen pr. 1. september 2009 ændret, sådan at en negativ startformue nu vil blive lagt til grund ved beregningerne.

egen regning få en sagkyndig vurdering af sine aktiver. Det er således ikke obligatorisk, at der bliver lavet en formueoversigt ved ægteskabets indgåelse.

Er der ikke udarbejdet en fortegnelse, er det formodningen, at der ikke var nogen startformue, og ægtefællens samlede slutformue vil dermed blive delt, medmindre ægtefællen kan afkræfte denne formodning. Hver ægtefælle har således bevisbyrden for, at vedkommende havde en startformue. Enhver af ægtefællerne kan derfor efter BGB § 1377, stk. 2, forlange, at den anden ægtefælle deltager i udarbejdelsen af en oversigt over startformuen. Kan ægtefællerne ikke blive enige om, hvorvidt et aktiv hører til startformuen, og kan ejerægtefællen ikke bevise dette, vil formodningsreglen i BGB § 1377, stk. 3, medføre, at aktivet regnes som værditilvækst[91].

Ved opgørelsen af en ægtefælles formue skal der tages højde for, hvad den pågældende har fået overført fra den anden ægtefælle under ægteskabet (Vorausempfang). Som udgangspunkt skal gaver, der overstiger sædvanlige gaver, givet fra en ægtefælle til den anden, medregnes ved opgørelsen af giverægtefællens formueforøgelse og ikke i modtagerægtefællens. Hvis modtagerægtefællen herefter har et krav på udligning, skal gaven fratrækkes i kravet.

Familieretten kan bevilge henstand og bestemme, at udligningen skal ske i form af bestemte genstande (§§ 1382-1383). Udligningsfordringen forældes 3 år efter det tidspunkt, hvor ægtefællen ved, at formueordningen er ophørt.

3.3.2. Skifte af Zugewinngemeinschaft

I tilfælde af skilsmisse, død eller efter anmodning under ægteskabet skal Zugewinngemeinschaft deles.

En ægtefælle kan i den forbindelse forlange de nødvendige økonomiske oplysninger af den anden ægtefælle (BGB § 1379).

3.3.2.1. Ved skilsmisse

Skiftes Zugewinngemeinschaft i tilfælde af skilsmisse eller efter anmodning på et tidligere tidspunkt, deles overskuddet af ægtefællernes værditilvækst imellem dem. Værditilvæksten er forskellen på begyndelsesformuen og slutformuen. I praksis sker delingen ved, at den ægtefælle, der har den laveste værditilvækst, får en fordring (udligningsfordringen) på den anden ægtefælle på halvdelen af forskellen på værditilvæksten.

Denne fordring kan ikke overstige størrelsen af slutformuen (netto). Beløbet forhøjes med eventuelle beløb i henhold til § 1375, stk. 2, jf. afsnit 3.3.1. ovenfor.

Efter BGB § 1372 deles boet efter bestemmelserne i BGB § 1373 til § 1390.

---

91 Jf. Schröder/Bergschneider: Familienvermögensrecht (2003) s. 198f.

Eksempel 1: Hustruen har ved ægteskabets indgåelse en formue på 100.000 kr., og manden en formue på 150.000 kr. Ved skilsmissen har hustruen en formue på 250.000 kr., og manden en formue på 200.000 kr. Hustruen har således en værditilvækst på 150.000 kr., og manden en værditilvækst på 50.000 kr. Det giver en samlet værdistigning på 200.000 kr., som skal deles ligeligt mellem parterne. Manden, der havde den laveste værditilvækst, har derfor en fordring på hustruen på 50.000 kr.

Eksempel 2: Begge ægtefæller ejer ved ægteskabets indgåelse 200.000 kr. Ved ægteskabets ophør ejer manden 400.000 kr., mens hustruen ejer 0 kr. Den samlede værditilvækst er således 200.000 kr., og hustruen har derfor en fordring på manden på 100.000 kr.

3.3.2.1.1. Skønsmæssige fravigelser

Som nævnt rummer tysk ret som udgangspunkt ingen muligheder for skønsmæssige fravigelser af ligedelingsreglerne i henhold til Zugewinngemeinschaft.

Den ægtefælle, der skal betale et udligningsbeløb til den anden, kan dog afvise at gøre dette, hvis det efter omstændighederne er groft urimeligt. Dette kan særligt være tilfældet, hvis ægtefællen med den mindste formueforøgelse i gennem længere tid bevidst ikke har opfyldt de økonomiske forpligtigelser, der følger af ægteskabet (BGB § 1381).

Der er tale om en meget snæver undtagelsesbestemmelse. Den begrænses allerede af, at det alene er den ægtefælle, der skal betale til den anden – altså formentlig den økonomisk bedst stillede af ægtefællerne – der kan afvise betalingen og dermed forlange en skævdeling af boet.

Muligheden for at afvise betalingen af et udligningsbeløb kan navnlig foreligge i situationer, hvor den ægtefælle, der har det laveste nettobodelsoverskud, ikke har overholdt de økonomiske forpligtigelser, der udspringer af ægteskabet. Der tænkes her især på ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt både økonomisk, men også i forhold til den daglige husholdning. Det er endvidere en betingelse, at der er tale om svære overtrædelser gennem længere tid, mens det er af mindre betydning, hvor bevidst ægtefællen har været om, at han eller hun har misligholdt sine forpligtelser.

Endvidere kan en ægtefælles manglende efterlevelse af sine ægteskabelige forpligtelser ved eksempelvis utroskab medføre, at udligningsbeløbet afkortes.

Den eventuelle kompensation gennem et lavere udligningsbeløb kan være hel eller delvis[92].

Som eksempel fra retspraksis kan nævnes:

Eksempel 1: Hustruen havde ikke under ægteskabet opnået nogen værditilvækst. Manden havde en værditilvækst på 150.000 DM. Manden var på grund af en ulykke under ægteskabet uarbejds-

92 Jf. Schröder/Bergschneider: Familienvermögensrecht (2003) s. 230 ff.

dygtig og plejekrævende. Hans pensionsindtægt dækkede mindre end en tredjedel af hans leveomkostninger, og der var ikke udsigt til, at han arvede i nærmeste fremtid. Hustruen var gennem sin lønindtægt selvforsørgende, men det var usikkert, om hun ville kunne pålægges at betale ægtefællebidrag. Manden afviste at betale et udligningsbeløb. Retten bestemte med henvisning til BGB § 1381, at han ikke skulle betale et udligningsbeløb, da det var tvivlsomt, om han kunne forsørge sig selv, hvis han skulle betale udligningsbeløbet[93].

Eksempel 2: Manden erhvervede under ægteskabet en grund for 700 DM. Pengene lånte han af sin mor. Ved separationen havde grunden en værdi af 32.000 DM. Der var ikke yderligere aktiver i ægteskabet. Hustruen forlangte et udligningsbeløb på 15.650 DM. Manden afviste dette beløb under henvisning til BGB § 1381 og henviste til, at værdistigningen var sket uden hustruens medvirken, og at hustruen – ubestridt – under ægteskabet havde fået to børn med mandens nevø. Retten afviste anvendelsen af § 1381, og hustruen fik således halvdelen af værditilvæksten på grunden[94].

Fraværet af muligheden for skønsmæssige fravigelser i tysk ret skal ses i sammenhæng med de tyske regler om ægtefællebidrag. I modsætning til Danmark og de øvrige nordiske lande, hvor ægtefællebidrag spiller en meget lille rolle i det økonomiske opgør i forbindelse med separation og skilsmisse, er ægtefællebidragene i Tyskland hyppigere, større og af længere varighed.

3.3.2.2. Ved død

Efter tysk arveret arver ægtefællen legalt 1/4 af førstafdødes formue, hvis førstafdøde havde livsarvinger (børn, børnebørn osv., også kaldet første arveklasse), og 1/2 hvis førstafdøde kun havde arvinger i anden arveklasse (forældre og disses efterkommere, dvs. arveladerens søskende, nevøer og niecer og disses børn og børnebørn). Er der ikke arvinger i hverken første eller anden arveklasse, arver ægtefællen hele boet. Hvis ægtefællerne er omfattet af Zugewinngemeinschaft, forøges længstlevendes arvelod med 1/4 i tillæg til den legale arv. Der skal således ikke ved død ske nogen udligning af værdiforøgelserne, og længstlevende modtager tillægslodden på 1/4, selv om længstlevendes egen formueforøgelse er større end førstafdødes. Hvis længstlevende er udelukket fra at arve i henhold til førstafdødes testamente, har længstlevende krav på sin tvangsarv, som er halvdelen af den legale lod, og kan i tillæg hertil forlange udligning af formueforøgelsen efter reglerne om Zugewinngemeinschaft.

3.3.3. Praktikerkritik

Det tyske formuesystem, herunder de nyeste ændringer, er udsat for kritik. Blandt andet savnes reguleringer af særlige indtægtsformuer som personskadeerstatninger, lotterigevinster, krigsskadeerstatninger og andre former for erstatninger. Flere af disse ville kunne holdes uden for bodelingen i Danmark efter retsvirkningslovens § 15, stk. 2.

93 Jf. Schröder/Bergschneider: Familienvermögensrecht (2013).

94 Jf. Schröder/Bergschneider: Familienvermögensrecht (2013).

Det er påpeget, at der savnes en mulighed for fravigelse af ligedeling i kortvarige barnløse ægteskaber, en ændring af fristdagene, sådan at det alene er datoerne for ægteskabets indgåelse og ophør, der bliver afgørende, og større hensyntagen til manglende økonomisk ansvarlighed. Erhvervelser, der ikke har relation til ægteskabet, bør efter denne opfattelse holdes uden for delingen[95].

Det kritiseres endelig, at reglerne ikke fuldt ud stemmer overens med et moderne samfund, hvor begge ægtefæller er selvforsørgende.

3.4. Den tysk-franske traktat

Tyskland har indgået en traktat med Frankrig, der giver indbyggerne i de to lande mulighed for at tilvælge en formueordning, der kombinerer formueordningerne i de to lande. Traktaten er åben for tiltrædelse af de øvrige EU-medlemsstater.

Der er med traktaten tale om et Wahl-Zugewinngemeinschaft, som er en moderniseret mellemting mellem det tyske Zugewinngemeinschaft og fransk ret. Oprettelsen kræver ægtepagt.

Formueordningen ligner det tyske Zugewinngemeinschaft på talrige punkter dog med enkelte modifikationer i forhold til tysk ret:

Personskadeerstatning holdes uden for delingen på samme måde som arv og gave, det vil sige, at den lægges til startformuen.

Værdien af fast ejendom, som ejes ved ægteskabets indgåelse, medregnes med værdien ved formuefællesskabets ophør eller ved salg af ejendommen. Værdistigning under ægteskabet på fast ejendom skal således ikke deles, medmindre værditilvæksten skyldes en ægtefælles eller ægtefællernes egen indsats. Dette gælder også en fast ejendom, der er modtaget som arv eller gave.

Ejendele, som blev indbragt i ægteskabet, og som er bortgivet til slægtninge i ret op- og nedstigende linje, skal ikke medregnes ved opgørelsen af slutformuen. Værditilvæksten i sådanne ejendele, som skyldes forbedringer, der er opnået ved anvendelse af midler, der ikke indgår i startformuen, skal dog lægges til slutformuen.

Udligningskravet på 50 % af forskellen mellem parternes formueforøgelse kan ikke overstige 50 % af den betalingspligtiges formue.

95 Dette er gjort gældende af DJT (Deutsche Juristentag), der er en forening af tyske jurister fra både private og offentlige virksomheder samt advokater. Foreningen har ca. 7.000 medlemmer. www.djt.de.

3.5. Commission on European Family Law

Commission on European Family Law (CEFL) blev etableret i 2001. CEFL består af familieretseksperter fra en række europæiske universiteter og bygger ikke på et statsligt initiativ. CEFL har til formål at udarbejde fælles principper, der er egnede til harmonisering af europæisk familieret, og som kan tjene som inspiration for såvel national som international lovgivning i arbejdet med at modernisere den familieretlige lovgivning. Professor, dr. jur. Ingrid Lund-Andersen, Københavns Universitet, har som dansk ekspert bidraget til arbejdet.

CEFL har udarbejdet principper for henholdsvis skilsmisse og underholdsbidrag (2004) og forældreansvar (2007), og i 2013 blev CEFL's principper for formueforholdet mellem ægtefæller offentliggjort på en konference i Bonn. CEFL har opstillet principper for to alternative legale formueordninger, henholdsvis „Participation in Acquisitions" og „Community of Acquisitions". Begge systemer bygger på en sondring mellem det, som ægtefællerne ejede før ægteskabets indgåelse, og det som de har erhvervet under ægteskabet.

„Participation in Acquisitions" bygger på et princip om, at hver ægtefælle ejer sine aktiver og som udgangspunkt råder over dem alene og hæfter for sin gæld med sin formue. Dette system svarer således til det danske princip om særråden og særhæften. Ved formueordningens ophør (separation, skilsmisse, død eller bodeling af andre grunde) deler ægtefællerne det, de har erhvervet under ægteskabet.

„Community of Acquisitions" bygger på et princip om, at aktiver erhvervet under ægteskabet bliver sameje, mens hver ægtefælle forbliver eneejer af aktiver erhvervet før ægteskabets indgåelse. Systemet indebærer, at væsentlige beslutninger vedrørende aktiver erhvervet under ægteskabet skal træffes i fællesskab, og systemet indeholder – relativt komplicerede – regler om henholdsvis personlig og fælles gæld og hvilken del af formuen, ægtefællernes personlige og fælles kreditorer kan kræve sig fyldestgjort i.

Begge de legale formueordninger indeholder endvidere særregler om arv og gave fra tredjemand, der som udgangspunkt er modtagerens private ejendom, der derfor ikke skal deles eller indgå i samejet.

CEFL har endvidere opstillet principper for blandt andet ægtefællernes mulighed for ved aftale at vælge en anden formueordning end den legale, om værdiansættelse og deling af formuen ved formueordningens ophør, om fordelingen af de enkelte aktiver, herunder den fælles bolig og indboet heri, og om kompensation ved overførsler mellem en ægtefælles private ejendom og den fælles ejendom (svarende til de danske regler om vederlagskrav).

4. UDVALGETS OVERVEJELSER

4.1. Indledning

Den legale formueordning er central for drøftelserne af de fremtidige regler om ægtefællers økonomiske forhold. Valget af formueordning har afgørende betydning for behovet for yderligere regulering i form af eksempelvis særejeordninger og mulighederne for mere skønsmæssige fravigelser.

Det fremgår af udvalgets kommissorium, at udvalget skal:

„overveje, om det gældende udgangspunkt om formuefællesskab mellem ægtefæller skal fastholdes. Udvalget skal i den forbindelse bl.a. overveje, om der bør fastsættes regler, hvorefter det, der bringes ind i ægteskabet, samt arv og gave, der er modtaget før eller modtages under ægteskabet, skal holdes uden for formuefællesskabet. Endvidere skal udvalget overveje, om de gældende bestemmelser, der giver mulighed for at fravige de legale delingsregler, bør ændres. I den forbindelse skal udvalget bl.a. også overveje bestemmelsen i ægteskabslovens § 56"[96].

Overvejelserne skal ske i lyset af de ændringer, der er sket i familiemønsteret siden 1920'erne, hvor retsvirkningsloven blev vedtaget. Loven stammer fra en tid, hvor hustruen oftest var hjemmearbejdende og uden formue, og hvor de fleste ægteskaber varede hele livet.

I dag er skilsmisser betydeligt mere almindelige. Langt flere bliver gift mere end én gang og i en senere alder end tidligere, hvilket også indebærer, at der er langt flere ægteskaber, hvor én eller begge ægtefæller har særbørn[97].

Kvinder er i dag på arbejdsmarkedet i stort set lige så stort antal som mænd, om end langt flere kvinder end mænd arbejder på deltid. Kvinders erhvervsfrekvens er således steget betydeligt i de seneste årtier, men 1 ud af 3 kvinder angiver i 2013 at være deltidsbeskæftiget, mens det samme kun gælder godt hver syvende mand. Der stadig er klar opdeling i kvinde- og mandefag, hvor de traditionelle mandefag oftest har en højere løn[98]. Med udviklingen i kvinders uddannelsesniveau, hvor kvinder på en lang række universitetsuddannelser er i overtal, er det muligt, at den generelle forskel på mænd og kvinders indkomst vil falde yderligere.

Sammenfattende er der i dag, når der indgås ægteskab, overordnet tale om par, hvor begge er mindst omkring 30 år gamle og etablerede på arbejdsmarkedet, og som ofte ejer fast ejendom. Der er endvidere langt flere ægteskaber, hvor en eller begge ægtefæller har særbørn, hvilket har

96 Jf. nu ægtefælleskiftelovens § 67.

97 I kapitel 4 findes omfattende statistiske oplysninger og resultater af undersøgelser. Om vielser og skilsmisser henvises særligt til afsnit 2.1. og afsnit 2.2.

98 I kapitel 4, afsnit 2.4. findes udførlige indkomstoplysninger. Se også „Kvinder og mænd på arbejdsmarkedet", Beskæftigelsesministeriet (2013).

betydning for delingen af formuen ved en ægtefælles død. Dermed er den fremtidige målgruppe for en legal formueordning en anden end tidligere, idet der i mindre grad er tale om et indbyrdes økonomisk afhængighedsforhold mellem ægtefæller. Heroverfor står, at udviklingen i retning af reel økonomisk ligestilling ikke er tilendebragt, idet kvinder gennemsnitligt tjener mindre end mænd, har et større (familierelateret) fravær fra arbejdsmarkedet og er mindre formuende[99].

Der er således lagt op til en nærmere overvejelse af behovet for en ændring af den nuværende formueordning, formuefællesskabet. I disse overvejelser bør det efter udvalgets opfattelse også indgå, at der på beslægtede områder er sket en udvikling inden for de senere år[100].

Udvalget har i forbindelse med sine overvejelser haft det overvejende fokus at skabe et enkelt og forudsigeligt system, der skaber rimelige resultater for flertallet af ægtefællerne, og som ikke medfører et større behov for domstolsbehandling end i dag.

Herudover har det været udvalgets ambition, at den legale formueordning skal afspejle det nuværende samfund, og samtidig så vidt muligt tage højde for den kommende samfundsmæssige udvikling. I denne sammenhæng finder udvalget det endelig væsentligt, at formuefælleskabet – som et velkendt system – kun erstattes, hvis det med forholdsvis sikkerhed kan gøres med et mere rimeligt og enkelt system.

4.2. Befolkningens holdning – de gennemførte undersøgelser

Som beskrevet i kapitel 4, afsnit 4 har Justitsministeriets forskningsafdeling gennemført en undersøgelse af danskernes holdning til deling af deres formuer ved separation og skilsmisse. Her svarede 57 % af de adspurgte, at de mente, at alt hvad ægtefællerne ejede, skulle ligedeles, mens 20 % svarede, at hver ægtefælle skulle beholde det, de ejede før ægteskabet, mens resten skulle ligedeles. 5 % foretrak, at hver ægtefælle beholdt sit, mens 13 % svarede, at det afhang af ægteskabets varighed. Undersøgelsen viser endvidere, at personer, der har været i et parforhold i længere tid, i højere grad er tilhængere af ligedeling, at ældre går mere ind for ligedeling end yngre, og at personer, der har været igennem en skilsmisse, i mindre grad går ind for ligedeling end andre.

Også Danske FAMILIEadvokater har, som ligeledes beskrevet i kapitel 4, gennemført en interviewundersøgelse. Her svarer 54 %, at parternes opsparing bør deles lige, selv om den ene har sparet mere op end den anden. Samtidig mener 68 %, at den formue, som en af parterne havde før, de fandt sammen, ikke skal medregnes i den samlede formueopgørelse. Denne undersøgelse

99 Der henvises også til kapitel 4, afsnit 2.3. og 2.4.

100 Arveloven er ændret med virkning fra den 1. januar 2008 (lov nr. 515 af 6. juni 2007 med senere ændringer), og med ægtefælleskifteloven blev der fra den 1. marts 2012 indført nye regler om behandling af sager om bodeling (lov nr.594 af 14. juni 2011). Endvidere blev reglerne om behandlingen af pensioner ved separation, skilsmisse og død ændret med virkning fra den 1. januar 2007 (lov nr. 483 af 7. juni 2006).

viser endvidere, at flertallet af de adspurgte misforstår begrebet formuefællesskab. 63 % svarede således, at formuefællesskab betyder, at man i fællesskab råder over hinandens aktiver og i fællesskab hæfter for gæld. Kun 9 % valgte den korrekte definition af formuefællesskab.

Undersøgelserne tyder på, at der fortsat er betydelig tilslutning i befolkningen til princippet om ligedeling af ægtefællernes formuer ved separation og skilsmisse, men at der også er mange, der har sympati for, at det man ejede før ægteskabet, skal holdes uden for delingen.

I lyset af, at så mange af de adspurgte misforstår begrebet formuefællesskab, og at denne misforståelse kan have haft betydning for besvarelsen af de øvrige spørgsmål, må resultaterne af undersøgelserne anvendes med betydelig varsomhed.

4.3. Fordele og ulemper ved den nuværende formueordning

Den nuværende legale formueordning – formuefællesskab med ligedeling på skifte – har været gældende siden 1925 og må antages at være kendt af de fleste, der indgår ægteskab[101]. Også før 1925 var den legale formueordning formuefællesskab, hvorfor ligedeling på skifte har en lang tradition i Danmark.

Formuefællesskab medfører, at ægtefæller skal dele deres positive nettoformue – deres nettobodele – i tilfælde af separation, skilsmisse eller den ene ægtefælles død. Som udgangspunkt indgår alle ejendele uanset erhvervelsestidspunkt og måde i formuefælleskabet og dermed i ligedelingen. Dog undtages visse personlige rettigheder, pensionsrettigheder og genstande af personlig karakter fra ligedelingen som beskrevet under afsnit 2 ovenfor. Aktiver, der er gjort til særeje, indgår ikke i formuefællesskabet.

Som Danske FAMILIEadvokaters undersøgelse viser, misforstår mange begrebet formuefællesskab og tror, at det medfører, at alle ægtefællernes ejendele bliver sameje, således at begge ægtefæller ejer en anpart af det enkelte aktiv. De fleste ægtefæller er imidlertid formentlig klar over, at formuen skal ligedeles ved skilsmisse.

At den nuværende ordning, hvor ægtefællernes formuer ligedeles ved skilsmisse, er kendt af de fleste, således at ægtefællerne har mulighed for at indrette sig herefter eller aftale noget andet, taler selvsagt for at bevare denne ordning.

For bevarelse taler endvidere, at ordningen er relativt enkel og ikke stiller krav om, at ægtefæller fører nærmere regnskab med, hvem der ejer hvad. Danske FAMILIEadvokaters undersøgelse tyder på, at et flertal af befolkningen tror, at formuefællesskab betyder, at man ejer alt i sameje,

101 1969-udvalget foretog en sociologisk undersøgelse af danskernes holdning til den legale formueordning (Betænkning 6, nr. 726/1974, s. 16f). Det fremgår af resultaterne af denne undersøgelse, at danskerne opfattede ægteskabet som et økonomisk fællesskab, og at der ikke var tilslutning til særeje som legal formueordning.

råder over det i fællesskab og sammen hæfter for al gæld. Denne misforståelse bidrager formentlig til, at de fleste ægtefæller ikke er bevidste om, hvad der tilhører hvem, men blander deres formuer sammen blandt andet ved at overføre penge til hinandens konti og f.eks. ved, at den ene betaler af på den andens lån. Fordi de opfatter deres samlede formuer som „vores", tillægger de ikke denne sammenblanding nogen betydning.

Ægtefæller, der vælger særeje, er formentlig mere bevidste om, hvem der ejer hvad, og de er formentlig mere tilbøjelige til at have adskilt økonomi.

Den nugældende formuefælleskabsordning vil formentlig også af de fleste opfattes som rimelig i ægteskaber, hvor der har været et langvarigt økonomisk fællesskab, enten fordi ægteskabet har været langvarigt, eller fordi der har været en længere samlivsperiode med fælles økonomi forud for ægteskabet.

I korterevarende ægteskaber vil en ligedeling, navnlig når der er betydelig forskel på ægtefællernes formuer, derimod kunne opfattes som urimelig. Dette kan også være tilfældet, hvis f.eks. den ene ægtefælle har en pensionsopsparing, der ikke skal deles, mens den anden ægtefælle har sparet op i midler, der indgår i ligedelingen. Særlige problemer opstår, hvis den ene ægtefælle har opsparing i sin virksomhed, og denne må afhændes, hvis formuen skal ligedeles.

Konsekvenserne af formuefællesskab ved separation, skilsmisse og død er relativt lette at forstå og forklare for rådgivere, og (kommende) ægtefæller får hermed grundlag for at beslutte, om de ønsker denne formueordning, eller om de vil aftale helt eller delvist særeje.

Formuefællesskab indebærer endvidere den fordel, at det, hvis begge ægtefæller er solvente, ikke er afgørende for den kvantitative deling, hvilken ægtefælle der ejer hvad. Ejerforholdene vil ofte være vanskelige at afgøre i længerevarende ægteskaber, eller hvis ægtefællerne har haft et længerevarende samliv med fælles økonomi forud for ægteskabet. Det er endvidere unødvendigt at føre regnskab over, hvad hver ægtefælle bragte med sig ind i ægteskabet.

4.4. Udvalgets overvejelser om en fremtidig formueordning

Udvalget har på baggrund af de gennemførte befolkningsundersøgelser og de hidtidige overvejelser om og erfaringer med formuefællesskabet overvejet, hvordan udvalgets ønske om forudsigelighed og enkle regler kan forenes med ønsket om rimelige resultater.

Udvalget har i sine overvejelser inddraget retsstillingen i andre europæiske lande. Udvalget har navnlig fokuseret på norsk og svensk ret, idet der er en lang tradition for nordisk samarbejde på det familieretlige område. Den revision af den norske ægteskabslov, der trådte i kraft i 1993, er endvidere særlig interessant, idet den har som udgangspunkt, at det, ægtefællerne ejede før ægteskabets indgåelse, ikke skal deles. Udvalget har endvidere interesseret sig for tysk ret, idet den tyske ordning med „Zugewinngemeinschaft" også bygger på princippet om, at det, ægtefæl-

lerne ejede før ægteskabet, holdes uden for delingen. Udvalget har endelig inddraget de principper om formueordningen, som er udarbejdet af „Commission on European Family Law" (CEFL). Også i disse principper indgår en ordning svarende til det tyske „Zugewinngemeinschaft". Som beskrevet i kapitel 1 har eksperter i henholdsvis norsk og tysk ret holdt oplæg for udvalget, og medlemmer af udvalget har deltaget i to konferencer arrangeret af CEFL.

Udvalget har på denne baggrund nærmere overvejet tre muligheder for den fremtidige formueordning – en ordning inspireret af det tyske Zugewinngemeinschaft, en ordning inspireret af norsk ret, samt en ordning der gradvist øger formuefællesskabsdelen i ægteskabet (trinvis ligedelings-modellen). Udvalget har endelig særskilt drøftet, om aktiver, der er modtaget som arv eller gave, skal indgå i bodelingen. Dette sidste spørgsmål er behandlet i kapitel 6. Som beskrevet ovenfor finder udvalget, at den gældende legale formueordning, hvor der som udgangspunkt sker ligedeling ved ægteskabets ophør, er forbundet med en række fordele. Der er således enighed i udvalget om, at særeje ikke bør være den legale formueordning.

Konklusionen på udvalgets overvejelser er overordnet set, at det ikke er ønskeligt fuldstændigt at kopiere eller overtage et andet lands formueordning. Dette skyldes forskelle i sociologiske, sociale, økonomiske og kulturelle forhold. Det skyldes endvidere, at et andet lands formueordning ikke kan ses isoleret, men skal ses i sammenhæng med de øvrige familieretlige regler. Et land, der kun i ringe grad har ligedeling af ægtefællernes formue, kompenserer således måske den økonomisk svage ægtefælle gennem ægtefællebidrag i videre omfang, end disse bidrag tilkendes i Danmark.

Udvalget har således erkendt, at det for at skabe en legal formueordning og et samlet system omkring ægtefællers økonomiske forhold er nødvendigt at kombinere indholdet fra flere ordninger eller på anden måde tilpasse ordningerne til danske forhold.

Samtidig er udvalget overordnet af den opfattelse, at en legal formueordning bør indeholde en adgang til skønsmæssig fravigelse for at undgå urimelige resultater, men også for at der i formueordningen er den nødvendige fleksibilitet, der kan medvirke til, at ordningen er fremtidssikret i forhold til den fortsatte samfundsmæssige udvikling. Udvalgets overvejelser om skønsmæssig fravigelse af den legale ordning er beskrevet i kapitel 17.

4.4.1. En ordning inspireret af den norske formueordning

Udvalget har overvejet en ordning som den norske formueordning, hvor det, som en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse eller under ægteskabet har erhvervet ved arv og gave, ikke skal ligedeles ved separation og skilsmisse. En sådan ordning, hvor kun det, som ægtefællerne i fællesskab har bygget op under ægteskabet, skal ligedeles, kan opleves som mere rimelig end fuld ligedeling. Dette gælder navnlig i korterevarende ægteskaber, hvor der er betydelig forskel på ægtefællernes formuer.

Den norske ordning er imidlertid efter udvalgets opfattelse forbundet med en række ulemper. For det første er det en forudsætning for ordningen, at det er muligt at afgøre, hvilken del af ægtefællernes formuer der kan føres tilbage til aktiver, som de ejede før ægteskabet, eller som de har modtaget ved arv og gave. Dette kan ofte være vanskeligt, f.eks. hvis en fast ejendom, som den ene ejede før ægteskabet, er solgt, og salgsprovenuet er anvendt til delvis finansiering af en anden ejendom, der er steget i værdi. Efter den norske ordning er det den ægtefælle, der påstår, at en del af formuen skal holdes uden for ligedelingen, der har bevisbyrden for, at den hidrører fra aktiver ejet før ægteskabet eller erhvervet ved arv og gave. Dette kan have den ulempe, at den ægtefælle, der er bedst til at gemme dokumentation for sine formueforhold, kan vinde ret på bekostning af den anden. Reglerne kan endvidere frygtes at give anledning til et større antal tvister mellem ægtefællerne.

Ægtefællernes væsentligste aktiv – bortset fra pensionsformuer, der i Danmark i betydeligt omfang holdes uden for delingen – er ofte den faste ejendom, som tjener til familiens bolig. Hvis den ene ægtefælle forud for ægteskabet ejede den faste ejendom, som parret flyttede ind i, vil den norske ordning indebære, at den pågældende ægtefælle ved skilsmisse kan beholde ejendommen uden at skulle dele en friværdi, der kan være vokset betydeligt under ægteskabet, f.eks. på grund af konjunkturstigning. Den anden ægtefælle vil her kunne være meget dårligt stillet, når den pågældende skal etablere sig på boligmarkedet efter en skilsmisse.

Hvis den ene ægtefælle ved ægteskabets indgåelse er etableret, herunder med bolig, vil ægtefællerne typisk foretage en mindre opsparing under ægteskabet. Også dette medfører, at den ægtefælle, der ikke ejer boligen, vil være dårligt stillet ved delingen.

Den norske ordning medfører derfor et stort behov for gennem skønsregler at kompensere for urimelige resultater. Den norske ordning indeholder således også mulighed for at fravige delingsreglen efter et bredt skøn.

Den nuværende norske ordning og navnlig skævdelingsreglerne er blevet kritiseret for at være uforudsigelig og bevismæssigt vanskelig at håndtere. Samtidig har ordningen medført et betydeligt antal retssager[102]. Hertil kommer, at den norske regels udgangspunkt om skævdeling placerer byrden for at bevise, at skævdeling vil være urimelig, på den økonomisk svage part.

Udvalget har på denne baggrund overvejet mindretallet i det norske ægteskabsudvalgs forslag til formueordningen. Efter mindretallets forslag kan en ægtefælle, i det omfang ligedeling vil være urimeligt få ret til helt eller delvist at udtage værdien af sine egne midler før delingen. Som udgangspunkt omfatter bestemmelsen både midler erhvervet før og under ægteskabet og midler erhvervet ved arv, gave eller på anden måde. Ved den konkrete rimelighedsvurdering skal der imidlertid tages hensyn til, hvornår og hvordan midlerne er erhvervet.

102 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 269.

Det norske mindretals forslag er altså en mere skønsmæssig ordning end den gældende norske ordning og medfører, at der i princippet skal tages stilling til en rimelig fordeling i hver enkelt sag. Ordningen har den fordel, at udgangspunktet er ligedeling, således at det er den økonomisk stærke part, der har initiativpligten, herunder til sagsanlæg, hvis denne ønsker en skævdeling.

Et flertal i udvalget mener, at en formueordning som foreslået af det norske mindretal, vil gøre det muligt at opnå rimelige resultater i alle sager. Ulempen ved ordningen er dog, at den – især indtil retspraksis er dannet – vil være uforudsigelig og dermed svær at håndtere for personer uden juridisk kundskab, ligesom det for advokater og myndigheder vil være vanskeligt at vejlede ægtefællerne om deres retsstilling. Samtidig er udsigten til, at en langt højere andel af bodelingerne i forbindelse med separation/skilsmisse skal afgøres ved domstolene efter flertallets opfattelse uhensigtsmæssig.

En erstatning af det nuværende formuefællesskab med et system, der svarer til det norske vil – uanset om man vælger flertallets eller mindretallets version – skabe usikkerhed for borgerne om deres retsstilling i længere tid efter indførelsen, og må endvidere formodes at medføre en stigning i antallet af retssager om bodeling m.v.

4.4.2. En ordning inspireret af den tyske formueordning

Udvalget har endvidere overvejet en ordning inspireret af den tyske formueordning (Zugewinngemeinschaft).

På samme måde som i Norge skal ægtefællerne med denne formueordning ikke dele den formue, som de har indbragt i ægteskabet eller har modtaget som arv eller gave.

I modsætning til den norske ordning, skal der i Zugewinngemeinschaft ikke ske deling af den formue, som er erhvervet under ægteskabet, men i stedet deles den værditilvækst, som ægtefællernes formue har haft under ægteskabet.

En anden afgørende forskel mellem den norske og den tyske ordning er, at den norske ordning er kvalitativ, idet forlodsudtagelsen knytter sig til de aktiver, som ægtefællerne hver især ejede på tidspunktet for ægteskabets indgåelse – inklusive værdistigninger. Den tyske ordning er derimod kvantitativ i sin form, idet ægtefællerne her deler formuegevinsten/formuetilvæksten, uanset hvor den stammer fra[103].

Forskellen på den norske og den tyske ordning kan illustreres med følgende eksempel:

Eksempel 1: Hustruen ejer ved ægteskabets indgåelse et hus til en værdi af 1 mio. kr., mens manden ejer en båd til en værdi af 200.000 kr. Under ægteskabet opsparer hustruen 100.000 kr., og man-

103 Med undtagelse af arv og gave, jf. BGB § 1374.

den 200.000 kr. af deres lønindtægt. Huset er under ægteskabet steget til en værdi på 1.500.000 kr. Båden, der ikke var forsikret, er sunket.

Efter den norske ordning kan hustruen udtage hele huset (og manden i princippet båden), og ægtefællerne skal alene dele den samlede opsparing på 300.000 kr., og de modtager derfor hver 150.000 kr. i boslod.

Efter den tyske ordning vil hustruens værdistigning være 600.000 kr. og mandens værdistigning være 0 kr. Ægtefællerne skal derfor dele forskellen i værdistigningen, og de modtager derfor hver 300.000 kr.

Den tyske ordning indebærer i modsætning til den norske, at det er uden betydning, hvorledes aktiver, som den ene ejede før ægteskabet eller har erhvervet ved arv og gave, er anvendt. Det er således ikke nødvendigt at kunne spore en formue tilbage gennem flere ejendomskøb for at dokumentere, at den hidrører fra midler, den ene indbragte i ægteskabet. For så vidt angår arv og gave vil det næppe volde problemer at dokumentere, hvad en ægtefælle har erhvervet, da dette typisk vil fremgå af en boopgørelse eller et gavebrev. Derimod vil det formentlig i en del tilfælde være vanskeligt at dokumentere, hvad en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse. Dette gælder i særlig grad for de mange ægtepar, der har været samlevende i en årrække forud for indgåelse af ægteskabet[104]. Som ved den norske ordning vil den ægtefælle, der har gemt sin dokumentation, være bedst stillet.

Den tyske ordning har endvidere den forskel i forhold til den norske, at det kun er værdien af et aktiv ved ægteskabets indgåelse, der holdes uden for ligedelingen, og ikke de værdistigninger, der er sket under ægteskabet. Er en fast ejendom steget i værdi under ægteskabet, skal denne værdistigning således ligedeles.

Ordningen har imidlertid den svaghed, at der ikke tages højde for, at aktiver, som en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, er faldet i værdi.

Eksempel 2: M ejer ved ægteskabets indgåelse en aktiepost med en værdi på 1 mio. kr. i selskab X. H har ingen formue. Ægtefællerne erhverver en ejendom i lige sameje, og da de senere bliver skilt, er der en friværdi i ejendommen på 1 mio. kr. M's aktiepost er nu kun 0,5 mio. kr. værd. M's bodel er herefter på 1 mio. kr., hvilket svarer til værdien af aktieposten samt halvdelen af friværdien i ejendommen, mens H's bodel er 0,5 mio. kr. Efter den tyske ordning kan M holde 1 mio. kr. uden for ligedelingen, da det var det beløb, han ejede ved ægteskabets indgåelse. Derimod skal H's bodel ligedeles. M beholder således sine aktier og modtager 750.000 kr. af friværdien i ejendommen, mens H kun modtager 250.000 kr. H skal derfor „aflevere" 250.000 kr. til M, hvorefter H ender med 250.000 kr., mens M ender med 1.250.000 kr.

104 Jf. kapitel 4, afsnit 2.1.1. om statistik og undersøgelser, hvor det fremgår, at ca. 82 % af ægteparrene var samboende på vielsesdagen i 2013.

Tilsvarende problemer kan opstå, når en fast ejendom, som den ene ejede ved ægteskabets indgåelse, er faldet i værdi. Dette har næppe givet store problemer i Tyskland, hvor ejendomsmarkedet ikke har været udsat for så store udsving som i Danmark, men ved en overførsel af den tyske ordning til danske forhold, vil det være nødvendigt at indføre regler, der tager højde for værdifald. Herved vil ordningen imidlertid blive mere kompliceret.

4.4.3. Udvalgets forslag til en ny legal formueordning

Som udvalget indledningsvist har peget på, indebærer formuefællesskab som legal formueordning en række fordele. Der er tale om en forholdsvis kendt og indarbejdet ordning, hvor de fleste formentlig ved, at der ved separation, skilsmisse og død skal ske ligedeling af formuen. Det er endvidere almindeligvis ikke afgørende for den kvantitative deling, hvem der ejer hvilke aktiver. Samtidig vil formuefællesskabets ligedelingsregel formentlig af de fleste opfattes som en rimelig løsning i længerevarende ægteskaber.

Heroverfor står et – efter udvalgets opfattelse – identificeret behov for en formueordning, der i højere grad end den nuværende legale formueordning passer til nutidens familiemønstre, navnlig det betydelige antal korterevarende ægteskaber, og udjævningen af tidligere tiders betydelige forskelle mellem kvinders og mænds indkomst- og formueforhold.

Udvalget har derfor også overvejet, om formålet kan opfyldes gennem en justering af formuefællesskabet. En åbenbar fordel ved denne tanke er, at formueordningens grundkonstruktion vil kunne bibeholdes.

Som det fremgår af det foregående, er der enighed om, at der skal indføres regler om forlods udtagelse af visse værdier, som en ægtefælle ejede før ægteskabets indgåelse.

Der er endvidere enighed om, at disse regler skal erstatte den gældende bestemmelse i ægtefælleskiftelovens § 61, som efter udvalgets opfattelse giver en for snæver og vanskelig forudseelig adgang til skævdeling i kortvarige ægteskaber. § 61 foreslås således ophævet.

Derimod er der ikke enighed om, hvordan forlods udtagelse af værdier, som ægtefællerne ejede før ægteskabets indgåelse, bedst gennemføres.

Et flertal i udvalget foreslår en model med trinvis ligedeling, således at den del af formuen, der ligedeles, gradvis optrappes i ægteskabets første år. Trinvis ligedelings-modellen er beskrevet nedenfor under afsnit 4.4.3.1.

Et mindretal foreslår en model der bygger på det tyske Zugewinngemeinschaft, således at værdien af den formue, en ægtefælle havde ved ægteskabets indgåelse, kan udtages forlods ved separation eller skilsmisse. I modsætning til den tyske ordning foreslår mindretallet imidlertid en adgang til skønsmæssigt at fravige ordningen, hvis en ægtefælle ellers vil blive stillet urime-

ligt. Dette mindretals forslag (indbragte værdier-modellen) er beskrevet nedenfor under afsnit 4.4.3.2.

Et andet mindretal foreslår skønsmæssig skævdeling, inspireret af forslag fra ægteskabsudvalgene af 1957 og 1969 samt fra mindretallet i det norske ægteskabsudvalg. Dette mindretals forslag (skønsmæssig skævdeling) er beskrevet under afsnit 4.4.3.3.

Der henvises til lovudkastets § 45 med de forskellige forslag.

4.4.3.1. Trinvis ligedelings-modellen (flertallets forslag)

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Irene Nørgaard og Dorrit Sylvest Nielsen) foreslår ifølge deres udformning af lovudkastets § 45 en ordning, hvor den del af ægtefællernes formue, der skal ligedeles, optrappes over tid (trinvis ligedeling), sådan at ægtefæller efter 7 års ægteskab er stillet som ved det nuværende formuefællesskab – deres formue deles lige ved separation eller skilsmisse. Efter flertallets opfattelse opnår man på denne måde en afbalanceret løsning mellem forudsigelighed og rimelighed.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslagene til behandling af arv og gave fra tredjemand, som (bortset fra Svend Danielsens forslag) går ud på, at arv og gave fra tredjemand i et vist omfang holdes uden for ligedelingen, jf. lovudkastets § 26 og kapitel 6 i betænkningen.

I ægteskaber, der har varet i 7 år eller mere, vil der typisk være et sådant økonomisk fællesskab mellem ægtefællerne, at ligedeling i manges øjne vil være den mest rimelige ordning. Hvis ægtefællerne ønsker en form for særeje, har de mulighed for at aftale dette ved ægtepagt.

I korterevarende ægteskaber kan der efter flertallets opfattelse være behov for en videre adgang til skævdeling end efter den gældende meget snævre bestemmelse i ægtefælleskiftelovens § 61. Flertallet har til brug for disse overvejelser inddraget det ovenfor beskrevne om henholdsvis den norske og den tyske formueordning, hvor det grundlæggende udgangspunkt er, at der alene skal ske deling af den formueforøgelse, der er sket under ægteskabet. Udvalgets befolkningsundersøgelse viste som tidligere nævnt under afsnit 2, at 57 % af de adspurgte mente, at der skal ske en ligedeling af ægtefællernes aktiver. Det fremgår samtidig af undersøgelsen, at 13 % af de adspurgte mener, at graden af ligedeling skal afhænge af ægteskabets varighed. Heraf mener 44 %, at ægteskabet skal have varet i 6-10 år, før der skal ske fuldstændig ligedeling af ægtefællernes aktiver. Endelig fremgår det af undersøgelsen, at tilslutningen til ligedeling stiger, jo længere de adspurgte personer har været i et parforhold.

Flertallet foreslår på denne baggrund en ordning, hvor der i kortvarende ægteskaber sker en høj grad af skævdeling, således at hver ægtefælle udtager størstedelen af sin formue, mens den andel af formuen, der skal ligedeles, forøges i takt med ægteskabets varighed. Efter den foreslåede ordning sker der en trinvis optrapning af ligedelingen, således at hver ægtefælle ved separation eller skilsmisse inden for det første år efter ægteskabets indgåelse, hver udtager 7/8 af sin

nettoformue, mens kun de resterende 1/8 skal ligedeles. Den del af formuen, der skal ligedeles, forøges herefter med 1/8 for hvert år, ægteskabet varer, således at der efter 7 års ægteskab skal ske fuld ligedeling. Det betyder eksempelvis, at halvdelen af hver ægtefælles formue ligedeles efter 3 års ægteskab.

Med en sådan gradvis optrapning af den formue, der skal ligedeles i de første 7 år af ægteskabet, kan der i udgangspunktet tages højde for de urimelige situationer, der kan opstå, hvis ægtepar med en meget skæv formuefordeling skilles efter få år. Det er flertallets opfattelse, at denne „urimelighed" er aftagende i takt med ægteskabets varighed, hvor ægtefællernes fælles indsats for familien – uanset karakter og omfang – bør have stadig større vægt frem mod en egentlig ligedeling, som også er udgangspunktet i dag – selv i korterevarende ægteskaber. I takt med ægteskabets varighed kan det synes rimeligt, at det (gradvist) ikke er afgørende, hvordan den praktiserede arbejdsdeling under ægteskabet har været, og hvad den enkelte ægtefælle har indbragt i ægteskabet. Hermed foretages en balancering i forhold til økonomisk „svage" ægtefæller, hvis indsats for familien ikke på samme måde som den anden ægtefælles indsats kan gøres op økonomisk, over for hensynet til, at man ikke bør kunne „skille sig til penge". Reglen har ingen reel betydning for ægtefæller med stort set samme formuestørrelser.

Ordningen indebærer, at også en ægtefælles opsparing under ægteskabet og værdistigninger, der sker under ægteskabet, skal skævdeles, hvis ægteskabet bliver korterevarende. Dette står i modsætning til den tyske formueordning, hvor det alene er formuen ved ægteskabets indgåelse, der kan holdes uden for ligedelingen. Flertallet finder imidlertid ikke, at dette er en afgørende indvending mod ordningen. Hvis en ægtefælle ejer et værdifuldt aktiv ved ægteskabets indgåelse, som f.eks. en fast ejendom eller en aktieportefølje, og værdien heraf stiger i ægteskabets første år, vil denne værdistigning typisk skyldes konjunkturforhold, og det forekommer rimeligt, at den anden ægtefælle efter et korterevarende ægteskab ikke fuldt ud skal have del i en sådan værdistigning. Skævdelingen vil også gøre det nemmere for ejerægtefællen at kunne beholde aktivet, hvilket typisk vil være den mest rimelige løsning, da den anden ægtefælle normalt ikke har kunnet nå at få en stærk tilknytning til f.eks. en ejendom. For så vidt angår en ægtefælles opsparing under ægteskabet kan det forekomme mindre godt stemmende med fællesskabstankegangen bag formuefællesskabet, at der sker skævdeling. At den ene ægtefælle har en større opsparing end den anden vil imidlertid typisk skyldes, at den pågældende har en højere indtægt, og i et korterevarende ægteskab er der som oftest ikke opstået et sådant økonomisk fællesskab, at det forekommer urimeligt, at en ægtefælle kan holde en del af sin opsparing uden for delingen.

Flertallet har overvejet, om optrapningen af ligedelingen skal starte ved ægteskabets indgåelse eller først, når ægteskabet har varet et år, således at der ved separation eller skilsmisse inden for det første år af ægteskabet slet ikke er nogen del af formuen, der ligedeles, og at retten til ligedeling af 1/8 af formuen først indtræder efter ét år. Flertallet finder det imidlertid rigtigst, at der allerede ved ægteskabets indgåelse etableres en ret og en pligt til at dele en mindre del af formuen med den anden ægtefælle, medmindre ægtefællerne har aftalt andet. At der også ved meget korterevarende ægteskaber skal ske ligedeling af 1/8 af formuen indebærer endvidere en

beskyttelse af ægtefæller, der ellers ville blive sat i en særlig vanskelig økonomisk situation, f. eks. ubemidlede ægtefæller med et akut boligbehov eller udenlandske ægtefæller, der har opgivet deres hidtidige tilværelse for at komme til Danmark for at indgå ægteskab, og som vil stå uden midler ved en tilbagevenden til hjemlandet efter separation/skilsmisse.

Har ægtefællerne levet sammen på fælles bopæl i længere tid forud for indgåelsen af ægteskabet, består der typisk allerede på tidspunktet for ægteskabets indgåelse et sådant økonomisk fællesskab mellem dem og ofte også en betydelig tvivl om, hvem der ejer hvad, at det efter flertallets opfattelse vil føre til urimelige resultater, hvis aftrapningen af det, der kan holdes uden for delingen, først påbegyndes ved ægteskabets indgåelse. Flertallet foreslår derfor, at hvis ægtefællerne har levet sammen uafbrudt i mere end to år umiddelbart forud for ægteskabets indgåelse, skal den tid, som samlivsperioden overstiger to år, lægges til ægteskabets varighed ved beregningen af den trinvise optrapning. Har ægtefællerne således samlevet i tre år og derefter været gift i to år, skal de stilles som om, de har været gift i tre år, og hver ægtefælle kan derfor udtage halvdelen af deres formuer, mens den anden halvdel skal ligedeles.

Flertallet har overvejet, om der skal fastsættes særlige krav til dokumentationen af et samliv, herunder om kun samliv på fælles folkeregisteradresse skal medregnes. Et sådant dokumentationskrav ville kunne hindre tvister om, hvorvidt ægtefællerne har levet sammen inden ægteskabets indgåelse. Et absolut krav om fælles folkeregisteradresse ville imidlertid stille ægtefæller, der har levet sammen forud for ægteskabet i et land uden folkeregistrering, dårligere end andre. Det samme gælder ægtefæller, der midlertidigt har levet på hver sin adresse på grund af arbejds- eller uddannelsesmæssige forhold. Navnlig af hensyn til sådanne ægtefæller foreslår flertallet ikke en sådan betingelse. I de fleste tilfælde vil samlevende ægtefæller have fælles folkeregisteradresse, og der vil derfor ikke opstå bevisproblemer. Hævder den ene ægtefælle, at de har levet sammen før ægteskabet, selv om de ikke har haft fælles folkeregisteradresse, påhviler bevisbyrden denne ægtefælle, hvis den anden bestrider samlivet.

Flertallet har endvidere overvejet, hvordan trinvis ligedelings-modellen kan passe sammen med reglerne om særeje. Hvis ægtefællerne således f.eks. har aftalt, at bestemte aktiver eller et bestemt beløb skal være særeje, vil udgangspunktet være, at den trinvise ligedelings-model finder anvendelse på den del af formue, der ikke er særeje. Efter forslaget kan ægtefællerne imidlertid fravige trinvis ligedeling ved aftale, f.eks. således at hele formuen straks efter ægteskabets indgåelse skal ligedeles fuldt ud i tilfælde af separation, skilsmisse eller død, jf. lovudkastets § 15.

Der henvises i øvrigt til flertallets udformning af lovudkastets § 45 og bemærkningerne hertil.

4.4.3.2. Indbragte værdier-modellen (et mindretals forslag)

Et mindretal (Jørgen U. Grønborg og Kirsten-Reimers Lund) foreslår en anden udformning af § 45 med overskriften „Indbragte værdier".

Det er en alternativ løsning til, hvorledes der skal forholdes med formue, en ægtefælle havde før ægteskabet. Grundreglen bør være, at en ægtefælle kan holde et beløb svarende til sin nettoformue ved ægteskabets indgåelse uden for delingen ved en separation eller skilsmisse. Med en fordanskning af et tysk udtryk er det begyndelsesformuen, som er maksimum for, hvad der kan udtages før ligedelingen. Ordningen svarer i realiteten til en ægtepagt om abstrakt sumsæreje omfattende, hvad hver ægtefælle indbringer i ægteskabet. Som det fremgår af formuleringen med brugen af ordet „beløb", er der tale om en kvantitativ regel. Det må afgøres efter andre regler, om et bestemt aktiv kan udtages som et led i bodelingen (kvalitativ udtagelse).

Mindretallets forslag svarer til anvisningerne i udvalgets kommissorium, hvorefter det skal overvejes at holde det, der bringes ind i ægteskabet, uden for ligedelingen. Reglen erstatter skønsreglen i ægtefælleskiftelovens § 61, der angår kortvarige ægteskaber, og omhandler, hvad den ene ægtefælle har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse, men grundsynspunktet er det samme. Forslaget svarer tillige til tanker, Ægteskabsudvalget af 1969 udtrykte i betænkning 3 fra 1974 om formueordningen. Forslagsstillerne har overvejet lovgivningen i Norge og i Tyskland. Inspiration er hentet fra den tyske ordning, og resultatet er blevet en modificeret og forenklet udgave.

Forslaget bygger på den grundtanke, at ligedelingen af formuen alene bør omfatte den formue, der er oparbejdet under ægteskabet, og ikke hvad ægtefællerne hver for sig har opbygget før ægteskabets indgåelse. Det har betydning i ægteskaber, hvor den ene ved ægteskabets indgåelse havde en betydelig formue, og den anden part ikke havde nogen.

Ligedeling af den formue, der er opbygget under ægteskabet, bør ske, uanset om ægteskabet har været kort- eller langvarigt. Mindretallet er enigt med flertallet om, at arv og gave bør indtage en særstilling og ikke indgå i ligedelingen ved separation eller skilsmisse, idet ægtefællerne ikke har været fælles om sådanne erhvervelser. Mindretallet finder, at man med den samme begrundelse bør holde den formue, som hver ægtefælle har oparbejdet før ægteskabets indgåelse, uden for ligedelingen ved separation eller skilsmisse.

Det vil altid være et spørgsmål, hvorledes en regel om forlods udtagelse skal afvejes i lovgivningen. I de norske forarbejder til den såkaldte skævdelingsregel blev problemstillingen næsten sat på spidsen med følgende citat: „*Efter departementets vurdering er det en regel om ligedeling af værdier, som ikke er skabt under ægteskabet, som krever en ytterligere begrunnelse og ikke en motsatt regel*". Dette indebærer, at skævdeling i Norge betragtes som lovens normalordning. Ved udformningen af § 45 har mindretallet vurderet, at det vil være at gå for langt i Danmark at sidestille de to principper. Det forekommer mere naturligt at fastlægge ligedeling som lovens grundprincip og hovedregel samt at gøre reglerne om forlods udtagelse til noget subsidiært. Udkastet er derfor udformet som en regel om, at en ægtefælle „kan" udtage sin begyndelsesformue.

Mindretallets grundholdning svarer til retsstillingen i hele Europa – bortset fra Holland og Sverige. På grund af den stigende internationalisering, den øgede bevægelighed over landegræn-

serne og den stigende integration med blandede ægteskaber, er det vigtigt, at en dansk ordning vækker forståelse og genkendelse i andre lande. De internationalprivatretlige regler om lovvalg indebærer, at en udenlandsk domstol kan komme ud for at skulle anvende dansk ret ved en bodeling. Derfor er det en væsentlig indvending, at flertallets trinvise ligedelings-model ikke findes i noget andet europæisk land, heller ikke i de andre nordiske. Udvalget er ikke bekendt med, om trinvis ligedelings-modellen findes nogetsteds i verden. En dansk enegang vil kunne skabe vanskeligheder i internationale ægteskaber, hvis udenlandske myndigheder som følge af lovvalgsregler skal lægge dansk ret til grund under et ægtefælleskifte.

Mindretallet finder det betænkeligt, at et ægtepar, der er gift i udlandet og senere bosætter sig i Danmark, bliver underkastet den danske trappeløsning efter 5 års uafbrudt bopæl i Danmark, når langt de fleste har haft en helt anden formueordning, inden de bosatte sig i Danmark.

Begyndelsesformuen forøges ikke som følge af eventuelle værdistigninger under ægteskabet på aktiver, en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse. Dette svarer til ordningen i Tyskland, men er anderledes end den i Norge. Baggrunden er, at ægteskabet og det fællesskab, der hermed er skabt, bør tillægges den betydning, at formueforøgelser under ægteskabet kommer begge ægtefæller ligeligt til gode. De medbragte aktiver kan have haft indflydelse på, hvordan ægtefællerne har indrettet sig, og hvorledes de har tilrettelagt deres økonomi, herunder deres forbrug. Det kan tænkes, at den ene ægtefælles medbragte formue har mindsket den anden ægtefælles interesse i at spare op.

Mindretallet finder, at enhver opsparing af indtægter under ægteskabet skal indgå i ligedelingen, uanset om ægteskabet er kortvarigt. Den ene ægtefælle kan have tjent mange penge i ægteskabets første år, hvad enten det er som succesfuld forretningsmand med egen virksomhed eller i en meget vellønnet stilling, hvilket kan have indvirket på den måde, ægtefællerne har indrettet sig på. Ordningen indebærer ligeledes, at indtægter under ægteskabet af de værdipapirer, bankindeståender og anden formue, der er indbragt i ægteskabet, deles lige.

Det er uden betydning, om aktiverne fra tiden før ægteskabet er i behold på skiftetidspunktet. Det er således ikke – som det er tilfældet i Norge – nødvendigt at følge udviklingen for hvert enkelt aktiv under ægteskabet. Det er fundet afgørende, at der dermed undgås en lang række bevismæssigt vanskelige sager om surrogater som følge af ombytning under ægteskabet af f.eks. den faste ejendom, bilen, værdipapirer, bankindeståender og anden formue, ægtefællerne har bragt med ved ægteskabets indgåelse.

Det er et beløb svarende til nettoværdien af begyndelsesformuen, der kan holdes uden for delingen. Det indebærer, at ægtefællens samlede gæld, herunder restgælden på behæftede aktiver på vielsestidspunktet, skal fratrækkes. Gæld vedrørende aktiver, som er særeje, eller som kan udtages forlods efter andre regler, skal ikke fratrækkes ved opgørelsen af begyndelsesformuen. Denne forøges ikke som følge af eventuelle værdistigninger under ægteskabet på aktiver, en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse. Gæld skal medregnes i begyndelsesformuen efter reg-

lerne i lovudkastets § 36. Har en af ægtefællerne et arvet sommerhus, der er særeje i henhold til testamente, skal gæld, der er optaget før ægteskabet til forbedring eller vedligeholdelse af sommerhuset, ikke medregnes i begyndelsesformuen.

Som i Tyskland kan beregningen føre til, at der er en negativ begyndelsesformue, men hvis dette er tilfældet, har ægtefællen (i modsætning til den tyske retsstilling), ikke ret til at udtage noget beløb forlods. En ægtefælle kan ikke kræve forlodsudtagelse under henvisning til, at den anden ægtefælles negative formue er blevet mindre negativ under ægteskabet, eller at den er blevet positiv. Formålet har været at undgå komplicerede beregninger. Bestemmelsen tager hensyn til, at sådanne tilfælde formentlig vil være sjældne. Hvis en ægtefælles formue er faldet i værdi under ægteskabet, hvad enten det skyldes forbrug eller prisfald, f.eks. som følge af faldende ejendomspriser eller faldende aktiekurser, kan der maksimalt forlods udtages et beløb svarende til ægtefællens nettoformue på den dag, fællesboet opgøres under bodelingen efter en separation eller skilsmisse med ophørsdagen som udgangspunkt.

I Tyskland findes en ganske kompliceret regel om pristalsregulering af begyndelsesformuen. En sådan foreslås ikke. Det indebærer, at retten til forlods udtagelse langsomt vil blive udhulet, i det omfang og i den takt der er inflation, hvilket navnlig får betydning ved separation eller skilsmisse efter langvarige ægteskaber.

Som nævnt er forholdene ved ægteskabets indgåelse afgørende for udtagelsen, ikke det tidligere tidspunkt, hvor mange af de kommende ægtefæller har indledt et samliv. Mindretallet finder, at fastlæggelsen af det præcise tidspunkt for etablering af et eventuelt samliv vil indebære bevismæssige og lovtekniske vanskeligheder, som ikke må undervurderes. Selv om der normalt vil kunne lægges vægt på, om parret har fælles folkeregisteradresse, er dette ikke altid afgørende. Det kan også være vanskeligt at fastlægge, hvilken betydning en midlertidig afbrydelse af forholdet skal have, herunder at afklare baggrunden herfor. Der kan let opstå uenighed om, hvornår relationerne før ægteskabet skal være afgørende for, hvilke værdier der skal undtages fra en ligedeling. Mindretallet forudser et stort antal retssager vedrørende tidspunktet for samlivets etablering. Mindretallet har derfor fulgt samme linje som ved pensionsreformen i 2006, så der ved den legale forlodsregel i retsvirkningslovens § 16 c, nu lovudkastets § 42, lægges vægt på tidspunktet for ægteskabets indgåelse.

Fremgangsmåden under delingen er, at der foretages en opgørelse af hver ægtefælles nettoformue. Den, der ønsker at gøre sin ret efter bestemmelsen gældende, må anmode herom og tage et initiativ. Den anden ægtefælle må orienteres om anmodningen og gøres bekendt med, hvordan nettobegyndelsesformuen er beregnet, ligesom det må godtgøres, hvilke værdier det drejer sig om, samt erhvervelsestidspunktet i forhold til ægteskabets indgåelse. Med en sådan underretning af den anden ægtefælle har denne mulighed for at protestere og kræve afklaret, om der er grundlag for at fravige ligedelingsreglen. Den, der anmoder om, at beløbet ikke skal indgå i delingen, må, hvis der er uenighed, anmode skifteretten om en afgørelse som en enkeltvist under et offentligt eller privat skifte. Under en sådan sag kan den anden ægtefælle subsidiært frem-

sætte et kompensationskrav efter den skønsmæssige urimelighedsregel i udkastets § 54. Hvis der er forlodsret, fratrækkes begyndelsesformuen fra vedkommende ægtefælles nettobodel, hvorefter restbodelen indgår i ligedelingen. Det er ikke muligt at gøre forlodsret gældende i den anden ægtefælles bodel eller dennes særeje.

Reglen kan kun anvendes, hvis den, der ønsker at gøre brug af § 45, kan godtgøre, at der forelå en begyndelsesformue ved ægteskabets indgåelse. Som anført i mindretallets udkast til § 45, stk. 1, 2. pkt., har den ægtefælle, som anmoder om forlods udtagelse, bevisbyrden for, at der var en sådan formue og for størrelsen heraf på dette tidspunkt.

Det kan for en række aktivers vedkommende, fast ejendom, bankindeståender og værdipapirer, om nødvendigt ske gennem de oplysninger, skattevæsenet har, med en tingbogsattest og med kontoudtog fra et pengeinstitut. Generelt belønnes den, der gemmer sine bilag. I sagens natur er det lettere af føre beviset, jo kortere ægteskabet har varet, herunder at fremskaffe dokumentation, hvis bilagene ikke er gemt. Omvendt kan bevisvanskelighederne øges efter langvarige ægteskaber.

I bestemmelsen anvendes ordet „klart". Det er hentet fra den norske regel, og heraf fremgår, at der stilles forholdsvis store krav til bevisets styrke. Som i alle andre tilfælde indebærer den fastlagte bevisbyrde, at bevismangel kommer vedkommende til skade med den følge, at der deles lige.

Hvis parterne, før ægteskabet blev indgået, havde udarbejdet en opgørelse over deres respektive nettoformuer, som underskrives af begge, skal denne lægges til grund for vurderingen af det beløb, som kan udtages forlods, medmindre modparten kan godtgøre noget andet. Foreligger der ikke en sådan opgørelse, svækkes mulighederne for at føre det fornødne bevis.

Mindretallets udkast til den legale regel i § 45 kan lige som flertallets skønsmæssigt modificeres, idet der i medfør af lovudkastets § 54 kan tilkendes den ægtefælle, der må konstatere, at den anden gør brug af § 45, et kompensationsbeløb for at sikre, at denne ikke bliver urimeligt stillet økonomisk. Af særlig betydning, hvis mindretallets forslag gennemføres, er at der i § 54, stk. 2, som et moment, som skal tillægges vægt, nævnes „et eventuelt forudgående samliv". Det har betydning, idet det afgørende tidspunkt for anvendelsen af mindretallets § 45 som nævnt er ægteskabets indgåelse. Der vil kunne forekomme tilfælde, hvor parret under samlivet, før de blev gift, i fællesskab har skabt en formue. Der kan have været et interessefællesskab og en sammenblandet økonomi. I så fald vil det forekomme urimeligt, at en ægtefælle, der på grund af sin større indtægt, da parret flyttede sammen, kunne erhverve en bolig for familien, flere år senere skal kunne udtage den værdistigning, der har været under samlivet før ægteskabet. Den anden part kan i den mellemliggende periode have bidraget til, at det har været muligt at bevare aktiverne, og dermed til værdiforøgelsen. Det kan også tænkes, at den ene ægtefælle formelt står som ejer af en fast ejendom, ofte af skattemæssige grunde, selv om muligheden for at kunne erhverve skyldes begge ægtefællers indsats eller den måde, de har indrettet sig på. Da det kan være van-

skeligt at fastlægge eller godtgøre, hvornår et samliv er indledt, har det ikke været muligt at lade dette tidspunkt indgå i den legale regel.

§ 45 er en legal regel. Ifølge § 15 kan ægtefæller ved ægtepagt aftale, at § 45 ikke skal anvendes, og at der dermed uanset § 45 skal ske ligedeling også af aktiver, som er medbragt i ægteskabet. Reglen fortrænges også, hvis ægtefællerne før eller under ægteskabet i medfør af § 13 har oprettet en ægtepagt om et altomfattende særeje, og det uanset om der er tale om skilsmissesæreje eller et fuldstændigt særeje. Omfatter en ægtepagt ikke alle aktiver, må det bero på en fortolkning, om det har været ægtefællernes mening helt at fravige § 45, eller om bestemmelsen skal anvendes på det, der forbliver fælleseje.

Ifølge udvalgets forslag til § 60, stk. 3, finder § 45 – uanset den valgte model – tillige anvendelse ved en ægtefælles død, hvis længstlevende anmoder om det. Dette gælder dog ikke, hvis længstlevende overtager boet efter førstafdøde eller en del heraf til uskiftet bo og anmoder om, at de ikke skal anvendes. Anmodning herom skal fremsættes senest samtidig med anmodningen om overtagelse til uskiftet bo.

Mindretallet foreslår, at der skal gælde samme overgangsregel med hensyn til mindretallets § 45 som vedrørende flertallets § 45, se § 82. Det indebærer, at retten til udtagelse af begyndelsesformuen efter § 45 alene skal gælde for ægtefæller, der indgår ægteskab efter lovens ikrafttræden. Mindretallet finder, at den nye regel er en så stor ændring i forhold til de hidtil gældende regler, at man ikke bør lade bestemmelsen gælde for allerede indgåede ægteskaber. Parterne har indrettet sig efter, at også den indbragte formue skulle ligedeles, og de har ikke haft anledning til at overveje, om reglen om forlodsudtagelse skulle gælde i deres ægteskab. Mindretallets forslag svarer til flertallets for så vidt angår dets udformning af § 45. Mindretallet er opmærksomt på, at den foreslåede overgangsregel indebærer, at der i adskillige årtier i fremtiden fortsat vil være mange bodelinger, hvor der ikke kan ske forlodsudtagelse af begyndelsesformue efter § 45. I disse bodelinger skal ægtefælleskiftelovens § 61 om skævdeling i kortvarige ægteskaber fortsat finde anvendelse.

4.4.3.3. Skønsmæssig skævdeling (et andet mindretals forslag)

Et andet mindretal (Svend Danielsen) foreslår en legal ordning, ligedeling af formuerne med adgang til skønsmæssig skævdeling.

4.4.3.3.1. Forslaget

Udvalgets flertal har som lovudkastets § 45 foreslået en legal regel om trinvis ligedeling. Et mindretal har en anden udformning om indbragte værdier. Fører disse regler, hvorefter aktiver legalt ikke skal indgå i delingen, til, at den anden ægtefælle bliver stillet urimeligt økonomisk, har denne efter skønsreglen i lovudkastets § 54 mulighed for at få tilkendt et beløb.

Mit **(**Svend Danielsens**)** forslag om en tredje udformning af § 45 er en regel om skønsmæssig skævdeling: *„Hvis en deling vil være urimelig, kan det bestemmes, at en ægtefælle helt eller delvist*

kan beholde værdien af egen formue." Ifølge stk. 2 skal der blandt andet lægges vægt på, *„hvad der er erhvervet ved arv eller gave eller er medbragt i ægteskabet"*. Det er således den, der finder en ligedeling urimelig, som skal tage et initiativ og gennemføre en retssag med henblik på helt eller delvist at beholde værdier ubeskåret.

4.4.3.3.2. Vurdering

Ligedeling ved ægteskabets sammenbrud er, og har længe været, et grundprincip i dansk ægteskabsret. Traditionelt har der været tre fravigelser. Ægtefæller kan aftale særeje ved ægtepagt, jf. lovudkastets § 13. Arveladere og givere kan bestemme særeje for modtagerne, jf. lovudkastets § 27. Nogle aktiver af særlig personlig karakter, såsom personskadeerstatninger og uoverdragelige rettigheder, er ligeledes i dag og i fremtiden undtaget fra delingen, jf. §§ 43 og 44 i lovudkastet.

Som det fremgår af den historiske redegørelse i kapitel 3, afsnit 4 og 5, afgav ægteskabsudvalgene af 1957 og 1969 betænkninger med forslag til nye regler om ægtefællers økonomiske forhold, uden at det førte til en mere omfattende revision af loven om ægteskabets retsvirkninger fra 1925. Det sidste udvalgs betænkning 3 om formueordningen fra 1974 var et debatoplæg med en lovskitse. Efter foretagne undersøgelser var udvalget ikke i tvivl om, at der selv under fuld beskæftigelse i hvert fald ville gå mange år, før gifte kvinder nåede samme gennemsnitlige indtægt som gifte mænd, se betænkningen s. 12. Udvalget gik derfor lige som 1957-udvalget ind for, at *„den gældende ligedelingsordning bør opretholdes som den grundlæggende hovedregel."* Af interesse for mit forslag er skønsreglen i udvalgets skitse til § 19, stk. 1, i betænkningen s. 63: *„Reglen om ligedeling og bestemmelse om særeje kan fraviges, hvis en ægtefælle ellers ville blive stillet åbenbart urimeligt (eventuelt: væsentlig ringere end stemmende med billighed) navnlig efter ægtefællernes økonomiske forhold og ægteskabets varighed. Fravigelse af ligedelingen kan navnlig ske, hvis en af ægtefællerne har indbragt væsentligt mere end den anden ægtefælle ved ægteskabets indgåelse eller senere ved arv eller gave."*

Med nedsættelsen af nærværende udvalg gøres et nyt forsøg på en samlet revision af 1925-loven. I den mellemliggende periode er der gennemført et par ændringer på enkeltområder og af tilgrænsende lovgivning. Af særlig interesse for mine overvejelser har pensionsreformen fra 2007 og ægtefælleskifteloven af 2012 været, se om kompensationssagerne efter sidstnævnte lov nedenfor i afsnit 4.4.3.3.3. Det falder uden for udvalgets kommissorium at give pensionsreglerne og kompensationssagers processuelle behandling et eftersyn.

Med pensionsreglerne, som er overført uændret i udvalgets lovudkast, toges et stort skridt væk fra ligedelingen. Arbejdet i pensionsudvalget var ifølge betænkningen (nr. 1466/2005) s. 19-20 præget af, at både familiepolitiske og pensionspolitiske synspunkter var vigtige. Udgangspunktet var, at der søgtes opnået en rimelig afbalancering af de to hensyn. Ved vurderingen af virkningerne har nye tal interesse. I kapitel 4 afsnit 2.3.2, er der udførlige oplysninger om pensionsformuerne, hvortil henvises. Enkelte tal skal dog gentages. Skatteministeriet har opgjort, at den samlede opsparede pensionsformue nu er på 3.600 mia. kr. Den er 13-doblet på næsten 30 år. I

2013 indbetalte mænd i gennemsnit 49.800 kr. på pensioner, kvinderne 39.900 kr. Mændene havde i 2012 en gennemsnitlig pensionsformue på 1,67 mio. kr., mens kvindernes var 1, 55 mio. kr. Ifølge pensionsbetænkningen s. 63 var det i 2002 for godt 10 % af parrene kun den ene ægtefælle, der foretog pensionsopsparing. Der er næsten ikke tilgængelige oplysninger om, hvorledes reglerne har virket i de syv år, de har været i kraft. Med dem, vi har, og en række udsagn er min vurdering, at den tilsigtede afbalancering ikke er opnået. Det vides ikke, hvor mange kvinder der i dag er betydeligt dårligere pensionsmæssigt stillet end deres mænd. Der er kun et begrænset kendskab til, hvor mange ægtefæller der indgår ægtepagter for at undgå virkningerne af lovreglerne, se lovudkastet § 17, bortset fra i tiden omkring pensionsreglernes ikrafttræden, se ovenfor i kapitel 4, afsnit 3.1. Undersøgelser af pensionsforlig efter ægteskabets sammenbrud er ikke foretaget, så vi kender ikke deres antal, grundlaget for dem og resultaterne, herunder om de begunstigede tilstrækkeligt har godtgjort, at pensionen er rimelig, se lovudkastet § 41. Det forekommer navnlig tvivlsomt, om den gældende § 16 e om rimelighedskompensation, nu lovudkastets § 56, virker. Siden lovens ikrafttræden er der kun afsagt et par landsretsdomme og en halv snes byretsdomme efter bestemmelsen. Kun i få domme tilkendtes der noget. Forventningerne under lovforslagets behandling om et langt større antal retssager har således ikke holdt stik. Det kan der være flere årsager til. Ifølge § 56 skal det godtgøres, at den anden ægtefælle „ikke stilles urimeligt i pensionsmæssig henseende". I forarbejderne uddybes kriteriet med markante og betydelige begrænsninger for, hvornår der foreligger urimelighed. Som gennemgået nedenfor er der processuelle problemer med sagernes gennemførelse.

Med de alternative forslag til lovudkastets §§ 26 og 45 går alle de andre medlemmer af udvalget videre. De har støtte i kommissoriets afsnit 2.1, og de har hentet inspiration i udlandet, men ikke fra de andre nordiske lande, bortset fra Norge. Forslagene forekommer fremkommet efter en næsten usynlig reel diskussion om udfaldet af kampen mellem individualitet og solidaritet, eller med andre ord uden mere omfattende analyser i kapitel 5 af begge ægtefællers økonomiske situation med de foreslåede regler, herunder af forholdene for den der bliver ramt af dem.

Gennem det seneste årti har jeg arbejdet på bøger og artikler med titlerne „Urimeligt stillede ægtefæller", „Fra forsørgelse til omstilling – underholdsbidrag til ægtefælle", „Procesudgifter ved enkelttvister under ægtefælleskifte" og „Kompensationssagernes fremtid". På denne baggrund og efter resultaterne af udvalgsarbejdet finder jeg, at de økonomisk svagere stillede ægtefæller, dem er der mange af, og det er så godt som altid hustruerne, bør have en klarere røst i betænkningen. Kravet om selvstændighed og uafhængighed bør efter min opfattelse i højere grad end sket afvejes mod hensynet til samhørighed, solidaritet og ligestilling. Der må tages behørigt hensyn til det fællesskab og den indbyrdes afhængighed, der har været under ægteskabet, og som påvirker begge ægtefællers økonomiske forhold efter dets sammenbrud. Rimelighed må spille en rolle. Jeg finder, således som lovudkastet fremstår, at der lægges for megen vægt på individualitet.

Et vigtigt udgangspunkt er, at ægtefæller trods samfundsudviklingen også i de seneste årtier endnu ikke er økonomisk ligestillede. Pensionsudvalget kunne i betænkningen fra 2005 s. 55 sam-

menfattende anføre, at *„kvinder er mere fraværende fra arbejdsmarkedet end mænd, kvinder lever statistisk længere end mænd, kvinder har gennemsnitligt set lavere årsindkomster end mænd"*. Alle tilgængelige oplysninger dokumenterer, at en del gifte kvinder fortsat er økonomisk dårligere stillede end deres ægtefæller. I kapitel 4, afsnit 2.4, er der omfattende indkomstoplysninger. Enkelte gentages her, suppleret med andre tal. I 2012 var mænds gennemsnitlige indkomst ca. 329.000 kr., mens kvindernes var ca. 256.500 kr. Kvindernes gennemsnitsindkomst udgjorde i 2012 kun 77 % af mændenes. I Danmarks Statistik: „Indkomster 2012. Tema: Indkomst og Parforhold" oplyses, at mænd gennemsnitligt havde en erhvervsindkomst, som var næsten 49 % højere end kvindernes, mens forskellen reduceredes til 32 %, når man kun medtog personer med erhvervsindkomst. Det må indrømmes, at blandt 31 % af parrene tjente kvinderne mest i alle parforhold mellem 20 og 64 år, men tallet faldt til 25 %, hvis parret havde hjemmeboende børn under 7 år. Beskæftigelsesministeriet har i „Kvinder og mænd på arbejdsmarkedet 2013" sammenfattende anført, at godt 1 ud af 3 kvinder angiver at være deltidsbeskæftiget, mens det kun er hver syvende mand. Har begge forældre barselsorlov, har faderen det kun i 36 dage, mens moderen tager 295 dage. I kapitel 4 er der også formueoplysninger. Tabel 2 viser, at gifte mænd med udgangen af 2012 havde en gennemsnitlig nettoformue på 556.844 kr., mens gifte kvinders var 244.751 kr. Figur 8 viser, at op til 40-års alderen er de gifte pars nettoformuer på nogenlunde samme niveau. Ifølge figur 9 er forskellen er mindsket det sidste årti. Min vurdering af tallene er, at selv om udviklingen fortsat går i retning af indkomstmæssig ligestilling mellem kønnene, er flertallet af de gifte kvinder også i dag økonomisk dårligere stillede end deres ægtefæller, nogle meget, og at der vil gå så lang tid, før forskellen er udjævnet, at den må spille en væsentlig rolle, når reglerne skal udformes.

Med lovudkastet forrykkes den økonomiske balance mellem ægtefællerne efter ægteskabets sammenbrud endnu mere, end det skete ved pensionsreformen. Erfaringerne med den indbyder efter min opfattelse ikke til at udvide antallet af regler, der undtager aktiver fra delingen, og dermed stiller den svagere part dårligt. Derfor kan jeg ikke gå ind for de forskellige forslag til § 26 om arv og gave og heller ikke for et af de to til § 45 om trinvis ligedeling eller forlods udtagelse af indbragte værdier, som alle vil føre til dette resultat. Min vurdering er, at de alle i for høj grad forudsætter, at den mindrebemidledes interesser tilgodeses tilstrækkeligt gennem kompensationsregler, en forudsætning jeg som gennemgået nedenfor ikke kan tiltræde.

Jeg er inspireret af, at et mindretal i et norsk ægteskabsudvalg, omtalt ovenfor i afsnit 3.1.2, pegede på, at det efter dagens syn ikke forekommer naturligt under det økonomiske opgør at trække en skarp grænse mellem f.eks. arvemidler, og hvad der er sparet op under ægteskabet. De fleste ægtefæller indretter sig i det daglige efter det, de har, uden at tænke på hvorfra pengene stammer, samt på hvordan og hvornår der måtte være sparet op. Ofte er der fælles økonomi og sammenblandede midler. Det kan være tilfældigt, hvad en arv er anvendt til. Familiens samlede formueforhold har betydning for, hvorledes ægtefællerne har indrettet sig arbejdsmæssigt og dermed for begges fremtidige økonomiske forhold.

Det undrer mig, at det er den præsumptivt stærke ægtefælle, der efter flertallets og det andet mindretals forslag får den gunstige position ved med loven i hånden at kunne beholde aktiver, mens den svage er henvist til at søge kompensation gennem en retssag, jf. lovudkastets § 54. Det forekommer mere nærliggende, at det er den stærke, der skal godtgøre at være urimeligt stillet som følge af delingen, jf. mit forslag til § 45, og dermed gennemføre retssagen. Dette vil også muliggøre en samlet vurdering af, hvorledes ægtefællerne vil være stillet efter afslutningen af det økonomiske opgør. Mon ikke mulighederne for rimelige forlig bliver større med denne løsning.

Det spiller en rolle for mig, at ægtefællebidrag ikke i dag kan anvendes som bodelingskorrektiv for at skabe de økonomiske fremtidsmuligheder for den svage ægtefælle, som bodelingen ikke muliggør. Denne løsning findes i mange andre lande. Mulighederne ville blive større, hvis der, som det er tilfældet udenlands, kunne tilkendes engangsbidrag, se den norske ekteskapslovens § 80, stk. 2, og den svenske äktenskapsbalken 6 kap., 8 § 2 pt. Kriterierne vil være de samme, som findes i ægteskabslovens § 50. Dermed vil der være et alternativ eller et supplement til kompensation. Ifølge lovudkastets § 75, som også kunne have haft overskriften „midlertidige bidrag", kan der akut tilkendes bidrag, mens ægteskabssagen behandles, for dermed at afhjælpe økonomiske vanskeligheder i en overgangstid. Danske bidrag er, som det fremgår af retspraksis, der i nogen grad er præget af politiske signaler, på retur, antallet af sager er for nedadgående, bidragsperioderne bliver kortere, og bidrag uden tidsbegrænsning er så godt som forsvundet. Beløbene præges af det såkaldte bidragsloft for, hvor lidt ægtefællen må tjene, før der er behov for bidrag. Bidragsvinklen har naturligt nok ikke været fremme under udvalgets overvejelser, da bidrag ikke hører til de emner, udvalget har skullet behandle. Bidragsmuligheden som supplement forstærkes i mange lande ved, at domstolene behandler sager om bodeling og bidrag sammen. I Norge afgøres bidragssagerne nu selvstændigt, idet de som udgangspunkt er løsrevet fra skilsmissesagen. Ifølge ekteskapslovens § 30 d, stk. 1, litra c, er der mulighed for en samlet behandling af dem og *„spørsmål etter ekteskapslovens øvrige bestemmelser med mindre det er begjært offentlig skifte"*.

Min konklusion er, at en skønsregel må foretrækkes frem for lovudkastets §§ 26 og 45 i de forskellige udformninger, så længe der ikke er fundet andre metoder til at skabe en rimelig balance mellem ægtefællerne under det økonomiske opgør efter en separation eller skilsmisse.

4.4.3.3.3. Kompensationssagers behandling

I lovudkastet søges hensynet til solidaritet og den ægtefælle, som bliver ringere stillet økonomisk som følge af regler, der undtager fra ligedelingen, som nævnt tilgodeset gennem de skønsmæssige regler i kapitlerne 10 og 11. Det er de svagere stillede, der skal tage initiativet til en retssag for at få tilkendt et beløb, og det er dem, der har bevisbyrden for at være urimeligt stillet økonomisk. De ovenfor omtalte erfaringer med pensionsreformen tyder på, at det er tvivlsomt, om kompensationsreglerne opfylder formålet. Yderligere kan henvises til, at der siden ægtefælleskiftelovens ikrafttræden i marts 2012 ikke er afsagt landsretsdomme efter lovens § 67, mens der navnlig i de første år, „urimeligt ringe reglen" i ægteskabslovens § 56 var i kraft, var mange

sager, og de behandledes da under ægteskabssagen efter retsplejelovens kapitel 42. Det er også tankevækkende, at reglerne om vederlagskrav, nu reguleringskrav, se udkastets kapitel 9, der behandles efter de samme processuelle principper, så vidt vides kun meget sjældent har givet anledning til retssager, i hvert fald i nyere tid.

En væsentlig årsag til de manglende urimelighedssager skønnes at være procesøkonomiske vanskeligheder for en ægtefælle ved at gennemføre retssagerne. Ifølge ægtefælleskifteloven § 2, stk. 1, nr. 4, og stk. 5, behandler skifteretterne dem efter reglerne om borgerlige retssager. Udgifterne og den økonomiske risiko spiller en væsentlig rolle. En sammenligning med ægteskabssagerne er illustrativ. De er fritaget for retsafgift, mens der skal betales normal retsafgift for enkeltsager i skifteretterne både ved sagens anlæg, og når hovedforhandling berammes. Det kan være ganske store beløb, når henses til at en påstand om betaling af hundredetusinder er nærliggende. Fri proces forudsætter altid, at de økonomiske betingelser herfor er opfyldt. I ægteskabssager bevilges den af retten uden hensyntagen til, om det er rimeligt at føre sagen. Omhandler tvisten kompensation, skal der indsendes en normal ansøgning om fri proces til Civilstyrelsen, som på forhånd skal skønne over rimeligheden, og det medfører også en måske lang administrativ forsinkelse. I ægteskabssager er hovedreglen, at hver part bærer egne omkostninger, mens der i kompensationssager normalt skal betales sagsomkostninger til modparten for en tabt sag. Der er ikke retshjælpsforsikringsdækning i familieretlige økonomiske tvister, og private parter kan ikke få momsen på deres advokatregninger refunderet.

4.4.3.3.4. Skønsmæssig skævdeling

Argumentationen ovenfor fører mig til to forslag. Det ene er, at den legale regel i § 26 om arv og gave skal udelades, se min redegørelse i betænkningen kapitel 6, afsnit 5.2.4. Det andet angår § 45.

Mit forslag til § 45 er en regel med overskriften „*skønsmæssig skævdeling*". Den vil være en parallel til kompensationsreglen i lovudkastets § 54 om „urimeligt stillede ægtefæller". Sigtet er imidlertid et andet. § 54 skal afhjælpe, at den anden ægtefælle har en formue, som ikke indgår i delingen. Situationen i min § 45 er den modsatte, idet urimeligheden består i, at der er aktiver, som indgår i delingen. Mens § 54 er udtryk for solidaritet, tilgodeser § 45 individualitet.

Min § 45 er inspireret af den skønsregel, et mindretal i det norske ægteskabsudvalg foreslog i betænkningen fra 1987, beskrevet ovenfor i afsnit 3.1.2, af den gældende svenske skønsregel om „jämkning" i äktenskapsbalken 12 kap., 1 §, omtalt i afsnit 3.2, og i øvrigt også af den finske „jämkningsregel" i äktenskapslagen 103 b § 1 og 2 samt den islandske i § 104 st.1[105]. Der er ligheder med den skønsregel, Ægteskabslovsudvalget af 1969 foreslog i lovskitsen i betænkningen fra 1974 § 19, stk. 1, og som er gengivet ovenfor under afsnit 4.4.3.3.2. Reglen skal afløse ægtefælleskiftelovens § 61, den tidligere fællesboskiftelovs § 69 a, som blev gennemført efter forslag fra Ægteskabsudvalget af 1957. Denne regel har i nogen grad samme sigte, men den har fået ringe

105 Jf. Anders Agell: Nordisk äktenskapsrätt (2003) s. 380-382.

anvendelse på grund af snævre betingelser, navnlig kravet om at der ikke må have været økonomisk fællesskab af betydning, men også på grund af de processuelle regler, herunder de økonomiske omkostninger og risici ved at føre retssag herom.

§ 45, stk. 1, giver en ægtefælle en skønsmæssig fortrinsstilling, så denne kan beholde værdien af aktiver, denne ejer, hvis en *deling* findes *urimelig*. Det beror på et skøn, i hvilket omfang ligedelingen skal fraviges. Ifølge stk. 1 er der ikke tale om alt eller intet, men om helt, delvist eller intet. Begrænsningen kan være til en brøkdel af værdien af aktivet, men det kan også være til et beløb sat i forhold til værdien. Erfaringerne med fællesboskiftelovens § 69 a har været, at der ofte blev tilkendt et beløb. Reglen er kvantitativ, idet det er værdien, der kan beholdes, mens det må afgøres efter den kvalitative regel i udkastets § 46, om ægtefællen også kan udtage aktivet.

I *§ 45, stk. 2,* opregnes nogle *supplerende hensyn*, der skal tillægges vægt, når afgørelsen træffes.

Det er naturligt indledningsvis at nævne, at der skal „*lægges vægt på, hvad der er erhvervet ved arv eller gave eller er medbragt i ægteskabet*". Dermed er sigtet det samme, som flertallet og det andet mindretal legalt foreslår i §§ 26 og 45, men med mindre bastante regler. Jeg har dermed det samme udgangspunkt, hvilket er det ofte fremførte slagord om, at det kan virke stødende, hvis en ægtefælle skal kunne skille sig til penge. Der kan være grunde til, at en ægtefælle efter en konkret bedømmelse, navnlig efter et kortvarigt ægteskab, helt eller delvist kan beholde værdien af sådanne opregnede aktiver eller få tilkendt et beløb, også selv om arveladere eller givere ikke har truffet bestemmelse efter lovudkastets § 27, og selv om ægtefællerne ikke har oprettet en særejeægtepagt efter § 13. Arvens art kan have betydning, om det er penge, en fast ejendom eller en forretning. Der kan være tale om et arvet sommerhus, som har tilhørt familien, måske en generation tilbage, en slægtsgård eller en erhvervsvirksomhed startet af den ældre generation. En bolig, som den ene ægtefælle har erhvervet før ægteskabet, skal fremtidig benyttes af denne sammen med et eller flere fællesbørn. En forretning kan succesfyldt være opbygget før ægteskabet. En forretningsmand kan have frembragt en fremgangsrig virksomhed i ægteskabets første år. Er en arv indgået i ægtefællernes fælles økonomi og dermed forbrugt, taler det mod at anvende § 45.

Dernæst henvises neutralt til „*ægteskabets varighed*". Det er bevidst ikke i bestemmelsen anført, at ægteskabet skal have været kortvarigt. Alligevel vil der være bedre muligheder for at komme igennem med et krav efter korterevarende ægteskaber end efter langvarige. Det er jo ved skilsmisser efter ganske kort tid, at en ægtefælle, der intet selv ejer, afhængigt af de konkrete forhold, ikke bør kunne forlade ægteskabet med en (stor) sum penge. Det økonomiske fællesskab kan have haft et begrænset omfang. Også ifølge forarbejderne til den svenske „jämkningsregel" kan beløbets størrelse afhænge af ægteskabets varighed. I denne forbindelse har jeg noteret mig, at de svenske „familjelagssakkunniga" i deres betænkning foreslog en legal trappeløsning, der meget ligner flertallets § 45, men at den ved lovforslagets fremsættelse blev forkastet som legal regel, blandt andet fordi forslaget kun tog hensyn til tidsfaktoren og ikke til øvrige omstændig-

heder[106]. Et eksempel på anvendelse også efter længerevarende ægteskaber kan være, at en større arv er faldet kort før ægteskabets sammenbrud og dermed så sent, at den ikke har haft betydning for familiens økonomi. Lovudkastets § 26 om arv er i de forskellige udformninger ikke afhængigt af, om ægteskabet har været kortvarigt. Uanset ordlyden i stk. 2 er det ikke udelukket at tage et vist hensyn til et forudgående samliv, som tilfældet også har været ved anvendelsen af fællesboskiftelovens § 69 a.

Ved afgørelsen skal lægges vægt på „*den anden ægtefælles økonomiske forhold*", og dermed på begges. Forholdene vil afhænge af ægtefællernes samlede økonomi før, under og efter ægteskabet. Centralt vil være, hvor store beløb de hver især vil få som følge af en ren ligedeling. Dermed kommer anvendelse af § 45 ikke på tale, hvis de samlede formuer har begrænset størrelse. Der må være nok tilbage efter delingen til, at den anden ægtefælle ikke bliver stillet urimeligt. Eksempelvis må denne have tilstrækkelige midler til at etablere sig og til at skabe sig en tilværelse efter ægteskabets sammenbrud, noget der spiller en rolle i sager efter lovudkastets § 54. Det kan indgå, hvorledes begge ægtefællers boligforhold vil være efter opgøret, ikke mindst hvis der er mindreårige børn. Ægtefællerne kan have indrettet sig på en måde, så den enes erhvervsmæssige fremtidsudsigter er usikre. Fravær fra arbejdsmarkedet kan også skyldes dårligt helbred, eller at ægtefællen er udlænding. Disse argumenter kendes også fra bidragssagerne.

Der skal foretages en konkret rimelighedsvurdering, således som det fremgår af slutordene i stk. 2: „*omstændighederne i øvrigt*". Eksempelvis kan det spille en rolle, hvis den ene kun har gæld, f.eks. et studielån, hvilket kan tale mod en skævdeling til fordel for den anden. I praksis efter fællesboskiftelovens § 69 a er der lagt nogen vægt på, om der er en fornuftig forklaring på, hvorfor der ikke er oprettet en særejeægtepagt om de omhandlede aktiver. Et tilsvarende bevistema kan være, om det kan afklares, hvorvidt arveladere havde overvejet at oprette et testamente om særeje, og om der er en begrundelse for, hvorfor dette ikke er sket.

Skulle mit forslag blive foretrukket, vil reglen naturligt høre hjemme i lovudkastets kapitel 10 om kompensation. Denne placering vil indebære, at ægtefællerne ikke kan indgå ægtepagt om, at reglen ikke skal anvendes, hvilket vil svare til retsstillingen for andre kompensationsregler. Lovudkastets § 15 skal derfor udgå. Som det fremgår af § 60, stk. 1, om deling ved en ægtefælles død, gælder der i denne situation forskellige regler for kompensationsreglerne i §§ 53 og 54. Det vil være nødvendigt med en tredje løsning med den nye regel om skønsmæssig skævdeling, nemlig den, der ifølge § 60, stk. 3, skal gælde for § 45 både efter flertallets og det andet mindretals forslag. Det vil indebære, at skønsreglen finder anvendelse, hvis længstlevende anmoder herom, hvorimod den ikke kan påberåbes af førstafdødes arvinger. Reglen må som de andre kompensationsregler være omfattet af overgangsreglen i § 81, og derfor skulle anvendes i ægteskaber, hvor ophørsdagen ikke er indtrådt før lovens ikrafttræden. Dette svarer til retsstillingen i 1963, da den skønsmæssige skævdelingsregel i fællesboskiftelovens § 69 a blev indført, og det samme var tilfældet i 1969 med „urimeligt ringe reglen" i ægteskabslovens § 56.

106 Se Lars Tottie og Örjan Teleman: Äktenskapsbalken, 2. udg., (2011) s. 372-73.

4.4.4. Formueordningen ved død

I forbindelse med overvejelserne af den legale formueordning er udvalget opmærksomt på, at valget af formueordning også vil have betydning i forbindelse med en ægtefælles død, idet størrelsen af, hvad ægtefællen modtager ved bodelingen (ægtefællens boslod) vil være afgørende for, hvor meget der falder i arv efter den afdøde ægtefælle.

Ved arveloven, der trådte i kraft den 1. januar 2008[107], skete en betydelig styrkelse af den længstlevende ægtefælles stilling i forhold til afdødes livsarvinger (børn, børnebørn osv.). Længstlevendes legale arv i tilfælde, hvor førstafdøde havde livsarvinger, blev således forøget fra en tredjedel til halvdelen af førstafdødes formue, og længstlevende fik ret til at beholde hele formuen, hvis den (sammen med længstlevendes egen formue og eventuelle udbetalte forsikrings- og pensionsbeløb) ikke overstiger 710.000 kr. (2014-niveau).

Som udgangspunkt er det udvalgets opfattelse, at formueordningen ved skifte ved død så vidt muligt bør være den samme som ved skifte i anledning af separation eller skilsmisse. Udvalget er samtidig opmærksomt på, at udvalgets forslag til en legal formueordning ikke må medføre resultater, der modvirker intentionen med arveloven om at begunstige den længstlevende ægtefælle.

Både flertallets og det ene mindretals model til en ny legal formueordning medfører en højere grad af skævdeling af ægtefællernes formuer ved separation og skilsmisse i forhold til gældende ret. Hvis dette også indføres ved skifte ved død, således at førstafdødes arvinger, hvis førstafdødes formue var størst, forlods kan udtage en del af boet, vil det indebære en forringelse af længstlevendes stilling i forhold til i dag. Hvis førstafdøde dør kort efter ægteskabets indgåelse, og førstafdøde ejede familiens bolig, vil det kunne være vanskeligt for længstlevende at beholde boligen. En sådan forringelse af længstlevendes stilling ville stride mod de hensyn, der ligger bag arveloven.

Der må endvidere lægges vægt på, at de legale regler så vidt muligt bør være i overensstemmelse med de ønsker, som et typisk ægtepar ville have, hvis de havde overvejet spørgsmålet. Det må antages, at det vil være i overensstemmelse med de fleste ægtefællers ønsker, at der kun sker en begrænset grad af ligedeling, hvis ægteskabet ender med skilsmisse efter få år. Det må endvidere antages, at de fleste ægtefæller vil ønske i højere grad at tilgodese ægtefællen, hvis ægteskabet ophører på grund af død efter få års ægteskab.

Derimod forekommer det mindre rimeligt, hvis længstlevende er den, der har den største formue, at den pågældende ved førstafdødes død kort tid efter ægteskabets indgåelse kan være tvunget til at aflevere halvdelen af sin formue til førstafdødes arvinger, herunder eventuelle særbørn, eller til førstafdødes kreditorer, hvis førstafdøde var insolvent.

---

107 Lov nr. 515 af 7. juni 2007, der byggede på Arvelovsudvalgets betænkning (Betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen m.v.).

Der er derfor enighed i udvalget om, at uanset om flertallets eller mindretallenes modeller til en ny legal formueordning vælges, skal reglerne om forlods udtagelse af en del af formuen kun finde anvendelse ved død, hvis længstlevende vælger dette. Der henvises herom til lovudkastets § 60, stk. 3. Ønsker længstlevende ikke skævdeling, skal delingen ved død ske i overensstemmelse med de almindelige regler, jf. lovudkastets § 59. Udvalget finder imidlertid, at længstlevende af hensyn navnlig til førstafdødes særbørn må træffe sit valg umiddelbart efter førstafdødes død. Vælger længstlevende således uskiftet bo, eventuelt med samtykke fra førstafdødes særbørn, skal længstlevende således ikke ved et senere skifte i levende live kunne anvende de foreslåede regler om forlods udtagelse i §§ 26 og 45. Der skal heller ikke ske skævdeling ved længstlevendes død.

Der henvises til bestemmelserne i lovudkastets kapitel 12 og bemærkningerne hertil.

4.4.5. Forskelle og ligheder mellem flertallets og mindretallenes forslag

Flertal og mindretal er enige om, at udgangspunktet for den legale formueordning fortsat skal være ligedeling.

Flertal og mindretal er endvidere enige om, at den gældende regel i ægtefælleskiftelovens § 61 om skævdeling ikke i tilstrækkelig grad giver mulighed for fravigelse af udgangspunktet om ligedeling i tilfælde, hvor dette kan virke urimeligt. Flertal og mindretal er endelig enige om, at det, som en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, i et vist omfang skal kunne holdes uden for delingen.

Efter flertallets forslag sker der fuld ligedeling også af den formue, som ægtefællerne indbragte i ægteskabet, når dette har varet i 7 år. Efter Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag bibeholdes adgangen til at holde værdien af det, ægtefællerne ejede ved ægteskabets indgåelse, uden for delingen uanset ægteskabets varighed. Efter Svend Danielsens forslag skal alt som udgangspunkt ligedeles, men dette udgangspunkt kan fraviges efter en konkret rimelighedsvurdering.

Efter alle løsninger får en ægtefælle del i værdistigninger under ægteskabet på aktiver, som den anden ejede ved ægteskabets indgåelse. Efter Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag deles disse værdistigninger fuldt ud, hvorimod den ægtefælle, der ejer aktivet, efter flertallets forslag i de første 7 år af ægteskabet kan holde en gradvis mindre del af værdistigningen uden for delingen.

Efter Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag vil værdifald på et aktiv medføre en tilsvarende formindskelse af den formue, der skal deles. Den formue, der skal deles, kommer således til at bære hele tabet. Efter flertallets forslag vil et værdifald blive fordelt forholdsmæssigt på den formue, der skal deles, og den formue, der kan holdes uden for delingen.

I flertallets forslag indgår samliv af mindst to års varighed i beregningen og dermed også i opgørelsen af den del af formuen, der skal deles. Efter mindretallenes forslag indgår samlivets varighed i vurderingen af, om det legale udgangspunkt skal fraviges efter henholdsvis § 45, hvis Svend Danielsens forslag gennemføres, eller § 54, hvis Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag gennemføres.

Efter såvel flertallets som Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag sker beregningen af den formue, der kan holdes uden for ligedelingen, efter faste og klare regler, der kun kan fraviges skønsmæssigt i undtagelsestilfælde. Adgangen til skønsmæssig fravigelse er dog bredere ved Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag end ved flertallets forslag. I Svend Danielsens forslag er udgangspunktet, at alt ligedeles, og en ægtefælles adgang til at holde en del af sin formue uden for ligedelingen beror på et konkret skøn. Adgangen til skønsmæssig fravigelse er nærmere beskrevet i kapitel 17 og i bemærkningerne til lovudkastets § 54.

Flertal og mindretal er enige om, at adgangen til at holde en del af formuen uden for delingen ved en ægtefælles død kun skal finde anvendelse, hvis længstlevende ønsker det.

4.4.6. Flertallets vurdering af mindretallenes forslag

4.4.6.1. Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag

Flertallet finder, at mindretallets forslag vil føre til urimelige resultater i de situationer, hvor et aktiv – typisk en fast ejendom – som en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, er faldet i værdi. Som følge af de seneste års udvikling på boligmarkedet vil det ikke sjældent forekomme, at en fast ejendom er faldet i værdi, således at mindretallets forslag vil føre til, at den ægtefælle, der ejer ejendommen, kan udtage en større del af den formue, som ægtefællerne har bygget op i fællesskab. Dette er beskrevet med eksempler i afsnit 4.4.2. ovenfor.

Flertallet finder endvidere, at mindretallets forslag kan føre til urimelige resultater i længerevarende ægteskaber. Hvis den ene ægtefælle har en betydelig formue ved ægteskabets indgåelse og er etableret med ejerbolig m.v., vil ægtefællerne indrette deres økonomi derefter og typisk foretage en mindre opsparing. Det kan føre til, at den ægtefælle, der ikke har formue, vil være meget dårligt stillet efter en separation eller skilsmisse, idet den pågældende ikke vil have midler til at skaffe en ny bolig for sig selv og eventuelle børn. Det forekommer efter flertallets opfattelse ikke rimeligt, at en ægtefælle i et ægteskab, hvor parterne ikke har aftalt særeje, kan stå uden midler efter et ægteskab og deraf følgende økonomisk fællesskab, der måske har varet årtier, mens den anden kan beholde en betydelig formue.

Mindretallets forslag indebærer, at værdistigninger på den ene ægtefælles ejendom under et længerevarende samliv forud for ægteskabet med et betydeligt økonomisk fællesskab skal holdes uden for delingen. Efter flertallets opfattelse er der en formodning for, at parterne ved et længerevarende samliv, der senere fører til ægteskab, har et økonomisk fællesskab, og flertallet vil derfor lade dette samliv indgå i beregningen af, hvilken del af formuen der skal deles. Flertal-

let forstår ikke mindretallets principielle indvendinger herimod, idet også mindretallet vil lægge vægt på forudgående samliv ved vurderingen af, om den legale ordning skal fraviges efter den skønsmæssige kompensationsregel i § 54. Det afgørende for flertallet er, at der er tale om et samliv, der faktisk fører til ægteskab. Herved adskiller situationen sig fra samlivsforhold, der ophører, uden at parterne har valgt at indgå ægteskab.

De nævnte urimelige resultater kan begrænses ved anvendelse af regler om skønsmæssig fravigelse. Sådanne skønsregler mindsker imidlertid ordningens enkelhed, og gør det vanskeligere for ægtefællerne og deres rådgivere at forudsige deres retsstilling.

Flertallets løsning giver derimod efter flertallets opfattelse kun i få særlige tilfælde et behov for skønsmæssig fravigelse. Udvalgets forslag til regler om skønsmæssig fravigelse af de legale regler er beskrevet i kapitel 17.

Det er endvidere flertallets opfattelse, at mindretallets løsning er unødig kompliceret. Ved beregningen af begyndelsesformuen efter mindretallets løsning skal der således ske en fordeling af ægtefællernes gæld ved ægteskabets indgåelse på formue, der indgår i begyndelsesformuen, og formue, der ikke indgår heri. Også reglerne om, hvad der indgår og ikke indgår i startformuen, må formodes at være vanskelige at forklare og forstå for ægtefæller og kommende ægtefæller.

Endelig er det efter flertallets opfattelse unødigt kompliceret og vanskeligt at forklare sammenhængen mellem mindretallets forslag og reglerne om henholdsvis særeje og arv og gave.

Hvis man vælger flertallets model for arv og gave og Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds model for indbragte værdier, vil der være tre forskellige modeller for, i hvilket omfang formue kan holdes uden for delingen. Der er for det første aftalt særeje, hvor såvel det, der er omfattet af aftalen, som værdistigninger, indtægter og surrogater holdes uden for delingen. For det andet er der arv og gave m.v., hvor værdien ved modtagelsen kan holdes uden for delingen, i det omfang værdien er i behold. Og for det tredje er der det, som en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, hvor værdien på dette tidspunkt kan holdes uden for delingen, uanset om den er i behold på tidspunktet for delingen.

Hvis man i stedet vælger Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag til behandling af arv og gave, som er beskrevet i kapitel 6, vil det efter flertallets opfattelse være kompliceret at fastsætte begyndelsesformuen i de tilfælde, hvor en ægtefælle f.eks. inden ægteskabet har arvet en ejendom, der er behæftet med gæld, og derfor i kraft af Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag er brøkdelssæreje, således at en brøkdel svarende til gælden ved arvens modtagelse indgår i delingen. Hvis ejendommen er steget i værdi i tiden fra modtagelsen til ægteskabets indgåelse, vil der være en friværdi i ejendommen, hvoraf en brøkdel indgår i delingen og dermed i begyndelsesformuen, mens en anden brøkdel er særeje. Det medfører endvidere, at værdifald på ejendommen i tiden efter ægteskabets indgåelse vil medføre et fald i særejets værdi, men ikke et fald i begyndelsesformuen, som jo efter forslaget ikke behøver at være i behold.

Forslaget medfører således dels komplicerede beregninger – navnlig når der også skal tages højde for gæld – og dels, at modtageren af en arv i tilfælde af værdifald er bedre stillet, hvis arven ikke er særeje. Dette kan være vanskeligt at forklare for ægtefællerne.

Flertallet er opmærksomt på, at under to % af de ægtepagter, der indgik i advokat Ulrik Grønborgs ægtepagtsundersøgelse, som er nærmere omtalt i kapitel 6 afsnit 5.1., indeholdt et aftalt „aftrapningssæreje". Dette kan skyldes, at begrebet ikke fremgår af den gældende lovs § 28, og at denne ordning muligvis kun oprettes, hvis ægtefællerne udtrykkeligt efterspørger den, når de søger rådgivning hos en advokat. At ægtefæller, der ønsker særeje i en eller anden form og derfor i dag opretter ægtepagt, kun i begrænset omfang efterspørger „aftrapningssæreje", kan efter flertallets opfattelse endvidere ikke ses som udtryk for, at denne ordning ikke er hensigtsmæssig for de ægtefæller, der ikke opretter ægtepagt.

4.4.6.2. Svend Danielsens forslag

Efter flertallets opfattelse bør de legale regler om deling af ægtefællernes formue ved separation, skilsmisse og død være klare og enkle, således at ægtefællerne kan indrette sig efter dem og få et klart svar, hvis de søger rådgivning om, hvordan de er stillet ved ægteskabets ophør. Ægtefællerne har så mulighed for at aftale en anden retsstilling end de legale regler, hvis de ønsker det. Kun i undtagelsestilfælde bør der efter flertallets opfattelse anvendes skønsregler for at undgå et urimeligt resultat.

Svend Danielsens forslag medfører, at det i mange tilfælde, hvor en ægtefælle har indbragt værdier i ægteskabet eller har modtaget arv og gave fra tredjemand, vil være usikkert, hvordan en sag ved domstolene efter hans forslag til § 45 vil falde ud. Dette vil føre til flere tvister og kan føre til, at bodelingerne trækker ud, hvilket vil være såvel økonomisk som følelsesmæssigt belastende for de berørte parter. Blandt andet af procesøkonomiske grunde er det kun meget få sager om ægtefælleskifte, der når frem til landsretterne og Højesteret. Der vil derfor gå lang tid, før der foreligger et tilstrækkeligt antal domme fra de overordnede retter, til at retstilstanden efter skønsreglen i § 45 bliver lagt fast, og dette vil føre til øget retsusikkerhed.

Flertallet finder det endvidere betænkeligt, at reglen efter forslaget skal finde anvendelse straks, dvs. også for ægteskaber indgået før lovens ikrafttræden. Dette kan medføre, at den økonomisk svage part i et ægteskab kan få en væsentligt ringere retsstilling, end hvad den pågældende har måttet forvente efter regler, der var gældende, da ægteskabet blev indgået, og parterne dermed havde anledning til at søge rådgivning.

I forhold til Svend Danielsens omtale og vurdering af pensionsreformen fra 2007, bemærker flertallet, at Ægtefællepensionsudvalgets overvejelser, herunder såvel flertallets som mindretallets, er beskrevet i Ægtefællepensionsudvalgets betænkning nr. 1466 fra 2005, s. 17ff og s. 213ff.

Flertallet finder i øvrigt ikke anledning til at fremhæve særlige statistiske oplysninger, men skal henvise til den samlede gennemgang af det statistiske materiale i kapitel 4, navnlig i afsnit 2.3.

og 2.4. om befolkningens formue- og indkomstforhold. Beskrivelsen indeholder således helt nødvendige statistiske forbehold, ligesom en række data indgår i en større og dermed i en mere nuanceret sammenhæng.

4.4.7. Mindretallenes vurdering af flertallets forslag

Mindretallene finder anledning til nogle kritiske kommentarer om flertallets forslag. Vi finder ikke, at trinvis ligedelings-modellen indebærer den nødvendige afvejning af hensynet til begge ægtefæller. Det forekommer meget vidtgående, at såvel aktiver erhvervet under ægteskabet, som al opsparing af indtægterne og afkast af værdipapirer før ophørsdagen, vil være omfattet af den trinvise ligedeling. Flertallets regel vil f.eks. efter tre års ægteskab gælde halvdelen af alle erhvervelser i bred forstand under ægteskabet, uanset hvorledes ægtefællerne har indrettet sig økonomisk og arbejdsmæssigt. Vi er ikke tilhængere af så store automatiske fravigelser fra ligedelingsprincippet. Flertallet lægger efter vores vurdering for megen vægt på ægtefællernes uafhængighed og individualpolitiske hensyn med tilsidesættelse af ægtefællers samhørighed og familiepolitiske forhold.

Hvis f.eks. begge parter går ind i ægteskabet uden formue, manden er færdiguddannet og har en høj løn, mens hustruen fortsat er studerende og ikke har indtægter, vil en opsparing være foretaget af manden. Det samme gælder ofte, hvis hustruen i ægteskabets første år har været på barselsorlov eller har arbejdet på deltid på grund af børnepasning. Manden kan efter flertallets forslag forlods udtage en del af denne opsparing, selv om den er optjent under ægteskabet, mens opsparingen skal ligedeles efter mindretallets forslag.

Trinvis ligedelings-modellen indebærer, at det kan få stor betydning for en senere bodeling i anledning af separation eller skilsmisse inden 7 år, i hvis navn et aktiv er erhvervet under ægteskabet. Dette vil givetvis komme bag på mange ægtefæller og føre til mange urimelige resultater.

Modellen har kunnet aftales ved ægtepagt siden 1990, da det jo er en kombination af brøkdelssæreje og tidsbegrænset særeje. Ifølge en undersøgelse foretaget af advokat Ulrik Grønborg af 1536 ægtepagter var der kun i under 2 % af de undersøgte ægtepagter aftalt aftrapningssæreje, og det forekommer mindretallet meget betænkeligt at indføre en ny legal formueordning, som ingen eller kun meget få selv ville vælge[108].

Modellen med trinvise spring på 12,5 % for hver bryllupsdag, der passeres, kan i øvrigt opfordre til spekulation i valget af ophørsdag ved at trække en aktuel separations- eller skilsmisseanmodning til bryllupsdagen er passeret. Hvis f.eks. en mand med en formue på 5.110.000 kr. gifter sig med en hustru uden formue, stiger hustruens boslodskrav med 365.000 kr. hver gang en bryllupsdag passeres i de første 7 år. Hun kan med andre ord forøge sit boslodskrav med 365.000 kr. ved at vente med at indsende anmodning om separation til dagen efter bryllupsdagen frem for

108 TFA 2014, s. 168-174.

dagen før bryllupsdagen. Omvendt kan manden i de første 7 år spare 365.000 kr. ved at anmode om separation dagen før bryllupsdagen frem for dagen efter.

Mindretallet finder det ikke rimeligt, at den indbragte formue skal deles lige, når ægteskabet har varet 7 år eller mere. Det giver associationer til ansættelseskontrakter, hvor en løbende indsats belønnes. Hvis en mand med en formue på 5.110.000 kr. gifter sig med en hustru uden formue, og formuen er uforandret ved skilsmissen, vil hun efter 7 års ægteskab kunne gå ud af ægteskabet med 2.555.000 kr., hvilket svarer til en optjening på 1.000 kr. om dagen i 2.555 dage! Det bemærkes, at optjening af boslodskrav er skattefri.

Den opsparing, som et ægtepar foretager under ægteskabet, bør efter langt de flestes opfattelse være delingsformue, og dette bør gælde også i de ca. 40 % af alle ægteskaber, som opløses inden 7 år. Som nævnt nedenfor finder vi ikke, at flertallet løser problemet ved at lade den trinvise ligedeling begynde, når der er et forudgående samliv på fælles folkeregisteradresse i to år.

Det forekommer meget overraskende for mindretallet, at flertallet som legal regel lader den trinvise ligedeling begynde, hvis og når parret før ægteskabet har samlevet på fælles bopæl i to år. Dette forslag er en enestående nydannelse i dansk ægteskabsret. Dets § 45, stk. 2, stemmer f.eks. meget dårligt med ordene i lovudkastet § 42, stk.1, hvorefter en ægtefælle kan udtage alle pensionsrettigheder forlods, hvis „ægteskabet [har] været af kortere varighed". Også i bidragsreglen i ægteskabslovens § 50 lægges vægt på ægteskabets varighed. En legal særregel af den karakter, flertallet foreslår, bør efter vores opfattelse ikke indføres uden mere generelle overvejelse om samlivs betydning inden for ægteskabsretten. En nydannelse i flertallets retning på et isoleret område forekommer, med de vidtrækkende konsekvenser den vil have, ikke aktuel. Mindretallets løsning er ved vurderingen af, om en ægtefælle er urimeligt økonomisk stillet og derfor skal tilkendes kompensation efter lovudkastets § 54, at lægge vægt på et eventuelt forudgående samliv.

4.4.8. Personlige og uoverdragelige rettigheder

Udvalget foreslår som udgangspunkt ikke ændringer i den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 15, stk. 2, om personlige og uoverdragelige rettigheder. Se lovudkastets § 44. Det er ikke muligt at opregne og lovregulere alle de forskelligartede typer af uoverdragelige personlige rettigheder, hvor der kan være behov for at modificere udgangspunktet om ligedeling af ægtefællernes formuer.

Pensionsrettighederne, som er den praktisk langt mest betydelige gruppe af personlige og uoverdragelige rettigheder, er allerede undergivet en særskilt regulering, og disse rettigheder er ikke omfattet af udvalgets kommissorium. § 15, stk. 2, foreslås således uændret videreført i lovudkastets § 44.

4.4.9. Personskadeerstatning

Som beskrevet ovenfor under afsnit 2.1.2. er behandlingen af personskadeerstatninger efter erstatningsansvarsloven reguleret i erstatningsansvarslovens § 18, mens andre erstatninger,

herunder for arbejdsskader, patientskader m.v., behandles efter en analogi af § 18. Heller ikke behandlingen af forsikringsudbetalinger er i dag lovreguleret.

Udvalget finder, at alle disse erstatninger bør reguleres i den samme bestemmelse, og at dette bør ske i den lov, der i øvrigt regulerer ægtefællernes formueordning. Der henvises til lovudkastets § 43.

Udvalget er enig i hensynene bag den gældende regulering, hvorefter personskadeerstatninger kan holdes uden for delingen mellem ægtefæller ved separation og skilsmisse, og at længstlevendes erstatningsbeløb kan holdes uden for på et dødsboskifte. Der henvises til lovudkastets § 60, stk. 2. En erstatning for varigt mén eller erhvervsevnetab har til formål at kompensere skadelidte for dels manglende indtjeningsevne i årene fremover og dels for de ulemper, der er forbundet med skaden. Det forekommer derfor rimeligt, at erstatningen ikke skal deles med ægtefællen. Tilsvarende hensyn gælder udbetalinger fra ulykkesforsikringer, der erstatter de samme tab som efter erstatningsansvarsloven.

Efter erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2 og 3, er det erstatning og godtgørelse for blandt andet varigt mén, erhvervsevnetab, svie og smerte og tort, der kan holdes uden for delingen, mens erstatning for tabt arbejdsfortjeneste indgår i delingen. Baggrunden for denne sondring er, at de førstnævnte erstatninger og godtgørelser kompenserer for selve skaden på skadelidtes person, herunder den lidelse der er forbundet hermed, og for et fremtidigt indtægtstab. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste kompenserer derimod for et tab af indtægt, der allerede er lidt, når erstatningen udbetales, og denne indtægt ville være indgået i formuefællesskabet og dermed delingen ved separation eller skilsmisse.

Udvalget er enigt i denne sondring, men finder at bestemmelsen bør udbygges, således at alle erstatninger, godtgørelser og forsikringsudbetalinger som følge af personskade i form af erhvervsevnetab, varigt mén, svie og smerte, kritisk sygdom og tort holdes uden for delingen i det omfang, de er i behold. Det afgørende fællestræk ved disse udbetalinger er som nævnt, at de kompenserer for et fremtidigt indtægtstab eller for en mere ideel skade i form af fysisk eller psykisk lidelse eller integritetskrænkelse, som f.eks. ved voldtægt eller frihedsberøvelse.

Derimod bør erstatninger og godtgørelser, der, som eksempelvis erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, kompenserer for et allerede lidt indtægtstab, efter udvalgets opfattelse indgå i ligedelingen på samme måde som andre indtægter. Udvalget finder også, at dette bør gælde for godtgørelser, der ydes, selvom der ikke nødvendigvis er lidt et indtægtstab, men som har til formål at kompensere for et formodet indtægtstab. Dette gælder således f.eks. godtgørelse efter funktionærlovens § 2 a, godtgørelse for uberettiget afskedigelse, herunder godtgørelser efter ligebehandlingsloven ved f.eks. afskedigelse begrundet i graviditet, godtgørelser efter ligelønsloven, og godtgørelser for mangler ved ansættelsesbeviser. Det afgørende er, at der er tale om erstatninger og godtgørelser, der ydes i tilknytning til et ansættelsesforhold.

Godtgørelser for f.eks. overtrædelse af lov om etnisk ligebehandling eller ligestillingsloven, der vedrører krænkelser uden tilknytning til et ansættelsesforhold, herunder f.eks. afvisning ved et

diskotek som følge af etnisk oprindelse, har efter udvalgets opfattelse karakter af en kompensation for en krænkelse af mere ideel karakter og kan derfor ligestilles med tortgodtgørelse efter erstatningsansvarsloven, der holdes uden for delingen. Der vil dog typisk her være tale om så begrænsede beløb, at den praktiske betydning heraf vil være begrænset.

For så vidt angår erstatning for forsørgertab og godtgørelser til efterlevende efter erstatningsansvarsloven m.v., finder udvalget, at disse beløb bør ligestilles med arv og forsikringsudbetalinger m.v., der kommer til udbetaling til en ægtefælle fra tredjemand. Der henvises herom til betænkningens kapitel 6.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 43 og bemærkningerne hertil.

Et flertal (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen) udtaler:

Flertallet finder, at værdien af erstatnings- eller godtgørelsesbeløb bør kunne holdes uden for delingen efter samme regler, som efter udvalgets flertals forslag om arv og gave m.v. fra tredjemand, jf. flertallets forslag til lovudkastets § 26. Det bemærkes, at det flertal, der står bag trinvis ligedelings-modellen, ikke er det samme flertal, som flertallet bag forslaget vedrørende arv og gave. Se flertallets udformning af § 43.

Det er således værdien ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen, i det omfang værdien er i behold. Dette svarer i vidt omfang til gældende ret, idet kriterierne for at anse værdien for at være i behold dog i et vist omfang er lempet i forhold til gældende ret. Om hvornår værdien af arv og gave anses for at være i behold henvises til kapitel 6. Værdistigninger på et aktiv, der er erhvervet for en modtagen erstatning, og indtægter, f.eks. renter af et erstatningsbeløb, kan som efter gældende ret ikke holdes uden for delingen.

Flertallet finder endvidere, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som efter gældende ret, skal kunne holdes uden for delingen ved separation eller skilsmisse, og at længstlevendes erstatnings- og godtgørelsesbeløb ligeledes skal kunne holdes uden for delingen, hvis boet deles i længstlevendes levende live. Derimod skal førstafdødes erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som efter gældende ret, indgå i delingen. Det samme gælder længstlevendes erstatnings- og godtgørelsesbeløb, hvis et uskiftet bo skiftes ved længstlevendes død.

Et mindretal Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard udtaler:

I modsætning til flertallets opfattelse, hvorefter selve erstatningsbeløbet kan holdes uden for delingen, medmindre beløbet er forbrugt, er det mindretallets opfattelse, at erstatninger for

personskade og forsørgertab skal behandles som særeje på separations- eller skilsmisseskifte (skilsmissesæreje) og som særeje (fuldstændigt særeje), hvis den berettigede til erstatningen eller forsørgertabserstatningen bliver længstlevende. Afgår den berettigede derimod ved døden før sin ægtefælle, bør erstatningen indgå i ligedelingen. Der henvises til mindretallets udformning af § 43.

Det betyder, at ikke kun erstatningsbeløbet ikke deles på de nævnte skifter, men at det beløb, som udbetales, *i relation til surrogater og indtægter* på skiftet behandles på samme måde som anden delefritaget formue – dvs. *som* arv, gave m.v. jf. § 26 (mindretallets forslag), *som* særeje bestemt af gavegiver eller arvelader, jf. § 27 (mindretallets forslag), *som* særeje aftalt af ægtefællerne, *som* pensionsrettigheder m.v., der kan udtages forlods, *og som* båndlagt arv eller gave. Det medfører, at indtægter af og surrogater for erstatningen m.v. kan holdes uden for delingen, hvis personskaden på skiftet kan holdes udenfor. Det vil indebære en betydelig forenkling, at alle de midler, der ikke skal deles, så vidt muligt behandles ens. Det vil særlig være en forenkling, når disse midler sammenblandes, idet dette kan ske uden efterfølgende problemer med værdiansættelse, indtægter og surrogater.

Dertil kommer, at retspraksis viser, at modtagere af erstatninger meget ofte sammenblander disse midler med midler, der skal deles. Derved får mange modtagere meget svært ved at bevise, at erstatningerne er i behold. Retspraksis har forholdt sig meget strengt til at anse denne bevisbyrde for løftet. Endelig forbruges ofte store dele af erstatningerne løbende. Samlet er der derfor behov for en styrkelse af den erstatningsberettigedes stilling i forhold til gældende ret.

KAPITEL 6
ARV OG GAVE M.V. FRA TREDJEMAND

1. INDLEDNING

Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om, i hvilket omfang arv, gave og forsikrings- og pensionsydelser samt forsørgertabserstatninger, som en ægtefælle modtager fra tredjemand, skal indgå i delingen ved separation, skilsmisse eller død. Kapitlet indeholder herunder en beskrivelse af tredjemands muligheder for at bestemme, at arv, gave og forsikrings- og pensionsydelser m.v. skal være modtagerens særeje. Om de forskellige former for særeje henvises til beskrivelsen heraf i kapitel 7.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Retsvirkningslovens § 28 a – arv og gave

Retsvirkningslovens § 28 a giver en arvelader eller gavegiver adgang til at bestemme, at arven eller gaven skal være modtagerens særeje. § 28 a har følgende ordlyd:

*„**§ 28 a.** En gavegiver eller arvelader kan vedrørende gave eller arv, herunder tvangsarv, træffe tilsvarende bestemmelse som efter § 28. Bestemmelsen vedrørende arv skal træffes i et testamente."*

Bestemmelser om særeje ved gave skal træffes senest samtidigt med gaveløftet eller gavens overgivelse. Derudover gælder der ingen formkrav til gaver.

En bestemmelse om, at arveforskud skal være særeje, skal være truffet senest samtidig med, at arveforskuddet ydes. Det er ikke tilstrækkeligt, at det er bestemt i et testamente, at den arv, der ydes forskud på, skal være særeje.

En arvelader kan bestemme, at arv skal være særeje. Bestemmelsen skal træffes i et testamente. Det er tilstrækkeligt, at der foreligger en formløs testamentarisk bestemmelse herom, hvis der ikke foreligger indsigelser, jf. arvelovens § 79.

Arvelader og gavegiver kan bestemme de samme former for særeje, som ægtefællerne selv kan aftale efter § 28. Det vil sige, at arvelader kan bestemme, at arven skal være skilsmissesæreje, brøkdelssæreje, fuldstændigt særeje eller en form for kombinationssæreje. De forskellige former for særeje er nærmere beskrevet i betænkningens kapitel 7.

Ifølge arvelovens § 58, stk. 1, er båndlagt arv ægtefællebegunstigende kombinationssæreje, medmindre arvelader har bestemt andet, eller arvingen og dennes ægtefælle ved ægtepagt bestemmer, at arven skal være fuldstændigt særeje. En båndlagt arv bliver fuldstændigt særeje ved arvingens ægtefælles død.

Har en arvelader eller gavegiver bestemt, at arven eller gaven skal være særeje, kan modtageren og dennes ægtefælle ifølge retsvirkningslovens § 28 b, stk. 2, ikke aftale noget, der strider mod særejebestemmelsen. Har arvelader således f.eks. bestemt, at en arv skal være fuldstændigt særeje, kan arvingen og dennes ægtefælle ikke ved ægtepagt aftale, at arven skal være f.eks. fællesejeje eller ægtefællebegunstigende kombinationssæreje.

Arvelader eller gavegiver kan bestemme, at modtageren og dennes ægtefælle skal kunne ændre arveladers bestemmelse, og der kan fastsættes betingelser herfor. En arvelader kan således f.eks. i testamentet bestemme, at arven skal være modtagerens fuldstændige særeje, men at modtageren og dennes ægtefælle kan aftale, at arven i stedet skal være ægtefællebegunstigende kombinationssæreje, forudsat at ægteskabet på det tidspunkt, hvor modtageren og ægtefællen indgår en sådan aftale, har varet mindst 10 år.

Ovenstående gælder, uanset om ægtefællen havde modtaget arven eller gaven inden ægteskabet, og uanset om testamentet eller gavebrevet var oprettet inden ægteskabet.

Som nævnt ovenfor er formkravene ved bestemmelse om, at arv og gave skal være særeje, beskedne. Dette betyder, at sådanne bestemmelser ikke offentliggøres, og at den anden ægtefælle derfor ikke altid er bekendt med særejebestemmelserne. Der kan derfor opstå situationer, hvor det ved separation, skilsmisse eller død kommer bag på en ægtefælle, at de væsentligste aktiver i boet, som førstafdøde ægtefælle havde arvet fra sine forældre, ved testamente var gjort til særeje for førstafdøde.

2.1.1. Delarv – delgave

Det har i teori og praksis givet anledning til diskussion, i hvilket omfang tredjemand kan træffe bestemmelse om særeje for et aktiv, når kun en del af det overdragne aktivs værdi udgør arven eller gaven. Problemet opstår navnlig i relation til fast ejendom, der overdrages som gave, og hvor gavemodtager betaler et delvist vederlag med fællesejemidler og/eller overtager prioritetsgæld i ejendommen. Tilsvarende situationer kan opstå, når en person arver et aktiv, der er behæftet med gæld, og eventuelt tillige skal betale et beløb – med fællesejemidler – til dødsboet, fordi aktivets værdi overstiger den pågældendes arv.

Højesteret har i flere afgørelser fra før særejereformen i 1990 (se kapitel 7) taget stilling til situationer, hvor en ejendom er overdraget som gave, og hvor modtageren har overtaget gæld i ejendommen og eventuelt andre forpligtelser.

UfR 1984.564 H: H modtog i 1965 fra sin mor en landbrugsejendom til en værdi af 248.735 kr., hvoraf 127.127,28 kr. eller 51,1 % var en gave, mens resten udgjorde overtagelse af pantegæld, modregning med udgifter til ejendommens forbedring, en livsvarig livrente til forældrene samt pantebreve udstedt til H's søskende. H's mor havde bestemt, at ejendommen skulle være H's særeje. Ved H's død i 1978 opstod der tvist mellem H's ægtefælle M og Skatteministeriet om, hvorvidt hele ejendommen eller kun en del heraf var H's særeje. På daværende tidspunkt skulle der betales arveafgift af arv fra en ægtefælle. Højesteret udtalte, at der med overdragelsen af ejendommen utvivlsomt havde været forbundet et så væsentligt gavemoment, at ejendommen i sin helhed var særeje.

UfR 1987.763 H: M's forældre overdrog i 1978 deres landbrugsejendom til en værdi af 1.526.300 kr. til ham som særeje, idet 208.729 kr. eller 13,67 % var en gave, mens resten udgjordes af overtagelse af lån, optagelse af nyt lån, der blev udbetalt til forældrene som vederlag, og en livsvarig boligret for forældrene, der var henholdsvis 50 og 55 år gamle. Umiddelbart efter blev M gift med H, og efter at M og H i 1984 var blevet separeret, opstod der tvist om, hvorvidt hele ejendommen var M's særeje. Landsrettens flertal fandt, at overdragelsen af landbrugsejendommen indeholdt et så betydeligt gavemoment, at hele ejendommen måtte anses som særeje. Flertallet lagde vægt på, at gaven absolut set var af betydelig værdi, at det måtte anses for godtgjort, at en gave af den omhandlede størrelse var tilstrækkelig til, at M kunne erhverve ejendomsretten over ejendommen og til at give ham grundlag for at drive landbrug som erhverv. Der blev tillige henset til givernes særlige interesse i, at ejendommen blev M's særeje. Højesteret tiltrådte, at overdragelsen af landbrugsejendommen til M efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder indeholdt et så betydeligt gavemoment, at hele ejendommen måtte anses som hans særeje.

Tilsvarende sager har ikke været forelagt Højesteret siden særejereformen i 1989.

Højesteret har ikke taget stilling til tilfælde, hvor modtageren af arven eller gaven har betalt et kontant vederlag med fællesejemidler. Et tilfælde, hvor en – ubehæftet – sommerhusejendom blev erhvervet dels med særeje- og dels med fællesejemidler har imidlertid foreligget for landsretten.

TFA 2007.284 Ø: H havde arvet 1/5 af et sommerhus som sit særeje. Senere købte H 2/5 af sommerhuset af sine halvbrødre, hvor en ikke uvæsentlig del af købesummen var særejemidler og 1/5 af sin mor ved udstedelse af gældsbrev. Endelig købte hun 1/5 af sin søster for provenuet ved salg af en ejendom, der var fælleseje. H påstod, at sommerhuset i sin helhed var særeje. Byretten fandt, ud fra en samlet vurdering, „at halvdelen af [sommerhuset] må anses for erhvervet for fællesbomidler, således at ejendommen må anses for at tilhøre fællesboet for så vidt angår halvdelen, og H's særbo for så vidt angår den anden halvdel". Landsretten stadfæstede byrettens dom.

Der er i teorien uenighed om, hvorvidt retstilstanden er ændret som følge af særejereformen, der har indført brøkdelssæreje som en mulig særejeform.

Det ene synspunkt er, at retstilstanden er uændret i forhold til højesteretsdommene. Retstilstanden kan herefter opsummeres således, at hvis gavemomentet er tilstrækkeligt stort, formentlig på ca. 20 % eller mere, kan giveren bestemme særeje for hele aktivet. Er gavemomentet relativt lille, måske under 10 %, er giveren afskåret fra at bestemme særeje. Og er gavemomentet i intervallet fra ca. 10 % til ca. 20 %, må det bero på en konkret vurdering, hvori indgår, om gavemomentet absolut set er betydeligt, hvordan overdragelsessummen berigtiges, og hvor stor usikkerhed der er om prisfastsættelsen m.v. Er aktivet særeje, og indskydes der senere fællesejemidler i aktivet, opstår der et vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23. Tilsvarende gælder, hvis der ved overdragelsen betales et vederlag med fællesejemidler, der er mindre end gavemomentet.

Eksempel 1: M modtager en fast ejendom som gave fra sine forældre, der har truffet bestemmelse om særeje. Ejendommen er 1 mio. kr. værd. M overtager gæld for 700.000 kr. og betaler et kontant vederlag på 50.000 kr. med fællesejemidler. Da M og H senere skal skilles, er ejendommens værdi steget til 2 mio. kr., og gælden er med fællesejemidler nedbragt med 200.000 kr. til 500.000 kr. Hele ejendommen er M´s særeje, og særejets værdi er således 1.5 mio. kr., men H har et vederlagskrav på som udgangspunkt 250.000 kr., der dog skønsmæssigt kan fastsættes højere, idet der kan tages højde for værdistigningen på ejendommen. M's særeje er således som udgangspunkt netto 1.250.000 kr.

Det andet synspunkt er, at når et aktiv overdrages delvist som gave og delvist ved vederlag med fællesejemidler og/eller ved overtagelse af gæld, opstår der et anpartssæreje, således at kun den brøkdel af aktivet, der svarer til gavemomentet, bliver særeje, og resten fælleseje, forudsat at modtagerens formue i øvrigt er fælleseje.

Eksempel 2: Samme forhold som i eksemplet ovenfor, men anpartssærejekonstruktionen medfører, at alene ¼ af ejendommen bliver særeje (gaveelementet på 250.000 kr. set i forhold til værdien på 1 mio. kr.). Samtidig bliver hele gælden fælleseje. Ved skilsmisse er M's nettosæreje således alene 500.000 kr., mens fællesejet netto udgør 1 mio. kr. Særejeindskuddet på 250.000 kr. har da medført et særeje på 500.000 kr., og fællesejeindskuddene på 250.000 kr. har medført et fælleseje på 1 mio. kr.

Det er usikkert, hvordan anpartssærejekonstruktionen skal anvendes, hvis ejendommen falder i værdi.

Eksempel 3: Samme forhold som i ovenstående eksempel, men nu er ejendommen faldet i værdi ved skilsmissen til kun 800.000 kr. Hvis hele gælden er fælleseje, og ¼ af ejendommen er særeje, bliver fællesejet i så fald negativt.

Tilsvarende problemer kan opstå, hvis arv eller gave, der er særeje, består af penge, og pengene anvendes til delvis betaling for f.eks. en fast ejendom. Problemstillingen med sammenblanding af særeje og fælleseje og overvejelserne om anpartssærejekonstruktionen er tillige beskrevet i kapitel 7.

2.2. Forsikrings- og pensionsydelser m.v.

Med hjemmel i forsikringsaftalelovens § 103, stk. 2, og pensionsopsparingslovens § 3, stk. 2, kan forsikringstageren eller pensionsopspareren bestemme, at forsikringssummen og de opsparede pensionsmidler skal være den begunstigedes særeje. En bestemmelse om særeje skal meddeles skriftligt til selskabet, jf. bestemmelsernes stk. 1, eller træffes ved testamente.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

Reglerne i retsvirkningsloven om tredjemandsbestemt særeje fandtes også i 1918-udkastet, hvor det som begrundelse for reglerne alene anførtes, at man fastholder de nugældende regler om, at den tredjemand, fra hvem ægtefællerne får noget som arv eller gave, skal kunne gøre arven eller gaven til særeje.

Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog ikke ændringer i reglerne om tredjemandsbestemt særeje.

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog som beskrevet i betænkningens kapitel 3 indførelse af muligheden for at aftale skilsmissesæreje. Som konsekvens heraf foreslog udvalget, at også tredjemand skulle kunne bestemme, at arv eller gave skulle være enten skilsmissesæreje eller fuldstændigt særeje, og at bestemmelsen kunne træffes med henblik på en af ægtefællernes død. Udvalget foretog en undersøgelse af i alt 1.783 testamenter oprettet i 1970, hvoraf der var særejeklausuler i godt 31 %. Under hensyn til, at der således var et udbredt ønske om, at tredjemand kan bestemme, at ejendele, han eller hun forærer eller testamenterer bort, skal være særeje, fandt udvalget det rimeligt, at tredjemand fortsat skulle kunne fastsætte bestemmelse om delingsforholdet også for tvangsarv.

Ved særejereformen i 1990 blev reglerne om tredjemandsbestemt særeje som foreslået af Ægteskabsudvalget af 1969 ændret, således at tredjemand kunne træffe bestemmelse om de samme former for særeje, som ægtefællerne efter reformen fik adgang til at aftale. Forarbejderne til særejereformen indeholder ikke nærmere overvejelser om tredjemandsbestemt særeje, bortset fra overvejelser om fortolkningen af bestemmelser om særeje i testamenter og gavebreve oprettet før lovændringen.

4. FREMMED RET

4.1. Norge

Reglen i den norske ekteskapslovens § 59 om skævdeling omfatter også arv og gave fra tredjemand. Det indebærer, at formue, som klart kan føres tilbage til midler, som en ægtefælle har modtaget som arv eller gave fra tredjemand, som udgangspunkt kan holdes uden for bodelingen.

Skævdelingsreglen i § 59 og mulighederne for skønsmæssigt at fravige den i tilfælde, hvor skævdeling vil være urimelig, er nærmere beskrevet i kapitel 5, afsnit 3.1.1.

Også efter norsk ret kan en arvelader eller gavegiver bestemme, at det modtagne skal være særeje, og der kan træffes bestemmelse om de samme former for særeje, som ægtefællerne selv kan aftale. De norske regler om særeje er nærmere beskrevet i kapitel 7.

En bestemmelse om særeje kan ikke ændres af ægtefællerne, medmindre det fremgår af testamentet eller gavebrevet, eller er klart forudsat[109].

Som i Danmark har det i Norge været diskuteret, hvad der gælder ved sammenblanding af midler fra arv og gave med midler, der skal deles, og heller ikke i Norge er der enighed om, hvordan denne situation skal løses. I en afgørelse fra 2010 har lagmannsretten[110] (svarende til landsretten i Danmark) taget stilling til et tilfælde, hvor en hytte blev overdraget som delgave. I denne sag blev en hytte til en værdi af 600.000 kr. i 1989 overdraget fra forældrene til A, der betalte en kontant købesum på 231.125 kr., der blev tilvejebragt ved optagelse af et banklån med en oprindelig rente på 19 %. Renteudgifterne blev betalt af fællesejet. Endvidere fik forældrene en brugsret, der ved overdragelsen blev værdiansat til 175.080 kr. Forældrene bestemte, at hytten skulle være A's særeje. A blev separeret fra sin ægtefælle i 2008, hvorefter der opstod en konflikt om, hvorvidt hytten eller kun en del af den var særeje. Lagmannsretten nåede frem til, at 32,2 % af hytten var særeje og resten fælleseje.

4.2. Sverige

Den svenske äktenskapsbalken indeholder ikke særlige regler om delingen af arv og gave, når arvelader eller gavegiver ikke har truffet bestemmelse herom. Reglerne om skævdeling ved kortvarige ægteskaber („jämkning"), som er beskrevet i kapitel 5, afsnit 3.2., omfatter således også formue, som ægtefællerne har modtaget ved arv og gave.

Efter 12 kap., 2 § kan en længstlevende ægtefælle endvidere, som beskrevet i kapitel 5, vælge at beholde sin formue, herunder arv og gave, uden at dele med førstafdødes arvinger.

Også efter svensk ret kan arvelader eller gavegiver bestemme, at det modtagne skal være særeje, og modtageren og dennes ægtefælle kan ikke træffe bestemmelse, der strider herimod.

4.3. Tyskland

Efter de tyske regler om Zugewinngemeinschaft, som er beskrevet i kapitel 5, lægges værdien ved modtagelsen af det, som en ægtefælle modtager under ægteskabet som arv eller gave fra

109 Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten 2011, (7. udg.), s. 214-216.
110 Agder lagmannsrets dom af 25. marts 2010 LA-2009-176105.

tredjemand, til startformuen, således at dette beløb kan holdes uden for bodelingen. Det er uden betydning, om det modtagne er i behold på tidspunktet for bodelingen.

Eksempel: M ejer ved ægteskabets indgåelse en formue på 1 mio. kr., og H ejer intet. M arver herefter en fast ejendom fra sine forældre. Ejendommen er ved modtagelsen 2 mio. kr. værd. H arver en bil til en værdi af 200.000 kr. Da ægtefællerne skal skilles, er M's formue 5 mio. kr., heraf udgør værdien af den arvede ejendom 3 mio. kr. H's formue er 1 mio. kr., heraf udgør værdien af bilen 50.000 kr. M kan holde 3 mio. kr. uden for delingen (hans formue ved ægteskabets indgåelse med tillæg af værdien af arven ved modtagelsen). H kan holde 200.000 kr. uden for delingen, svarende til værdien af hendes arv ved modtagelsen. M's formueforøgelse på 2 mio. kr. og H's på 800.000 kr. skal ligedeles. Det er uden betydning for, hvad ægtefællerne kan holde uden for ligedelingen, at M's arv er steget i værdi og H's faldet.

Der er ikke efter tysk ret adgang til, at tredjemand kan bestemme, at arv eller gave skal være særeje. Tredjemand kan derfor ikke træffe bestemmelse om, at værdistigninger på et arvet aktiv eller indtægter heraf skal holdes uden for delingen mellem ægtefællerne.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Befolkningens holdning

Som beskrevet i kapitel 4 har udvalget fået foretaget en interviewundersøgelse med henblik på at belyse befolkningens syn på deling af formuer ved separation og skilsmisse. På spørgsmålet om, hvordan en arv eller gave skal deles ved skilsmisse, svarede 28 %, at der skal ske ligedeling, mens 47 % svarede, at modtageren skal beholde arven eller gaven, og 19 % svarede, at det afhænger af ægteskabets varighed. Flere mænd (33 %) end kvinder (24 %) går ind for ligedeling af arv og gave, og tilslutningen til ligedeling stiger med alderen. Gifte personer er mere tilbøjelige end ugifte og fraskilte til at gå ind for ligedeling, og tilslutningen til ligedeling stiger med ægteskabets varighed.

I den befolkningsundersøgelse, som blev gennemført af Danske FAMILIEadvokater, og som også er beskrevet i kapitel 4, svarede 33 %, at arv og gave bør ligedeles, mens 60 % mente, at det bør holdes uden for bodelingen.

På trods af dette udbredte ønske om at holde arv og gave uden for bodelingen ved separation og skilsmisse, oprettes der ikke mange ægtepagter herom. Ægtepagt forudsætter, at arvelader eller gavegiver ikke selv har bestemt noget herom, og at ægtefællerne selv tager initiativet til at få oprettet en ægtepagt. Af de ægtepagter, der blev undersøgt til brug for udvalgets arbejde, jf. kapitel 4, var det således kun 5,1 %, der gik ud på særeje om arv og gave. Hertil kommer 1,7 %, der gik ud på, at alt, hvad ægtefællerne ejede ved ægteskabets indgåelse, og alt, hvad de erhverver under ægteskabet ved arv og gave, skal være særeje.

Der er foretaget flere advokatundersøgelser af særejeklausuler i testamenter ved gennemgange af testamentsønsker, idet der udsendtes spørgeskemaer til personer, som rettede henvendelse til advokat med ønske om at oprette testamente.

Advokaterne Jørgen U. Grønborg og Ulrik Grønborg har gennemgået 1.000 henvendelser i 2008-2009. Dengang ønskede 65,6 % af opretterne en særejeklausul. 27,7 % ønskede kombinationssæreje, 8,9 % fuldstændigt særeje. 29 % ønskede fuldstændigt særeje med succession. En tredjedel af alle testatorerne ønskede ikke en bestemmelse om, at modtageren og denne ægtefælle ved ægtepagt kunne ophæve særejebestemmelsen[111].

Den næste undersøgelse er foretaget af advokat Ulrik Grønborg. Den omfattede 3.000 henvendelser i 2011-2012. Nu ønskede 66,2 % en særejeklausul. Mere konkret ønskede 25,8 % kombinationssæreje og 30,1 % fuldstændigt særeje med succession. Særejeformen „fuldstændigt særeje" uden klausul om succession var den mindst populære i begge undersøgelser med 10,4 % i den seneste. „Fuldstændigt særeje med succession" var mere populær blandt de 60-69 årige end blandt de øvrige aldersgrupper. 37,8 % af svarerne i denne aldersgruppe ønskede denne særejeform. Blandt de yngre aldersgrupper var „ægtefællebegunstigende kombinationssæreje" den meste populære at indsætte i testamentet[112].

Det bemærkes, at der i 2013 blev oprettet ca. 27.000 notartestamenter.

5.2. Udvalgets overvejelser

5.2.1. Generelle betragtninger

Som beskrevet i kapitel 5 om den legale formueordning er der efter udvalgets opfattelse mange fordele ved at bevare formuefællesskabet som legal formueordning. Det er velkendt for de fleste, at ægtefællernes formuer skal ligedeles ved separation eller skilsmisse, og ægtefællerne kan indrette sig i tillid hertil eller aftale en anden ordning. Er begge ægtefæller solvente, er det uden betydning for den kvantitative deling, hvem der ejer hvad, og det er derfor ikke et problem, at ægtefællerne ofte vil have blandet deres formuer sammen, og at de måske, som Danske FAMILIE-advokaters undersøgelse viser, er af den fejlagtige opfattelse, at de ejer alt i lige sameje.

Udvalget har derfor overvejet, om den gældende formueordning bør opretholdes også for arv og gave med de modifikationer, som henholdsvis udvalgets flertal og mindretal har foreslået i betænkningens kapitel 5.

111 Se Jørgen Ulrik Grønborg og Ulrik Grønborg: „Særejeklausuler i testamenter", i Familieret og engagement: Hilsener til Svend Danielsen (2009) s. 127-33.

112 Se Ulrik Grønborg: „Testamentsmønstre", i TFA 2014 s. 168-75, særligt s.173-75.

For så vidt angår arv og gave viser både den befolkningsundersøgelse, som udvalget har fået foretaget, og den undersøgelse, der er foretaget af Danske FAMILIEadvokater, imidlertid, at der i befolkningen er et betydeligt flertal, der ønsker, at arv og gave skal holdes uden for delingen.

Endvidere medfører de mange bestemmelser om særeje i testamenter, at arv i mange ægteskaber vil være særeje, uanset om ægtefællerne ønsker dette eller ikke.

Som anført er der ikke mange ægtefæller, der selv aftaler, at arv og gave skal være særeje. Hvis den gældende ordning bevares, vil delingen af arv og gave således i de fleste tilfælde afhænge af, hvad ægtefællernes forældre (og andre de måtte have arvet eller modtaget gaver fra) har bestemt.

Om der ved testamente træffes bestemmelse om, at arv skal være særeje, afhænger formentlig typisk af, om arveladeren af andre grunde føler et behov for at oprette testamente og i den forbindelse får vejledning om muligheden for at bestemme særeje.

Hvis den gældende ordning opretholdes, vil der således være en del ægtepar, hvor den enes arv er særeje som følge af en testamentsbestemmelse, mens den andens vil indgå i delingen. Dette vil formentlig ofte ikke være udtryk for et bevidst valg, hverken for ægtefællerne eller den arvelader, der ikke har valgt særeje. Derimod vil det formentlig ofte skyldes, at den ene ægtefælles forældre havde behov for at oprette testamente af andre grunde, f.eks. fordi de var skilt og havde nye ægtefæller og særbørn, mens den anden ægtefælles forældre var gift med hinanden og kun havde fælles børn og derfor ikke fandt behov for at oprette testamente.

At den ene ægtefælle skal dele sin arv ved separation eller skilsmisse, mens den anden kan beholde sin, uden at dette er aftalt eller overvejet på forhånd, vil formentlig blive opfattet som urimeligt.

På denne baggrund finder udvalget, bortset fra Svend Danielsen, at der bør indføres en legal ordning, hvor arv og gave i et vist omfang kan holdes uden for delingen. Der er imidlertid ikke enighed om, hvordan en sådan ordning bør udformes. De forskellige holdninger hertil er beskrevet nedenfor.

Herefter er det overvejet, i hvilket omfang arv eller gave skal kunne holdes uden for delingen. Det er overvejet, om arv og gave bør være særeje med de retsvirkninger der følger heraf, således at værdistigninger på et modtaget aktiv, hvad der træder i stedet for aktivet, og indtægter heraf også er særeje. Der er også overvejet en ordning inspireret af det tyske Zugewinngemeinschaft, hvor det er arvens værdi ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen, og ikke eventuelle værdistigninger.

Udvalget har delt sig i et flertal og flere mindretal. Et mindretal (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) er enige på enkelte punkter. Men dette mindretal er også uenige

på flere punkter, hvor Jørgen U. Grønborg sammen med Kirsten Reimers-Lund består af ét mindretal og Irene Nørgaard af et andet mindretal. Svend Danielsen ønsker ikke, at der indføres legale regler om arv og gave m.v. og udgør det sidste mindretal.

5.2.2. Flertallets forslag

I de følgende afsnit (5.2.2.1, 5.2.2.2. og 5.2.2.3.) beskrives udvalgets flertals (Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen og Dorrit Sylvest Nielsen) forslag til behandlingen af arv og gave ved deling som følge af separation og skilsmisse og til arveladers og gavegivers adgang til at træffe bestemmelse om, i hvilket omfang det modtagne skal indgå i delingen med modtagerens ægtefælle. I afsnit 5.2.3. og 5.2.4. findes mindretalsudtalelserne. I afsnit 5.2.5. fremgår flertallets bemærkninger til mindretalsudtalelserne. I afsnit 5.2.6. beskrives ægtefællernes adgang til selv at fravige den legale ordning, som foreslås vedrørende arv og gave. I afsnit 5.2.7. beskrives udvalgets forslag til retsstillingen ved en ægtefælles død for de tilfælde, hvor hverken arvelader eller gavegiver eller ægtefællerne selv har truffet bestemmelse om, i hvilket omfang arv og gave skal indgå i delingen. I afsnit 5.2.8. beskrives retsstillingen for så vidt angår forsikrings- og pensionsydelser samt forsørgertabserstatninger m.v., der udbetales til en ægtefælle fra tredjemand.

5.2.2.1. I hvilket omfang skal arv og gave kunne holdes uden for delingen ved separation og skilsmisse?

Efter flertallets opfattelse har en ordning, hvor arv og gave automatisk er særeje, en række ulemper.

For det første vil en person, der planlægger ægteskab, ikke nødvendigvis være klar over, at en betydelig del af den anden ægtefælles formue stammer fra arv eller gave og derfor ikke skal deles ved ægteskabets ophør. For mange kommende ægtefæller ligger tanken om at oprette ægtepagt formentlig fjernt, eller det kan være vanskeligt at bringe spørgsmålet op af frygt for, at det bliver opfattet som mistillid til den anden. Hvis man gifter sig med en person, der har en betydelig formue, og denne ikke selv foreslår særeje, vil man formentlig være utilbøjelig til selv at foreslå dette. Det kan derfor ved en skilsmisse komme bag på den ene af ægtefællerne, at den anden ægtefælles formue i vidt omfang ikke skal deles, fordi den stammer fra arv og gave, som arvelader og gavegiver har gjort til særeje, mens ens egen formue skal deles.

Flertallet har overvejet at løse dette problem ved at indføre en pligt til ved ægteskabets indgåelse at oplyse, om man har formue, der er særeje, fordi det er modtaget som arv og gave. En sådan pligt vil imidlertid vanskeligt kunne sanktioneres. Virkningen af manglende oplysning kunne i givet fald ikke være, at særejet bortfaldt, da ægtefællerne jo netop ikke kan tilsidesætte tredjemands bestemmelse herom.

Et andet problem ved en særejeordning for arv og gave er efter flertallets opfattelse, at arvelader eller gavegiver efter gældende ret kan komme til at bestemme over langt større værdier end selve arvens eller gavens værdi ved modtagelsen. Hvis arven eller gaven består af en fast ejen-

dom behæftet med gæld eller i penge, der anvendes som udbetaling på en ejendom, og ægtefællerne i øvrigt har delingsformue, vil alle udgifter til vedligeholdelse af ejendommen og betaling af renter og afdrag på gæld blive afholdt af delingsformuen. Det vil endvidere ofte forekomme, at den anden ægtefælle af egne midler betaler udgifter vedrørende ejendommen. Medmindre anpartssærejekonstruktionen kan anvendes, hvilket ikke har støtte i hidtidig retspraksis, bliver hele ejendommen imidlertid særeje. Ejeren af ejendommen vil derfor ved ægteskabets ophør kunne holde hele ejendommen inklusiv eventuelle værdistigninger uden for delingen, og i det omfang, der er afdraget gæld eller betalt forbedringer med fællesejemidler, må den anden ægtefælle gøre et reguleringskrav gældende, hvilket kan nødvendiggøre en omkostningstung sag ved skifteretten. Hvis den anden ægtefælle af sin egen formue har betalt af på gæld i ejendommen eller betalt for forbedringer, vil det påhvile denne eventuelt under en retssag at godtgøre, at betalingerne ikke udgjorde forsørgelse, og at vedkommende derfor har ret til at få pengene tilbage.

Eksemplerne ovenfor i afsnit 2.1.1. om delarv og delgave illustrerer, hvilke problemer der kan opstå i praksis.

Som beskrevet i kapitel 7 finder udvalgets flertal ikke, at brøkdelssærejekonstruktionen i den situation er en hensigtsmæssig ordning.

Arv tilfalder ofte personer i 40 til 60 års alderen, der normalt allerede har en vis formue, og som ofte har været gift i en længere årrække. Har arvingen og dennes ægtefælle delingsformue, vil de formentlig ofte have fælles økonomi, og arven vil derfor blive blandet sammen med ikke bare arvingens delingsformue, men også arvingens ægtefælles formue. Det vil være tilfældigt, om en arv blev brugt til f.eks. udbetalingen på et sommerhus, der derfor bliver særeje, og som stiger i værdi, eller i stedet til en ny bil, der ved skilsmissen er uden større værdi, eller til almindeligt forbrug. Den ægtefælle, der har været bedst til at gemme dokumentation for, hvad penge er brugt til, og til at holde sin arv adskilt fra sin øvrige formue, vil endvidere være bedre stillet end den anden.

Forældre giver ofte gaver til deres børn, mens de er unge og under uddannelse, eller når de skal etablere sig på boligmarkedet. Hvis gaverne anvendes til forbrug, har dette ikke betydning for delingen ved en eventuel skilsmisse. Hvis derimod en gave anvendes til udbetaling på en ejendom, vil det kunne medføre, at hele ejendommen eller modtagerens andel af ejendommen bliver særeje, uden at modtageren og dennes ægtefælle nærmere har overvejet konsekvenserne heraf. Det vil endvidere her have afgørende betydning for retsstillingen, om udbetalingen stammer fra et lån fra forældrene eller fra en gave, hvilket parterne ikke altid vil have gjort sig klart. Problemstillingen illustreres f.eks. af dommen i TFA 2010.600 V, hvor M købte anparter i en revisionsvirksomhed for et beløb, som forældrene havde givet ham med en særejeklausul, og hvor H forklarede, at hun troede, der var tale om et lån. Om det oprindelige beløb på 275.000 kr. fra forældrene var en gave eller et lån var således afgørende for, om M's anparter i virksomheden til en betydelig værdi skulle deles med H.

Hvis der indføres en ordning, hvor arv og gave automatisk er særeje, vil det efter flertallets opfattelse ofte bero på tilfældigheder, om en ægtefælle kan holde et væsentligt større beløb eller et væsentligt mindre beløb uden for delingen end værdien af arven eller gaven ved modtagelsen. Dette kan i en række tilfælde efter flertallets opfattelse føre til resultater, der bliver opfattet som urimelige.

Flertallet har på denne baggrund overvejet en ordning som den tyske, hvorefter det er værdien af arven eller gaven ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen. Flertallet finder det imidlertid ikke rimeligt, at modtageren – som det er muligt efter den tyske ordning – kan forbruge sin arv og gave og trods dette holde et beløb svarende til det modtagne uden for delingen. Det forekommer heller ikke rimeligt, at modtageren kan holde f.eks. værdien af en modtaget ejendom på modtagelsestidspunktet uden for delingen, selvom ejendommen er væsentligt mindre værd på tidspunktet for delingen.

Udvalgets flertal foreslår på den baggrund en ordning, hvorefter modtageren af arv eller gave ved en senere deling af ægtefællernes formuer kan holde et beløb svarende til værdien ved modtagelsen af arven eller gaven uden for delingen i det omfang, værdien af arven eller gaven er i behold. Dette indebærer, at værdistigninger på arven eller gaven ikke holdes uden for delingen. På samme måde indgår indtægter af arven eller gaven i delingen. Er arven eller gaven faldet i værdi, er det kun værdien på ophørsdagen, der kan holdes uden for delingen.

Den foreslåede ordning gælder, uanset om ægtefællen har modtaget arven eller gaven inden ægteskabet, og uanset om testamentet eller gavebrevet er oprettet inden ægteskabet.

Arv og gave består ofte af penge (samt indbo uden større økonomisk værdi). Når det modtagne består af penge, finder udvalgets flertal det rimeligt, at modtageren alene kan holde det beløb, der er modtaget, uden for delingen, også selv om pengene måtte være investeret i et aktiv, der stiger i værdi.

I de tilfælde, hvor arv eller gave består af fast ejendom, vil ejendommen ofte være behæftet med gæld, som modtageren overtager. Hvis modtageren er gift og har delingsformue, vil udgifterne ved ejendommen, herunder renter og afdrag på gæld, blive betalt med delingsformue og i mange tilfælde også med den anden ægtefælles midler. Det vil endvidere ofte forekomme, at den, der har modtaget en ejendom som arv, har betalt et beløb af delingsformuemidler til sine medarvinger for at kunne udtage ejendommen. Også boafgift og omkostninger ved bobehandlingen kan være betalt med delingsformuemidler, hvis modtageren ikke i øvrigt har særeje. Også i disse tilfælde finder flertallet, at en ordning, hvorefter modtageren højst kan holde et beløb uden for delingen svarende til nettoværdien af arven eller gaven ved modtagelsen, er en rimelig og enkel ordning. Ønsker ægtefællerne, at den ægtefælle, der har arvet en ejendom, skal kunne holde ejendommen inklusiv værdistigningen helt ude af en eventuel kommende deling, kan de aftale dette ved ægtepagt.

Flertallet er opmærksomt på, at det kan forekomme urimeligt, at en ægtefælle, der har arvet et værdifuldt ubehæftet aktiv, f.eks. en fast ejendom eller en malerisamling, ved en eventuel skilsmisse skal betale halvdelen af en værdistigning til den anden ægtefælle for at kunne beholde det arvede aktiv, der kan have betydelig affektionsværdi. Efter udvalgets flertals opfattelse udgør disse tilfælde et klart mindretal i forhold til det store antal ægteskaber, hvor en eller begge ægtefæller har modtaget arv eller gave, og hvor der er behov for en enkel og rimelig ordning.

At indføre en særregel for sådanne tilfælde vil efter udvalgets flertals opfattelse gøre reglerne unødigt komplicerede, og det vil være vanskeligt at udpege netop de tilfælde, hvor arven udgør et aktiv, der klart er adskilt fra den øvrige formue, og hvor deling vil kunne forekomme urimelig. Den af udvalgets flertal foreslåede ordning for, i hvilket omfang arv og gave skal deles, skal derfor gælde uanset arvens eller gavens karakter, og det må være op til ægtefællerne at aftale en anden løsning, hvis de ønsker dette.

Efter flertallets forslag har modtageren af arven eller gaven bevisbyrden for, at værdien af det modtagne er i behold, når boet skal deles. Flertallet ønsker imidlertid at sikre, at denne bevisbyrde ikke skal være for vanskelig at løfte i tilfælde, hvor det modtagne er sammenblandet med modtagerens øvrige formue. Udvalget ønsker endvidere at undgå urimelige resultater i tilfælde, hvor arven består af flere aktiver, f.eks. en aktieportefølje, der henholdsvis stiger eller falder i værdi.

Efter flertallets forslag vil det således være tilstrækkeligt, hvis arvens værdi samlet set er i behold inden for det modtagne. Har således en arving modtaget en aktieportefølje, og er nogle aktier steget og andre faldet i værdi, kan arvingen efter forslaget holde et beløb svarende til værdien ved modtagelsen uden for delingen, forudsat at aktierne samlet set er lige så meget (eller mere) værd end ved modtagelsen.

Hvis f.eks. et arvet beløb er sat ind på en konto, hvor der også står andre midler, anses arvens værdi efter forslaget i behold, hvis der på tidspunktet for delingen står mindst et beløb svarende til arven på kontoen. Det samme gælder, hvis der indsættes yderligere beløb på kontoen, efter arven blev indsat.

Det foreslås, jf. lovudkastets § 26, stk. 1, 2. pkt., at arven anses for at være i behold, hvis den er anvendt til betaling af gæld, der ellers ville være fratrukket i delingsformuen ved delingen, jf. lovudkastets § 36, stk. 1.

Dette svarer til, hvad der følger af gældende ret i tilfælde, hvor arven er særeje, idet betaling af fællesejegæld med særejemidler, medfører et vederlagskrav efter den nugældende retsvirkningslovs § 23, stk. 3.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 26 og bemærkningerne hertil.

5.2.2.2. Arveladers og gavegivers adgang til at træffe bestemmelse om arven eller gaven (lovudkastets § 27)

Udvalget har overvejet, om den gældende vide adgang for arvelader og gavegiver til at bestemme, at det modtagne skal være modtagerens særeje, bør opretholdes.

Der er i dansk ret en lang tradition for, at en arvelader eller gavegiver kan træffe bestemmelse om særeje. Som anført ovenfor giver det imidlertid efter flertallets opfattelse en række problemer, at ægtefæller, der i øvrigt ikke har særeje, modtager arv og gave, der er særeje uden nærmere overvejelser om konsekvenserne heraf.

Flertallet er opmærksomt på, at den løsning, som flertallet foreslår, ikke er den løsning, som ægtefællerne ønsker i alle tilfælde. Hvis en ægtefælle arver eller får foræret et eller flere værdifulde aktiver, kan der være et behov for at sikre, at den pågældende kan beholde disse aktiver i tilfælde af skilsmisse eller den anden ægtefælles død.

Flertallet finder imidlertid, at det bør være op til ægtefællerne selv at vælge, om de ønsker, at f.eks. den ejendom, som familien bor i, skal være særeje med den virkning, at også fremtidige værdistigninger skal holdes uden for delingen.

Den nugældende ordning med tredjemandsbestemt særeje afskærer ægtefællerne fra selv at indgå aftaler om arven eller gaven, herunder om fremtidige værdistigninger – også værdistigninger som følge af bidrag fra den anden ægtefælle. Hvis f.eks. ægtefællerne vælger at lave en tilbygning til en ejendom, der er tredjemandsbestemt særeje, og ejerægtefællen betaler for tilbygningen med midler, der indgår i delingen, vil det efter lovudkastets § 50 udløse et reguleringskrav. Tilsvarende vil den anden ægtefælle, hvis denne betaler for tilbygningen, have et krav efter almindelige formueretlige regler. Men ægtefællerne kan ikke selv ved ægtepagt aftale, at en brøkdel af ejendommen herefter skal være delingsformue, men må afvente fastsættelse af reguleringskravet eller det formueretlige krav på et kommende skifte. Tilsvarende kan en ægtefælle, der har arvet f.eks. en landbrugsejendom, hvor den anden er medarbejdende ægtefælle, ikke aftale med ægtefællen, at en del af ejendommen bliver delingsformue. Den medarbejdende ægtefælle må i stedet rejse et kompensationskrav på skiftet. Ægtefællerne har således ikke mulighed for at forebygge eventuelle konflikter i anledning af sammenblanding af delingsformue og særeje eller en ægtefælles medvirken til forøgelse af den andens særeje.

Bestemmelser om særeje i testamenter bliver ofte indsat mange år før, arven falder og endnu flere år før særejeklausulen bliver aktuel ved arvingens separation eller skilsmisse eller ved arvingens eller dennes ægtefælles død. Arvelader har således ikke mulighed for at forudse, hvilke konsekvenser særejet vil have for delingen af formuen, og ægtefællerne kan ikke selv indgå ægtepagt om den ordning, de ønsker, medmindre arvelader udtrykkeligt har tilladt det.

Medmindre arv eller gave er båndlagt, kan modtageren frit råde over den, herunder forbruge den på ufornuftig måde eller forære den væk. Det forekommer efter flertallets opfattelse ikke velbe-

grundet, at arvelader eller gavegiver har en så vidtgående adgang som efter gældende ret til at bestemme, hvordan arven eller gaven skal deles ved en bodeling mellem arvingen og dennes ægtefælle.

Flertallet foreslår derfor, at arveladers og gavegivers adgang til at træffe bestemmelse om delingen begrænses til værdien af det modtagne på modtagelsestidspunktet. Arvelader eller gavegiver skal således ikke kunne bestemme over eventuelle indtægter af og værdistigninger på det modtagne, hvad enten disse er konjunkturskabte eller skyldes modtagerens og dennes ægtefælles egen indsats. Endvidere forudsættes det, at det modtagne er i behold, jf. lovudkastet § 27, stk. 1.

Efter flertallets forslag skal arvelader eller gavegiver således kunne fravige den ordning, som flertallet foreslår, jf. lovudkastet § 26, stk.1, 1. pkt., ved i stedet at bestemme, at værdien af det modtagne skal indgå i delingen både ved separation, skilsmisse og død, jf. § 27, stk.1, nr. 1.

Arvelader eller gavegiver kan også bestemme, at værdien af det modtagne skal indgå i delingen ved død, men ikke ved separation eller skilsmisse, eller at arven skal indgå i delingen, hvis arvingen dør før sin ægtefælle, jf. § 27, stk. 1, nr. 2. Arvelader kan endelig bestemme, at værdien af det modtagne i overensstemmelse med den foreslåede legale ordning ikke skal indgå i delingen ved hverken separation, skilsmisse eller død, jf. § 27, stk.1, nr. 3.

Har arvelader eller gavegiver truffet en sådan bestemmelse, kan ægtefællerne som efter hidtil gældende ret ikke aftale noget, der strider herimod, jf. lovudkastets § 28.

Flertallet har i lovudkastets § 87 foreslået en fortolkningsregel for de tilfælde, hvor arvelader eller gavegiver inden lovens ikrafttræden har truffet bestemmelse om særeje. Der henvises til bemærkningerne til denne bestemmelse og til kapitel 19 om overgangsregler, der også beskriver udvalgets forslag til overgangsregler for arv og gave, der er modtaget før de nye reglers ikrafttræden.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 27 og 28 og bemærkningerne hertil.

5.2.2.3. Båndlagt arv og gave (lovudkastets § 29)

For så vidt angår arv og gave, der er båndlagt, gør der sig særlige hensyn gældende, idet modtageren ikke kan råde over arven eller gaven og således heller ikke aflevere en del heraf til sin ægtefælle ved en bodeling. Båndlagt arv vil endvidere være anbragt i en forvaltningsafdeling i et pengeinstitut eller på anden måde holdt klart adskilt fra arvingens øvrige formue. De problemer med sammenblanding, som er beskrevet ovenfor, vil således ikke opstå i relation til båndlagt arv. Flertallet finder derfor, som det fremgår af lovudkastets § 29, at båndlagt arv som hidtil bør holdes uden for delingen, således at også værdistigninger på et båndlagt aktiv holdes udenfor.

I modsætning til, hvad der følger af arvelovens § 58, finder flertallet, som beskrevet nedenfor under afsnit 5.2.7., at ægtefællebegunstigende særeje er en uheldig ordning, når den ikke beror på en aftale mellem ægtefællerne, hvori der indgår overvejelser om retsstillingen ved længstlevendes død. Flertallet foreslår derfor, at båndlagt arv og gave ikke skal deles, medmindre arvelader eller gavegiver har bestemt andet, eller modtageren og dennes ægtefælle selv aftaler andet.

Hvis en båndlagt arv eller gave frigives, foreslår flertallet, at det er værdien ved frigivelsen, der skal kunne holdes uden for delingen, i det omfang den er i behold, jf. lovudkastets § 29, stk. 2. Dette gælder både frigivelse under et ægteskab og frigivelse, inden arvingen indgår ægteskab.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 29 og bemærkningerne hertil.

5.2.3. Jørgen U. Grønborgs, Kirsten Reimers-Lunds og Irene Nørgaards mindretalsudtalelse

5.2.3.1. Mindretallets forslag til legal ordning (lovudkastets § 26)

Dette mindretal er enig med flertallet i, at arv, gave og livsforsikringssummer samt pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som er tilfaldet en ægtefælle fra tredjemand, ikke indgår i delingen ved separation eller skilsmisse, medmindre andet er bestemt.

Imidlertid bør den formue, der ikke skal deles, ikke begrænses alene til et beløb, men bør følge de gældende principper om, at arven, gaven m.v. som sådan bliver formue, der ikke skal deles. Arv eller gave i form af eksempelvis en ejendom, en aktiepost, et maleri eller et kontantbeløb bør efter mindretallets opfattelse følge de nuværende regler, således at arven og gaven med den til enhver tid værende værdi ikke indgår i delingen. Den formue, der ikke skal deles, bør omfatte det, der træder i stedet for det modtagne, og indtægter heraf, således at indtægter af og surrogater for det modtagne får samme status som det, der er modtaget. Samme retstilstand foreslår flertallet for aftaler om genstandsbestemt særeje, og det ses ikke at være hverken ønskeligt eller hensigtsmæssigt at indføre forskellige regler for de to situationer.

Flertallets forslag betyder, at en ægtefælle i tilfælde af skifte må betale for at udtage eksempelvis et arvet aktiv, hvis aktivet er steget i værdi enten på grund af markedsudviklingen eller på grund af almindelig inflation. Allerede den almindelige inflation vil i sig selv medføre, at arvingen m.v. må betale for at beholde ejendommen, aktieposten eller maleriet på skiftet. Efter mindretallets opfattelse bør risikoen for værdifald følges med muligheden for at bevare det modtagnes realværdi, ved at indtægterne følger det modtagne, og ved at det modtagne aktiv i sin helhed bevarer sin status. Dette er ikke muligt, hvis ikke-deling af arv og gave, som af flertallet foreslået, begrænses til et maksimalt beløb, nemlig værdien af arven eller gaven på modtagelsestidspunktet, der kan ligge adskillige år før skiftet.

Dertil kommer, at ethvert forbrug af modtagne midler efter flertallets forslag vil reducere det, der kan udtages uden deling, ligesom modtageren har bevisbyrden for, at det modtagne overho-

vedet er i behold. Det betyder samlet, at flertallets forslag kun kan få én konsekvens, nemlig at realværdien af den modtagne arv eller gave m.v., der kan udtages uden deling, utvivlsomt falder.

Det er efter mindretallets opfattelse endvidere enklere, at alle midler, der – uanset årsagen hertil – ikke indgår i delingen, følger samme principper om indtægter og surrogater, idet disse midler ofte sammenblandes. Blandes aktiver fra midler, der udtages som et beløb (medmindre beløbet er forbrugt), sammen med midler, der udtages efter almindelige principper om surrogater og indtægter, skal der i relation til et givet aktiv foretages forskellige vurderinger af det forudgående hændelsesforløb for at afgøre, hvad der ikke skal deles.

Irene Nørgaard:

Et aktiv, der kun erhverves delvist ved arv eller gave, bør kun fritages for deling, hvis arvens eller gavens værdi er så væsentlig, at det er mere nærliggende at betragte overdragelsen som helhed som en gavedisposition eller som arv og ikke nærmere som et køb eller lignende, jf. nærmere nedenfor i afsnit 5.2.3.2. om § 27, hvor det tilsvarende problem (delgaveproblemet) ved særeje bestemt af tredjemand uddybende er omtalt.

Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund:

Erhverves et aktiv kun delvist ved arv eller gave, bør der efter vor opfattelse opstå brøkdelssæreje, således at særejebrøken svarer til arvens eller gavens værdi i forhold til aktivets samlede værdi. Se nærmere nedenfor vedrørende det tilsvarende problem ved særeje bestemt af tredjemand.

5.2.3.2. Mindretallets forslag til arveladers og gavegivers adgang til at træffe bestemmelse (lovudkastets § 27)

Som anført ovenfor i forbindelse med § 26 bør en arv eller en gave i form af en ejendom, en aktiepost, en kunstgenstand eller et kontantbeløb efter mindretallets opfattelse følge de nugældende regler, således at arven eller gaven med den til enhver tid værende værdi holdes uden for delingen, og således at surrogater for og indtægter af det modtagne får samme formuestatus som det modtagne.

Særligt betydningsfuldt er det i de situationer, hvor tredjemand betinger arven eller gaven af, at den bliver særeje. Flertallets forslag betyder, at en ægtefælle i tilfælde af skifte risikerer at måtte betale for at udtage et arvet særejeaktiv, hvis aktivet er steget i værdi enten på grund af markedsudviklingen eller på grund af almindelig inflation. Allerede den almindelige inflation vil i sig selv medføre, at arvingen må betale for at beholde ejendommen, aktieposten eller maleriet. Efter mindretallets opfattelse bør risikoen for værdifald følges med muligheden for at bevare det modtagnes realværdi, ved at indtægterne følger det modtagne, og ved at det modtagne aktiv i sin helhed bevarer sin formuestatus. Samme retstilstand foreslår flertallet for aftaler om genstands-

bestemt særeje, og det ses ikke at være hverken ønskeligt eller hensigtsmæssigt at indføre forskellige regler for de to situationer.

Dette er ikke muligt, hvis særejearv og særejegave, som af flertallet foreslået, begrænses til et maksimalt beløb, nemlig værdien af arven eller gaven på modtagelsestidspunktet, og arveladere og gavegivere ikke kan bestemme noget andet. Dertil kommer, at ethvert forbrug af de modtagne midler vil reducere det beløb, der kan udtages som særeje, ligesom modtageren har bevisbyrden for, at arven og gaven er i behold. Det betyder samlet, at flertallets forslag kun kan få en konsekvens, nemlig at realværdien af det særeje, der er arv eller gave, utvivlsomt falder.

Eksempel: H's mor overvejer at forære H et maleri til en værdi af 200.000 kr. som særeje. Hvis maleriet 10 år efter, hvor M og H skal skilles, ansættes til en værdi af 400.000 kr., vil en opgørelse se således ud:

Efter de nugældende regler, som mindretallet ønsker opretholdt, vil H som særeje udtage maleriet, der er givet hende som gave. Efter flertallets forslag skal H for at beholde maleriet på skiftet dele 200.000 kr. med M. Det betyder, at H skal betale M 100.000 kr. for at beholde maleriet.

Var maleriet derimod kun 100.000 kr. værd efter 10 år, vil H kunne udtage maleriet efter såvel flertallets som mindretallets forslag. Alene H bærer i denne situation værditabet på maleriet på de 100.000 kr.

Har modtageren selv anvendt midler, der skulle deles, til forbedring m.v. af det modtagne, kan ægtefællen rejse et reguleringskrav efter de foreslåede regler i lovudkastets § 50, og har ægtefællen bidraget til at bevare eller forbedre et særejeaktiv, kan ægtefællen rejse et medvirkenskrav efter den foreslåede § 53 i lovudkastet. Den egentlige diskussion er derfor først og fremmest, om en udefrakommende værdistigning skal behandles på samme måde som et udefrakommende værdifald. Eller om modtageren af arven eller gaven alene må bære værdifaldet, men aldrig få resultatet af en værdistigning, selv om det alene er særejet, der har været grundlaget for værdistigningen. Modtagerens ægtefælle risikerer aldrig tab, men kan efter flertallets forslag uden bidrag fra delingsformuen få andel i værdistigningen.

Flertallets forslag vil være særlig tyngende i de situationer, hvor arven eller gaven består af en landbrugsejendom, aktier i et familiefirma, et sommerhus, som familien har tilknytning til, løsøre med særlig erindringsværdi m.v. Det af flertallet foreslåede giver en ægtefælle mulighed for at blokere for, at landbrugsejendommen, aktierne eller sommerhuset som sådan bliver særeje for gavemodtageren eller arvingen, fordi ægtefællen skal medvirke til en aftale om, at ikke blot et beløb, men aktivet som sådan er særeje. Stiger eksempelvis en landbrugsejendom i værdi på grund af almindelig inflation fra 6 mio. kr. på gavetidspunktet til 8 mio. kr. på skilsmissetidspunktet, vil 2 mio. kr. af værdien skulle deles, selv om de 8 mio. kr. repræsenterer samme købekraft som de 6 mio. kr. gjorde ved gavens eller arvens modtagelse flere år tidligere.

Det er derfor særdeles indgribende, hvis gavegivere og arveladere ikke kan bestemme genstandsbestemt særeje over, hvad de overdrager til en gavemodtager eller arving. Det er i klar modstrid med hidtidig opfattelse af en gavegivers eller arveladers kompetence, som den der ensidigt bibringer modtageren en økonomisk fordel. Arveladere og gavegivere har hidtil kunnet bestemme det, som ægtefællerne selv kan aftale. Tidligere har det endog været antaget, at arveladere og gavegivere har kunnet bestemme mere over arv og gave end ægtefællerne selv. Princippet har været, at den, der stiller midlerne til rådighed, som udgangspunkt også er den, der bestemmer særejevilkårene. Ellers må modtageren takke nej.

Det forekommer mindretallet vidtgående, at hvis gavegiveren/arveladeren (ofte bedsteforældre) og gavemodtageren/arvingen (forældre) er fuldstændig enige om særeje ved arv eller gave efter de hidtidige regler, så har svigerbarnet, der ofte ikke er biologisk forælder til giverens børnebørn, reelt vetoret. Det vil være realiteten, hvis flertallets indstilling følges. Efter flertallets opfattelse skal særejearv og særejegave fastlåses til et bestemt beløb – værdien på modtagelsestidspunktet – medmindre begge ægtefæller ønsker andet. Ofte er gavegivers/arveladers interesse også rettet mod gavemodtagerens børn – giverens børnebørn. Med det store antal skilsmisser, der er, anses det af mindretallet for helt legitimt, at bedsteforældre ved arv og gave søger dels at beskytte deres voksne børns økonomi bedst muligt i tilfælde af skilsmisse, dels samtidig søger at beskytte deres biologiske børnebørns stilling i tilfælde af det voksne barns skilsmisse eller død.

Ægtefæller har i dag adskillige aftalemuligheder for etablering af ordninger, der passer til deres ønsker, og som favoriserer ægtefællerne selv. Hensynet til ægtefællerne – og slet ikke hensynet til arveladers eller gavegivers svigerbarn – bør derfor efter mindretallets opfattelse ikke føre til begrænsninger i arveladers ellers gavegivers mulighed for at bestemme, at det modtagne som sådan skal være særeje. Arv og gave er noget, der heldigt tilfalder den enkelte, og som almindeligvis blot bidrager til en bedre økonomisk situation for såvel modtageren som dennes ægtefælle.

Gifter man sig med en person med formue, vil der efter de foreslåede regler altid være en mulighed for, at formuen stammer fra arv eller gave, hvis den formuende ikke mere har forældre eller har velhavende forældre. Hvor meget af den enkelte ægtefælles formue, der stammer fra arv eller gave, når ægtefællerne til sin tid skal skilles eller den ene dør, vil være uhyre svært at vide noget om på forhånd. Undersøgelserne foretaget under udvalgets arbejde viser dog, at ægtefæller generelt er indstillet på, at arv og gave ikke skal indgå i delingen. Det kan derfor efter mindretallets opfattelse ikke være afgørende, om en ægtefælle ved ægteskabets indgåelse ikke ved noget om eller ikke har villet spørge til den anden ægtefælles formueforhold.

Beskærer man muligheden for, at arveladere og gavegivere kan bestemme særeje for aktiver, surrogater herfor og indtægter heraf, kan det meget vel føre til, at gavegivere og arveladere vil betinge arv og gave af, at ægtefællerne opretter ægtepagt om særeje for arven eller gaven. Det kan også føre til, at flere arveladere bestemmer, at arv skal indsættes i en successionsrækkefølge, eller at arv i videre omfang båndlægges, fordi båndlagt arv efter forslaget er omfattet af reglerne

om surrogater og indtægter. Tiltag der – efter mindretallets opfattelse – kun besværliggør retstilstanden.

De sociale beskyttelsesregler foreslås af såvel flertallet som mindretallet udstrakt til at gælde alle helårsboliger – også særejeboliger. Det betyder blandt andet at den fælles helårsbolig ikke uden samtykke fra den anden ægtefælle kan sælges eller belånes, og at det er muligt på skifte at udtage helårsboligen, uanset om boligen er særeje. Disse regler taler derfor heller ikke for at begrænse særejet til et beløb.

Overføres efterfølgende midler, der skal deles, til særejeaktivet, skal de foreslåede regler om reguleringskrav anvendes, så balancen mellem særeje og delingsformue opretholdes. Hvis ægtefællen medvirker til en værdiforøgelse eller bevarelse af aktivet, foreslår udvalget en regel i § 53, således at ægtefællen kan kompenseres for sine bidrag.

Det er efter mindretallets opfattelse endvidere enklere, at alle midler, der ikke indgår i delingen, følger samme principper om indtægter og surrogater, idet disse midler ofte sammenblandes. Blandes midler, der udtages som beløb, medmindre beløbet er forbrugt, med midler, der udtages efter almindelige principper om surrogater og indtægter, skal der i relation til et givet aktiv foretages forskellige vurderinger af det forudgående hændelsesforløb for at afgøre, hvad der ikke skal deles.

Irene Nørgaard:

Dette mindretal er – i sammenhæng med det anførte om begrænsningerne i arveladeres og gavegiveres mulighed for at bestemme særeje – derfor også af den opfattelse, at reglerne om aftaler om gæld ikke bør indføres. I dag kan ægtefæller ikke aftale, at gæld skal være særeje. Flertallet foreslår i § 19, at det skal være muligt at aftale, at en bestemt gæld fradrages i formue, der ikke skal deles, hvilket efter dette mindretals opfattelse fuldstændig kan gøre en gavegivers eller arveladers bestemmelse om særeje illusorisk. Har arvingen et lån, og aftaler ægtefællerne ikkedeling af dette lån, vil lånet alene belaste opgørelsen af lånerens arvede eller modtagne særeje, hvorved særejet udhules. Se nærmere om gæld nedenfor i kapitel 7, afsnit 5.4.7.

Højesteret fastlagde ved dommene U 1984.564H og U 1987.763H til dels retstilstanden i de situationer, hvor en gavemodtager alene modtager en del af en ejendoms værdi ved gave, mens resten af ejendommens værdi overtages ved modydelser i form af overtagelse af bestående lån, optagelse af nye lån, aftægtsydelser m.v. Når gavegiver havde bestemt særeje for hele ejendommen, blev ejendommen særeje, hvis gavemomentet var væsentligt eller betydeligt. Der blev i en konkret situation i afgørelsen fra 1987 statueret ret til at fastsætte særeje ved et gavemoment på 13,67 % af overdragelsessummen, der blev betegnet som betydeligt. Vederlagskravsreglerne regulerede herefter eventuelle senere indskud af midler, der skal deles. Særejereformen fra 1990 tog ikke stilling til, om denne retstilstand ændredes.

Overdrages en gave i form af en ejendom som særeje for 10 mio. kr., hvoraf 4 mio. kr. er ren gave, vil de øvrige overtagne forpligtelser i form af lån, aftægt m.v. være særeje. På overdragelsestidspunktet er nettosærejet derfor 4 mio. kr. – præcist svarende til særejegavens værdi. Så længe delingsformue overhovedet ikke har bidraget til betalinger på aktivet, forekommer det ikke mindretallet urimeligt, at ejendommen og alle de dertil hørende forpligtelser bliver særeje. Både risikoen for værdifald og muligheden for værdistigning ligger som udgangspunkt dermed hos gavemodtageren. Denne retstilstand adskiller sig ikke fra den situation, hvor en ejendom købes ved erlæggelse af en udbetaling, der er særeje, mens resten af købesummen tilvejebringes ved realkreditlån.

Overdrages en ejendom med klausul om særeje for 10 mio. kr., og er gaven 4 mio. kr., men betaler modtageren eksempelvis 2 mio. kr. af egen delingsformue, mens resten finansieres med kreditforeningslån, vil ejendommen efter flertallets forslag til § 14, stk. 2, blive brøkdelssæreje i forholdet 2:1. Gælden på 4 mio. bliver tilsvarende brøkdelssæreje, jf. § 14, stk. 2, hvortil § 27, stk. 4, henviser. Friværdien på 6 mio. kr. vil således være til stede i form af 4 mio. kr., der er særeje, og 2 mio. kr., der skal indgå i delingen. Værdistigninger og fald vil derefter skulle fordeles forholdsmæssigt mellem særeje og delingsformue i forholder 2:1.

Det har været diskuteret, om den af Højesteret fastlagte retstilstand bør ændres, således at kravene til gavemomentet ved delgaver skærpes, ændres eller præciseres. I § 27, stk. 4, henvises til § 26, stk. 3, hvor det som betingelse for, at et modtaget aktiv ikke skal indgå i ligedelingen, kræves, at arven eller gavens værdi skal være *væsentlig*. Dermed menes, at det skal være mere nærliggende at betragte den samlede disposition som en arve- eller gavedisposition frem for en handel. For at tillægge giveren kompetence til at bestemme ikke-deling for hele aktivet, skal vedkommende være gavegiver eller arvelader i relation til den konkrete disposition. Hvis dispositionen i sin helhed nærmere har karakter af en købsaftale, er der ingen begrundelse for at tillægge tredjemand ret til at bestemme, at aktivet i sin helhed skal være særeje. Væsentlighedskriteriet skal således ikke forstås som, at arve- eller gaveandelen skal udgøre eksempelvis mere end 50 % af aktivets værdi. Væsentlighedskriteriet relaterer sig alene til overdragelsens konkrete karakter.

Det kunne overvejes at fastsætte en fast procentdel af overdragelsessummen for arve- eller gavedelen. Det kolliderer dog med situationer, hvor et aktiv købes med en udbetaling, og resten finansieres med lån. Der stilles ingen krav til udbetalingens størrelse, når købet foretages mellem uafhængige parter, og det er vanskeligt at begrunde, hvorfor der skal være et krav om eksempelvis 15 % ved arv og gave, når mange køber fast ejendom med en udbetaling på 10 %, hvorefter ejendommen opnår særejestatus, hvis udbetalingen betales med særejemidler. Man kan derfor tænke sig, at gavegiver eller arvelader forærer 500.000 kr. med klausul om særeje til et barn, der herefter køber en ejendom til 5 mio. kr. og bruger de 500.000 kr. som udbetaling. En sådan situation vil som udgangspunkt medføre, at ejendommen er særeje i sin helhed.

Dertil kommer det usikkerhedsmoment, der er med hensyn til prisfastsættelse på særlig fast ejendom, der er ved en overdragelse mellem familiemedlemmer, typisk mellem forældre og et

barn. Dels sælges ejendommen ikke på det frie marked, dels har parterne ofte en særlig interesse i at handle netop med hinanden – faderen vil særlig gerne sælge til sønnen, der måske gerne vil overtage netop familiegården osv. Ved aftaler om fri bolig m.v. til forældre på en overtagen ejendom, vil de skattemæssige omregninger for aftægt, fri bolig, kost, el, vand, varme, ikke være realistiske i forhold til tilsvarende vilkår på det frie marked. Parterne ønsker endvidere måske heller ikke en egentlig vurdering af ejendommens reelle salgspris, for herefter kan ejendommen ikke uden skattemæssige konsekvenser overdrages til den seneste offentlige ejendomsvurdering fratrukket 15 %. Endelig kan et barn have hjulpet forældrene i årevis uden eller for en ringe løn, have boet gratis m.v.

Disse forhold taler efter mindretallets opfattelse for, at der ikke sættes en helt fast grænse for, hvor stor en andel af det overdragnes værdi, der skal være arv eller gave. På den anden side er det ikke rimeligt ved erhvervelsen ikke at kunne vide, om en ejendom er særeje i sin helhed eller ej.

Det er dette mindretals opfattelse, at den linje, som Højesteret lagde i 1984 og 1987, bør være retningsgivende. Imidlertid er der som nævnt i lovudkastets § 14, stk. 2, den nydannelse, at er der ved erhvervelsen af en særejedelgave eller særejedelarv samtidig indskudt midler fra delingsformuen, etableres der brøkdelssæreje. Dette taler ikke for en skærpelse af væsentlighedskravet. Tværtimod. På baggrund af de to højesteretsdomme må det være rimeligt at forudsætte, at er der en utvivlsom gave- eller arveandel på 15 % eller mere af den skattemæssige overdragelsessum, er gavegiver eller arvelader berettiget til at bestemme særeje for hele aktivet, medmindre modtageren selv har indskudt delemidler i aktivet.

Har tredjemand alene erlagt en gave- eller arveandel på op til 10 % af den skattemæssige overdragelsessum bør der ikke kunne statueres ret til at bestemme særeje for hele aktivet. Usikkerheden om prisfastsættelsen og tredjemands egen interesse i netop at overdrage til modtageren gør det ikke nærliggende at betragte tredjemand mere som gavegiver/arvelader end som sælger. Her kan højst statueres brøkdelssæreje, såfremt der også indskydes fællesejemidler.

I intervallet mellem 10-15 % kan de mere individuelle forhold spille ind. Hvor stor er gaven/arven absolut set, hvor stor usikkerhed er der om værdiansættelserne, hvor stor er overdragerens interesse i overdragelsen m.v. De, der vil være sikre på at kunne bestemme særeje, må sikre sig ved utvivlsomt at overdrage mindst 15 % af aktivets værdi som arv eller gave.

Det bør være den af skattemyndighederne fastsatte eller godkendte værdi, der lægges til grund for beregningerne. Er en ejendom overdraget til ejendomsværdien minus 15 %, skal denne værdi anvendes ved opgørelsen af særejebrøkens størrelse. Er der på grund af gavens størrelse eller andet ikke beregnet bo- eller gaveafgift ved overdragelsen, anvendes handelsværdien.

I de situationer, hvor der ikke foreligger en gyldig bestemmelse om særeje for hele aktivet, bør den værdi, som særejearven eller gaven repræsenterede ved modtagelsen, betragtes som ind-

skudt i det modtagne aktiv som særeje. Herefter skal reglerne om reguleringskrav sikre en rimelig balance mellem særeje og formue, der skal deles.

Den helt afgørende forskel mellem de to mindretalsudtalelser er henvisningen i § 27, stk. 4, til den af mindretallet (Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund) foreslåede § 14, stk. 3.

Efter dette mindretals opfattelse betyder en henvisning til § 14, stk. 3, en fuldstændig underminering af en arveladers eller gavegivers ret til at bestemme særeje over bestemte aktiver. Henvisningen til § 14, stk. 3, får den konsekvens, at bestemmer eksempelvis en gavegiver, at en landbrugsejendom eller et sommerhus i sin helhed skal være særeje, så kan dette udelukkende lade sig gøre, hvis ejendommen er gældfri, hvilket de færreste ejendomme er. Overtages gæld eller belånes ejendommen i forbindelse med overdragelsen, medfører det efter mindretallets forslag, at ejendommen bliver brøkdelssæreje, og at aktivets formuestatus bliver en anden end gældens formuestatus. Ud over at det ved værdistigninger, og især ved værdifald, efter dette mindretals opfattelse kan få urimelige konsekvenser, medfører det en besværliggørelse af retstilstanden. Der henvises i øvrigt til betænkningens kapitel 7, afsnit 5.3.2.3.

Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund:

Dette mindretal finder, at den gældende retstilstand vedrørende delarv og delgaver ikke bør videreføres.

Vi er enige i, at arveladere og gavegivere fortsat bør kunne træffe bestemmelse om særeje vedrørende arven eller gaven, men er der tale om behæftede aktiver, bør særejebestemmelsen kun gælde den del af aktivet, der er modtaget som arv eller gave.

Hvis modtagerne betaler en modydelse med delingsformue, opstår der brøkdelssæreje, jf. § 27, stk. 4, der henviser til 14, stk. 2. Der bør efter vores opfattelse også opstå brøkdelssæreje, når arven eller gaven består af behæftede aktiver. Det vil ofte være modtagerens delingsformue, som reelt kommer til at betale for og hæfte for den overtagne gæld. Vi henviser til vores begrundelse for mindretalsforslaget til § 14, stk. 3.

Overdrages et behæftet aktiv ved delgave, kan giveren meddele modtageren, at gaven kun vil blive givet, hvis modtageren forinden med sin ægtefælle opretter en ægtepagt om, at hele aktivet skal være særeje. Modtagerens ægtefælle får således mulighed for at nægte at medvirke til oprettelse af ægtepagt. Vi finder, at det er rimeligt, at modtagerens ægtefælle får denne mulighed, således at hele det behæftede aktiv kun bliver særeje, hvis ægtefællerne er enige herom.

Siden særejereformen i 1990 har der i den familieretlige teori været uenighed om, hvorvidt højesteretsdommene fra 1984 og 1987 om delgaver fortsat er udtryk for gældende ret, og det har derfor længe været helt almindeligt, at professionelle rådgivere tilråder, at der ved delgaver oprettes ægtepagt på modtagersiden, da det er usikkert, om gavegiveren kan bestemme særeje for

hele aktivet, og det tillige er usikkert, hvornår gaven er så væsentlig, at giveren kan træffe særejebestemmelse for hele aktivet.

Nedenstående eksempel kan belyse forskellene mellem de forskellige løsningsmodeller ved delgaver.

En far overdrager sit sommerhus til sin søn for 1.000.000 kr., hvoraf 400.000 kr. er gave, og 600.000 kr. er overtagelse af lån i sommerhuset. Faderen bestemmer, at hele sommerhuset skal tilhøre sønnen som særeje. Sønnen skal skilles 10 år senere, og sommerhusets værdi er nu steget til 2.000.000 kr. Gælden er fortsat 600.000 kr. Efter flertallets forslag til § 27 vil sønnen kunne forlodsudtage 400.000 kr. Efter Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag vil sønnen kunne udtage 40 % af 2.000.000 kr. eller 800.000 kr. som særeje. Efter Irene Nørgaards forslag til § 27 vil sønnen kunne udtage hele sommerhusets friværdi eller 1.400.000 kr. som særeje.

5.2.3.3. Særligt om surrogater og indtægter

Mindretallet (Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard) foreslår, at principperne om, at surrogater for og indtægter af aktiver får samme formuestatus som aktiverne, skal gælde alle aktiver uanset hvilke aktiver, det drejer sig om, *og altså også for aktiver i form af arv og gave*. Alene personskadeerstatninger m.v. samt forsørgertabserstatninger er efter gældende ret undtaget fra dette princip. Ved samme behandling af alle aktiver, der ikke indgår i delingen, forenkles reglerne, og behovet for reguleringskrav reduceres betydeligt i de tilfælde, hvor midler fra forskellige aktiver sammenblandes. Har man eksempelvis forbedret en arvet ejendom med en udbetalt pension eller personskadeerstatning, er der ikke behov for regulering. I samme øjeblik et aktiv som sådan ikke skal deles, medfører det endvidere, at man på skiftet hverken behøver at værdiansætte aktivet eller tælle det med i boopgørelsen, hvilket også er en klar forenkling.

Flertallet foreslår de nugældende principper om surrogation og indtægter opretholdt for særeje aftalt mellem ægtefæller, for båndlagt arv og gave, og for længstlevendes særeje, når en længstlevende ægtefælle sidder i uskiftet bo. Flertallet foreslår samtidig om det særeje, tredjemand har bestemt, at alene et beløb kan udtages uden deling, medmindre beløbet er forbrugt. Det medfører behov for flere forskellige vurderinger særlig i sammenblandingssituationerne. Det besværliggør boopgørelserne, idet der så både skal foretages en vurdering af, om et beløb er i behold, og en vurdering af, om et aktiv er særeje.

En ægtefælle med en blandet formueordning skal selv godtgøre, at et givet aktiv ikke skal deles. Det kan i sig selv være belastende nok til i tilstrækkelig grad at beskytte delingsformuen. Domspraksis om særlig personskadeerstatninger viser, at den berettigede i praksis ikke sørger for at holde erstatningen adskilt fra sin øvrige formue, og derved får særdeles svært ved at bevise, at erstatningen er i behold.

Overgangsreglerne vil efter mindretallets opfattelse blive væsentligt enklere og rimeligere, hvis man opretholder de gældende regler om arv og gave fra tredjemand med særejeklausul.

En ændring af den gældende retstilstands fundamentale principper som foreslået af flertallet må kræve en høj grad af sandsynlighed for, at ændringen fører til en rimeligere retstilstand. Det er efter mindretallets opfattelse ikke tilfældet.

5.2.4. Svend Danielsens mindretalsudtalelse om udeladelse af § 26

Jeg foreslår, at § 26 udelades af lovudkastet. Det vil indebære, at arv og gaver som i dag indgår i ligedelingen, medmindre arvelader eller giver har truffet anden bestemmelse i medfør af lovudkastets § 27.

Forslaget vedrørende § 26 skal ses i en større sammenhæng, herunder mit forslag om at udkastets § 45 skal være en regel om „skønsmæssig skævdeling". Nogle væsentlige argumenter for disse to forslag omtales udførligt i betænkningens kapitel 5, afsnit 4.3.3.3., men de skal kort gentages her. Jeg finder ikke grundlag for nye regler, som undtager fra ligedelingen og dermed forrykker den økonomiske balance mellem ægtefællerne endnu mere, end det allerede skete ved den såkaldte pensionsreform fra 2007. Jeg henviser til statistikker og oplysninger, der viser, at ægtefæller trods samfundsudviklingen, også i de seneste årtier, ikke er økonomisk lige. I et flertal af ægteskaberne er den ene part, og det er så godt som altid hustruerne, ringere stillet end den anden. Jeg finder ikke, at der med de forskellige forslag til udformninger af udkastets § 26 og § 45 tages tilbørligt hensyn til de dårligt stillede ægtefæller. De bør have en klarere røst i betænkningen. Min løsning til § 45 er, at vil en ligedeling være urimelig, skal det kunne bestemmes, at en ægtefælle helt eller delvist kan beholde værdien af egen formue, og i stk. 2 nævnes, at der blandt andet skal lægges vægt på, hvad der er erhvervet ved arv eller gave.

Hertil kommer, at jeg ikke finder, at argumentationen ovenfor i afsnit 5.2.2.1. og 5.2.3.1. for en legal regel om, at arv og gave skal indtage en delingsmæssig særstilling, således som flertallet og det andet mindretal foreslår, er overbevisende. Tilgængelige tal viser ikke, i hvor mange tilfælde det i dag konkret er et problem efter ægteskabets ophør, at kun den ene ægtefælles arveladere, typisk forældrene, har gjort modtagerens arv eller gave til særeje, og alligevel er denne situation et hovedargument for, at arv legalt ikke skal deles. Det er svært at få et overblik over, i hvilket omfang potentielle arveladere bruger adgangen til at oprette testamente herom. Nyere undersøgelser har vist, at 2/3 ønskede en særejeklausul, men de omfattede kun personer, som gik med så seriøse tanker om at testere, at de havde rettet henvendelse til en advokat, og dermed kun et lille udsnit af befolkningen. Vi ved heller ikke, hvor mange givere der bestemmer, at konkrete gaver, de har besluttet at give, skal være særeje. Der foreligger ikke tal for, i hvor mange dødsboer der findes testamenter og gaver med særejebestemmelser.

Det vides ikke, hvor udbredt befolkningens generelle ønsker om, at arv og gaver skal have en særstilling, er. Jeg finder ikke, at der kan lægges alt for megen vægt på de to meningsmålinger gengivet i kapitel 4. Resultaterne er ikke entydige, og svarene afhænger af spørgsmålene, der måske havde abstrakt karakter, samt af hvilke uddybende forklaringer svarerne måtte have fået forinden.

Jeg savner en reel argumentation fra flertallet og det andet mindretal for at ændre på den gældende legale ordning om arv og gaver fra tredjemand. Den var ikke til diskussion i ægteskabsudvalgene af 1957 og 1969, og der var endda politisk repræsentation i det sidste udvalg. Heller ikke i Sverige indtager disse aktiver en legal særstilling ved skilsmisse. Man kan spørge, om det, også ud fra et solidaritetssynspunkt, er rimeligt, at en ægtefælle med rige forældre, der ikke har bestemt, at deres søn eller datter skal beholde arven for sig selv, med loven i hånden skal kunne gøre det, og at det dermed overlades til den anden ægtefælle i givet fald at godtgøre dermed at være urimeligt stillet for at få del i arven. Er det ikke mere rimeligt, at det er den arvemæssigt begunstigede, der skal godtgøre, at en ligedeling vil være urimelig, hvis der ikke foreligger en tilkendegivelse fra arveladerne? Er det ikke akavet, at arvingens forældre under nyordningen vil være nødt til at bestemme, at arven skal indgå i delingen, hvis det er det, de ønsker, selv om det må erkendes, at ægtefællerne selv har mulighed for at indgå ægtepagt herom efter udkastene til § 16.

Begge forslag til en udformning af § 26 indebærer, at også gaver fra tredjemænd generelt og legalt holdes uden for delingen, hvilket forekommer mig særlig betænkeligt. Det betyder, at det sker uden en konkret tilkendegivelse fra giveren om, at de skal være modtagerens alene, også ved et kommende økonomisk opgør. Reglen gælder uanset gavens karakter og vil foruden lejlighedsgaver af nogen størrelse omfatte årlige beløb, der kan gives uden afgift, og som vel ofte er tiltænkt familien som helhed. Kun genstande, der reelt er foræret til begge ægtefæller, bliver sameje. Delvise undtagelser fra delingen bliver langt hyppigere med § 26 end tidligere. Det kan få konsekvenser for ægtefælleskifterne.

Skulle valget komme til at stå mellem flertallets og mindretallets udformning af § 26, foretrækker jeg flertallets, hvilket også fremgår af den udformning af § 27, jeg er medforslagsstiller til.

Mit forslag om, at § 26 skal udelades, vil medføre konsekvensændringer i lovudkastet. Det gælder i forhold til § 16, § 29, stk. 2, § 43 stk. 2 og § 60, stk. 3.

§ 27:

Mit forslag om, at den legale regel i lovudkastets § 26 skal udelades, betyder ikke, at jeg mener, at arveladere og givere skal afskæres fra at træffe visse bestemmelser om, hvorledes arv og gaver skal indgå i det økonomiske opgør efter en separation eller skilsmisse. Min holdning til § 26 har ikke betydning for flertallets forslag i lovudkastets § 27, som jeg er medforslagsstiller til. Dog skal § 27, stk. 1, nr. 1, udgå, hvis mit forslag om udeladelse af § 26 gennemføres.

Det er en langvarig tradition, at arveladere og givere har beføjelse til at bestemme, at arv og gaver skal være særeje, og de tidligere ægteskabsudvalg foreslog den bevaret. Ægteskabsudvalget af 1969 havde dog den begrænsning, at ægtefællerne selv under ægteskabet ved ægtepagt med myndighedernes godkendelse skulle kunne ophæve en bestemmelsen helt eller delvist, „når vægtige grunde, herunder særlig hensyn til ægtefællerne, taler derfor".

Min tilslutning til flertallets forslag til § 27 skyldes også, at de beslutninger, tredjemand kan træffe, hensigtsmæssigt begrænses til beløb udgørende værdien af arven eller gaven, og at det kræves, at det modtagne er i behold. Dermed omfatter tilkendegivelserne ikke værdistigninger og indtægter. En virkning af begrænsningen er, at overtages gælden i en fast ejendom, der arves eller modtages som gave, eller optages et lån, for at der kan betales til giveren, skal denne gæld fratrækkes ved opgørelsen af værdien. Dermed er der fundet en elegant og efter min mening hensigtsmæssig løsning på problemet med såkaldte delgaver, gavesalg eller blandede gaver. Retsstillingen bliver en anden end i dag, hvor hele en overdraget ejendom kan holdes uden for delingen, hvis gaveelementet har haft en vis begrænset størrelse, såfremt højesteretsdomme fra 1987 og 1984 stadig er udtryk for gældende ret. Denne retstilstand finder jeg ikke er rimelig, og jeg mener tillige, at forholdene er ændret siden.

Jeg har vedrørende delgaverne skelet til Norge, hvor det i de seneste familieretlige fremstillinger om emnet anføres, at det ikke er sikkert, at den retsopfattelse, som blev lagt til grund i en højesteretsdom fra 1986 med et resultat, som svarede til den danske højesterets, kan opretholdes i dag. Der henvises til den særlige norske skævdelingsregel, hvorefter det kun er værdien af den vederlagsfri del, som kan skævdeles. I 1986 var det desuden ikke helt klart, om der kunne aftales brøkdelssæreje[113]. Brøkdelssæreje findes nu i Danmark, se lovudkastets § 13, stk. 2, uden at der er begrænsninger i, hvor stor eller lille brøkdelen kan være. Dermed er det ikke nogen nødvendighed, at et formuegode er enten kun særeje eller kun fælleseje. På denne baggrund og med de samme argumenter som om brøkdelssæreje lægger jeg megen vægt på, at delgaveproblemet løses, så det kun er selve gaven, der ikke skal indgå i delingen, uanset hvilken udformning der foreslås af §§ 26 og 27. Efter min opfattelse skal det gælde, også selv om gaven udgør størstedelen af aktivets værdi. Hermed har jeg tillige med henvisning til min argumentation i kapitel 5 omkring gennemførelse af reguleringskrav også tilkendegivet, at de efter min vurdering ikke er løsningen. Vederlagskrav er i øvrigt aldrig set brugt i kendt praksis i denne situation. Hvis mindretallets forslag til § 27 bliver resultatet, er jeg således tilhænger af Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds løsning for så vidt angår delgaver, jf. deres § 27, stk. 4, og ikke af Irene Nørgaards stk. 4.

5.2.5. Flertallets bemærkninger til mindretallenes forslag

For så vidt angår Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag har flertallet sympati for, at dette mindretal på samme måde som flertallet ønsker at begrænse arveladers og gavegivers mulighed for at bestemme over, hvad der skal være særeje for modtageren, således at arvelader eller gavegiver ikke kan bestemme særeje for et helt aktiv, uanset at arven eller gaven kun udgør en mindre del af aktivets værdi.

113 Vera Holmøy, Peter Lødrup og John Asland: Ekteskapsloven, bind 1, 3. udg., (2013) s. 373 samt Peter Hambro: Klausulert særeie ved arv og gave, Tidsskrift for Familierett, Arverett og Barnevernsrettslige spørgsmål, 2014, s. 92-126, navnlig s. 106-110 med konklusion s. 110.

Dette mindretals forslag medfører imidlertid efter flertallets opfattelse, at opgørelsen af ægtefællernes formuer på skifte bliver unødigt kompliceret, og reglerne har en række uheldige virkninger blandt andet ved værdifald på et modtaget aktiv. Endvidere medfører dette mindretals forslag, at situationer, der meget ligner hinanden, bliver behandlet forskelligt, afhængigt af, hvornår et lån optages. Disse indvendinger mod mindretallets forslag om brøkdelssæreje er beskrevet nærmere i kapitel 7.

Som et eksempel på, at mindretallets forslag vil medføre, at sammenlignelige situationer behandles forskelligt, kan nævnes, at hvis en ubehæftet fast ejendom til en værdi af 1 mio. kr. overdrages som gave med en bestemmelse om særeje, og modtageren efterfølgende optager et lån på 1 mio. kr. til istandsættelse af ejendommen, vil hele ejendommen være særeje. Gælden vil høre til særejet, og eventuelle værdistigninger eller værdifald vil fuldt ud komme særejet til gavn eller skade. Hvis derimod en ejendom til 2 mio. kr. med gæld for 1. mio. kr. overdrages ved gave og med en bestemmelse om særeje, vil ejendommen blive brøkdelssæreje, mens hele gælden kan fradrages i den formue, der skal ligedeles. Det indebærer, at halvdelen af eventuelle værdistigninger eller værdifald vil tilfalde eller belaste den formue, der skal deles.

Endelig har mindretallets forslag uheldige virkninger i relation til båndlagt arv og gave. Hvis f. eks. en fast ejendom behæftet med gæld overdrages ved gave eller falder i arv, kan gavegiver eller arvelader efter gældende ret træffe bestemmelse om båndlæggelse af hele aktivet (i hvert fald, hvis aktivet er friarv), hvis gavens eller arvens værdi udgør en væsentlig del af aktivets samlede værdi. Mindretallets forslag ændrer så vidt ses ikke ved dette. Derimod medfører mindretallets forslag i disse tilfælde, at det båndlagte aktiv bliver brøkdelssæreje, således at modtageren ved separation eller skilsmisse skal dele en del af værdien med sin ægtefælle, uanset at modtageren ikke kan disponere over aktivet. Det vil således kunne være vanskeligt for modtageren at skaffe midler til at betale sin ægtefællens andel af værdien. Hertil kommer, at det forekommer besynderligt, at ægtefællen derved får en bedre status end modtagerens kreditorer, der ikke kan få del i eventuelle værdistigninger på det båndlagte aktiv.

For så vidt angår Irene Nørgaards forslag, fremgår det af flertallets begrundelse for sit forslag, at gældende ret efter flertallets opfattelse giver arvelader eller gavegiver en for vid adgang til at bestemme særeje. Det bør efter flertallets opfattelse i stedet være ægtefællerne selv, der ved ægtepagt bestemmer, om eventuelle fremtidige værdistigninger på f.eks. en ejendom skal deles.

Irene Nørgaards forslag viderefører den gældende retsusikkerhed om, hvor stort et gaveelement skal være, før et aktiv i sin helhed bliver særeje. Irene Nørgaards forslag indebærer endvidere, at der i betydeligt omfang vil være behov for på et skifte at tage stilling til reguleringskrav som følge af, at modtageren af den arv eller gave, som er særeje, har blandet den sammen med sin øvrige formue, og til formueretlige krav som følge af, at den anden ægtefælle har bidraget til forbedringer af og nedbringelse af gæld i et særejeaktiv. Sådanne krav skal fastsættes skønsmæssigt, og der vil derfor være betydelig usikkerhed for ægtefællerne, om hvad udfaldet af skif-

tet vil være. Det er endvidere forbundet med store omkostninger at få sådanne krav fastslået, og der vil være risiko for, at skiftet trækkes i langdrag som følge af tvister herom.

5.2.6. Ægtefælles adgang til at indgå aftaler om deling af arv og gave, hvis dette ikke strider mod arveladers eller gavegivers bestemmelse

Der er enighed i udvalget om, at uanset om flertallets eller Jørgen U. Grønborgs, Kirsten Reimers-Lunds og Irene Nørgaards forslag gennemføres, skal ægtefællerne i de tilfælde, hvor dette ikke strider mod en bestemmelse fra gavegiver eller arvelader, kunne aftale ved ægtepagt, at arv og gave skal indgå i delingen. Ægtefællerne skal således kunne aftale, at arv og gave skal indgå i delingen ved både separation, skilsmisse og en ægtefælles død, eller at arv og gave kun skal indgå i delingen ved en ægtefælles død, herunder ved en bestemt ægtefælles død, eller aftalen kan begrænses til at gælde det, som enten førstafdøde eller længstlevende har modtaget ved arv og gave.

Der henvises herom til lovudkastets § 16 og § 28.

5.2.7. Retsstillingen ved en ægtefælles død, hvis hverken arvelader eller gavegiver eller ægtefællerne selv har truffet bestemmelse

Udvalget har overvejet, om der bør gælde samme regler om deling af arv og gave m.v., hvis ægteskabet ophører ved en ægtefælles død, som ved separation og skilsmisse. Som anført ovenfor har arvelader og gavegiver efter både mindretallets og flertallets forslag mulighed for at bestemme, at det modtagne eller det modtagnes værdi skal indgå i delingen ved død, men ikke ved separation eller skilsmisse, eller at førstafdødes arv eller gave skal indgå i delingen, men ikke længstlevendes.

Har arvelader eller gavegiver ikke bestemt noget, har ægtefællerne selv mulighed for ved ægtepagt at vælge den løsning, de ønsker, jf. lovudkastets § 16.

Hvis hverken arvelader, gavegiver eller ægtefællerne selv har taget stilling til spørgsmålet, er det udvalgets opfattelse, at det bør være op til længstlevende at bestemme, om arv og gave skal holdes uden for delingen.

Som udgangspunkt er det udvalgets opfattelse, at der bør gælde samme regler om deling af ægtefællernes formuer ved såvel separation og skilsmisse som ved en ægtefælles død.

En ordning, hvor arv og gave i alle tilfælde holdes uden for delingen ved en ægtefælles død, vil imidlertid kunne stille længstlevende dårligt, hvis størstedelen af førstafdødes formue stammer fra arv og gave, og længstlevende ikke selv har formue af betydning. Dette vil næppe være i overensstemmelse med ægtefællernes ønsker, og det vil gå imod de hensyn til styrkelse af længstlevendes retsstilling, som lå bag arvelovsreformen, der trådte i kraft i 2008.

Udvalget er opmærksomt på, at ægtefæller ofte vil ønske at begunstige hinanden mest muligt ved død, herunder således at længstlevende har mulighed for at vælge uskiftet bo.

En ordning, hvorefter førstafdødes arv indgår i delingen, mens længstlevendes holdes udenfor, svarende til, hvad der gælder, hvis ægtefællerne har aftalt ægtefællebegunstigende kombinationssæreje, har imidlertid som beskrevet i kapitel 7 uheldige konsekvenser i de mange tilfælde, hvor ægtefællerne har særbørn.

Hvis førstafdødes arv indgår i delingen, mens længstlevendes holdes udenfor, vil længstlevende kunne beholde hele sin arv og samtidig modtage ¾ af førstafdødes bo (halvdelen som boslod og halvdelen af resten (¼) som arv). Det indebærer, at længstlevendes eventuelle særbørn, hvis formueforholdene er uændrede ved længstlevendes død, reelt vil modtage hele arven efter længstlevendes slægt (typisk deres bedsteforældre) og ¾ af arven efter førstafdødes slægt (typisk deres stedbedsteforældre). Førstafdødes særbørn vil derimod kun modtage ¼ af den arv, førstafdøde har modtaget, og som typisk stammer fra disse særbørns bedsteforældre. Dette vil i mange tilfælde opleves som urimeligt, navnlig hvis ægtefællerne dør kort tid efter hinanden.

Hvis ægtefællerne ønsker det, har de mulighed for ved ægtepagt at aftale en ordning, der stiller længstlevende bedst muligt ved førstafdødes død, og de vil samtidig kunne få rådgivning om, hvilke konsekvenser det har ved længstlevendes død, og hvordan de ved et testamente opnår den fordeling mellem deres respektive særbørn, som de ønsker.

Udvalget finder derimod ikke, at en ordning svarende til ægtefællebegunstigende kombinationssæreje er hensigtsmæssig som en legal ordning, hvor ægtefællerne ikke har fået rådgivning om konsekvenserne for fordelingen mellem de to ægtefællers eventuelle særbørn.

Udvalget foreslår derfor i lovudkastets § 60, stk. 3, at længstlevende efter førstafdødes død skal kunne vælge, om den foreslåede regel i lovudkastets § 26 skal finde anvendelse på skiftet. Dette gælder, uanset om flertallets eller Jørgen U. Grønborgs, Kirsten Reimers-Lunds og Irene Nørgaards forslag gennemføres. Længstlevende kan således enten vælge, at al arv og gave, som begge ægtefæller har modtaget skal indgå i delingen, eller at al arv og gave skal holdes uden for delingen. Dette gælder dog kun i det omfang, tredjemand ikke har truffet bestemmelse om arven eller gaven efter lovudkastets § 27. Der henvises til lovudkastets § 28 og kapitel 7 i betænkningen.

Efter udvalgets forslag skal længstlevende kun have mulighed for at vælge i det omfang, boet skiftes ved førstafdødes død. Overtager længstlevende boet eller en del heraf til uskiftet bo, indgår arv og gave i det uskiftede bo (medmindre tredjemand har bestemt andet), og længstlevende kan ikke anvende reglen i lovudkastets § 26 ved et eventuelt senere skifte i levende live. Og reglen skal ikke anvendes ved længstlevendes død.

Dette forslag svarer til den ordning, som udvalget foreslår med hensyn til reglen i lovudkastets § 45. Der henvises herom til kapitel 5.

5.2.8. Forsikrings- og pensionsydelser m.v.

Som efter gældende ret er udvalget enigt om, at forsikrings- og pensionsydelser, der kommer til udbetaling fra tredjemand, bør behandles efter samme regler som arv og gave.

For så vidt angår erstatning for tab af forsørger, som en ægtefælle har modtaget fra tredjemand, herunder f.eks. ved en tidligere ægtefælles eller samlevers død, reguleres delingen af disse beløb på skifte i dag i erstatningsansvarslovens § 18. De gældende regler herom er beskrevet i kapitel 5. Udvalget finder, at forsørgertabserstatninger har en sådan lighed med forsikrings- og pensionsudbetalinger, der udbetales ved tredjemands død, at beløbene bør behandles efter den samme regel.

Udvalgets flertal (udvalget bortset fra Svend Danielsen) foreslår derfor, at livsforsikringssummer, pensionsydelser, forsørgertabserstatninger og lignende ydelser, som en ægtefælle modtager fra tredjemand, skal kunne holdes uden for delingen efter samme regler som arv og gave, hvis forsikringstager eller pensionsopsparer ikke selv har truffet bestemmelse herom. Dette gælder, uanset om flertallets eller Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag til lovudkastets § 26 gennemføres.

Forsikringstagers eller kontohavers adgang til at bestemme, at en forsikringssum eller pensionsydelse skal være modtagerens særeje, reguleres i henholdsvis forsikringsaftalelovens § 103 og pensionsopsparingslovens § 3. Der er enighed i udvalget om, at forsikringstager og kontohaver skal have samme adgang til at træffe bestemmelse om, hvorvidt forsikringssummen eller pensionsydelsen skal indgå i delingen mellem modtageren og dennes ægtefælle, som en arvelader eller gavegiver har efter lovudkastets § 27. Dette gælder, uanset om flertallets eller mindretallets forslag til § 27 gennemføres.

Der henvises herom til lovudkastets §§ 26 og 27 og bemærkningerne hertil og til kapitel 21, afsnit 8 og 9.

KAPITEL 7
AFTALER OM SÆREJE M.V.

1. INDLEDNING

Dette kapitel omhandler ægtefællernes adgang til at indgå forhåndsaftaler om delingen af deres formuer ved separation, skilsmisse eller død. Dette kan ske ved ægtepagter om, at hele eller en del af ægtefællernes formuer skal være særeje.

Kapitlet omhandler også andre forhåndsaftaler om fravigelse af de legale delingsregler, som er beskrevet i kapitel 5. De omfatter ægtepagter om fravigelse af de legale regler om deling af arv og gave fra tredjemand, erstatning udbetalt for personskade, personlige og uoverdragelige rettigheder, samt aftaler om, i hvilket omfang gæld kan fradrages i den formue, der skal deles.

I forbindelse med en aktuel skilsmisse eller separation kan ægtefællerne indgå aftaler om bodelingen. Disse aftaler er omtalt i kapitel 17.

Efter gældende ret har aftaler om særeje, som beskrevet i afsnit 2 nedenfor, betydning også under ægteskabet, idet reglerne om begrænsning i adgangen til at disponere over familiens bolig og indbo, jf. retsvirkningslovens §§ 18 og 19, kun finder anvendelse ved aktiver, der er fælleseje. Disse regler er nærmere beskrevet i kapitel 13. Som det fremgår af kapitlet, foreslår udvalget, at der fremover skal gælde samme begrænsning i en ægtefælles adgang til at råde over sine aktiver på egen hånd, uanset om aktivet indgår i delingen eller er særeje. Udvalget foreslår endvidere, som beskrevet i kapitel 13, at reglerne om krydsende udtagelsesret i ægtefælleskiftelovens § 63 tillige skal finde anvendelse på aktiver, der er særeje.

Efter udvalgets forslag vil aftaler om særeje således ikke have betydning under ægteskabet, men vil alene få betydning for den kvantitative deling af ægtefællerens formuer ved separation, skilsmisse eller død.

2. GÆLDENDE RET

Retsvirkningslovens § 28 har følgende ordlyd:

***„§ 28**. Ved ægtepagt kan ægtefæller aftale:*
1) at hver ægtefælle ved bodeling efter separation eller skilsmisse beholder, hvad denne ejer, men at der er formuefællesskab ved dødsboskifte (skilsmissesæreje), og

2) i forbindelse med en aftale om skilsmissesæreje, at ejendelene ved dødsboskifte skal forbeholdes en ægtefælle eller dennes arvinger (fuldstændigt særeje).

Stk. 2. En aftale efter stk.1 kan angå en del af ægtefællernes ejendele, kan tidsbegrænses og kan træffes alene med henblik på en af ægtefællernes død.

Stk. 3. En aftale efter stk. 1 omfatter, hvad der træder i stedet for de ejendele, aftalen vedrører, og indtægter af disse ejendele, medmindre andet er bestemt i aftalen."

Denne bestemmelse regulerer, hvilke former for særeje der gyldigt kan aftales.

2.1. Særejeformer

2.1.1. Skilsmissesæreje

Efter retsvirkningslovens § 28, stk. 1, nr. 1, kan det ved ægtepagt aftales, at hver ægtefælle ved deling efter separation eller skilsmisse beholder, hvad denne ejer, men at der er formuefællesskab ved dødsboskifte (skilsmissesæreje).

Skilsmissesæreje giver den længstlevende ægtefælle mulighed for at vælge uskiftet bo, da der er fælleseje ved død. Skilsmissesæreje kan omfatte enkelte, en del af eller alle ægtefællernes ejendele. Endvidere kan det oprettes for ægtefællernes fremtidige erhvervelser.

Skilsmissesæreje kan derfor umiddelbart virke som en attraktiv formueordning. Ægtefællerne skal dog være opmærksomme på, at det kan have uønskede virkninger, navnlig hvis den ægtefælle, der dør først, er insolvent eller har særbørn.

Eksempel: En 60-årig mand gifter sig med en 40-årig kvinde. Manden ejer 6 mio. kr., og kvinden har en gæld på 1 mio. kr. Begge har et særbarn. Manden er bekymret for, at kvinden er mere interesseret i hans formue end i ham, men vil på den anden side gerne sikre hustruen mest muligt i tilfælde af hans død. Med en ægtepagt om skilsmissesæreje vil manden kunne udtage hele sin formue i tilfælde af separation/skilsmisse. Ved hans død modtager hustruen 3 mio. kr. i boslod og arver 1,5 mio. kr. Dør kvinden derimod først, får manden boslod på 3 mio. kr. og arver 1 mio. kr. De resterende 2 mio. kr. tilfalder hustruens kreditorer og hendes særbarn – hvilket ikke kan forventes at være mandens hensigt.

Retsvirkningerne under ægteskabet af skilsmissesæreje fremgår ikke af ordlyden eller bemærkningerne til særejereformen. Det er således ikke beskrevet, om skilsmissesæreje skal behandles som særeje eller formuefællesskab under ægteskabet. Dette har navnlig betydning i forhold til anvendelsen af de sociale beskyttelsesregler. Der er uenighed om spørgsmålet i teorien, og der er ikke taget stilling hertil i praksis.

2.1.2. Fuldstændigt særeje

Af retsvirkningslovens § 28, stk. 1, nr. 2, fremgår det, at ægtefællerne ved ægtepagt i forbindelse med en aftale om skilsmissesæreje kan aftale, at ejendele ved dødsboskifte skal forbeholdes en ægtefælle eller dennes arvinger (fuldstændigt særeje).

Fuldstændigt særeje indebærer, at der er særeje under ægteskabet, ved separation og skilsmisse samt ved død, uanset hvem af ægtefællerne, der dør først.

Konsekvenserne af fuldstændigt særeje er blandt andet, at reglerne om vederlagskrav og bosondring, hvis en ægtefælle misbruger sin rådighed over formuen, ikke finder anvendelse. Endvidere indebærer det, at reglerne om, at en ægtefælles salg eller pantsætning m.v. af visse aktiver, kræver samtykke fra den ægtefælle, der ikke er (med)ejer af aktivet, ikke finder anvendelse. Bor familien i en ejendom, der ejes af den ene ægtefælle som fuldstændigt særeje, kan ejerægtefællen således sælge ejendommen uden den andens samtykke.

Det fuldstændige særeje kan omfatte enkelte eller alle ægtefællernes aktiver. Endvidere kan det fuldstændige særeje oprettes for ægtefællernes fremtidige erhvervelser.

2.1.3. Kombinationssæreje

Under henvisning til retsvirkningslovens § 28, stk. 2, 3. led, kan en aftale efter stk. 1 træffes alene med henblik på en af ægtefællernes død. Enten kan ægtefæller kombinere skilsmissesæreje for begge med fuldstændigt særeje for længstlevende, eller også kan skilsmissesæreje for begge kombineres med fuldstændigt særeje for en bestemt af ægtefællerne. Dette såkaldte kombinationssæreje er således ved død enten ægtefælle- eller arvingsbegunstigende.

Ved den i praksis meget anvendte særejeform med ægtefællebegunstigende kombinationssæreje tilgodeses længstlevende ved, at begge ægtefællers formuer er særeje ved separation og skilsmisse, mens den førstafdødes formue på dødsboskifte er fælleseje, og længstlevendes formue er særeje. Denne type kombinationssæreje kan være fordelagtig for ægtefæller, der ønsker at sikre hinanden i tilfælde af ægteskabets ophør ved død, da længstlevende herved ved førstafdødes død enten modtager boslod og arv af førstafdødes formue eller kan vælge uskiftet bo med førstafdødes formue, samtidig med at længstlevende i begge situationer beholder hele sin egen formue som særeje.

En aftale om ægtefællebegunstigende kombinationssæreje for ægtefæller, der har særbørn, har den virkning, dels at der er særeje i tilfælde af separation eller skilsmisse, dels at førstafdødes særbørn arver langt mindre end længstlevendes særbørn. Dette sidste kan forekomme urimeligt, navnlig hvis længstlevende dør kort efter førstafdøde. Hvis ægtefællerne ønsker at ligestille deres respektive særbørn ved længstlevendes død, skal en ægtepagt om kombinationssæreje derfor suppleres med et fælles testamente, der begunstiger førstafdødes særbørn ved længstlevendes død.

I det arvingsbegunstigende særeje kan eksempelvis førstafdødes arvinger tilgodeses ved, at der er særeje ved separation og skilsmisse, men ved førstafdødes død er førstafdødes formue fuldstændigt særeje og længstlevendes formue er fælleseje.

Det kan være hensigtsmæssigt at oprette en form for arvingsbegunstigende kombinationssæreje ved generationsskifte af virksomheder, hvor man ønsker, at en anden end ægtefællen skal have virksomheden. Dog vil man i disse situationer almindeligvis i stedet kunne oprette fuldstændigt særeje for førstafdøde med arveafkald fra længstlevende.

Selve betegnelsen kombinationssæreje findes hverken i loven eller i forarbejderne til denne.

2.1.4. Brøkdelssæreje

Af retsvirkningslovens § 28, stk. 2, 1. led, fremgår, at en aftale om særeje kan angå en del af ægtefællernes ejendele[114].

Brøkdelssæreje kan defineres som en aftale, hvor en vis brøkdel af ægtefællens formue eller enkelte aktiver skal være af én formueart, f.eks. fuldstændigt særeje, mens den resterende brøkdel skal bestå af en eller flere andre formuearter, f.eks. skilsmissesæreje og fælleseje.

Brøkdelssærejet kan bestå af kombinationer af alle de tilladte formuearter. Angivelsen kan ske enten i brøker eller procenter og skal relateres til hver ægtefælles egen bodel.

Eksempel 1: Ægtefællerne aftaler, at H's sommerhus skal være hendes brøkdelssæreje, hvor 1/4 er fuldstændigt særeje, og 3/4 er skilsmissesæreje. Ægtefællerne kan derimod ikke lovligt aftale, at f.eks. 1/3 af ægtefællernes samlede formue skal være H's fuldstændige særeje.

For at beskytte ikke-ejerægtefællen, dvs. den, der ikke har brøkdelssæreje, er brøkerne bindende, og de kan ikke ensidigt ændres eller ophæves af ejerægtefællen. Dette kræver en ny ægtepagt.

Eksempel 2: M ejer en bil som brøkdelssæreje, hvor 1/3 er fælleseje og 2/3 er fuldstændigt særeje. M sælger bilen for 600.000 kr. og bruger straks beløbet til køb af en motorbåd til 200.000 kr. og et maleri til 400.000 kr. Motorbåden og maleriet er herefter også brøkdelssæreje med 1/3 fælleseje og 2/3 fuldstændigt særeje.

Forbrug, opsparing og lån fordeles forholdsmæssigt på formuearterne i brøkdelssærejet, og ved et skifte, hvor ægtefællernes samlede formuer gøres op, udskilles de forskellige formuearter beløbsmæssigt.

---

114 Brøkdelssæreje er omtalt i Betænkning 3, nr. 716/1974 og i bemærkningerne til særejereformen. Dog fremgår selve begrebet „brøkdelssæreje" alene af bemærkningerne til særejereformen.

Eksempel 3: M og H har fælleseje med undtagelse af et sommerhus, som er H's brøkdelssæreje med 1/2 som fuldstændigt særeje og 1/2 som fælleseje. Huset er 2 mio. kr. værd, og der er et realkreditlån i huset på 1 mio. kr. Ved skifte er halvdelen af husets værdi H's særeje. Gælden skal fordeles med halvdelen til særejet og halvdelen til fællesejet. H har således et nettosæreje på 500.000 kr., som hun kan holde uden for delingen

De sociale beskyttelsesregler i retsvirkningsloven om blandt andet, at salg af fast ejendom, der tjener til familiens bolig, kræver samtykke fra ikke-ejerægtefællen, finder anvendelse i forhold til brøkdelssærejet, hvis der indgår en fællesejeandel. I så fald finder de kvalitative beskyttelsesregler anvendelse på hvert enkelt aktiv inden for brøkdelssærejet, hvorimod de kvantitative beskyttelsesregler alene kan gøres gældende på den brøk, der er fælleseje.

Eksempel 4: Ægtefællerne har fælleseje, bortset fra indboet i ægtefællernes hjem, som er M's brøkdelssæreje med 1/3 som fælleseje og 2/3 som fuldstændigt særeje. Eftersom en andel af indboet er fælleseje, må M ikke sælge eller pantsætte det uden H's samtykke, jf. den sociale kvalitative beskyttelsesregel i retsvirkningslovens § 19, stk. 1. Ligeledes kan H forlange vederlagskrav eller bosondring, hvis M eksempelvis har misbrugt sin rådighed over indboet ved at ødelægge det, jf. de sociale kvantitative beskyttelsesregler i retsvirkningslovens § 23, jf. § 17 og § 38, jf. § 17.

2.1.5. Sumsæreje og sumfælleseje

Sumsæreje og sumfælleseje er ikke nævnt i retsvirkningsloven eller i bemærkningerne hertil, og det har i teori og praksis givet anledning til tvivl, om aftaler herom gyldigt kan indgås. Et sumsæreje er en aftale om, at et bestemt beløb skal være særeje, mens resten af den pågældende ægtefælles formue skal være fælleseje. Ved sumfælleseje er situationen den omvendte, således at et bestemt beløb er fælleseje og resten særeje.

Der er enighed om, at efter gældende ret kan et sumsæreje ikke være abstrakt. Således kan det f.eks. ikke gyldigt aftales, at 500.000 kr. af mandens formue er særeje. Det er en fravigelse af ligedelingsprincippet i retsvirkningslovens § 16, stk. 2, der ikke har hjemmel hverken i loven eller i forarbejderne.

Et sumsæreje eller sumfælleseje kan være genstandsrelateret, f.eks. således at det aftales, at 500.000 kr. af friværdien i mandens ejendom skal være særeje med den virkning, at manden ved skilsmisse forlods kan udtage 500.000 kr., forudsat at friværdien i ejendommen udgør mindst dette beløb. Det har givet anledning til diskussion i teorien, hvad der gælder, hvis et aktiv, hvortil der er knyttet et genstandsrelateret sumsæreje, sælges.

En ægtepagt om genstandsrelateret sumfælleseje indgik i UfR 1998.1674 H, hvor der imidlertid kun var spørgsmål om gyldigheden af en aftale om pristalsregulering. I denne sag havde H og M ved indgåelse af ægteskab i februar 1993 oprettet en ægtepagt om fuldstændigt særeje, dog blandt andet med den modifikation, at 20 mio. kr. af tilbagekøbsværdien af nogle M tilhørende livsforsikringspolicer skulle være fælleseje. I august 1995 oprettede H og M et tillæg til ægtepag-

ten, ifølge hvilket H's andel af det nævnte fælleseje „i en udbetalingssituation" skulle pristalsreguleres på nærmere angiven måde med virkning fra ægtepagtens oprettelse. I september 1996 blev H og M separeret. Ved bodelingen modtog H 10 mio. kr. i henhold til den oprindelige ægtepagt, mens M bestred gyldigheden af bestemmelsen i tillægget om pristalsregulering. H påstod herefter M dømt til at betale yderligere ca. 1,1 mio. kr. Højesteret fandt, at hverken ordlyden af retsvirkningslovens § 28, stk. 2, hvorefter en aftale om særeje »kan angå en del af ægtefællernes ejendele«, eller bestemmelsens forarbejder gav et tilstrækkeligt sikkert grundlag for at antage, at ægtepagtstillægget af august 1995 var en gyldig aftale mellem parterne. Med bemærkning om, at gyldigheden af ægtepagten af februar 1993 ikke var til pådømmelse, tog Højesteret herefter M's frifindelsespåstand til følge.

Den sidste sætning kan læses således, at Højesteret muligvis også ville have fulgt en påstand om, at den oprindelige ægtepagt var ugyldig. Østre Landsret har i UfR 2007. 2748 Ø anset et genstandsrelateret sumsæreje for gyldigt.

2.2. Surrogater, indtægter og sammenblanding af formuearter

Det følger af retsvirkningslovens § 28, stk. 3, at en aftale efter stk. 1 om særeje omfatter, hvad der træder i stedet for de ejendele, aftalen vedrører, og indtægter af disse ejendele, medmindre andet er bestemt i aftalen[115].

Første del af bestemmelsen omfatter det såkaldte s*urrogationsprincip*, som stadfæster et almindeligt anerkendt princip. Surrogater kan f.eks. være en salgssum, et belåningsprovenu og modtagne afdrag på pantebreve.

Det kan ikke bestemmes, at surrogat af fælleseje skal være særeje.

Indtægter af særeje kan f.eks. være aktieudbytte, lotterigevinster, renter og lejeindtægter.

Som udgangspunkt er indtægter af fælleseje også fælleseje, jf. retsvirkningslovens § 15, stk. 1. Dog kan det med hjemmel i lovens § 28, stk. 3, bestemmes, at indtægter af fælleseje skal være særeje, smhl. § 15, stk. 1[116].

Værdistigning tilknyttet et aktiv er hverken et surrogat eller en indtægt. Aktivet bevarer blot sin formuestatus uanset værdistigning eller værdifald.

---

115 Før særejereformen var indtægter af særeje fælleseje, medmindre andet var bestemt, jf. § 21, stk. 2, i den tidligere retsvirkningslov.

116 Smhl. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 20, hvor 1969-udvalget nåede frem til, at adgangen til at gøre fremtidige erhvervelser til særeje skulle opretholdes.

Som beskrevet nedenfor har det givet anledning til diskussion i den juridiske teori, hvad der følger af surrogatreglerne, når et aktiv erhverves for en blanding af særeje- og fællesejemidler.

2.2.1. Anpartssæreje

Anpartssæreje er af nogle forfattere blevet defineret som en særejeart, hvor *„en ideel bruttoandel (en brøkdel) af et aktiv henhører under én formueart, mens den resterende andel henhører under en anden eller eventuelt flere formuearter"* – uden at der er tale om brøkdelssæreje.

Om retsvirkningsloven indeholder hjemmel til anpartssæreje har været omdiskuteret i den juridiske litteratur både før og efter særejereformen. Konstruktionen er i modsætning til brøkdelssæreje ikke omtalt i forarbejderne til særejereformen fra 1990, og forinden var anpartssærejekonstruktionen afvist af Højesteret, jf. UfR 1984.564 H.

Anpartssæreje og brøkdelssæreje minder til en vis grad om hinanden, men der er afgørende forskelle:

1) Brøkdelssærejet kan alene stiftes ved ægtepagt, gave eller testamente. Anpartssærejet antages af nogle forfattere herudover at kunne opstå ensidigt ved en tilfældighed, når midler fra flere formuearter sammenblandes.

2) Brøkdelssærejet kan kun ophæves ved ægtepagt og forbliver ved et salg af et brøkdelssærejeaktiv krone-for-krone brøkdelssæreje. Heroverfor antages anpartssæreje – udover ved ægtepagt – at kunne ophæves ensidigt ved, at ejerægtefællen sælger et aktiv i anpartssæreje og herefter selv fordeler salgsprovenuet forholdsmæssigt på de respektive formuearter. Det er uvist, hvordan en sådan fordeling skal finde sted for at være gyldig.

3) Sammenblanding af midler fra forskellige formuearter løses ved brøkdelssæreje på skifte af lovreglerne om vederlagskrav, som forudsat i forarbejderne til retsvirkningsloven, hvis ægtefællerne ikke aftaler andet ved ægtepagt. Anpartssæreje forudsættes som nævnt også at kunne deles ensidigt af en ægtefælle uden aftale med den anden og uden regler for, hvornår og hvordan en ægtefælle skal bestemme, hvilke midler der hører til de forskellige formuearter.

Ved at anvende anpartssærejekonstruktionen kan man i en situation, hvor et aktiv er erhvervet eller forbedret ved flere formuearter, bevare disse formuearter og deres tilhørende egenskaber.

Eksempel 1: H har en ejendom som sit særeje, hvis værdi er 4 mio. kr. H forbedrer ejendommen med fællesejemidler for 1 mio. kr. Herved antager nogle forfattere, at der opstår anpartssæreje med 4/5 som særeje og 1/5 som fælleseje. Fællesejets kvalitative beskyttelsesregler vil herefter være anvendelige på hele ejendommen og de kvantitative regler anvendelige på fællesejeandelen. Ved salg af ejendommen for 5 mio. kr. vil H have mulighed for igen at udskille formuearterne, og værdistigning og -fald vil blive forholdsmæssigt fordelt. Køber H derefter en ejendom for 4 mio. kr., en bil til 0,5 mio. kr. og bruger de sidste 0,5 mio. kr. til løbende forbrug opstår problemet om, hvilke af

anpartssærejets formuearter, der er brugt til hvad, og hvilke krav til oplysning om dette, der kan stilles. Disse spørgsmål er ikke løst og har ikke foreligget i retspraksis.

Eksempel 2: Samme eksempel som ovenstående, men hvor anpartssærejekonstruktionen ikke anvendes. I sådan en situation vil ejendommen i sin helhed være særeje, og de sociale beskyttelsesregler kan ikke gøres gældende. Formuearterne kan først udskilles ved skifte via reglerne om vederlagskrav, medmindre ægtefællerne under ægteskabet ved ægtepagt adskiller formuearterne igen. Sælges ejendommen, vil hele salgssummen på 5 mio. kr. være særeje, og surrogaterne for salgssummen i form af ejendommen og bilen vil være særeje. Forbruget på 0,5 mio. kr. vil direkte belaste særejet, og vederlagskravet vil fortsat bestå og kunne gøres gældende på skifte.

Ifølge fortalerne for anpartssæreje løser anpartssærejet bedst de sammenblandingsproblemer, som vederlagskravene har skullet løse. Ifølge forfatterne medfører vederlagskravene urimelige resultater, da der efter deres opfattelse i praksis ikke sker værdiregulering af kravene. Anpartssærejet vil derimod automatisk indeholde denne værdiregulering, og derfor opnås den i 1918-udkastet ønskede balance mellem formuearterne[117].

Hjemlen til anpartssæreje skal i givet fald findes i „det præceptive surrogationsprincip"[118], hvorefter et aktiv får samme formuestatus, som det aktiv, det træder i stedet for. Ifølge forfatterne betyder præceptiviteten, at ejerægtefællen ikke ensidigt kan ændre surrogatets formueart. Imidlertid kan ægtefællerne ved ægtepagt bestemme, at surrogat af særeje skal være fælleseje eller en anden særejevariant.

Det hjemmelsgrundlag, forfatterne har anført, er blevet kritiseret i den øvrige juridiske litteratur, idet anpartssærejet hverken er forudsat i retsvirkningslovens § 28, stk. 1 og 2, eller i forarbejderne hertil. Kritikerne er afvisende over for konstruktionen og mener, at hjemmelsgrundlaget er særdeles tvivlsomt. I kritikken peges på, at anpartssærejet er betænkeligt, dels fordi det bryder med det fundamentale ægteskabsretlige princip om, at en ægtefælle ikke ensidigt kan etablere eller ophæve særeje, dels fordi anpartssærejet rejser flere problemer end det løser, og endelig fordi vederlagskravsreglerne i retsvirkningslovens § 23, stk. 2 og 3, allerede løser de problemer, anpartssærejet kan løse – og løser dem bedre.

En anpartssærejelignende løsning er anvendt i dommen TFA 2007.284 Ø – uden dog at nævne selve begrebet. Der var i sagen ikke påstået vederlagskrav til regulering af sammenblandingsproblemet, der var ikke gæld i den ejendom, som midlerne var sammenblandet i, og ejendommen var ikke videresolgt.

---

117 Jf. Noe Munck og Finn Taksøe-Jensen: Særeje (1996), s. 93f og Udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger (1918), s. 215-216.

118 Princippet følger af retsvirkningsloven §§ 15, stk. 1, 28, stk. 3, og 28 a.

TFA 2007.284 Ø: H havde arvet 1/5 af et sommerhus som sit særeje. Senere købte H 2/5 af sommerhuset af sine halvbrødre, hvor en ikke uvæsentlig del af købesummen var særejemidler og 1/5 af sin mor ved udstedelse af et gældsbrev. Endelig købte hun den sidste 1/5 af sin søster for provenuet ved salg af en ejendom, der var fælleseje. H påstod, at sommerhuset i sin helhed var særeje. Byretten fandt, ud fra en samlet vurdering, „at halvdelen af sommerhuset må anses for erhvervet for fællesbomidler, således at ejendommen må anses for at tilhøre fællesboet for så vidt angår halvdelen, og H's særbo for så vidt angår den anden halvdel". Landsretten stadfæstede byrettens dom.

2.3. Særeje og gæld

Det er i praksis afvist, at ægtefællerne kan aftale, hvilken formueart en gæld skal tilhøre, jf. herved TFA 2008.9/1 V, hvor en ægtepagtsbestemmelse om, at M's „*personlige gæld …, nuværende såvel som fremtidige*" skulle være hans fuldstændige særeje, blev afvist fra tinglysning, idet landsretten fandt, at der ikke var hjemmel til at bestemme dette i retsvirkningslovens § 28.

I UfR 2011. 1112 H tiltrådte Højesteret afvisning af en bestemmelse i en ægtepagt om, at M's ejendom „med den på ejendommen tinglyste pantegæld" skulle være særeje. M's advokat havde gjort gældende, at ordene om gælden alene var medtaget af pædagogiske grunde, idet gælden ville blive særeje, uanset om det stod i ægtepagten eller ej.

Der kan således ikke gyldigt indgås aftaler om, i hvilket omfang en gæld skal henføres til særeje eller fælleseje, og hermed i hvilket omfang gælden kan fradrages i ægtefællens bodel på skiftet.

2.4. Tidsbegrænsning af særeje

Med hjemmel i retsvirkningslovens § 28, stk. 2, kan en aftale om særeje efter stk. 1 tidsbegrænses. Dog kan en mindre byrdefuld særejeform ikke tidsbegrænses til at overgå til en mere byrdefuld, f.eks. fra skilsmissesæreje til fuldstændigt særeje.

Loven hjemler ikke adgang til tidsbegrænsning af fælleseje, hvilket følger indirekte af lovens § 28, stk. 2, hvorefter alene en aftale efter stk. 1 om særeje kan tidsbegrænses.

Ophørstidspunktet skal være fastlagt, så det kan angives på oprettelsestidspunktet, dvs. principielt på underskriftsdatoen. Dette krav medfører, at en tidsbegrænsnings ophør ikke kan gøres afhængig af en uvis begivenheds indtræden, f.eks. at ægtefællerne får børn, eller at mandens far dør. Dette betyder, at man allerede på aftaletidspunktet skal kunne fastlægge datoen for særejets ophør.

Der vil kunne aftales et såkaldt aftrapningssæreje ved en kombination af brøkdelssæreje og tidsbegrænsning. Denne særejeform er især fordelagtig i ægteskaber, hvor ægtefællerne ønsker at få mere fælleseje, jo længere ægteskabet har varet.

Eksempel: Ægtefællerne aftaler, at der skal være fuldstændigt særeje i ægteskabet, men at dette skal aftrappes til fælleseje med 1/10 om året i 10 år. Efter 10 års ægteskab vil ægtefællernes formue i det hele være fælleseje.

2.5. Ændring og ophør af særeje

Det følger af retsvirkningslovens § 28 b, stk. 2, at et tredjemandsbestemt særeje kun kan ændres, hvis denne har bestemt, at dette kan ske, eller hvis tredjemand efterfølgende giver samtykke hertil. Hvis ægtefællerne opretter en ægtepagt i strid med tredjemands bestemmelser, er ægtepagten ugyldig.

Et særeje ophører ved en tidsbegrænsnings ophør, ved en ny ægtepagt, ved forbrug af særejet og ved, at ægtefællerne ved ægtepagt har aftalt, at det, der træder i stedet for særeje, skal være fælleseje.

Den ene ægtefælle kan ikke ensidigt ophæve et særeje.

2.6. Øvrige aftaler om fravigelse af de legale delingsregler, herunder forhåndsaftaler om særejekompensation og boslodsafkald

Efter gældende ret er udgangspunktet, at der alene i forbindelse med en umiddelbart forestående og aktuel separation eller skilsmisse uden ægtepagt kan indgås aftale om det økonomiske opgør mellem ægtefællerne på skiftet. Under ægteskabet kan sådanne aftaler alene indgås i ægtepagtsform, og kun hvis aftalerne er tilladt i retsvirkningsloven.

Det har i teori og praksis givet anledning til tvivl, i hvilket omfang ægtefæller, der har særeje, gyldigt kan indgå en aftale om, hvilken kompensation der tilkommer en økonomisk dårligt stillede ægtefælle ved en separation eller skilsmisse. Spørgsmålet har været til pådømmelse i:

UfR 1996.1401 V: M havde givet tilsagn om at betale H 75.000 kr. pr. år, ægteskabet havde varet, i tilfælde af at ægteskabet blev opløst ved separation eller skilsmisse. Ægtefællerne havde fuldstændigt særeje i ægteskabet. Landsretten opfattede aftalen som et løfte om i tilfælde af skilsmisse i et vist omfang at fravige de legale retsvirkninger af fuldstændigt særeje. Landsretten fandt, at løftet derfor havde en sådan karakter, at det for at være gyldigt krævede ægtepagt. Der blev ikke i dommen taget stilling til, om aftalen ville have været gyldig, hvis den var oprettet i en ægtepagt.

Dommen er blevet kritiseret i den juridiske teori for ikke at have taget stilling til erklæringens gyldighed, men alene knytte gyldigheden op på et krav om ægtepagt. Hvis en sådan aftale ikke materielt kan indgås, bliver den ikke mere gyldig af, at der er oprettet en ægtepagt[119].

Om et tilfælde, hvor en aftale om kompensation udformes som et gældsbrev:

TFA 2013.20 V: M, der havde et betydeligt større særeje end H, udstedte et rente- og afdragsfrit gældsbrev med sig selv som debitor på 500.000 kr., som forfaldt ved separation, skilsmisse og død. M overdrog som skilsmissesæreje gældsbrevet ved ægtepagt til H. Ægtepagten kunne ikke tinglyses, da aftalen i henhold til retsvirkningslovens § 28 ikke kunne indgås.

Retstilstanden om forhåndsafkalds ugyldighed er begrundet i, at reglerne i ægteskabslovgivningen har til formål at beskytte den økonomisk svage ægtefælle, som ikke bør kunne give forhåndsafkald på denne beskyttelse. Herudover bør aftaler, der indgås mellem ægtefæller, ikke være uoverskuelige på aftaletidspunktet. Ægtefæller må ikke stilles i en situation, hvor de ikke kan overskue konsekvensen af f.eks. at give forhåndsafkald på boslod eller kompensation ved en skilsmisse mange år senere.

Forhåndsaftaler om afkald på boslod og kompensation kan således som udgangspunkt kun indgås ved ægtepagt om særeje med hjemmel i retsvirkningslovens § 28. Retspraksis har i enkelte afgørelser før særejereformen anerkendt en forhåndsaftale om delvist afkald på boslod som led i en aftalt generationsskifteordning og en aftale om fordeling af en fælles bolig:

UfR 1957.435 Ø: M efterlod sig særbørn, som i flere år havde taget del i ledelsen i den virksomhed, som M ejede. En væsentlig del af M's formue var bundet i virksomheden. H var sikret et betydeligt særeje og en pension fra en fond, hvis midler hidrørte fra virksomheden. Ved generationsskiftets oprettelse et par år tidligere havde H givet arveafkald og delvis afkald på boslod. Retten fandt, at det måtte antages, at H var klar over, at der ved disse dispositioner skete en vis begrænsning i H's rettigheder, og retten fandt, at hun ved dispositionerne havde accepteret dette som en rimelig ordning. Der blev ikke fundet grundlag for at tilsidesætte afkaldet, som H havde meddelt.

UfR 1972.202 Ø: H havde nægtet at gå med til en ægtepagt om, at en bestemt ejendom skulle være mandens særeje, men havde givet et betinget forhåndsafkald på at få ejendommen udlagt ved fremtidige skifter med ægtefællen. Landsretten fastslog, at aftalen ikke krævede ægtepagt, og at aftalen var gyldig ved oprettelsen, men lod den være uforbindende ud fra synspunktet om bristende forudsætninger, idet ægtefællerne efter aftalens indgåelse havde fået to fælles børn. Ved dommen blev ejendommen dog udlagt til manden efter reglen i fællesboskiftelovens § 70 a, stk. 1, 1. pkt[120].

---

119 Se om dommen og om forhåndsaftaler blandt andet Ingrid Lund-Andersen og Irene Nørgaard: Familieret 2012 (2. udg.) s. 162.

120 Den nugældende bestemmelse er ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2.

Resultatet i UfR 1972.202 Ø er blevet kritiseret i teorien. Dette skyldes, at muligheden for krydsende udtagelsesret netop giver skifteretten mulighed for at udøve et konkret skøn over, hvilken ægtefælle der på skiftetidspunktet har mest behov for at få aktivet. Det er derfor opfattelsen, at bestemmelsen ikke kan fraviges ved en forhåndsaftale[121].

3. BAGGRUNDEN FOR DE GÆLDENDE REGLER

Som det nærmere er beskrevet i kapitel 3 om den historiske udvikling har særeje en lang tradition i dansk ret. Efter 1899-loven kunne ægtefæller således aftale særeje som alternativ til den legale formueordning med formuefællesskab, og dette blev videreført i det såkaldte 1923-udkast[122], der førte til lov om ægteskabets retsvirkninger af 18. marts 1925[123].

Ved Nordisk Råds 3. samling i januar 1955 blev det anbefalet, at de nordiske regeringer undersøgte forudsætningerne for en ændring af reglerne om ægteskab og ægtefællernes formueforhold.

På denne baggrund blev der i 1957 nedsat et udvalg (Ægteskabsudvalget af 1957), der havde til opgave at overveje en revision af retsvirkningsloven og tilknyttede spørgsmål[124]. Udvalget afgav betænkning III om ægteskabets retsvirkninger (betænkning nr. 415/1966). Udvalget ønskede fortsat at bevare muligheden for at fravige formuefællesskabet ved ægtepagt om særeje. Udvalget mente dog, at der var behov for at sikre hustruens interesser yderligere og opnå ligestilling mellem ægtefællerne. Udvalgets flertal foreslog således en udvidet adgang til at aftale særeje i form af skilsmissesæreje og kombinationssæreje og indstillede også, at indskrænkningerne i ægtefællernes råderet over fast ejendom og indbo, der var fælleseje, også skulle gælde for særeje. Udvalgets flertal henviste blandt andet til, at skilsmissesæreje havde været gældende i Norge siden 1937 og udtalte blandt andet følgende:

„Baggrunden for flertallets forslag er, at en stor del af de særejeægtepagter, der oprettes efter den gældende ordning, ikke tager sigte på at regulere forholdene ved ægteskabets opløsning ved døden, og at særejevirkningerne i den nævnte situation ofte strider mod parternes ønsker og interesser. Det er en almindelig erfaring, at mange særejeægtepagter oprettes for at undgå ligedeling ved separation og skilsmisse. Selv om ligedelingsprincippet i nogen grad er fraveget ved skiftelovsændringen i 1963 (§ 69a), vil dette hensyn også i fremtiden spille en betydelig rolle. I en række tilfælde vil ægtefællerne da, efter at ægteskabet har bestået en årrække, ophæve særejeordningen ved en ny ægtepagt, jf. ægtepagtsstatistikken tabel 5. Men i mange tilfælde forsømmer ægte-

121 Jf. blandt andet Linda Nielsen: Familieretten (2009), s. 255.

122 Betænkning af 1923 om Udkast til Lov om Ægteskabets Retsvirkninger. Der henvises nærmere til gennemgangen i kapitel 5 om den legale formueordning.

123 Lov nr. 56 af 18. marts 1925.

124 Der henvises nærmere til kapitel 5, afsnit 3 om den legale formueordning.

fællerne at oprette en sådan ægtepagt, og der opstår da ved den førstes død en situation, som ingen af dem havde ønsket: den længstlevende har ikke noget boslodskrav og ingen adgang til at sidde i uskiftet bo.[125]*"*

Udvalgets mindretal anførte her overfor blandt andet følgende:

„Mindretallet har mod flertallets forslag indvendt bl.a., at ordningen må betegnes som kompliceret og uklar, at den må befrygtes at medføre oprettelse af flere særejeægtepagter end hidtil, hvilket vil være til skade for „den svagere part" i ægteskabet, og at det i sig selv er betænkeligt i for høj grad at fjerne forskellighederne mellem fælleseje og særeje."

Som tidligere nævnt førte udvalgets overvejelser ikke til en ny lov om ægteskabets retsvirkninger, men i 1969 nedsatte Justitsministeriet et nyt ægteskabsudvalg, som blandt andet havde til opgave at arbejde videre med det tidligere udvalgs forslag. Udvalgets arbejde førte blandt andet til Betænkning 3, nr. 716/1974 om formueordningen. Som beskrevet ovenfor i kapitel 3, havde betænkningen karakter af et debatoplæg med en lovskitse, og udvalgets arbejde førte ikke til ny lovgivning.

Udvalgets lovskitse indeholdt bestemmelser om skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje, tidsbegrænsning samt kombinationssæreje, som var blevet til på baggrund af en række undersøgelser foretaget af udvalget – herunder en sociologisk, der skulle belyse befolkningens kendskab og holdning til ægteskabslovgivningen.

Udvalget pegede på, at en mulighed for at kunne aftale skilsmissesæreje – „en aftale, der alene retter sig mod skifte, mens begge ægtefæller lever" – formentlig var det, de fleste ægtepar ønskede. Det var udvalgets opfattelse, at ægtefæller gerne ser, at en ægtefælle efter den andens død stilles bedst muligt både med hensyn til deling af formuen og i forhold til at kunne vælge uskiftet bo. Udvalget var også af den opfattelse, at det ville være i tråd med ægtefællers ønsker og behov, at der tillige var mulighed for at aftale en kombination af fuldstændigt særeje og skilsmissesæreje. Generelt tilsluttede udvalget sig synspunkterne i Ægteskabsudvalget af 1957, dog med et ønske om et mere forenklet regelsæt.

Nogle af udvalgets medlemmer pegede også på muligheden for at tidsbegrænse ægtefællernes aftaler, sådan at man ved den aftalte periodes udløb faldt tilbage på den lovbestemte ligedelingsordning, eller på en anden ordning, der i forvejen var aftalt. Udvalgets flertal fandt derimod ikke, at der var grundlag for at give mulighed for, at der kunne indsættes særlige betingelser i ægtepagter og foreslog på den baggrund en udtrykkelig opregning i lovskitsen af de tilladte tidsbegrænsninger og betingelser[126].

125 Jf. Betænkning III, nr. 415/1966 om ægteskabets retsvirkninger, s. 45.
126 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 17 ff.

3.1. Særejereformen af 1990 og dens forarbejder

Som beskrevet i kapitel 3 fremsatte Justitsministeriet i 1989 „Forslag til lov om forenkling og modernisering inden for Justitsministeriets område"[127]. Forslaget bortfaldt på grund af folketingsårets udløb, men blev genfremsat som lovforslag nr. 23 af 10. oktober 1989 med den nye titel: „Ændring af straffeloven og retsplejeloven m.v.". Lovforslaget blev vedtaget som lov nr. 396 af 13. juni 1990 med ikrafttræden den 1. oktober samme år. Loven har siden fået betegnelsen særejereformen.

På baggrund af Betænkning 3, nr. 716/1974 fra Ægteskabsudvalget af 1969 anførte Justitsministeriet i bemærkningerne til særejereformen, at

„den gældende ligedelingsordning mellem ægtefæller bør opretholdes som den grundlæggende hovedregel, men … [med] vidtgående adgang for ægtefæller til at aftale individuelle ordninger."

4. FREMMED RET

Den legale formueordning bygger både i de nordiske lande og i Tyskland på et udgangspunkt om deling af ægtefællernes formue i forbindelse med skifte ved separation/skilsmisse eller død. Dette udgangspunkt kan som i Danmark på forskellig måde fraviges ved aftaler om særeje. Det kræver i alle lande en ægtepagt og i visse situationer en form for registrering.

4.1. Norge

I henhold til norsk ret har ægtefællerne mulighed for ved ægtepagt at fravige udgangspunktet om formuefællesskab og bestemme, at der skal være helt eller delvist særeje i ægteskabet.

Aftalemulighederne i forbindelse med særeje findes i ekteskapslovens § 42.

*„**§ 42**. Avtale om unntak fra deling (særeie).*

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at det de eier eller senere erverver, skal være unntatt fra deling (særeie). En slik avtale kan også inngås med sikte på et forestående ekteskap. Avtalen kan begrenses til å gjelde den ene ektefellens formue eller deler av den enes eller begge ektefellenes formue. Avtalen kan også gjøres tidsbegrenset eller betinget av at ektefellene ikke får felles livsarvinger.

Ektefeller kan ved ektepakt avtale at særeie ikke skal gjelde ved oppgjør etter den ene ektefellens død. En slik avtale kan begrenses til bare å gjelde dersom en bestemt av ektefellene dør først. Den lengstlevende ektefellen kan velge å se bort fra begrensninger som nevnt i første og andre punktum hvis ikke noe annet er avtalt eller klart forutsatt."

127 Lovforslag nr. 233 af 19. april 1989.

Efter ekteskapslovens § 42, stk. 1, 1. pkt., kan ægtefællerne aftale, at ejendele skal være undtaget fra deling i større grad end efter de almindelige undtagelsesregler i lovgivningen. Aftalen kan gælde hele en ægtefælles (eller begges) formue eller bestemte aktiver.

4.1.1. Særeje for hele formuen

Det følger af ekteskapslovens § 42, stk. 1, at ægtefæller ved ægtepagt kan aftale, at alt, hvad de ejer eller senere erhverver, skal være undtaget fra deling (særeje). I norsk ret er det hovedreglen, at særeje skal gælde både i tilfælde af skilsmisse og død (fuldstændigt særeje), medmindre ægtefællerne bestemmer, at der ikke skal gælde særeje i tilfælde af den ene ægtefælles død (skilsmissesæreje).

Særejet kan i henhold til ekteskapsloven § 42, stk. 2, begrænses til kun at gælde den ene ægtefælles formue eller en del af den ene eller begge ægtefællers formue. Endvidere kan ægtepagten gøres tidsbegrænset eller betinget af, at ægtefællerne ikke får livsarvinger. Delvist særeje kan også omfatte brøkdelssæreje. På samme måde som i dansk ret er det ikke muligt at bestemme, at der gælder særeje for bestemte andele af ægtefællernes samlede nettoformue. Herudover er det i norsk ret muligt at fastsætte sumsæreje eller sumfælleseje, dvs. at værdier over eller under et bestemt beløb skal være en ægtefælles særeje.

Domstolene kan helt eller delvist tilsidesætte en ægtepagt, hvis den vil virke urimelig over for en af parterne jf. ekteskapsloven § 46, stk. 2. I stedet for at sætte aftalen ud af kraft kan retten bestemme, at den ægtefælle, som bliver urimeligt stillet, skal tilkendes et beløb af den anden ægtefælle.

Om ægtefællernes aftalefrihed ved bodelingen fremgår det af ekteskapsloven § 65, at reglerne i loven ikke er til hinder for, at ægtefællerne kan indgå en aftale om bodelingen, idet en sådan aftale dog helt eller delvist vil kunne tilsidesættes, hvis den er urimelig over for en af parterne. Som et alternativ til at tilsidesætte aftalen kan retten bestemme, at den ægtefælle, som bliver urimeligt dårligt stillet, skal tilkendes et beløb fra den anden ægtefælle.

4.1.2. Særeje for dele af formuen

Som nævnt ovenfor kan særejet begrænses til bestemte aktiver. På samme måde kan det begrænses til en brøkdel af den samlede formue (brøkdelssæreje) eller til et bestemt beløb (beløbssæreje/sumsæreje).

Med hensyn til enkelte aktiver, er det ikke en betingelse, at de opregnes i ægtepagten. Aktiverne vil eksempelvis kunne beskrives som „hustruens værdipapirer" eller „mandens bilsamling", hvorfor særejet kan begrænses eller øges vilkårligt med aktiver inden for de bestemte kategorier. Anvendelse af fællesejemidler til forøgelse af særeje vil dog kunne udløse et vederlagskrav ligesom efter dansk ret[128]. Det er endvidere muligt at aftale, at særejet begrænses til det, ægtefæl-

128 Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 285f.

lerne ejer ved ægteskabets indgåelse og/eller senere erhverver ved arv eller gave. Endelig kan det aftales, at aktiver erhvervet efter et bestemt tidspunkt er særeje.

Særejet kan beløbsbegrænses, sådan at særejet fastsættes til et bestemt beløb, der er enten fælleseje eller særeje. Beløbet kan efter aftale også indeksreguleres.

Eksempel 1: Ægtefællerne aftaler, at alt, hvad manden ejer over 1.000.000 kr., skal være hans særeje. Dette sikrer, at mandens formuetilvækst er sikret mod deling, samtidig med, at hustruen er sikret et minimumsbeløb ved en eventuel bodeling.

Særejet kan endvidere begrænses til en bestemt brøkdel af ægtefællernes formuer. En sådan aftale medfører, at særejet angives som en bestemt del af ægtefællens formue. Brøkdelssærejet kan omfatte både hele ægtefællens formue eller et enkelt aktiv. Ægtefællerne behøver ikke at have de samme brøker.

Eksempel 2: Ægtefællerne aftaler, at 75 % af mandens formue skal være hans særeje. De aftaler endvidere, at hustruens hus er brøkdelssæreje med 50 % særeje og 50 % fælleseje, mens den resterende del af hendes formue er fælleseje.

Der kan dog ikke indgås en aftale om, at en brøkdel af ægtefællernes samlede formuer skal være særeje[129].

4.1.3. Særeje, der ikke gælder ved død

I den situation, hvor ægtefællerne har ønsket særeje for at sikre sig i tilfælde af en eventuel fremtidig skilsmisse, kan virkningerne være uhensigtsmæssige i dødsfaldssituationen, idet et særeje vil medføre en øget arv til ægtefællens/ægtefællernes livsarvinger på bekostning af længstlevende ægtefælle. Det er derfor også efter ekteskapsloven § 42, 3. pkt., muligt at aftale, at særejet ikke skal have virkning i tilfælde af død, hvilket svarer til skilsmissesærejet i dansk ret, idet det dog kræver to aftaler. Det kan endvidere aftales, at særejet kun skal gælde, hvis en bestemt af ægtefællerne skulle blive længstlevende. Dette for at tage højde for de utilsigtede virkninger, det kan have, hvis den „fattige" ægtefælle dør først i en situation med et rent skilsmissesæreje.

Ægtefællerne har i øvrigt mulighed for at aftale, at længstlevende ægtefælle kan sidde i uskiftet bo med særejeaktiver[130].

4.1.4. Tidsbegrænsning

En aftale om særeje kan også i norsk ret begrænses i tid og kan endvidere begrænses til det tidspunkt, hvor ægtefællerne får fælles børn[131].

---

129 Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 176.
130 Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 180.
131 Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 189.

4.1.5. Aftale om, at der ikke skal ske skævdeling

Ægtefællerne kan efter ekteskapslovens § 44 aftale, at § 59 om skævdeling helt eller delvist ikke skal finde anvendelse.

En aftale efter § 44 vil som udgangspunkt gælde hele ægtefællens eller ægtefællernes formuer, men kan som ved aftaler om særeje efter §§ 42 og 43 begrænses til at gælde den ene af ægtefællernes formue, en del af en eller begge ægtefællers formuer, og den kan begrænses til skifte ved en af ægtefællernes død. Aftalen kan endvidere gøres betinget af, at der er forløbet en vis tid, eller af, at ægtefællerne får livsarvinger[132].

4.1.6. Kombinationer af særeje

Særeje kan endvidere aftales i kombinationer af de tilladte former.

4.1.7. Indtægter og surrogater

Efter ekteskapslovens § 49 er indtægter og surrogater af et særeje ligeledes særeje af samme form som det oprindelige aktiv eller den oprindelige formue.

Ved sammenblanding af formuearter antages det svarende til den danske anpartssærejemodel, at aktivet bliver dels fælleseje og dels særeje. Det betyder, at hvis en ægtefælle har en særejeformue på 100.000 kr., og anvender den på at købe en brugt bil, vil bilen ligeledes være særeje. Anvendes de 100.000 kr. derimod til den delvise anskaffelse af en ny bil til en værdi af 300.000 kr., vil bilen ikke fuldt ud være særeje, men bestå af en særejeandel på 100.000 kr. og en fællesejeandel på 200.000 kr.[133].

Det kan aftales eller bestemmes af tredjemand, at indtægter eller surrogater skal være fælleseje.

4.2. Sverige

4.2.1. Særejeformer

Efter svensk ret har ægtefæller mulighed for ved ægtepagt at fravige udgangspunktet om formuefællesskab og bestemme, at der skal være helt eller delvist særeje i ægteskabet. Aftalefriheden ved indgåelse af en ægtepagt er imidlertid mere begrænset efter svensk ret end efter dansk og norsk ret.

Efter äktenskabsbalken 7 kap., 3 §, kan ægtefæller eller kommende ægtefæller ved ægtepagt bestemme, at aktiver, som tilhører eller tilfalder en af dem, skal være dennes særeje. Denne aftale kan ændres ved en ny ægtepagt.

---

132 Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 177-178.

133 Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 216-217.

Det vil i henhold til bestemmelsen blandt andet kunne aftales, at særligt angivne aktiver tilhørende en ægtefælle skal være særeje. Det vil også kunne aftales, at alle aktiver, som en ægtefælle ejer, eller aktiver, som en ægtefælle har erhvervet før et bestemt tidspunkt, f.eks. inden ægteskabets indgåelse, eller som er erhvervet på en bestemt måde, f.eks. ved arv eller gave fra tredjemand, skal være særeje.

Det er ikke efter svensk ret muligt for ægtefæller ved ægtepagt at aftale, at særeje kun skal gælde i tilfælde af skilsmisse (skilsmissesæreje). I henhold til svensk ret vil en aftale om særeje således gælde både i tilfælde af skilsmisse og ved en ægtefælles død (fuldstændigt særeje)[134] . Det skal nævnes, at det fremgår af svensk arveret, at den længstlevende ægtefælles ret til frit at kunne disponere i sin levetid over en afdød ægtefælles ejendele også omfatter aktiver, som er den afdøde ægtefælles særeje (fri förfoganderätt). Dette betyder, at en længstlevende ægtefælle kan disponere frit over hele boet og herunder sælge alle aktiver til tredjemand. Ægtefællen kan dog ikke ved testamente disponere over arven fra førstafdøde, eksempelvis til egne særbørn[135]. Der er således tale om en mellemting mellem en egentlig arveret og uskiftet bo. Længstlevende kan kun benytte sig af „fri förfoganderätt", hvis eventuelle særbørn samtykker.

Vilkår i en ægtepagt, som gør det muligt for en ægtefælle egenhændigt at påvirke indholdet af, hvad der skal anses som den pågældendes særeje, er ikke tilladt efter svensk ret. På denne baggrund vil det eksempelvis ikke kunne aftales, at en ægtefælles fortløbende indestående på en bankkonto eller fortløbende beholdning af aktier skal være særeje.

4.2.2. Sammenblandede formuer

Det er uafklaret i svensk ret, hvordan aktiver, der er erhvervet for midler, der er henholdsvis fælleseje og særeje, eksempelvis et hus til 2 mio. kr., der er købt for 1 mio. kr. af fællesejemidler og 1 mio. kr. af særejemidler, skal behandles. Det er umiddelbart opfattelsen, at i det omfang det kan afklares, hvor store andele de enkelte formuearter udgør af aktivet, kan det tilhøre flere formuearter svarende til den danske anpartssærejemodel.

Der er endvidere mulighed for kompensation (vederlagskrav) for anvendelsen af eksempelvis særejemidler på en fællesejeejendom på tilsvarende måde som i dansk ret. Det er dog formentligt muligt at indgå en ægtepagt, hvor formuen, dele af formuen eller bestemte aktiver består af flere formuearter i bestemte forhold (brøkdelssæreje)[136].

4.2.3. Tidsbegrænsning og tilsidesættelse

Det er usikkert, om ægtefæller i henhold til svensk ret ved ægtepagt kan aftale vilkår om tidsbegrænsning, således at en aftale om særeje eksempelvis skal ophøre gradvist.

---

134 Anders Agell og Margareta Brattström: Äktenskab, Samboende, Partnerskap (5. udgave) 2011, s. 96.

135 Anders Agell og Margareta Brattström: Äktenskab, Samboende, Partnerskap (5. udgave) 2011 s. 222-224.

136 Anders Agell og Margareta Brattström: Äktenskab, Samboende, Partnerskap,2011 (5. udgave), s. 97.

Hvis et vilkår i en ægtepagt ikke er rimeligt under hensyn til ægtepagtens indhold, omstændighederne ved oprettelsen af ægtepagten, senere indtrufne forhold eller omstændighederne i øvrigt, kan vilkåret helt eller delvist tilsidesættes ved bodelingen, jf. äktenskabsbalken 12 kap., 3 §.

4.2.4. Indtægter og surrogater

Der er i Sverige umiddelbart aftalefrihed i forhold til indtægters og surrogaters formueart. Äktenskabsbalken 7 kap., 2 §, 6. pkt., opstiller dog formodningsregler for, hvordan indtægter og surrogater skal behandles, hvis ikke ægtefællerne har aftalt, hvordan indtægter og surrogater skal behandles:

*„**2 §** [..]*

6. vad som har trätt i stället för egendom som avses i 1--5, om inte annat har föreskrivits genom den rättshandling på grund av vilken egendomen är enskild.

Avkastning av enskild egendom är giftorättsgods, om inte annat har föreskrivits genom en sådan rättshandling som avses i första stycket."

Det er således udgangspunktet, at surrogater følger formuearten på det aktiv, som det erstatter, mens indtægter som udgangspunkt er fælleseje[137].

4.3. Tyskland

Den legale tyske formueordning, Zugewinngemeinschaft, kan efter BGB[138] § 1408 ligeledes fraviges ved ægtepagt (Ehevertrag).

Særejet er i tysk ret ikke som i nordisk ret nærmere defineret. Særeje er hjemlet i BGB § 1414, der har følgende ordlyd:

*„**§ 1414** Eintritt der Gütertrennung*

Schließen die Ehegatten den gesetzlichen Güterstand aus oder heben sie ihn auf, so tritt Gütertrennung ein, falls sich nicht aus dem Ehevertrag etwas anderes ergibt. Das Gleiche gilt, wenn der Ausgleich des Zugewinns ausgeschlossen oder die Gütergemeinschaft aufgehoben wird."

Det fremgår af bestemmelsen, at særejet indtræder, hvis ægtefællerne ved ægtepagt sætter den legale formueordning ud af kraft, medmindre andet fremgår af ægtepagten.

Særejet medfører en fuldstændig adskillelse af ægtefællernes formueforhold, på samme måde, som hvis de ikke var gift[139].

---

137 Anders Agell og Margareta Brattström: Äktenskab, Samboende, Partnerskap,2011 (5. udgave), s. 100f.

138 Bürgerliches Gesetzbuch.

139 Schröder og Bergschneider: Familienvermögensrecht (2003), s. 290.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Aftalefrihed og begrænsninger heri

Baggrunden for særejereformen i 1990 var blandt andet et ønske om at give ægtefællerne en større aftalefrihed, således at de kan vælge den individuelle ordning, der passer dem bedst. Ulemperne ved reformen har været, at de mange kombinationsmuligheder for forskellige særejeformer har gjort det vanskeligere for ægtefællerne at forstå og forudsige retsstillingen ved en eventuel kommende bodeling. Hertil kommer, at der i teori og praksis har været uenighed om, hvilke aftaler der gyldigt kan indgås. Ægtefællerne risikerer således at indgå en aftale, der senere tilsidesættes som ugyldig, fordi den falder uden for rammerne af retsvirkningsloven § 28. Reglerne har endvidere ikke givet ægtefæller alle de muligheder, som de kunne ønske, for at indrette deres formueforhold efter deres situation – uden at begrænsningerne i aftalemulighederne har været velbegrundede. Endelig har der været betydelig retsusikkerhed om retsstillingen ved sammenblanding af formuearter, herunder om disse problemer bedst løses ved en anpartssærejekonstruktion eller ved vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23.

Det har været udvalgets ønske at opnå en klarere og enklere retstilstand. Dette mål må imidlertid afvejes over for hensynet til ægtefællernes aftalefrihed og mulighed for at vælge en særejeordning, der passer til deres individuelle forhold. Ægtepagter indgås ofte under omstændigheder, hvor andet end økonomisk rationelle overvejelser spiller ind og ofte på et tidspunkt, hvor parterne anser separation eller skilsmisse for usandsynlig. Uanset at hensynet til den økonomisk svage ægtefælle ikke har samme vægt som ved retsvirkningslovens ikrafttræden i 1925, er der fortsat et behov for at beskytte en ægtefælle mod at indgå aftaler, hvis konsekvenser denne kan have vanskeligt ved at overskue, og som stiller vedkommende økonomisk urimeligt ved en bodeling.

Udvalget har overvejet, om hensynet til aftalefrihed bedst tilgodeses ved at bestemme, at ægtefællerne som udgangspunkt frit kan indgå forhåndsaftaler om, hvordan deres formuer skal deles ved separation, skilsmisse eller død, og samtidig indføre en „negativliste“ om, hvad der ikke kan aftales.

Efter udvalgets forslag vil der ikke længere under ægteskabet være forskel på, om aktiver er særeje eller fælleseje. Forskellen viser sig først ved en bodeling. Det kunne derfor forekomme enklere og mere forståeligt for ægtefællerne, hvis de i stedet for at aftale, hvilke af deres nuværende aktiver der skal være særeje, kunne formulere aftalen således, at den direkte angav, hvilke aktiver der skal deles eller henholdsvis ikke deles ved en eventuel kommende skilsmisse. Den nugældende terminologi i retsvirkningsloven, hvorved aftaler om den kommende deling af formuen indgås, så noget skal være særeje, må imidlertid antages at være så indarbejdet, at denne fortsat vil blive anvendt, selv hvis der var fuldstændig aftalefrihed. Det ville derfor også ved fuld aftalefrihed være nødvendigt at have bestemmelser i loven, der definerede de forskellige former for særeje, og at loven indeholdt regler om virkningerne af forskellige former for særejeaftaler ved separation, skilsmisse og død, og med hensyn til surrogater, indtægter og vederlagskrav.

Fuld frihed til at indgå aftaler om en eventuel bodeling ville formentlig føre til, at aftaler om, at noget er særeje, ville blive kombineret med aftaler om, at den ene ægtefælle ved skilsmisse skal betale et beløb til den anden, aftaler om, hvem der skal udtage hvilke aktiver, og aftaler om, hvem der skal betale hvilke gældsposter. Sådanne aftaler, hvor der ikke klart tages stilling til sammenhængen mellem aftalens enkelte elementer, ville gøre det meget vanskeligt at afgøre, hvad aftalen skulle medføre ved en bodeling, der måske ligger årtier efter aftalen, og hvor ægtefællernes formueforhold har ændret sig. Det ville også være vanskeligt at afgøre, hvordan en sådan aftale, der kombinerer bestemmelser om særeje med bestemmelser om kompensation og udtagelsesret, forholder sig til lovens regler om surrogater, regulerings- eller misbrugskrav, kompensation for medvirken og krydsende udtagelsesret.

Udvalget finder det derfor mest hensigtsmæssigt at fastholde den nuværende model, hvor det i loven udtømmende opregnes, hvilke forhåndsaftaler om bodeling der gyldigt kan indgås. Udvalget har tilstræbt, at ægtefællerne får den nødvendige frihed til at indgå aftaler, der passer til deres individuelle situation og ønsker. Udvalget har samtidig ønsket at klargøre retstilstanden og at undgå, at den bliver så indviklet, at ægtefællerne får vanskeligt ved at forstå aftalerne og deres rådgivere vanskeligt ved at rådgive herom, og samtidig minimere risikoen for, at der indgås særejeaftaler, som tilsidesættes, fordi aftalen falder uden for det tilladte. Som det fremgår, er hensynene til aftalefrihed på den ene side og til enkelhed og klarhed på den anden side særdeles vanskelige at forene.

5.2. Særejeformer

5.2.1. Skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje, brøkdelssæreje og kombinationssæreje

Begreberne skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje og brøkdelssæreje er nu fast indarbejdede, og udvalget finder ikke grundlag for at ændre adgangen til at aftale disse former. Udvalget finder heller ikke grundlag for at ændre mulighederne for at indgå såkaldt kombinationssæreje, der i praksis har vist sig at være en populær mulighed.

Der henvises til lovudkastet § 13, stk. 1, og stk. 2, nr. 3. og bemærkningerne hertil.

5.2.2. Sumsæreje og sumdeling (sumfælleseje)

Det har som omtalt i teori og praksis givet anledning til tvivl, om sumsæreje og sumfælleseje gyldigt kan aftales. Denne tvivl bør afklares. For så vidt angår det abstrakte sumsæreje, hvor ægtefællerne f.eks. aftaler, at 500.000 kr. af mandens formue skal være skilsmissesæreje, er det en enkel og let overskuelig aftale, der indebærer, at manden ved en skilsmisse forlods kan udtage 500.000 kr. af sin formue, hvorefter resten skal indgå i delingen med hustruen.

En sådan aftale kan f.eks. anvendes, hvis ægtefællerne ønsker, at det, manden ejede ved ægteskabets indgåelse, skal holdes uden for en deling og samtidig ønsker at undgå en senere bevistvivl om, hvad han dengang ejede, og om det eventuelt senere er forbrugt eller erstattet af andre aktiver, der er steget eller faldet i værdi.

Tilsvarende kan en aftale om et sumfælleseje, hvor alt, hvad ægtefællerne ejer eller fremtidigt erhverver, skal være fuldstændigt særeje, idet dog f.eks. 500.000 kr. af mandens formue skal deles, være hensigtsmæssig og enkel. Et sumfælleseje kan f.eks. anvendes, hvis ægtefællerne som udgangspunkt ønsker fuldstændigt særeje om alt, hvad de ejer, men at den ægtefælle, der har den mindste formue, dog sikres et vist beløb i tilfælde af skilsmisse – i dette tilfælde 250.000 kr. Som anført nedenfor under afsnit 5.4.6. vil en sådan aftale ikke være til hinder for, at en økonomisk svag ægtefælle tilkendes yderligere kompensation end, hvad der følger af ægtepagten. Se lovudkastets § 13, stk. 2, nr. 4 og nr. 5 om sumsæreje og sumdeling.

Udvalget finder på denne baggrund, at aftaler om abstrakt sumsæreje og sumfælleseje bør tillades.

For så vidt angår det konkrete eller genstandsrelaterede sumsæreje eller sumfælleseje, giver denne særejeform som beskrevet under afsnit 2.1.5. anledning til en del tvivlsspørgsmål i praksis, navnlig vedrørende retsstillingen når det aktiv, sumsærejet relaterer sig til, sælges. De fordele, som er forbundet med det genstandsrelaterede sumsæreje, kan i vidt omfang opnås ved et abstrakt sumsæreje, og det må antages, at en væsentlig grund til, at der i mange tilfælde er indgået aftaler om genstandsrelateret sumsæreje, har været, at det efter gældende ret antages, at abstrakt sumsæreje ikke gyldigt kan aftales. Udvalget har på denne baggrund overvejet, om adgangen til at aftale et genstandsrelateret sumsæreje burde afskaffes. Der er imidlertid allerede tinglyst et ikke ubetydeligt antal ægtepagter, der indeholder sådanne bestemmelser. Hvis denne aftalemulighed afskaffes, ville det være nødvendigt at indføre en overgangsordning for de aftaler, der allerede er indgået. Hertil kommer, at genstandsrelateret sumsæreje kan være en hensigtsmæssig aftale f.eks. i tilfælde, hvor en ægtefælle ved ægteskabets indgåelse ejer en fast ejendom med en friværdi, og ægtefællerne ønsker, at fremtidige værdistigninger på ejendommen skal deles, mens ejerægtefællen skal kunne beholde friværdien på vielsestidspunktet. I denne situation vil ægtefællerne typisk ønske, at særejet skal falde i værdi, hvis friværdien i ejendommen falder som følge af fald i ejendomspriserne, og det vil ikke være tilfældet, hvis de i stedet aftaler et abstrakt sumsæreje.

Eksempel: M ejer ved ægteskabets indgåelse et sommerhus til en værdi af 1,5 mio. kr. med pantegæld for 1 mio. kr. H ejer intet. De ønsker, at deres formuer skal deles lige i tilfælde af skilsmisse, men at M skal kunne beholde friværdien i sit sommerhus. Ægtefællerne kan så aftale enten et abstrakt sumsæreje, således at 500.000 kr. af M's formue er særeje, eller et genstandsrelateret sumsæreje, således at 500.000 kr. af sommerhusets friværdi er særeje. M og H køber et hus i lige sameje, og ved skilsmissen 10 år senere er der en friværdi i dette hus på 600.000 kr. De ejer ikke andet bortset fra M's sommerhus. Sommerhuset er på grund af konjunkturforholdene faldet til 1,2 mio. kr., og gælden er stadig 1 mio. kr. M har således en nettoformue (bodel) på 500.000 kr., og H har en nettoformue (bodel) på 300.000 kr. De udtager således hver 400.000 kr. Hvis de har aftalt et abstrakt sumsæreje på 500.000 kr. for M, kan M forlods udtage 500.000 kr., mens H's formue skal ligedeles, således at hun udtager 150.000 kr., og M 650.000 kr., herunder 500.000 kr. som særeje. Havde de i stedet aftalt et genstandsrelateret sumsæreje på 500.000 kr. af friværdien i sommerhu-

set, ville dette særeje være reduceret til 200.000 kr., og M ville således udtage 500.000 kr. og H 300.000 kr.

På denne baggrund finder udvalget, at også aftaler om genstandsrelateret sumsæreje bør være tilladt. Se lovudkastets § 13, stk. 2, nr. 4.

Da udvalget, som beskrevet i kapitel 2, ønsker at fjerne begrebet fælleseje fra loven, foreslår udvalget, at betegnelsen sumdeling bør anvendes i stedet for sumfælleseje. Se lovudkastets § 13, stk. 2, nr. 5.

Udvalget finder, at ægtefællerne bør kunne aftale en regulering af et sumsæreje eller en sumdeling, således at dets købekraft bevares. Det skal imidlertid ikke gennem en sådan regulering være muligt at optrappe særejet ved at fastsætte en reguleringsprocent, der væsentligt overstiger inflationen. For så vidt angår aftaler om sumdeling, er optrapning ikke et problem, fordi optrapningen betyder, at særejet begrænses, og udvalget foreslår derfor, at ægtefællerne skal kunne aftale, at beløbet forøges med et årligt beløb eller en årlig procentsats, herunder f.eks. Danmarks Statistiks Forbrugerprisindeks. For så vidt angår sumsæreje, foreslår udvalget, at ægtefællerne skal kunne aftale, at beløbet reguleres med Danmarks Statistiks Forbrugerprisindeks, der følger inflationen, men at der ikke i øvrigt kan aftales, at sumsærejet skal forøges uden en ny ægtepagt.

Der henvises til lovudkastets § 13, stk. 2 og 3 samt bemærkningerne hertil.

5.2.3. Dødsfaldssæreje

Efter gældende ret kan det ikke gyldigt aftales, at en ægtefælles formue skal være fælleseje ved separation eller skilsmisse, men særeje ved død. Udvalget har overvejet, om denne kombinationsmulighed burde tillades.

Dødsfaldsæreje kunne være ønsket af ægtefæller, der vil sikre længstlevende bedst muligt ved førstafdødes død, men samtidig ønsker ligedeling ved separation eller skilsmisse. En sådan mulighed ville imidlertid reelt gøre det muligt for en ægtefælle med særbørn at gøre disse arveløse og samtidig sikre sig, at ægtefællernes formuer ligedeles ved skilsmisse.

Eksempel: M og H ejer i lige sameje en ejendom til en værdi af 5 mio. kr. og intet andet. Ægtefællerne har 2 fællesbørn, og M har desuden et særbarn. Ægtefællerne ønsker ikke, at M's særbarn skal arve noget, og da M er 20 år ældre end H, forventer de, at han vil dø først. M overdrager sin andel af ejendommen til H, og de bestemmer, at H's formue skal indgå i delingen ved skilsmisse, og hvis H dør først, men være H´s fuldstændige særeje, hvis M dør først. Hvis de bliver skilt, er de stillet, som om overførslen af ejendommen til H ikke var sket, idet de hver udtager halvdelen af ejendommens værdi. Det samme gælder, hvis H dør først, hvor M kan vælge uskiftet bo med fællesbørnene. Hvis M som forventet dør først, arver M's særbarn intet, og H beholder hele formuen, fordi den er hendes særeje. Fællesbørnene vil så arve ved H's død. Aftalen har således reelt kun virkning for særbarnet.

Det ligger ikke inden for udvalgets kommissorium at overveje, om det skal være muligt at gøre en livsarving arveløs. Dette spørgsmål blev overvejet af Arvelovsudvalget i betænkning nr. 1473/2006, og udvalget foreslog at bevare den gældende bestemmelse, men at nedsætte tvangsarven. Dette forslag blev fulgt ved arveloven, der trådte i kraft i 2008.

Udvalget finder på denne baggrund ikke, at der bør indføres en sådan mulighed for at indgå aftaler, der reelt kun har det formål og den virkning at fratage et særbarn sin arv. Ægtefællerne kan ganske vist opnå det samme efter gældende ret ved, at ægtefællen med særbørn forærer hele sin formue til den anden og samtidig aftaler fuldstændigt særeje, men risikoen for at stå uden midler ved en eventuel skilsmisse vil formentlig afholde mange fra at gøre det.

5.3. Surrogater, indtægter og sammenblanding af formuearter

5.3.1. Et aktiv erhverves for dels særejemidler og dels midler, der ikke er særeje eller der er en anden form for særeje

Som beskrevet ovenfor under afsnit 2.2.1. har det i teorien givet anledning til betydelig diskussion om, hvad der gælder ved sammenblanding af særeje og fælleseje eller af forskellige former for særeje, f.eks. skilsmissesæreje og fuldstændigt særeje. Sådan sammenblanding kan opstå, når et aktiv erhverves for dels fællesejemidler dels særejemidler, eller hvis et særejeaktiv forbedres for fællesejemidler eller omvendt. Efter gældende ret opstår problemet tillige, når et aktiv erhverves delvis som arv eller gave med en bestemmelse fra tredjemand om særeje, og således at arvingen eller gavemodtagerne overtager den gæld, der hæfter på aktivet, og/eller betaler et delvist vederlag med fællesejemidler.

Det ene synspunkt er, at der opstår et såkaldt anpartssæreje, hvor en anpart af aktivet er særeje, og en anpart er fælleseje, og hvor anpartssærejet ophæves igen, når aktivet sælges, således at fælleseje- og særejemidler igen kan adskilles. Det andet synspunkt er, at et aktivs formueart bestemmes ved erhvervelsen og kun kan ændres ved en ægtepagt om særeje eller ophævelse heraf, og at anvendelse af fællesejemidler ved erhvervelse eller forbedring af et særejeaktiv eller omvendt ikke ændrer aktivets formueart, men medfører vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23, stk. 2 og 3. Efter udvalgets forslag skal disse krav fremover kaldes reguleringskrav, jf. herom i betænkningens kapitel 10.

Sammenblandingsproblematikken optræder i praksis hyppigt i relation til arv og gave, idet det ofte forekommer, at ægtefæller, der har fælleseje, modtager arv eller gave, der i henhold til arveladers eller gavegivers bestemmelse er særeje. Arv eller gave består ofte i penge (og indbo af begrænset økonomisk værdi), og de vil som oftest blive sammenblandet med modtagerens øvrige formue. Består arv eller gave af fast ejendom, vil modtageren ofte overtage gæld, der derefter afdrages med fællesejemidler, og det forekommer jævnligt, at der ydes et delvist vederlag, f.eks. hvor en arving køber sine medarvinger ud ved overtagelsen af en fast ejendom på skiftet.

Ifølge flertallets forslag til behandlingen af arv og gave fra tredjemand, som beskrevet i betænkningens kapitel 6, vil det fremover kun være værdien af arv og gave ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen.

Hvis flertallets model for behandling af arv og gave gennemføres, vil problemet med sammenblanding af arv og gave, der er særeje, med midler, der indgår i delingen, herunder ved erhvervelse af et aktiv delvis ved arv eller gave og delvis ved gældsovertagelse eller betaling af vederlag, ikke længere kunne forekomme. Om de to mindretals forslag til løsning af problemerne med aktiver, der delvis erhverves ved arv eller gave (delarv/delgave) henvises til kapitel 6 og lovudkastets § 26.

Problemet med sammenblanding vil også, hvis flertallets forslag gennemføres, stadig kunne forekomme, hvis ægtefællerne har aftalt særeje om enkelte aktiver. I kraft af de foreslåede overgangsregler vil der også i årene fremover kunne forekomme sammenblanding af arvede midler, der forbliver særeje, med midler, der indgår i delingen. Aftaler om, at et eller flere bestemte aktiver skal være særeje, vedrører, som det fremgår af den ægtepagtsundersøgelse, der er omtalt i kapitel 4, hyppigst fast ejendom. Når ægtefællerne har valgt at aftale, at netop en fast ejendom tilhørende den ene ægtefælle skal være særeje, vil der typisk være tale om en ejendom, som den pågældende ønsker at beholde. Sammenblanding vil derfor oftest forekomme i form af, at midler, der indgår i delingen, anvendes til forbedring af ejendommen eller nedbringelse af prioritetsgæld. Dette løses efter udvalgets opfattelse bedst ved hjælp af regler om reguleringskrav.

I en situation, hvor et aktiv erhverves dels for midler, der er delingsformue, dels for særejemidler, finder udvalget, at den bedste løsning er, at aktivet bliver brøkdelssæreje, således at brøken svarer til forholdet mellem de anvendte midler. Er f.eks. en fast ejendom erhvervet ved en betaling af 500.000 kr. i særejemidler og 500.000 kr. i delingsformuemidler, bliver ejendommen brøkdelssæreje, således at særejebrøken er 1/2. En regel om et sådant legalt brøkdelssæreje er foreslået i lovudkastets § 14, stk. 2, 1. og 2. pkt. I modsætning til, hvad der i teorien har været antaget om anpartssærejet, kan særeje og delingsformue ikke igen adskilles, når aktivet sælges. Dette vil efter udvalgets opfattelse stride mod princippet om surrogation. Hvis en ægtefælle ved salg af et aktiv købt for sammenblandede midler, frit kunne vælge, at en del af salgssummen skal indgå i delingen og resten være særeje, kunne ægtefællen efterfølgende hævde, at den del af salgssummen, der blev forbrugt, var delingsformuen, og den del, der blev investeret, var særejet. Efter udvalgets forslag vil både salgssummen vedrørende en ejendom, der i kraft af reglen i lovudkastets § 14, stk. 2, var brøkdelssæreje med halvt særeje og halv delingsformue, og de aktiver, der måtte blive købt for salgssummen, tilsvarende være brøkdelssæreje.

Udvalget finder det ikke hensigtsmæssigt at fastsætte regler, hvorved der opstår brøkdelssæreje, hvis et særejeaktiv forbedres ved hjælp af midler, der indgår i delingen. En sådan model ville for at kunne foretage en korrekt beregning af brøken forudsætte en opgørelse af aktivets værdi ved forbedringen, der kan være foretaget over længere tid. Tilsvarende gælder, hvis gæld, der hører til særejet, afdrages med midler, der indgår i delingen. Hvis f.eks. gælden i en særejeejendom

afdrages med midler, der indgår i delingen, ville en regel om brøkdelssæreje forudsætte en værdifastsættelse og omberegning af særejebrøken for hvert enkelt afdrag. I disse situationer vil reglerne om reguleringskrav, der giver mulighed for en skønsmæssig fastsættelse af, hvordan den rette balance mellem særeje og delingsformue genoprettes, efter udvalgets opfattelse være en bedre løsning.

Udvalget er opmærksomt på, at det ikke altid vil være muligt at opstille en skarp sondring mellem på den ene side midler, der anvendes ved erhvervelse af en ejendom, og derfor efter forslaget kan medføre etablering af brøkdelssæreje, og på den anden side midler, der anvendes ved f.eks. en istandsættelse i tilknytning til erhvervelsen. Reglerne om reguleringskrav giver mulighed for en skønsmæssig fastsættelse af kravet, der kan sikre, at denne sondring ikke gør en afgørende forskel for ægtefællernes retsstilling. Reglerne om reguleringskrav er beskrevet i kapitel 10.

Udvalget har overvejet, om der burde stilles et mindstekrav til, hvor stor særejeindskuddet skal være i forhold til aktivets værdi, før der opstår brøkdelssæreje. Udvalget har forsøgt at udarbejde en sådan bestemmelse, men har opgivet, fordi den blev for kompliceret navnlig i relation til at definere den præcise sondring mellem midler anvendt ved den oprindelige erhvervelse af f.eks. en ejendom og ved en efterfølgende forbedring, og i relation til midler, der er tilvejebragt ved optagelse af lån.

Udvalget foreslår, at der ikke fastsættes en sådan mindstegrænse. I teorien vil der således kunne opstå situationer, hvor et aktiv er 1 % særeje. Dette vil imidlertid næppe forekomme i praksis, idet situationen først opstår, hvis ægtefællerne har aftalt, at et bestemt aktiv skal være særeje, og dette aktiv efterfølgende sælges, og salgssummen anvendes som en del af betalingen for et nyt aktiv. Ægtefællerne vil næppe indgå en aftale om, at et aktiv skal være særeje, hvis det ikke har en vis værdi, og salgssummen vil derfor også udgøre en betydelig del af købesummen for det nye aktiv. Det er endvidere den ægtefælle, der gør gældende, at et aktiv (delvist) er erhvervet for særejemidler, der har bevisbyrden herfor, og denne bevisbyrde vil være vanskelig at løfte, hvis indskuddet af særejemidler er meget beskedent.

5.3.2. Et aktiv erhverves delvis for særejemidler og finansieres i øvrigt ved gældsoptagelse eller gældsovertagelse

Som beskrevet ovenfor har det givet anledning til diskussion i praksis, hvad der gælder og bør gælde, når ægtefæller både har særeje og delingsformue, og et aktiv erhverves for en kontant udbetaling bestående af særeje, mens resten af købsprisen finansieres ved overtagelse eller optagelse af lån.

En tilsvarende situation kan opstå, hvis ægtefællerne har aftalt særeje om begge deres formuer bortset fra et eller flere konkrete aktiver, der skal være delingsformue, og et aktiv erhverves for en kontant udbetaling med delingsformue og i øvrigt lånefinansieres. For nemheds skyld omtales i det følgende kun den i praksis oftest forekommende situation, hvor en udbetaling betales

med særeje, men de foreslåede regler finder tilsvarende anvendelse på den omvendte situation, hvor udbetalingen sker med delingsformue, men ægtefællerne i øvrigt har aftalt særeje.

5.3.2.1. Flertallets forslag

Flertallet *(Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Irene Nørgaard, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen)* finder, at den enkleste løsning på denne problemstilling er at lade udbetalingens formueart være afgørende for hele aktivets formueart. Dette må tillige antages at svare til, hvad der er gældende ret, idet der ikke findes domme, der statuerer anpartssæreje/brøkdelssæreje i denne situation.

Hvis der ikke er anvendt midler, der indgår i delingen, ved erhvervelsen af aktivet, forekommer det tillige mest rimeligt, at de værdistigninger og værdifald, der måtte komme, kommer særejet til henholdsvis gavn og skade. Anvendes der efterfølgende midler, der indgår i delingen, til forbedring af aktivet eller til betaling af gæld, medfører det reguleringskrav.

Flertallet foreslår derfor, at hvis et aktiv erhverves dels for særejemidler og dels ved låneoptagelse eller låneovertagelse, bliver aktivet særeje. Anvendes ved erhvervelsen både særejemidler og midler, der indgår i delingen, og samtidig lånefinansiering, bliver aktivet brøkdelssæreje, således at brøken fastsættes efter forholdet mellem indskuddene af forskellige formuearter. Gælden får så samme status som aktivet.

Der henvises til lovudkastets § 14, stk. 2, 3. pkt.

Eksempel: M og H har aftalt, at M's sommerhus skal være hans særeje. Ægtefællernes øvrige formuer indgår i delingen. M sælger sommerhuset for et nettoprovenu på 500.000 kr. Han har derudover en opsparing på 250.000 kr. Med disse midler som udbetaling køber han et nyt sommerhus til 2 mio. kr., idet resten finansieres med lån. Det nye sommerhus er nu brøkdelssæreje, således at særejebrøken er 2/3 svarende til forholdet mellem de indskudte særejemidler og de indskudte midler, der ikke er særeje. Også gælden er brøkdelssæreje, med en særejebrøk på 2/3.

Det bemærkes, at den praktiske betydning af reglerne om sammenblanding af særeje med anden formue, afhænger af, om flertallets forslag til behandlingen af arv og gave gennemføres. (Det bemærkes her, at Irene Nørgaard ikke er med i flertallet om arv og gave, og at Svend Danielsen kun er med i flertallet om arv og gave for så vidt angår tredjemands adgang til at træffe bestemmelse om særeje, men ikke for så vidt angår den legale ordning). Gennemføres flertallets forslag vedrørende arv og gave, vil den praktiske betydning af reglerne i lovudkastets § 14 om sammenblanding være beskeden. Gennemføres Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag til behandling af arv og gave, må det følge heraf, at dette mindretals forslag om sammenblanding, som omtalt nedenfor, tillige gennemføres. Gennemføres Irene Nørgaards forslag til behandling af arv og gave, vil reglerne om sammenblanding få væsentligt større praktisk betydning. Det må i den forbindelse nærmere overvejes, om der skal stilles krav om, at en udbetaling med særeje skal have en vis størrelse for at kunne medføre, at hele aktivet bliver særeje.

5.3.2.2. Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag

Et mindretal (*Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund)* kan tiltræde flertallets forslag i § 14, stk. 2, 1-2. pkt., om at der i et ægteskab med blandede formueordninger etableres brøkdelssæreje, hvis et aktiv erhverves kontant dels for særejemidler, dels for midler der ikke er særeje.

Derimod kan mindretallet ikke tiltræde flertallets forslag i § 14, stk. 2, 3. pkt., om at et aktiv bliver særeje, hvis der er indskudt særejemidler, men det har været nødvendigt at optage lån eller overtage gæld for at gøre erhvervelsen mulig, hvilket er en hyppigt forekommende situation.

Mindretallet finder ikke, at en sådan retstilstand er rimelig. I stedet foreslås, at der også opstår brøkdelssæreje i tilfælde, hvor erhvervelsen muliggøres på alle andre måder end ved kontant betaling udelukkende med særejemidler. Den overtagne gæld eller den finansiering, der er foretaget for at muliggøre erhvervelsen, bør efter vores opfattelse ikke medføre, at hele aktivet bliver særeje, hvis ægtefællernes hovedformueordning er delingsformue. Det bør lige som ved kontant betaling med midler fra flere formuearter føre til et brøkdelssæreje.

Ved fastlæggelse af retstilstanden i tilfælde af gældsovertagelse eller låneoptagelse må der efter vores opfattelse foretages en afvejning af hensynet til begge ægtefæller. Det finder vi ikke sker i tilstrækkeligt omfang efter gældende ret og efter flertallets forslag til § 14, stk. 2, 3. pkt., hvor det forekommer, som om det udelukkende er særejeægtefællens interesser, der vinder frem. Vi finder, at hensynet til den anden ægtefælle skal varetages gennem en legal regel.

Det hævdes af flertallet, at det ikke findes rimeligt, at den anden ægtefælle og ikke udelukkende særejeægtefællen vil få andel i en værdistigning, hvis mindretallets forslag gennemføres. Det er også anført, at forslaget fører til urimelige situationer ved værdifald. Der gives hermed udtryk for, at rimeligheden sker ved at tilgodese særejeægtefællen, mens mindretallet vil lægge mindst lige så megen vægt på, hvad der er rimeligt ud fra den anden ægtefælles synsvinkel. Hvis der

f.eks. kun indskydes 5 % særeje af købesummen eller mindre, virker det urimeligt, at hele værdistigningen bliver særeje. Det bemærkes også, at i et længere perspektiv har værdistigninger været det hyppigste. En regel må ikke udformes efter de sidste års erfaringer med værdifald.

Mindretallet finder, at der kan drages en parallel til situationen, hvor et aktiv modtages som arv eller gave med en klausul om, at det skal være særeje, men hvor det modtagne kun udgør en del af aktivets værdi. I disse tilfælde er det også nødvendigt at overtage gælden eller at optage et lån for at betale gavegiveren eller dødsboet for at erhverve aktivet. Vi er bevidste om, at der er to højesteretsdomme fra 1980'erne om såkaldte gavesalg eller delgaver, hvor det blev statueret, at hele aktivet blev særeje. I den ene dom udgjorde gaven kun 13,67 % af overdragelsessummen. Denne retstilstand finder vi ikke rimelig, og vi mener tillige, at forholdene siden er ændret, idet der i 1990 blev indført mulighed for brøkdelssæreje.

Mindretallet har skelet til Norge, hvor det i de seneste familieretlige fremstillinger om emnet anføres, at det ikke er sikkert, at den retsopfattelse, som blev lagt til grund i en højesteretsdom fra 1986 med et resultat som svarede til den danske højesterets, kan opretholdes i dag. Der henvises til en norsk skævdelingsregel, hvorefter det kun er værdien af den vederlagsfri del, som kan skævdeles. I 1986 var det desuden ikke helt klart, om der kunne aftales brøkdelssæreje. Det er derfor ikke nogen nødvendighed, at et formuegode er enten kun særeje eller kun fælleseje.

Inspirationen fra den norske udvikling er så meget mere nærliggende, som der med det foreslåede stk. 3 opnås en retstilstand, der på mange måder vil svare til den, der efter flertallets forslag bliver realiteten for så vidt angår arv og gaver fra tredjemand, jf. lovudkastets §§ 26 og 27. Her er det kun værdien af det indskudte arve- eller gavebeløb, der ikke indgår i delingen. Er der tale om en delgave, hvor modtageren overtager den indestående gæld og eventuelt optager et lån, hvor provenuet overføres til gavegiveren, kan hele aktivet ikke holdes uden for delingen, kun gavebeløbet i det omfang, det er i behold.

En ægtefælles hovedformueordning er den formueordning, der omfatter hele ægtefællens formue eller hele ægtefællens formue på nær et eller flere bestemte aktiver eller et bestemt beløb. Hovedformueordningen bestemmer formueordningen for aktiver, der ikke er nævnt i ægtepagten. Har ægtefællerne aftalt, at bestemte aktiver skal være hustruens særeje, vil hustruens hovedformueordning være delingsformue. Har ægtefællerne aftalt, at alt, hvad de hver især ejer ved ægteskabets indgåelse, skal være særeje, mens deres øvrige formue skal være delingsformue, vil hovedformueordningen for dem begge være delingsformue, også selv om langt de fleste aktiver er erhvervet før ægteskabet. Har ægtefællerne aftalt, at alt, hvad de ejer, dog med undtagelse af visse bestemte aktiver, skal være særeje, er hovedformueordningen for dem begge særeje. Har ægtefællerne aftalt, at hustruens formue skal være brøkdelssæreje, er hustruens hovedformueordning brøkdelssæreje. Der er ikke noget til hinder for, at ægtefæller kan have hver sin hovedformueordning.

Hvis en ægtefælle med delingsformue som hovedformueordning optager et lån med pant i sit helårshus på f.eks. 1.900.000 kr. og herefter køber et sommerhus for 2.000.000 kr. kontant, hvor de sidste 100.000 kr. betales med særejemidler, tilhører sommerhuset efter hele udvalgets opfattelse ægtefællen som brøkdelssæreje med 5 % som særeje og 95 % som delingsformue, jf. § 14, stk. 2. Hvis lånet på 1.900.000 kr. sikres ved pant i sommerhuset i stedet for pant i helårshuset, bliver hele sommerhuset særeje efter flertallets løsning, mens mindretallet finder det mere rimeligt, at der også i denne situation opstår brøkdelssæreje med 5 % særeje og 95 % delingsformue.

Hvis en ægtefælle med delingsformue som hovedformueordning optager et lån til finansiering af køb af et aktiv, bliver det købte aktiv delingsformue. Den omstændighed, at f.eks. 5 % af købesummen betales kontant med særejemidler, bør ikke medføre, at hele aktivet bliver særeje, og at hele restgælden ligeledes bliver særeje. Dette gælder især i de tilfælde, hvor en ægtefælle ikke har andre særejemidler, således at det ligger klart, at gælden skal betales med delingsmidler, og at delingsformuen vil blive reduceret, hvis særejeformuen bliver negativ, jf. § 36, stk. 2. Det er

efter vor mening mere rimeligt, at der opstår brøkdelssæreje, hvor 5 % er særeje og 95 % er delingsformue.

Hvis ejendommens værdi og gældens størrelse er uforandret, vil der ikke være nogen forskel mellem flertallets og mindretallets løsning ved en bodeling. Gælden er ved flertallets løsning særeje, og hvis gælden er nedbragt med delingsmidler, vil der ved flertallets løsning blive tale om reguleringskrav efter § 50. Gælden er ved mindretallets løsning delingsformue, og der bliver ikke tale om reguleringskrav efter § 50, hvis gælden er nedbragt med delingsmidler.

Hvis ejendommens værdi ved bodelingen er steget, vil hele værdistigningen ved flertallets løsning tilfalde særejet. Stiger aktivets værdi 25 %, stiger særejets værdi med 400 %. Ved mindretallets løsning vil særejet kun få en andel på 5 % af værdistigningen.

Hvis ejendommens værdi ved bodelingen er faldet, vil hele værdifaldet ved flertallets løsning ramme særejet, men er aktivets værdi mindre end gælden, og er der ikke andet særeje, vil den overskydende særejegæld kunne fratrækkes i delingsformuen, jf. § 36, stk. 2. Ved mindretallets løsning vil særejet kun skulle bære en andel på 5 % af værdifaldet.

Eksempel 1: M og H har delingsformue som hovedformueordning. M har dog et særeje i henhold til ægtepagt på 100.000 kr., som står på en bankkonto. M køber en ejendom for 2.000.000 kr. og betaler 100.000 kr. i udbetaling med særejemidlerne. De resterende 1.900.000 kr. finansieres ved lån. Efter flertallets forslag bliver hele ejendommen M's særeje. Efter mindretallets forslag opstår der brøkdelssæreje, således at 5 % af ejendommen er M's særeje, og 95 % af ejendommen er delingsformue. Lånet er delingsformue, selv om det er sikret ved pant i ejendommen.

Eksempel 2: M og H har delingsformue som hovedformueordning. M har dog et særeje i henhold til ægtepagt på 100.000 kr., som står på en bankkonto. M køber en ejendom for 2.000.000 kr. og betaler 200.000 kr. i udbetaling, hvoraf de 100.000 kr. betales med særejemidlerne. De resterende 1.800.000 kr. finansieres ved lån. Efter flertallets forslag bliver ejendommen M's brøkdelssæreje med 50 % særeje og 50 % delingsformue. Lånet på 1.800.000 kr. er brøkdelssæreje. Efter mindretallets forslag opstår der også brøkdelssæreje, men således at 5 % af ejendommen er M's særeje, og 95 % af ejendommen er delingsformue. Lånet er delingsformue, selv om det er sikret ved pant i ejendommen.

Eksempel 3: M og H har særeje som hovedformueordning. M har dog en delingsformue i henhold til ægtepagt på 100.000 kr., som står på en bankkonto. M køber en ejendom for 2.000.000 kr. og betaler 100.000 kr. i udbetaling med delingsformuen. De resterende 1.900.000 kr. finansieres ved lån. Efter flertallets forslag bliver hele ejendommen M's delingsformue. Efter mindretallets forslag opstår der brøkdelssæreje, således at 5 % af ejendommen er M's delingsformue, og 95 % af ejendommen er særeje. Lånet er M's særeje, selv om det er sikret ved pant i ejendommen

Mindretallets forslag til § 14, stk. 3, nødvendiggør en tilføjelse til gældsreglen i § 36 for så vidt angår gæld, der er medgået til erhvervelsen, hvad enten der er tale om gældsovertagelse eller låneoptagelse. Derfor foreslås et nyt stykke i § 36:

„Stk. 5. Gæld, der stiftes eller overtages ved erhvervelse af et aktiv, som bliver brøkdelssæreje efter § 14, stk. 3, fradrages i den formue, der skal deles, hvis ægtefællernes hovedformueordning er delingsformue, og ellers i den formue, der ikke skal deles."

Begrebet hovedformueordning er defineret ovenfor.

Hvis mindretallets forslag gennemføres, finder mindretallet, at der bør gennemføres en overgangsregel, således at den foreslåede § 14, stk. 3, og som følge heraf tillige § 36, stk. 5, kun skal finde anvendelse på aktiver, der erhverves efter lovens ikrafttræden.

5.3.2.3. Flertallets bemærkninger til mindretallets forslag

Efter flertallets opfattelse vil mindretallets forslag være uhensigtsmæssigt af følgende grunde:

1) Forslaget medfører komplicerede og vanskeligt forståelige beregninger, blandt andet som følge af, at aktiv og tilhørende gæld får forskellig status.

2) Forslaget har uheldige konsekvenser ved værdifald.

3) Forslaget medfører, at situationer, der ligner hinanden, behandles forskelligt.

4) Forslaget medfører uheldige konsekvenser ved udskiftning af et aktiv med et andet tilsvarende.

5) Forslaget er ikke i overensstemmelse med principperne om gæld, jf. lovudkastets § 36, stk. 2.

Ad 1. Forslaget medfører komplicerede og vanskeligt forståelige beregninger, blandt andet som følge af, at aktiv og tilhørende gæld får forskellig status

Efter mindretallets forslag bliver et aktiv, der erhverves f.eks. med en udbetaling af særejemidler og i øvrigt lånefinansieres, brøkdelssæreje. Det medfører samtidig, at hele gælden kan fratrækkes i den formue, der skal deles, jf. mindretallets forslag til lovudkastets § 36, stk. 5, som er omtalt nærmere i kapitel 16. Denne adskillelse af aktivet og den tilhørende gæld giver anledning til vanskelige beregninger ved optagelse af nye lån, forbedring af aktivet og låneomlægninger.

Eksempel: M og H har aftalt, at M's sommerhus er særeje, mens deres øvrige formue skal indgå i delingen. M sælger sommerhuset for et nettoprovenu på 500.000 kr. og køber en ny ejendom til 3 mio. kr. med særejemidlerne som udbetaling, mens resten af købesummen lånefinansieres. Sommerhuset er herefter brøkdelssæreje med særejebrøken 1/6, mens hele gælden kan fratrækkes i

den formue, der skal deles. M optager nu et nyt lån med sikkerhed i sommerhuset på 200.000 kr. Dette lån får samme status som ejendommen, jf. lovudkastets § 36, stk. 1, dvs. at 1/6 hører til særejet og 5/6 hører til delingsformuen og kan fratrækkes heri ved en bodeling. Ved betaling af afdrag på gælden skal der sondres mellem de to lån, idet betaling med midler, der indgår i delingen, udløser reguleringskrav svarende til den brøkdel af lånet, der hører til særejet. Ved låneomlægninger skal en ny særejebrøk beregnes efter forholdet mellem restgælden på de to lån og et evt. yderligere lån, der optages ved omlægningen. Ved forbedringer af sommerhuset med midler, der indgår i delingen, udløser det reguleringskrav for så vidt angår 1/6 af de anvendte midler, idet sommerhuset er 1/6 særeje.

Efter flertallets opfattelse vil det være vanskeligt at forklare disse forskellige brøkdele, der skal beregnes af henholdsvis aktivets værdi og den tilknyttede gæld, og det vil også være vanskeligt at anvende reglerne i en praktisk virkelighed, hvor låneomlægninger er hyppigt forekommende.

Ad 2. Forslaget har uheldige konsekvenser ved værdifald

Efter flertallets forslag vil særejet få gavn af værdistigninger, og værdifald vil være til skade for særejet. Efter mindretallets forslag vil den formue, der indgår i delingen, blive forøget ved værdistigninger, uanset at der ikke er indskudt midler fra delingsformuen. Dette forekommer efter flertallets opfattelse ikke rimeligt. Mere uheldigt er det imidlertid, at et værdifald kommer til at formindske den formue, der skal deles.

Eksempel: Samme eksempel som ovenfor, hvor M's sommerhus bliver brøkdelssæreje med særejebrøken 1/6, mens hele gælden kan fratrækkes i den formue, der skal deles. Det antages, at M udover sommerhuset har en formue på mindst 500.000. kr., der indgår i delingen. Hvis sommerhuset stiger i værdi til 4 mio. kr., tilfalder 5/6 af denne værditilvækst den formue, der skal deles, mens kun 1/6 tilfalder særejet, uanset at der kun er indskudt særejemidler ved erhvervelsen. Hvis sommerhuset i stedet falder i værdi til 2,4 mio. kr., vil mindretallets forslag, føre til, at 1/6 er særeje svarende til et særeje på 400.000 kr. Samtidig vil hele gælden på 2,5 mio. kr. stadig kunne fradrages i den formue, der skal deles. De 5/6 af ejendommen, der er delingsformue, svarende til 2 mio. kr., kan derfor ikke dække den gæld, der kan fratrækkes i den formue, der skal deles. Dette indebærer, at selv om der er sket et værdifald, der overstiger det oprindelige særejeindskud, har M stadig et nettosæreje på 400.000 kr., mens sommerhuskøbet har pådraget delingsformuen en nettogæld på 500.000 kr.

Konsekvenserne af mindretallets brøkdelssærejekonstruktion ved værdifald forekommer efter flertallets opfattelse ikke velovervejede.

Ad 3. Forslaget medfører, at situationer, der ligner hinanden, behandles forskelligt

Efter mindretallets forslag gør det en betydelig forskel, om en låneoptagelse sker ved erhvervelsen af et aktiv eller senere. I praksis kan denne sondring være vanskelig at foretage, og konsekvenserne kan være betydelige.

Eksempel: M køber et faldefærdigt sommerhus kontant for 500.000 kr. med særejemidler. Han optager herefter et lån på 2,5 mio. kr. og anvender det til en fuldstændig renovering af huset, der herefter er 3 mio. kr. værd. Huset er herefter i det hele særeje, og fremtidige værdistigninger tilfalder i det hele særejet. Lånet kan ikke fradrages i den formue, der skal deles, jf. lovudkastets § 36, stk. 2. Havde M i stedet som i de foregående eksempler købt et nyt sommerhus til 3 mio. kr. med en særejeudbetaling på 500.000 kr., var sommerhuset blevet brøkdelssæreje, og kun 1/6 af værdistigningerne var blevet særeje.

Efter flertallets opfattelse kan det i praksis være vanskeligt at fastslå, om et lån er optaget ved erhvervelsen eller senere, idet der kan forekomme forskellige former for midlertidig finansiering, således at den endelige finansiering først falder på plads nogen tid efter erhvervelsen. Sondringen mellem lån ved erhvervelsen og senere lån til forbedring kan imidlertid få betydelige konsekvenser, hvis aktivet er steget eller faldet i værdi i tiden fra erhvervelsen og til en eventuel skilsmisse.

Flertallet er opmærksomt på, at også flertallets forslag til § 14, stk. 2, 1. og 2. pkt., om aktiver, der erhverves for både særejemidler og midler, der indgår i delingen, bygger på en sondring mellem midler, der indskydes ved erhvervelsen og senere. Her udlignes forskellen imidlertid i kraft af reglerne om reguleringskrav, der kan fastsættes skønsmæssigt, så en rimelig fordeling mellem særeje og delingsformue opnås.

I eksemplerne ovenfor er der kun anvendt særeje og ikke midler, der indgår i delingen, og der skal derfor ikke fastsættes noget reguleringskrav.

Ad 4. Forslaget medfører uheldige konsekvenser ved udskiftning af et aktiv med et andet tilsvarende

Mindretallets forslag medfører, at et aktiv, der er behæftet med gæld, skifter status, hvis det sælges og senere erstattes af et nyt tilsvarende aktiv.

Eksempel: M og H har aftalt, at M's sommerhus skal være særeje, mens deres øvrige formue skal indgå i delingen. Huset er 2 mio. kr. værd, og der er gæld i huset for 1,5 mio. kr. Gælden kan derfor ikke fratrækkes i den formue, der skal deles, jf. lovudkastets § 36, stk. 2. M sælger nu huset for 2 mio. kr., indfrier gælden og har så 500.000 kr., der er særeje. Nogen tid senere køber han et nyt sommerhus til 2 mio. kr. med de 500.000 kr. som udbetaling. Det første hus var i det hele særeje, og værdistigninger ville tilfalde særejet. Det nye hus bliver brøkdelssæreje med en særejebrøk på ¼ og ¾ af værdistigningen på det nye hus vil tilfalde den formue, der skal deles.

Ad 5. Forslaget er ikke i overensstemmelse med princippperne for fordeling af gæld, jf. lovudkastets § 36, stk. 2

Det foreslås i § 36, stk. 2, at gæld, der har sikkerhed i aktiver, der ikke indgår i delingen, og usikret gæld, der er optaget til brug for anskaffelse, forbedring eller vedligeholdelse af aktiver, der ikke indgår i delingen, eller i øvrigt kan henføres til sådanne aktiver, ikke fradrages i den formue, der skal deles, medmindre gælden overstiger den del af ægtefællens formue, der ikke indgår i delingen. Dette generelle princip om gæld tilsidesættes, hvis den foreslåede § 14, stk. 3, og som følge heraf § 36, stk. 5, gennemføres. Reglerne om gælds fordeling mellem særeje og delingsformue skal først og fremmest sikre, at gæld i fast ejendom har samme status som ejendommen. Den praktiske anvendelse af den foreslåede § 14, stk. 3, vil, da fast ejendom i almindelighed ikke købes kontant, netop være gæld, der knytter sig til fast ejendom. § 14, stk. 3, vil derfor underminere den generelle bestemmelse om gæld i § 36, stk. 2.

5.3.3. Aftaler om surrogater og indtægter

Efter gældende ret er det muligt ved ægtepagt at aftale, at det, der træder i stedet for særeje (surrogater) samt indtægter af særeje, skal være fælleseje. Derimod kan det ikke gyldigt aftales, at surrogater for et fællesejeaktiv skal være særeje. Denne aftalemulighed benyttes næppe i større omfang i praksis, og adgangen til at aftale, at surrogater for særeje skal være fælleseje, kan siges at stride mod reglerne om tidsbegrænsning, hvorefter tidspunktet for et særejes bortfald skal kunne fastslås, når aftalen indgås.

En aftale om, at indtægter f.eks. i form af renter eller udbytte af et særejeaktiv skal indgå i delingen, giver ikke anledning til problemer, og udvalget foreslår derfor denne mulighed opretholdt, jf. lovudkastets § 14, stk. 1.

Udvalget har derimod overvejet, om adgangen til at aftale, at surrogater for særeje skal være fælleseje (delingsformue), bør ophæves, idet den strider mod reglerne om forudsigelighed med hensyn til særejets ophør, og idet den næppe anvendes i nævneværdigt omfang, og dermed kan være med til at gøre reglerne yderligere komplicerede, uden at der er behov for det.

Det kan imidlertid ikke udelukkes, at ægtepagter med en sådan aftale eksisterer i dag, og hvis aftalemuligheden ophæves, ville det være nødvendigt at indføre en overgangsordning, der opretholdt gyldigheden af eksisterende aftaler. Dette ville yderligere komplicere overgangsreglerne.

Det kan heller ikke udelukkes, at der kan være situationer, hvor ægtefællerne finder en sådan aftale hensigtsmæssig. Det kan f.eks. tænkes, at en ægtefælle, der er partner i en virksomhed, i forhold til sine partnere har forpligtet sig til at oprette ægtepagt om, at vedkommendes andel i virksomheden er særeje, men at ægtefællerne egentlig ikke ønsker særeje i deres ægteskab, og derfor ønsker at aftale, at salgssummen, når andelen i virksomheden sælges, ikke skal være særeje.

Udvalget foreslår derfor ikke ændringer i gældende ret på dette punkt, og det vil fortsat være muligt ved ægtepagt at aftale, at indtægter og surrogater af særeje ikke skal være særeje.

Der henvises til lovudkastets § 14, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

5.4. Andre aftaler om fravigelse af de legale delingsregler

Udgangspunktet om, at ægtefællernes nettoformuer ligedeles ved separation og skilsmisse, er på en række punkter fraveget i udvalgets forslag til legale regler. Det gælder reglerne om trinvis ligedeling i kortvarige ægteskaber, samt reglerne om, at en ægtefælle kan holde værdien af arv, gave m.v. fra tredjemand og udbetalte erstatninger for personskade uden for delingen. Også reglerne om personlige og uoverdragelige rettigheder og udtagelse af pensionsordninger indebærer fravigelse af udgangspunktet om ligedeling.

Udvalget foreslår, at disse regler i et vist omfang skal kunne fraviges ved aftale. Udvalget foreslår endvidere en række regler i lovudkastets kapitel 10 om skønsmæssig fravigelse fra de legale delingsregler. Udvalget har i den forbindelse overvejet, om disse regler skal kunne fraviges ved en forhåndsaftale om, hvilken kompensation der tilkommer en økonomisk svag ægtefælle ved en eventuel kommende bodeling.

Det er en generel forudsætning, at enhver forhåndsaftale om en eventuel kommende deling skal ske ved ægtepagt.

5.4.1. Fravigelse fra lovudkastets § 45

Efter flertallets forslag til § 45 sker der trinvis optrapning af den del af ægtefællernes formue, der skal ligedeles, således at ægtefællerne i kortvarige ægteskaber kan holde en brøkdel af deres formuer uden for delingen. Efter Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag til § 45 kan en ægtefælle holde det beløb uden for delingen, som vedkommende ejede ved ægteskabets indgåelse. Svend Danielsens forslag til § 45 indebærer, at princippet om ligedeling kun kan fraviges efter et konkret rimelighedsskøn.

Ægtefællerne kan helt eller delvist fravige ligedeling af deres formuer ved at oprette en ægtepagt om særeje.

Udvalget finder, at ægtefællerne også skal have mulighed for at vælge en højere grad af ligedeling ved at fravælge reglen i § 45, så hele deres formue skal indgå i delingen, uanset hvornår en separation eller skilsmisse indtræder. Der er enighed om, at adgangen til fravigelse skal gælde, uanset om flertallets eller Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag gennemføres. Som følge af karakteren af Svend Danielsens forslag til § 45 foreslås der ikke nogen adgang til ved aftale at fravige dette.

Et fravalg af § 45 kan eventuelt kombineres med en aftale om særeje efter § 13, således at ægtefællerne aftaler et brøkdelssæreje, der aftrappes hurtigere eller langsommere end efter flertallets forslag til § 45.

I lovudkastets § 15 foreslås det således, at ægtefællerne ved ægtepagt kan aftale, at § 45 ikke skal gælde.

Der henvises til lovudkastets § 15 og bemærkningerne hertil.

5.4.2. Deling af arv og gave m.v. fra tredjemand

Ifølge flertallets forslag til § 26 bliver det fremover udgangspunktet, at værdien af arv og gave samt forsikringsydelser, forsørgertabserstatninger og andre ydelser, som en ægtefælle modtager fra tredjemand, skal holdes uden for delingen i det omfang, værdien af det modtagne er i behold.

Ægtefællerne har i medfør af § 13 mulighed for at aftale, at f.eks. alt hvad ægtefællerne modtager som arv eller gave, eller et konkret aktiv, der er modtaget som arv eller gave, skal være særeje. En sådan aftale har den virkning, at ikke kun værdien af f.eks. en arv ved modtagelsen, men også eventuelle værdistigninger på og indtægter af et arvet aktiv, eller et aktiv købt for arvede midler, kan holdes uden for delingen. § 26 kan på denne måde fraviges i retning af mindre ligedeling.

Ægtefællerne bør imidlertid også have mulighed for at fravige reglerne i retning af mere ligedeling. Ægtefællerne kan efter den foreslåede bestemmelse i § 16 ved ægtepagt aftale, at værdien af arv og gave m.v. skal indgå i delingen. Aftalen kan indgås om en konkret gave eller arv eller generelt om alt, hvad der modtages på denne måde. Ægtefællerne kan også aftale, at værdien af arv og gave skal indgå i delingen ved en ægtefælles død, herunder ved en bestemt ægtefælles død, men ikke ved separation eller skilsmisse. Ægtefællerne har således mulighed for at aftale, at værdien af førstafdødes arv og gave skal indgå i delingen, mens længstlevendes skal holdes udenfor, således at længstlevende har mulighed for at vælge uskiftet bo.

På samme måde, som der ikke gyldigt efter § 13 kan aftales dødsfaldssæreje, kan ægtefællerne ikke efter § 16 aftale, at værdien af arv og gave skal indgå i delingen ved separation eller skilsmisse, men ikke ved død. En aftale om, at værdien af arv og gave skal indgå i delingen, kan heller ikke tidsbegrænses.

Som det fremgår af betænkningens kapitel 6, har udvalget valgt at opretholde arveladers og gavegivers mulighed for at træffe en anden bestemmelse om deling af værdien af arv eller gave, end hvad der følger af lovudkastets § 26. Arveladers muligheder for at træffe en sådan bestemmelse fremgår af lovudkastets § 27. Det følger som efter gældende ret af lovudkastets § 28, at ægtefællerne ikke efter §§ 13 og 16 kan aftale noget, der strider mod arveladers eller gavegivers bestemmelse efter § 27.

Også Irene Nørgaard, Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund finder, at deres forslag til behandling af arv og gave i § 26 skal kunne fraviges af ægtefællerne ved ægtepagt, forudsat at dette ikke strider imod, hvad arvelader eller gavegiver har bestemt.

Der henvises til lovudkastets § 16 og bemærkningerne hertil.

5.4.3. Deling af erstatning for personskade m.v.

Det er usikkert, om ægtefæller efter gældende ret ved en forhåndsaftale kan fravige erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, hvorefter en ægtefælle ved separation eller skilsmisse kan udtage udbetalte erstatningsbeløb i det omfang, de ikke må antages at være forbrugt. Bestemmelsen i erstatningsansvarslovens § 18 foreslås erstattet af lovudkastets § 43.

Udvalget finder, at der bør være en sådan mulighed for ved ægtepagt på forhånd at aftale, at en udbetalt erstatning helt eller delvist skal indgå i delingen ved en eventuel kommende separation eller skilsmisse. Herved får den, der har modtaget erstatningen, mulighed for at sikre den anden ægtefælle, der måske har indrettet sin tilværelse ud fra hensynet til den tilskadekomne ægtefælle, en kompensation i form af andel i erstatningen ved en eventuel separation eller skilsmisse. En sådan adgang foreslås i lovudkastets § 18. Dette gælder, uanset om man vælger flertallets eller mindretallets forslag til § 43.

Efter lovudkastets § 43, jf. § 60, stk. 2, indgår værdien af førstafdødes erstatningsbeløb i delingen ved død, mens længstlevendes holdes udenfor. § 18 giver tillige ægtefællerne mulighed for at aftale, at længstlevendes erstatningsbeløb skal indgå i delingen med førstafdødes arvinger.

Hvis ægtefællerne ønsker, at førstafdødes erstatningsbeløb også skal holdes uden for delingen ved død, således at de falder i arv til førstafdødes arvinger og ikke kan indgå i et uskiftet bo, kan de opnå dette ved i medfør af § 13 at aftale, at den udbetalte erstatning skal være fuldstændigt særeje.

Der henvises til lovudkastets § 18 og bemærkningerne hertil.

5.4.4. Personlige og uoverdragelige rettigheder

Udvalget har overvejet, om ægtefællerne skal have mulighed for at indgå forhåndsaftaler om deling af de personlige og uoverdragelige rettigheder, som efter gældende ret er omfattet af retsvirkningslovens § 15, stk. 2, og derfor benævnes „§ 15, stk. 2-rettigheder". Reglen videreføres uændret i lovudkastets § 44.

Om det er muligt at lade en personlig og uoverdragelig rettighed indgå i delingen, afhænger af en konkret vurdering af den enkelte rettighed og de regler, der regulerer denne type rettighed. Udvalget finder imidlertid, at i det omfang det ikke strider mod, hvad der gælder for den pågældende rettighed, bør det være tilladt for ægtefællerne ved ægtepagt at aftale, at en sådan ret-

tighed skal indgå i delingen, herunder at den skal indgå i delingen ved (en af ægtefællernes) død, men ikke ved separation eller skilsmisse.

Ægtefællerne kan f.eks. aftale, at en personlig goodwill, som tilhører den ene ægtefælle, skal indgå i delingen ved separation eller skilsmisse med den virkning, at værdien skal gøres op og indgå i beregningen af ægtefællernes boslod.

Der henvises til lovudkastets § 18 og bemærkningerne hertil.

5.4.5. Pensionsrettigheder

Udvalgets kommissorium omfatter ikke de særlige regler om pensionsrettigheder. Der foreslås derfor ikke ændringer i reglerne om ægtefællernes adgang til ved ægtepagt at indgå aftale herom. Den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 16 h er videreført i lovudkastets § 17. Det vil heller ikke fremover gyldigt kunne aftales, at en pensionsordning med løbende livsbetingede ydelser skal deles.

5.4.6. Forhåndsaftaler om kompensation

De foreslåede kompensationsregler i §§ 53 og 54 giver mulighed for, at en ægtefælle, der har medvirket til at forøge eller bevare den anden ægtefælles særeje, eller som er urimeligt økonomisk stillet, kan få en kompensation i forbindelse med bodelingen.

Udvalget har overvejet, om det bør være muligt for ægtefællerne at indgå en forhåndsaftale om en sådan kompensations størrelse. Dette kunne være med til at forebygge tvister ved delingen og sikre, at en økonomisk svag ægtefælle får et vist beløb uden at være tvunget til at føre retssag herom.

Udvalget finder imidlertid ikke, at det bør være muligt på forhånd at indgå aftaler, der stiller en økonomisk svag ægtefælle dårligere, end reglerne i §§ 53 og 54, der har til formål at beskytte den pågældende, ville føre til. Et sådant forhåndssamtykke til at blive „økonomisk ringe stillet" eller et forhåndsafkald på del i den værdistigning, man har været med til at skabe, ville være vanskeligt at overskue og ville kunne føre til urimelige resultater.

Tilbage er spørgsmålet, om forhåndsaftaler om kompensation skal tillades under forudsætning af, at en ægtefælle ikke derved stilles dårligere end efter §§ 53 og 54.

Efter de regler, udvalget har foreslået, kan behovet for kompensationsaftaler tilgodeses ved, at ægtefællerne indgår en aftale om sumdeling. Hvis f.eks. den ene ægtefælle har en betydelig formue, og den anden intet ejer, og den formuende ægtefælle som udgangspunkt ikke ønsker at dele sin formue ved en eventuel separation eller skilsmisse, men samtidig ønsker, at den anden ægtefælle ved separation eller skilsmisse skal have et kompensationsbeløb på f.eks. 500.000 kr., kan ægtefællerne aftale, at begges formuer er særeje bortset fra 1 mio. kr. af den formuende ægtefælles formue. Ved en separation eller skilsmisse skal 1 mio. kr. ligedeles, og den uformu-

ende ægtefælle får således 500.000 kr. Som beskrevet i afsnit 5.2.2, kan ægtefællerne aftale, at det beløb, der skal deles, hvert år forøges med et bestemt beløb eller en bestemt procentsats.

Tilsvarende kan en ægtefælle, der istandsætter den anden ægtefælles særejeejendom og derved medvirker til at forøge dens værdi, sikre sig del i værditilvæksten ved f.eks., at ægtefællerne aftaler, at ejendommen skal være brøkdelssæreje.

Sådanne aftaler vil ikke være til hinder for, at den pågældende ægtefælle efter §§ 53 eller 54 tilkendes et større beløb, end aftalen fører til.

En aftale om sumdeling vil tillige have virkning ved en ægtefælles død. Det kan tænkes, at der er ægtefæller, der ønsker en aftale om kompensation, der alene skal have virkning ved separation eller skilsmisse, f.eks. fordi den anden ægtefælle ved død er tilstrækkeligt sikret ved at arve af den formuende ægtefælles særeje, eller fordi den formuende ægtefælle ønsker så vidt muligt at tilgodese sine livsarvinger.

Som anført ovenfor i afsnit 5.2.3. finder udvalget ikke, at det bør tillades at aftale særeje, der kun har virkning ved død. En kompensationsaftale ville i endnu højere grad end dødsfaldssæreje kunne anvendes af en ægtefælle, der ønsker at beholde sin formue i tilfælde af separation eller skilsmisse, men at fratage sine livsarvinger arven ved sin død.

Eksempel: M ejer 10 mio. kr., og H ejer intet. M har et særbarn, og parret har tillige et fællesbarn. De ønsker, at særbarnet skal arve mindst muligt. M forærer sine 10 mio. kr. til H og aftaler, at hendes formue skal være ægtefællebegunstigende kombinationssæreje, således at formuen, hvis H dør først, er delingsformue, og hvis M dør først, er formuen fuldstændigt særeje. Samtidig aftaler de, at M i tilfælde af separation eller skilsmisse skal have 9,5 mio. kr. i kompensation. Hvis M dør først, kan H således beholde hele formuen. Hvis H dør først, bliver formuen fælleseje, og M kan vælge uskiftet bo med fællesbarnet. Hvis parterne bliver skilt, får M næsten hele sin formue tilbage med en beskeden kompensation til H. M bliver stillet som om, han havde beholdt sin formue som særeje, og aftalen har således alene til formål at tilsidesætte særbarnets arveret.

En mulighed for at forære sin formue til sin ægtefælle og samtidig via en kompensationsaftale sikre sig, at man får den helt eller delvist igen i tilfælde af separation eller skilsmisse, kunne gøre det mere attraktivt for en ægtefælle at forsøge at bringe sine aktiver i kreditorly ved at forære dem til ægtefællen.

Udvalget har tilsvarende overvejet, om det bør være muligt for ægtefællerne at indgå forhåndsaftaler om reguleringskrav efter §§ 50 og 51. Hvis en ægtefælle anvender midler, der indgår i delingen, til at forbedre sit særeje eller omvendt, kan der opstå tvivl om størrelsen af et eventuelt krav efter §§ 50 og 51. Det kunne derfor være konfliktforebyggende, hvis ægtefællerne kunne indgå forhåndsaftaler herom, f.eks. i forbindelse med, at de beslutter, at en særejeejendom skal sættes i stand for delingsmidler. Udvalget finder imidlertid ikke, at det skal være muligt for en

ægtefælle på forhånd at fraskrive sig retten til regulering efter bestemmelserne. Konsekvenserne af f.eks. en aftale om, at en ægtefælle frit kan forbedre sin særejeejendom med delingsmidler uden regulering, ville være svære at overskue mange år før en eventuel bodeling. Omvendt vil en fri adgang til forhåndsaftaler om reguleringskrav, der giver mulighed for at aftale et større krav, end hvad der følger af reglerne i §§ 50 og 51, kunne misbruges til at tilsidesætte hensyn til arvinger og eventuelle kreditorer på samme måde som beskrevet ovenfor vedrørende kompensationskrav.

I stedet har ægtefællerne gode muligheder for inden for rammerne af de aftalemuligheder, der følger af § 13, at indgå en aftale, der stemmer med deres ønsker. Hvis en ægtefælle f.eks. ønsker at forbedre en særejeejendom med delingsmidler, kan ægtefællerne aftale, at ejendommen herefter skal være brøkdelssærej, så brøkerne svarer til de anvendte midler. De kan også indgå en aftale om sumdeling.

En forhåndsaftale om afkald på eller fastsættelse af et krav som er udløst af misbrug jf. den foreslåede bestemmelse i § 52 ville næppe forekomme i praksis, men i givet fald taler tilsvarende hensyn imod at indføre en adgang hertil.

Sammenfattende finder udvalget, at de særejemuligheder, der er foreslået i § 13, giver ægtefællerne tilstrækkelige muligheder for at vælge den løsning, der passer dem bedst. Udvalget finder ikke, at reglerne om regulerings- og misbrugskrav samt kompensation i lovudkastets kapitel 9 og 10 skal kunne fraviges ved forhåndsaftaler på andre måder end fastsat i de foreslåede regler i lovudkastets kapitel 3.

5.4.7. Aftaler om gæld

Efter gældende ret kan der ikke gyldigt indgås aftaler om, at gæld skal være særeje. Udvalget har derfor overvejet, om der bør indføres en adgang til ved ægtepagt at aftale, at en gældspost ikke skal kunne fradrages ved opgørelsen af den formue, der skal deles, med den virkning, at gælden må bæres af ægtefællens særejeaktiver eller andre aktiver, der ikke indgår i delingen, herunder f.eks. arv og gave og udbetalte kapitalpensioner. Har den ægtefælle, hvis gældspost efter aftalen skal holdes udenfor, ikke aktiver, der kan holdes uden for delingen, og som kan dække gælden, vil aftalen indebære, at den formue, der skal deles, deles skævt til fordel for den anden ægtefælle, således at denne bliver stillet, som om gælden ikke fandtes.

5.4.7.1. Flertallets forslag

Det er flertallets (*Anne Louise Bormann, Stine Fink Hansen, Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen*) opfattelse, at en sådan mulighed jævnligt efterspørges af ægtefæller, der opretter ægtepagt om særeje, dels fordi den gældende retstilstand er uklar, og dels fordi de ønsker at holde bestemte gældsposter, f.eks. studiegæld, uden for delingen.

Flertallet har haft visse betænkeligheder ved at tillade sådanne aftaler om gæld, idet det kan medvirke til at gøre særejeægtepagter mere uoverskuelige og dermed vanskeligere at forstå for ægtefællerne, hvis man indgår særskilte aftaler om henholdsvis aktiver og passiver. De vil endvidere i princippet kunne medføre, at en ægtefælle skal aflevere alle sine aktiver til den anden og samtidig alene hæfte for sin gæld.

Som det fremgår af kapitel 5, foreslår udvalget som noget nyt i lovudkastets § 36 en udtrykkelig lovregulering af, hvornår gæld kan fradrages i den formue, der skal deles i tilfælde, hvor ægtefællerne både har formue, der indgår i delingen, og formue der ikke indgår.

Uanset den foreslåede § 36, der har til formål at klargøre retstilstanden, er der tale om vanskelige spørgsmål. Der vil fortsat være en del tilfælde, hvor det vil give anledning til tvivl, hvilke gældsposter der hører til særejet, og hvilke der ikke gør.

Det er vanskeligt for en advokat, der skal rådgive et ægtepar om deres retsstilling, at forklare, at det er forbundet med en ikke ubetydelig tvivl, hvordan deres formuer vil blive gjort op med henblik på en eventuel fremtidig bodeling, og samtidig måtte fortælle dem, at de ikke gyldigt kan indgå en aftale om gælden, der afklarer denne tvivl.

Flertallet finder derfor, at aftaler, der har til formål at afklare retstilstanden, vedrørende fordeling af gælden mellem særeje og øvrig formue, bør tillades.

For så vidt angår aftaler om, at en bestemt gældspost ikke kan fradrages ved delingen, uanset at det modsatte utvivlsomt følger af § 36, er udvalget opmærksomt på, at sådanne aftaler vil kunne gøre ægtepagter mere komplicerede og uoverskuelige. Retsstillingen bliver yderligere kompliceret af, at en aftale om, at en gældspost skal holdes uden for delingen, medfører, at afdrag på denne gæld, der betales med midler, som ellers ville indgå i delingen, vil udløse reguleringskrav efter § 50.

Ægtefæller, der f.eks. ønsker, at en ægtefælles studiegæld ikke skal påvirke delingen, har mulighed for at opnå det, de ønsker, ved at aftale et sumsæreje for den anden ægtefælle, der svarer til studiegælden.

Eksempel 1: M og H ejer intet, og M har en studiegæld på 300.000 kr. M og H køber i lige sameje en ejendom, som de fuldt ud finansierer ved lån. M og H ønsker, at ved en fremtidig deling af den formue, de sammen bygger op, herunder i kraft af friværdi i ejendommen, skal M's studiegæld holdes udenfor. Dette resultat kan opnås ved at aftale, at H har et sumsæreje på 300.000 kr. Hvis friværdien i ejendommen på skilsmissetidspunktet er f.eks. 1 mio. kr., og M har nedbragt sin studiegæld til 200.000 kr., kan H forlods udtage 300.000 kr. af sin andel af friværdien, mens de resterende 200.000 kr., skal ligedeles, og M kan fradrage studiegælden på de 200.000 kr. i sin bodel, hvorefter de resterende 300.000 kr. skal ligedeles. H udtager herefter 550.000 kr., og M udtager 450.000 kr. Dette svarer til, at H modtager halvdelen af den samlede friværdi, og samtidig har et regulerings-

krav for de afdrag, M har foretaget på studiegælden under ægteskabet, og M har således måttet bære sin studiegæld alene.

Uanset at ægtefællerne har mulighed for i denne situation at opnå det, de ønsker, uden at indgå en særskilt aftale om gæld, finder udvalget, at det vil være lettere for ægtefællerne at forstå en aftale om, at gæld holdes udenfor, hvis det er, hvad de ønsker. Det vil også kunne være vanskeligt for en rådgiver at skulle forklare et ægtepar, der ønsker, at en studiegæld holdes uden for en kommende deling, at de i stedet skal aftale et abstrakt sumsæreje for den anden ægtefælle.

Hertil kommer, at det vil være vanskeligt at sondre mellem aftaler, der har til formål at klargøre retsstillingen i tvivlstilfælde, der som ovenfor anført bør tillades, og aftaler, der har til formål at holde en gældspost uden for delingen, som ellers ville indgå i delingen.

Udvalgets flertal finder på denne baggrund, at det bør tillades ægtefællerne ved ægtepagt at indgå aftaler om, i hvilket omfang gæld skal kunne fradrages i den formue, der indgår i delingen, jf. lovudkastets § 19, stk. 1.

Flertallet er opmærksomt på, at aftaler om gæld kan bruges til at „neutralisere" en bestemmelse fra tredjemand om, at arv eller gave skal holdes uden for delingen, idet ægtefællerne kan aftale, at en gældspost af tilsvarende størrelse skal holdes uden for delingen. Flertallet finder imidlertid ikke, at dette hensyn kan tillægges afgørende vægt. Forudsat at arv eller gave ikke er båndlagt, kan modtageren frit råde over den, og ægtefæller, der ikke ønsker, at den ene har et tredjemandsbestemt særeje, kan f.eks. aftale et tilsvarende særeje for den anden ægtefælle, eller den, der har modtaget arven eller gaven, kan vælge at forbruge særejet og i stedet spare op af sine løbende indtægter, eller f.eks. at påtage sig i det indbyrdes forhold at hæfte for en gældspost, der ellers ville være fælles eller skulle bæres af den anden ægtefælle alene.

Efter lovudkastets § 19, stk. 1, skal ægtefællerne ved ægtepagt frit kunne indgå aftaler om allerede stiftet gæld og om gæld, der stiftes i tilknytning til aftalens indgåelse. Derimod finder udvalgets flertal, som det fremgår af § 19, stk. 2, det betænkeligt at tillade aftaler om, at fremtidig gæld, der efter reglen i § 36, stk. 2, ikke ville kunne fradrages i den formue, der indgår i delingen, skal kunne fradrages i denne formue. Konsekvenserne af en sådan aftale ville være vanskelige at overskue for den ægtefælle, der ved en sådan aftale tillader den anden ægtefælle frit at tage lån i sit særeje med den virkning, at gælden skal fradrages i delingsformuen. Sådanne aftaler om fremtidig stiftet gæld foreslås derfor ikke tilladt, jf. lovudkastets § 19, stk. 2, nr. 1.

Endvidere må det sikres, at aftaler om gæld ikke kan anvendes til at indgå aftaler om dødsfaldssæreje med det formål at tilsidesætte hensynet til en ægtefælles særbørn.

Eksempel 2: M og H ejer i lige sameje en ejendom, der er 5 mio. kr. værdi med gæld for 2,5 mio. kr. De ejer ikke andet. M har et særbarn, som han ønsker at gøre arveløs. Han overfører sin andel af ejendommen til H, der samtidig overtager gælden, og de aftaler samtidig ved ægtepagt, at halv-

delen af ejendommen skal være H's særeje, og at hele gælden skal fradrages i den formue, der skal deles ved M's død, men at den skal fradrages i særejet ved separation eller skilsmisse. Bliver ægtefællerne skilt, skal gælden på 2,5 mio. kr. fradrages i H's særeje, og særejet bliver dermed 0 kr., mens friværdien i ejendommen på 2,5 mio. kr. skal deles. Ægtefællerne er dermed stillet, som om aftalen ikke var indgået. Ved M's død skal gælden fradrages i den formue, der skal indgå i delingen. Det indebærer, at der ikke er nogen formue at dele, og at hele friværdien er H's særeje. M's særbarn arver således intet.

Det foreslås derfor, at det ikke skal være tilladt at indgå en aftale om, at gæld skal fradrages i den formue, der skal deles, ved en ægtefælles død, men ikke ved separation eller skilsmisse. I modsat fald ville det være muligt for ægtefællerne at gøre den ene ægtefælles særbørn arveløse.

Der henvises til lovudkastets § 19, stk. 2, nr. 2, og bemærkningerne hertil.

Endelig må det sikres, at sådanne aftaler ikke kommer ægtefællernes kreditorer til skade. En aftale om, at en gældspost ikke skal fradrages i den formue, der skal deles, kan medføre, at en ægtefælle i henhold til aftalen skal aflevere så stor en del af sin formue til den anden ægtefælle ved en bodeling, at den pågældende ikke har tilstrækkelige midler tilbage til at dække sine forpligtelser.

Det foreslås derfor i lovudkastets § 37, at en ægtefælle uanset en aftale efter § 19 ikke har pligt til ved bodelingen at betale mere til den anden, end at den pågældende beholder tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Denne bestemmelse kan ægtefællerne ikke fravige ved en forhåndsaftale.

Der henvises til lovudkastets §§ 19 og 37 og bemærkningerne hertil.

5.4.7.2. Mindretallets forslag

Et mindretal (Mogens Pedersen og Irene Nørgaard) bemærker:

Som påpeget af flertallet vil muligheden for at indgå aftaler om gæld komplicere retstilstanden. Det kan endvidere være usikkert præcist at forstå hvilke aftaler, der gyldigt kan indgås. Aftaler om gælds formueart kan komme i konflikt med den foreslåede regel i lovudkastets § 36, særlig hvis gælden er pantsikret. Indførelsen af de foreslåede regler risikerer yderligere at understøtte den udbredte misforståelse, at ægtefæller skal dele gæld.

At tillade aftaler om gæld medfører som noget helt afgørende, at ægtefæller ved aftale kan gøre en gavegivers eller arveladers bestemmelse om særeje fuldstændig illusorisk. Det er ikke konsekvent at have bestemmelser, der giver en tredjemand ret til at betinge arv eller gave af, at arven eller gaven bliver særeje, for derefter at indføre en regel, der fuldstændig undergraver denne kompetence. Aftaler ægtefæller, der i øvrigt har delingsformue, at mandens eksisterende delegæld på 500.000 kr. skal være hans særeje, vil disse 500.000 kr. skulle belaste mandens særejearv

eller særejegave, uanset at arvelader eller gavegiver som betingelse for gaven og arven har bestemt, at gaven og arven skal være særeje. Det forekommer mindretallet at være en uacceptabel underkendelse af arveladeres og gavegiveres ret til at betinge arven eller gaven af særeje.

Det anføres som begrundelse for at tillade aftaler om gæld, selv om de undergraver tredjemands bestemmelser, at ægtefællerne i stedet blot kan forbruge arven eller gaven. Det kan de, men der er stor økonomisk realitetsforskel på at forbruge 500.000 kr. for at unddrage sig særejebestemmelsen og blot flytte en gældpost på 500.000 kr., så den belaster særejet i stedet for delingsformuen.

Ægtefæller, der har et ønske om, at f.eks. en studiegæld på 100.000 kr., som M har på aftaletidspunktet, skal holdes ude af delingen, kan almindeligvis som beskrevet af flertallet opnå det samme resultat ved en aftale om, at H har et sumsæreje på 100.000 kr. Dette kan efter mindretallets opfattelse godt forklares ægtefæller, der ønsker, at en gæld ikke skal deles. Herved undgås det, at en tredjemands bestemmelse om særeje kan gøres illusorisk. En person, der gifter sig med en forgældet person, kan sikre sin formue ved at betinge sig, at personens egen formue eller noget af den bliver særeje. Ingen ægtefælle kan i øvrigt hindre, at den anden ægtefælle under ægteskabet stifter eller pådrager sig anden gæld, så bestemmelsen vil kunne skabe falsk tryghed. Regler om gæld er heller ikke nødvendige for at hindre tab ved misbrugssituationer. Der foreslås andre regler, der vil kunne løse misbrugsproblemer.

Afklarende ægtepagter om gæld forudsætter blandede formueordninger med sammenblandede midler og gæld fra de forskellige formuer. Sådanne ægtepagter forudsætter endvidere, at ægtefællerne selv kan blive enige om ægtepagtens indhold. Selv om en aftale i de situationer, hvor ægtefællerne er i tvivl om forholdene, ikke indgås i ægtepagtsform, vil en aftale almindeligvis i tilfælde af enighed kunne afklare forholdene, så aftalens faktuelle oplysninger vil blive lagt til grund på et senere skifte. Endvidere medfører flertallets forslag til § 36, stk. 2, at ikke alle aftaler om gælds placering kan indgås, og det er derfor langt fra sikkert, at den ønskede afklaring faktisk kan opnås ved aftaler om gæld.

Det er derfor mindretallets opfattelse, at sådanne aftaler, der ikke hidtil har kunnet indgås, heller ikke fremover skal kunne indgås.

5.5. Tidsbegrænsning og betingede aftaler

Efter gældende ret kan særeje tidsbegrænses, herunder i form af en aftale om, at særejet aftrappes med en bestemt brøkdel eller procentdel om året. Derimod kan det ikke gyldigt aftales, at fællesejet tidsbegrænses eller aftrappes.

Udvalget finder ikke grundlag for at ændre ved retsstillingen på dette punkt. En adgang til at tidsbegrænse eller aftrappe den formue, der skal deles, vil kunne indebære samme misbrugsmuligheder som dødsfaldsæreje, idet denne ville kunne tilrettelægges med henblik på, at særejet kun skulle have virkning ved død.

Udvalget finder endvidere, som efter gældende ret, at tidsbegrænsning skal fastsættes således, at tidspunktet for særejets hele eller delvise ophør skal kunne fastsættes ved ægteskabets indgåelse eller særejeægtepagtens oprettelse. Ægtefællerne skal således kunne aftale, at et særeje skal bortfalde f.eks. 10 år efter ægteskabets indgåelse eller nedtrappes med 1/5 om året fra ægtepagtens oprettelse.

Særejets bortfald skal ikke kunne gøres afhængig af uvisse fremtidige begivenheder, som f.eks. at ægtefællerne får (flere) børn, køber hus sammen eller går på pension. En sådan aftale ville kunne være svær at overskue konsekvenserne af og vil kunne få karakter af belønning for en bestemt adfærd under ægteskabet. Navnlig er det vigtigt for udvalget at sikre, at aftaler om særeje ikke kan gøres betinget af noget, der har relation til skylden for ægteskabets forlis. Det skal således ikke gyldigt kunne aftales, at f.eks. et særeje skal bortfalde i tilfælde af, at en bestemt af ægtefællerne anmoder om separation eller skilsmisse, er utro eller lignende. Ved lovudkastet ophæves bestemmelsen i retsvirkningslovens § 6, 3. pkt., som er den sidste bestemmelse, der sammenkæder økonomiske rettigheder ved et ægteskabs ophør med spørgsmålet om, hvem der er skyld i samlivsophævelsen. Det er vigtigt, at sådanne skyldvurderinger ikke på ny kan indføres i kraft af aftale. Udvalget har af samme grund i lovudkastets § 71 i kapitel 13 om forholdet til fremmed ret foreslået en bestemmelse om, at regler i udenlandsk ret eller aftaler, der er gyldige efter udenlandsk ret, og som lægger vægt på årsagen til ægteskabets opløsning, ikke skal anvendes i Danmark. Det foreslås således, at en aftale om særeje eller bortfald heraf ikke skal kunne betinges, udover hvad der følger af en aftale om tidsbegrænsning regnet fra ægteskabets indgåelse eller ægtepagtens oprettelse.

Som følge heraf kan ægtepagter efter lovudkastets §§ 15, 16, 18 og 19, der medfører en højere grad af ligedeling end de legale regler, ikke tidsbegrænses.

5.6. Konklusion

Sammenfattende foreslår udvalget således, at de særejeformer, der findes efter gældende ret, udvides med en udtrykkelig adgang til at aftale sumsæreje og sumdeling. Der foreslås endvidere adgang til at aftale deling af personskadeerstatninger og personlige og uoverdragelige rettigheder, i det omfang det er foreneligt med disse rettigheder, og udvalgets flertal foreslår, at der indføres adgang til at indgå aftaler om, at bestemte gældsposter holdes uden for delingen.

Der foreslås regler om, at erhvervelse af et aktiv for en blanding af særeje og delingsformue eller af forskellige former for særeje medfører, at aktivet bliver brøkdelssæreje. Et mindretal foreslår endvidere en ny regel for de tilfælde, hvor en ægtefælle erhverver et aktiv for en kontant udbetaling med særejemidler og i øvrigt ved lånefinansiering. I øvrigt foreslås de gældende regler om surrogater for og indtægter af særeje opretholdt.

Princippet om, at forhåndsaftaler om delingen kun kan indgås i det omfang, det har udtrykkelig hjemmel i loven, fastholdes.

KAPITEL 8
FORMKRAV TIL ÆGTEPAGTER

1. INDLEDNING

I kapitel 7 er beskrevet, hvilke aftaler ægtefæller gyldigt kan indgå om en kommende deling af deres formuer ved separation, skilsmisse eller død. Sådanne aftaler kan som beskrevet kun indgås ved ægtepagt. Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om, hvilke formkrav der bør gælde ved oprettelse af ægtepagter. Udvalgets forslag til formkrav findes i lovudkastets kapitel 4.

Det bemærkes, at det i lovudkastets § 30, stk. 1, foreslås, at ægtefællerne fremtidig kan give hinanden gaver uden ægtepagt. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 9.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Formkrav til ægtepagter

Ifølge retsvirkningslovens §§ 35 og 37 skal en ægtepagt oprettes skriftligt og underskrives af parterne, og den skal tinglyses for at blive gyldig såvel mellem parterne som i forhold til tredjemand.

En ægtepagts retsvirkninger regnes fra den dag, hvor den anmeldes til tinglysning. Ægtepagten kan anmeldes af den ene af ægtefællerne mod den andens protest, og der gælder ingen tidsfrist for anmeldelsen. En anmeldelse til tinglysning efter separation, skilsmisse eller den ene ægtefælles død har ingen retsvirkninger, heller ikke selv om ægtepagten skulle blive tinglyst. Dette gælder også i tilfælde, hvor en ægtepagt er anmeldt før dødsfaldet, men afvist ved en fejl, og derefter efter dødsfaldet anmeldt på ny, jf. UfR 2013.2187 V.

Tinglysning sker i personbogen, jf. tinglysningslovens § 49 og bekendtgørelse nr. 213 af 15. marts 2011. Personbogen blev digitaliseret den 21. marts 2011, og anmeldelse til tinglysning sker nu digitalt og underskrives med Nem-ID.

Udover de formelle betingelser, der skal være opfyldt for en korrekt digital tinglysning, påser tinglysningsretten, at ægtepagten opfylder visse krav til specifikation af særejet. Tinglysningsrettens prøvelse af ægtepagter fremgår ikke af lovgivningen, men er udviklet i retspraksis med det formål at sikre, at en ægtefælle ikke vilkårligt kan forøge sit særeje.

Hvis en ægtepagt ikke omfatter alle en ægtefælles ejendele, må ægtepagten indeholde den nødvendige specifikation af de ejendele, der skal være omfattet af særejet på oprettelsestidspunk-

tet. Det kan ske ved henvisning til erhvervelsestidspunktet, f.eks. ved at det aftales, at alt, hvad en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, skal være fuldstændigt særeje, eller at alt, hvad der fremtidigt erhverves, skal være skilsmissesæreje. Særejet kan også specificeres ved henvisning til erhvervelsesmåden, f.eks. alt hvad der erhverves ved arv eller gave, ved angivelse af en bestemt virksomhed, eller ved artsbetegnelser, f.eks. mit indbo, mine biler, faste ejendomme, værdipapirer og bankindeståender, men dog ikke således, at det er overladt til ejerægtefællen vilkårligt at forøge særejets omfang, f.eks. »mit til enhver tid værende indbo«, »mit indestående til enhver tid på konti i Nordea«, »familiens ejerbolig til enhver tid«. Endelig kan særejet specificeres ved en opregning af konkrete genstande, der skal være særeje. Ved særeje om enkelte genstande kan der på grundlag af retspraksis opstilles følgende retningslinjer for specifikationskravet:

1. Fast ejendom skal angives med matrikelnummer og ikke kun med beliggenhed.

2. Motorkøretøjer skal angives med stel- og registreringsnummer.

3. Konti og depoter skal angives med pengeinstituttets navn, kontonummer eller depotnummer og saldo på et bestemt tidspunkt, men saldoens størrelse skal ikke nødvendigvis angives.

4. Personligt drevne erhvervsvirksomheder skal angives med CVR-nummer, og aktiverne kan specificeres ved henvisning til åbningsstatus eller til det seneste årsregnskab.

5. Andele i interessentskaber og kommanditselskaber skal angives med den nøjagtige procentandel, og aktiverne skal specificeres på samme måde som i personligt drevne virksomheder.

6. Anparter og aktier skal angives med det aktuelle nominelle pålydende eller med stk. og antal samt selskabets CVR-nummer eller fondskode.

7. Aktiverne skal altid være angivet på en sådan måde, at der ikke er en særlig risiko for, at en ægtefælle vilkårligt forøger særejets omfang med fællesejemidler.

Tinglysningsrettens krav til specifikationen er kritiseret i teorien. Det er fremført, at rettens krav om, at der ikke må være tvivl om særejets omfang, er for restriktiv. Det er navnlig kritiseret, at der ved vurderingen af risikoen for sammenblanding af særeje og formuefællesskabsmidler (pkt. 7 ovenfor) ikke tages tilstrækkeligt hensyn til surrogationsprincippet, altså at aktiver, der er købt for formuefællesskabsmidler, forbliver formuefællesskab, og til reglerne om vederlagskrav, der har til formål at genoprette balancen mellem særeje og fælleseje ved sammenblanding af disse. Opfylder ægtepagten ikke specifikationskravene, afvises ægtepagten helt eller delvist fra tinglysning.

Ægtepagter, der indeholder bestemmelser om, at gæld skal være særeje, kan ikke tinglyses, jf. UfR 2011.1112 H. Det gælder også i tilfælde, hvor det alene angives, at ægtefællerne er bekendt

med, at pantegælden i en fast ejendom bliver særeje som følge af, at ejendommen ved ægtepagten gøres til særeje, jf. TFA 2013.116 V.

Også i andre tilfælde sker der en prøvelse af, om aftalen om særeje i ægtepagten har den nødvendige hjemmel i retsvirkningsloven.

At ægtepagten tinglyses giver imidlertid ikke sikkerhed for, at den også materielt er gyldig, jf. f.eks. UfR 1998.1674 H, hvor Højesteret fastslog, at en bestemmelse i et ægtepagtstillæg om pristalsregulering af et fællesejebeløb var ugyldig. Tillægget til ægtepagten var tinglyst, og H gjorde for landsretten gældende, at den upåkærede afgørelse om tinglysning havde retskraft, men fik ikke medhold heri. Dette anbringende blev dog frafaldet for Højesteret.

Tinglysning indebærer ikke, at en ægtepagt ikke kan tilsidesættes efter aftalelovens ugyldighedsregler.

Oplysninger i personbogen om oprettede ægtepagter er offentligt tilgængelige for enhver, jf. tinglysningslovens § 50 c.

Tinglysningsretten har over for udvalget oplyst, at der ikke føres egentlig statistik om antallet af henvendelser om indholdet af ægtepagter, men retten modtager i gennemsnit én anmodning om dagen. 50 % kommer fra skifteretterne, 25 % fra pressen, 20 % fra kreditorer og resten fra privatpersoner. Tallene er oplyst i november 2010.

2.2. Formkrav til testamenter

Ifølge arvelovens §§ 63 og 64 skal et testamente for at være gyldigt som udgangspunkt oprettes enten for en notar eller for to vidner. Herudover findes særlige regler om nødtestamenter og testamenter om fordeling af sædvanligt indbo.

Langt de fleste testamenter oprettes som notartestamenter efter arvelovens § 63. Efter denne bestemmelse skal testamentet underskrives eller vedkendes for notaren, og notaren skal sikre sig testators identitet og afgive en erklæring om blandt andet, hvorvidt testator fornuftmæssigt var i stand til at oprette testamente. En notar er enten en domstolsjurist (normalt en dommerfuldmægtig) eller en kontoransat ved domstolene med særlig bemyndigelse efter retsplejelovens § 19, stk. 3. Oprettelsen af testamentet sker normalt på dommerkontoret, men hvis testator f.eks. på grund af sygdom ikke har mulighed for at komme til dommerkontoret, kan notaren komme til testator i dennes hjem eller f.eks. på hospitalet. I forbindelse med oprettelse af notartestamentet skal der udfærdiges en notarialattest, der skal indeholde oplysning om

1) tid og sted for notarialforretningen,
2) hvordan identiteten på den, der har anmodet om notarialforretningens foretagelse, er godtgjort,
3) rettelser eller tilføjelser i dokumentet, og

4) andre omstændigheder af betydning for notarialforretningen, herunder hvem der har været til stede under notarialforretningen[140].

Notaren skal i fornødent omfang vejlede om indholdet af det dokument, som notaren skal attestere, og om betydningen af sin medvirken. Mange notarer vil, som led i kontrollen af, om en person er fornuftmæssigt i stand til at oprette testamente, spørge ind til, om personen er bekendt med, hvad det er for et dokument, vedkommende er kommet til notaren for at underskrive, og bede personen om kort at beskrive hovedindholdet i testamentet.

Notarens påtegning om, at testator fornuftmæssigt er i stand til at oprette testamente, har en særlig bevisværdi. Det følger af arvelovens § 70, at notarens påtegning herom skal anses som bevis herfor, medmindre særlige omstændigheder giver grund til at betvivle påtegningens rigtighed. Det er således den, der vil anfægte et notartestamente, der har bevisbyrden for, at testator ikke fornuftmæssigt var i stand til at oprette testamente, og i praksis er denne bevisbyrde meget vanskelig at løfte.

Notaren indberetter testamentet til Centralregisteret for Testamenter ved Tinglysningsretten. Indberetningen sker elektronisk sammen med et indscannet eksemplar af testamentet. Indberetning er dog ikke obligatorisk og sker kun, hvis testator ønsker det. I praksis sker indberetning dog stort set altid. Herved sikres, at testamentet bliver fundet efter testators død, idet skifteretten efter dødsboskiftelovens § 7, stk. 2, har pligt til at spørge Centralregisteret, om afdøde havde oprettet testamente, og får, hvis det er tilfældet, testamentet.

Andre end testator selv har kun ret til at få oplysning om, hvorvidt der er oprettet et testamente og indholdet heraf, hvis den pågældende har en retlig interesse heri, jf. § 17 i bekendtgørelse nr. 1555 af 18. december 2007 om notarialforretninger. Så længe testator lever, vil dette kun ske i særlige tilfælde. I TFA 2005.294 Ø afviste landsretten således en anmodning fra en afdød ægtefælles særbarn om, at længstlevende skulle fremlægge sit testamente under en retssag. I UfR 2010.19 Ø fik førstafdødes særbørn ret til indsigt i længstlevendes testamente. Sidstnævnte afgørelse er dog kritiseret i teorien.

I stedet for et notartestamente kan et testamente oprettes for to vidner efter arvelovens § 64. De to vidner skal være til stede samtidig efter testators ønske og skal have kendskab til, at de bevidner oprettelsen af et testamente. Vidnerne skal være fyldt 18 år, og arvelovens § 64, stk. 3, indeholder en række habilitetskrav, der sikrer, at vidnerne og deres nærmeste ikke er begunstiget ved testamentet.

Vidnernes påtegning om, at de har været til stede samtidig efter testators ønske og har kendskab til, at de bevidner et testamente, er tillagt samme bevisværdi som ved et notartestamente, jf. arvelovens § 71, stk. 2. Vidnernes påtegning om, at testator fornuftmæssigt var i stand til at opret-

140 Jf. Notarialbekendtgørelsen § 10.

te testamente, har derimod ikke denne særlige bevisværdi. Efter arvelovens § 71, stk. 1, er det således den, der vil påberåbe sig testamentet, der skal bevise, at det er gyldigt. Det er således lettere at få tilsidesat et vidnetestamente end et notartestamente. Hertil kommer, at et vidnetestamente ikke bliver indberettet til Centralregisteret for Testamenter, og der er således ikke sikkerhed for, at testamentet bliver fundet efter testators død.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

I mange år har det været en betingelse, at ægtepagter skulle tinglyses, i hvert fald for at have virkning over for tredjemand. Det har dog i de seneste 100 år varieret noget, under hvilke betingelser ægtepagter skulle tinglyses, ligesom der har været flere forslag om at ændre på kravet om tinglysning.

3.1. Lov om formueforholdet mellem ægtefæller (1899-loven)

Efter 1899-loven var gyldighedsbetingelserne for en ægtepagt forskellige afhængigt af, om ægtepagten skulle gælde i forholdet mellem ægtefællerne eller over for en ægtefælles kreditorer. I forholdet mellem ægtefællerne, over for arvinger og over for tredjemand i øvrigt, var en ægtepagt gyldig fra oprettelsen. Gyldighed over for kreditorer krævede også efter 1899-loven tinglysning, medmindre det kunne dokumenteres, at kreditor på anden vis var blevet bekendt med ægtepagten[141].

Dette hang sammen med hæftelsesreglerne i 1899-loven. På daværende tidspunkt var formuefællesskabet ensbetydende med, at manden havde rådighed over og hæftede med hele formuen (fællesboet), mens hustruen alene rådede over sit selverhverv. Mandens enerådighed var dog modificeret af bestemmelser, der indebar et krav om hustruens samtykke til visse dispositioner. Manden hæftede endvidere (solidarisk) for den gæld, som hustruen bragte ind i ægteskabet, men ikke for forpligtigelser der opstod under ægteskabet. Hustruen hæftede ikke for mandens gæld.

En ægtepagt om særeje medførte en ændring af ægtefællernes råderet og hæftelse i forhold til gælden, navnlig når der var tale om en ægtepagt om særeje for hustruen, idet hun således fik en egen råderet og dermed også indskrænkede den del af fællesboet, som manden hæftede med. Samtidig betød særejet, at manden ikke hæftede for hustruens gæld fra tiden før ægteskabet. De præcise retsvirkninger af særejet afhang dog af ægtefællernes aftale.

Tinglysningen var således en beskyttelse af tredjemand mod at indgå retshandler med en ægtefælle i den fejlagtige tro, at der gjaldt de sædvanlige hæftelsesregler, der fulgte af formuefællesskab.

141 Jf. Udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger (1918-udkastet), s. 190.

Efter 1899-loven gjaldt endvidere et konfirmationskrav (godkendelse) for ægtepagter, der blev indgået efter vielsen. Formålet var primært at beskytte den svage ægtefælles (hustruens) interesser og i mindre grad tredjemand[142].

3.2. Lov om ægteskabets retsvirkninger (1925)

Retsvirkningsloven blev til på baggrund af Familieretskommissionens arbejde. Kommissionen fremkom med udkast til en retsvirkningslov i henholdsvis 1918 og 1923, der blandt andet førte til en ændring af den legale formueordning. Kommissionens arbejde er nærmere beskrevet i kapitel 3 om den historiske udvikling.

Med retsvirkningsloven ændredes formuefællesskabet, så ægtefællerne kunne råde over egne aktiver og hæftede for egen gæld (særråden/særhæften). En virkning heraf var, at oprettelsen af særeje ikke ændrede på ægtefællernes råden i det indbyrdes forhold og heller ikke på ægtefællernes hæftelse over for kreditorer. Det var på denne baggrund kommissionens opfattelse, at der ikke længere var forskel i det beskyttelsesbehov, der var mellem ægtefællerne og over for kreditorer. Det var derfor kommissionens opfattelse, at der ikke var grundlag for forskellige regler om ægtepagters gyldighed.

Kommissionen fandt samtidig, at der var et særligt beskyttelsesbehov i forhold til ægtefællernes arvinger, der, hvis ægtepagter ikke længere skulle tinglyses, kunne blive sat i en situation, hvor deres arv blev reduceret, uden at de vidste det. Samtidig var udvalget bekymret for, at ægtefællerne ville lave to ægtepagter, der så kunne bruges afhængigt af, hvilken af ægtefællerne der døde først. Arvingerne ville ikke have mulighed for at kontrollere dette. Kommissionen var i den forbindelse navnlig bekymret for særbørns stilling[143].

Retsvirkningsloven ensrettede derfor gyldighedsbetingelserne og indførte et krav om tinglysning som gyldighedsbetingelse også mellem parterne.

3.3. Godkendelsesordningen

Retsvirkningslovens § 36 indeholdt oprindeligt et godkendelseskrav for ægtepagter, der blev oprettet under ægteskabet, og som vederlagsfrit overførte aktiver fra den ene ægtefælle til den anden. Ordningen var i al væsentlighed en videreførelse af 1899-lovens konfirmationsordning.

Det var alene ægtepagter, der medførte en vederlagsfri overførelse af aktiver fra den ene ægtefælle til den anden, typisk en gaveægtepagt, som skulle godkendes. En ægtepagt om ophævelse af særeje blev ligeledes anset som en vederlagsfri overførelse og var derfor omfattet af godkendelseskravet. En ægtepagt om fremtidigt særeje ville til gengæld ikke være omfattet, såfremt

142 Jf. Udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger (1918-udkastet), s. 189.
143 Jf. Udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger (1918-udkastet), s. 191.

ægtefællerne kunne godtgøre, at deres bodele var lige store, ligesom en aftale om særeje for fremtidige erhvervelser heller ikke var omfattet.

Godkendelsen skulle søges hos Overøvrigheden (nu Statsforvaltningen). Ved godkendelsen af en ægtepagt påså myndighederne hovedsageligt hustruens interesser, men samtidig vurderedes det, om aftalen var objektivt rimelig.

En manglende godkendelse medførte, at ægtepagten var ugyldig, men godkendelsen medførte ikke, at den ikke kunne tilsidesættes af aftale- eller formueretlige årsager.

Begrundelsen for godkendelseskravet var, at Familieretskommissionen ville beskytte hustruen. Forslaget var dog ikke med i 1918-udkastet[144].

Det fremgår således af § 39 i 1923-udkastet, at:

*„**§ 39.** Ægtepagt som oprettes under Ægteskabet, og hvorved Ejendele vederlagsfrit overføres fra Hustruen til Manden, bliver kun gyldig, naar den godkendes af Justitsministeriet."*

Af bemærkningerne til bestemmelsen fremgår blandt andet:

„Når Kommissionen dog har ment at burde fravige sit tidligere standpunkt, er grunden den, at man derved skaber en beskyttelse for hustruen som kunde forledes til at opgive sin gennem den legale Ordning eller en tidligere ægtepagt begrundede økonomiske Retsstilling i ægteskabet."

På baggrund af en landstingsvedtagelse af 26. marts 1924 fik bestemmelsen sin endelige formulering, så den omhandlede overførsler til begge ægtefæller[145].

3.4. Forslag til ændringer efter retsvirkningslovens ikrafttræden

Siden retsvirkningslovens ikrafttrædelse er det flere gange foreslået at fjerne kravet om tinglysning helt eller delvist.

1957-udvalget foreslog, at tinglysningskravet blev ophævet som en gyldighedsbetingelse mellem ægtefællerne, og at det således var tilstrækkeligt, at ægtepagten var skriftlig og oprettet for notaren. Det var dog udvalgets opfattelse, at ægtepagten fortsat skulle tinglyses for at have virkning over for tredjemand (kreditorer)[146].

144 Jf. Udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger (1923-udkastet), s. 22.
145 Jf. Forslag til Lov om Ægteskabets retsvirkninger (1924), sp. 2872f.
146 Jf. Betænkning III, nr. 415/1966, s. 53.

1969-udvalget foreslog, at der udover ændringer i de dagældede godkendelsesbestemmelser blev ændret ved måden, hvorpå ægtepagter blev registreret. Udvalget foreslog, at der i stedet for tinglysningen skulle etableres en obligatorisk vejledning af ægtefællerne i forbindelse med indgåelse af en ægtepagt, og at der i forlængelse af denne vejledning af ægtefællerne skulle ske en indberetning af ægtepagten til et centralregister, hvor en genpart af ægtepagten skulle opbevares. Det var således udvalgets opfattelse, at tinglysningen næppe opfylder et behov, der ikke kunne dækkes af en central registrering. Det var dog udvalgets opfattelse, at ægtepagter, der vedrører rettigheder over fast ejendom, fortsat skulle tinglyses.

1969-udvalget fandt ikke, at de gældende bestemmelser om oprettelsen af særeje var hensigtsmæssige. Udvalget foreslog derfor en ændring i stiftelsesbetingelserne for særeje.

Udvalget udtalte blandt andet:

„Det er den overvejende opfattelse i udvalget, at ægtepagt skal oprettes eller vedkendes for overøvrigheden eller skifteretten, at ægtefællerne i forbindelse med oprettelsen skal vejledes om deres retsstilling og virkningerne af ægtepagten, og at ægtepagter skal registreres, men ikke tinglyses."

Det var udvalgets opfattelse, at den dagældende godkendelsesordning bar ensidigt præg af en formynderskabsordning for hustruen, og at det var inkonsekvent, at ordningen alene omfattede ægtepagter, der blev indgået under ægteskabet.

Udvalget foreslog på den baggrund, at godkendelseskravet blev erstattet af en vejledningspligt for ægtefællerne. Udvalget forestillede sig, at parterne skulle modtage vejledning om deres retstilling i forbindelse med ægtepagtens indgåelse, på samme måde som ægtefællerne modtager vejledning i forbindelse med vilkårsforhandlingen i forbindelse med separation og skilsmisse. Vejledningen skulle ydes af skifteretten eller Overøvrigheden (nu Statsforvaltningen) og skulle være en gyldighedsbetingelse.

Udvalget foretrak også at erstatte tinglysningskravet med en central registrering, idet tinglysning blev opfattet som overflødig, medmindre der var tale om overdragelsesægtepagter, der fortsat skulle tinglyses af hensyn til tredjemand. Det var ikke udvalgets opfattelse, at registreringen skulle have selvstændige retsvirkninger, eller at indholdet af ægtepagterne skulle være offentligt tilgængeligt[147].

Ved særejereformen i 1990 blev godkendelsesordningen ophævet uden samtidig at indføre vejledningspligten. Det var Justitsministeriets opfattelse, at tiden var løbet fra ordningen, og at den måtte anses for overflødig. Det var endvidere opfattelsen, at det ikke var det offentliges opgave at censurere ægtefællernes aftaler, og at eventuelle urimelige aftaler måtte løses inden for afta-

147 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 23-25.

lerettens bestemmelser[148]. Det ses ikke i forbindelse med særejereformen at være blevet overvejet, om der var grundlag for at ændre på betingelsen om tinglysning.

3.5. Arvelovsudvalgets overvejelser om formkrav til testamenter

Arvelovsudvalget foreslog i betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen m.v., at muligheden for at oprette vidnetestamenter blev afskaffet. Forslaget var navnlig begrundet i, at reglerne for testamentsoprettelse ville blive enklere, muligheder for misbrug gennem pression over for testator ville mindskes, og der ville være sikkerhed for, at testamentet kom frem ved arveladers død[149].

Arvelovsudvalget foreslog i stedet en mulighed for at oprette et midlertidigt testamente med en gyldighed på 3 måneder for en advokat.

Disse forslag fra Arvelovsudvalget blev ikke gennemført. Justitsministeriet begrundede blandt andet opretholdelsen af vidnetestamentet med: „Oprettelse af et testamente er en privatretlig disposition, der ligesom de fleste andre privatretlige dispositioner bør kunne foretages uden statens mellemkomst"[150].

4. FREMMED RET

Den legale formueordning bygger både i de nordiske lande og i Tyskland på et udgangspunkt om deling af ægtefællernes formue i forbindelse med skifte ved separation/skilsmisse eller død. Dette udgangspunkt kan som i Danmark på forskellig måde fraviges ved aftaler om særeje. En sådan aftale kræver i alle lande en ægtepagt og i visse situationer en form for registrering.

4.1. Norge

En aftale mellem ægtefællerne om særeje kræver ægtepagt.

Formkravene til en ægtepagt og retningslinjerne for oprettelsen er reguleret i ekteskapsloven[151] §§ 54 og 55, der har følgende ordlyd:

*„**§ 54.** Formene for ektepakt.*

Ektepakt må inngås skriftlig. Ektefellene må samtidig i nærvær av to vitner som begge ektefeller har godtatt, og som er til stede sammen og vet at det er en ektepakt som skal inngås, under-

148 Jf. Forslag til Lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven m.v. (L 23 af 23. oktober 1989), sp. 777.
149 Jf. Betænkning nr. 1473/2006, s. 217.
150 Jf. Lovforslag nr. L 100 i Folketingsåret 2006/2007, s. 60 f.
151 Jf. Lov om ekteskap, Lov 1991-07-04 nr. 47.

skrive ektepakten eller vedkjenne seg sin tidligere underskrift. Også vitnene skal underskrive ektepakten mens ektefellene er til stede. Dersom ektepakten bare er til fordel for den ene ektefellen, er den gyldig selv om denne ektefellen ikke har medvirket ved inngåelsen av ektepakten. Kreves det for en umyndig ektefelle samtykke av vergen, eller for en myndig ektefelle samtykke av hjelpeverge, må dette samtykket gis på samme måte.

Vitnene må være myndige og ved full sans og samling.

En ektepakt som oppfyller kravene i bestemmelsen her, er bindende for ektefellene selv og deres arvinger.

***§ 55**. Tinglysing.*

For at ektepakten skal få rettsvern mot ektefellenes kreditorer, må den tinglyses i Ektepaktregisteret ved Registerenheten i Brønnøysund.

En ektepakt som overdrar fast eiendom fra den ene ektefellen til den andre, må dessuten tinglyses hos registerføreren for tinglysing i fast eiendom etter de alminnelige regler. Tilsvarende gjelder for andre eiendeler hvor overdragelse trenger tinglysing eller registrering for å få rettsvern."

En ægtepagt skal således efter ekteskapslovens § 54 være skriftlig og underskrevet af ægtefællerne. Underskrivelsen skal ske i overværelse af to vidner, der ligeledes skal underskrive. Ægtefællerne og vidnerne skal derfor være til stede samtidig. Der stilles ikke krav til, hvem vidnerne må være, men de skal være myndige og ved sans og samling, ligesom de skal godkendes af ægtefællerne.

Hvis ægtepagten alene er til fordel for den ene ægtefælle – eksempelvis en gaveægtepagt – er ægtepagten gyldig, selvom denne ægtefælle ikke har deltaget i udarbejdelsen.

Underskriften og vidnepåtegningen medfører gyldighed mellem ægtefællerne og i forhold til deres arvinger. Hvis der ønskes gyldighed over for kreditorerne, skal ægtepagten endvidere tinglyses. Det betyder, at ægtepagter, der ikke overfører aktiver mellem ægtefællerne, ikke behøver tinglysning. Manglende overholdelse af formkravene medfører, at ægtepagten i sin helhed er ugyldig. Tinglysningen kan ikke reparere på eventuelle formfejl. Tinglysningen er således ikke en beskyttelse mod, at ægtepagten kendes ugyldig på grund af formmangler.

Tinglysningen sker i ægtepagtsregistret, der er offentligt tilgængeligt også for så vidt angår ægtepagternes indhold. Ægtepagter, der regulerer rettigheder over fast ejendom, tinglyses både i ægtepagtsregistret og på ejendommen[152].

152 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 208f og Vera Holmye, Peter Lødrup, John Asland: Ekteskapsloven, (bind 1, 3. udg.) 2013, s. 426 ff.

4.2. Sverige

Oprettelsen af ægtepagter (äktenskapsförord) reguleres i äktenskapbalken 7 kap., 3 §, der har følgende ordlyd:

*„**§ 3.** Genom äktenskapsförord kan makar eller blivande makar bestämma att egendom som tillhör eller tillfaller någon av dem skall vara dennes enskilda egendom. Genom nytt äktenskapsförord kan makar bestämma att egendomen skall vara giftorättsgods.*

Äktenskapsförord skall upprättas skriftligen och undertecknas av makarna eller de blivande makarna. Detta gäller även om någon av dem är underårig eller om äktenskapsförordet avser egendom, som till någon del omfattas av förvaltarskap enligt föräldrabalken. I så fall skall dock förmyndarens eller förvaltarens skriftliga medgivande inhämtas.

Äktenskapsförord skall registreras hos domstolen. Ett äktenskapsförord som har slutits mellan blivande makar gäller från äktenskapets ingående, om det ges in till domstolen inom en månad från det att äktenskapet ingicks. I annat fall gäller äktenskapsförord först från och med den dag då det ges in till domstolen. Lag (1988:1254)".

Det følger af kap. 7, § 3, at det også i Sverige er en gyldighedsbetingelse, at ægtepagten er skriftlig og underskrevet af ægtefællerne eller de kommende ægtefæller. Ægtepagten kan således oprettes inden ægteskabets indgåelse. Hvis den ene eller begge ægtefæller er umyndige, skal ægtefællens formynder ligeledes skriftligt samtykke.

Ægtepagten skal registreres ved tingsretten (byretten), der videresender ægtepagten til et centralt ægtepagtsregister. Ægtepagten har retsvirkninger fra indgivelsen til domstolen. Ægtepagter, der oprettes før vielsen, har dog virkning fra vielsesdatoen, hvis ægtepagten indleveres til domstolen inden en måned efter brylluppet.

Der er i modsætning til tidligere ikke krav om vidner i forbindelse med indgåelsen af ægtepagten[153].

4.3. Tyskland

Efter BGB[154] § 1410 skal en ægtepagt for at være gyldig oprettes for notaren under tilstedeværelse af begge ægtefæller. For at opnå virkning over for tredjemand, skal ægtepagten været registreret ved retten (Amtsgericht), eller tredjemand skal være bekendt med ægtepagten ved retshandlens indgåelse, jf. BGB § 1412.

153 Jf. Lars Tottie og Örjan Teleman: Äktenskapsbalken, 2. udg. (2010), s. 161-163.
154 Bürgerliches Gesetzbuch.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

Udvalget har overvejet, om der fortsat bør gælde særlige formkrav til ægtefællers aftaler om særeje, herunder om kravet om tinglysning bør opretholdes, eller om andre krav bedre tilgodeser de hensyn, der bør varetages ved oprettelse af en familieretlig aftale.

I overvejelserne indgår blandt andet spørgsmålet om offentlighed, herunder hensynet til parternes beskyttelse af deres privatliv set i forhold til kreditorers, arvingers og andres interesse i ægtepagter. Endvidere indgår hensynet til at sikre, at parterne er klar over, hvad de aftaler, herunder at de fornuftmæssigt er i stand til at indgå aftalen. Endelig har udvalget overvejet, om det er hensigtsmæssigt, at der som efter den gældende ordning sker en formel prøvelse af ægtepagten inden registrering.

5.1. Offentlighed

Efter de gældende regler er indholdet af ægtepagter offentligt tilgængelige.

Oplysninger om, hvad man har aftalt med sin ægtefælle om deling af sin formue ved en eventuelt kommende separation eller skilsmisse eller ved død, opfattes af de fleste som noget, der hører privatlivet til på samme måde som testamenter, der heller ikke er offentligt tilgængelige. At oplysninger om ægtepagter er offentligt tilgængelige i kraft af tinglysningssystemet opfattes derfor typisk af ægtefællerne som ubehageligt. Navnlig for ægtefæller, der er kendt i pressen, og som risikerer at få offentliggjort oplysninger om deres privatliv, kan frygten herfor føre til, at de undlader at oprette en ægtepagt, som de egentlig ønsker, eller at en ægtepagt udformes mindre detaljeret end hensigtsmæssigt for at undgå andres kendskab til, hvad de ejer.

Kravet om tinglysning som gyldighedsbetingelse mellem ægtefællerne var oprindeligt begrundet med hensynet til ægtefællernes arvinger og kreditorer. Som beskrevet i afsnit 3.1. fandt Familieretskommissionen, at der var et særligt beskyttelsesbehov i forhold til ægtefællernes arvinger, som kunne blive sat i den situation, at deres arv blev reduceret, uden at de vidste det. Nedsættelse af en arv sker dog i første omgang ved testamente, og adgangen til at reducere arven ved testamente er i dag langt videre end på tidspunktet for Familieretskommissionens arbejde. En arving har normalt ikke adgang til at se et testamente, så længe testator lever, og der er næppe mange, der retter henvendelse til tinglysningsretten for at få oplyst, om deres forældre ved ægtepagt har reduceret deres arv. Som beskrevet under afsnit 2 kommer henvendelser om indsigt typisk fra skifteretter, pressen og kreditorer.

Da kravet om tinglysning blev indført, var der som beskrevet i afsnit 3.1. forskel på ægtefællernes råderet og hæftelse over for kreditorer, afhængigt af om der var fælleseje eller særeje i ægteskabet. Det var således væsentligt for kreditorer at have kendskab til, hvilken formueordning en skyldner havde aftalt med sin ægtefælle. Efter gældende ret og tillige efter udvalgets forslag hæfter en ægtefælle kun med sin egen formue over for sine kreditorer og som udgangspunkt kun

for sin egen gæld. For at kunne foretage en kreditvurdering af en kommende låntager eller forretningspartner eller for at få inddrevet et tilgodehavende er det kun nødvendigt at få oplysninger om, hvad den pågældende ejer. Det er derimod som udgangspunkt uden betydning for kreditor, om den pågældendes formue eller dennes ægtefælles formue er gjort til særeje. Det kan ikke antages, at f.eks. en kreditgiver ved sin vurdering lægger vægt på skyldnerens mulighed for at få del i sin ægtefælles formue ved en eventuel kommende skilsmisse. Lægger långiver, hvad der ofte vil være tilfældet, tillige vægt på at kende til skyldnerens ægtefælles økonomi, kan denne kræve oplysninger herom som betingelse for at yde lånet, og långiver kan eventuelt forlange, at ægtefællen tillige hæfter. Selv i § 12 i lov om inddrivelse af gæld til det offentlige, hvor princippet om særhæften er brudt, således at en ægtefælles skattegæld kan inddrives hos den anden ægtefælle, er det uden betydning, om der er særeje eller fælleseje i ægteskabet.

Efter udvalgets forslag til udformning af § 9 om krav om samtykke fra den anden ægtefælle til blandt andet salg og pantsætning af en ejendom, der tjener til familiens bolig, har det ikke længere betydning for en ægtefælles adgang til på egen hånd at råde over sine ejendele, om der er særeje i ægteskabet.

Afgår en ægtefælle ved døden, har det derimod betydning for såvel arvinger som kreditorer at få kendskab til eventuelle ægtepagter, idet f.eks. en ægtepagt om fuldstændigt særeje vil have betydning for størrelsen af en eventuel arv og kreditorernes mulighed for at opnå dækning. Dette hensyn tilgodeses imidlertid efter udvalgets opfattelse bedst ved en ændring af dødsboskiftelovens § 7, således at skifteretten efter et dødsfald skal indhente oplysninger om eventuelle ægtepagter på samme måde, som den indhenter oplysninger om testamenter.

På denne baggrund finder udvalget, at hensynet til beskyttelse af ægtefællernes privatliv vejer tungere end hensynet til pressens, kreditorers og arvingers interesse i at kunne få indsigt i ægtepagter. Der bør derfor – svarende til, hvad der gælder for testamenter – kun være adgang til at se en ægtepagt i de tilfælde, hvor der er en retlig interesse. I overensstemmelse med ordningen for notartestamenter foreslår udvalget, at det overlades til justitsministeren at fastsætte regler om adgangen til at få oplysninger fra ægtepagter, der er registreret i Ægtepagtsregistret.

5.2. Prøvelse af ægtepagter

Hovedområdet for anvendelse af tinglysning er rettigheder over fast ejendom. Ved f.eks. køb af en fast ejendom er tinglysning imidlertid ikke en betingelse for, at købsaftalen er gyldig mellem parterne. Tinglysning er derimod en mulighed for at beskytte sin ret mod den tidligere ejers kreditorer og mod godtroende aftaleerhververe.

Tinglysning som gyldighedsbetingelse mellem aftaleparter er således usædvanlig i forhold til tinglysningssystemet.

Som anført ovenfor under afsnit 2.1. er den gældende tinglysningspraksis i teorien blevet kritiseret for at være for restriktiv. Kritikken går blandt andet på, at ægtepagter afvises af formelle grunde, selv om der ikke er grund til at antage, at det vil give anledning til fortolkningstvivl, f.eks. hvis en fast ejendom er angivet alene ved beliggenhed og ikke ved matrikelnummer. Afvises en ægtepagt på grund af en sådan formel mangel, og dør den ene ægtefælle, inden fejlen er rettet og ny anmeldelse sket, kan ægtefællerne eller deres arvinger risikere at miste den retsstilling, som begge ægtefæller havde ønsket. Tilsvarende kan en ægtefælle lide retstab, hvis den anden ægtefælle nægter at medvirke til at rette op på en ægtepagt, hvor specifikationskravet ikke i tilstrækkelig grad er opfyldt.

Samtidig kan tinglysning give ægtefællerne et indtryk af, at de nu kan være sikre på, at ægtepagten er gyldig og uden problemer vil kunne lægges til grund for en senere bodeling. Som anført under afsnit 2.1. er tinglysning imidlertid ikke nogen sikkerhed for, at ægtepagten materielt er gyldig. Endvidere kan en ægtepagt f.eks. om, at alt, hvad en ægtefælle ejede ved ægteskabets indgåelse, skal være fuldstændigt særeje, give anledning til betydelige bevisvanskeligheder, uanset at en sådan ægtepagt kan tinglyses uden specifikation af de aktiver, der er omfattet af særejet.

Uanset om kravet om tinglysning opretholdes eller erstattes af andre formkrav, finder udvalget på denne baggrund ikke, at en formel prøvelse af ægtepagten forud for registrering er hensigtsmæssig.

Udvalget finder imidlertid som også tidligere udvalg, at kravet om tinglysning af ægtepagter om særeje bør ophæves. Om udvalgets overvejelser om gaveægtepagter henvises til kapitel 9.

Efter lovudkastets § 9, jf. betænkningens kapitel 13, vil der ikke længere være forskel på, om en fast ejendom er særeje eller fælleseje med hensyn til, om salg, pantsætning m.v. kræver samtykke fra ejerens ægtefælle. Der vil således ikke længere være behov for at få noteret i tingbogen, at en ejendom er særeje. Derimod bør det stadig være muligt at notere en vielsesattest som rådighedsindskrænkning på en fast ejendom med henblik på at sikre, at ejeren ikke disponerer over ejendommen uden sin ægtefælles samtykke, også selvom ejendommen er særeje.

5.3. Udvalgets overvejelser om alternativer til tinglysning

Udvalget har ikke overvejet at ændre på kravet om skriftlighed og underskrift i retsvirkningslovens § 35.

Det er udvalgets opfattelse, at en generel registrering af alle ægtepagter bør bevares som gyldighedsbetingelse. Herved sikres blandt andet, at ægtepagten fremkommer ved en ægtefælles død, og at en ægtefælle ikke kan destruere en ægtepagt, som er til skade for den pågældende.

En ægtepagt har på samme måde som et testamente, men i modsætning til de fleste andre aftaler, ofte først virkning mange år efter, at den er oprettet. Der er endvidere tale om en aftale, som kan have store økonomiske konsekvenser for en part. Dette medfører efter udvalgets opfattelse, at der må gælde skærpede krav til sikkerheden for, at aftalen reelt er indgået af begge parter, og at de fornuftmæssigt var i stand til at indgå aftalen. Det vil således efter de gældende regler være særdeles vanskeligt for en ægtefælle, der ved en skilsmisse bliver konfronteret med en tinglyst ægtepagt, som den anden har oprettet alene, f.eks. ved misbrug af ægtefællens Nem-ID, at bevise, at den pågældende ikke har indgået aftalen.

Udvalget har derfor overvejet, om registreringen kan foretages på anden måde end tinglysning. Udvalget har – inspireret af 1957- og 1969-udvalgene – overvejet en registreringsordning, hvor ægtepagten bliver indgået for notaren på samme måde som testamenter. Notaren vil i forbindelse med underskrivelsen af ægtepagten sikre sig ægtefællernes identitet, og at de fornuftmæssigt er i stand til at indgå aftalen. Notaren kan samtidig stå for registrering på samme måde, som det sker ved oprettelse af testamenter. Se lovudkastets § 23.

Ægtepagter oprettes endvidere jævnligt sammen med testamenter og har i en del tilfælde sammen med et testamente til formål at begrænse f.eks. et særbarns tvangsarv. Det kan i disse tilfælde være uheldigt, at der gælder forskellige formkrav til de to dokumenter.

Det er udvalgets opfattelse, at forslaget om at ændre registreringen, sådan at underskriften og den efterfølgende registrering sker for notaren, vil medføre en øget sikring af, at ægtefællerne har den fornødne habilitet og forståelse for ægtepagtens indhold. Med udvalgets forslag om en notarordning vil registreringen ske umiddelbart efter underskriften, på samme måde som et testamente i dag indberettes til Centralregisteret for Testamenter.

Udvalget har overvejet, om oprettelse for notaren bør være eneste mulighed. Notarordningen kan være upraktisk for ægtefæller, hvor i hvert fald den ene ikke bor i Danmark, og hvor ægteskabet indgås i udlandet. Det vil være vanskeligt for sådanne ægtepar at indgå ægtepagt hos en notar før brylluppet. Udvalget finder derfor, at det som alternativ til notarordningen bør være muligt at oprette en ægtepagt under medvirken af vidner efter samme regler som vidnetestamenter, men med en efterfølgende obligatorisk registrering. Se lovudkastets § 24.

En vidneordning bør indeholde en forholdsvis kort tidsfrist på 4 uger til at indlevere ægtepagten til registrering. Se lovudkastet § 22, stk. 2. Ægtepagten skal som i dag kunne indleveres af den ene af ægtefællerne, selvom den anden protesterer. Udvalget har også overvejet, om det bør have betydning for ægtepagtens gyldighed, hvis eksempelvis den ene af ægtefællerne dør, eller der anmodes om separation eller skilsmisse efter ægtepagtens underskrivelse, men inden ægtepagten er indleveret til registrering.

Udvalget finder ikke, at en anmodning om separation eller skilsmisse bør afskære ægtefællerne – eller den ene af dem – fra at få registreret ægtepagten. I modsat fald ville en ægtefælle kunne

risikere, at den anden kunne fragå den aftale om særeje, der var indgået, før ægteskabet, ved umiddelbart efter at anmode om separation. Også i disse tilfælde bør 4 ugers fristen gælde.

Dør en ægtefælle inden registrering af en ægtepagt oprettet for vidner, kan den anden ægtefælle have en interesse i ikke at fremlægge ægtepagten, hvis den pågældende derved bliver stillet bedre på skiftet. Udvalget finder derfor, at den afdøde ægtefælles arvinger bør have mulighed for at få lagt ægtepagten til grund for skiftet, selv om de først finder den efter udløbet af fristen for registrering. Heller ikke den længstlevende ægtefælle bør i denne – formentlig sjældne – situation være bundet af 4-ugers fristen. Udvalget foreslås derfor, at ægtepagten skal være gyldig, hvis en ægtefælle dør inden 4 uger fra oprettelsen, uanset at registrering ikke er sket. Se lovudkastets § 22, stk. 2, 2. pkt. Dette forudsætter selvsagt, at ægtepagten ikke er ugyldig efter arvelovens regler om dødslejegaver[155].

Registreringen kan ske i det nuværende testamentsregister. Udvalget vil dog overlade det til Justitsministeriet at overveje, om det er mest hensigtsmæssigt at anvende samme register som for testamenter eller at oprette et selvstændigt register for ægtepagter.

Ægtepagtens retsvirkninger vil, uanset hvilken ordning ægtefællerne vælger, have virkning fra underskrivelsen. Indleveres en ægtepagt oprettet for vidner ikke til registrering inden fristens udløb, bortfalder ægtepagten automatisk.

Udvalget finder det ikke nødvendigt at indføre bestemmelser om specifikation af særejets omfang og krav om prøvelse heraf ved ægtepagtens oprettelse. Det er opfattelsen, at det må afgøres ved en konkret fortolkning, hvad der er omfattet af en aftale om særeje. En eventuel tvivl vil komme den ægtefælle, der gør gældende, at et aktiv er særeje, til skade. Langt de fleste ægtepagter oprettes under medvirken af en advokat, og ægtefællerne vil derved kunne få den nødvendige vejledning om formuleringen.

5.4. Ægtefællernes behov for vejledning

Udvalget har også overvejet en ordning med obligatorisk vejledning som foreslået af 1969-udvalget.
Udvalget foreslog, at der udover ændringer i de dagældede godkendelsesbestemmelser blev ændret ved måden, ægtepagter blev registreret på. Udvalget foreslog, at der i stedet for tinglysningen skulle etableres en obligatorisk vejledning af ægtefællerne i forbindelse med indgåelse af en ægtepagt, og at der i forlængelse af denne vejledning af ægtefællerne skulle ske en indberetning af ægtepagten til et centralregister. 1969-udvalget forestillede sig, at parterne skulle modtage vejledning om deres retstilling i forbindelse med ægtepagtens oprettelse, på samme måde som ægtefællerne modtog vejledning i forbindelse med vilkårsforhandlingen i forbindelse

155 Jf. arvelovens § 93.

med separation og skilsmisse. Vejledningen skulle ydes af skifteretten eller Overøvrigheden (nu Statsforvaltningen) og skulle være en gyldighedsbetingelse[156].

Det er udvalgets opfattelse, at en vejledningsordning vil være meget ressourcekrævende og kunne opfattes som formynderisk. Ægtefællerne kan i øvrigt indgå enhver form for formueretlig aftale uden obligatorisk vejledning, og der gælder ikke krav om vejledning ved indgåelse af bodelingsaftaler. Resultaterne af udvalgets ægtepagtsundersøgelse, omtalt i betænkningens kapitel 4, viser også, at langt de fleste ægtepagter indleveres til tinglysning af en advokat, hvorfor ægtefællerne må forventes at have modtaget vejledning i forbindelse med indgåelsen af ægtepagten. Da ægteskabsudvalget af 1969 afgav betænkning i 1974, var vilkårsforhandlingen obligatorisk i alle administrative separations- og skilsmissesager. Siden 2013 er vilkårsforhandlingen frivillig, hvis ægtefællerne er enige om separation eller skilsmisse, idet en af ægtefællerne kan tilvælge den ved at anmode herom. Statsforvaltningen kan dog altid indkalde parterne til en vilkårsforhandling, hvis særlige omstændigheder taler derfor. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis Statsforvaltningen er i tvivl om, hvorvidt begge parter fuldt ud har forstået betydningen af en vilkårsaftale[157]. Det har i øvrigt haft betydning for udvalgets overvejelser, at hverken Norge eller Sverige har krav om obligatorisk vejledning i forbindelse med indgåelse af ægtepagter.

5.5. Konklusion

Sammenfattende foreslår udvalget, at det nugældende krav om tinglysning af ægtepagter som betingelse for gyldighed såvel mellem parterne som i forhold til tredjemand ophæves. I stedet foreslår udvalget, at der oprettes et ægtepagtsregister, og at Justitsministeriet kan vælge, om dette register skal oprettes i tilknytning til personbogen eller testamentsregistret. Udvalget foreslår, at ægtepagter skal oprettes for notaren med automatisk registrering i ægtepagtsregistret, eller at ægtepagten oprettes som en vidneægtepagten, der skal registreres i ægtepagtsregistret inden 4 uger efter underskriften. Udvalget foreslår også, at den nuværende offentlige adgang til ægtepagtsregistret begrænses til ægtefællerne, og andre der kan dokumentere en retlig interesse.

Om den nærmere udformning af formkravene henvises til lovudkastets kapitel 4 og bemærkningerne hertil.

156 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 23-25.
157 Jf. ægteskabslovens § 38.

KAPITEL 9
GAVER MELLEM ÆGTEFÆLLER

1. INDLEDNING

Retsvirkningslovens §§ 29-33 omhandler ægtefællers adgang til at give hinanden gaver og forholdet til deres kreditorer. Efter gældende ret er gaver mellem ægtefæller med visse undtagelser kun gyldige, hvis der er oprettet en ægtepagt herom. Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om, hvorvidt dette krav bør ophæves, og hvordan det sikres, at ægtefæller ikke kan bringe deres aktiver i kreditorly hos den anden ægtefælle (den såkaldte „konefinte").

2. GÆLDENDE RET

Retsvirkningslovens § 30 har følgende ordlyd:

***„§ 30**. Gaver mellem forlovede, som skal tilfalde modtageren ved ægteskabets indgåelse, og gaver mellem ægtefæller må for at være gyldige ske ved ægtepagt. Dette gælder dog ikke sædvanlige gaver, hvis værdi ikke står i misforhold til giverens kår, ej heller gaver, som består i livsforsikring, overlevelsesrente eller lignende forsørgelse, som sikres den anden ægtefælle.*

Stk. 2. Det kan ikke gennem ægtepagt eller på anden måde gyldigt vedtages, at det, som den ene ægtefælle fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden."

2.1. Krav om ægtepagt ved gaver mellem ægtefæller

Efter § 30, stk. 1, gælder der et krav om ægtepagt, når ægtefællerne giver gaver til hinanden. Reglen gælder, uanset hvilken formueordning ægtefællerne har. Kravet er en gyldighedsbetingelse både mellem ægtefællerne og i forhold til deres kreditorer. Manglende ægtepagt har den konsekvens, at giverens kreditorer kan gøre udlæg direkte i gaven. Endvidere kan giveren eller dennes arvinger kræve gaven tilbage. Der gælder ikke nogen frist for fremsættelse af indsigelse om ugyldighed og krav om tilbagelevering, jf. TFA 2013. 649 Ø, hvor blandt andet en gave på 15 mio. kr. givet i 1996 kunne kræves tilbage i forbindelse med en skilsmisse i 2011.

Der er ikke krav om ægtepagt ved en aftale i forbindelse med en bodeling – også selv om boet deles skævt til fordel for den ene ægtefælle.

Herudover gælder kravet om ægtepagt ikke i visse situationer, der gennemgås i det følgende.

Der henvises i øvrigt til kapitel 8 vedrørende formkrav ved oprettelse af ægtepagter.

Selv om en gave er gyldigt givet, kan giverens kreditorer i visse tilfælde gøre krav gældende over for gavemodtageren, jf. afsnit 2.7.

2.2. Sædvanlige gaver

Efter § 30, stk.1, 2. pkt., er sædvanlige gaver undtaget fra ægtepagtskravet. Det er almindelige lejlighedsgaver til jul, fødselsdag m.v., men der behøver ikke at være en ydre anledning. Det beror blandt andet på miljøet og ægtefællernes økonomiske forhold, samt hvad der tidligere er givet som gaver, om en gave er sædvanlig, og om værdien står i misforhold til giverens kår.

Er giverægtefællen insolvent, skærpes kravene til, at gaven er en sædvanlig gave, efter retspraksis betydeligt.

2.3. Livsforsikring, overlevelsesrente eller lignende forsørgelse, der sikres den anden ægtefælle

Det er til en vis grad omdiskuteret, om gaver i form af livsforsikringer, overlevelsesrenter eller lignende forsørgelse, som sikres den anden ægtefælle, kræver ægtepagt i de få situationer, hvor beløb fra disse ordninger kommer til udbetaling i giverens levende live. Det er den overvejende opfattelse, at sådanne gavedispositioner ikke kræver ægtepagt, da kreditorer er beskyttet af reglerne i forsikringsaftalelovens §§ 116 og 117, og da hensynet til ægtefællerne selv ikke kan bære et krav om ægtepagt.

Forsikringsaftalelovens §§ 116 og 117 har følgende ordlyd:

*„**§ 116.** Hverken forsikringstagerens eller den begunstigedes ret overfor selskabet kan gøres til genstand for retsforfølgning fra deres kreditorers side, jf. dog § 117.*

Stk.2. Er en livsforsikringspolice overdraget, kan erhververens ret gøres til genstand for retsforfølgning fra hans kreditorers side, medmindre erhververen er forsikringstagerens ægtefælle, eller erhvervelsen har fundet sted uden vederlag. Bestemmelserne i § 117 finder i så tilfælde tilsvarende anvendelse med hensyn til de af erhververen betalte præmier eller – for ægtefællens vedkommende – med hensyn til det vederlag, denne måtte have erlagt for overdragelsen.

***§ 117.** Kommer forsikringstageren under konkurs, og findes det, at han i løbet af de sidste 3 år inden fristdagen til betaling af præmier har anvendt et efter hans formuetilstand på det tidspunkt betalingen fandt sted, uforholdsmæssigt stort beløb, kan konkursboet overfor selskabet forlange, at det for meget erlagte indbetales i boet, for så vidt det kan udredes af forsikringens tilbagekøbsværdi eller, såfremt en sådan ikke findes, af kapitalværdien af den fripolice, hvortil forsikringstageren ville have ret på grundlag af de stedfundne betalinger.*

Stk.2. Er forsikringssummen forfalden uden at være udbetalt inden fristdagen, eller forfalder den under konkursbehandlingen, kan konkursboet under de i 1ste stykke omhandlede betingelser forlange en tilsvarende del af forsikringssummen indbetalt i boet.

Stk.3. Foranstående regler kommer til anvendelse, uanset om der er indsat en begunstiget, og uanset om forsikringstageren har forpligtet sig til ikke at tilbagekalde begunstigelsen. Har den begunstigede erlagt vederlag for indsættelsen, er han berettiget til af boet at kræve dette tilbage. Såfremt han har oppebåret forsikringssummen, kan boet gøre kravet gældende mod ham."

2.4. Fremtidige erhvervelser

Efter § 30, stk. 2, kan det ikke aftales, at det, som den ene ægtefælle fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden. Det gælder uanset, om der oprettes ægtepagt. Bestemmelsen skal primært sikre, at overdrageren ikke bringer sine effekter i ly for sine kreditorer hos den anden ægtefælle. Men bestemmelsen beskytter også den svagere part i ægteskabet mod uoverskuelige dispositioner.

Det har været drøftet, om bestemmelsen hindrer, at ægtefællerne ved ægtepagt kan aftale, at hvad ægtefællerne fremtidigt erhverver af (sædvanligt) indbo skal tilfalde den ene af dem. I de sidste mange år før godkendelseskravet af ægtepagter blev afskaffet, var det fast praksis, at sådanne bestemmelser i ægtepagter ikke blev godkendt.

2.5. Overskudsdeling

Retsvirkningslovens § 31 har følgende ordlyd:

***„§ 31**. En ægtefælle, hvis indtægter i løbet af et kalenderår har givet overskud, kan inden udløbet af det følgende år uden oprettelse af ægtepagt vederlagsfrit overdrage den anden ægtefælle indtil halvdelen af overskuddet. Overdragelsen har dog kun gyldighed mod overdragerens kreditorer, for så vidt han i et af ham underskrevet dokument har angivet overskuddets størrelse, og han derhos har beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser."*

Bestemmelsen må ses på baggrund af, at det i 1918-udkastet blev opgivet at indføre en regel om obligatorisk overskudsdeling eller „hustruløn"[158].

Der har været en del diskussioner om, hvorledes overskuddet skal beregnes, men som det fremgår af 1918-udkastet[159], har selve beregningen ikke den store betydning, da ægtefællernes angivelse af størrelsen må respekteres inden for vide rammer. Ægtefællerne har derfor en betydelig frihed til selv at definere, hvad overskuddet er, så længe spørgsmålet om gyldigheden af overførslen alene foreligger mellem dem selv eller deres arvinger.

158 Jf. 1918-udkastet, s. 175, se også Ingrid Lund-Andersen og Irene Nørgaard: Familieret (2. udg.) 2012, s. 220.
159 Jf. 1918-udkastet, s. 180.

Mellem ægtefællerne og i forhold til deres arvinger er en overførsel af overskuddet gyldig uden iagttagelse af formkrav. Derfor hersker der i teorien uenighed om, hvorvidt det kræves, at ægtefællerne (eller som minimum giverægtefællen) har været bekendt med reglen om overskudsdeling, da beløbet blev overført.

Hensynet til kreditorerne varetages ved den strengt formulerede solvensbetingelse om, at giverægtefællen har beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtigelser. Bevisbyrden herfor påhviler ægtefællerne. Desuden er det et krav, at der udfærdiges et dokument, som angiver beløbets størrelse. Hvis ikke begge disse betingelser er opfyldt på tidspunktet for overdragelsen, er overførslen ugyldig over for giverægtefællens kreditorer. Det betyder, at kreditorerne – uanset hvornår kravet er opstået – kan kræve dispositionen tilsidesat.

2.6. Bevisbyrdereglen

Retsvirkningslovens § 32 om bevisbyrden ved gave mellem ægtefæller uden ægtepagt har følgende ordlyd:

„§ 32. *Har ægtefællerne uden ægtepagt truffet aftale om overdragelse af ejendele fra den ene af dem til den anden, kan aftalen alene gøres gældende overfor overdragerens kreditorer, såfremt det godtgøres, at der til dens gyldighed ikke krævedes ægtepagt."*

Reglen indeholder to formodninger: 1) at en overførsel mellem ægtefællerne er en gave, og 2) at der til denne gave kræves en ægtepagt. Disse formodninger gælder alene i forholdet til overdragerens kreditorer og altså ikke mellem ægtefællerne eller i forhold til arvinger.

Det er op til ægtefællerne at føre det nødvendige bevis for, at en overførsel ikke er en gave, men derimod 1) en gensidig bebyrdende aftale (f.eks. låneaftale), 2) en gave, der ikke kræver ægtepagt, 3) forsørgelse, 4) overskudsdeling efter retsvirkningslovens § 31 eller 5) overførsel efter retsvirkningslovens § 4.

Reglen indebærer, at såvel den ægtefælle, som har givet gaven, eller dennes arvinger, som giverægtefællens kreditorer kan kræve, at gavemodtageren leverer gaven tilbage.

2.7. Subsidiær hæftelse for modtagerægtefællen

Retsvirkningslovens § 33 om subsidiær hæftelse for modtagerægtefællen har følgende ordlyd:

„§ 33. *Har den ene ægtefælle givet den anden ægtefælle en gave, kan den, som da havde fordring på overdrageren, hvis fuld dækning hos denne må anses uopnåelig, holde sig til den anden ægtefælle for værdien af det overførte, medmindre det bevises, at overdrageren beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Er der ydet delvis vederlag, fradrages dette i*

værdien. Den anden ægtefælle er dog fri for ansvar, når han beviser, at de overførte genstande er gået tabt uden hans skyld.

Stk. 2. Nærværende paragraf kommer ikke til anvendelse med hensyn til de i § 30, stk. 1, 2. pkt., nævnte gaver."

Bestemmelsen har til formål – yderligere – at beskytte giverægtefællens kreditorer. Området er gaver, der er givet ved en ægtepagt efter retsvirkningslovens § 30, stk. 1, dog ikke sædvanlige gaver.

For at kreditorerne vil kunne rette et krav mod modtagerægtefællen, skal følgende betingelser være opfyldt:

1. Kravet skal være opstået, inden gaveægtepagten blev tinglyst.

2. Fuld dækning for kravet har forgæves været forsøgt hos debitor. Bevisbyrden herfor påhviler kreditor.

3. Giverægtefællen kan ikke føre tilstrækkeligt bevis for, at han havde beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtigelser.

Kun hvis alle tre betingelser er opfyldt, hæfter gavemodtagerægtefællen for gavens værdi. Der er ikke tale om, at gaven kan kræves tilbage, men alene at der kan rettes et økonomisk krav mod modtageren svarende til værdien af det overførte. Der er i teorien uenighed om, hvorvidt det er værdien af gaven på det tidspunkt, hvor den blev givet, eller værdien på det tidspunkt, hvor sag om tilbagebetaling af gavens værdi anlægges ved domstolene.

Det bemærkes, at modtagerægtefællen er ansvarsfri, hvis der føres bevis for, at gaven er gået tabt uden hans skyld, f.eks. hvis en bil, der ikke er kaskoforsikret, er blevet stjålet. Bestod gaven af penge, og er pengene forbrugt, skal modtageren erstatte det modtagne beløb.

2.8. Omstødelse af gaver efter konkursloven

Udover de nævnte bestemmelser i retsvirkningsloven vedrørende individualforfølgning har kreditorerne ved skyldnerens konkurs efter konkurslovens § 64 mulighed for at få gaver til blandt andet en ægtefælle omstødt.

Baggrunden for, at der kan ske omstødelse af gaver er, at dispositioner foretaget i perioden inden en konkurs medfører fravigelse af den ligelige dækning af kreditorerne, som ellers er et formål med konkursen. Endvidere anses det for uheldigt, hvis debitor kan bringe sine aktiver i sikkerhed for kreditorerne ved at overdrage dem til familie eller venner.

Konkurslovens § 64 har følgende ordlyd:

*„**§ 64**. Gaver, som er fuldbyrdet senere end seks måneder før fristdagen, kan fordres omstødt.*

Stk. 2. Gaver, som er fuldbyrdet tidligere, men senere end et år før fristdagen, kan fordres omstødt, medmindre det godtgøres, at skyldneren hverken var eller ved fuldbyrdelsen blev insolvent. For gaver til skyldnerens nærtstående gælder samme regel, hvis gaven er fuldbyrdet senere end to år før fristdagen.

Stk. 3. Undtaget fra omstødelse er lejlighedsgaver og lignende gaver og understøttelser, som ikke stod i misforhold til skyldnerens kår."

Gaver som er givet op til 6 måneder før fristdagen (som udgangspunkt er fristdagen den dag, konkursbegæringen er indgivet), kan ifølge § 64, stk. 1, omstødes, uanset om giveren var eller blev insolvent på dette tidspunkt. Der er tale om en omstødelse på objektivt grundlag.

Gaver til nærtstående, herunder ægtefæller, kan omstødes, hvis de er givet op til 2 år før fristdagen. Er gaven givet til en ægtefælle mellem 6 måneder og 2 år før fristdagen, kan der dog ikke ske omstødelse, hvis det godtgøres, at giveren hverken var eller blev insolvent, da gaven blev givet. Bevisbyrden for solvens påhviler i denne situation ægtefællerne.

Som gave efter konkursloven betragtes også begunstigelser, der fremkommer ved, at den ene ægtefælle ved et skifte som følge af separation eller skilsmisse modtager mere, end hvad den pågældende har krav på efter retsvirkningslovens regler og efter en eventuel ægtepagt. Efter konkurslovens § 74 udvides området for omstødelse i de særlige situationer, hvor giverægtefællen var insolvent, da gaven blev givet, og modtagerægtefællen samtidig var i ond tro med hensyn til insolvensen og de omstændigheder, der gør dispositionen utilbørlig. Det er konkursboet, der har bevisbyrden for, at disse betingelser er opfyldt. Der er ingen tidsfrister for fremsættelse af krav efter § 74, bortset fra de frister, der følger af forældelsesloven.

2.9. Sondringen mellem gave, lån, forsørgelse og formueretlige krav

Ægtefæller blander ofte deres økonomi sammen, herunder ved at overføre penge fra en ægtefælles konto til den andens, betale hinandens udgifter eller betale (afdrag på) hinandens gæld. I praksis kan det give anledning til vanskeligheder at fastslå, om sådanne overførsler er opfyldelse af den gensidige forsørgelsespligt efter retsvirkningslovens § 2, gave, lån eller dispositioner, der kan give anledning til krav efter almindelige formueretlige regler efter retsvirkningslovens § 29. Ægtefællerne har ofte ikke ved overførslen tænkt nærmere herover. Spørgsmålet opstår derfor ofte først ved en separation eller skilsmisse, hvor det for solvente ægtefæller dog kun er relevant, hvis de har særeje. Spørgsmålet opstår endvidere, hvis en ægtefælles kreditor gør gældende, at der er ydet en ugyldig gave, eller at den ene ægtefælle har et krav mod den anden, som kreditorerne kan gøre udlæg i.

Spørgsmålet må afgøres ud fra en konkret vurdering, hvor det først vurderes, om overførslerne kan rummes inden for forsørgelsesbegrebet i retsvirkningslovens § 2. Kan de ikke det, må det vurderes, om ægtefællerne i deres indbyrdes aftaler eller adfærd har givet udtryk for, at overførs-

len var enten en gave eller et lån. Er dette ikke tilfældet, må det vurderes, om den ægtefælle, der f.eks. har betalt for en ombygning af den anden ægtefælles ejendom, efter almindelige formueretlige regler har et krav svarende til den anden ægtefælles berigelse.

Spørgsmålet er i nyere retspraksis navnlig opstået i tilfælde, hvor en insolvent ægtefælle løbende har overført hele eller hovedparten af sin indtægt til den anden ægtefælle, der var ejer af hus og bil m.v. Fra retspraksis kan nævnes:

TFA 2010.437 Ø: Kreditor krævede gæld hos insolvent mand betalt hos hustruen, idet manden løbende indbetalte sin indtægt på fælles budgetkonto, der blandt andet blev brugt til at betale terminsudgifter og lån vedrørende hus, to biler og motorcykel, der tilhørte hustruen. Også manden hæftede for gælden vedrørende disse aktiver. Kreditor påstod, at der var tale om gaver, der krævede ægtepagt. Byretten fandt, at manden bidrog til familiens forsørgelse i et omfang, der oversteg, hvad der efter ægtefællernes livsvilkår måtte anses for passende, og at de løbende månedlige overførsler indeholdt et væsentligt gaveelement, og tog derfor kreditors påstand til følge med skønsmæssigt 100.000 kr. Landsretten frifandt ægtefællerne, idet det efter det oplyste om deres indkomstforhold, hustruens lånoptagelse, hendes privatforbrug og hendes manglende opsparing ikke var godtgjort, at der var givet gaver, der krævede ægtepagt.

TFA 2010.632 Ø: M havde en betydelig gæld efter en tvangsauktion, mens H var ejer af familiens bolig, sommerhus og 2 biler. Parret havde løbende optaget lån i ejendommene, og låneprovenuet var anvendt til forbrug, betaling af renter, forbedring af ejendommene og betaling af M's skattegæld på 300.000 kr. En af M's kreditorer nedlagde påstand om, at M's løbende bidrag til parrets fællesudgifter var ugyldige gaver. Byretten gav kreditor medhold, idet retten fandt, at M's bidrag til familiens forsørgelse langt oversteg, hvad der efter parrets livsvilkår måtte anses for passende, jf. retsvirkningslovens § 2. Landsretten fandt det ikke bevist, at M's løbende overførsler til H udgjorde ugyldige gaver, og frifandt M og H.

TFA 2011.367 V: M, der var gået konkurs, var uden aktiver, idet M og H havde indrettet sig således, at H stod som ejer af blandt andet flere ejendomme. M's løn, der netto var mellem 16.000 kr. og 24.000 kr., blev hver måned indsat på en konto oprettet i H's navn, og efter oplysningerne om H's indtægter og faste udgifter til ejendommene måtte det lægges til grund, at en del af M's indkomst var anvendt til betaling af udgifterne vedrørende H's aktiver. Retten fandt, at M, der ikke på noget tidspunkt havde afdraget på sin gæld, herved havde overført beløb til H, der lå ud over retsvirkningslovens § 2, med et månedligt beløb, der henset til M's indtægt ikke kunne anses for mindre end 5.000 kr. svarende til en gave på i alt 300.000 kr. i årene 2003-2007. Da der ikke var oprettet ægtepagt, blev overdragelserne tilsidesat som ugyldige, jf. retsvirkningslovens § 30.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

Reglerne om gaver mellem ægtefæller stammer fra 1918-lovudkastet og blev navnlig begrundet med hensynet til ægtefællernes kreditorer.

3.1. Ægteskabsudvalget af 1957

1957-udvalget foreslog ikke ændringer i kravet om ægtepagt ved gaver mellem ægtefæller men foreslog dog, at en gave i form af en livrente blev nævnt direkte i bestemmelsen som en undtagelse fra ægtepagtskravet, også selv om det efter udvalgets opfattelse formentlig allerede var gældende ret[160].

Udvalget foreslog bestemmelsen formuleret således:

*„**§ 29**. Gaver mellem ægtefæller må for at være gyldige ske ved ægtepagt. Dette gælder dog ikke sædvanlige gaver, hvis værdi ikke står i misforhold til giverens kår, ej heller gaver, som består i livsforsikring, livrente eller lignende forsørgelse, som sikres den anden ægtefælle. Tilsvarende regler gælder gaver mellem forlovede, som først skal tilfalde modtageren ved ægteskabets indgåelse."*

3.2. Ægteskabsudvalget af 1969

1969-udvalget foreslog som udgangspunkt kravet om ægtepagt i forbindelse med gaver mellem ægtefæller bevaret. Det var opfattelsen, at kravet kunne fungere som en beskyttelse af den svage ægtefælle. Dette skal ses i sammenhæng med udvalgets forslag om indførelse af vejledning i forbindelse med oprettelsen af ægtepagten[161]. Udvalget foreslog samtidig, på trods af det i praksis meget begrænsede anvendelsesområde, at bestemmelsen fortsat skulle omfatte gaver mellem forlovede. Der foresloges mindre sproglige ændringer.

Udvalgets forslag til bestemmelse herom havde følgende ordlyd:

*„**§ 11.** Gaver mellem ægtefælle skal for at være gyldige gives ved ægtepagt. Dette gælder dog ikke sædvanlige gaver, der ikke står i misforhold til giverens kår, eller gaver som består i livsforsikring, livrente, overlevelsesrente eller lignende forsørgelse, som sikres den anden ægtefælle.*

Stk. 2. Stk. 1 gælder også gaver, som først skal tilfalde modtageren ved indgåelse af ægteskab med giveren.

Stk. 3. Det kan ikke ved ægtepagt eller på anden måde gyldigt aftales, at det, som den ene ægtefælle fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden. (Ægtepagt herom kan dog indgås med hensyn til sædvanligt bohave, der anskaffes til det fælles hjem)."

160 Jf. Betænkning III, nr. 415/1966, s. 51.

161 Jf. Betænkning III, nr. 415/1966, s. 40.

Udvalget foreslog retsvirkningslovens §§ 31 og 32 ophævet, idet de havde begrænset betydning i praksis. For så vidt angår § 31 henviste udvalget til, at bestemmelsen gav anledning til fortolkningsvanskeligheder, og for så vidt angår § 32, at bestemmelsen var udtryk for, hvad der i forvejen var gældende ret.

3.3. Konkursudvalget

Konkursudvalget har i betænkning nr. 606/1971 nævnt, at det formentlig vil være nyttigt at overveje, om der er behov for bestemmelsen i retsvirkningslovens § 33, og har foreslået visse ændringer, hvis den skal bevares. Det blev foreslået, at insolvensbetingelsen udformes i overensstemmelse med konkurslovens regler, og at det samme antageligt bør gælde for virkningerne af omstødelse. Det blev også foreslået, at reglen, hvis giveren går konkurs, kun kan anvendes, hvis boet ikke kan eller vil omstøde gaven til fordel for samtlige konkurskreditorer, og ikke blot som efter § 33 til fordel for de kreditorer, som havde en fordring på overdrageren, da gaven blev givet[162].

4. FREMMED RET

4.1. Norge

Efter norsk ret kræver gaver mellem ægtefæller ægtepagt for at være gyldige. Dette gælder på samme måde som i dansk ret både i forholdet mellem ægtefællerne og i forhold til ægtefællernes kreditorer. Undtaget fra ægtepagtskravet er sædvanlige lejlighedsgaver og gaver, der gives til sikring af modtagerægtefællen, eksempelvis pensioner og livsforsikringer.

Forholdet er reguleret i ekteskapslovens § 50:

„§ 50. *Gaver.*

Gaver mellom ektefeller må skje ved ektepakt for å være gyldige. Dette gjelder likevel ikke gaver som må anses som vanlige, og heller ikke gaver som består i pensjon, livsforsikring, livrente, føderåd eller lignende ytelser som sikrer den andre ektefellen.

Det kan ikke gyldig avtales at det som en ektefelle erverver i fremtiden, skal tilfalle den andre uten vederlag. En slik avtale kan likevel inngås om vanlig innbo i det felles hjemmet.

Reglene i denne paragrafen gjelder også for gaver som skal oppfylles etter at ekteskapet er inngått."

Ekteskapslovens § 51 indeholder bestemmelser om kreditorers muligheder for at søge fyldestgørelse i gaven. Bestemmelsen svarer til retsvirkningslovens § 33.

En bestemmelse svarende til retsvirkningslovens § 31 om overskudsdeling er ophævet.

---

162 Jf. Betænkning nr. 606/1971, s. 142.

4.2. Sverige

I svensk ret var der tidligere på samme måde som i Danmark og Norge et krav om ægtepagt ved gaver mellem ægtefæller.

Dette er med äktenskapsbalken, der erstattede den tidligere giftemålsbalken i 1987, ændret sådan, at gaver mellem ægtefæller ikke længere kræver ægtepagt. Samtidig blev gyldighedsbetingelserne ændret, så de er forskellige, afhængigt af om der er tale om forholdet mellem ægtefællerne eller til en af kreditorerne. Det var opfattelsen, at det i forhold til ægtefællernes kreditorer var nødvendigt at opretholde et krav om registrering i ægteskabsregistret, sådan at det er tydeligt for kreditorerne, hvilket aktiv, der er overført og hvornår.

I forholdet mellem ægtefællerne var det opfattelsen, at gyldighedsbetingelsen ikke i alle tilfælde var hensigtsmæssig. Dette vil navnlig være tilfældet, hvis ægtefællerne ikke bedømmer overdragelsen som en gave og derfor ikke opretter ægtepagt. Giveren kan senere – eksempelvis i forbindelse med bodeling – få gaven erklæret ugyldig, fordi den ikke lever op til formkravene[163].

I forholdet mellem ægtefællerne reguleres spørgsmålet af äktenskapsbalkens 8 kap., 1 §, der har følgende ordlyd:

*„**1 §.** En gåva mellan makar är gällande mellan dem, om vad som gäller för fullbordande av gåva i allmänhet har iakttagits eller om gåvan har registrerats enligt 16 kap.*

Gåvan blir gällande mot givarens borgenärer när den har registrerats enligt 16 kap. Är gåvan en personlig present vars värde inte står i missförhållande till givarens ekonomiska villkor, är den dock gällande mot givarens borgenärer utan registrering, om den är gällande mellan makarna.

Om det för visst slag av egendom finns särskilda bestämmelser som innebär att en gåva blir gällande mot givarens borgenärer först efter inskrivning eller annan särskild registrering, krävs även dessa åtgärder för att en sådan gåva mellan makar skall bli gällande mot givarens borgenärer."

Efter bestemmelsen vil en gave være gyldig mellem ægtefællerne, hvis den er givet i overensstemmelse med almindelige betingelser for overdragelse af gaver, eller hvis den er registreret. Der er således ikke i svensk ret et krav om ægtepagt eller anden form for registrering i forholdet mellem ægtefællerne. Gaveoverdragelsen skal opfylde almindelige obligationsretlige betingelser. Det vil sige, at der skal være et gaveløfte, overdragelsen skal være vederlagsfri, og der skal normalt også ske rådighedsberøvelse. Af bevismæssige grunde anbefaler teorien, at der sker en registrering, navnlig i situationer, hvor aktiverne ikke fysisk overdrages, eksempelvis indbo i det fælles hjem[164].

---

163 Jf, Lagutskottets betänkande 1986/87:18 s. 25.

164 Jf, Anders Agell og Margareta Brattström: Äkteskab, Samboende, Partnerskab (5. udg.) 2011, s. 140-145.

I forhold til kreditorerne skal gaven efter äktenskapsbalkens 8. kap., 1 §, registreres, medmindre der er tale om en personlig gave (lejlighedsgave), der ikke står i misforhold til giverægtefællens økonomiske forhold, og gaven er gyldig mellem ægtefællerne.

En indsættelse som begunstiget i forhold til en forsikring betragtes ikke som en gave, så længe indsættelsen er genkaldelig. Hvis indsættelsen er uigenkaldelig, vil den blive betragtet som en gave.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Kravet om ægtepagt ved gaver

Udvalget har først overvejet, om der er behov for at opretholde kravet om ægtepagt som gyldighedsbetingelse ved gaver mellem ægtefæller. Som beskrevet i kapitel 8 foreslår udvalget kravet om tinglysning af ægtepagter om særeje ophævet og erstattet af et krav om underskrift for notaren eller vidner samt registrering. Denne ændring af formkravene indgår i overvejelserne.

5.1.1. Forholdet mellem ægtefællerne og i forhold til deres arvinger

Kravet om ægtepagt som gyldighedsbetingelse ved gaver mellem ægtefæller har den konsekvens, at en ægtefælle, der har givet den anden en gave, som ikke er omfattet af undtagelserne om sædvanlige gaver eller overskudsdeling, uden at der er oprettet ægtepagt, på et hvilket som helst tidspunkt kan gøre gældende, at gaven er ugyldig og kræve den tilbage. Tilsvarende kan givers arvinger gøre ugyldigheden gældende i forbindelse med et dødsboskifte. Ugyldigheden indtræder, selv om gaveoverdragelsen er registreret på anden vis, f.eks. hvis overdragelsen af en fast ejendom er tinglyst.

Uanset at kravet om ægtepagt har en lang historisk tradition, er der formentlig ikke mange ægtefæller, der kender til kravet.

Efter udvalgets opfattelse er det ikke rimeligt, at en ægtefælle mange år senere kan fortryde en gave, blot fordi kravet om ægtepagt blev overset. Det er heller ikke rimeligt, at en givers arvinger efter dennes død kan anfægte en gave, som er givet mange år tidligere. Modtageren har indrettet sig i tillid til, at vedkommende var ejer af det aktiv, der blev overdraget, og et krav om tilbagelevering kan ramme hårdt. Hvis aktivet er steget i værdi, vil gavegiver eller den pågældendes arvinger endvidere kunne blive stillet bedre, end hvis giver havde solgt aktivet til markedsprisen på gavetidspunktet.

Kravet om ægtepagt blev oprindeligt blandt andet begrundet i hensynet til den svage ægtefælle, der kan blive forledt til at overdrage sin formue til den anden. Der gælder i dag ikke noget krav om godkendelse af ægtepagter, og det kan ikke antages, at kravet giver en særlig beskyttelse mod uovervejede dispositioner. En svag ægtefælle har i forvejen mulighed for at lade den anden råde over sin formue og eventuelt forbruge eller investere den uklogt, og det er næppe muligt at

beskytte ægtefæller mod økonomisk ukloge dispositioner i forhold til hinanden. I praksis vil det formentlig ofte være den økonomisk stærke, der giver større gaver, og ægtepagtskravet giver her denne en fortrydelsesret. Det forekommer således ikke rimeligt, at f.eks. en velhavende ægtefælle, der i forbindelse med ægteskabets indgåelse overdrager halvdelen af det hus, ægtefællerne bor i, til den anden, men glemmer ægtepagt, mange år senere kan kræve halvdelen af huset tilbage.

Udvalget har overvejet, om en ophævelse af ægtepagtskravet vil medføre en øget bevisusikkerhed med hensyn til, hvem der ejer hvad. For så vidt angår de mest værdifulde aktiver som fast ejendom, biler og værdipapirer, vil der ske en registrering af ejerforholdene, herunder ved fast ejendom i form af tinglysning. En ægtefælle, der gør gældende, at de registrerede ejerforhold er anderledes end de virkelige, skal under alle omstændigheder løfte en tung bevisbyrde.

Som beskrevet ovenfor kan det i praksis give anledning til tvivl, om en overførsel fra den ene ægtefælle til den anden skal kvalificeres som forsørgelse, gave eller lån, eller om overførslen udløser et formueretligt krav. Er der ikke oprettet ægtepagt, er det efter gældende ret uden større betydning i forholdet mellem ægtefællerne, om der er tale om en ugyldig gave eller et lån, idet beløbet i begge tilfælde kan kræves tilbage, mens sondringen i forhold til forsørgelse bliver afgørende.

Hvis kravet om ægtepagt som gyldighedsbetingelse opgives, vil det være uden betydning, om der er tale om gave eller forsørgelse, mens sondringen i forhold til lån og formueretlige krav bliver afgørende.

Samlet set finder udvalget ikke, at en ophævelse af ægtepagtskravet ved gaver mellem ægtefællerne indbyrdes vil give anledning en sådan øget bevistvivl, at det kan opveje hensynet til, at ægtefællerne kan indrette sig i tillid til, at en givet gave ikke kan kræves tilbage på grund af en formel fejl.

Der henvises til lovudkastets § 30, stk. 1.

5.1.2. Forholdet til kreditorerne

Udvalget har herefter overvejet, om kravet om ægtepagt er nødvendigt af hensyn til ægtefællernes kreditorer, eller om beskyttelsen af dem kan ske på en anden måde.

Hvis de aktiver, der overdrages til den anden ægtefælle, består af fast ejendom, værdipapirer eller biler, sker der en registrering af ejerforholdet. En ægtefælle, der over for en kreditor gør gældende, at et aktiv er givet som gave til den anden, uden at der er sket en registrering heraf, vil stå med en bevisbyrde, der næppe kan løftes. Ved overdragelse af fast ejendom, som for de fleste familier er det største (og for kreditorerne mest interessante) aktiv, er tinglysning endvidere et krav, for at modtageren kan opnå beskyttelse mod giverens kreditorer. I disse tilfælde er der derfor efter udvalgets opfattelse ikke behov for at stille krav om en ægtepagt.

Er der tale om likvide midler, herunder f.eks. sorte penge, som en ægtefælle vil bringe i kreditorly, vil dette typisk ske enten ved at opbevare midlerne skjult i kontanter eller ved overførsel til konti i „skattely-lande". I disse tilfælde er det næppe den familieretlige lovgivning, der har indflydelse på, om kreditorerne kan få adgang til de skjulte midler.

Efter udvalgets opfattelse er det kreditorer, der havde et krav mod en ægtefælle på tidspunktet for overdragelsen, der har behov for beskyttelse. Der er som udgangspunkt ikke noget forkert i, at en solvent ægtefælle for at sikre den anden og familiens hjem overdrager sin faste ejendom til den anden, inden den pågældende f.eks. begynder en selvstændig virksomhed med risiko for at pådrage sig gæld. I denne situation kan ægtefællens kommende kreditorer ved deres kreditvurdering tage højde for, at den pågældende ikke længere ejer fast ejendom, og indrette deres kreditgivning derefter.

De gældende regler giver mulighed for, at en kreditor, der først længe efter en gaveoverdragelse har fået et krav på giverægtefællen, kan påberåbe sig ugyldigheden, hvis ægtefællerne har glemt at oprette ægtepagt.

Eksempel: M og H er gift, og de har ikke gæld, bortset fra prioritetsgæld i en fast ejendom, som de ejer i lige sameje. M overdrager sin andel af ejendommen til H, og overdragelsen tinglyses, men der bliver ikke oprettet ægtepagt. M starter en selvstændig virksomhed, og i mange år går det godt, men på grund af finanskrisen går virksomheden konkurs. M's kreditorer opdager nu den manglende ægtepagt og kan kræve, at H indbetaler et beløb svarende til halvdelen af ejendommens værdi inklusiv værdistigningerne siden overdragelsen, til konkursboet.

Udvalget finder det ikke rimeligt, at en gaveoverdragelse fra en solvent person til sin ægtefælle mange år efter kan anfægtes af overdragerens kreditorer, blot fordi der ikke er oprettet ægtepagt. I forhold til kreditorerne vil oprettelsen af ægtepagt eller ej i denne situation være en tilfældighed, der kommer til at afgøre, om de kan gøre et krav gældende i forhold til skyldnerens ægtefælle.

Det vil efter udvalgets opfattelse endvidere være uheldigt, hvis kravet om ægtepagt opretholdes i forhold til kreditorerne, men ikke i forhold til ægtefællerne indbyrdes, idet netop de ægtefæller, der ikke forventer at have eller få problemer i forhold til kreditorer, i så fald vil være tilbøjelige til at undlade ægtepagt. Netop i disse situationer, hvor giverægtefællen mange år senere uventet kommer i økonomiske problemer, vil det være urimeligt, at modtagerægtefællen kan blive tvunget til at aflevere f.eks. en fast ejendom, som er familiens bolig.

Udvalget har endvidere lagt vægt på, at der ikke gælder særlige formkrav ved gaver til andre nærtstående, herunder samlevere og børn.

Udvalget finder på den baggrund, at beskyttelsen af kreditorerne ikke bør ske gennem et krav om ægtepagt, der vil ramme mere eller mindre tilfældigt afhængigt af, om ægtefællerne husker

dette formkrav, men ved en udvidelse af den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 33 til at omfatte alle tilfælde, hvor en ægtefælle (bortset fra sædvanlige gaver) giver sin ægtefælle en gave uden at sikre sig tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser over for sine kreditorer.

Der henvises til lovudkastets § 31.

5.2. Subsidiær hæftelse for den ægtefælle, der har modtaget en gave

Det nære interessefællesskab mellem ægtefæller medfører, at ægtefæller har en tilskyndelse til at bringe aktiver i kreditorly hos den ene, hvis den anden er insolvent. Konkurslovens regler yder en vis beskyttelse herimod, men dennes omstødelsesfrister er relativt korte, og det er omkostningstungt for en kreditor først at skulle få giverægtefællen erklæret konkurs og derefter gennemføre en omstødelsessag. Udvalget finder derfor, at der i forholdet mellem ægtefæller er behov for en stærkere beskyttelse af kreditorerne, end hvad der følger af konkurslovens regler.

Denne særlige beskyttelse for kreditorer i forhold til ægtefællers forsøg på kreditorunddragelse vil efter udvalgets forslag for det første bestå i, at kreditor ikke er begrænset af konkurslovens frister. For det andet vil kravene til, at giverægtefællen ikke må være eller blive insolvent som følge af gaven, være skærpede i forhold til konkursloven, jf. herom nedenfor i afsnit 5.2.2. Som anført ovenfor gælder beskyttelsesbehovet for kreditorer, der havde et krav mod en ægtefælle på det tidspunkt, hvor den pågældende overdrog sine aktiver til ægtefællen. En ægtefælle, der har gæld, skal ikke kunne unddrage sine aktiver fra kreditorerne ved at forære dem til sin ægtefælle.

I disse tilfælde bør kreditor – ligesom efter den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 33 – kunne rette et krav direkte mod modtagerægtefællen.

Udvalget foreslår derfor, at lovudkastets § 31 udvides i forhold til den gældende § 33 til at omfatte alle gaver mellem ægtefæller, der ikke har karakter af sædvanlige gaver, jf. § 31, stk. 4, 2. pkt. Udvalget foreslår endvidere i § 31 en række præciseringer i forhold til gældende ret samt på enkelte punkter ændringer, som beskrevet nedenfor.

Som efter gældende ret skal hæftelsen for den ægtefælle, der har modtaget gaven, være subsidiær. Kreditor skal først – typisk ved en forgæves fogedforretning – have konstateret, at skyldnerægtefællen ikke kan betale. Se om insolvenskravet neden for under afsnit 5.2.2.

Kreditor kan så direkte over for modtagerægtefællen gøre krav på gavens værdi ved overdragelsen. I forhold til gældende ret præciseres det, at kreditor som udgangspunkt har krav på gavens værdi, jf. lovudkastets § 31, stk. 1. Kreditor skal således ikke stilles bedre, end hvis skyldneren havde solgt det pågældende aktiv til markedsprisen på det tidspunkt, hvor gaven blev givet.

Som efter gældende ret skal gavemodtageren dog ikke betale, hvis gaven er gået tabt uden modtagerens skyld, jf. lovudkastets § 31, stk. 3.

Ligeledes skal modtageren efter gældende ret erstatte et forbrugt pengebeløb, uanset hvad pengene blev anvendt til.

Endvidere nedsættes kravet i lovudkastets § 31, stk. 3, hvis gaven uden modtagerens skyld er faldet i værdi, f.eks. en fast ejendom på grund af konjunkturforhold. Det ville være urimeligt, hvis kreditor i et sådant tilfælde blev stillet bedre, end hvis skyldneren havde beholdt ejendommen. Det præciseres endvidere, at det er værdien, når kreditor fremsætter kravet over for modtagerægtefællen, der i disse tilfælde er afgørende. Modtagerægtefællen bærer således risikoen, hvis gaven går tabt eller falder i værdi efter, at kravet er fremsat over for modtageren.

5.2.1. Løbende overførsler

Som beskrevet ovenfor har navnlig den situation, at en insolvent ægtefælle har foretaget løbende overførsler til den anden, der overstiger, hvad der må anses for rimelig forsørgelse, givet anledning til tvivl i praksis. Det præciseres derfor, at kreditor også i denne situation kan gøre et krav gældende mod en ægtefælle, i det omfang overførslerne overstiger „rimelig forsørgelse".

Der henvises til lovudkastets § 31, stk. 5, og bemærkningerne hertil om kriterierne for vurderingen og bemærkningerne hertil.

5.2.2. Insolvenskravet

Som anført ovenfor anbefalede Konkursudvalget i Betænkning nr. 606/1971, at det blev overvejet, om der fortsat var behov for særreglen i retsvirkningslovens § 33. Som ligeledes anført ovenfor finder nærværende udvalg, at det er tilfældet. Konkursudvalget foreslog endvidere, at insolvensbetingelsen i givet fald blev udformet i overensstemmelse med konkurslovens regler.

Efter konkurslovens § 17 er en skyldner insolvent, hvis vedkommende ikke kan opfylde sine forpligtelser, efterhånden som de forfalder, medmindre betalingsudygtigheden må antages blot at være forbigående. En person, der er såkaldt „teknisk insolvent", f.eks. fordi vedkommendes eneste aktiv er en overbehæftet ejendom, men som i kraft af sin indtægt er i stand til at betale terminsydelserne, efterhånden som de forfalder, er således ikke insolvent i konkurslovens forstand, og kan derfor ikke erklæres konkurs. Konkurslovens regler er imidlertid særligt rettet mod erhvervsdrivende og i mindre grad på familieretlige forhold.

Som anført ovenfor er der efter udvalgets opfattelse behov for en særlig beskyttelse af kreditorerne i forhold til gaver mellem ægtefæller, fordi der her er en særlig tilskyndelse til at bringe aktiver i kreditorly.

Udvalget finder, at en ægtefælle ikke til skade for sine kreditorer bør kunne forære så stor en del af sin formue til sin ægtefælle, at den pågældendes gæld herefter overstiger aktiverne, uanset

at den pågældende på overdragelsestidspunktet har en tilstrækkelig stor indtægt til at opfylde sine forpligtelser, når de forfalder.

Eksempel: M og H er gift. M ejer en fast ejendom, der som følge af krisen på boligmarkedet er faldet i værdi, og gælden i ejendommen overstiger nu ejendommens værdi med 500.000 kr. M er imidlertid i kraft af sin indtægt i stand til at betale terminsydelserne. M har endvidere et ubehæftet sommerhus til en værdi af 500.000 kr., som han overdrager uden vederlag til H. 2 år senere bliver M arbejdsløs og kan ikke længere betale terminsydelserne, og ejendommen bliver solgt på tvangsauktion med et tab for kreditorerne.

I denne situation finder udvalget, at M's kreditorer bør kunne rette et krav mod H for værdien af sommerhuset ved modtagelsen, idet M, da han gav gaven, vidste, at hans formue herved blev negativ, og at han derved udsatte sine kreditorer for risiko for tab. Der er endvidere en formodning for, at overdragelsen har været motiveret af et ønske om, at M's kreditorer ikke skulle kunne gøre udlæg i sommerhuset, hvis han senere blev ude af stand til at betale terminsydelserne på huset.

Udvalget foreslår derfor i lovudkastets § 31, stk. 4, 1. pkt., at der ved vurderingen af, om giver var eller blev insolvent ved gavens overdragelse, skal lægges vægt på, om gavegiver beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Det vil således ikke være tilstrækkeligt, hvis gavegiver, da gaven blev givet, havde udsigt til i kraft af fremtidige indtægter at dække forpligtigelserne. Som efter gældende ret er det ægtefællerne, der har bevisbyrden herfor.

Under hensyn til, at der kan være tale om gaver givet for en del år tilbage, hvor det kan være vanskeligt for giverægtefællen at skaffe tilstrækkelig dokumentation for sin økonomiske situation dengang, foreslås det, at det skal være tilstrækkeligt for at undgå et krav fra kreditor, hvis ægtefællerne beviser, at giverægtefællen på et tidspunkt, der ligger efter gavens overdragelse havde beholdt utvivlsomt tilstrækkelige midler til at dække sine forpligtelser. Hvis f.eks. en ægtefælle ikke er i stand til at bevise, at han havde en utvivlsomt positiv formue, efter at gaven blev givet for 8 år siden, men kan bevise, at dette var tilfældet for 5 år siden, vil dette være tilstrækkeligt til at undgå et krav fra kreditor.

5.2.3. Forældelse af kravet mod modtagerægtefællen

Efter de almindelige regler i forældelsesloven begynder forældelsesfristen på som udgangspunkt 3 år først at løbe fra det tidspunkt, hvor kravet kan gøres gældende mod den ægtefælle, der har modtaget gaven. Da kravet mod modtagerægtefællen først kan gøres gældende, når det er blevet konstateret, at giverægtefællen ikke kan betale, kan der i nogle tilfælde gå mange år, fra gaven bliver givet, til kravet kan rejses.

Dette kan f.eks. være tilfælde, hvor giverægtefællen i en årrække overholder en afdragsordning med sine kreditorer, eller hvor et krav, f.eks. vedrørende personskadeerstatning eller salg af en forurenet ejendom, først bliver rejst eller fastslået ved aftale eller endelig dom mange år efter, at det er opstået.

Udvalget har derfor overvejet, om der bør gælde en særlig forældelsesfrist i forhold til modtagerægtefællen. Udvalget finder imidlertid, at kravet over for modtagerægtefællen bør følge de almindelige forældelsesregler. I stedet bør der være en adgang til at lempe kravet over for modtagerægtefællen i særlige tilfælde. Dette er beskrevet i afsnit 5.2.4.

5.2.4. Mulighed for lempelse af kravet

Som anført kan et krav mod den ægtefælle, der har modtaget en gave, blive rejst mange år efter, at gaven blev givet. Dette kan være byrdefuldt for modtagerægtefællen.

Der foreslås derfor en adgang til i særlige tilfælde at lempe kravet mod modtagerægtefællen. En tilsvarende regel findes i konkurslovens § 78 for tilfælde, hvor der sker omstødelse efter konkurslovens regler.

Konkurslovens § 78 har følgende ordlyd:

*„**§ 78.** I særlige tilfælde kan kravet mod den begunstigede nedsættes eller helt bortfalde, hvis gennemførelsen af kravet ville være urimeligt byrdefuld, og omstændighederne i øvrigt taler derfor."*

Lempelse skal kun kunne ske i særlige tilfælde. Der må ved afgørelsen lægges vægt på den tid, der er gået, fra gaven blev givet, motivet for gaven og modtagerægtefællens nuværende økonomiske situation, herunder muligheden for at opretholde en bolig for sig selv og sine børn. Der vil navnlig kunne lempes, hvis der er gået lang tid, fra gaven blev givet, og begge ægtefæller på dette tidspunkt var uden kendskab til kravet. Giverægtefællen kan f.eks. tidligere have solgt en grund, der uden den pågældendes viden viser sig at være forurenet, og hvor køberen så længe efter gaveoverdragelsen rejser et krav som følge heraf.

Der henvises til lovudkastets § 31, stk. 6.

5.2.5. Skævdeling ved bodeling

Udvalget har overvejet, om den foreslåede bestemmelse i lovudkastets § 31 tillige skal finde anvendelse, når ægtefæller, i forbindelse med en bodeling efter separation eller skilsmisse, aftaler en deling, hvor den ene modtager mere, end den pågældende har krav på. En sådan skævdeling kan være en gave, der efter gældende ret kan omstødes efter konkurslovens regler.

Udvalget finder ikke, at § 31 i medfør af lovudkastets § 38 bør udvides til at omfatte denne situation. Der kan være mange andre grunde end kreditorunddragelse til, at ægtefæller i en bodelingssituation indgår en aftale, der stiller den ene bedre, end hvad denne har krav på efter lovgivningen.

Der kan f.eks. være tale om, at den ene ægtefælle ønsker at give den anden mulighed for at beholde boligen sammen med børnene. Det kan også være, at den ægtefælle, der har den største indtægt og derfor kan betale terminsydelserne, vælger at beholde en overbehæftet ejendom for at

kunne bevare en bolig eller i håbet om, at den senere stiger i værdi, mens den anden ægtefælle får f.eks. en bil og en mindre opsparing for at kunne etablere sig i en lejebolig. I denne situation bør den ægtefælle, der modtog opsparing og bil, ikke mange år senere kunne blive mødt med et krav fra den anden ægtefælles kreditorer.

En gave i form af en skævdeling i forbindelse med en bodeling bør derfor som efter gældende ret kun kunne omstødes efter reglerne i konkursloven og inden for de frister, der følger heraf.

5.2.6. Overdragelsen af alt, hvad en ægtefælle fremtidigt erhverver

Efter retsvirkningslovens § 30, stk. 2, kan ægtefællerne ikke gyldigt aftale, at alt, hvad den ene fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden. Udvalget finder, at denne bestemmelse bør videreføres, idet en sådan aftale vil kunne have uoverskuelige konsekvenser, og endvidere kunne gøre det lettere for en insolvent ægtefælle at forsøge at bringe sine aktiver i kreditorly hos den anden.

Udvalget har overvejet, om der bør indføres en undtagelse til bestemmelsen, således at der gyldigt kan indgås aftaler om fremtidigt erhvervet indbo, således at f.eks. alt, hvad ægtefællerne fremtidigt erhverver af indbo, skal tilhøre den ene, eller skal tilhøre dem i lige sameje. Udvalget har dog ikke fundet behov for en sådan regel, der vil gøre reglerne yderligere komplicerede.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 30, stk. 2, og § 31 og bemærkningerne hertil.

KAPITEL 10
REGULERINGSKRAV

1. INDLEDNING

Reglerne i retsvirkningslovens § 23 om vederlagskrav omfatter for det første de situationer, hvor den ene ægtefælle har misbrugt rådigheden over fællesejet, så den anden ægtefælle ved et senere skifte får en mindre boslod (§ 23, stk. 1). For det andet omfatter reglerne de situationer, hvor den ene ægtefælle har overført midler fra sit fælleseje til sit særeje (eller til rettigheder, der kan holdes uden for delingen efter retsvirkningslovens § 15, stk. 2), eller omvendt (retsvirkningslovens § 23, stk. 2 og 3).

Reglerne om vederlagskrav ved misbrug og udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 15. Udvalget finder, at reglerne om vederlagskrav ved misbrug bør adskilles fra reglerne om vederlagskrav ved overførsler mellem fælleseje og særeje m.v. Udvalget foreslår, at de sidstnævnte krav benævnes reguleringskrav. Herved tydeliggøres det, at disse overførsler er naturlige og praktiske for ægtefæller, der både har formue, der skal deles, og formue, der ikke skal deles, og at der således ikke er noget at bebrejde den ægtefælle, der har foretaget overførslerne, men at der ved en deling skal ske en regulering, således at den rette balance mellem de dele af ægtefællernes formuer, der indgår i delingen, og de, der ikke gør, genoprettes.

Dette kapitel omfatter alene de situationer, hvor der sker overførsel mellem den ene ægtefælles forskellige formuearter. Hvis en ægtefælle har overført midler til den anden ægtefælle, kan dette vurderes som forsørgelse, gave, lån m.v. Disse situationer er blandt andet beskrevet i kapitel 9 og 14.

2. GÆLDENDE RET

Retsvirkningslovens § 23 har følgende ordlyd:

*„**§ 23.** Såfremt en ægtefælle ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender, ved misbrug af sin rådighed over fælleseje eller på anden uforsvarlig måde i væsentlig grad har formindsket den del af fællesboet, hvorover den pågældende råder, kan den anden ægtefælle forlange vederlag herfor af det beholdne fællesbo eller, hvis dette ikke er tilstrækkeligt, af den førstnævnte ægtefælles særeje for halvdelen af det manglende beløb. Den anden ægtefælles arvinger har ret til sådant vederlag af det beholdne fælleseje eller, hvis dette ikke er tilstrækkeligt, af den førstnævnte ægtefælles fuldstændige særeje for halvdelen af det manglende beløb.*

Stk. 2. En ægtefælle har ligeledes ret til sådant vederlag, såfremt den anden ægtefælle har anvendt midler af fællesboet til erhvervelse eller forbedring af sit særeje eller af sådanne rettigheder som nævnt i § 15, stk. 2. En ægtefælles arvinger har ret til sådant vederlag, hvis den anden ægtefælle har anvendt midler af sit fælleseje eller af sit skilsmissesæreje til erhvervelse eller forbedring af sit fuldstændige særeje.

Stk. 3. Har en ægtefælle anvendt midler af sit særeje til bedste for sin bodel, har ægtefællen ret til vederlag herfor af bodelen. En ægtefælles arvinger har ret til sådant vederlag, hvis ægtefællen har anvendt midler af sit fuldstændige særeje til forbedring af sin bodel eller af sit skilsmissesæreje.

Stk. 4. Stk. 2 finder ikke anvendelse på pensionsrettigheder efter §§ 16 a-16 c."

2.1. Formålet med reglerne

Formålet med reglerne om vederlagskrav er at sikre, at regler og aftaler om særeje og fælleseje får den virkning, der er tilsigtet, således at der sker en genopretning af den rette balance mellem den del af en ægtefælles formue, der indgår i delingen af fællesboet, og den del, der ikke indgår i delingen.

Vederlagskrav kan gøres gældende i forbindelse med et skifte, når ægteskabet ophører ved separation/skilsmisse. Desuden er der mulighed for, at den efterlevende ægtefælle kan rejse et vederlagskrav, når ægteskabet ophører ved død. Arvingerne efter førstafdøde har ligeledes mulighed for at rejse vederlagskrav i visse situationer.

Reglerne er præceptive. Det betyder, at en ægtefælle ikke på forhånd kan give afkald på den beskyttelse, der ligger i § 23.

I modsætning til § 23, stk. 1, omhandler stk. 2 og 3 ikke misbrug eller illoyal adfærd. Bestemmelserne finder således anvendelse, når der er forskellige formueordninger i ægteskabet.

Reglerne har til formål at sikre, at man på et skifte kan rette op på de forskydninger, der følger af, at der sker overførsler fra en ægtefælles fælleseje til den samme ægtefælles særeje eller § 15, stk. 2-rettigheder og omvendt.

Mulighederne for vederlagskrav efter stk. 2 og 3 foreligger således i de situationer, hvor der sker formueforskydninger mellem en ægtefælles forskellige formuearter, f.eks. hvis en ægtefælle har anvendt fællesejemidler til at forbedre sin særejeejendom eller til at betale gæld, der hører til særejet.

2.2. Anvendelsesområde

2.2.1. § 23, stk. 2 – overførsler fra fælleseje til særeje

§ 23, stk. 2, vedrører den situation, at en ægtefælle anvender fællesejemidler til erhvervelse eller forbedring af aktiver, der er særeje, eller er omfattet af retsvirkningslovens § 15, stk. 2, om per-

sonlige og uoverdragelige rettigheder. På et senere skifte kan den anden ægtefælle rejse et vederlagskrav, således at fællesejets tab genoprettes.

Som beskrevet i kapitel 6 og 7 er det i teorien blevet diskuteret, om problemerne med sammenblanding af særeje og fælleseje skal løses efter reglerne om vederlagskrav, eller om der i denne situation opstår et såkaldt anpartssæreje. Der henvises nærmere om denne diskussion og udvalgets overvejelser herom til disse kapitler.

Den ene opfattelse er således, at hvis f.eks. en ejendom erhverves for 20 % fællesejemidler og 80 % særejemidler, er 20 % af ejendommen fælleseje og 80 % særeje. Den anden opfattelse er, at ejendommen i denne situation er særeje, men på skiftet skal der i kraft af reglerne om vederlagskrav tilbageføres et beløb til fællesejet for at genoprette balancen mellem særeje og fælleseje.

Uenigheden mellem de to opfattelser omfatter også den situation, hvor en ægtefælle anvender fællesejemidler til at betale gæld i en særejeejendom eller f.eks. til at opføre en tilbygning til en fællesejeejendom.

Retspraksis på området er beskeden, formentlig på grund af de betydelige omkostninger ved at få afgjort spørgsmålet ved skifteretten, hvor det behandles efter reglerne om enkelttvister.

I de tilfælde, hvor spørgsmål om forbedring af en særejeejendom eller betaling af gæld i en sådan ejendom med fællesejemidler har været til pådømmelse ved domstolene, er problemet blevet løst ved hjælp af reglerne om vederlagskrav. I et enkelt tilfælde, TFA 2007.284 Ø, hvor et sommerhus blev erhvervet dels for særejemidler og dels for fællesejemidler, nåede landsretten imidlertid frem til, at halvdelen af sommerhuset var særeje og halvdelen var fælleseje. Det bemærkes dog, at der ikke for landsretten var påstand om vederlagskrav.

2.2.2. § 23, stk. 3 – overførsler fra særeje til fælleseje

§ 23, stk. 3, omfatter den situation, at en ægtefælle anvender midler fra sit særeje til at erhverve eller forbedre et aktiv, der er fælleseje. I denne situation kan den ægtefælle, der har foretaget overførslen, på et senere skifte kræve et beløb overført fra fællesejet til sit særeje. Det er dog en betingelse, at kravet kan rummes inden for den pågældende ægtefælles egen bodel.

2.2.3. Særligt om pensioner

Det fremgår af § 23 stk. 4, at § 23 stk. 2, ikke finder anvendelse på pensionsrettigheder efter §§ 16 a-16 c. Det betyder, at der ikke kan rejses et vederlagskrav efter § 23, stk. 2, hvis en ægtefælle overfører midler fra fællesejet til en pensionsordning, der kan udtages forlods efter disse bestemmelser.

2.3. Opgørelse af kravet på skiftet

Retsvirkningslovens § 24 har følgende ordlyd:

*„**§ 24**. De i § 23 nævnte vederlagsfordringer kan først gøres gældende, når fællesboet skiftes. Opnås der ikke under skiftet fuld dækning for fordringen, kan der ikke senere gøres krav gældende for det manglende"*[165].

Vederlagskravet kan således først gøres gældende, når fællesboet skal skiftes ved separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død. Skifteretten er ifølge ægtefælleskiftelovens § 2, stk. 1, nr. 4, kompetent til at tage stilling til vederlagskrav, hvis ægtefællerne ikke kan blive enige herom. Der kan derfor ikke rejses krav efter § 23 ved de almindelige domstole[166].

Ved vederlagskrav efter § 23, stk. 2, kan den ægtefælle, der har et krav, forlods udtage det beløb, som er overført fra fællesejet, af den resterende del af fællesboet, og er det ikke tilstrækkeligt, kan halvdelen af det manglende beløb udtages af den anden ægtefælles særeje.

Eksempel 1: M har en ejendom, der er særeje. Ejendommen har en friværdi på 2 mio. kr. Han har anvendt 200.000 kr. af sit fælleseje til at forbedre særejeejendommen. Hans resterede fælleseje er 100.000 kr. H ejer 50.000 kr., der er fælleseje. M og H skal nu skilles. H har et vederlagskrav på (som udgangspunkt, jf. herom nedenfor om regulering af kravet) 200.000 kr. Hun kan derfor forlods udtage hele fællesboet på 150.000 kr. Herudover har hun krav på 25.000 kr. (halvdelen af de manglende 50.000 kr.) fra M's særeje. Herved modtager hun i alt 175.000 kr. og bliver derved stillet som om, de 200.000 kr. var blevet i fællesboet, hvilket er formålet med reglerne.

Er der tale om et vederlagskrav efter § 23, stk. 3, er det som ovenfor nævnt en betingelse, at kravet kan dækkes inden for den del af fællesboet, der tilhører den ægtefælle, der har foretaget overførslen.

Eksempel 2: M har en ejendom, der er fælleseje, og ejer ikke andet, der er fælleseje. Han har anvendt 200.000 kr. særejemidler til at betale gæld, der hører til fællesejeejendommen. Ved skilsmissen er ejendommens friværdi imidlertid kun 100.000 kr. H ejer 500.000 kr., der er fælleseje. M kan her forlods udtage 100.000 kr. af sit eget fælleseje, mens resten af hans vederlagskrav ikke bliver dækket. Han modtager herudover halvdelen af H's bodel svarende til 250.000 kr. Havde han ikke betalt gæld i fællesejeejendommen, havde hans bodel været negativ, og da en ægtefælles gæld ikke skal deles, bliver resultatet af delingen det samme, som hvis han ikke havde betalt gælden.

I modsætning til stk. 1 om misbrugssituationer er der ikke i lovteksten krav om, at beløbet skal være væsentligt. Det har derfor i teorien været drøftet, om der gælder et væsentlighedskrav.

Det er heller ikke et krav, at der overføres et beløb på én gang. F.eks. kan betaling af særejegæld med løbende indtægter, der er fælleseje, medføre et vederlagskrav.

---

165 Se også 1918-udkastet, s. 216.

166 Se blandt andet UfR 2008.1272 Ø.

Da vederlagskravet først kan gøres gældende på skiftet, og dispositionen kan have fundet sted mange år tilbage, har det i den juridiske litteratur været drøftet, om vederlagskrav kan kræves genstands-[167], indeks- eller dyrtidsreguleret. Et typisk eksempel vil være, at den ene ægtefælle forbedrer sin særejeejendom med midler fra fællesejet.

Det følger af forarbejderne til reglerne, at der ikke er givet regler for beregningen af kravet, og at det var tilsigtet at give plads for et skøn. I retspraksis er vederlagskrav således også fastsat ud fra et skøn, hvor der er taget hensyn til såvel værdistigninger som fald og andre omstændigheder. Nedenfor følger eksempler fra retspraksis:

UfR 1944.368 Ø: M havde ca. 3 år før separationen tegnet en livrente til sig selv for et engangsindskud på 6.500 kr. H blev tilkendt et vederlagskrav på 2.431,70 kr., svarende til halvdelen af tilbagekøbsværdien.

Fagligt Nyt 1997.285. Skifteretten i Århus dom af 1. juli 1997 (SL 20300/92): M havde under ægteskabet i perioden 14. januar 1978 – 18. marts 1992 anvendt i alt 197.265 kr. til nedbringelse af gælden i villaen, som var M's særeje. Uanset at den successive betaling af afdrag ikke kunne anses for usædvanlig i forhold til parternes indtægtsforhold og bodelenes størrelse, fandt skifteretten, at den derved skabte forøgelse af særejeejendommens værdi burde udløse et vederlagskrav, idet formålet med vederlagskrav i forbindelse med skiftet er at genoprette en opstået skævhed mellem fællesboets aktiver og særejet. Med samme begrundelse burde vederlagskravet pristalsreguleres, idet overførslen var sket til fast ejendom med den følge, at den derved skabte friværdi måtte antages at være øget med samme inflationstakt. Vederlagskravet blev reguleret efter forbrugerprisindekset og opgjort til 250.000 kr.

TFA 2003.314 V (FM 2003.190 V): Ifølge ægtepagt fra 1993 var en Opel Rekord H's særeje. Rekorden blev i 1993 taget i bytte for 38.000 kr. ved køb af en Opel Omega for 106.000 kr. Denne Omega blev i 1999 – efter at være blevet istandsat for 20.000 kr. – taget i bytte for 27.850 kr. ved køb af en ny Peugeot 206 for 141.850 kr. På baggrund af den sammenblanding af særejemidler og fællesbomidler, der således var sket, tiltrådtes det, at der ikke var grundlag for at holde Peugeoten uden for delingen af fællesboet. Som følge af den begrænsede andel af Peugeotens værdi, der hidrørte fra den bil, der blev givet i bytte, samt den værdiforringelse, der senere var sket, var der ikke grundlag for at tilkende H et vederlagskrav.

UfR 1998.505 V (TFA 1998.147): M døde 3. maj 1990 og efterlod sig H og 3 særbørn. Antaget, at M af sin bodel havde anvendt 200.000 kr. til egentlig reparation, forbedring eller mere omfattende vedligeholdelsesarbejder på en fast ejendom, der var M's særeje. Ejendommen var købt i 1979 for 1.300.000 kr. og blev solgt i 1991 for 1.156.760 kr. I hvert fald under de foreliggende omstændigheder, hvor ejendommen tjente til ægtefællernes bolig, fandtes at der burde tages et vist hensyn til

167 Ved det genstandsregulerede vederlagskrav følger vederlagskravet aktivet. Det er således aktivets værdi, og om aktivet er i behold, der er afgørende for vederlagskravets størrelse.

oplysningerne om ejendommens købs- og salgspris, og vederlagskravet blev nedsat til 150.000 kr. M havde anvendt ca. 485.000 kr. til ordinære afdrag og ca. 55.000 kr. til ekstraordinære afdrag på pantegælden i ejendommen, og ca. 170.000 kr. til nedbringelse af kassekredit, som var særeje. Af det samlede beløb på ca. 710.000 kr. var ca. 410.000 kr. betalt af særejemidler, og H blev tilkendt yderligere 300.000 kr. i vederlagskrav eller i alt 450.000 kr. Under hensyn til ægteskabets forholdsvist korte varighed (9 år) og det forhold, at betalingerne havde været nogenlunde jævnt fordelt gennem perioden, fandtes der ikke tilstrækkeligt grundlag for at forhøje beløbet som følge af prisudviklingen. Da retsvirkningslovens § 23, stk. 2, ikke kan fraviges ved aftale, var det uden betydning, at H var bekendt med og eventuelt indforstået med de dispositioner, der kunne indebære en forskydning mellem bodel og særeje. Efter bestemmelsens udformning fandtes der heller ikke mulighed for at tage hensyn til, at H var tillagt et betydeligt beløb fra M's kapitalpension.

2.4. Vederlagskrav i dødsfaldssituationer

Som det fremgår af bestemmelserne, kan arvinger efter førstafdøde i visse situationer også rette et vederlagskrav mod længstlevende, ligesom længstlevende kan rejse et krav mod dødsboet.

Har førstafdøde således f.eks. anvendt fællesejemidler til at forbedre en ejendom, der er fuldstændigt særeje, kan længstlevende kræve vederlag, hvis fællesboet skiftes. Vælger længstlevende uskiftet bo, kan kravet først rejses, når det uskiftede bo skiftes. Hvis førstafdøde har anvendt fuldstændigt særejemidler til at forbedre f.eks. en ejendom, der er fælleseje, kan førstafdødes arvinger tilsvarende rejse et vederlagskrav, når fællesboet skiftes.

Det er omdiskuteret i teorien, om den nuværende udformning af bestemmelserne i alle situationer er tilstrækkelig.

Bestemmelsen omfatter således efter sin ordlyd ikke den situation, at førstafdøde har anvendt midler fra skilsmissesærejet til erhvervelse eller forbedring af sit fuldstændige særeje. Da skilsmissesærejet behandles som fælleseje ved en ægtefælles død, medfører dette, at fællesboet er blevet mindre, og formålet med reglerne taler for, at længstlevende i denne situation skal kunne kræve vederlag. Dette er også forudsat i forarbejderne til bestemmelsen. Heller ikke den situation, hvor længstlevende har anvendt midler fra sit fuldstændige særeje til forbedring af sit skilsmissesærejet, er omfattet af bestemmelsens ordlyd.

Desuden har der været rejst kritik af, at bestemmelsen ikke giver mulighed for vederlagskrav i en situation, hvor længstlevende har anvendt midler fra bodelen til erhvervelse eller forbedring af sine § 15, stk. 2-rettigheder[168].

Endelig har der været rejst kritik af, at det først er muligt for arvingerne at rejse et vederlagskrav ved skifte af det uskiftede bo, når førstafdøde har anvendt midler fra sit fuldstændige særeje til

168 Se Irene Nørgaard, FM 1997.4.

forbedring af bodelen. Samme problemstilling gør sig gældende, hvor førstafdøde har anvendt midler fra bodelen til forbedring af sit fuldstændige særeje. Her er det den efterlevende ægtefælle, der først kan rejse kravet, når boet skiftes[169].

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

3.1. 1918-lovudkastet

Reglerne om vederlagskrav stammer fra 1918-lovudkastet. Det fremgår heraf, at formålet med reglerne om vederlagskrav ved overførsler mellem særeje og fælleseje var, at *„hverken den anden Ægtefælle eller den disponerende Ægtefælle selv skal lide noget Tab ved den Slags praktiske og naturlige Dispositioner, og det må derfor tilstræbes, at Forholdet mellem de to Formueområder ikke herved endelig forskydes, men at der ved Skiftet igen oprettes den rette Balance imellem dem."*

Ægteskabskommissionen gjorde sig endvidere overvejelser om, hvorledes vederlagskravets størrelse burde fastsættes. Kommissionen anførte blandt andet, at der er et mindre hensyn at tage til den ægtefælle, der disponerer, end til den anden ægtefælle, og at dette kan tale for, at der ved anvendelse af særeje til forbedring af fælleseje bør stilles krav om, at værdiforøgelsen er til stede ved skiftet. Kommissionen fandt dog, at dette i nogle tilfælde ville kunne være urimeligt. Kommissionen konkluderede derfor følgende: *„Man har derfor ment ingen regler at burde give for Beregningen, men at burde overlade denne til Praksis, idet man ved at anvende Ordet „Vederlag" formentlig har ladet tilstrækkelig Plads åben for Skønnet."*

3.2. Ægteskabsudvalget af 1957

For så vidt angik de vederlagskrav, der er en følge af den ene ægtefælles overførsler af midler mellem sit særeje og sit fælleseje, og hvor der ikke foreligger misbrug, foreslog Ægteskabsudvalget af 1957 i Betænkning I, nr. 305/1962, at reglen herom blev overført til skifteloven. Dette forslag blev gennemført ved lov nr. 412 af 18. december 1963.

Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog i Betænkning III, nr. 415/1966 om Ægteskabets retsvirkninger, at der i misbrugstilfælde skulle tilkomme den anden ægtefælle eller dennes arvinger et erstatningskrav.

Udvalget foreslog endvidere, at det skulle være en betingelse for vederlagskrav ved overførsel af midler fra fællesejet til særejet, at der var anvendt væsentlige midler.

169 Se Irene Nørgaard, FM 1997.4.

3.3. Ægteskabsudvalget af 1969

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog i Betænkning 3 reglerne om vederlagskrav erstattet af en generel rimelighedsregel, hvorefter såvel reglerne om ligedeling som bestemmelser om særeje skulle kunne fraviges dels i tilfælde, hvor den ene ægtefælle havde medvirket til forøgelse af den andel af formuen, der tilfaldt den anden, eller til forbedring af den anden ægtefælles stilling i øvrigt, og dels i tilfælde af en ægtefælles misbrug, der havde ført til en formindskelse af den andel, der tilfaldt den anden[170].

Efter udvalgets forslag skulle fravigelse tillige kunne ske til fordel for en ægtefælles arvinger, hvis hensynet i særlig grad talte derfor.

3.4. Særejereformen og dødsboskiftereformen

I forbindelse med vedtagelsen af dødsboskifteloven blev bestemmelsen om vederlagskrav ved overførsel af midler fra særeje til fælleseje tilbageført fra skifteloven til retsvirkningsloven § 23 ved lov nr. 385 af 22. maj 1996.

Samtidig blev § 23 ændret for at tage højde for, at der ved særejereformen i 1990 var indført henholdsvis skilsmissesæreje og fuldstændigt særeje. Som beskrevet ovenfor i afsnit 2.4. tager reglerne imidlertid ikke højde for alle mulige overførsler mellem fælleseje, skilsmissesæreje, fuldstændigt særeje og § 15, stk. 2-rettigheder.

3.5. Ændringer som følge af pensionsreformen

Bestemmelsen i § 23, stk. 4, hvorefter § 23, stk. 2, ikke finder anvendelse på indbetalinger på pensionsordninger, blev indsat ved lov nr. 146 af 26. januar 2006. Ændringen var en konsekvens af, at der blev indført en særskilt regulering af delingen af pensionsrettigheder ved død, separation og skilsmisse.

4. FREMMED RET

4.1. Norge

I Norge findes der en bestemmelse, der indholdsmæssigt ligner § 23 i retsvirkningsloven.

Bestemmelsen findes i ekteskapslovens § 63:

*„**§ 63.** Andre særlige avvik fra likedelingsregelen – vederlagskrav.*

170 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 51.

Har en ektefelle brukt felleseiemidler til å øke verdien av midler som er særeie, eller til å erverve eiendeler eller rettigheter som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav c, kan den andre ektefellen kreve vederlag. Det samme gjelder ved erverv av rettigheter som nevnt i § 61 bokstav b i den utstrekning utgiftene overstiger det som må anses som rimelig.

Vederlag kan også kreves når en ektefelle på en utilbørlig måte vesentlig har svekket delingsgrunnlaget.

Krav etter første og andre ledd kan bare gjøres gjeldende i den utstrekning ektefellens midler ikke trengs til dekning av gjeld.

Et vederlagskrav som det ikke er dekning for ved oppgjøret, kan ikke gjøres gjeldende senere.

Når et beløp blir tilkjent etter denne paragrafen, kan det bestemmes at det skal betales i avdrag".

4.2. Sverige

I Sverige er mulighederne for at få vederlagskrav for overførsler mellem den del af en ægtefælles formue, der indgår i delingen og den del, der ikke indgår i delingen, meget begrænsede. Der kan således kun rejses vederlagskrav for dispositioner, der ligger op til 3 år før en separation eller skilsmisse.

Bestemmelsen finder i 4 § i äktenskapsbalken:

*„**4 §.** Har den ena maken utan den andra makens samtycke inom tre år innan talan om äktenskapsskillnad väcktes i inte obetydlig omfattning genom gåva minskat sitt giftorättsgods eller använt sitt giftorättsgods till att öka värdet av sin enskilda egendom, skall den andra makens andel vid bodelning med anledning av äktenskapsskillnad beräknas som om gåvans värde eller värdet av det använda giftorättsgodset alltjämt hade ingått i den förstnämnda makens giftorättsgods. Dennes del i det sammanlagda giftorättsgodset skall minskas i motsvarande mån.*

Vad som sägs i första stycket om enskild egendom skall även gälla sådana rättigheter som enligt 10 kap. 3 § inte skall ingå i bodelning. Därvid skall med ökning av värdet av en sådan rättighet jämställas förvärv av rättigheten. Vidare skall, om en makes användning av sitt giftorättsgods har medfört att värdet av egen pensionsförsäkring eller eget pensionssparkonto ökat eller att maken förvärvat förmån på grund av sådan försäkring eller på grund av pensionssparavtal, bestämmelserna i första stycket tillämpas även om den andra maken har samtyckt till åtgärde."

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Indledning

Som det fremgår af overvejelserne i betænkningens kapitel 15 om misbrugskravene, har udvalget valgt at opdele den gældende § 23, så misbrugsspørgsmålet reguleres i én bestemmelse og reguleringsdelen i andre bestemmelser.

Hensigten med de nye bestemmelser i lovudkastets kapitel 9 har været at adskille vederlagskrav på grund af en ægtefælles misbrug af rådigheden over fællesejet fra de reguleringer, der er begrundet i sammenblanding af en ægtefælles forskellige formuearter. Udvalgets begrundelse er, at de dækker to meget forskellige situationer. Reglerne om reguleringskrav findes i §§ 50 og 51. Misbrugssituationerne behandles i lovudkastets § 52, og er nærmere beskrevet i betænkningens kapitel 15.

5.2. Formålet med bestemmelserne og anvendelsesområde

Udvalget har overvejet, hvad formålet med reguleringskravene skal være.

Udvalget finder, at formålet med reglerne, som udtrykt i forarbejderne til den nugældende retsvirkningslov, skal være at sikre, at „hverken den anden ægtefælle eller den disponerende ægtefælle selv skal lide noget tab ved den slags praktiske og naturlige dispositioner, og det må derfor tilstræbes, at forholdet mellem de to formueområder ikke herved endelig forskydes, men at der ved skiftet igen oprettes den rette balance imellem dem“[171].

Den disponerende ægtefælle, som jo selv træffer beslutningen om at anvende enten delingsformue eller særejemidler, har ikke det samme behov for beskyttelse som den anden ægtefælle, og udgangspunktet er derfor, at det er den disponerende ægtefælle, der bærer risikoen for dispositionens økonomiske konsekvenser, så reguleringen tager udgangspunkt i den anden ægtefælles tab eller gevinst. Udvalget ønsker således ikke at ændre grundlæggende på mulighederne for, at der ved et skifte kan rettes op på de – almindelige og naturlige – forskydninger, der sker, når en ægtefælle har forskellige formuearter.

Udvalget finder endvidere, at reglerne bør præciseres, således at de finder anvendelse i alle tilfælde, hvor der overføres midler, der ville indgå i delingen, til aktiver, der ikke skal indgå i delingen eller omvendt. Dog opretholdes undtagelsen i den gældende § 23, stk. 4, om at indbetalinger på pensionsordninger, der kan udtages forlods, ikke medfører reguleringskrav. Se lovudkastets § 50, stk. 3. Denne bestemmelse er ikke omfattet af udvalgets kommissorium.

Udvalget foreslår reglerne opdelt i to bestemmelser. Lovudkastets § 50 omhandler således overførsel af midler, der indgår i delingen, til aktiver, som ikke indgår i delingen, mens § 51 omfatter den omvendte situation.

Som anført ovenfor har det i teorien givet anledning til tvivl, om alle tilfælde af sammenblanding af særeje og fælleseje skal løses af reglerne om vederlagskrav, eller om der i visse tilfælde opstår et såkaldt anpartssæreje.

171 Jf. 1918-udkastet, s. 215f.

Udvalget finder, at reglerne om vederlagskrav er mindre velegnede i den situation, hvor et aktiv erhverves for dels midler, der indgår i delingen, og dels midler, der ikke gør. Erhverver en ægtefælle f.eks. en ejendom for 30 % midler, der indgår i delingen, og 70 % midler, der er fuldstændigt særeje, forekommer det enklere og lettere at forklare, hvis ejendommen herefter bliver brøkdelssæreje med 70 % fuldstændigt særeje. Eventuelle værdistigninger eller værdifald vil herefter komme henholdsvis delingsformue og fuldstændigt særeje til gode forholdsmæssigt.

Alternativet hertil er, at hele ejendommen i denne situation skal være særeje, hvorefter den ægtefælle, der ikke ejer ejendommen, på skiftet kan gøre et krav gældende, der beregnes med udgangspunkt i det delingsformuebeløb, der blev indskudt ved ejendommens erhvervelse med en eventuel regulering for værdiforøgelse elle værdifald. Dette vil være vanskeligere at forklare for ægtefællerne og vil endvidere give anledning til usikkerhed om beregningen af reguleringskravet.

Udvalget foreslår derfor i lovudkastets § 14, stk. 2, 1. og 2. pkt., en bestemmelse om, at et aktiv, der erhverves dels for særejemidler og dels for midler, der ville indgå i delingen, bliver brøkdelssæreje. Der henvises herom til betænkningens kapitel 7 og til bemærkningerne til lovudkastets § 14, stk. 2.

Udvalget finder derimod, at reglerne om reguleringskrav er mere velegnede end en anparts- eller brøkdelssærejekonstruktion til at løse de sammenblandingssituationer, der opstår, når f.eks. et særejeaktiv forbedres med midler, der ville indgå i delingen, eller omvendt. I disse situationer er der efter udvalgets opfattelse behov for, at kravet fastsættes skønsmæssigt som beskrevet nedenfor under afsnit 5.4., idet en fuldstændig matematisk anvendelse af anpartssærejekonstruktionen ville medføre, at særejebrøken i en ejendom ændrede sig f.eks. hver gang, der blev foretaget selv mindre forbedringer, og at der således i princippet skulle foretages en vurdering af ejendommen ved hver forbedring, for at fastslå den rigtige brøk. For en nærmere beskrivelse af teorien om anpartssæreje henvises til kapitel 7, afsnit 2.2.1.

For så vidt angår den situation, hvor et aktiv erhverves med en udbetaling, der er særeje, og i øvrigt finansieres ved låneoptagelse, og hvor ægtefællernes hovedformueordning er delingsformue, er der forskellige opfattelser i udvalget. Et flertal foreslår således, som nærmere beskrevet i kapitel 7, afsnit 5.3.2., at hele aktivet i denne situation skal være særeje, jf. lovudkastet § 14, stk. 2, 3. pkt., og at gælden også skal høre til særejet, jf. lovudkastets § 36, stk. 2. Hvis gælden afdrages med midler, der er delingsformue, vil det medføre reguleringskrav efter lovudkastets § 50, stk. 2.

Mindretallet (*Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund*) foreslår derimod i lovudkastets § 14, stk. 3, at aktivet i denne situation skal være brøkdelssæreje, således at brøken svarer til forholdet mellem aktivets værdi og de indskudte særejemidler. Hele gælden vil så kunne fratrækkes i delingsformuen, jf. mindretallets forslag til lovudkastets § 36, stk. 5.

Om konsekvenserne af henholdsvis flertallet og mindretallets forslag henvises til kapitel 7.

Det bemærkes i øvrigt, at reglerne om reguleringskrav vil få væsentligt større anvendelse i praksis, hvis Irene Nørgaards eller Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag om arv og gave gennemføres, end hvis flertallets forslag gennemføres. Hvis flertallets forslag gennemføres, er det kun værdien af arv eller gave ved modtagelsen, der kan holdes uden for delingen, i det omfang den er i behold. Et arvet aktiv vil derfor være delingsformue, og der er derfor ikke behov for reguleringskrav, hvis f.eks. et arvet aktiv forbedres for midler, der indgår i delingen. Der henvises til kapitel 6 og flertallets og mindretallets forslag til §§ 26 og 27.

Hvis Irene Nørgaards eller Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag gennemføres, vil langt flere ægtefæller have både særeje og delingsformue, fordi de har modtaget arv eller gave, der er særeje. Der vil derfor i langt flere tilfælde være behov for reguleringskrav. Hvis Irene Nørgaards forslag gennemføres, skal reguleringskravene endvidere løse den situation, at et aktiv erhvervet ved arv eller gave, og som er behæftet med gæld, ikke indeholder et tilstrækkeligt stort gave- eller arveelement til, at hele aktivet bliver særeje, jf. Irene Nørgaards forslag til § 26, stk. 3. Endelig skal der ved Irene Nørgaards model tages højde for forbedringer af aktiver, der er modtaget som arv eller gave fra tredjemand før ægteskabets indgåelse. Der kan således i denne situation blive tale om reguleringskrav for dispositioner, der er foretaget af en ægtefælle på et tidspunkt, hvor den pågældende endnu ikke var gift. Disse spørgsmål må overvejes nærmere, hvis en af disse løsninger gennemføres.

5.3. Minimumsgrænse for et reguleringskrav?

Udvalget har overvejet, om der skal indsættes en form for „bagatelgrænse" for, hvornår der skal kunne gøres et reguleringskrav gældende. Det er udvalgets opfattelse, at forsørgelsespligten mellem ægtefællerne naturligt medfører en nedre grænse for reguleringskravene.

Ægtefællerne har ifølge lovudkastets § 1 en gensidig forpligtelse til at forsørge hinanden, herunder til at sikre familien en bolig. Anvendelse af fællesejemidler til at betale de løbende udgifter til ejendomsskatter, forsikringer og vedligeholdelse m.v. af en særejeejendom, der tjener til familiens bolig, herunder en feriebolig, medfører således ikke reguleringskrav, idet disse udgifter kan sidestilles med betaling af husleje. Det samme gælder som udgangspunkt betaling af renter af gælden i en sådan ejendom. Det forudsætter dog, at der er tale om gæld, der relaterer sig til anskaffelse af eller bevarelse af boligen, og ikke f.eks. gæld optaget med henblik på anskaffelse af andre særejeaktiver. Også de løbende udgifter, herunder renter på billån vedrørende en bil, der tjener til familiens brug, må som udgangspunkt anses for en del af forsørgelsen af familien og vil derfor ikke medføre reguleringskrav.

Anvendelse af delingsmidler til betaling af renter på anden særejegæld, herunder f.eks. vedrørende en udlejningsejendom, og til udgifter til vedligeholdelse af særejeaktiver, der ikke tjener til familiens brug, som f.eks. en udlejningsejendom, vil derimod som udgangspunkt medføre reguleringskrav.

Udgifter afholdt til familiens løbende forsørgelse, der ikke medfører en opsparing, er således forbrugte midler, hvad enten udgifterne afholdes af fællesejet eller af særejet, og medfører ikke reguleringskrav.

Betaling af afdrag på gæld, der har sikkerhed i et særejeaktiv eller er optaget til brug for anskaffelse eller forbedring m.v. af et særejeaktiv, jf. lovudkastets § 36, stk. 2, vil derimod som udgangspunkt altid medføre reguleringskrav, også hvis afdragene sker med løbende betalinger.

Der er derfor ikke i forslaget til en ny formulering indsat en „minimumsgrænse" for, hvornår en formueforskydning er tilstrækkelig til at udløse et reguleringskrav.

5.4. Beregning af reguleringskravets størrelse

Udvalget har overvejet, hvorledes reguleringsbeløbet skal fastsættes. Udgangspunktet er, at reguleringsbeløbet fastsættes til det beløb, som den formue, der skal ligedeles, er formindsket eller forøget med. Udvalget er imidlertid af den opfattelse, at beløbet ikke skal fastsættes efter en „matematisk formel", hvor alle formueforskydninger tælles sammen. Der vil således være situationer, hvor reguleringskravet fastsættes højere end det beløb, hvormed den formue, der skal ligedeles, er formindsket. Der kan f.eks. være tale om den situation, hvor der anvendes et betydeligt beløb af midler, der ville indgå i delingen, til at opføre en tilbygning til en ejendom, der er særeje. Hvis ejendommen stiger i værdi, vil det tale for at fastsætte reguleringskravet højere end det anvendte beløb, således at der tages højde for værdistigningen. Herved undgås det, at det fører til urimelige resultater, f.eks. at et brøkdelssæreje kun opstår ved oprindelige indskud af blandede midler og ikke ved efterfølgende investeringer af midler fra en anden formueart.

Omvendt vil det kunne tale for at fastsætte reguleringskravet lavere end det anvendte beløb, hvis en særejeejendom eller et andet aktiv, der er forbedret med midler, der ville indgå i delingen, falder i værdi. Der vil også kunne forekomme tilfælde, hvor særejet er faldet betydeligt i værdi som følge af konjunkturforhold, og hvor det derfor vil være urimeligt, at anvendte delemidler fuldt ud skal føre til et reguleringskrav.

Det vil også have betydning, hvordan ægtefællen i øvrigt har anvendt midler, der indgår i delingen, og midler, der er særeje. Ved genoprettelsen af den rigtige balance mellem særeje og formue, der skal deles, vil der således kunne lægges vægt på, hvilke formuearter der er anvendt til henholdsvis forbrug, herunder forsørgelse af den anden ægtefælle, og opsparing. Har en ægtefælle f.eks. anvendt en betydelig del af sit særeje til fælles forbrug, mens der er sket opsparing i denne ægtefælles delingsformue, og den pågældende ægtefælle samtidig har anvendt et mindre beløb til forbedring af sit særeje, kan omstændighederne tale for at nedsætte reguleringskravet.

Det er imidlertid ikke muligt at tage højde for alle kombinationer af formueforskydninger, og den skønsmæssige fravigelse af „det matematiske udgangspunkt" for reguleringskravet må derfor overlades til praksis.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 50, stk. 1, og § 51, stk. 1, og bemærkningerne hertil.

5.5. Hvilken del af formuen skal et reguleringskrav efter § 50 kunne rettes imod?

Når det er fastslået, at en ægtefælle har krav på regulering, og beløbets størrelse ligeledes er fastslået, skal der tages stilling til, hvilken del af formuen kravet kan rettes mod. Som efter den gældende lovgivning vil et krav kunne rettes mod den formue, der skal indgå i delingen, eller, hvis det ikke er tilstrækkeligt, mod den rådende ægtefælles særeje for halvdelen af det manglende beløb. Se lovudkastets § 50, stk. 5, nr. 1.

Muligheden for at gøre et krav gældende mod særejet gælder som efter gældende ret kun i de situationer, hvor der er overført midler fra den del, der indgår i delingen, til den del der ikke indgår i delingen.

Som følge af forslagene til lovudkastets kapitel 5 og § 45 om, at værdien af arv og gave samt en brøkdel af ægtefællernes formuer i kortvarige ægteskaber (flertallets forslag) eller indbragte værdier (Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lunds forslag) ikke indgår i delingen, foreslås det, at reguleringskrav også skal kunne rettes mod disse værdier. Se lovudkastets § 50, stk. 5, nr. 2.

Udvalget har overvejet, i hvilket omfang der kan rettes et reguleringskrav mod en pensionsordning. Som efter de gældende regler vil en ægtefælles overførsel af midler, der ville indgå i delingen, til en pensionsordning, der kan udtages forlods, ikke kunne danne grundlag for et reguleringskrav. Imidlertid har udvalget ikke betænkeligheder ved at foreslå, at reglerne kan anvendes i en situation, hvor en ægtefælle forbedrer et aktiv, der er købt for en pensionsrettighed, der kan udtages forlods efter lovudkastets § 41, stk. 2, eller § 42, stk. 2. Som eksempel kan nævnes, at den ene ægtefælle har købt et sommerhus for en udbetalt pension og herefter anvender midler, der ville indgå i delingen, til at forbedre sommerhuset. I en sådan situation vil ikke-ejerægtefællen kunne rejse et reguleringskrav for disse forbedringer.

Udvalget finder endvidere, at der ikke er betænkeligheder ved, at et reguleringskrav også i andre situationer kan dækkes af en udbetalt pensionsrettighed, selv om reguleringskravet ikke som i eksemplet ovenfor direkte relaterer sig til pensionsrettigheden. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor en ægtefælle har anvendt midler, der ville indgå i delingen, til at forbedre en særejeejendom, som den pågældende senere har foræret væk, hvorefter der ikke er dækning for reguleringskravet. I sådanne situationer vil kravet kunne kræves dækket af en f.eks. en udbetalt kapitalpension.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 50, stk. 5, og bemærkningerne hertil.

5.6. Hvornår kan kravet rejses?

Udvalget foreslår ikke ændringer i den gældende retsstilling, hvorefter et krav først kan gøres gældende ved et skifte. Dog foreslås visse ændringer i de tilfælde, hvor længstlevende vælger uskiftet bo, jf. afsnit 5.7. nedenfor.

Udvalget har overvejet, om der – som i Sverige – skal indføres regler om, at et reguleringskrav alene kan rejses for dispositioner, der er sket inden for en tidsperiode, f.eks. 3 år. På den måde ville sager om formueforskydninger, der er sket langt tilbage i tiden, kunne undgås.

Bevisbyrden for, at der foreligger en overførsel, der kan begrunde et reguleringskrav, påhviler den ægtefælle, der vil gøre et reguleringskrav gældende. Muligheden for at bevise en handling, der kan udløse et reguleringskrav, vil af naturlige grunde blive formindsket, når der er forløbet mange år. Allerede på grund af de bevismæssige spørgsmål er det udvalgets opfattelse, at der ikke vil blive mange sager om reguleringskrav vedrørende overførsler, der er sket langt tilbage i tiden. Det forekommer imidlertid urimeligt, hvis et betydeligt reguleringskrav som følge af f.eks. en tilbygning til en særejeejendom bortfalder efter en bestemt periode. Udvalget foreslår således ikke en sådan tidsgrænse.

Som det fremgår af betænkningens kapitel 15, foreslår udvalget, at et misbrugskrav skal kunne gøres gældende også efter et skifte. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at der ikke er grundlag for at udvide muligheden for at rejse et reguleringskrav til efter et skifte. Det skyldes, at der er tale om to meget forskellige situationer, hvor der i misbrugssituationen er noget at bebrejde den handlende ægtefælle. Det samme gør sig ikke gældende i en situation, hvor der er sket overførsel mellem formue, der skal deles, og formue, der ikke skal deles. Det er endvidere i begge parters interesse, at der så vidt muligt gøres endeligt op med deres indbyrdes krav ved skiftet.

Der henvises til lovudkastets § 50, stk. 4, og § 51, stk. 3.

5.7. Reguleringskrav ved en ægtefælles død

Udvalget finder, at reglerne om reguleringskrav ligesom efter gældende ret også bør finde anvendelse ved en ægtefælles død. Er det længstlevende, der har et reguleringskrav, bør denne ikke stilles ringere ved død end ved separation eller skilsmisse. For så vidt angår førstafdødes arvinger, har udvalget overvejet, om disse fortsat bør kunne gøre et reguleringskrav gældende, hvis førstafdøde har anvendt sit fuldstændige særeje til forbedring af aktiver, der indgår i delingen ved dødsfaldet. I praksis vil det formentlig ofte være vanskeligt for arvingerne at bevise, at der er sket overførsler mellem særejet og aktiver, der skal deles, hvis der opstår en tvist herom i forhold til længstlevende. Det forekommer dog ikke rimeligt, at arvingerne helt skal være afskåret fra at kræve balancen mellem særeje og den del, der indgår i delingen, genoprettet, f.eks. hvis førstafdøde har anvendt større særejebeløb til forbedring af en ejendom, der indgår i delingen. Udvalget foreslår således ikke ændringer på dette punkt. Se lovudkastets § 60, stk. 1, 1. pkt.

Udvalget finder imidlertid, at eventuelle reguleringskrav så vidt muligt bør gennemføres ved skifte af førstafdødes fuldstændige særeje, også selv om længstlevende vælger uskiftet bo med den formue, der indgår i delingen.

Udvalget foreslår derfor, at en længstlevende ægtefælle, der vælger uskiftet bo, og som har et reguleringskrav, fordi førstafdøde har forbedret sit fuldstændige særeje med midler, der ville indgå i delingen og dermed indgå i det uskiftede bo, skal kunne kræve beløbet overført fra førstafdødes fuldstændige særeje til det uskiftede bo. Tilsvarende skal førstafdødes dødsbo, hvis boet har et reguleringskrav, kunne kræve beløbet overført fra det uskiftede bo til det fuldstændige særeje.

Se lovudkastet § 63, nr. 1 og 2.

Da det ikke i alle tilfælde vil være muligt at dække et reguleringskrav ved skiftet af førstafdødes fuldstændige særeje, vil et eventuelt resterende krav kunne gøres gældende ved skifte af det uskiftede bo. Se lovudkastet § 64.

Den gældende bestemmelse tager ikke stilling til, om et reguleringskrav kan rejses af en blandt flere arvinger i tilfælde, hvor kun en enkelt arving ønsker at rejse kravet. Problemet er så vidt ses ikke forekommet i praksis. Udvalget finder, at kravet bør tilkomme førstafdødes dødsbo, og i tilfælde af uenighed mellem arvingerne må der træffes bestemmelse herom efter reglerne i dødsboskifteloven, hvorefter sådanne beslutninger som udgangspunkt træffes ved afstemning efter størrelsen af de enkelte arvingers arvelod.

Udvalget er opmærksomt på, at en enkelt arving i tilfælde af længstlevendes misbrug af et uskiftet bo kan rejse såvel krav om vederlag som omstødelse. Udvalget finder imidlertid ikke, at der bør indføres en adgang for en enkelt arving til at rejse et reguleringskrav for så vidt angår overførsler, der er sket, mens begge ægtefæller var i live. Ved misbrug af uskiftet bo, er der for det første tale om, at der er noget at bebrejde længstlevende, og for det andet er det ofte forekommende, at misbruget består af gaver til en eller flere af arvingerne, hvorfor der ofte vil være uenighed mellem arvingerne. En adgang for en enkelt arving til at rejse kravet, hvorefter den pågældende skulle kunne gøre krav på et beløb, der udgør en forholdsmæssig del af det samlede reguleringskrav sat i forhold til den pågældendes arvelod, ville gøre reglerne unødigt komplicerede, og behovet herfor er næppe til stede i praksis.

Det følger endvidere af dødsboskiftelovens § 53, stk. 3, at bobestyreren kan tilsidesætte en flertalsbeslutning, hvis den strider mod nogens ret. Denne bestemmelse kan anvendes i den situation, hvor et reguleringskrav ville være til fordel for en særlivsarving, men til ulempe for et flertal af fælles livsarvinger, der derfor stemmer imod at gøre kravet gældende.

Udvalget har endvidere overvejet, hvad der bør gælde i den situation, hvor førstafdødes bo er insolvent. I denne situation vil der ikke kunne rejses reguleringskrav efter lovudkastets § 51 som

følge af førstafdødes overførsler af midler fra sit fuldstændige særeje til aktiver, der indgår i delingen, idet et sådant krav skal dækkes i førstafdødes egen formue, som jo i så fald er negativ og derfor ikke kan dække kravet.

Derimod vil også et insolvent dødsbo efter forslaget kunne have et reguleringskrav efter lovudkastets § 50 i den situation, hvor længstlevende har overført midler, der indgår i delingen, til sit fuldstændige særeje. Uanset at det formentlig sjældent vil forekomme i praksis, har udvalget ikke fundet grundlag for at udelukke et insolvent dødsbo fra at gøre et reguleringskrav gældende. For det første kan det forekomme, at dødsboet bliver solvent, hvis boet får medhold i kravet, og førstafdødes arvinger bør ikke i denne situation være afskåret fra at gennemføre kravet. For det andet kan der forekomme tilfælde, hvor længstlevende kort før dødsfaldet med henblik på at beskytte sig mod førstafdødes kreditorer har søgt at bringe sine midler, der ellers skulle deles ved dødsfaldet, i sikkerhed ved at overføre dem til sit fuldstændige særeje. Da kreditorerne i denne situation vil skulle bevise overførslerne og påtage sig omkostningerne ved at føre en eventuel retssag herom, må det antages, at reguleringskrav i sådanne tilfælde kun vil blive rejst i klare tilfælde af betydelige overførsler af midler.

KAPITEL 11
SAMEJE

1. INDLEDNING

Af udvalgets kommissorium fremgår blandt andet, at udvalget skal overveje afgrænsningen af sameje i situationer, hvor ægtefæller ikke har indgået aftale herom. Udvalget skal i den forbindelse overveje, om det under visse betingelser bør kunne fastsættes, at en ægtefælle er medejer af et aktiv, der hører til den anden ægtefælles særeje. Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser herom.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Fastlæggelse af sameje

I ægteskabslovgivningen findes der ikke bestemmelser om sameje mellem ægtefæller. Udgangspunktet er derfor retsvirkningslovens § 29, hvoraf det fremgår, at ægtefællerne kan indgå retshandler med hinanden. Ejerforholdet til et aktiv fastlægges for ægtefæller efter de almindelige formueretlige regler. Et aktiv kan ejes enten af den ene ægtefælle, eller ægtefællerne kan eje aktivet i fællesskab (sameje).

Fastlæggelse af ejerforholdene – også samejeforholdet – har betydning mellem ægtefællerne, navnlig i forbindelse med separation eller skilsmisse, men også under ægteskabet, hvis en kreditor ønsker at gøre udlæg i et aktiv. Efter retsvirkningslovens § 25 hæfter en ægtefælle alene med sin egen formue (bodel og særeje) for gældsforpligtelser. Det betyder, at en kreditor er afskåret fra at foretage udlæg i aktiver, der tilhører den anden ægtefælle.

Sameje kan opstå ved, at ægtefællerne aftaler at erhverve et aktiv i sameje, eller de kan aftale sameje om et aktiv, der allerede er ejet af en ægtefælle.

Desuden kan sameje opstå ved, at begge ægtefæller har bidraget til erhvervelsen af aktivet. Det kan f.eks. ske ved, at aktivet betales fra en fælles konto eller ved, at ægtefællerne optager et lån til betaling for aktivet.

I mange situationer vil sameje opstå mere tilfældigt ved, at ægtefællerne sammenblander deres økonomi på en måde, hvor det ikke længere er muligt at udpege, hvem der er ejer af aktivet. Situationen kan også være, at ægtefællerne ikke længere kan huske, hvem der har betalt for hvad. Hvis begge ægtefæller på erhvervelsestidspunktet har haft mulighed for at yde væsentlige

bidrag til erhvervelsen, vil dette i situationer, hvor der ingen formel ejer står, i sig selv kunne føre til antagelse af sameje. Dette vil navnlig være relevant ved indbo m.v.

Sameje kan tillige opstå ved, at tredjemand ved arv eller gave træffer bestemmelse om, at ægtefællerne skal have et aktiv i sameje.

2.2. Nærmere om bevisvurderingen og det formelle ejerskab

Hvis der er tvivl om ejerskabet til et aktiv, må man først og fremmest se på, hvad ægtefællerne har aftalt eller forudsat. Dette gælder, uanset om konflikten er ægtefællerne imellem eller i forhold til tredjemand (kreditor). Bevisvurderingen i tvivlstilfælde vil dog være afhængig af, om det er en konflikt mellem ægtefællerne eller i forhold til kreditor. Dette skyldes, at ægtefællerne ofte vil have sammenfaldende interesser under en konflikt med den enes kreditor. Desuden har ægtefællerne mulighed for at sikre sig bevis for ejerforholdet, hvad en kreditor ikke har.

Ved betydningsfulde aktiver som fast ejendom og bil vil der i forbindelse med købet normalt blive foretaget en eller anden form for registrering af, hvem der er ejer eller køber af aktivet, herunder om aktivet er i sameje. Denne registrering må som udgangspunkt antages at være udtryk for ægtefællernes stillingtagen til ejerforholdet. Selv om ægtefæller langt fra altid har en klar opfattelse af, hvem der skal være ejer af et aktiv, er det i dag ikke et realistisk udgangspunkt, at det er fuldstændig tilfældigt, hvem der står registreret som ejer af f.eks. en fast ejendom. Desuden følger der offentlige forpligtigelser med den formelle registrering (hæftelse for skatter, forsikringer m.v.), og registreringen er det, der vises udadtil i forholdet til særlig ægtefællernes kreditorer. Når det skal vurderes, hvad ægtefællerne har aftalt om ejerforholdet, må udgangspunktet derfor være, at denne registrering svarer til det aftalte og dermed det reelle ejerforhold.

2.3. Efterfølgende investering

En hel særlig problemstilling gælder, hvis der ikke er tvivl om, at et aktiv er ejet af den ene ægtefælle (tilhørende dennes bodel eller særeje), men hvor den anden ægtefælle efterfølgende foretager investeringer i aktivet. Den typiske situation er, at den ene ægtefælle ejer et hus, som ægtefællerne bor i. Den anden ægtefælle er med til at nedbringe prioritetsgælden eller finansierer forbedringer i huset. Spørgsmålet er herefter, om sidstnævnte ægtefælle – uden aftale – ved sådanne efterfølgende investeringer bliver medejer af huset.

Problemstillingen har flere gange været forelagt domstolene, og retspraksis har været ganske klar: Dommene slår fast, at hverken betaling af terminsydelser, betaling til forbedring af bolig eller arbejdskraft medfører, at der efterfølgende opstår sameje. Der henvises blandt andet til: UfR 1961.269 Ø, UfR 1961.283 Ø, UfR 1972.202 Ø og UfR 1998.1237 Ø.

Problemstillingen har også været forelagt domstolene i relation til ugifte samlevende. I 1970-erne udviklede der sig en praksis i landsretterne, hvorefter det i en række tilfælde blev statueret, at der var opstået sameje om en ejendom, som den ene samlever ejede alene, i kraft af den anden samlevers bidrag til de fælles udgifter eller igennem dennes arbejde i hjemmet. Denne praksis blev imidlertid standset ved Højesterets dom i UfR 1980.840 H, og herefter har praksis været, at der i stedet kan tilkendes en samlever, der f.eks. har bidraget til forøgelse af værdien af den anden samlevers ejendom, et beløb som kompensation.

Når der i disse situationer ikke statueres sameje, skal der tages stilling til, hvordan overførslen så skal kvalificeres, som f.eks. lån, gave, forsørgelse eller formueretligt krav. Dette er blandt andet nærmere beskrevet i betænkningens kapitel 9. Her er også nærmere beskrevet problemstillingen om proforma aftaler mellem ægtefællerne for at bringe aktiver i ly for kreditorer.

2.4. Retsvirkninger

Hver af ægtefællerne kan som udgangspunkt retligt råde over sin andel af et sameje. Realiteten er dog, at råden over f.eks. en ejerlejlighed, som ægtefællerne ejer sammen, vil være meget vanskelig. Dette skyldes dels reglerne om ægtefællesamtykke i de nuværende §§ 18 og 19 i retsvirkningsloven, dels at det vil være vanskeligt at finde en køber til en ideel anpart af f.eks. en ejerlejlighed.

Hver af ægtefællerne hæfter med den del af samejet, som vedkommende ejer. Det betyder, at hvis et aktiv ejes i sameje med 30 % til hustruen og 70 % til manden, vil alene 30 % af aktivet kunne gøres til genstand for udlæg af hustruens kreditorer.

2.5. Ophør

Ægtefællerne kan under ægteskabet indgå aftale om, at det fremtidigt alene er den ene ægtefælle, der ejer aktivet. Reglerne om gaveægtepagt skal iagttages, hvis den ene ægtefælle vederlagsfrit overfører sin del af samejet til den anden ægtefælle.

Hvis samejet skal opløses i forbindelse med separation eller skilsmisse, og begge ægtefæller ønsker at udtage et aktiv, har ingen af dem fortrinsret til aktivet efter ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, 1. pkt. Men principperne i § 63, stk. 2, 2. pkt., antages at kunne anvendes analogt. Det betyder, at retten blandt andet vil vurdere, hvilken af ægtefællerne aktivet har den væsentligste betydning for. Reglerne herom er beskrevet i betænkningens kapitel 16.

Ægtefællerne kan dog ikke indgå aftaler, der strider imod tredjemands bestemmelse ved arv eller gave.

3. FREMMED RET

3.1. Norge

I modsætning til Danmark og Sverige har Norge en bestemmelse, der tager stilling til sameje mellem ægtefæller.

Ekteskapslovens § 31 har følgende ordlyd:

*„**§ 31**. Hovedregelen om ektefellers råderett.*

Ekteskapet medfører ingen begrensning i en ektefelles rett til å råde over det han eller hun eier når ekteskapet blir inngått eller senere erverver, dersom ikke noe annet er bestemt.

Eiendeler som erverves av begge ektefellene, blir sameie mellom dem. For slike eiendeler gjelder lov 18. juni 1965 nr. 6 om sameie dersom ikke noe annet er bestemt eller følger av det særlige forholdet mellom ektefeller.

Ved vurderingen av hvem som har ervervet eiendeler som har tjent til ektefellenes felles personlige bruk, som felles bolig og vanlig innbo, skal det legges vekt på en ektefelles arbeid i hjemmet".

Af 1. led fremgår det, at ægtefællerne selvstændigt råder over egne aktiver. 2. og 3. led, som blev indsat i loven i 1991, er en kodificering af retspraksis.

Efter § 31, 1. led er udgangspunktet, at en ægtefælle råder frit over sine ejendele. Det gælder både faktisk og retlig råden. Begrænsningerne i råderetten fremgår af ekteskapslovens §§ 32-36 om den fælles bolig og indbo.

Bestemmelsen sondrer ikke mellem erhvervelsesmåde. Det betyder, at arv, gave og erhvervelser før og under ægteskabet som udgangspunkt er omfattet af særråden. Erhvervelsesmåde og tidspunkt får først betydning i forhold til en eventuel skævdeling i forbindelse med skifte efter ekteskapslovens § 59.

§ 31, 2. led giver umiddelbart ikke udtryk for mere, end hvad der vil følge af de almindelige formueretlige principper. Et aktiv kan således være i sameje.

Det retlige udgangspunkt for at fastslå ejerforholdet er de reelle forhold, men selve registreringen af ejerforholdet kan være et af flere bevismomenter for, hvad parterne har aftalt om ejerforholdet[172].

Sameje kan opstå som følge af en aftale mellem ægtefællerne, tredjemandsbestemmelse, eller ved, at ægtefællernes ejendele er blandet sammen på en sådan måde, at det ikke er muligt at afgøre, hvem der ejer hvad[173].

---

172 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 132.

173 Jf. Vera Holmøy, Peter Lødrup, og John Asland: Ekteskapsloven (3. udg.) 2013, s. 211-212.

Aktiver, som ægtefællerne har anskaffet til fælles brug, typisk bolig, indbo, bil og båd, vil i stor udstrækning blive sameje. Enten fordi begge ægtefæller må anses for at have bidraget med penge eller arbejde, og/eller på grundlag af arbejde i hjemmet. Det kræves ikke, at indsatsen i form af penge eller arbejde er knyttet til de bestemte ejendele. Hvis den ene ægtefælle af sine indtægter dækker en uforholdsmæssig stor del af de daglige udgifter, mens den anden har brugt sine indtægter til at købe bolig eller andet, vil der være grundlag for at statuere sameje[174].

I forhold til bolig og indbo er § 31, 3. led om „husmorsameie" i det væsentligste en kodificering af den retspraksis, der siden 1975 har været gældende på området. Rt. (Norsk Retstidende) 1975 s. 220 er den ledende højesteretsdom. I dommen blev det fastslået, at de almindelige kriterier fra formueretten kan udvides med en særlig familieretlig vurdering for ægtefæller, således at hus- og omsorgsarbejde anses som bidrag på linje med økonomiske bidrag eller en arbejdsindsats som selvbygger på et hus.

Bestemmelsens anvendelsesområde er videre end bolig og indbo. Den omfatter ligeledes fritidshuse, både og biler m.v.

Bestemmelsen må negativt afgrænses sådan, at arbejde i hjemmet ikke kan medføre, at der opstår sameje om aktiver, der ikke er omfattet af bestemmelsen.

Efter forarbejderne er sameje ikke fuldstændig udelukket, selv om aktiverne er erhvervet før ægteskabet. Det samme gælder for aktiver, som den ene ægtefælle har modtaget i arv eller gave. Det må dog kræves, at der er sket en væsentlig værdiforøgelse under ægteskabet, som har sammenhæng med den anden ægtefælles indsats.

Det er i forarbejderne præciseret, at det ikke er noget krav for at statuere sameje, at indsatsen i hjemmet har været nødvendig for erhvervelsen af det pågældende aktiv, men det kræves, at ægtefællen må have ydet en væsentlig større indsats i hjemmet end ejerægtefællen. Hvis ægtefællerne nogenlunde ligeligt har fordelt arbejdet med hjemmet og børnene, er der ikke grundlag for „husmorsameje"[175].

Ekteskapslovens § 31 regulerer betydningen af arbejde i hjemmet. Derimod tager bestemmelsen ikke stilling til den situation, at begge parter har indtægter og fordeler udgifterne ulige, f.eks. at den ene ægtefælle betaler de daglige indkøb og det løbende forbrug, og den anden anskaffer bil, bolig m.v. Løsningen heraf må ses i den hidtidige retstilstand, hvor Rt. (Norsk Retstidende) 1977.553 er en principiel dom. Denne højesteretsdom slog fast, at retten ser på parternes bidrag til fællesskabet ud fra en bred bedømmelse af varetagelsen af de opgaver, der på forskellig vis har medvirket til anskaffelsen. I dommen afholdt H de fælles løbende udgifterne af sine lønind-

174 Jf. Vera Holmøy, Peter Lødrup og John Asland: Ekteskapsloven (3. udg.) 2013, s. 220-222.
175 Jf. Vera Holmøy, Peter Lødrup og John Asland: Ekteskapsloven (3. udg.) 2013, s.221.

tægter. Uanset, at H var udearbejdende på fuld tid, blev der statueret sameje vedrørende huset, som M var ejer af.

Ud fra retspraksis må to vilkår være opfyldt, for at den indirekte bidragyder bliver medejer af aktivet. For det første må vedkommende have bidraget i form af tid eller kapital, og for det andet må aktivet være et fælles projekt for ægtefællerne[176].

Særligt om særeje og aftaler mellem ægtefællerne om sameje

Samejereglerne gælder efter ordlyden i § 31 både for aktiver i fællesejet og særejet[177]. I forarbejderne forudsættes imidlertid, at der ved særeje skal lægges større vægt på formelle ejerforhold og finansieringen, og sådan at der stilles større krav til, at arbejde i hjemmet kan føre til sameje. Hvis ægtefællerne ved ægtepagt har aftalt, at bestemte aktiver, f.eks. boligen skal være særeje, opstår der normalt ikke sameje om disse aktiver. Det samme må gælde, når særeje om et bestemt aktiv er bestemt af tredjemand[178].

Sameje efter § 31 skal respekteres af kreditorerne[179]. Der gælder alene krav om tinglysning i visse aftalesituationer[180]. Omvendt gælder også, at kreditorerne vil kunne gøre udlæg i en bolig, der er erhvervet under samlivet af den ene ægtefælle, selvom det er den anden ægtefælle, der er ejer af boligen. Formodningen efter § 31, 3. led, vil dog kunne brydes, hvis der fremlægges ægtepagt eller andet[181].

3.2. Sverige

Som i Danmark har Sverige ikke bestemmelser om sameje mellem ægtefæller. I Sverige gælder dog to væsentlige undtagelser fra princippet om, at ejerforholdet til ægtefællers aktiver bliver afgjort efter de almindelige formueretlige regler.

Indbo m.v.

Den første undtagelse er, at der gælder en formodning for, at indbo m.v., som er erhvervet til fælles brug under samlivet, er sameje med andele svarende til en ægtefælles bidrag til de fælles udgifter under samlivet. Denne formodning er ikke udmøntet i en bestemmelse i äktenskapsbalken, men det antages i forarbejderne til loven[182].

176 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten (7. udg.) 2011, s. 145.
177 Jf. f.eks. norsk retstidende (Rt.) 1980.1403.
178 Jf. Vera Holmøy og Peter Lødrup og John Asland: Ekteskapsloven, (3.udg.) 2013, s.212.
179 Jf. f.eks. norsk retstidende (Rt.) 1978.871.
180 Jf. den norske tinglysningslov § 23.
181 Jf. Vera Holmøy, Peter Lødrup og John Asland: Ekteskapsloven, (3. udg.) 2013, s. 230-231.
182 Jf. Ingrid Lund-Andersen: Familieøkonomien, 2011, s. 265-266.

Fast ejendom

Den anden undtagelse vedrører den såkaldte skjulte ejendomsret „dold äganderätt". Højesteret har i flere tilfælde lagt til grund, at begge ægtefæller er ejere af en ejendom, selvom det alene er den ene ægtefælle, der står som ejer. Der er en omfattende retspraksis på området[183], hvor følgende forudsætninger for at statuere „dold äganderätt" skal foreligge:

1) Ejendommen er købt til fælles bolig.
2) Ikke-ejerægtefællen har på betydelig vis bidraget til finansieringen af erhvervelsen.
3) Ejerægtefællen har indset, at den anden ægtefælles økonomiske bidrag blev givet ud fra en forudsætning om at blive medejer.[184]

De to første kriterier er objektivt konstaterbare, mens der må ske en subjektiv vurdering af den sidste del.

Hvis retten når frem til, at der foreligger „dold äganderätt", vil udgangspunktet være lige sameje, uanset at ægtefællerne har ydet bidrag af forskellig størrelse.

Hvis retten når frem til, at der foreligger „dold äganderätt", vil ikke-ejerægtefællen få en fordringsret mod den anden ægtefælle, hvor denne kan blive indsat som formel ejer til en ideel anpart af den faste ejendom.

I Sverige findes der ikke en bestemmelse, der svarer til ægtefælleskiftelovens § 67 (tidligere § 56 i ægteskabsloven) om urimeligt stillede ægtefæller. Det betyder, at „dold äganderätt" i dag navnlig påberåbes i ægteskaber, hvor der er særeje. Retsstillingen for den økonomiske svage ægtefælle med „dold äganderätt" er dog bedre, end hvad der kan opnås efter ægtefælleskiftelovens § 67, der ikke giver mulighed for at statuere sameje.

4. UDVALGETS OVERVEJELSER

4.1. Indledning

Spørgsmålet om sameje mellem ægtefæller er i praksis særlig relevant i relation til fast ejendom, herunder navnlig familiens bolig og en eventuel fritidsbolig, samt indbo.

Som beskrevet vil der efter gældende ret som udgangspunkt ikke blive statueret sameje om en fast ejendom uden aftale herom.

183 Se navnlig Nyt Juridisk Arkiv (NJA) 1980.705, 1981.693 og 1982.589.

184 Jf. Anders Agell: Nordisk äktenskapsrätt, 2004, s. 117-118 samt Anders Agell og Magareta Brättström: Äktenskap, Samboende, Partnerskap, (5. udg.) 2011, s. 76-78.

Det er overordnet udvalgets opfattelse, at ejerforholdet til et aktiv må fastlægges i forbindelse med erhvervelsen, og at efterfølgende ændringer af ejerforholdet som udgangspunkt alene kan ske ved en aftale mellem ægtefællerne. Dette sikrer, at det er klart og gennemskueligt for ægtefællerne og deres kreditorer, hvem der ejer hvilke aktiver. Udvalget har dog overvejet, om der i særlige situationer skal gælde et udvidet samejebegreb, se nedenfor under afsnit 4.2. og afsnit 4.3.

4.2. Formodningsregel vedrørende visse aktiver

Inspireret af reglerne i Norge og Sverige har udvalget overvejet, om der er behov for særlige regler om sameje vedrørende f.eks. indbo og bolig i de situationer, hvor ægtefællerne ikke har lavet en aftale om, at et bestemt aktiv skal være i sameje. Som det fremgår af afsnit 3.1., gælder der i Norge en formodning om, at aktiver indkøbt til fælles brug, f.eks. indbo, er i sameje. I Sverige fremgår det af bemærkningerne til loven. Det såkaldte „dold äganderätt" har dog en mere begrænset rækkevidde end det norske „husmorsameje". Den svenske model kræver dels, at der er ydet direkte økonomisk bidrag til aktivet fra ikke-ejerægtefællen, dels lægges der vægt på ægtefællernes forventninger om ejerforholdet.

Hvis ægtefællerne under ægteskabet eller under et forudgående samliv erhverver en bolig eller fritidsbolig, må det antages, at der som udgangspunkt er tale om et bevidst valg fra ægtefællernes side, hvis kun den ene af parterne kommer til at stå som ejer heraf. Dette valg kan være begrundet i skattemæssige forhold eller i et ønske om at undgå kreditorforfølgning, eller det kan skyldes, at kun den ene ægtefælle bidrager økonomisk ved erhvervelsen. Regler om, at der kan statueres sameje i disse situationer, vil dels gøre retstilstanden mere usikker og dels gøre det lettere for ægtefællerne at have en retsstilling udadtil i forhold til kreditorer m.v. og en anden retsstilling i deres indbyrdes forhold.

Også i de tilfælde, hvor en ægtefælle ejer en ejendom ved samlivets begyndelse, og den anden efterfølgende bidrager til forøgelse af værdien heraf f.eks. ved at betale for forbedringer eller afdrage på gæld, er det udvalgets opfattelse, at regler om, at der opstår sameje uden aftale herom, vil gøre retstilstanden mere usikker. Det er således udvalgets opfattelse, at de gældende regler, hvorefter den bidragende ægtefælle efter almindelige formueretlige regler kan gøre et krav gældende, er tilstrækkelige.

Heller ikke for så vidt angår indbo, er der efter udvalgets opfattelse behov for særlige regler om sameje. I mange tilfælde vil ægtefællernes økonomi være blandet sammen i et sådant omfang, at det ikke kan afgøres, hvem der har betalt for hvad, og dette vil derfor ofte resultere i, at indbo må anses som erhvervet i lige sameje. Dette medfører efter udvalgets opfattelse ikke, at der er behov for at fastsætte regler om sameje i de tilfælde, hvor en ægtefælle faktisk kan bevise, at vedkommende har betalt for en konkret indbogenstand.

4.3. Arbejdsindsats som begrundelse for sameje

Udvalget har også overvejet behovet for at etablere det såkaldte „husmorsameje" som i Norge. Det kunne være relevant i en situation, hvor den ene ægtefælle opbygger eller køber en virksomhed under ægteskabet med stor hjælp fra den anden ægtefælle, f.eks. sådan at ikke-ejer ægtefællen arbejder uden løn i virksomheden. I en sådan situation kan det virke urimeligt, at den medhjælpende ægtefælle ikke får del i virksomheden ved en separation eller skilsmisse. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at denne situation bedst reguleres via reglerne om kompensation, som beskrevet i kapitel 17, der er udmøntet i lovudkastets § 53 om medvirken. På den måde sikres en høj grad af forudsigelighed om ejerforholdet, samtidig med at der skabes mulighed for, at en ikke-ejerægtefælle kan kompenseres for f.eks. en betydelig arbejdsindsats på den anden ægtefælles bolig eller i dennes virksomhed.

4.4. Udtagelse af aktiver ved bodelingen

Som beskrevet i betænkningens kapitel 13 finder udvalget det væsentligt at sikre, at den ægtefælle, for hvem den hidtidige bolig og indboet heri har den væsentligste betydning, får mulighed for at overtage den efter en separation eller skilsmisse, uanset hvem der er ejer, og uanset om de pågældende aktiver er særeje eller fælleseje. Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at dette sikres bedst ved at udvide reglerne om krydsende udtagelsesret og ikke ved regler om sameje. Der henvises herom til betænkningens kapitel 13 og til lovudkastets §§ 46-47 samt bemærkningerne hertil. Ifølge lovudkastets § 46, stk. 4, anføres udtrykkeligt, at reglerne gælder for aktiver i sameje.

Som det fremgår af afsnit 2.5., er aktiver i sameje ikke reguleret i ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2. Udvalget foreslår, at den eksisterende retspraksis om analog anvendelse af reglerne om krydsende udtagelsesret i samejesituationer nu skal fremgå direkte af loven. Der henvises til lovudkastets § 46, stk. 4, og bemærkningerne hertil.

4.5. Konklusion

Sammenfattende er det således udvalgets opfattelse, at regler om sameje svarende til de norske og svenske vil føre til større retsusikkerhed for såvel ægtefællerne som deres kreditorer, og at sådanne regler derfor også vil kunne medføre flere retssager.

De hensyn, der ligger bag reglerne om sameje, bør efter udvalgets opfattelse i stedet varetages ved regler om kompensation for medvirken, jf. lovudkastets § 53, og ved reglerne om krydsende udtagelsesret, jf. lovudkastets § 46.

Udvalget foreslår derfor ikke regler om en særlig adgang til at statuere sameje mellem ægtefæller.

KAPITEL 12

ÆGTEFÆLLERS ADGANG TIL AT DISPONERE PÅ HINANDENS VEGNE

1. INDLEDNING

Det klare udgangspunkt er, at ægtefæller kun kan råde over det, de selv ejer, og at de kun hæfter for egen gæld og ikke for den andens. Retsvirkningslovens §§ 11-14 indeholder nogle undtagelser, der giver en ægtefælle adgang til at disponere med virkning for den anden.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Retsvirkningslovens §§ 11 og 12

Retsvirkningslovens § 11 har følgende ordlyd:

*„**§ 11.** Under samlivet er hver af ægtefællerne i forhold til tredjemand berettiget til på begges ansvar at indgå sådanne retshandler til fyldestgørelse af den daglige husholdnings eller børnenes fornødenheder, som sædvanlig foretages i dette øjemed. Samme ret har hustruen med hensyn til sædvanlige retshandler til fyldestgørelse af sit særlige behov. De her nævnte retshandler anses for indgåede på begge ægtefællers ansvar, hvis ikke andet fremgår af omstændighederne.*

Stk. 2. En ægtefælle kan uanset mindreårighed selv indgå sådanne retshandler, som omtales i nærværende paragrafs første stykke.

Stk. 3. Hvis den, med hvem retshandelen blev indgået, indså eller burde indse, at det, som retshandelen gik ud på, lå udenfor det efter forholdene rimelige, bliver den anden ægtefælle ikke forpligtet. Hvis under samme forhold retshandelen er indgået af en mindreårig, bliver denne ej heller selv forpligtet."

Reglen angår kreditkøb og levering af tjenesteydelser, hvor der ikke er betalt forud. Virkningen af, at en aftale er omfattet af § 11, er, at ægtefællerne hæfter solidarisk over for kreditor for gælden.

Det aktuelle anvendelsesområde for § 11 er behæftet med en vis usikkerhed som følge af, at de oprindelige forudsætninger for lovbestemmelsen i vidt omfang er ændret, herunder forbrugs- og kreditmønsteret. De fleste køb af dagligvarer foregår nu med kreditkort. Hertil kommer, at gifte kvinder i stigende grad er aktive på arbejdsmarkedet, hvorved bestemmelsens historiske formål nu almindeligvis er opfyldt på anden måde.

For at en retshandel er omfattet af § 11, må der tages hensyn til, hvad der er sædvanligt for en familie med tilsvarende social og økonomisk standard. Afgørende bliver således familiens indtægts- og formueforhold.

Bestemmelsens anvendelse tager sit udgangspunkt i en moderne families normalforbrug sammenlignet med familier i tilsvarende sociale og økonomiske kår.

Bestemmelsens kerneområde er de løbende indkøb på kredit af mad- og drikkevarer, rengøringsmidler m.v. Bestemmelsen antages tillige at omfatte indkøb af køkkenredskaber, bestik, service og mindre husholdningsmaskiner, som f.eks. en brødrister eller et strygejern.

Det antages med betydelig tvivl herudover, at elregninger og formentlig også avisabonnementer, almindelige husstandsforsikringer, tv-licens og lignende er omfattet af „den daglige husholdnings fornødenheder". Hvis udgifter til centralvarme og varmt vand indgår som en pligtig ydelse i lejeforholdet, har der i (ældre) domspraksis været en tendens til at holde udgifterne hertil uden for § 11, idet betalingen undergives de samme vilkår som huslejebetalingen.

Husleje og udgifter til istandsættelse af en lejebolig efter fraflytning falder uden for bestemmelsen. Også udgifter til vedligeholdelse og istandsættelse af en ejerbolig falder udenfor. Udgifter til reparation af husholdningsmaskiner, som f.eks. komfur og vaskemaskine, antages derimod som udgangspunkt at være omfattet.

For så vidt angår „børnenes fornødenheder" vil sædvanligt indkøb af tøj, sko, legetøj m.v. til børnene, skolepenge og rimelige kontingenter være omfattet. Børnene omfatter – udover fællesbørn – også plejebørn og særbørn.

Omfattet af § 11, stk. 1, 2. pkt., om hustruens særlige behov er eksempelvis køb af tøj og medicin samt frisør- og tandlægeregninger. Indkøb til mandens særlige behov er ikke omfattet af § 11, uanset om sådanne indkøb er foretaget af manden eller hustruen.

En retshandel, der falder inden for det, der må anses for at være sædvanligt efter familiens standard, er bindende for ægtefællen i forhold til tredjemand, hvis den er konkret rimelig, idet der ikke pådrages den anden ægtefælle en større forpligtelse, end denne skulle bære efter lovens § 2 om ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt. Det samme gælder, hvis retshandlen ikke er konkret rimelig, men tredjemand hverken indså eller burde indse dette, jf. § 11, stk. 3. Hver ægtefælle er legitimeret over for omverdenen til at optræde også på den anden ægtefælles vegne, selv om ægtefællen derved overskrider, hvad denne over for den anden ægtefælle virkelig var beføjet til at gøre.

Der er kun begrænset retspraksis om bestemmelsens anvendelsesområde. Af nyere retspraksis kan nævnes:

UfR 1985.77 V. En leverance af fyringsolie fandtes at være omfattet af retsvirkningslovens § 11, hvorfor hustruen hæftede for sin ægtefælles køb af fyringsolien.

UfR 1994.328 Ø. En mand havde bestilt håndværkere til udførelse af reparationer på hustruens faste ejendom. Byretten fandt, at retsvirkningslovens § 11 ikke fandt anvendelse. Dette anbringende blev imidlertid ikke gentaget for landsretten, der fandt, at hustruen alligevel hæftede for betalingen af arbejdet. Landsretten lagde vægt på, at hustruen havde været til stede under udførelsen af arbejdet, og at det derfor måtte have stået klart for hende, at håndværkeren regnede med, at arbejdet udførtes efter bestilling også af ejendommens ejer, og at hun ikke havde bragt håndværkeren ud af hans vildfarelse.

TFA 2009.30 Ø. En hustrus indgåelse af en kontrakt om ændring af abonnement til en fastnettelefon var omfattet af retsvirkningslovens § 11, og manden blev derfor dømt til at betale for telefonsamtaler, idet der var tale om en sædvanlig og rimelig aftale til fyldestgørelse af den daglige husholdnings fornødenheder.

Fælleshæftelsen efter § 11 ophører, når ægtefællerne ophæver samlivet på grund af uoverensstemmelser eller bliver separeret eller skilt. En ægtefælle antages i kraft af almindelige legitimationsprincipper at hæfte også for indkøb, der foretages efter samlivsophævelsen hos en handlende, hvor der sædvanligvis er blevet købt på kredit, indtil den handlende er blevet bekendt med samlivsophævelsen eller burde være blevet bekendt hermed, jf. princippet i aftalelovens § 19.

I § 11, stk. 2, findes en særregel om mindreårige – unge under 18 år. En mindreårig ægtefælle kan selv indgå retshandler nævnt i § 11, stk. 1. Unge, der indgår ægteskab, bliver i almindelighed myndige ved ægteskabets indgåelse, men sker det undtagelsesvis ikke, bindes også den mindreårige selv af § 11-retshandlen. Reglen har formentlig ingen betydning i praksis.

Tidligere fandtes en særlig forældelsesregel i § 26, 1. pkt., hvorefter krav på hustruen i medfør af retsvirkningslovens § 11 forældedes i løbet af et år, når manden også hæftede for gælden. Den blev ophævet med lov nr. 523 af 6. juni 2007.

Hvis en ægtefælle misbruger den ret, der tilkommer ham eller hende efter § 11, kan Statsforvaltningen efter § 12 på den anden ægtefælles begæring fratage den misbrugende ægtefælle retten. Statsforvaltningens afgørelse skal tinglyses i personbogen for at kunne gøres gældende mod en tredjemand i god tro. Bestemmelsen er kun i meget begrænset omfang anvendt i praksis, og udvalget har ikke kendskab til nyere afgørelser herom.

2.2. Retsvirkningslovens § 13

Retsvirkningslovens § 13 har følgende ordlyd:

*„**§ 13.** Er en ægtefælle, medens samlivet består, ved fraværelse eller sygdom forhindret i at varetage sine anliggender, kan den anden ægtefælle, for så vidt ingen anden har bemyndigelse hertil, foretage, hvad der ikke uden ulempe kan opsættes, derunder oppebære indtægter og, hvor det for familiens underhold er uomgængeligt nødvendigt, foretage afhændelser eller pantsættelser. Fast ejendom kan dog i intet tilfælde afhændes eller pantsættes uden statsforvaltningens samtykke."*

Bestemmelsens anvendelse forudsætter, at ingen anden har bemyndigelse til at handle på den fraværende eller syge ægtefælles vegne, og den gælder efter sit indhold alene, mens samlivet består. Bestemmelsen finder således ikke anvendelse, hvis samlivet er ophævet på grund af uoverensstemmelse, mens bestemmelsens anvendelse næppe udelukkes ved, at ægtefællerne lever adskilt af andre grunde.

En ægtefælle anses ikke for at være forhindret i at varetage sine anliggender, hvis den pågældende er i fængsel, på hospital eller institution eller på udlandsrejse, i det omfang det er muligt at få tilslutning til den pågældende retshandel, eventuelt pr. telefon eller e-mail.

Bestemmelsen omhandler såvel ægtefællens bemyndigelse i forhold til den anden ægtefælle til at handle på dennes vegne som legitimation til at handle i forhold til tredjemand.

Den rådende ægtefælle bliver ikke selv forpligtet ved retshandler efter § 13, medmindre vedkommende har givet tredjemand grund til at tro, at denne ville forpligte sig selv, eller retshandlen falder ind under § 11.

Bestemmelsen finder anvendelse, uanset om der er formuefællesskab eller særeje i ægteskabet.

§ 13, 1. pkt., er en speciel udformning af den almindelige grundsætning om negotiorum gestio, hvorefter enhver kan foretage dispositioner på en andens vegne, hvis denne er forhindret i selv at varetage sine anliggender, og handlingen er nødvendig for at afværge en truende skade eller begrænse en påbegyndt skade. Bestemmelsen er mere vidtgående end negotiorum gestio, idet den anden ægtefælle kan disponere ikke blot, når handlingen er nødvendig, men også når den ikke uden ulempe kan opsættes.

I realiteten er bestemmelsen ganske vanskelig at anvende, fordi beviset for, at de forskellige betingelser er opfyldt, er vanskeligt at føre for den ægtefælle, der f.eks. ønsker at afhænde værdipapirer, som er registreret i Værdipapircentralen eller ligger i et depot i et pengeinstitut. Det samme gør sig gældende, hvis ægtefællen søger at opkræve eller inddrive fordringer. Det skal i givet fald dokumenteres over for pengeinstituttet eller debitor, at samlivet ikke er ophævet på grund af uoverensstemmelse, at den anden ægtefælle er forhindret på grund af sygdom eller fravær, hvilket indebærer, at det er umuligt at kontakte ægtefællen pr. telefon, fax, e-mail eller lignende, og at der ikke i løbet af nogle dage vil kunne opnås samtykke fra den fraværende ægtefælle. Herudover skal det dokumenteres, at ingen anden har bemyndigelse til at handle på ægte-

fællens vegne, og at det er nødvendigt at disponere straks. Med de nuværende kommunikationsmidler vil betingelserne – bortset fra ved sygdom – sjældent være opfyldt.

Der findes ikke nyere retspraksis om bestemmelsen. Fra ældre praksis kan nævnes:

UfR 1948. 36 H. Sagen omhandlede en slagtermester, der i oktober 1943 var flygtet til Sverige, og som forinden for at sikre sin hustru havde oprettet overenskomst om separationsvilkår, hvorefter slagterforretningen tilfaldt manden. Hustruen solgte i november 1943 forretningen. Såvel landsret som Højesteret fandt, at hustruen, som manden ikke havde givet fuldmagt, ikke havde været beføjet til at sælge forretningen, og køberne, der havde eller i hvert fald burde have været klar over dette, tilpligtedes at afstå forretningen til manden mod betaling.

UfR 1949.1064/2 Ø. Hustruen fik udbetalt mandens indskud i en spareforening, mens manden sad fængslet. Ifølge spareforeningens vedtægter kunne indskud alene udbetales til medlemmerne personligt. Landsretten fandt, at det, at manden var fængslet, ikke i sig selv kunne berettige spareforeningen til i strid med vedtægterne at udbetale mandens tilgodehavende til hans hustru uden nærmere bevis for, at en nødstilstand forelå. Landsretten fandt ikke, at § 13 var anvendelig på forholdet, eftersom omstændighederne ikke krævede så hurtig indgriben, at der ikke var tid til at indhente en udtalelse fra manden.

UfR 1976.415 V. Hustruen havde fået mandens løn udbetalt af arbejdsgiveren få dage efter, at manden på grund af uoverensstemmelser med hende havde forladt hjemmet. Landsretten fandt – i modsætning til byretten – ikke, at manden kunne anses for at have været forhindret i at varetage sine anliggender, og betingelserne i § 13 for, at hustruen havde kunnet oppebære lønnen, fandtes allerede af den grund ikke at være opfyldt. Landsretten fandt det endvidere ikke godtgjort, at manden havde anmodet hustruen om at få udbetalt lønnen fra arbejdsgiveren, hvorfor denne ikke med frigørende virkning havde kunnet udbetale lønnen til hustruen. Arbejdsgiveren tilpligtedes på den baggrund at betale manden et beløb, der svarede til lønnen.

2.3. Retsvirkningslovens § 14

Retsvirkningslovens § 14 indeholder en særlig ekstinktionsregel til fordel for tredjemand, der i god tro indlader sig på retshandler om løsøregenstande, som er overladt den anden ægtefælle til brug i dennes erhvervsvirksomhed, og som ægtefællen derefter disponerer over.

§ 14 har følgende ordlyd:

„§ 14. *Er løsøre, som er undergivet den ene ægtefælles rådighed, med dennes samtykke inddraget til benyttelse under en erhvervsvirksomhed, som drives af den anden ægtefælle, bliver retshandler, denne foretager vedrørende sådant løsøre, bindende for den førstnævnte ægtefælle, medmindre tredjemand indså eller burde indse, at den anden ægtefælle var uberettiget til at indgå retshandelen."*

Reglen indebærer, at hvis en ægtefælle har overladt løsøre, der tilhører dennes bodel eller særeje, til den anden ægtefælle til brug for dennes erhvervsvirksomhed, kan en godtroende omsætningserhverver under visse betingelser ekstingvere ægtefællens rettigheder, hvis den anden ægtefælle uretmæssigt pantsætter eller sælger aktivet. Denne ekstinktionsadgang gælder i overensstemmelse med almindelige formueretlige principper ikke for en ægtefælles kreditorer, der ønsker at foretage udlæg i aktivet.

§ 14 gælder alene til fordel for omsætningserhververe i god tro. Bestemmelsen stiller ikke som i sædvanlige ekstinktionstilfælde krav om, at aktivet skal være kommet tredjemand i hænde. Retshandlen bliver således bindende for ejerægtefællen, selv om tredjemand ikke har fået løsøret overgivet.

Bestemmelsen omfatter eksempelvis landbrugsmaskiner, inventar eller råvarer, der er udlånt til anvendelse i den anden ægtefælles landbrugsvirksomhed, fabrik, kontor eller butik. Det er en forudsætning, at den pågældende løsøregenstand er overladt ægtefællen til benyttelse af mere varig karakter. Bestemmelsen er begrundet i, at der består et så nært økonomisk fællesskab mellem ægtefæller, at det ville være urimeligt i forhold til tredjemand, hvis den ægtefælle, der har givet den anden udseende af at være dispositionsberettiget ved at overlade sine ejendele til brug i den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed, skulle kunne vælte tabet ved uberettigede dispositioner over på tredjemand.

Reglen vedrører alene ægtefællens legitimation til at handle i forhold til tredjemand. Det vil bero på ægtefællernes aftale, om en ægtefælle er bemyndiget til at handle i forhold til den anden ægtefælle, således at overtrædelse af bemyndigelsen vil kunne medføre erstatningsansvar indbyrdes, jf. retsvirkningslovens § 29, såfremt der ved handelen påføres den anden ægtefælle et tab.

I modsætning til §§ 11-13 gælder § 14, uanset om samlivet mellem ægtefællerne er ophævet på grund af uoverensstemmelse.

Bestemmelsen finder anvendelse, uanset om der er fælleseje eller særeje i ægteskabet.

Der ses ikke at foreligge trykt retspraksis vedrørende bestemmelsen.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

3.1. Retsvirkningslovens §§ 11 og 12

Retsvirkningslovens §§ 11 og 12 bygger på Udkast til Lov om Ægteskabets Retsvirkninger fra 1918.

Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog i det væsentlige reglerne videreført uændret, idet et flertal i udvalget ud fra hensynet til ligestilling foreslog, at også indkøb til mandens særlige behov skulle være omfattet af bestemmelserne. Ægteskabsudvalget af 1969 overvejede, om reglerne

burde ophæves. Udvalget fandt det imidlertid af praktiske grunde nødvendigt at bevare reglen i § 11, idet den gav den hjemmearbejdende hustru mulighed for at foretage de daglige indkøb til husholdningen og børnene på kredit. Udvalget overvejede at ophæve reglen om hustruens ret til indkøb til sine særlige behov, men fandt dette vanskeligt, da mange gifte kvinder ikke havde arbejde uden for hjemmet. Udvalget fandt imidlertid, at reglen ud fra blandt andet et lighedssynspunkt også burde gælde for rimelige indkøb til manden[185].

I udvalgets udkast til en nyaffattelse af bestemmelsen fik den således følgende ordlyd:

*„**§ 9**. Under samlivet kan hver af ægtefællerne i forhold til tredjemand på begges ansvar indgå aftaler, som sædvanligt indgås som led i den daglige husførelse, samt til opfyldelse af børnenes fornødenheder og ægtefællernes særlige behov. Aftalerne anses for indgået på begge ægtefællernes ansvar, medmindre andet fremgår af omstændighederne.*

Stk. 2. Hvis tredjemand indså eller burde indse, at det, som aftalen gik ud på, lå uden for, hvad der efter forholdene var rimeligt, bliver kun den ægtefælle, som har indgået aftalen, forpligtet.

Stk. 3. Stk. 1 gælder, selv om den ægtefælle, der indgår aftalen, er mindreårig. I tilfælde som nævnt i stk. 2 bliver den mindreårige dog ikke selv forpligtet."

Med udtrykket „som led i den daglige husførelse" ønskede udvalget at tilkendegive, at også almindelig vedligeholdelse af fast ejendom og indbo skulle være omfattet af reglen. Engangsanskaffelser skulle i overensstemmelse med gældende ret holdes uden for bestemmelsen, således at alene dispositioner, der foretages nogenlunde jævnligt, var omfattet. Udvalgets medlemmer var enige om at lade telefonregninger og benzinkonti være omfattet, i det omfang udgifterne vedrørte private forhold, husførelsen og ægtefællernes særlige behov. Erhvervsudgifter skulle falde udenfor.

Udvalget drøftede endvidere, om husleje skulle være omfattet, men afviste det under henvisning til, at husleje ikke sjældent er en stor post på det månedlige budget. Udvalget pegede endvidere på, at udlejeren – i det omfang udlejeren måtte ønske, at begge ægtefæller skulle være ansvarlige – ville kunne forlange, at lejekontrakten blev indgået med ægtefællerne i forening. Udvalget fandt endvidere, at udgifter til varmt vand og varme som led i lejemålet skulle falde uden for den fælles hæftelse.

Udvalget foreslog, at § 12 skulle ophæves, idet den praktisk talt aldrig blev anvendt i praksis.

3.2. Retsvirkningslovens §§ 13 og 14

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog, at § 13 blev ophævet[186]. Udvalget pegede på, at bestemmelsen kun blev anvendt yderst sjældent i praksis, og at det er uhyre vanskeligt at føre bevis for, at

185 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 37-38.
186 Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 60.

bestemmelsens betingelser er opfyldt. Udvalget havde fra Danske Bankers Fællesrepræsentation og Danmarks Sparekasseudvalg fået oplyst, at bestemmelsen aldrig eller kun sjældent blev påberåbt i pengeinstitutternes praksis.

Udvalget fandt, at man i stedet måtte foretrække beskikkelse af en ad hoc-værge efter den dagældende myndighedslov, og pegede på, at negotiorum gestio-synspunkter antagelig kan udstrækkes noget ved nærtstående personer som ægtefæller.

Udvalget foreslog endvidere, at § 14 blev ophævet. Udvalget pegede på, at bestemmelsen lige som § 13 kun blev anvendt yderst sjældent i praksis, og at bestemmelsen indeholder en grundsætning, som må antages at gælde også uden positiv lovhjemmel.

4. FREMMED RET

4.1. Norge

Den norske ekteskapslovs § 41 indeholder en regel om husholdningsfuldmagt svarende til retsvirkningslovens § 11. Den norske bestemmelse dækker en ægtefælles „nødvendige" behov og omfatter således begge ægtefæller og ikke alene hustruen.

Norsk ret har ikke en regel svarende til retsvirkningslovens § 13, men anvender en tillempning af grundsætningen om negotiorum gestio. Der findes ikke en regel svarende til retsvirkningslovens § 14.

4.2. Sverige

Den svenske regel om husholdningsfuldmagt svarende til retsvirkningslovens § 11 blev ophævet i 1987 med indførelsen af äktenskapsbalken. Ophævelsen blev begrundet med, at køb på kredit til sædvanlig husholdning og barnets underhold var usædvanlige, og at man ikke fandt anledning til gennem ægteskabslovgivningen at lette kreditkortvirksomheders inddrivelse gennem et betalingsansvar for kontohavers ægtefælle[187].

I svensk ret findes en regel svarende til retsvirkningslovens § 13, der dog er mere restriktiv end den danske[188], hvorimod der ikke findes en regel svarende til retsvirkningslovens § 14.

187 Anders Agell: Nordisk äktenskapsrätt (2003), s. 138 ff.
188 Anders Agell: Nordisk äktenskapsrätt (2003), s. 141.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Retsvirkningslovens §§ 11 og 12

Det oprindelige sigte med retsvirkningslovens § 11 var navnlig at lette den hjemmearbejdende hustrus mulighed for at foretage daglige indkøb til husholdningen på kredit. Den form for kreditkøb, man med indførelsen af bestemmelsen havde i tankerne, var navnlig indkøb hos „den lokale købmand om hjørnet", hvor man „havde en bog" og betalte med jævne mellemrum.

I dag er den daglige husholdnings indkøb navnlig baseret på kontanthandel, herunder ved betaling med dankort, og den tilbageværende kreditgivning ydes især af stormagasiner og benzinkæder m.v., for hvem § 11 næppe spiller nogen rolle for viljen til at yde kredit. Der er ved kreditgivning sjældent interesse for ægteskabelig status, men kreditgiver anmoder typisk om oplysning om husstandsindkomst, uanset om der er tale om gifte eller ugifte samlevende, og de fleste handlende må formodes ikke engang at være bekendt med reglens eksistens.

Den form for kredit, som anvendelsen af § 11 retter sig mod, forekommer i dag således kun i yderst begrænset omfang.

I dag ydes kredit navnlig i forbindelse med håndværkeres reparationsarbejde på ejendomme. Det praktiske behov, der i givet fald måtte være for en regel om fælleshæftelse, består således næppe i forhold til indkøb til husholdningen, men snarere i forbindelse med udgifter til eksempelvis reparationer på det fælles hjem, som falder uden for bestemmelsens anvendelsesområde.

Udvalget har på den baggrund overvejet, om fælleshæftelsen i § 11 bør udvides til at omfatte andre former for køb på kredit end køb til den daglige husholdning, herunder eksempelvis håndværkerudgifter.

Sådanne udgifter vedrørende istandsættelse af en ejendom kan dreje sig om meget betydelige beløb, og inddragelse af dem i bestemmelsen ville indebære et betydeligt brud med princippet om, at man kun hæfter for sin egen og ikke sin ægtefælles gæld. Hertil kommer, at formålet med bestemmelsen har været at sikre en ægtefælles mulighed for at købe på kredit og ikke at sikre kreditorer en yderligere skyldner, som de ikke selv har efterspurgt ved aftalens indgåelse.

I det omfang, kreditor lægger vægt på, at begge ægtefæller hæfter for gælden, vil denne typisk sikre sig begges underskrift på aftalen. Reglens eksistens påvirker derfor næppe muligheden for at opnå køb på kredit.

På den baggrund finder udvalget ikke grundlag for at udvide anvendelsesområdet for § 11.

Udvalget lægger vægt på, at familie-, forbrugs-, og kreditmønsteret afgørende har ændret sig siden bestemmelsens indførelse, og det er på den baggrund udvalgets opfattelse, at der ikke

længere er behov for reglerne i §§ 11 og 12. Udvalget lægger i den forbindelse navnlig vægt på, at der ikke ses at være et hensyn at varetage i forhold til kreditorerne, som næppe tillægger reglernes eksistens betydning ved kreditvurderingen af kunden. Som det er i dag, indebærer § 11 snarere en tilfældig fordel for de kreditorer, der ikke på anden vis har søgt at sikre deres krav mod begge ægtefæller, frem for at opfylde sit primære formål om at muliggøre køb på kredit.

Endelig peger udvalget på, at §§ 11 og 12 alene har fundet begrænset anvendelse i praksis.

På den baggrund finder udvalget, at reglerne bør ophæves.

5.2. Retsvirkningslovens §§ 13 og 14

For så vidt angår § 13 er det udvalgets opfattelse, at de forhold, som Ægteskabsudvalget af 1969 henviste til, også gør sig gældende i dag. Samtidig har udviklingen af automatiske betalingsordninger (PBS) og netbank medført, at faste udgifter typisk betales automatisk, uden at ægtefællerne foretager sig noget aktivt, og at de ofte har givet hinanden adgang til at disponere over hinandens konti via netbank. Også lønudbetalinger foretages i dag elektronisk, og der er således ikke som i tidligere praksis om bestemmelsen et behov for, at den ene ægtefælle kan modtage den andens lønudbetaling. De situationer, der ikke allerede er løst af den teknologiske udvikling, må efter udvalgets opfattelse løses efter reglerne i værgemålsloven.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at bestemmelsen i § 13 bør ophæves.

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog også § 14 ophævet, idet anvendelsen af bestemmelsen var meget begrænset, og idet den efter udvalgets opfattelse alene opstiller grundsætninger, der er gyldige uden særskilt lovhjemmel.

Udvalget er enigt med Ægteskabsudvalget af 1969 i, at den praktiske anvendelse af bestemmelsen er meget begrænset, hvilket kunne tale for, at bestemmelsen kan ophæves.

Udvalget ønsker dog ikke at ændre gældende rets beskyttelse af den godtroende tredjemand i denne situation. Udvalget er derfor opmærksomt på, at en ophævelse af bestemmelsen vil kunne medføre en ændret retstilstand for ægtefællerne og deres aftalepartnere, og at en ophævelse i sig selv vil kunne opleves som en ændring af gældende ret.

Det er ikke udvalgets opfattelse, at de almindelige aftaleretlige regler om fuldmagter med sikkerhed fuldt ud kan rumme anvendelsesområdet for § 14. Det er samtidig udvalgets opfattelse, at en ændring eller præcisering af aftalelovens fuldmagtsregler ligger uden for udvalgets kommissorium.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at bestemmelsen i § 14 bør bevares.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 12 og bemærkningerne hertil.

KAPITEL 13

BESKYTTELSE AF ÆGTEFÆLLERNES FÆLLES BOLIG M.V.

1. INDLEDNING

Formuefællesskabet bygger som beskrevet i lovudkastets kapitel 2 på et princip om særråden og særhæften, så ægtefællerne i al væsentlighed er selvstændige økonomiske individer.

Af hensyn til bevarelsen af formuefællesskabet, navnlig i forhold til særligt værdifulde eller på anden vis væsentlige aktiver, er der i retsvirkningslovens §§ 17 til 20 visse begrænsninger i ejer-ægtefællens muligheder for at foretage handlinger af økonomisk karakter.

Efter § 17, der er en *kvantitativ* beskyttelsesregel, må en ægtefælle ikke utilbørligt forringe sin bodel til skade for den anden ægtefælle. Denne regel behandles i kapitel 15.

Efter §§ 18 og 19, der er *kvalitative* regler, må en ægtefælle kun disponere over en række bestemte aktiver med samtykke fra den anden. Bestemmelserne omfatter fast ejendom, der tjener til familiens bolig eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed, og løsøre, der er indbo i det fælles hjem eller anvendes af den anden ægtefælles i forbindelse med dennes erhverv.

Begrænsningerne gælder kun aktiver, der er fælleseje eller brøkdelssæreje. Samtykkekravet i §§ 18 og 19 gælder enhver formueretlig disposition over aktivet, idet hovedområdet dog er salg og belåning (pantsætning). Beskyttelsen af disse aktiver går igen i både arveloven og ægtefælleskifteloven.

Samtykkekravet gælder ifølge praksis, indtil der på skifte i forbindelse med separation/skilsmisse er taget stilling til fordelingen af de berørte aktiver. Dette skal ses i sammenhæng med reglerne om krydsende udtagelsesret i ægtefælleskiftelovens § 63, som ville kunne omgås, hvis beskyttelsen ophævedes på et tidligere tidspunkt, eksempelvis ved samlivsophævelsen.

Dette kapitel vedrører således beskyttelsen af ægtefællernes fælles hjem m.v. i §§ 18 og 19 og en ægtefælles ret til at udtage disse aktiver ved en bodeling som følge af separation eller skilsmisse, jf. ægtefælleskiftelovens § 63.

En længstlevendes ret til at udtage aktiver på et dødsboskifte reguleres i arvelovens §§ 12 og 13, og i arvelovens § 91, stk. 2, findes regler om en ægtefælles adgang til at disponere over det fælles

hjem og indbo m.v. ved testamente. Udvalget har i kapitel 21 beskrevet sine overvejelser om konsekvenserne af udvalgets forslag for disse regler.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Retsvirkningslovens § 18

Retsvirkningslovens § 18, stk. 1, har følgende ordlyd:

*„**§ 18.** En ægtefælle må ikke uden den anden ægtefælles samtykke afhænde eller pantsætte fast ejendom, der er fælleseje, såfremt ejendommen tjener til familiens bolig, eller hvis ægtefællernes eller den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed er knyttet til den. Sådan ejendom må heller ikke uden samtykke af den anden ægtefælle bortlejes eller bortforpagtes, såfremt dette vil medføre, at den ikke længere kan tjene til fælles bolig eller som grundlag for erhvervsvirksomheden. Er den anden ægtefælle umyndig, meddeler værgen samtykket."*

Bestemmelsen omfatter fast ejendom, der er fælleseje, og som benyttes som familiens bolig eller af den anden ægtefælle i dennes erhvervsvirksomhed.

2.1.1. Fast ejendom

Retsvirkningslovens § 18, stk. 1, 1. pkt., omfatter fast ejendom, der ejes af en ægtefælle, eksempelvis huse og ejerlejligheder.

Efter praksis omfatter bestemmelsen også dispositioner over en del af en fast ejendom, eksempelvis gennem udstykning. Det er afgørende, om andelen udgør en naturlig bestanddel af ejendommen, så dens samlede standard eller karakter forringes ved et salg.

Andelsboliger er traditionelt blevet behandlet efter en analogi af reglerne i lejeloven og omfattes således ikke af § 18.

Andelsboliger har i de senere år gennemgået en udvikling med stigende priser og ændrede lånemuligheder, sådan at andelsboligernes karakter i højere grad minder om ejerboligernes. Det er på denne baggrund foreslået i teorien, at reglerne ændres, sådan at andelslejligheder behandles efter retsvirkningslovens § 18.

2.1.2. Familiens bolig

Den faste ejendom skal tjene til familiens bolig for at være omfattet af § 18.

Kerneområdet er familiens hjem, der hvor familien bor og har sin hverdag. Denne afgrænsning giver sjældent anledning til problemer. Det er dog en betingelse, at ejendommen er taget i brug af familien, idet det ikke er tilstrækkeligt, at ejendommen er købt med det formål, at familien skal benytte den som bolig.

Sommerhuse og andre fritidsejendomme er omfattet af bestemmelsen, dog forudsættes det, at familien anvender ejendommen i et vist omfang. Ejendommens størrelse og kvalitet har ikke betydning.

2.1.3. Den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed

Bestemmelsen omfatter også en ejendom, der er knyttet til den andens eller begge ægtefællers erhvervsvirksomhed. Bestemmelsen omfatter således ikke en ejendom, der alene benyttes af den handlende ægtefælle.

Det er ikke nødvendigt, at begge ægtefæller er ejere af virksomheden. Det afgørende er, at ægtefællens erhvervsudøvelse er knyttet til ejendommen.

2.1.4. Lejeboliger

Retsvirkningslovens § 18 omfatter alene fast ejendom og dermed ikke lejeboliger. Ægtefællerne nyder dog en tilsvarende beskyttelse gennem reglerne i lejeloven. Lejelovens §§ 72 og 81 har følgende ordlyd:

*„**§ 72**. Lejeren må ikke uden ægtefællens samtykke foretage fremleje, såfremt dette vil medføre, at det lejede ikke længere kan tjene til fælles bolig eller som grundlag for ægtefællernes eller den anden ægtefælles virksomhed. Er den anden ægtefælle umyndig, meddeler værgen samtykket. Bestemmelserne i § 18, stk. 2, og i § 20 i lov nr. 56 af 18. marts 1925 om ægteskabets retsvirkninger finder tilsvarende anvendelse.*

***§ 81.** Er lejeaftalen ikke indgået for et bestemt tidsrum, eller kan det ikke oplyses, hvilken lejetid parterne har aftalt, kan lejeren opsige lejeaftalen.*

Stk. 2. Lejeren må dog ikke uden sin ægtefælles samtykke opsige lejemål om familiens bolig eller om lokaler, hvortil ægtefællernes eller den anden ægtefælles virksomhed er knyttet. § 72, 2. og 3. pkt., finder tilsvarende anvendelse."

Lejeloven beskytter ægtefællen mod opsigelse af den fælles bolig samt fremleje på samme måde, som retsvirkningsloven beskytter mod salg m.v. af fast ejendom. Bestemmelserne beskytter ikke mod udlejers opsigelse på grund af misligholdelse.

Har en ægtefælle handlet i strid med § 81 eller § 72, kan aftalen omstødes efter § 72, 3.pkt., jf. retsvirkningslovens § 18, stk. 2, som beskrevet i afsnit 2.3.1.

Efter lejelovens § 79 kan lejeren i øvrigt ikke give afkald på sine eller andres rettigheder efter § 72.

Efter lejelovens § 77 kan retten ved dom under separations/skilsmissesagen træffe afgørelse om, hvem der skal have ret til at bebo lejligheden.

2.1.5. Andelsboliger

Som anført ovenfor i afsnit 2.1.1. er andelsboliger ikke omfattet af § 18. Derimod følger det af normalvedtægten for andelsboliger § 13, at en andelshaver ikke uden ægtefællens samtykke må overdrage andelen, såfremt dette vil medføre, at andelsboligen ikke længere kan tjene til fælles bolig. Af normalvedtægtens § 16 fremgår, at ved ophævelse af samliv mellem ægtefæller er den af parterne, der efter deres egen eller myndighedernes bestemmelse bevarer retten til boligen, berettiget til at fortsætte medlemskab og beboelse af boligen.

Normalvedtægten er frivillig for andelsboligforeninger, og disse bestemmelser kan være fraveget i vedtægterne for den konkrete forening. Det må dog antages for sjældent om overhovedet forekommende, at denne beskyttelse af ægtefællen fraviges i vedtægter.

Efter en analogi af lejelovens § 77 kan retten ved dom under separations/skilsmissesagen træffe afgørelse om, hvem der skal have ret til at bebo en andelslejlighed.

2.2. Retsvirkningslovens § 19

Retsvirkningslovens § 19, stk. 1, har følgende ordlyd:

*„**§ 19**. En ægtefælle må ikke uden den anden ægtefælles samtykke afhænde eller pantsætte løsøre, der er fælleseje, for så vidt det hører til indboet i det fælles hjem eller til den anden ægtefælles fornødne arbejdsredskaber, eller det tjener til børnenes personlige brug. Selv om ægtefællen er umyndig, kan han afgive samtykke, såfremt han dog ikke er sindssyg eller åndssvag; er dette tilfældet, eller kan ægtefællens udtalelse ikke indhentes uden væsentlig vanskelighed eller forhaling, er samtykke unødvendigt."*

2.2.1. Indbo

§ 19, stk. 1, omfatter løsøre, der er fælleseje og er en del af indboet i det fælles hjem. Bestemmelsen omfatter således ikke enhver form for løsøre, eksempelvis er biler og cykler som udgangspunkt ikke omfattet af bestemmelsen. Indbo er ikke nærmere defineret, men omfatter i hvert fald sædvanlige møbler, og husholdningsapparater som eksempelvis en vaskemaskine. Egentlige samlinger af eksempelvis malerier er ikke omfattet af bestemmelsen.

Det er ikke tilstrækkeligt, at genstandene har indbokarakter, idet de også skal indgå i det fælles hjem. Har en ægtefælle således f.eks. opmagasineret indbo fra et tidligere hjem, vil dette kunne sælges uden samtykke.

2.2.2. Erhvervsredskaber

§ 19, stk. 1, omfatter også løsøre, der tilhører den ene ægtefælle, men hører til den anden ægtefælles nødvendige arbejdsredskaber.

2.3. Sanktioner ved dispositioner i strid med reglerne

En manglede overholdelse af bestemmelserne i §§ 18 og 19 er særskilt sanktioneret ved omstødelsesreglen i § 18, stk. 2, og § 19, stk. 2.

Hvis den ikke-handlende ægtefælle konstaterer, at der er foretaget en disposition i strid med §§ 18 eller 19, kan denne anlægge en omstødelsessag. Omstødelse sker ved dom, og sagen skal anlægges inden 3 måneder efter, at ægtefællens har fået kundskab til retshandlen, og senest inden 1 år efter retshandlens tinglysning. Ifølge § 19, stk. 2 skal en retssag endvidere i salgstilfælde anlægges inden 1 år efter genstandens overlevering til køber.

Omstødelsen er afhængig af, om køberen var i god eller ond tro om den handlende ægtefælles ret til at foretage handlen. Bevisbyrdereglerne er ikke ens for henholdsvis § 18 og § 19.

2.3.1. Retsvirkningslovens § 18

Efter § 18, stk. 2, er det en betingelse for omstødelse af en retshandel om fast ejendom, at køberen *„indså eller burde indse"*, at ægtefællen var uberettiget til at foretage handlen. Det er den ikke-handlende ægtefælle, der har bevisbyrden for, at medkontrahenten indså eller burde have indset, at ægtefællen var uberettiget til at handle.

For at lette bevisbyrden har ægtefællen mulighed for at få noteret vielsesattesten på ejendommens blad i tingbogen, så det er umiddelbart kendeligt for medkontrahenten, at ejeren af ejendommen er gift, og at det derfor er nødvendigt at undersøge behovet for et samtykke nærmere. Det vil i så fald være medkontrahenten, der skal godtgøre, at der forelå et samtykke, eller at denne med rette antog, at der forelå et samtykke. Medkontrahenten er derfor i ond tro, hvis denne har undersøgt tingbogen og konstateret, at der var noteret en vielsesattest, og ikke sikret sig, at der var givet det nødvendige samtykke.

Det er omtvistet i teorien, om en manglende undersøgelse af tingbogen bringer medkontrahenten i ond tro. Spørgsmålet er ikke afgjort i retspraksis.

2.3.2. Retsvirkningslovens § 19

Efter § 19, stk. 2, kan der ske omstødelse af en retshandel om løsøre, medmindre medkontrahenten var i god tro. Det er således medkontrahenten, der skal har bevisbyrden for, at vedkommende var i god tro om, at den handlende ægtefælle var berettiget til at foretage handlen.

Efter praksis er denne bevisbyrde særdeles vanskelig at løfte. Dette viser den såkaldte „møbelhandlerdom", UfR1939.23 H. I denne sag havde møbelhandleren af manden købt en række indbogenstande, der stod på bopælen. Manden havde skriftligt på tro og love oplyst, at han havde ret til at sælge, idet hans ægtefælle var afgået ved døden. Manden havde fortalt, at han ikke længere kunne holde ud at bo i lejligheden, og at han skulle være politibetjent i en anden by. En bekendt til manden havde, mens køberen overværede det, til møbelhandleren udtalt *„Du har vel*

nok tabt dig, siden din kone døde". Landsretten fandt, at møbelhandleren, der ikke havde søgt at skaffe sig bevis for rigtigheden af mandens erklæring om konens død, eller sikret sig, at han i tilfælde af hendes død var berettiget til at disponere over samtlige de på bopælen værende indbogenstande, havde gjort sig skyldig i sådan uforsigtighed, at han ikke kunne anses for at være i god tro. Hustruen fandtes derfor berettiget til at få salget omstødt.

Dommen er udtryk for, at medkontrahenten ikke kan støtte sig til sælgerægtefællens forklaring alene, men må vurdere behovet for et samtykke ud fra mere objektive oplysninger. Det er på denne baggrund opfattelsen, at det er praktisk talt umuligt for køberen at bevise sin gode tro, hvis han ikke har dokumentation for et samtykke, eller for at samtykke var unødvendigt – eller i hvert fald sikret sig objektive oplysninger.

Der ses ikke at være nyere trykt retspraksis om bestemmelsen.

2.4. Tilladelser efter retsvirkningslovens § 20

Hvis en ægtefælle ikke kan opnå den anden ægtefælles samtykke til dispositioner efter retsvirkningslovens §§ 18 eller 19, kan Statsforvaltningen efter retsvirkningslovens § 20 give tilladelse til dispositionen.

Statsforvaltningen foretager en konkret vurdering af ægtefællernes interesser, og tilladelse gives efter praksis, når ægtefællens nægtelse må anses som urimelig.

Bestemmelsen anvendes kun i meget begrænset omfang[189].

Statsforvaltningens afgørelse kan påklages til ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold, jf. retsvirkningslovens § 52 a, stk. 1.

2.5. Udtagelse ved skifte – krydsende udtagelsesret

Ægtefælleskiftelovens § 63 har følgende ordlyd:

*„**§ 63**. Ved bodelingen er hver af ægtefællerne berettiget til at kræve boets ejendele udlagt efter vurdering.*

Stk. 2. Kræver ægtefællerne udlagt samme ejendel, skal den ægtefælle, til hvis bodel den hører, have fortrinsret. Der gælder dog herfra følgende undtagelser:

1) Fast ejendom, der udelukkende eller hovedsagelig er beregnet til familiens bolig, kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt boligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne ægtefælle af hensyn til hjemmets opretholdelse.

189 I 2009 behandlede de daværende statsforvaltninger én sag om tilladelse efter retsvirkningslovens § 20.

2) Fast ejendom, der har tjent til sommerbolig for familien, kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt sommerboligen skønnes at være af den væsentligste betydning for denne.

3) Erhvervsvirksomhed kan udlægges til den anden ægtefælle, såfremt virksomheden udelukkende eller dog i det væsentlige er blevet drevet af denne.

4) Arbejdsredskaber og andet erhvervsløsøre kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til fortsættelsen af erhvervet.

5) Bohave og andet løsøre, der har hørt til det fælles hjem, kan udlægges til den anden ægtefælle i det omfang, dette skønnes rimeligt af hensyn til opretholdelsen af hjemmet, eller i øvrigt fordi genstandene særligt har tjent den pågældende ægtefælles behov.

Stk. 3. Finder udlæg ikke sted efter stk. 1 og 2, afhændes ejendelene, jf. § 25."

I forbindelse med skifte af fællesboet har ægtefællerne efter § 63, stk. 2. 1. pkt., fortrinsret til at udtage de aktiver (genstande), der hører til ægtefællens bodel. Denne fortrinsret medfører, at den ægtefælle, der har den mindste bodel, men måske det største behov for bestemte aktiver, kan blive stillet i en uhensigtsmæssig/urimelig situation. § 63, stk. 2, 2. pkt., giver imidlertid i en række tilfælde den anden ægtefælle mulighed for at udtage aktiver fra den første ægtefælles bodel på trods af fortrinsretten, såkaldt krydsende udtagelsesret.

Typerne af aktiver, der er omfattet af den krydsende udtagelsesret, er i al væsentlighed de samme, som dem der er omfattet af retsvirkningslovens §§ 18 og 19.

For at en ægtefælle skal kunne benytte sig af den krydsende udtagelsesret, skal aktivet, udover at tilhøre den relevante gruppe af aktiver, være af den væsentligste betydning for ægtefællen, eller det skal skønnes rimeligt.

2.5.1. Fast ejendom

Efter ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 1 og 2, kan den ægtefælle, der ikke er ejer af aktivet, foretage krydsende udtagelse af en fast ejendom, der tjener til eller er beregnet til familiens bolig eller som familiens sommerbolig, hvis ejendommen har den væsentligste betydning for denne ægtefælle. I denne vurdering indgår blandt andet, hvor eventuelle børn skal bo, hvem der har den bedste mulighed for at udnytte ejendommen, og hvem der har den følelsesmæssigt tætteste tilknytning til ejendommen. Endelig har det betydning, om ægtefællen har økonomisk mulighed for at beholde ejendommen.

En afgørende forskel på ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 1, og retsvirkningslovens § 18, stk. 1 er, at reglen i ægtefælleskifteloven også omfatter ejendomme, som er anskaffet som familiens bolig, men endnu ikke taget i brug. Dette gælder dog ikke sommerhuse, hvor kravet er, at det skal *„have tjent"* som sommerbolig for familien.

2.5.2. Erhvervsvirksomhed og arbejdsredskaber

Efter ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 3, kan krydsende udtagelsesret anvendes på en erhvervsvirksomhed, hvis virksomheden udelukkende eller i det væsentligste er blevet drevet af den ægtefælle, der ikke ejer den. Bestemmelsen omfatter alle former for erhvervsvirksomhed.

Det kommer formentlig sjældent på tale at indrømme krydsende udtagelsesret i disse tilfælde. Bestemmelsen kan dog tænkes anvendt, hvis en ægtefælle har sit hovederhverv hos tredjemand men samtidig ejer en virksomhed, der drives af den anden ægtefælle, der måske også har næringsbrev eller anden form for tilladelse eller uddannelse, der er nødvendig for virksomhedens drift.

Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 4, om muligheden for krydsende udtagelsesret af arbejdsredskaber og andet erhvervsløsøre, der omfatter alle former for løsøre, der er nødvendigt for at ægtefællen kan fortsætte sit erhverv. At der sker udtagelse efter den ene bestemmelse, er dog ikke en betingelse for at anvende den anden.

2.5.3. Indbo

Efter ægtefælleskiftelovens § 63, stk. 2, nr. 5, kan den anden ægtefælle foretage krydsende udtagelsesret af bohave, det vil sige indbo, i det fælles hjem. Bestemmelsen omfatter de samme aktiver som retsvirkningslovens § 19, stk. 1.

Tilladelsen til krydsende udtagelsesret sker efter en rimelighedsvurdering, hvor de væsentligste kriterier er ægtefællernes samlede behov for etablering af et nyt hjem, og om genstandene særligt har tjent den ene ægtefælles behov.

2.5.4. Lejeboliger

Ægtefælleskifteloven § 63, stk. 2, nr. 1 og 2**,** omfatter alene fast ejendom og dermed ikke lejeboliger. Bestemmelsen suppleres derfor af ægteskabslovens § 55.

Ægteskabslovens § 55 har følgende ordlyd:

*„**§ 55**. Om ægtefællernes ret til at fortsætte lejemålet af fælles lejlighed gælder lejelovgivningens regler herom.*

Stk. 2. Såfremt en lejlighed i en ejendom, der hører til den enes bodel eller særeje, og som indeholder flere beboelseslejligheder, hidtil har tjent til familiens bolig, kan retten i forbindelse med dom til separation eller skilsmisse pålægge ægtefællen at udleje lejligheden til den anden ægtefælle og fastsætte vilkår for lejemålet."

Efter ægteskabslovens § 55, stk. 1, jf. lejelovens § 77, afgøres det i forbindelse med separation/skilsmisse, om nødvendigt, hvilken af ægtefællerne, der skal overtage den tidligere fælles lejebolig.

Hvis ægtefællernes hidtidige fælles bolig har været en del af den ene ægtefælles udlejningsejendom, vil ejerægtefællen efter lejelovens § 55, stk. 2, kunne blive pålagt at udleje lejligheden til den anden ægtefælle.

En afgørelse efter lejelovens § 55, stk. 2, vil således medføre et tvangslejemål mellem de tidligere ægtefæller, hvad der kan komplicere forholdet mellem de tidligere ægtefæller (lejer/udlejer). Der fastsættes således i nogle tilfælde bestemmelser om uopsigelighed og begrænsninger omkring muligheden for lejeforhøjelser.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER OM ÆNDRINGER

Retsvirkningslovens §§ 18-20 stammer fra Familieretskommissionens lovudkast af 1918. Det fremgår af bemærkningerne til lovudkastet, at kommissionen overvejede at lade samtykkekravet omfatte al fast ejendom, men dog fandt, at dette ville gå videre end, hvad formålet tilsagde.

For så vidt angår samtykkekravet vedrørende indbo, anførte kommissionen blandt andet, at navnlig små hjem ofte har lidt under, at manden *„i kraft af sin rådighed over fællesboet hensynsløst har afhændet eller pantsat nødtørftigt husgeråd"*.

3.1. Ægteskabsudvalget af 1957

Ægteskabsudvalget af 1957 overvejede navnlig en udvidelse af retsvirkningslovens §§ 18 og 19 til også at omfatte fast ejendom og bestemte løsøreaktiver, der er særeje.

Det var udvalgets opfattelse, at de hensyn, der lå bag beskyttelsesreglerne, navnlig muligheden for at bevare det fælles hjem intakt, ikke afhang af, om hjemmet (ejendommen) og indboet var formuefællesskab eller særeje[190].

Der var dog ikke enighed i udvalget om rækkevidden af udvidelsen[191].

Reglerne om krydsende udtagelsesret fællesboskiftelovens § 70 a blev indført efter forslag fra dette udvalg i Betænkning I, nr. 305/1962. Reglen er videreført som ægtefælleskifteloven § 63. Om den krydsende udtagelsesret til en fast ejendom, der havde været anvendt til familiens bolig anførte udvalget blandt andet:

„Bestemmelsen er – ligesom nr. 2-5 – fakultativ, og skifterettens afgørelse må træffes efter en afvejning af de modstående interesser hos de to ægtefæller. Hvis den ægtefælle, der har indbragt

190 Jf. Betænkning III, nr. 415/1966, s. 36 ff.

191 1 medlem i udvalget ønskede ikke at udvide bestemmelsen til at omfatte al fast ejendom, der er særeje.

ejendommen, fastholder, at han ønsker at udtage den, og han er i stand til at skaffe den anden ægtefælle passende bolig andetsteds, f.eks. ved at stille en lejlighed til disposition, bør undtagelsesbestemmelsen efter udvalgets opfattelse i almindelighed ikke anvendes. Det samme gælder, hvis skifteretten finder, at den anden ægtefælle selv har økonomisk mulighed for at skaffe sig en bolig. Skifteretten kan også tage hensyn til, om en ejendom har en særlig interesse for en ægtefælle, fordi den har været i slægtens eje gennem en lang årrække, eller fordi ejendommen i øvrigt har en særlig anerkendelsesværdig betydning for ham. I det hele har undtagelsesbestemmelsen i det væsentlige sit anvendelsesområde med hensyn til fast ejendom erhvervet ved køb under ægteskabet, men det er dog ikke udelukket at anvende bestemmelsen også på ejendomme, som en af ægtefællerne har bragt ind i ægteskabet allerede ved dets indgåelse, eller som er erhvervet ved arv, gave eller på lignende måde under ægteskabet."[192]

3.2. Ægteskabsudvalget af 1969

Ægteskabsudvalget af 1969 fortsatte tankerne fra udvalget af 1957, og det var den overvejende opfattelse i udvalget,

„at hver ægtefælle under ægteskabet skal kunne bestemme over sine ejendele,
at den anden ægtefælle skal samtykke i salg af bolig og bohave, men ikke i salg af erhvervsvirksomhed,
at kravet om samtykke ved pantsætning bør ophæves,
at der skal kræves samtykke til opsigelse af lejlighed, og
at der bør være kontrol ved tinglysningen med, at samtykke foreligger til salg af boligen."[193]

Dette udvalg mente ligesom det tidligere udvalg, at det primære formål med begrænsningen i ægtefællernes råderet var en beskyttelse af familiens hjem med indbo, og at det derfor burde være uden betydning, om aktiverne var formuefællesskab eller særeje.

Udvalget var opmærksomt på, at man med forslaget udvandede forskellen mellem formuefællesskab og særeje[194].

3.2.1. Fast ejendom

I forhold til begrænsningerne i rådigheden over fast ejendom foreslog udvalget, at bestemmelsen blev udvidet til også at omfatte ejendomme, der var bestemt til familiens bolig, og dermed omfatte ejendomme, som familien endnu ikke havde taget i brug.

Endelig mente et flertal i udvalget, at begrænsningen i rådigheden over en erhvervsejendom, der anvendes af den anden ægtefælle, burde ophæves. Det var opfattelsen, at denne var overflødig,

192 Jf. Betænkning 1, nr. 305/1961, s. 44.
193 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 26.
194 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 27.

idet ægtefællen ville kunne sikre sig gennem formueretlige kontrakter, ligesom ægtefællen i forvejen ville være beskyttet, hvis erhvervsdelen var en del af den fælles bolig[195].

Udvalget foreslog i øvrigt, at andelslejligheder skulle medtages direkte i bestemmelsen[196].

3.2.2. Løsøre

Udvalget overvejede, om begrænsningerne skulle ophæves, men fandt det rimeligt, at bestemmelsen blev bevaret navnlig under hensyn til bevarelsen af det fælles hjem.

Udvalget foreslog en ændret formulering uden dog reelt at ændre indholdet.

Flertallet ønskede i øvrigt også her at undtage erhvervsredskaber på samme måde som erhvervsejendomme[197].

3.2.3. Pantsætning

Udvalget foreslog, at begrænsningerne i §§ 18 og 19 blev indskrænket til at gælde salgssituationen[198]. Det var opfattelsen, at en begrænsning i retten til at pantsætte navnlig ejendomme ikke har betydning for den anden ægtefælles mulighed for at benytte ejendommen, og at forbuddet mod pantsætning ikke øger beskyttelsen af den anden ægtefælle, da bestemmelserne ikke beskytter mod kreditorforfølgning. En fastholdelse af de gældende regler ville således efter udvalgets opfattelse kunne føre til, at ejerægtefællen i stedet for sikrede lån kunne blive nødsaget til at optage dyrere lån uden sikkerhed, hvad der ikke kunne være i den andens interesse[199].

For så vidt angår løsøre henviste udvalget i øvrigt til retsplejelovens bestemmelser om opretholdelse af et beskedent hjem (trangsbeneficiet), der jo forhindrer kreditorerne i at tømme hjemmet for basalt indbo.

Udvalget foreslog endelig, at det i overensstemmelse med retspraksis blev direkte reguleret i bestemmelserne, at beskyttelsen varer, indtil der er taget stilling til aktivernes fordeling på skifte.

3.2.4. Kontrolsystem

Som det fremgår af afsnit 2.3., er sanktionen over for en uberettiget handling, at den ikke handlende ægtefælle anlægger sag om omstødelse af retshandlen. Dette foreslog udvalget suppleret med en kontrolordning i forbindelse med fast ejendom, sådan at der i forbindelse med tinglysningen skulle afgives en erklæring fra sælger, om han var gift, og om handlen berørte familiens

195 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 28 f.
196 Jf. Udvalgets lovudkast § 5, stk. 1, nr. 2.
197 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 29.
198 Et medlem foreslog dog, at de gældende regler blev bevaret.
199 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 31.

bolig. Hvis dette var tilfældet, skulle samtykke fra den anden ægtefælle dokumenteres, før handlen kunne tinglyses[200].

4. FREMMED RET

4.1. Norge

Efter norsk ret kan en ægtefælle ifølge ekteskapslovens § 32 som i Danmark kun sælge eller pantsætte en ejendom, der tjener til familiens bolig, med den anden ægtefælles samtykke. Det samme gælder indbo i det fælles hjem. Se lovens § 33. Derimod gælder der ikke noget krav om samtykke for så vidt angår fritidsboliger og indbo heri.

Samtykkekravet gælder, uanset om der er tale om fælleseje eller særeje. Ved særeje kan ægtefællerne dog indgå en forhåndsaftale om, at kravet ikke skal gælde.

Efter norsk ret gælder ifølge ekteskapsloven § 66, en regel svarende til den danske ægtefælleskiftelovs § 63, stk. 2, om krydsende udtagelsesret, hvorefter en ægtefælle uden hensyn til tidligere ejerforhold kan kræve at overtage en fast ejendom, der udelukkende eller hovedsageligt har tjent til fælles bolig, en lejebolig eller andelsbolig m.v., samt indbo i det fælles hjem, hvis særlige grunde taler derfor. Ved vurderingen lægges vægt på ægtefællernes og børnenes behov. Den krydsende udtagelsesret omfatter tillige aktiver, der er særeje, men her kræves, at „stærke grunde" taler derfor. Den krydsende udtagelsesret omfatter ikke en ejendom, som en ægtefælle har erhvervet ved arv eller gave fra sin slægt[201].

Den krydsende udtagelsesret omfatter ikke erhvervsejendomme og arbejdsredskaber og heller ikke fritidsejendomme.

4.2. Sverige

Også efter svensk ret gælder der, ifølge äktenskapsbalken 7 kap, 5 §, krav om den anden ægtefælles samtykke, hvis en ægtefælle vil sælge eller pantsætte en ejendom, der tjener til familiens bolig, eller indbo heri. Samtykkekravet omfatter ikke fritidsboliger og indbo heri. Heller ikke ejendomme, der udelukkende eller hovedsageligt anvendes til erhverv, er omfattet[202].

Kravet om samtykke gælder både særeje og fælleseje. Dog gælder samtykkekravet ikke aktiver, der er særeje i henhold til en bestemmelse fra tredjemand.

---

200 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 32 f.

201 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten, 7. udg. (2011), s. 121-126.

202 Jf. Lars Tottie og Örjan Teleman: Äktenskapsbalken, 2. udg. (2010), s. 170-177.

Efter svensk ret har den ægtefælle, som har størst behov for den fælles bolig og indbo, ret til at udtage dette. Dette gælder også aktiver, der er særeje i henhold til aftale mellem ægtefællerne, men ikke aktiver, der er erhvervet ved arv og gave, og som i henhold til arveladers eller gavegivers bestemmelse er særeje[203].

Den krydsende udtagelsesret omfatter ikke erhvervsaktiver og fritidsejendomme.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Beskyttelse af familiens bolig

Retsvirkningslovens § 18 har til formål at beskytte den ægtefælle, der ikke er (med)ejer af den ejendom, familien bor i, mod at ejerægtefællen sælger, pantsætter eller udlejer den. Bestemmelsen har navnlig betydning, når ægteskabet er tæt på sammenbrud. Ved et salg på dette tidspunkt, mister ægtefællen, der ikke ejer, muligheden for at udtage ejendommen på skiftet. I de fleste familier er boligen det væsentligste økonomiske aktiv, og samtykkekravet ved pantsætning beskytter ikke-ejerægtefællen mod, at formue i form af friværdi i boligen forbruges, uden at den pågældende ved det.

Udvalget finder, at denne beskyttelse af den fælles bolig, som også findes i lejeloven for så vidt angår lejeboliger, bør opretholdes, og at den bør koncentreres om det væsentlige, nemlig familiens bolig.

Imod bestemmelsen kan peges på, at den vil kunne anvendes af den beskyttede ægtefælle i chikanøst øjemed ved, at den pågældende i forbindelse med en samlivsophævelse nægter at samtykke til salg, uanset at den pågældende ikke har økonomisk mulighed for selv at overtage boligen. En sådan adfærd vil imidlertid kunne imødegås ved i større udstrækning end tilfældet er i dag at anvende retsvirkningslovens § 20, hvorefter Statsforvaltningen kan tillade et salg, hvis ægtefællen uden rimelig grund nægter at samtykke.

§ 18 beskytter som nævnt alene fast ejendom, der er fælleseje.

Ægteskabsudvalget af 1969 fandt, at beskyttelsen af familiens hjem burde være uafhængig af, om den faste ejendom var fælleseje eller særeje[204]. Efter udvalgets opfattelse talte hensynet til ejerægtefællen ikke imod en sådan udvidelse af reglen, og hensynet til ikke-ejer ægtefællen er det samme.

Udvalget finder i lighed med Ægteskabsudvalget af 1969 og af samme grunde som anført af dette udvalg, at § 18 bør udvides, så der kræves samtykke fra den anden ægtefælle ved salg m.v. af

203 Jf. Peter Lødrup og Tone Sverdrup: Familieretten, 7. udg. (2011), s. 349-361.
204 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s. 27.

en fast ejendom, der er bestemt til at tjene til familiens helårsbolig, uanset om ejendommen er fælleseje eller særeje. Der henvises til lovudkastets § 9.

Husbåde og campingvogne vil være omfattet af samtykkekravet, i det omfang husbåden eller campingvognen er bestemt til familiens helårsbolig.

Udvalget foreslår, at bestemmelsen formuleres således, at ejendommen skal være *„bestemt til"* familiens helårsbolig. Med den foreslåede formulering er det uden betydning, om familien aktuelt bebor boligen. En bolig under opførelse eller et nyindkøbt hus, som familien endnu ikke er flyttet ind i, bør efter udvalgets opfattelse være omfattet af bestemmelsens beskyttelsesområde. En bolig, der midlertidigt er udlejet, bør også være omfattet af samtykkekravet, hvis det er hensigten, at familien skal vende tilbage til boligen, f.eks. efter et midlertidigt ophold i udlandet. Der vil efter den foreslåede bestemmelse ikke være noget til hinder for, at familien har flere helårsboliger, der er omfattet af bestemmelsen, ligesom boligens status af fritidshus ikke vil være afgørende, hvis familien faktisk anvender boligen som helårshus.

Udvalget lægger vægt på, at det er bedst stemmende med det beskyttelsesbehov, der søges varetaget med samtykkekravet, at anvendelsesområdet begrænses til boliger, der er bestemt til at tjene til familiens helårsbolig. Afgørende må efter udvalgets opfattelse være, at en ægtefælle ikke ved den anden ægtefælles ensidige disposition pludselig fratages grundlaget for familiens hverdag i hjemmet.

Udvalget finder derimod ikke, at der er tilstrækkeligt grundlag for også at lade beskyttelsen omfatte fritidshuse, medmindre de er bestemt til at tjene til familiens helårsbolig. Afgørende for, om en ejendom er omfattet af bestemmelsen, skal således efter udvalgets opfattelse ikke være karakteren af den pågældende ejendom, men hvorvidt den efter en konkret vurdering er bestemt til at tjene til familiens helårsbolig.

Hvis en ægtefælle ejer familiens fritidsbolig alene, skyldes det i mange tilfælde formentlig, at ægtefællen ejede huset før ægteskabets indgåelse, eller at den pågældende har arvet huset. I disse tilfælde har ejerægtefællen som oftest en stærkere tilknytning til huset, og det taler for, at den pågældende kan bestemme over huset alene. Et salg af et fritidshus er heller ikke i samme grad indgribende over for ægtefællen som salget af familiens helårsbolig. Hverken i Norge eller Sverige gælder et krav om samtykke ved salg af fritidsboliger, uanset at mange familier i disse lande ejer en sådan. For de mange danske familier, der ejer en fritidsbolig i udlandet, vil samtykkekravet allerede i dag være illusorisk, fordi det næppe vil kunne håndhæves gennem omstødelse i det land, hvor boligen er beliggende.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt erhvervsvirksomhed fortsat skal være omfattet af beskyttelsesområdet i retsvirkningslovens § 18, peger udvalget på, at den ægtefælle, hvis erhvervsvirksomhed er knyttet til en ejendom, der ejes af den anden ægtefælle, i vidt omfang vil være beskyttet af lejelovens regler, og at denne ægtefælle kan (og bør) sikre sig og sin erhvervs-

virksomhed ved at skrive lejekontrakt med ejerægtefællen. På den baggrund finder udvalget, at erhvervsvirksomheder bør udgå af bestemmelsens anvendelsesområde.

Udvalget har endvidere overvejet, om andelsboliger bør være omfattet af bestemmelsens ordlyd. Andelsboliger har i dag ofte en betydelig værdi, og det er blevet muligt at optage lån med sikkerhed i andelen, hvilket taler for, at de bør ligestilles med ejerboliger. Dette taler for, at også beskyttelsen mod pantsætning uden den anden ægtefælles samtykke bør gælde for andelsboliger. Udvalget finder på den baggrund, at § 18 fremover også skal omfatte andelsboliger samt aktieboliger og andre boliger omfattet af lov om andelsboliger og andre boligfællesskaber.

Endvidere har udvalget overvejet, om bestemmelsen fortsat skal omfatte pantsætning. Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog, at der ikke fremover skulle kræves samtykke til pantsætning, idet pantsætning af fast ejendom ikke på samme måde som salg angriber boligen direkte. Der blev lagt vægt på, at pantsætning er et sædvanligt led i den almindelige bestyrelse af en ejendom, og at ejendomme ikke er beskyttet mod kreditorforfølgning.

Nærværende udvalg finder i modsætning til dette udvalg, at pantsætning fortsat skal være omfattet af samtykkekravet. Udvalget lægger herved vægt på, at det er blevet langt lettere at belåne friværdien i fast ejendom, siden 1969-udvalget afgav betænkning. Ved at belåne ejendommen i tiden omkring ægteskabets sammenbrud vil ejerægtefællen kunne forbruge låneprovenuet og gøre det økonomisk umuligt for den anden ægtefælle at overtage ejendommen og dermed at sikre sig og eventuelle børn at kunne blive i boligen.

Udvalget har heller ikke fundet grundlag for at ændre den gældende bestemmelse for så vidt angår udlejning. Udlejning af en fast ejendom, der er bestemt til at tjene til familiens helårsbolig, bør således fortsat kræve den anden ægtefælles samtykke.

Udvalget finder, at det udtrykkeligt bør fremgå af bestemmelsen, at samtykkekravet gælder, selv om ægtefællerne har ophævet samlivet. Se lovudkastets § 9, stk. 2, 1. pkt. Dette er i overensstemmelse med gældende ret for så vidt angår fællesejeejendomme. Beskyttelsen i forhold til fællesejeejendomme bør således efter udvalgets opfattelse udstrækkes til at gælde efter en separation eller skilsmisse, indtil der er truffet afgørelse om, hvem den pågældende ejendom skal tilfalde.

Hvis ejendommen er særeje, foreslås det, at beskyttelsen ophører allerede ved separation eller skilsmisse. På den måde er ejerægtefællen som udgangspunkt ikke afskåret fra at disponere over boligen. Hvis den anden ægtefælle imidlertid fremsætter krav om krydsende udtagelsesret, er det udvalgets opfattelse, at ejerægtefællen fra det tidspunkt må afvente en endelig stillingtagen til kravet – enten ved dom eller efter aftale med den anden ægtefælle, før boligen kan sælges. Se lovudkastets § 9, stk. 2, 2. pkt.

Udvalget har endelig fundet, at bevisbyrden i den gældende bestemmelses § 18, stk. 2, bør vendes om, således at det er køber eller panthaver, der skal bevise, at han eller hun var i god tro med hen-

syn til ejerægtefællens ret til at råde over ejendommen. Efter udvalgets opfattelse vil en sådan ændring medføre en øget beskyttelse af den ægtefælle, der ikke er (med)ejer af ejendommen. Den omvendte bevisbyrde kan ikke antages at blive særligt belastende for køberen, idet det er standardprocedure ved handler gennem ejendomsmægler at sikre sig samtykke fra en ægtefælle.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 9-11 og bemærkningerne hertil.

5.2. Beskyttelse af indbo

Retsvirkningslovens § 19, som beskytter løsøre, der er fælleseje, påberåbes sjældent i praksis. En af årsagerne hertil må formodes at være, at brugt løsøre omfattet af bestemmelsen sjældent har stor værdi. Løsøre af større værdi som eksempelvis biler, er således ikke omfattet af § 19.

Retsvirkningslovens § 19 stammer fra en tid, hvor indbo udgjorde en større del af ægtefællernes samlede formue, og hvor pantsætning var oftere forekommende. Familieretskommissionens begrundelse for at indføre reglen var således de små hjem, hvor manden pantsatte nødvendigt husgeråd. I dag er det indbo, der er omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde, ofte uden økonomisk værdi og vil sjældent danne grundlag for pantsætning, ligesom salg af løsøre ofte finder sted på grund af pladsmangel eller lignende eller som led i sædvanlig udskiftning af indbo og dermed sjældent som udslag af pengemangel.

Det vil formentlig også forekomme fremmed for en person, der køber et brugt møbel, at skulle spørge sælgeren, om denne er gift, og i givet fald sikre sig samtykke fra ægtefællen.

Det må endvidere anses for usædvanligt, at en ægtefælle ejer hele indboet eller størstedelen heraf alene. Det vil derfor være sjældent, at den ene ægtefælle har mulighed for at helt at fratage den anden ægtefælle muligheden for at udtage en del af indboet i forbindelse med skiftet af fællesboet.

Hertil kommer, at et samtykkekrav også forhindrer en person, hvis ægtefælle er dement og dermed ikke kan samtykke, i f.eks. at videregive dele af sit indbo til sine børn. Efter gældende ret vil f.eks. en person med en dement ægtefælle, der ønsker at forære f.eks. et møbel, som tilhører den pågældende, og som stammer fra den pågældendes slægt, til sit barn, i princippet skulle have etableret et værgemål, og eventuelt beskikket en særlig værge for at kunne få tilladelse hertil.

Da bestemmelsen som nævnt sjældent anvendes i praksis, og da der næppe i dag er det store behov for bestemmelsen, finder udvalget, at den bør ophæves. Udvalget peger endvidere på, at misbrugsreglerne i lovudkastets § 32 om omstødelse af gaver til tredjemand og § 52 om misbrug vil kunne anvendes i situationer, hvor den ene ægtefælle f.eks. ødelægger alt sit indbo m.v. eller forærer det væk for at undgå, at den anden får del i det i kraft af den krydsende udtagelsesret i §§ 46-48.

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog, at bestemmelsen blev udvidet til at omfatte biler. Udvalget fandt det påkrævet at beskytte en ægtefælles og børns interesse i at kunne blive transporteret fra hjemmet til arbejdet og den hjemmegående husmors interesse i lettere at kunne gøre indkøb m.v. Biler vil imidlertid ofte være af betydelig værdi – også i brugt stand – og kan være af stor betydning for den anden ægtefælles livsførelse. På den baggrund har udvalget overvejet, om der er et reelt behov for en bestemmelse, hvis den blev udvidet til også at omfatte biler.

Udvalget finder imidlertid ikke anledning til at foreslå noget sådant. Det forhold, at en ægtefælle kan mangle midler til at købe en anden bil, taler ikke afgørende for at indføre en regel om forbud mod salg af en bil. Hvis den anden ægtefælle ønsker at udtage bilen, vil det forudsætte, at ejerægtefællen kompenseres herfor ved skifte af boet, jf. nedenfor under afsnit 5.3., og i tilfælde, hvor ægtefællerne er insolvente, vil udtagelsesret kræve, at den anden ægtefælle betaler ejerægtefællen bilens værdi.

Som anført ovenfor vil en sådan samtykkeregel kunne give problemer for ægtefæller til demente, der ikke kan samtykke. Det vil forekomme urimeligt, at ægtefællen til den demente skal involvere Statsforvaltningen og få udpeget en særlig værge for f.eks. at kunne give sin brugte bil i bytte for en anden.

Som anført foreslår udvalget, at samtykkekravet ikke længere skal omfatte en fast ejendom, der anvendes til en ægtefælles erhvervsvirksomhed, medmindre ejendommen samtidig er ægtefællernes fælles bolig. Udvalget finder heller ikke behov for at opretholde samtykkekravet vedrørende løsøre, der er den anden ægtefælles arbejdsredskaber. Så længe et samlivsbrud ikke er aktuelt, har samtykkekravet næppe nogen praktisk betydning. Når ægtefællerne går fra hinanden eller beslutter at gøre det, bør en ægtefælle, der anvender den andens løsøre i sin erhvervsvirksomhed, efter udvalgets opfattelse ikke kunne forhindre ejeren af løsøret i at realisere dette eller selv at anvende det.

5.3. Krydsende udtagelsesret

Ægtefælleskiftelovens § 63 beskytter alene ægtefællens adgang til krydsende udtagelsesret til familiens bolig ved separation og skilsmisse, for så vidt boligen er fælleseje.

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog, at den dagældende tilsvarende regel i fællesboskifteloven blev udvidet til at gælde den anden ægtefælles særeje. Ifølge dette udvalg vil en ejendom, hvori ægtefællerne bor, næsten altid have tjent det samme formål, hvad enten der er tale om særeje eller fælleseje.

Udvalget er enigt med 1969-udvalget i, at de samme hensyn gør sig gældende, uanset om familiens bolig er fælleseje eller særeje, og udvalget foreslår på den baggrund, at den krydsende udtagelsesret udvides til også at gælde fast ejendom, der er særeje. Se lovudkastets § 48. Dette skal ses i sammenhæng med udvalgets overvejelser og forslag vedrørende retsvirkningslovens § 18.

Udvalget har overvejet, om en ejendom, som en ægtefælle har modtaget som arv eller gave fra tredjemand, bør være undtaget fra den krydsende udtagelsesret. I de fleste tilfælde vil en ægtefælle, der har arvet en ejendom, have en sådan tilknytning til den, at der ikke efter bestemmelsen vil være grundlag for at tillade den anden ægtefælle at udtage ejendommen. Der kan dog forekomme tilfælde, hvor en ægtefælle har modtaget en ejendom som arv eller gave uden at have en særlig slægtsmæssig tilknytning til den, idet arvelader eller gavegiver f.eks. havde købt den som investering eller direkte med henblik på at forære den videre. I sådanne tilfælde kan det ikke udelukkes, at ejendommen kan have den væsentligste betydning for den anden ægtefælle. Udvalget finder derfor ikke grundlag for at udelukke ejendomme modtaget som arv og gave.

Som anført ovenfor under afsnit 5.1. finder udvalget, at den udvikling, der er sket med hensyn til værdien af andelsboliger betyder, at disse boliger bør ligestilles med ejerboliger frem for med lejeboliger. Udvalget finder derfor, at andelsboliger bør være omfattet af adgangen til krydsende udtagelsesret efter lovudkastets § 46.

Ægtefælleskiftelovens § 63 omfatter fast ejendom, der udelukkende eller hovedsageligt er bestemt til familiens bolig. Bestemmelsen omfatter således i modsætning til samtykkekravet i retsvirkningsloven § 18 ikke en ejendom med flere beboelseslejligheder, hvoraf familien bebor den ene. Udvalget finder, at det ville være for vidtgående at give en ægtefælle ret til at udtage en udlejningsejendom, som den anden ejer, alene fordi ægtefællen ønsker at blive boende i en lejlighed i ejendommen. I disse tilfælde kan ægtefællen i stedet påberåbe sig ægteskabslovens § 55, stk. 2, som er beskrevet ovenfor under afsnit 2.5.4. Derimod finder udvalget, at udtagelsesretten bør udvides til også at omfatte de tilfælde, hvor den ene ægtefælle ejer et tofamilieshus, hvor familien bor i den ene del og udlejer den anden. Se lovudkastets § 46, stk. 3, nr. 2.

Uanset de foreslåede ændringer i hvilke dispositioner over fast ejendom m.v., der skal kræve samtykke fra den anden ægtefælle, finder udvalget ikke grundlag for at foreslå indskrænkninger i den krydsende udtagelsesret. Lovudkastets § 43, stk. 3, omfatter således som efter gældende ret fritidshuse, erhvervsejendomme og indbo m.v. Dette skyldes navnlig, at bestemmelsen vil have stor betydning for udtagelsen af disse aktiver, når de ejes af ægtefællerne i sameje.

Tværtimod finder udvalget, at den krydsende udtagelsesret bør udvides til at omfatte motorkøretøjer, jf. lovudkastets § 46, stk. 3, nr. 6. Der vil ikke altid være sammenfald mellem, hvilken ægtefælle der ejer en bil, og hvilken ægtefælle, der hovedsageligt benytter den, og udvalget finder, at den ægtefælle, der har det største behov for bilen, bør have mulighed for at udtage den på skiftet uanset ejerforhold.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 46-48 og bemærkningerne hertil.

5.3.1. Ægtepagt om fravigelse af retten til krydsende udtagelsesret

I forbindelse med en aktuel separation eller skilsmisse kan ægtefællerne frit aftale, hvem der skal udtage hvilke aktiver, jf. lovudkastets § 38.

Udvalget har overvejet, om der tillige bør være mulighed for at indgå en forhåndsaftale, der udelukker muligheden for krydsende udtagelsesret, således at ejerægtefællen kan være sikker på at kunne beholde aktivet.

Der er enighed i udvalget om, at hensynet til at beskytte den ægtefælle, der på tidspunktet for ægteskabets ophør har størst behov for at blive i den hidtidige fælles bolig, taler afgørende imod at tillade forhåndsaftaler om, hvem der skal kunne udtage boligen. Der er endvidere enighed om, at sådanne aftaler kun skal kunne komme på tale for så vidt angår aktiver, der ejes af den ene ægtefælle som særeje.

5.3.1.1. Mindretallets forslag

Mindretallet (*Jørgen U. Grønborg, Kirsten Reimers-Lund og Irene Nørgaard*) finder det rimeligt, at ægtefæller før eller under ægteskabet i en ægtepagt kan aftale, at et bestemt aktiv, som den ene ægtefælle ejer som særeje, ikke skal kunne udtages af den anden ægtefælle på et separations- eller skilsmisseskifte. Hidtil har ingen særejeaktiver kunnetudtages af den anden ægtefælle på et separations- eller skilsmisseskifte, og der vil fortsat særlig være løsøreaktiver, et arvet sommerhus m.v. med stor affektionsværdi, eller en erhvervsvirksomhed, som en ægtefælle kan ønske at sikre sig bliver i familiens eje eller vedkommende kan beholde. Almindeligvis vil reglerne om en ejerægtefælles fortrinsret sammenholdt med, at aktivet for den anden ægtefælle skal have den væsentligste betydning for at denne kan udtage aktivet, medføre at ægtefællen vil kunne beholde aktivet. Men kan ægtefællerne blive enige om, at bestemte særejeaktiver skal kunne udtages af ejerægtefællen, ser mindretallet ingen grund til at forbyde, at forhåndsaftaler om bestemte aktiver kan indgås.

Aktivet skal enten være ejet af ægtefællen allerede ved aftalens indgåelse, eller det skal kunne beskrives som et aktiv eller flere bestemte aktiver, som ægtefællen forventer at arve. Formuleringer som *„alt arvet indbo eller lignende"* kan ikke betragtes som aftaler om bestemte aktiver. Det er ikke nødvendigt, at hvert enkelt aktiv opregnes. Det er tilstrækkeligt, at aftalen gælder „det sølvtøj, hustruen har arvet efter sin mormor".

Er aktivet brøkdelssæreje, hvor en brøk er delingsformue, er aktivet ikke omfattet af den regel, som mindretallet foreslår i lovudkastets § 19 a.

5.3.1.2. Flertallets forslag

Flertallet (*Anne Louise Bormann, Mogens Pedersen, Stine Fink Hansen, Bente Koudal Sørensen, Svend Danielsen og Dorrit Sylvest Nielsen)* udtaler, at det er en forudsætning for, at en ægtefælle kan udtage et aktiv, som den anden ejer, at aktivet har den væsentligste betydning for denne. Hvis ejerægtefællen har arvet et aktiv, som har betydelig affektionsværdi, eller der er tale om en familievirksomhed, vil denne betingelse næppe nogen sinde være opfyldt. Behovet for at indgå aftaler herom må derfor antages at være begrænset.

Flertallet finder endvidere, at begrebet „bestemte aktiver" er vanskeligt at afgrænse i praksis. Mindretallet skriver herom, at en aftale om „alt arvet indbo eller lignende" ikke er en aftale om „bestemte aktiver". En sådan aftale vil derfor ikke være gyldig. Derimod vil en aftale om „det sølvtøj, hustruen har arvet efter sin mormor" ifølge mindretallet opfylde kravet om, at der skal være tale om „bestemte aktiver". De krav til specifikation af særeje, som hidtil har været stillet i tinglysningspraksis, har efter flertallets opfattelse med rette givet anledning til kritik, og udvalget har derfor som beskrevet i kapitel 7 ophævet dette krav. Flertallet finder det derfor uheldigt, hvis der indføres en ny bestemmelse, hvor specifikation er en gyldighedsbetingelse, og hvor det vil give anledning til usikkerhed, hvornår navnlig indbo er tilstrækkeligt specificeret.

Flertallet finder derfor ikke, at det bør være muligt at indgå sådanne forhåndsaftaler.

KAPITEL 14

ÆGTEFÆLLERS FORSØRGELSES- OG OPLYSNINGSPLIGT

1. INDLEDNING

Retsvirkningslovens kapitel 1 indeholder en række almindelige bestemmelser om ægtefællers forpligtelser over for hinanden og deres børn under ægteskabet, herunder navnlig om den gensidige forsørgelsespligt, og om deres pligt til at give hinanden de nødvendige oplysninger om deres økonomiske forhold. Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om disse spørgsmål.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Ægtefællers forsørgelsespligt over for hinanden

Ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt fremgår af retsvirkningslovens § 2, der har følgende ordlyd:

*„**§ 2.** Det påhviler mand og hustru gennem pengeydelse, gennem virksomhed i hjemmet eller på anden måde, at bidrage, hver efter sin evne, til at skaffe familien det underhold, som efter ægtefællernes livsvilkår må anses for passende. Til underholdet henregnes, hvad der udkræves til husholdningen og børnenes opdragelse såvel som til fyldestgørelse af hver ægtefælles særlige behov."*

Bestemmelsen fastlægger ægtefællernes gensidige privatretlige forsørgelsespligt og forsørgelsespligt over for børnene, idet den sidstnævnte dog i dag må anses for reguleret i lov om børns forsørgelse (§§ 13 og 14 i lov om børns forsørgelse). Begge ægtefæller er efter evne forsørgere. Normen er, hvad der efter ægtefællernes livsvilkår er passende. Pligtens omfang må bestemmes efter et rummeligt skøn over ægtefællernes forhold.

De gensidige økonomiske forpligtelser omfatter først og fremmest et fælles ansvar for den fælles husholdning. Udgifterne til forsørgelse omfatter bolig, opvarmning og andet energiforbrug, transport, forsikringer, mad, rengøring m.v.

En ægtefælles særlige behov omfatter f.eks. indkøb af tøj, medicin, tandlæge- og lægeregninger, foreningskontingenter, ferie, fritidsaktiviteter lommepenge m.v. Spørgsmålet om dækning af den andens særlige behov opstår først og fremmest, når denne udelukkende varetager opgaver i hjemmet. Spørgsmålet kan dog også opstå, i det omfang den anden på grund af uddannelse,

sygdom, arbejdsløshed eller lignende ikke er i stand til at skaffe sig nogen indtægt og ikke er berettiget til sociale ydelser.

En ægtefælle kan opfylde sine forpligtelser ikke blot ved pengeydelser, men også på anden måde, f.eks. ved arbejde i hjemmet, pasning af børnene eller arbejde i en virksomhed, den ene eller de begge ejer. Den enes arbejde i hjemmet er ligeværdigt med den andens indsats på andre områder. Forsørgelsespligten kan også opfyldes ved forbrug af opsparede midler eller formue.

Udgifterne må fordeles mellem ægtefællerne indbyrdes i forhold til deres økonomiske formåen, dvs. den enkeltes indtægt og formue, og under hensyn til hver ægtefælles udgifter til egne særlige behov, forsørgelsespligt over for særbørn m.v. Ægtefællerne kan frit aftale, eller faktisk indrette, den nærmere fordeling, f.eks. at den ene skal være helt eller delvist hjemmearbejdende, eller at udgifterne til husholdningen skal fordeles ulige i forhold til, hvad parterne tjener.

Bestemmelsen er en kvantitativ fordelingsregel, der angiver et princip og en meget vid ramme, som ægtefællerne selv må udfylde. Den ene kan således ikke kræve, at de fælles indtægter og den fælles formue deles.

En ægtefælle har pligt til at tage sit eventuelle særeje i brug for at opfylde forsørgelsespligten, hvis ægtefællen ikke på anden måde er i stand dertil, jf. UfR 1948.1150 V, hvor manden af sit arvede særeje havde anvendt 6.000 kr. til betaling af bidrag til hustru og et fællesbarn i henhold til en bidragsresolution. Da manden i henhold til § 2 måtte anses for at have pligt til at yde tilskud til familiens underhold med såvel sit særeje som sit fælleseje, og da det måtte bero på mandens skøn, hvilke midler han ville anvende til dækning af underholdspligten, var der ikke hjemmel til, at manden under et skifte efter separation kunne fremsætte vederlagskrav for forbedring af egen bodel med sit eget særeje.

Har en ægtefælle overladt den anden ægtefælle penge eller afholdt udgifter for denne, vil det undertiden være vanskeligt at afgøre, om der var tale om opfyldelse af forsørgelsespligten efter § 2, eller om der i stedet er tale om et lån eller en (muligt ugyldig) gave. Spørgsmålet har konsekvenser dels i forhold til ægteparrets kreditorer, dels i forhold til ægtefællerne indbyrdes i en senere bodelingssituation. Sidstnævnte har især betydning for ægtefæller med særeje. Den ægtefælle, der hævder at have et krav mod den anden, må føre bevis herfor, idet der som udgangspunkt er en formodning for, at overførsel af pengebeløb til ægtefællen sker til opfyldelse af forsørgelsespligten.

Om gaver mellem ægtefæller og betydningen af sondringen mellem forsørgelse, lån og gave henvises i øvrigt til kapitel 9.

I § 2 er der ikke taget stilling til, hvorledes solvente ægtefæller med rigelige indtægter skal fordele forbrug og opsparing mellem sig. De kan aftale eller indrette sig sådan, at manden betaler de fælles udgifter, mens hustruen bruger sin indtægt til opsparing og nyanskaffelser eller omvendt.

Bestemmelsen er blevet stærkt modificeret med den stigende tendens i den sociale lovgivning til, at udgifter og arbejdsopgaver, som ligger uden for en families normale økonomiske eller praktiske evne, dækkes af det offentlige.

Pengeforsørgelse af familien har tillige ændret sig på en måde, som reducerer familieforsørgelsen til en „medforsørgelse". Det gælder i forhold til det offentlige, hvor velfærdsstatens sociale ydelser i form af folkepension, førtidspension, sygesikring, arbejdsløshedsunderstøttelse, kontanthjælp m.v. til en vis grad har erstattet familieforsørgelsen til sikring af den enkeltes forsørgelse. Herved mindskes nødvendigheden af økonomisk solidaritet mellem familien i bred forstand og til dels også mellem ægtefæller. Forsørgelsen er ikke først og fremmest et familieanliggende, men en blanding af et offentligt og et individuelt anliggende.

Retsvirkningslovens § 3 indebærer en pligt for en solvent ægtefælle til om nødvendigt at give den anden penge. § 3 har følgende ordlyd:

*„**§ 3.** Kan udgifterne til en ægtefælles særlige behov og udgifterne ved de hverv, som han efter skik og brug og ægtefællernes forhold har at varetage for familiens underhold, ikke dækkes af de bidrag, han selv skal yde ifølge § 2, er den anden ægtefælle pligtig at overlade ham de fornødne pengemidler i passende beløb ad gangen. Dette gælder dog ikke, hvis en anden ordning er påkrævet, fordi ægtefællen har vist sig uskikket til at forvalte penge, eller fordi andre særlige grunde foreligger."*

Mens § 2 bestemmer normen for ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt, bestemmer § 3 formen. En ægtefælle skal først og fremmest bruge af egne midler, og kan først, når disse ikke strækker til, kræve et tilskud fra den anden efter § 3. Reglen har derfor størst betydning for den, som arbejder i hjemmet.

Tilskuddet vil normalt have form af en løbende pengeydelse. Selv om der skal ydes nogenlunde rimelige beløb ad gangen, kræves det ikke, at de skal erlægges regelmæssigt, hvis indtægterne kommer ujævnt. Det er ikke tilstrækkeligt, at ægtefællen betaler regningerne efterhånden, som de forfalder, eller henviser til det solidariske ansvar efter § 11, hvorefter hver ægtefælle kan købe det nødvendige til blandt andet den daglige husholdning på kredit med den virkning, at også den anden hæfter for gælden.

Reglen hindrer, at den mindst bemidlede ægtefælle ubegrundet bliver sat under administration af den indtjenende ægtefælle. Der findes ingen hjemmel til direkte gennemtvingelse af reglen, og der er ingen mulighed for at få den anden ægtefælle sat i bidrag efter retsvirkningslovens § 5, medmindre der tillige sker misligholdelse af forsørgelsespligten efter § 2.

Hvis ægtefællen er „uskikket til at forvalte penge", gælder pligten ikke. Med ordene „andre særlige grunde" tænkes ifølge 1918-udkastet på sygdom og lignende tilfælde[205].

205 Jf. 1918-udkastet, s. 54.

Hvad der i henhold til retsvirkningslovens §§ 2 og 3 overlades en ægtefælle til fyldestgørelse af dennes særlige behov, betragtes som om den pågældende selv havde indført det i fællesboet, jf. retsvirkningslovens § 4.

Påklædnings-, tøj- og andre lommepenge bliver efter § 4 modtagerens ejendom, jf. UfR 1948.659 Ø, hvor der kunne gøres udlæg for hustruens gæld i en kostbar vinterdamefrakke, som hendes mand havde anskaffet, men som var overladt hende til benyttelse, og som derfor skønnedes at måtte betragtes som hørende til hendes bodel.

Vanskelige bevisspørgsmål kan opstå, hvis et samlet beløb er overladt en ægtefælle, og der heraf er foretaget en opsparing, f.eks. i tilfælde af retsforfølgning fra den anden ægtefælles kreditorer. Hvis den ene ægtefælle opsparer af de midler, den pågældende har fået overladt af den anden efter retsvirkningslovens §§ 2 og 3 til fyldestgørelse af fælles behov, finder bestemmelsen inden for rimelige grænser anvendelse på det samlede opsparede beløb.

Bestemmelsen vedrører kun fælleseje. Det antages imidlertid, at såvel hustruens tøjpenge som husholdningspenge i ægteskaber, hvor ægtefællerne i det hele har en særejeordning, vil blive hustruens særeje.

2.2. Forsømmelse af forsørgelsespligten

Både retsvirkningsloven og ægteskabsloven giver mulighed for at fastsætte bidrag fra den ene ægtefælle til den anden. §§ 5 og 6 i retsvirkningsloven omfatter tiden indtil ægtefællerne er blevet separeret eller skilt. Ægteskabslovens § 50 vedrører tiden efter en separation eller skilsmisse.

Ægteskabsloven:

Ægteskabslovens § 50 har følgende ordlyd:

„§ 50. *Indgår ægtefællerne ikke selv aftale herom, afgør retten spørgsmålet om bidragspligt, herunder spørgsmålet om pligtens varighed, medens statsforvaltningen fastsætter bidragets størrelse. Medmindre der foreligger særlige omstændigheder, kan retten kun pålægge en ægtefælle bidragspligt for et bestemt tidsrum, der ikke kan overstige 10 år.*

Stk. 2. Afgørelser efter stk. 1 træffes under hensyn til, i hvilket omfang den, der ønsker bidrag, selv kan skaffe sig et efter sine livsvilkår tilstrækkeligt underhold, og hvorvidt den anden part efter sine økonomiske forhold og de øvrige omstændigheder formår at udrede bidrag. Endvidere tages der hensyn til ægteskabets varighed. Der kan tillige tages hensyn til, om den, der ønsker bidrag, har behov for støtte til uddannelse eller lignende".

Det følger af bestemmelsen, at retten træffer afgørelse om bidragspligten, herunder bidragspligtens længde. Når retten har truffet bestemmelse om bidragspligten, træffer Statsforvaltningen afgørelse om størrelsen af bidraget efter ansøgning.

Det er et krav, at bidragsmodtageren udnytter sin erhvervsevne i rimeligt omfang. Ved vurderingen tages der især hensyn til alder, uddannelse, beskæftigelse under ægteskabet, ægteskabets varighed, og til hvor længe bidragsmodtageren har været i den nuværende situation.

Lige efter separationen eller skilsmissen kan bidragsmodtageren have behov for nogen tid til at indrette sig på den nye situation. Statsforvaltningen er derfor tilbageholdende med at sige, at bidragsmodtageren ikke udnytter sin erhvervsevne i denne periode.

Har den bidragssøgende etableret et væsentligt personligt og økonomisk interessefællesskab med en ny samlivspartner, vil Statsforvaltningen normalt afslå at fastsætte bidrag eller lade et allerede fastsat bidrag bortfalde.

I 1971 blev der ifølge en statistik udarbejdet af Ægteskabsudvalget af 1969 indgivet 905 ansøgninger om ægtefællebidrag efter bestemmelsen. I 617 sager blev der fastsat bidrag, mens 218 ansøgninger blev afslået og 70 tilbagekaldt.

Statsforvaltningen traf i 2012 i alt 1044 afgørelser om størrelsen af ægtefællebidrag. I 2013 var tallet 1067. Tallene er ikke opdelt efter førstegangs- og ændringssager[206].

Retsvirkningsloven:

Retsvirkningslovens § 5 har følgende ordlyd:

*„**§ 5.** Forsømmer en ægtefælle at opfylde sin underholdspligt efter § 2, bliver der på begæring at pålægge ham at yde den anden ægtefælle et pengebidrag i det omfang, hvori det efter omstændighederne må anses for rimeligt".*

Afgørelsen træffes af Statsforvaltningen, jf. retsvirkningslovens § 8.

Bestemmelsen har ikke stor praktisk betydning, idet samlivet under de nævnte forudsætninger sædvanligvis vil blive ophævet, hvorefter § 6 finder anvendelse, jf. nedenfor. Fastsættelse af bidrag efter § 5 kræver forsømmelse af grovere karakter, og at den ikke er helt kortvarig eller mere tilfældig. § 5 kan trods det anførte have et anvendelsesområde i tilfælde, hvis der er en reel og dybtgående uenighed mellem ægtefællerne, og hvis de måske er i gang med en skilsmisseproces, men alligevel fortsat bor sammen. Uenighed om, hos hvem børnene skal bo, eller hvem der skal beholde den fælles bolig, kan få en ægtefælle til at undlade at flytte. Hjemlen til at fastsætte bidrag vil i sådanne tilfælde være § 5 og ikke § 6.

206 Jf. Svend Danielsen og Lennart Lynge Andersen: Fra forsørgelse til omstilling – Underholdsbidrag til ægtefælle (2014), s. 235.

§ 5 gælder også efter en samlivsophævelse, der ikke skyldes uoverensstemmelse, men er begrundet i f.eks. hospitalsindlæggelse, institutionsanbringelse eller fængselsstraf. Forudsætningen er, at der også under disse omstændigheder er tale om forsømmelse af forsørgelsespligten.

Den ægtefælle, der betaler kost og logi, og intet andet, forsømmer delvist sin forsørgelsespligt og vil derfor kunne pålægges at betale bidrag, hvis den anden ægtefælle ellers ikke har mulighed for at få dækket sine særlige behov.

Ved fastsættelsen af bidragets størrelse anvendes i udgangspunktet samme retningslinjer som ved bidrag efter ægteskabsloven, jf. ovenfor. Da bidraget fastsættes under samlivet, træffes afgørelsen om bidragets størrelse dog i videre omfang ud fra et konkret skøn i det enkelte tilfælde.

Er samlivet ophørt på grund af uoverensstemmelse, gælder bestemmelsen i § 6, der har følgende ordlyd:

§ 6. *Lever ægtefællerne på grund af uoverensstemmelse ikke sammen, finder reglerne i § 2 tilsvarende anvendelse. Det tilskud, som den ene ægtefælle herefter skal yde til den anden ægtefælles og de hos denne værende børns underhold, bliver på begæring at fastsætte til et pengebidrag. En ægtefælle, som væsentlig bærer skylden for samlivets ophævelse, har dog ikke krav på bidrag til sit eget underhold, medmindre ganske særlige grunde taler derfor.*

Afgørelsen træffes af Statsforvaltningen, jf. retsvirkningslovens § 8.

Bestemmelsen anvendes, hvis samlivet er ophævet på grund af uoverensstemmelse. Bidraget vedvarer, indtil der foreligger en endelig separation eller skilsmisse. Ifølge retspraksis gælder bidragsresolutioner i medfør af § 6 fortsat, hvis en byretsdom om separation eller skilsmisse ankes. Dette gælder, uanset om anken er sket efter fuldbyrdelsesfristens udløb, og uanset om anken overhovedet omfatter bidragsvilkåret. Der kan også i denne periode ansøges om § 6 bidrag[207].

Bestemmelsen i § 6, 3. pkt. om, at der ved afgørelsen kan tages hensyn til skylden for samlivsophævelsen er i dag uden betydning i praksis. Den tilsvarende bestemmelse i ægteskabslovens § 50 udgik i 1969. Grunden til, at § 6 ikke blev ændret samtidig hermed, var først og fremmest, at gennemførelsen af en ny lov om ægteskabets retsvirkninger blev sat i bero på baggrund af overvejelserne i ægteskabsudvalget af 1969.

Ved fastsættelsen af bidragets størrelse anvendes samme retningslinjer som ved bidrag efter ægteskabsloven, jf. ovenfor.

---

207 Se Skarrildhus-beretningen 1995, pkt. B.a.2. (Skarrildhus-beretningen er referat fra det årlige møde mellem det daværende Civilretsdirektorat og de daværende statsamter).

Dog kan ægteskabets varighed have betydning ved fastsættelsen af bidragets størrelse. Dette gælder, hvis ægteskabet har været kortvarigt, jf. følgende afsnit i vejledningen om børne- og ægtefællebidrag:

„Ved en afgørelse om bidrag under ægteskabet efter reglerne i retsvirkningsloven kan der tages hensyn til et kortvarigt ægteskab. Dette kan medføre, at der ikke fastsættes et bidrag, eller at bidraget fastsættes lavere end ellers – eksempelvis sådan at bidraget fastsættes til 1/3 eller 2/3 af det bidrag, man ellers ville fastsætte efter de vejledende retningslinjer.

Efter praksis vil et ægteskab på ca. 3-4 år som udgangspunkt kunne anses som kortvarigt. Et længerevarende forudgående samliv vil dog kunne indgå ved vurderingen af, om bidraget skal fastsættes lavere end det bidrag, man ellers ville fastsætte efter de vejledende retningslinjer."

Det forhold, at bidragsmodtageren har behov for støtte til uddannelse eller lignende, indgår sjældent i praksis som et selvstændigt element ved fastsættelsen af § 6 bidraget. Hvis bidragsmodtageren har behov for støtte til uddannelse eller lignende, vil dette dog normalt afspejle sig i bidragsmodtagerens indkomst, og forholdet får derfor alligevel betydning i forhold til opgørelsen af bidragsmodtagerens indkomst.

I den daværende Statsforvaltningen Hovedstaden blev der i 2010 truffet 58 afgørelser efter retsvirkningslovens § 6, heraf blev der givet afslag på bidrag i 22 sager. I perioden 2009-1013 var der 60 klagesager efter § 6 ud af det samlende antal klagesager på 600 bidragssager i Ankestyrelsen. Der findes kun ganske få sager efter retsvirkningslovens § 5.

2.3. Ændring af afgørelser eller aftaler om bidrag

2.3.1. Afgørelser

Efter ægteskabslovens § 53, stk. 2, kan Statsforvaltningen ændre størrelsen af et fastsat ægtefællebidrag, *„hvis omstændighederne taler herfor",* og efter retsvirkningslovens § 8 kan Statsforvaltningen *„til enhver tid på begæring af en ægtefælle ændre sin bestemmelse, når forholdene væsentligt har forandret sig".*

2.3.2. Aftaler

Ægtefæller kan selv aftale bidragets størrelse.

En aftale om ægtefællebidragets størrelse har væsentlig betydning for Statsforvaltningens behandling af sager om ægtefællebidrag. Hvis en part under behandlingen af en sag oplyser, at der er indgået aftale om ægtefællebidrag, skal Statsforvaltningen altid undersøge dette nærmere.

Efter § 52 i ægteskabsloven kan en aftale om pligten til at betale ægtefællebidrag eller en aftale om størrelsen af et ægtefællebidrag kun ændres ved dom, såfremt det på grund af væsentligt for-

andrede forhold vil være åbenbart urimeligt at opretholde aftalen. Dette betyder blandt andet, at Statsforvaltningen ikke har mulighed for at ændre en aftale om bidragets størrelse, medmindre det klart fremgår af aftalen, at Statsforvaltningen skal kunne ændre størrelsen af bidraget.

Hvis et ægtefællebidrag efter ægteskabsloven alene er aftalt „indtil videre", antages det dog, at Statsforvaltningen som udgangspunkt har hjemmel til at ændre det. Det er dog en betingelse, at der er forløbet nogen tid siden aftalens indgåelse, eller at der er sket væsentlige ændringer i forhold til parternes situation ved aftalens indgåelse. Vurderingen af, hvornår en „indtil videre"-aftale kan ændres alene under hensyn til den tid, der er gået siden aftalens indgåelse, beror på et konkret skøn. Efter praksis skal der normalt være gået ikke under et halvt år siden aftalens indgåelse, før der kan blive tale om at ændre en „indtil videre"-aftale alene under hensyn til tiden[208].

Aftalte ægtefællebidrag efter retsvirkningsloven kan ændres af Statsforvaltningen, hvis aftalen skønnes åbenbart ubillig, eller hvis forholdene væsentlig har forandret sig, jf. lovens § 9.

2.4. Klage over afgørelser om bidrag

Statsforvaltningens afgørelser om ægtefællebidrag kan påklages til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen.

Klagen skal indgives inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, jf. § 52 a, stk. 2, i retsvirkningsloven.

Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen, kan i særlige tilfælde behandle en klage, selvom klagefristen er overskredet.

Klagen skal indgives til Statsforvaltningen. Statsforvaltningen sender herefter klagen samt sagens akter sammen med en udtalelse til Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen.

2.5. Ægtefællernes oplysningspligt

Ægtefællernes indbyrdes oplysningspligt i relation til underholdspligt er reguleret i retsvirkningslovens § 10, der har følgende ordlyd:

*„**§ 10.** Ægtefællerne er pligtige at give hinanden de oplysninger om deres økonomiske forhold, som kræves til bedømmelse af deres underholdspligt.*

Bestemmelsen giver ikke adgang til at kræve oplysninger fra udenforstående eller myndigheder, bortset fra skattevæsenet. Der kan således ikke rettes henvendelse til den anden ægtefælles arbejdsgiver om løn- og ansættelsesforhold. Ægtefællen kan heller ikke gå til bank eller forsik-

208 Jf. Skarrildhus-beretningen 1996, pkt. B.a. 2.

ringsselskab for at få oplysninger om den andens forhold, heller ikke under en privat bodeling i forbindelse med separation eller skilsmisse.

Bestemmelsen er ikke sanktioneret. I skatteforvaltningslovens § 18 findes en speciel hjemmel for henvendelse til skattemyndighederne. Samlevende ægtefæller har ret til at blive gjort bekendt med hinandens selvangivelser og skatteansættelser for indkomstår, i hvilket ægtefællerne er samlevende, herunder i indkomstår hvor ægtefællerne bliver separeret eller skilt.

En yderligere bestemmelse om oplysningspligt findes i retsvirkningslovens § 22, der har følgende ordlyd:

„§ 22. *En ægtefælle kan forlange, at den anden ægtefælle deltager i oprettelsen af en fortegnelse over, hvilke dele af fællesboet enhver af dem råder over, og hvad der måtte høre til enhvers særeje. Retten afgør efter samtlige foreliggende omstændigheder, hvilken beviskraft der i givet fald bør tillægges fortegnelsen."*

Heller ikke nægtelse af medvirken til udarbejdelse af en sådan fortegnelse er sanktioneret i praksis, og bestemmelsen anvendes næppe i praksis.

Ægtefællers oplysningspligt over for Statsforvaltningen i forbindelse med sager om bidrag er reguleret i retsvirkningslovens § 9 a, der har følgende ordlyd:

„§ 9 a*. Statsforvaltningen og ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan til brug for behandlingen af sager om fastsættelse og ændring af et bidrag efter denne lov anmode en part om oplysninger om vedkommendes egne forhold. Hvis parten undlader at give statsforvaltningen eller ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold de oplysninger, der er nævnt i 1. pkt., kan der træffes afgørelse på det foreliggende grundlag."*

Ved ansøgninger om fastsættelse eller ændring af ægtefællebidrag, indhenter Statsforvaltningen oplysninger om begge ægtefællers økonomiske forhold. Statsforvaltningen indhenter som udgangspunkt oplysningerne via terminaladgang til SKAT's registre, herunder indkomstregistret. Statsforvaltningen orienterer ægtefællerne om denne fremgangsmåde, inden oplysningerne indhentes. I sager om ægtefællebidrag vil det ligeledes ofte være tilstrækkeligt med oplysninger om parternes økonomiske forhold. Andre forhold kan dog have betydning, herunder oplysninger om bidragsmodtagerens eventuelle nye samlever, bidragsbetalerens eventuelle afholdelse af udgifter til bidragsmodtagerens forsørgelse m.v. Statsforvaltningen vil normalt indhente sådanne oplysninger hos parterne.

Det er et grundlæggende princip i forvaltningsretten, at myndighederne skal indhente de oplysninger, der er nødvendige for at afgøre en sag. Dette princip kaldes officialprincippet. Statsforvaltningen har således pligt til at tilvejebringe et tilstrækkeligt fyldestgørende – retligt og faktisk – grundlag til, at der kan træffes en fuldt forsvarlig og lovlig bidragsafgørelse.

På bidragsområdet kan Statsforvaltningen efter § 58 c i ægteskabsloven og § 9 a i retsvirkningsloven anmode en part om oplysninger om vedkommendes egne forhold. Hvis parten undlader at give oplysningerne til Statsforvaltningen, kan Statsforvaltningen træffe afgørelse i sagen på det foreliggende grundlag (processuel skadevirkning). Dette kan blandt andet indebære, at der i et vist omfang træffes afgørelse til fordel for den anden part i sagen[209].

2.6. Offentligretlig forsørgelse

Pligten til at forsørge sin ægtefælle gælder ikke kun i forhold til ægtefællen, men også i forhold til det offentlige. Dette indebærer blandt andet, at det offentlige kan indtræde i en ægtefælles krav på bidrag, hvis ægtefællen f.eks. har modtaget kontanthjælp som følge af den anden ægtefælles manglende opfyldelse af sin forsørgelsespligt.

Den offentligretlige forsørgelsespligt følger af § 2 i lov om aktiv socialpolitik, hvorefter enhver mand og kvinde i forhold til det offentlige har ansvar for at forsørge sig selv, sin ægtefælle, sin samlever og sine børn under 18 år[210].

Ansvaret over for det offentlige til at forsørge sin ægtefælle ophører ved separation eller skilsmisse§ 97 i lov om aktiv socialpolitik har følgende ordlyd:

***„§ 97**. Er der efter lovgivningen om retsforholdet mellem ægtefæller eller om børns forsørgelse pålagt en person at betale underholdsbidrag m.v. til en anden person, der modtager hjælp til forsørgelse, indtræder det offentlige for et beløb, der svarer til hjælpen, i kravet mod den bidragsskyldige, uanset om forsørgelsesansvaret efter reglerne i § 2 er ophørt.*

Stk. 2. Det offentlige indtræder endvidere i retten til at kræve bidrag fastsat eller kræve et bidrag forhøjet. Ved fastsættelsen eller forhøjelsen af bidrag kan vedkommende myndighed tilsidesætte en aftale om bidrag, der må anses indgået med det formål at hindre det offentlige i at indtræde i retten."

2.7. Overladelse af løsøre

Retsvirkningslovens § 7 har følgende ordlyd:

*„**§ 7.** I de i § 6 omhandlede tilfælde kan Statsforvaltningen i det omfang, hvori det efter ægtefællernes livsvilkår og de øvrige omstændigheder må anses for passende, på begæring pålægge den ene ægtefælle at overlade den anden ægtefælle brugen af løsøre, som ved samlivets ophør hørte til det fælles bohave eller til den anden ægtefælles arbejdsredskaber.*

209 Jf. Vejledning nr. 9415 af 12. juni 2014 om børne- og ægtefællebidrag, pkt. 5.3.

210 Udvidelsen af forsørgelsespligten til også at omfatte ugifte samlevende blev indført ved lov nr. 894 af 4. juli 2013, der trådte i kraft den 1. januar 2014.

Stk. 2. Brugsretten over løsøre, der herefter er udleveret en ægtefælle til benyttelse, kan ikke anfægtes ved aftale mellem tredjemand og den anden ægtefælle.

Stk. 3. Den brugsberettigede ægtefælle kan kræve sig indsat i besiddelsen ved en umiddelbar fogedforretning i overensstemmelse med lov om rettens pleje af 11. april 1916 § 609[211]*."*

Pålæg til den ene ægtefælle om at overlade den anden ægtefælle brugen af løsøre, som ved samlivets ophør hørte til det fælles bohave eller til den anden ægtefælles arbejdsredskaber kan betragtes som en midlertidig foranstaltning, indtil det under et fællesboskifte efter separation eller skilsmisse er afgjort, hvem der skal udtage det nævnte løsøre. Reglen er således et supplement til og en udløber af bidragsreglen og ikke en skifteregel. Bestemmelsen omfatter såvel fælleseje som særeje.

Der er ikke hjemmel til at pålægge en ægtefælle at overlade den anden ægtefælle brugen af bolig, ej heller bolig i en ejendom som ægtefællen ejer. Der henvises i øvrigt til kapitel 20 om midlertidige boligafgørelser.

Den anden ægtefælles genstande til personligt brug kan heller ikke forlanges udleveret.

Reglen medfører kun, at den udtagende ægtefælle får en brugsret over de pågældende løsøregenstande, og den er således ikke et led i fællesboskiftet. Brugsretten ophører efter den almindelige opfattelse ved separation og skilsmisse. Afgørelser efter § 7 træffes af Statsforvaltningen. En afgørelse efter § 7 kan til enhver tid efter anmodning fra en af ægtefællerne ændres af Statsforvaltningen, når forholdene væsentlig har forandret sig, jf. § 8. Statsforvaltningens afgørelser om overladelse af løsøre efter § 7 og ændring af sådanne afgørelser efter § 8 kan påklages til ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold (Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen), jf. § 52 a.

I 1971 var der efter tal fra Ægteskabsudvalget af 1969 kun én ansøgning efter § 7 og i finansåret 1973/74 var der ifølge oplysninger indhentet af det daværende statsamtsudvalg kun 3 anmodninger efter § 7.

Bestemmelsen er så vidt ses ikke anvendt i praksis i de senere år.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

Retsvirkningslovens kapitel 1 om ægtefællernes indbyrdes forsørgelsespligt stammer fra Familieretskommissionens lovudkast fra 1918, der dog tillige indeholdt et forslag til en bestemmelse om, at en ægtefælle, der inden for et kalenderår havde haft udgifter til familiens underhold, som åbenbart oversteg, hvad den pågældende havde pligt til efter § 2, kunne kræve det for meget

211 Nugældende § 596 i retsplejeloven.

betalte tilbage fra den anden. Familieretskommissionen overvejede tillige en regel om obligatorisk overskudsdeling, således at hustruen havde ret til halvdelen af mandens løn, men afstod dog fra at foreslå en sådan regel.

Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog ikke væsentlige ændringer i reglerne. Udvalget foreslog dog, at § 6 blev udvidet til også at omfatte tilfælde, hvor samlivet var ophævet af andre grunde end uoverensstemmelse.

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog i Betænkning 3, at bestemmelsen om ægtefællernes indbyrdes oplysningspligt i retsvirkningslovens § 10 blev udvidet til at omfatte alle økonomiske forhold, og at ægtefællerne skulle have ret til at blive gjort bekendt med den andens forskudsangivelse og selvangivelse inden indgivelsen.

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog, at § 3, 1. pkt. formuleredes på følgende måde:

„Hvis det den ene ægtefælle skal bidrage med, ikke er tilstrækkeligt til at tilgodese dennes personlige behov eller det, som denne i øvrigt drager omsorg for til familiens underhold, skal den anden yde ægtefællen de nødvendige penge hertil."[212]

Endvidere foreslog udvalget en ny regel, hvorefter medarbejdende ægtefæller, som yder bistand i den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed, har krav på et arbejdsvederlag.

Desuden foreslog udvalget, at § 4 blev ophævet som overflødig.

Endelig foreslog udvalget en bevarelse af den gældende § 6, dog uden at der skulle lægges vægt på, hvem der bar skylden for samlivsophævelsen, men sådan at der skulle ske en vurdering af, om behovet for forsørgelse var opstået som en følge af samlivsophævelse, f.eks. udgifter til anskaffelse af bolig.

4. FREMMED RET

I alle de nordiske lande har ægtefæller efter evne pligt til at bidrage til dækning af deres fælles og hinandens særlige behov.

Alle landene har bestemmelser om, at i det omfang en ægtefælles egne økonomiske midler ikke dækker udgifterne til de fælles og det personlige behov, har den anden en pligt til at overføre de penge, som er nødvendige.

212 Jf. Betænkning 9, nr. 989/1983, s. 103-104.

Undtagelsen i retsvirkningslovens § 3, 2. pkt., om ægtefæller, der er „uskikket" til at forvalte penge, findes dog ikke i de andre nordiske lande.

4.1. Norge

I Norge kan en ægtefælle – som i Danmark – bidrage til familiens forsørgelse gennem pengeydelse, virksomhed i hjemmet eller på anden måde.

I norsk ret findes der ikke et udtrykkeligt krav om forsømmelse for at kunne pålægge en ægtefælle at betale, men det følger indirekte af ekteskapslovens § 38, stk. 2, 2. pkt., at *„en ektefelle som ikke oppfyller plikten til å stille nødvendige midler til rådighet for den andre, kan pålegges å betale bestemte beløp."*

I Norge sidestilles et samlivsbrud med en separation eller skilsmisse, hvorefter forsørgelsespligten ophører. Den norske løsning muliggør en umiddelbar fastlæggelse af underholdsbidrag fra tidspunktet for samlivsbruddet efter de principper, som gælder efter ægteskabets opløsning[213].

I Norge har ægtefællerne pligt til at meddele hinanden de oplysninger, som er nødvendige for at vurdere deres økonomiske forhold. På den baggrund kan en ægtefælle kræve, at den anden ægtefælle eller ligningsmyndighederne giver oplysninger om de fælles økonomiske forhold eller den anden ægtefælles økonomiske forhold.

4.2. Sverige

Efter svensk ret er det ikke længere muligt at bidrage til familiens forsørgelse ved at arbejde i hjemmet. Ændringen blev begrundet med, at arbejde i hjemmet blev forbundet med gammeldags kønsroller, som ikke burde fremgå af en lovtekst.

I svensk er der en bestemmelse svarende til den danske § 5 i retsvirkningsloven om, at det er en forudsætning for et pålæg om betaling, at ægtefællen forsømmer sin forsørgelsespligt.

Efter svensk ret opretholdes den ægteskabelige forsørgelsespligt, selv om ægtefællerne ikke bor sammen.

I Sverige findes endvidere en regel svarende til den danske § 7 om, at bohave kan overlades til den anden ægtefælles brug, hvis ægtefællerne ikke længere bor sammen[214].

213 Jf. Anders Agell: Nordisk äktenskapsrätt (2003), s. 63-64.
214 Jf. Anders Agell: Nordisk äktenskapsrätt (2003), s. 64.

Også efter svensk ret skal ægtefællerne meddele hinanden de oplysninger, som er nødvendige for, at familiens økonomiske forhold kan bedømmes[215].

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

Bestemmelserne i retsvirkningslovens §§ 1-10 indeholder reglerne om ægtefællers gensidige forsørgelsespligt og om adgangen til at pålægge en ægtefælle at betale ægtefællebidrag til den anden ægtefælle, hvis forsørgelsespligten misligholdes. Endvidere pålægges ægtefællerne en gensidig oplysningspligt.

Udvalgets overordnede opfattelse er, at der ikke er grundlag for at ændre det nuværende udgangspunkt om ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt, og udvalget foreslår derfor ikke afgørende ændringer i det nuværende regelsæt.

Ægtefæller er på samme måde som ugifte samlevende selvstændige økonomiske individer og handler på egne vegne gennem principperne om særråden og særhæften. Ægteskabet medfører dog et særligt økonomisk fællesskab, hvorfor udgangspunktet i flere tilfælde er modificeret, eksempelvis i forhold til ægtefællernes råderet over en fast ejendom, der tjener til familiens bolig. Efter udvalgets opfattelse udgør forsørgelsespligten en grundlæggende del af ægteskabet som institution. Det er ikke tilstrækkeligt for at konstituere et egentligt økonomisk fællesskab, at det formentlig for de fleste ægtefæller er en naturlig del af samlivet, at man bidrager til begges forsørgelse. Med henblik på at skabe sikkerhed og tryghed i forhold til forsørgelsen mellem ægtefællerne, mener udvalget, at det er vigtigt, at det er en egentlig retlig forpligtelse, der fører frem til dette økonomiske fællesskab.

Udvalget er opmærksomt på, at ægtefællernes privatretlige forsørgelsespligt er en grundlæggende forudsætning for den offentligretlige forsørgelsespligt, som i 2013 blev udvidet til også at omfatte samlevende[216]. Allerede af den grund vil en ophævelse eller indskrænkning af ægtefællernes forsørgelsespligt næppe kunne gennemføres.

Udvalget finder derfor ikke, at der er behov for grundlæggende ændringer i de eksisterende regler om ægtefællers forsørgelsespligt. Udvalget finder dog, at det er nødvendigt med præciseringer af enkelte bestemmelser, ligesom bestemmelserne forslås moderniseret sprogligt.

215 Jf. Anders Agell: Nordisk äktenskapsrätt (2003), s. 60.
216 Lov nr. 894 af 4. juli 2013.

5.1. Forsørgelse under samlivet eller ved samlivsophævelse af andre grunde end uoverensstemmelse

5.1.1. Selve forsørgelsespligten

Udvalget har indledningsvis overvejet reglerne om forsørgelse, mens ægtefællerne lever sammen, eller hvis samlivet er ophævet, uden at der foreligger uoverensstemmelser. Det er udvalgets klare opfattelse, at den gensidige forsørgelsespligt under samlivet også skal gælde i fremtiden. Udvalget mener, at denne pligt er – og fortsat skal være – én af de centrale retsvirkninger af at indgå ægteskab. Udvalget er desuden af den opfattelse, at den privatretlige forsørgelsespligt fortsat skal gå forud for offentligretlig forsørgelse. Det betyder, at de socialretlige regler først bliver relevante, hvis der ikke er mulighed for, at forsørgelsen kan rummes ægtefællerne imellem.

Udvalget finder således ikke behov for at foreslå ændringer i de grundlæggende regler om forsørgelsespligt, der er videreført i lovudkastets § 1, hvortil der henvises.

Udvalget har dog ikke fundet behov for at opretholde den særlige regel i § 3, 2. pkt., om ægtefæller, der er *„uskikket til at forvalte penge"*. Heller ikke sondringen i § 4 mellem bidrag til en ægtefælles „særlige behov" og anden forsørgelse foreslås opretholdt. Denne sondring har oprindeligt været begrundet i hensynet til, at hustruen ikke skulle kunne spare op af husholdningspengene ved som udtrykt af Familieretskommissionen i lovudkastet af 1918 „at Hustruen kneb ham af på Forplejningen"[217]. Disse regler er ikke i overensstemmelse med et moderne syn på familieliv.

5.1.2. Fastsættelse af bidrag

Som i de gældende regler overlades det til ægtefællerne selv at aftale normen og formen for opfyldelse af forsørgelsespligten. Udvalget har overvejet, om der fortsat er behov for at bevare muligheden for at fastsætte bidrag, mens ægtefællerne lever sammen. Overvejelserne skal ses i sammenhæng med, at selve forsørgelsespligten i § 2 ikke er selvstændigt sanktioneret, og at en sådan bestemmelse heller ikke vil være praktisk anvendelig. Desuden fremgår det af Statsforvaltningens praksis, at der er meget få sager om fastsættelse af bidrag under samlivet efter den gældende § 5[218]. Dette skyldes formentlig, at uenighed om forsørgelse som regel meget hurtigt vil føre til en samlivsophævelse med den konsekvens, at § 5 ikke længere er anvendelig. Udvalget har derfor overvejet, om det fortsat skal være muligt at henvende sig til Statsforvaltningen for at få forsørgelsespligten udmøntet i et fastsat bidrag.

Udvalget finder på baggrund af en samlet vurdering, at bestemmelsen bør bevares. Uanset, at der sjældent træffes afgørelser efter § 5, er det en naturlig følge af forsørgelsespligten. Desuden er det opfattelsen, at bestemmelsen kan have en vis præventiv effekt, og at en ophævelse af bestemmelsen kan medføre øgede udgifter til sociale ydelser til en ægtefælle i perioden op til

217 Jf. 1918-udkastet, s. 55.
218

en samlivsophævelse. Udvalgets overvejelser er i øvrigt på linje med de tidligere overvejelser i Ægteskabsudvalget af 1969[219].

5.1.3. Kriterierne

Som det fremgår af ovenstående, mener udvalget, at der fortsat skal være mulighed for at fastsætte bidrag, selv om ægtefællerne ikke har ophævet samlivet.

Udvalget har overvejet, om der er grundlag for at ændre kriterierne for fastsættelse af bidrag under samlivet, så bidraget fastsættes efter lempeligere kriterier eller en ren rimelighedsvurdering. Udvalget har ikke fundet det hensigtsmæssigt at ændre de gældende vilkår og satser. Udvalget foreslår at fastholde ordningen, hvor bidrag efter den gældende § 5 som udgangspunkt fastsættes efter de samme kriterier som ved bidrag efter ægteskabsloven og den gældende bestemmelse i § 6, men at der ved fastsættelsen fortsat er et videre skøn end efter ægteskabsloven og § 6, sådan at bidraget fastsættes ud fra et konkret skøn i de enkelte tilfælde. Det er opfattelsen, at kriterierne for fastsættelse af bidrag efter den gældende § 5 fortsat skal adskille sig fra kriterierne i den gældende § 6 og i øvrigt også fra den gældende § 50 i ægteskabsloven.

Udvalget har desuden overvejet, om bestemmelsen skal udvides, så der skabes mulighed for at træffe afgørelse om, at en ægtefælle, der ikke opfylder forsørgelsespligten, kan pålægges at afholde bestemte udgifter, f.eks. betaling af husleje, som denne ægtefælle tidligere har gjort. En sådan ordning vil umiddelbart skabe mulighed for meget individuelle afgørelser. Udvalget finder ikke, at der er behov herfor. Dette skyldes for det første det meget begrænsende anvendelsesområde for bestemmelsen. For det andet er der efter ægtefælleskifteloven mulighed for, at skifteretten kan pålægge den ene ægtefælle at betale et á conto beløb til den anden ægtefælle. Endelig bemærkes det, at såfremt en ægtefælle kunne pålægges at betale udgifter, der overstiger, hvad den pågældende ville kunne pålægges i bidrag efter en separation/skilsmisse, ville vedkommende formentlig straks ansøge herom. Også den ægtefælle, der ikke selv kan betale de udgifter, den anden hidtil har betalt, har mulighed for straks at søge om separation/skilsmisse.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 74 og bemærkningerne hertil.

5.1.4. Ændring af bidrag

I forhold til ændringsbestemmelserne i §§ 8 og 9 er det udvalgets opfattelse, at kriterierne for ændring af aftaler eller afgørelser om bidrag bør ensrettes med ændringsbestemmelserne efter ægteskabslovens §§ 52 og 53. I den forbindelse har udvalget også foreslået ændring af § 52, så også oprindelige omstændigheder kan begrunde ændring af et aftalt bidrag. Der henvises herom til kapitel 21. En sådan ensretning af reglerne om bidrag under ægteskabet og efter en separation/skilsmisse vil sikre enkelthed og gennemskuelighed i reglerne, der i forvejen tilnærmelsesvis er og praktiseres ens og i overvejende grad skal opfylde de samme hensyn.

---

219 Jf. Betænkning 9, nr. 989/1983, s. 105.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 76 og bemærkningerne hertil.

5.2. Forsørgelse efter en samlivsophævelse

5.2.1. Fastsættelse af bidrag

Som det fremgår, foreslår udvalget, at forsørgelsespligten skal bestå under ægteskabet, når ægtefællerne fortsat lever sammen.

Udvalget har overvejet, om der også er grundlag for at bevare muligheden for at fastsætte et bidrag til ægtefællens forsørgelse, når samlivet er ophævet, og indtil der i forbindelse med separation eller skilsmisse er taget stilling til, om der skal fastsættes ægtefællebidrag efter ægteskabslovens regler. Udvalget er i forbindelse med overvejelserne opmærksomt på den relativt begrænsede anvendelse af bestemmelsen[220].

Det er udvalgets udgangspunkt, at spørgsmålet om forsørgelse under en samlivsophævelse og indtil separation/skilsmisse skal ses i sammenhæng med den generelle forsørgelsespligt i den gældende § 2 og reglerne i den sociale lovgivning[221], og at en ægtefælle ikke i praksis skal kunne fritages fra sin forsørgelsespligt blot ved at ophæve samlivet. Udvalget er derfor af den opfattelse, at forsørgelsespligten fortsat skal gælde efter en samlivsophævelse.

Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at muligheden for at få fastsat bidrag efter en samlivsophævelse stadig kan være relevant, og at man, hvis bestemmelsen blev ophævet, kunne efterlade nogle ægtefæller uden et reelt forsørgelsesgrundlag. Denne situation vil kunne medføre et øget behov for offentlig forsørgelse. En retssag om bidragspligt efter ægteskabslovens § 50 kan tage lang tid, og § 6 har her en vigtig funktion ved at sikre muligheden for bidrag, indtil retssagen er afgjort.

Udvalget foreslår derfor, at bestemmelsen bevares[222]. Dog er det udvalgets opfattelse, at vilkåret om, at den ægtefælle, der bærer skylden for en samlivsophævelse, ikke har krav på bidrag, er utidssvarende, og derfor ikke bør videreføres, hvilket også vil være i overensstemmelse med, hvordan bestemmelsen allerede anvendes i praksis. Her er udvalget således enig med Ægteskabsudvalget af 1969.

---

220 Cirkulæreskrivelse om indkomstoversigt for fastsættelse af børne- og ægtefællebidrag fra 1. juli 2014 (CIS nr. 9444 af 27. juni 2014).

221 Jf. Lov om aktiv socialpolitik.

222 Om helt nye retspolitiske overvejelser om brugen af hjemlen, se Svend Danielsen og Lennart Lynge Andersen: Fra forsørgelse til omstilling – Underholdsbidrag til ægtefælle (2014) kapitel 10: »Midlertidige bidrag«, navnlig (afsnit 10 »Problematisering«) s. 345-347.

Udvalget finder endvidere, at det i lovteksten bør præciseres, at der kan fastsættes bidrag efter den gældende § 6 – også efter en separation eller skilsmisse – indtil spørgsmålet om bidragspligt efter ægteskabslovens § 50 er endeligt afgjort.

Det bemærkes, at Ægteskabsudvalget af 1969 ligeledes foreslog en bevarelse af den gældende § 6, men sådan at der skulle ske en vurdering af, om behovet for forsørgelse var opstået som en følge af samlivsophævelse, f.eks. udgifter til anskaffelse af bolig[223]. Udvalget har ikke fundet anledning til at udvide bestemmelsen med en sådan særlig subjektiv vurdering.

Der henvises i øvrigt til det ovenfor nævnte om, at der ikke foreslås ændringer i forhold til muligheden for at træffe afgørelse om, at den ene ægtefælle skal afholde bestemte udgifter.

Udvalget er opmærksomt på, at Danske FAMILIEadvokater og Danske Advokater i høringssvaret til Ægtefælleskifteudvalgets Betænkning nr. 1518/2010 har opfordret udvalget til at overveje samspillet mellem fremrykningen af tidspunktet for ophøret af formuefællesskabet (ophørsdagen) til indgivelse af anmodningen om separation/skilsmisse og bevarelsen af forsørgelsespligten efter bestemmelserne i §§ 2 og 6.

Det er udvalgets opfattelse, at den fremrykkede ophørsdag ikke har betydning for forsørgelsespligten. Tidspunktet har betydning for, hvilke aktiver der indgår i bodelingen, og dermed betydning for skiftet, men ophørstidspunktet har efter udvalgets opfattelse ikke sammenhæng med, hvor længe forsørgelsespligten kan udstrækkes. En fremrykning til det tidspunkt, hvor der ansøges om separation eller skilsmisse, ville skabe et hul, hvor en ægtefælle, der efter separation eller skilsmisse vil være berettiget til ægtefællebidrag, vil stå uden forsørgelse, indtil der er taget stilling til bidragspligten. Den privatretlige forsørgelsespligt bør endvidere have samme udstrækning som den offentligretlige forsørgelsespligt, der efter lov om aktiv socialpolitik § 2 ophører ved separation eller skilsmisse.

5.2.2. Skal ophævelsen af samlivet stadig være på grund af uoverensstemmelse?

Udvalget har overvejet betingelsen i den gældende § 6 om, at samlivet skal være ophævet på grund af uoverensstemmelser. Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog således at udvide anvendelsesområdet til at omfatte alle situationer, hvor samlivet er ophævet, og således ikke som i dag kun den situation, hvor samlivet er ophævet på grund af uoverensstemmelser. Udvalget har ikke umiddelbart fundet det hensigtsmæssigt at udvide anvendelsesområdet for bestemmelsen, idet det må forventes, at ægtefæller, der ikke bor sammen af andre årsager end på grund af uoverensstemmelser, vil kunne indgå aftaler om forsørgelsen. Endvidere vil der i modsat fald fastsættes bidrag efter den foreslåede bestemmelse i § 74, hvis en ægtefælle forsømmer sin forsørgelsespligt.

223 Jf. Betænkning 9, nr. 989/1983, s.101-114.

5.2.3. Kriterierne for fastsættelse og ændring af bidrag

Det er udvalgets opfattelse, at spørgsmålet om forsørgelse efter en samlivsophævelse skal ses i nær sammenhæng med betingelserne for fastsættelse af bidrag efter ægteskabslovens § 50, stk. 2, 1. pkt., sådan at det er de samme kriterier, der anvendes.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 75 og 76 og bemærkningerne hertil.

5.3. Ægtefællers oplysningspligt

For så vidt angår ægtefællernes indbyrdes oplysningspligt, finder udvalget, at det er af stor betydning for ægtefællernes mulighed for at varetage familiens interesser, at de har kendskab til hinandens økonomiske forhold. Også op til og i forbindelse med en bodeling er det vigtigt at kende den anden ægtefælles økonomi for at kunne forudse sin situation og eventuelt søge om bidrag.

Udvalget finder således, at oplysningspligten bør være generel og omfatte alle økonomiske forhold, ikke kun dem der er nødvendige for bedømmelse af underholdspligt, som efter den gældende § 10.

Der henvises herom til lovudkastets § 6 og bemærkningerne hertil.

Udvalget har endelig overvejet ægtefællernes muligheder for at indhente oplysninger om hinandens økonomiske forhold. Efter gældende ret har ægtefællerne således ifølge skatteforvaltningslovens § 18 ved henvendelse til SKAT mulighed for at få oplysning om den andens selvangivelser og årsopgørelser. Ægtefællerne har derimod ikke adgang til den anden ægtefælles skattemappe. Udvalget finder, at en ægtefælles ret til at få oplysninger om den anden ægtefælles skatteforhold bør udvides til også at omfatte de formueoplysninger, som indberettes til SKAT, herunder om indeståender i pengeinstitutter, fast ejendom, pensionsindbetalinger, biler, gæld m.v.

Udvalget finder, at det bør være muligt for ægtefællerne at få denne adgang elektronisk ved at have adgang til hinandens skattemapper. Adgangen til at søge oplysninger vil typisk være aktuel i forbindelse med separation eller skilsmisse. Her har ægtefællerne efter gældende ret mulighed for at få oplysning om den andens aktiver og passiver ved at anmode om et vejlednings- og forligsmøde i skifteretten, jf. ægtefælleskiftelovens § 11, hvorefter den anden ægtefælle har pligt til at give disse oplysninger, og skifteretten kan indhente dem fra offentlige myndigheder, hvis ægtefællen ikke selv giver oplysningerne. Hvis ægtefællerne selv havde elektronisk adgang til oplysningerne, ville det formentlig kunne spare nogle henvendelser til skifteretten.

Udvalget har forespurgt SKAT om muligheden for, at ægtefæller kan få en sådan elektronisk adgang, og SKAT har svaret, at det beror på en nærmere afklaring af de administrative og økonomiske konsekvenser for SKAT. Der henvises til kapitel 21.

Udvalget finder, at den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 22 om pligt til at medvirke til udarbejdelsen af en fortegnelse over særeje og fælleseje bør opretholdes. For at give et fyldestgørende billede af ægtefællernes økonomiske forhold og resultatet af en eventuel bodeling, finder udvalget, at fortegnelsen bør udvides til at omfatte gæld, herunder om gælden hører til særeje eller til den formue, der skal deles, og til at omfatte anden formue end særeje, der kan holdes uden for delingen, herunder arv og gave, erstatningsbeløb m.v.

Der henvises herom til lovudkastets § 7 og bemærkningerne hertil.

Udvalget foreslår ikke ændringer i den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 9 a, der svarer til bestemmelser i anden familieretlig lovgivning. Denne bestemmelse er videreført som lovudkastets § 78.

5.4. Overladelse af løsøre

Udvalget foreslår den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 7 om pligt til at overlade løsøre ophævet, idet den næppe har nogen praktisk betydning.

KAPITEL 15
EN ÆGTEFÆLLES MISBRUG AF SIN FORMUE

1. INDLEDNING

Efter retsvirkningslovens § 16, stk. 1, råder hver ægtefælle som udgangspunkt frit over sin formue under ægteskabet. Fra dette princip om særråden gælder visse undtagelser for at beskytte den anden ægtefælle. Efter retsvirkningslovens §§ 18 og 19, kan en ægtefælle kun med den andens samtykke sælge eller pantsætte m.v. visse fællesejeaktiver, herunder navnlig en ejendom, der tjener til familiens bolig, og indboet heri. Disse rådighedsbegrænsninger er behandlet i kapitel 13.

Herudover gælder der efter lovens § 17 en generel pligt til at råde over fælleseje på en sådan måde, så det ikke utilbørligt udsættes for at forringes til skade for den anden ægtefælle. Hvis en ægtefælle tilsidesætter denne pligt, kan den anden efter § 23, stk. 1, kræve vederlag på skiftet eller bosondring efter § 38.

Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om disse bestemmelser og om at indføre adgang til i særlige tilfælde at omstøde en gave, som en ægtefælle har givet til tredjemand.

2. GÆLDENDE RET

2.1. En ægtefælles ret til at råde over sin formue

Retsvirkningslovens §§ 16, stk. 1 og 17, har følgende ordlyd:

„§ 16. *Hver ægtefælle har i levende live rådigheden over alt, hvad han har indført i fællesboet, dog med de indskrænkninger, der følger af reglerne i §§ 17-20.*

§ 17. *En ægtefælle er pligtig at udøve sin rådighed over fælleseje således, at det ikke utilbørlig udsættes for at forringes til skade for den anden ægtefælle."*

Bestemmelserne omfatter kun råden over fælleseje, herunder en del af en formue der er brøkdelssæreje. Det har i teorien været kritiseret, at bestemmelsen ikke omfatter skilsmissesæreje, idet det vil være til skade for længstlevende på et dødsboskifte, hvis førstafdøde har misbrugt sit skilsmissesæreje.

Bestemmelsen omfatter ikke råden over den anden ægtefælles aktiver. Her vil den ægtefælle, hvis aktiver er blevet misbrugt, kunne rejse et erstatningskrav efter almindelige formueretlige

regler. Hvis en ægtefælle har solgt den anden ægtefælles aktiver uden samtykke, vil ejerægtefællen kunne kræve dem tilbage fra køberen, selv om denne måtte være i god tro, jf. Danske Lov 6-17-5, 5-8-12 og 5-7-4.

2.2. Krav efter retsvirkningslovens § 23, stk. 1

Retsvirkningslovens § 23, stk. 1, har følgende ordlyd:

*„**§ 23**. Såfremt en ægtefælle ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender, ved misbrug af sin rådighed over fælleseje eller på anden uforsvarlig måde i væsentlig grad har formindsket den del af fællesboet, hvorover den pågældende råder, kan den anden ægtefælle forlange vederlag herfor af det beholdne fællesbo eller, hvis dette ikke er tilstrækkeligt, af den førstnævnte ægtefælles særeje for halvdelen af det manglende beløb. Den anden ægtefælles arvinger har ret til sådant vederlag af det beholdne fælleseje eller, hvis dette ikke er tilstrækkeligt, af den førstnævnte ægtefælles fuldstændige særeje for halvdelen af det manglende beløb."*

Bestemmelsen har til formål at udligne tab, en ægtefælle ellers ville lide på skiftet som følge af, at den anden ægtefælle utilbørligt har formindsket sin bodel.

Misbrug efter § 23, stk. 1, kan blandt andet være uforholdsmæssigt stort forbrug enten af kapital eller ved optagelse af lån, letsindig påtagelse af kautionsforpligtelser, tab ved spekulationsprægede forretninger eller lignende. Også gaver til tredjemand kan være omfattet, navnlig hvis samlivet er ophævet, eller en samlivsophævelse er nært forestående. Andre dispositioner, der kan udgøre misbrug, kan være pådragelse af erstatningsansvar ved forsætligt eller groft uagtsomme forhold, spirituskørsel, vanrøgt af en ejendom eller forsætlig eller grov uagtsom ødelæggelse af egne aktiver.

Rimelige indbetalinger på pensionsordninger, jf. retsvirkningslovens § 16 b, kan aldrig være misbrug.

Indbetalinger af uforholdsmæssigt store beløb på pensionsordninger, der kan udtages forlods i medfør af retsvirkningslovens § 16 c om kortvarige ægteskaber, kan derimod efter omstændighederne være misbrug efter § 23, stk. 1. Ved vurderingen heraf må der lægges vægt på størrelsen af indbetalingerne, om de afviger fra et hidtidigt indbetalingsmønster, og om der er særligt store indbetalinger lige op til anmodningen om separation eller skilsmisse. Under tilsvarende omstændigheder kan længstlevendes uforholdsmæssigt store pensionsopsparinger op til et dødsfald udgøre misbrug.

For at der kan rettes et vederlagskrav mod den anden ægtefælle kræves, at bodelen er formindsket i væsentlig grad. Det er således ikke – som ved bosondring – tilstrækkeligt, at der foreligger fare for misbrug, se afsnit 2.3.

Om formindskelsen er så væsentlig, at der kan kræves vederlag, afgøres ved at sammenholde nettobodelen og tabet på det tidspunkt, hvor den vederlagsfremkaldende disposition blev foretaget. Kan der herefter rejses vederlagskrav, er det afgørende for vederlagskravets *størrelse*, hvor stort det boslodstab er, som den anden ægtefælle har lidt ved dispositionen. Tabet kan derfor først fastsættes, når boslodderne beregnes, altså ved et senere skifte. Det betyder eksempelvis, at der ikke er ret til vederlagskrav i en situation, hvor den misbrugende ægtefælles nettobodel, selv om dispositionen ikke var foretaget, ville være negativ.

Eksempel: M´s formue er under ægteskabet og på skiftet 500.000 kr., bortset fra en spillegæld på 1 mio. kr., som han har pådraget sig under ægteskabet, og H´s er på 1 mio. kr. H har et misbrugskrav, da formindskelsen af M's formue er væsentlig, men størrelsen af misbrugskravet er kun på 500.000 kr., idet M´s misbrug ud over hans formue på de 500.000 kr. ikke har medført boslodstab for H. H kan derfor udtage 500.000 kr. af fællesboet forlods, mens de sidste 500.000 kr. skal ligedeles. H udtager derfor i alt 750.000 kr. og er dermed stillet, som om misbruget ikke havde fundet sted. M modtager 250.000 kr. som boslod og beholder selv sit underskud på 500.000 kr. Han bærer derved selv tabet ved sit misbrug. Havde M ikke foretaget misbruget, ville den formue, der skulle deles, være 1,5 mio. kr. med 750.000 kr. til hver.

Hvis vederlagskravet ikke kan gennemføres, fordi der ikke er midler i boet til dækning af kravet, er der ikke umiddelbart mulighed for omstødelse eller erstatning fra tredjemand. Det har i teorien været overvejet, om der efter almindelige formueretlige regler kan gennemføres et erstatningskrav mod en tredjemand, der har modtaget en gave, og som var i ond tro om, at gaven udgjorde et misbrug.

I en situation, hvor en disposition både er omfattet af § 23, stk.1, og §§ 18 og 19, kan der ikke gøres vederlagskrav gældende, hvis dispositionen omstødes. Ægtefællen må formentlig selv kunne vælge imellem vederlagskrav og omstødelse. Hvis fristerne for at anlægge omstødelsessag efter §§ 18 eller 19 er sprunget, vil ægtefællen kun kunne kræve vederlag. Som anført nedenfor kan vederlagskravet først gøres gældende, når fællesboet skiftes.

Ved vurderingen af, om der er grundlag for vederlag, må der foretages en samlet bedømmelse af den rådende ægtefælles dispositioner. Det er ikke tilstrækkeligt at bedømme den vederlagsfremkaldende disposition isoleret. I vurderingen indgår blandt andet bodelens størrelse før og efter dispositionen. Der ses desuden på baggrunden for dispositionen, og hvornår denne er foretaget. Jo tættere ægtefællerne er på et skifte, jo lavere vil grænsen være for, hvornår der er tale om misbrug. Navnlig når der er tale om gaver til en ny partner, vil der skulle mindre til, før der er tale om misbrug.

Der er ikke mange domme om anvendelse af retsvirkningslovens § 23, stk. 1. Fra nyere retspraksis kan nævnes:

UfR 2006.2792 Ø. H havde i de to år før separationen forbrugt ca. 1 mio. kr. Fællesboet udgjorde ved skiftets påbegyndelse ca. 1,6 mio. kr. M blev tilkendt et vederlagskrav på 200.000 kr.

TFA 2012.39 V. I en periode på 6 måneder frem mod skæringsdagen for deling af fællesboet havde M hævet så store midler, at han formindskede H's boslod fra ca. 134.000 kr. til ca. 68.000 kr. Da M's hævninger måtte anses for usædvanlige, og da han hverken kunne dokumentere eller sandsynliggøre, hvad pengene var brugt til, blev det lagt til grund, at der var tale om misbrug, og H blev tilkendt et vederlagskrav svarende til formindskelsen i boslod.

2.2.1. Hvornår kan kravet gøres gældende?

Retsvirkningslovens § 24 har følgende ordlyd:

„ § 24. *De i § 23 nævnte vederlagsfordringer kan først gøres gældende, når fællesboet skiftes. Opnås der ikke under skiftet fuld dækning for fordringen, kan der ikke senere gøres krav gældende for det manglende"*[224].

Vederlagskravet efter § 23 kan først gøres gældende, når fællesboet skiftes ved bosondring, separation, skilsmisse eller død. Vederlagskrav vil altid stå tilbage for eventuelle kreditorers krav.

Kravet behandles af skifteretten, jf. ægtefælleskiftelovens § 2, stk. 1, nr. 3. Hvis der ikke er midler til at dække kravet på skiftet, kan det ikke senere gøres gældende.

Hvis en ægtefælle vanrøgter sine aktiver, forærer dem væk eller skjuler dem for ægtefællen efter ophørsdagen, jf. ægtefælleskiftelovens § 51, men inden bodelingen er gennemført, er der ikke tale om misbrug, der er omfattet af retsvirkningslovens § 23. Den anden ægtefælles krav på boslod beregnes ud fra de aktiver, der var på ophørsdagen, selv om værdier i mellemtiden måtte være forsvundet. Hvis en ægtefælle under skiftet vanrøgter f.eks. en fast ejendom, så den er faldet i værdi, kan den anden ægtefælle have et erstatningskrav efter almindelige formueretlige regler. Et krav på boslod eller et erstatningskrav, der ikke bliver dækket på skiftet, bortfalder ikke, men kan gøres gældende senere, hvis forsvundne aktiver bliver fundet, eller den ægtefælle, der skylder pengene, på anden måde kommer til penge.

2.3. Bosondring efter retsvirkningslovens § 38

Efter retsvirkningslovens § 38 om bosondring kan en ægtefælle i visse tilfælde forlange, at boet deles uden separation eller skilsmisse. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

*„**§ 38.** En ægtefælle kan forlange bosondring:*

224 Se 1918-udkastet, s. 216.

1) når den anden ægtefælle ved vanrøgt af sine økonomiske anliggender, ved misbrug af sin rådighed over fælleseje eller ved anden uforsvarlig adfærd i væsentlig grad har formindsket den del af fællesboet, hvorover han råder, eller har fremkaldt fare for sådan formindskelse,

2) når den anden ægtefælles bo er kommet under konkursbehandling,

3) når den anden ægtefælle ulovligt ophæver samlivet, og begæring om bosondring indgives inden 1 år efter samlivets ophævelse."

Efter § 38, nr. 1, er det tilstrækkeligt til at kræve bosondring, at der er fremkaldt fare for væsentlig formindskelse af den rådendes bodel. Det kræves således ikke som ved vederlagskrav efter retsvirkningslovens § 23, stk. 1, at misbrug rent faktisk har fundet sted.

Efter § 38, nr. 2, er det en forudsætning for bosondring, at konkursdekretet er afsagt, og at konkursen vedvarer ved indgivelsen af bosondringsbegæringen. Bestemmelsen vurderes at være uden praktisk betydning, idet den ægtefælle, der kræver bosondring, skal aflevere halvdelen af sin bodel til den insolvente ægtefælle og dermed til konkursboet uden at få noget til gengæld.

Begrebet „ulovlig" i § 38, nr. 3, har efter retspraksis været fortolket ud fra en vurdering af „skylden" for samlivets ophævelse, men de seneste års landsretspraksis markerer – forståeligt nok – en mere tilbageholdende linje med hensyn til dette kriterium. I andre henseender, hvor der efter lovgivningen skal lægges vægt på, om en af ægtefællerne væsentligt bærer skylden for ægteskabets forlis, er der i nyere retspraksis en klar tendens til ikke at anse skyld bevist. Dette må umiddelbart føre til, at bestemmelsen har et snævrere anvendelsesområde end tidligere. I lyset af den lette adgang, der er i dag til at opnå separation og skilsmisse, har denne bestemmelse næppe heller betydning i praksis.

Råden over fuldstændigt særeje er ikke omfattet af retsvirkningslovens § 38. Der er i teorien uenighed om, hvorvidt råden over skilsmissesæreje er omfattet af bestemmelsen.

Retsvirkningerne af en bosondring er, at det, der udlægges på skiftet eller tilfalder ægtefællen efter indgivelsen af bosondringsbegæringen, bliver vedkommendes fuldstændige særeje, jf. retsvirkningslovens § 42. Bosondringen indebærer ikke andre forandringer i forholdet mellem ægtefællerne. Det ved bosondring etablerede fuldstændige særeje bortfalder ikke ved ægtefællernes genoptagelse af samlivet, men må antages at kunne ophæves ved en særejeophævelsesægtepagt.

Bosondring blev tidligere anvendt i tilfælde, hvor ægteskabets opløsning var nært forestående, og den ene ægtefælle frygtede, at den anden inden separations- eller skilsmisseskifte kunne indledes, ville få sin bodel til at forsvinde. Ved at foranledige bosondringsdekret afsagt, var der mulighed for gennem skifteretten at få påbegyndt et skifte og at få frataget den anden rådigheden over bodelen under skiftet.

Tidligere, hvor der ikke var en ensidig ret til at forlange separation, kunne der gå lang tid eventuelt med en retssag i flere instanser, før en ægtefælle kunne opnå separation, og bosondring havde derfor større betydning.

Efter ægtefælleskiftelovens ikrafttræden den 1. marts 2012 ophører formuefællesskabet allerede ved indgivelse af anmodning om separation eller skilsmisse til Statsforvaltningen, jf. ægtefælleskiftelovens § 51, og der er således ikke længere behov for bosondring med henblik på at fremrykke skæringsdagen. Den ægtefælle, der frygter, at den anden vil misbruge sin rådighed over sin formue, kan endvidere samtidig med anmodningen om separation eller skilsmisse, anmode skifteretten om bistand til deling af boet, jf. ægtefælleskiftelovens § 10. Anmoder en ægtefælle om bosondring, kan der først rettes henvendelse til skifteretten om bodeling, når bosondringsdekretet er afsagt. Hvis der er risiko for, at en ægtefælle på utilbørlig måde vil handle til skade for den anden ægtefælle, kan skifteretten fratage den pågældende rådigheden over aktiver, der er fælleseje, jf. ægtefælleskiftelovens § 54, stk. 2, straks der er rettet henvendelse til retten om bistand til deling.

Af nyere trykt retspraksis om bosondring kan nævnes:

TFA 1999.120 V. Det fandtes ikke godtgjort, at manden bar den væsentligste del af skylden for en samlivsophævelse, hvorfor betingelsen i retsvirkningslovens § 38, nr. 3, for bosondring ikke var til stede. Mandens forbrug stod ikke i misforhold til hans indtægt og formue, hvorfor der ikke forelå vanrøgt eller misbrug af bodelen, jf. nr. 1. Bosondring nægtedes, hvilket landsretten stadfæstede.

TFA 1999.430 Ø. Manden havde nægtet at medvirke til salg af den faste ejendom og havde undladt at betale terminsydelser på den, hvorfor der var opstået restancer. Når hensås til den økonomiske risiko, manden herved havde fremkaldt for fællesboet, tiltrådte landsretten, at bosondringsbetingelserne i medfør af retsvirkningslovens § 38, nr. 1, var opfyldt.

TFA 2003.402 Ø. Hustruen havde anlagt separationssag, og manden havde derefter overdraget 12 ejendomme til faderens nystiftede anpartsselskab for ca. halvdelen af den offentlige ejendomsværdi. Det måtte have stået manden klart, at han herved tilsigtede at unddrage fællesboet betydelige værdier. Han havde således i væsentlig grad misbrugt sin rådighed over bodelen, og landsretten tiltrådte, at betingelserne for bosondring efter retsvirkningslovens § 38, nr. 1, var til stede.

TFA 2007.131 Ø. Ægteskabet var indgået i juli 2004. Samlivet blev ophævet i august 2006. Hustruen anmodede om bosondring. Skifteretten lagde efter mandens forklaring til grund, at han kort efter samlivsophævelsen havde overført 800.000 kr. til moderen i Kina, og at det ikke skete til indfrielse af allerede stiftet gæld. Der var sket eller var fare for en væsentlig formindskelse af den del af fællesboet, manden rådede over. Betingelserne for bosondring i retsvirkningslovens § 38, nr. 1, fandtes opfyldt. Landsretten stadfæstede kendelsen.

TFA 2009.490 Ø. Hustruen anmodede om bosondring efter retsvirkningslovens § 38, nr. 1 og 3, idet manden var forsvundet under en ferie i udlandet og desuden var mistænkt for omfattende bedragerier. Skifteretten tog anmodningen til følge. Efter manden var vendt tilbage til Danmark, anmodede begge ægtefæller om, at bosondringen blev ophævet, hvilket skifteretten nægtede. Manden kærede kendelsen om bosondring, og hustruen tog bekræftende til genmæle over for påstanden om ophævelse. I mellemtiden var manden erklæret konkurs, og konkursboet påstod stadfæstelse af bosondringskendelsen. Landsretten fandt, at sagen måtte anses for at være af en sådan personlig karakter, at partsbeføjelserne i kæresagen skulle udøves af manden og ikke dennes konkursbo. Landsretten fandt endvidere, at en anmodning om bosondring kan tilbagekaldes, indtil spørgsmålet om bosondring er endeligt afgjort, og da manden havde kæret rettidigt med påstand om ophævelse, og hustruen havde taget bekræftende til genmæle over for denne påstand, blev bosondringen ophævet.

2.3.1. Anvendelsen af bosondring i praksis

Til brug for udvalgets arbejde er der rettet henvendelse til lederne af skifteretterne ved landets 24 byretter og spurgt om følgende:

1) Hvor mange sager om bosondring er indgivet ved skifteretten i 2010?
2) Hvor mange af disse sager har resulteret i afsigelse af kendelse om bosondring?
3) Har skifteretten overblik over, i hvor mange tilfælde kendelse om bosondring IKKE har ført til efterfølgende anmodning om separation/skilsmisse, dvs. at ægteskabet består efter bosondringen?

Der er modtaget svar fra 21 skifteretter – herunder de store retter i Aarhus, Glostrup og København. Der tegner sig et billede af, at der i 2010 er modtaget særdeles få bosondringsbegæringer (6 i alt) – ved de fleste retter ingen eller kun én enkelt begæring. Resultatet for de enkelte retter og eventuelle bemærkninger fra lederen af skifteretten kan læses nedenfor. Det har generelt ikke været muligt for skifteretterne at udtale sig om, hvorvidt ægteskabet fortsat har bestået, efter at kendelse om bosondring var afsagt. Flere tilkendegiver dog, at de har en klar fornemmelse af, at ægteskabet aldrig eller kun særdeles sjældent består efter bosondring.

	Bosondringer i 2010	**Evt. kommentarer**
Bornholm	0	
Esbjerg	0	Én i 2009 som overgik til alm. ægtefælleskifte undervejs. Aldrig oplevet én, hvor ægteskabet består efter bosondring.
Frederiksberg	0	1 sag siden 2007.
Glostrup	0	
Helsingør	0	Siden 2007 kun én sag, der blev tilbagekaldt.
Herning	1	Resulterede ikke i kendelse. Ved ikke om ægteskab fortsat består.
Hillerød	0	
Hjørring	0	

	Bosondringer i 2010	Evt. kommentarer
Holbæk	1	Ægteskabet ikke fortsat, da efterfølgende offentligt skifte.
Holstebro	0	
Horsens	1	Tilbagekaldt inden kendelse blev afsagt
Kolding	0	Ingen begæringer siden oktober 2007
København	0	Under 10 begæringer i løbet af 25 år.
Odense	0	1 begæring i 2009 som resulterede i kendelse.
Randers	2	Der blev ikke afsagt kendelse i nogen af sagerne.
Roskilde	0	Skifteretten skønner, at bosondringssager i alle tilfælde er efterfulgt af anmodning om separation/skilsmisse.
Svendborg	0	1-2 begæringer inden for de sidste 10 år. Alle efterfulgt af separations/skilsmissebegæring.
Sønderborg	1	Ved ikke om ægteskab fortsat består.
Viborg	0	Ingen begæringer siden januar 2008.
Aalborg	0	Personalet erindrer ikke at have haft nogen i mange år.
Aarhus	0	Mindes ikke at have haft nogen begæringer de seneste mange år.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

3.1. Misbrug

Retsvirkningslovens § 23, stk. 1, og § 24 stammer fra 1918-lovudkastet.

Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog reglerne om misbrugskrav erstattet af et erstatningskrav for den ægtefælle, der havde lidt et tab ved misbruget. Definitionen af misbrug foresloges samtidig indsnævret, så ordet „vanrøgt" udgik af bestemmelsen. Efter udvalgets forslag kunne kravet først gøres gældende i forbindelse med et skifte af fællesboet, og der foresloges en frist herfor på 1 år, fra ægtefællen havde fået kendskab til kravet, og 5 år fra misbruget havde fundet sted. Ægtefællens erstatningskrav blev foreslået ligestillet med krav fra kreditorer og skulle i modsætning til gældende ret ikke bortfalde, hvis det ikke blev dækket på skiftet.

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog reglerne om misbrug indsat i en generel rimelighedsregel, der gav mulighed for fravigelse af udgangspunktet om ligedeling, blandt andet hvis en ægtefælles misbrug af rådigheden over sine ejendele eller uforsvarlig adfærd i øvrigt havde medført en væsentlig formindskelse af den andel, der tilfaldt den anden ægtefælle. Ligesom udvalget af 1957 foreslog 1969-udvalget, at ægtefællens krav blev ligestillet med kreditorernes og ikke skulle bortfalde, hvis det ikke blev dækket på skiftet. Et medlem var dog betænkelig ved at ligestille ægtefællens krav med kreditorernes og foreslog, at misbrugskravet kun kunne imødekommes i det omfang, det kunne fyldestgøres ved modregning.

3.2. Bosondring

Ægteskabsudvalget af 1957 var overordnet af den opfattelse, at bosondringsinstituttet burde bevares. Udvalget var dog samtidig opmærksomt på, at tidsforskellen mellem et eventuelt misbrug eller andre hændelser, der kunne udløse ønsket om et skifte, og separationen/skilsmissen kunne være et problem, idet den mellemliggende periode kunne anvendes til at formindske bodelene yderligere, og dette problem burde løses gennem bosondring.

Udvalget foreslog på denne baggrund en udvidelse af bosondringsadgangen, sådan at en ægtefælle kunne begære bosondring alene med den begrundelse, at der var anlagt en separations/skilsmissesag, jf. udvalgets lovudkast § 37, nr. 4. Udvalget fandt ikke grundlag for at ændre på skæringstidspunktet, der dengang var tidspunktet for separationen/skilsmissen[225].

Ægteskabsudvalget af 1969 foretog en undersøgelse ved skifteretterne af omfanget af anvendelsen af bosondring. Den viste, at der i 1971 var 88 sager om bosondring, hvoraf de 53 blev tilbagekaldt. 1969-udvalget foreslog på baggrund af denne meget begrænsede anvendelse, at adgangen til bosondring blev ophævet. Udvalget pegede endvidere på, at bosondring eller trusler herom kan give anledning til et økonomisk misbrug, idet ægtefællen kunne føle sig ansporet til at nedbringe værdien af sin bodel. Det var dog – efter 1969-udvalgets opfattelse – en forudsætning for ophævelse af bosondringsinstituttet, at der samtidig blev skabt adgang for en ægtefælle til ensidigt at kræve separation og formentlig også, at der blev skabt mulighed for en selvstændig afgørelse om, hvorvidt der kan meddeles separation eller skilsmisse, således at spørgsmålet om vilkårene om nødvendigt kan udsættes til en senere selvstændig afgørelse. Det var endvidere udvalgets opfattelse, at bosondring kun sjældent bruges uden for de tilfælde, hvor en ægtefælle ønsker at følge bosondringen op med en separation med efterfølgende skifte[226].

3.3. Omstødelse af gaver

Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog en ny regel, hvorefter en ægtefælle eller dennes arvinger kunne forlange en gave, som den anden havde givet af sin bodel, omstødt, hvis gaven stod i misforhold til fællesboet, og modtageren vidste eller burde vide dette.

Udvalget begrundede forslaget med, at det efter udvalgets opfattelse var en mangel ved gældende ret, at der ikke er en udtrykkelig hjemmel for en ægtefælle eller dennes arvinger til at søge illoyale eller positivt svigagtige gaver omstødt. Det var efter reglen en betingelse for omstødelse, at boet blev skiftet. Det var derimod ikke en betingelse, at kravet ikke kunne dækkes som et vederlagskrav på skiftet.

225 Jf. Betænkning III, nr. 415/1966, s. 54 ff.
226 Jf. Betænkning 3, nr. 716/1974, s 43f.

Ægteskabsudvalget af 1969 var enigt i, at der var behov for en sådan omstødelsesadgang. I lyset af, at dette udvalg foreslog adgangen til bosondring ophævet, foreslog udvalget, at omstødelse skulle kunne ske, selv om boet ikke blev skiftet.

4. FREMMED RET

Både i Norge, Sverige og Tyskland findes der muligheder for under visse omstændigheder at forlange fællesboet skiftet uden samtidig at indlede separationssag. Retten til skifte før separation er i disse lande i et vist omfang knyttet sammen med et økonomisk misbrug.

4.1. Norge

4.1.1. Misbrug og omstødelse af gaver

I norsk ret findes en regel svarende til retsvirkningslovens § 23, stk. 1, hvorefter en ægtefælle kan kræve vederlag på skiftet, hvis den anden *„på en utilbørlig måte vesentlig har svekket delingsgrunnlaget."*[227]

I norsk ret findes ingen regel om omstødelse af en gave, som en ægtefælle har givet til tredjemand.

4.1.2. Skifte uden separation eller skilsmisse

Adgangen til bosondring er afskaffet i Norge. Der findes i stedet efter ekteskapslovens § 57 en mulighed for at få delt fællesboet uden separation eller skilsmisse, hvis ægtefællerne aftaler det, eller hvis den ene ægtefælle har „vanskjøttet sine økonomiske forhold slik at det har ført til alvorlig fare for at familien vil miste det felles hjemmet".

4.2. SVERIGE

4.2.1. Misbrug og omstødelse af gaver

Ved gennemførelsen af äktenskapsbalken (1987:23) blev reglerne om vederlagskrav ved misbrug i form af vanrøgt ophævet blandt andet under henvisning til, at de sjældent blev anvendt i praksis, og at behovet var mindsket i kraft af, at de fleste ægtefæller har egen indkomst. Derimod fandtes der at være et behov for at beskytte en ægtefælle mod illoyale gaver op til en skilsmisse. Efter äktenskapsbalken 11 kap., 4 § har en ægtefælle således krav på vederlag, hvis den anden inden for tre år før skilsmissen uden den anden ægtefælles samtykke ved gave har mindsket sit fælleseje i ikke ubetydeligt omfang.

227 Jf. ekteskapsloven § 63.

Kan kravet ikke dækkes ved vederlag på skiftet, kan ægtefællen inden for en frist på 5 år fra gavens fuldbyrdelse kræve det manglende beløb af gavemodtageren, hvis denne indså eller burde indse, at gaven var til skade for ægtefællen.

4.2.2. Skifte uden separation eller skilsmisse

I Sverige har ægtefællerne også mulighed for at aftale en bodeling under ægteskabet. Aftalen skal anmeldes til tingsretten, der registrerer aftalen og sørger for annoncering i Post- och Inrikes Tidningar (Statstidende) og en lokalavis, der annoncerer aftalen, sådan at eventuelle kreditorer har mulighed for at gøre indsigelse over for aftalen, der afhængigt af omstændighederne kan forrykke formueforholdene mellem ægtefællerne væsentligt. Muligheden er reguleret i äktenskabsbalken 9 kap., 1§, 2. stk.:

„När ett äktenskap upplöses, skall makarnas egendom fördelas mellan dem genom bodelning. Bodelning behövs dock ej, om makarna har endast enskild egendom och ingen av dem begär att få överta bostad eller bohag från den andra maken.

Är makarna ense, får de efter skriftlig anmälan till tingsrätt fördela sin egendom genom bodelning under äktenskapet utan att något mål om äktenskapsskillnad pågår. Anmälan skall registreras av tingsrätten."

Der er i Sverige ikke mulighed for, at den ene af ægtefællerne kan forlange boet delt uden at opløse ægteskabet.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Misbrug

Udvalget finder, at der fortsat er et behov for regler, der beskytter en ægtefælle mod, at den anden misbruger sin rådighed over delingsformuen. Navnlig i tiden op til ægteskabets sammenbrud vil der være en risiko for, at en ægtefælle ønsker at forhindre, at den anden får del i formuen.

Udvalget ønsker derfor at bevare retsvirkningslovens § 16, § 17 og § 23, stk. 1.

Retsvirkningslovens § 16 foreslås videreført i lovudkastets § 3, der generelt fastslår princippet om særråden. Retsvirkningslovens § 17 foreslås videreført i lovudkastets § 8, hvor der fastsættes en generel pligt for en ægtefælle til at råde over sin formue, så den ikke utilbørligt forringes til skade for den anden. I modsætning til gældende ret foreslås det, at pligten også skal gælde særeje og anden formue, der ikke skal deles, idet f.eks. vanrøgt af særejeaktiver efter omstændighederne kan være til skade for den anden ægtefælle, hvis der derved opstår en overskydende gæld, der skal dækkes af den formue, der skal deles.

Det findes hensigtsmæssigt, at reglerne om misbrug i § 23, stk. 1, bliver adskilt fra § 23, stk. 2 og 3, der vedrører vederlagskrav som følge af overførsler mellem formue, der skal deles, og formue der ikke skal deles.

Udvalget foreslår derfor en bestemmelse om misbrug i lovudkastets § 52, mens reglerne i retsvirkningslovens § 23, stk. 2 og 3, videreføres i §§ 50 og 51 under betegnelsen reguleringskrav. Reguleringskrav er nærmere beskrevet i kapitel 10.

Der foreslås ikke ændringer i anvendelsesområdet for misbrugskrav i forhold til den gældende § 23, stk. 1, der således videreføres med sproglige moderniseringer i lovudkastets § 52.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets §§ 8 og 52 og bemærkningerne hertil.

5.1.1. Dækning af et krav som følge af misbrug

Udvalget finder, at den ægtefælle, der har et krav mod den anden på grund af misbrug, bør have bedre muligheder for at få kravet dækket. Udvalget foreslår derfor, at kravet ud over i den misbrugende ægtefælles særeje skal kunne dækkes i den misbrugende ægtefælles udbetalte kapitalpensioner og supplerende engangsydelser, som ville kunne udtages forlods efter reglerne i lovudkastets § 41, stk. 2, og § 42, stk. 2, som svarer til retsvirkningslovens § 16 b, stk. 2, og § 16 c, stk. 2. Der henvises til lovudkastets § 52, stk. 2, jf. § 50, stk. 5.

Udvalget er endvidere enigt med ægteskabsudvalgene af 1957 og 1969 i, at et misbrugskrav ikke bør bortfalde, hvis det ikke dækkes på skiftet. Det vil være stødende, hvis den ægtefælle, der har lidt tab som følge af misbrug, ikke kan få sit krav dækket, hvis den misbrugende senere bliver i stand til at betale. Udvalget finder, at ægtefællens krav på skiftet bør vige for krav fra den misbrugende ægtefælles kreditorer. Udvalget foreslår således ikke, at kravet som foreslået af Ægteskabsudvalget af 1957 bør være et erstatningskrav. Det foreslås derimod, at kravet skal kunne gøres gældende senere, hvis det ikke dækkes på skiftet. Der henvises til lovudkastets § 52, stk. 3. Kravet vil herefter være omfattet af de almindelige regler i forældelsesloven. Udvalget er opmærksomt på, at ægtefællens krav herved efter skiftet bliver ligestillet med kreditorernes krav. Udvalget vil overlade det til Justitsministeriet at overveje, om en tidligere ægtefælles krav som følge af misbrug bør være efterstillet ved en konkurs, således at det kun dækkes, hvis der er dækning af samtlige kreditorers krav. For så vidt angår adgangen til individualforfølgning, f.eks. gennem udlæg i en arv, som den misbrugende ægtefælle modtager efter skiftet, er det næppe muligt at indrette reglerne, sådan at kreditorerne får fortrin frem for ægtefællen. Udvalget finder ikke, at hensynet til kreditorerne i denne situation taler afgørende imod at forbedre dækningsmulighederne for den ægtefælle, der har et krav som følge af misbrug. Der vil således være en del tilfælde, hvor en ægtefælle har skjult sine aktiver for den anden op til en separation eller skilsmisse, men ikke har forsøgt at unddrage sig sine kreditorer, og her bør ægtefællen have mulighed for dækning også efter skiftet.

5.1.2. Misbrug før et dødsfald

Som efter gældende ret finder udvalget, at misbrugskrav også bør kunne gøres gældende af en ægtefælles arvinger, hvis ægteskabet er ophørt ved død. Der henvises til lovudkastets § 60, stk. 1.

Udvalget har overvejet den situation, hvor en ægtefælle dør, efter at der har fundet misbrug sted, og længstlevende overtager boet til uskiftet bo. Hvis det er førstafdøde, der har misbrugt boet, og dermed formindsket det, som nu kan overtages til uskiftet bo, finder udvalget, at længstlevende bør have mulighed for at få kravet dækket i førstafdødes eventuelle fuldstændige særeje i forbindelse med skiftet heraf umiddelbart efter dødsfaldet. Er der ikke et fuldstændigt særeje, eller er det utilstrækkeligt til at dække kravet, vil længstlevende kunne gøre misbrugskravet gældende ved skifte af det uskiftede bo i levende live, og længstlevendes arvinger vil kunne gøre kravet gældende ved dennes død. Der henvises herom til lovudkastets § 63, nr. 3 og bemærkningerne hertil.

Er det længstlevende, der har foretaget misbrug, må førstafdødes arvinger afvente skiftet af det uskiftede bo, idet de midler, der er anvendt til misbrug, ville være indgået i det uskiftede bo. Fortsætter misbruget efter overtagelsen til uskiftet bo, vil førstafdødes arvinger kunne kræve skifte af det uskiftede bo efter arvelovens § 29.

5.2. Bosondring

Udvalgets forespørgsel til skifteretterne har vist, at bosondring i 2010 og årene forud herfor kun blev anvendt meget sjældent. Allerede i starten af 1970'erne, da Ægteskabsudvalget af 1969 overvejede spørgsmålet, var bosondring så sjældent anvendt, at udvalget foreslog det ophævet. Efter at ophørsdagen er fremrykket ved ikrafttrædelsen af ægtefælleskifteloven i 2012, må det antages, at behovet for bosondring er blevet endnu mindre.

Udvalget er blevet opmærksomt på, at adgangen til bosondring kan misbruges af ægtefæller, der f.eks. med henblik på kreditorunddragelse ønsker, at den ene ægtefælle giver den anden en del af sin kapital- eller ratepension. Reglerne i retsvirkningslovens §§ 16 g og 16 h giver mulighed for, at en ægtefælle ved bosondring kan give den anden en andel af sin kapital- eller ratepension, hvilket ellers ikke ville være muligt, uden at ægtefællerne bliver separeret eller skilt og dermed mister arveret og andre fordele ved at være gift. Udvalget finder også på denne baggrund, at adgangen til bosondring bør ophæves.

Udvalget har overvejet, om ægtefællerne i stedet som i Norge og Sverige bør have en mulighed for at opnå en bodeling uden at blive separeret eller skilt. Dette kunne f.eks. ske ved at give ægtefællerne adgang til ved ægtepagt at aftale, at deres bo skal deles og derefter få bistand fra skifteretten til at gennemføre delingen. Udvalget finder imidlertid, at en sådan regel vil være unødigt kompliceret, og at der næppe er noget behov herfor. Ægtefæller, der ønsker det, kan aftale at dele deres formuer, og at de fremover skal have særeje om alt, hvad de herved modtager. Der vil næp-

pe være mange ægtefæller, der kan blive enige om at aftale, at deres formuer skal deles og om at gennemføre delingen ved skifterettens hjælp med deraf følgende betydelige omkostninger, men som ikke selv kan blive enige om delingen. Udvalget har derfor ikke foreslået en sådan regel.

5.3. Omstødelse af gaver til tredjemand

Udvalget er enigt med de tidligere ægteskabsudvalg i, at der er behov for en regel, som gør det muligt at omstøde en gave, som den ene ægtefælle har givet tredjemand til skade for den anden, hvis gavemodtageren vidste eller burde vide dette. Omstødelse vil navnlig kunne være relevant ved gaver til en ny partner tæt på ægteskabets opløsning. Udvalget har som de tidligere udvalg overvejet, om det bør være en betingelse for omstødelse, at boet skiftes. Der vil næppe være mange ægtefæller, der ønsker at gennemføre en omstødelsessag og samtidig blive i ægteskabet, men udvalget har ikke fundet noget behov for at stille krav om skifte som betingelse for omstødelse. Dette har også sammenhæng med, at bosondring foreslås afskaffet, således at et krav om skifte ville være ensbetydende med et krav om separation eller skilsmisse.

For så vidt angår fristerne for omstødelse, har udvalget foreslået, at fristen fra ægtefællens kendskab til gaven, som foreslået af de tidligere udvalg og svarende til arvelovens omstødelsesregler i §§ 31 og 32, bør være 1 år. Udvalget har imidlertid foreslået en kortere frist end de tidligere udvalg og i forhold til arveloven for så vidt angår den absolutte frist fra gavens fuldbyrdelse. Udvalget foreslår her en frist på 3 år. Baggrunden herfor er hensynet til tredjemand, der skal kunne indrette sig i tillid til gaven, og at en ægtefælle har bedre muligheder for at opdage en gave, end førstafdødes arvinger har ved gaver fra en længstlevende i uskiftet bo. Hertil kommer, at omstødelige gaver i et ægteskab navnlig må antages at forekomme tæt på ægteskabets ophør.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 32 og bemærkningerne hertil.

KAPITEL 16

DELING AF FORMUEN VED SEPARATION, SKILSMISSE OG DØD

1. INDLEDNING

Ifølge udvalgets kommissorium skal udvalget overveje en revision af de materielle regler om deling af ægtefællernes formuer ved ægteskabets ophør. Nogle af disse regler findes i ægtefælleskiftelovens kapitel 7. Det drejer sig navnlig om reglen i § 53 om opgørelse af ægtefællernes bodele, § 58 om ligedeling af nettobodelene, undtagelserne til udgangspunktet om ligedeling i § 59 om genstande til personligt brug, § 60 om omstødelse af ægteskab, § 61 om kortvarigt ægteskab og § 70 om bohave m.v. samt reglerne om udlæg af ejendele efter vurdering i § 63.

Udover de regler i ægtefælleskifteloven, der udtrykkeligt er nævnt i udvalgets kommissorium, er det udvalgets opfattelse, at også reglen i § 51 om formuefællesskabets ophør (ophørsdagen) er en materiel regel om delingen af formuerne, der bør overføres til ægtefælleloven. Udvalget har derfor tillige overvejet denne bestemmelse samt en udtrykkelig regulering af tidspunktet for formuefællesskabets ophør ved en ægtefælles død. Endelig foreslår udvalget, at reglerne i § 52 om tidspunktet for værdifastsættelsen af aktiver og § 64 om en ægtefælles adgang til at få udlagt mere end sin del af aktiverne mod at betale det overskydende beløb (udlæg ud over boslodden) overføres til lovudkastet.

Det er udvalgets opfattelse, at reglerne om retsvirkningerne af omstødelse af ægteskab bør samles i ægteskabsloven, og at § 60 derfor bør overføres til denne lovs kapitel 3 med overskriften „Ægteskabs omstødelse". Der henvises herom til kapitel 21 om ændring af anden lovgivning. § 61 om fravigelse af ligedelingsreglen i kortvarige ægteskaber behandles i kapitel 5 om den legale formueordning. Reglerne om krydsende udtagelsesret i § 63 og udlæg udover boslodden i § 64 er behandlet i kapitel 13.

Delingen mellem ægtefællerne ved en ægtefælles død og delingen af et uskiftet bo i længstlevendes levende live reguleres i dødsboskifteloven. Ifølge dødsboskiftelovens §§ 77 og 78 finder reglerne i ægtefælleskiftelovens §§ 50, 51, 53 og 56-58 tillige anvendelse ved skifte som følge af en ægtefælles død og ved skifte af et uskiftet bo. Der henvises herom til kapitel 21 om ændring af anden lovgivning.

Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om revision af de nævnte regler om deling af ægtefællernes formuer ved separation, skilsmisse og død, herunder udvalgets flertals forslag til en udtrykkelig regulering af, i hvilket omfang gæld kan fradrages ved opgørelsen af bodelene.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Formuefællesskabets ophør

Efter ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 1, ophører formuefællesskabet ved udgangen af det døgn, hvor der er indgivet anmodning om separation eller skilsmisse til Statsforvaltningen. Den dag, formuefællesskabet ophører, kaldes, som det fremgår af overskriften til paragraffen, ophørsdagen.

Hvis en anmodning om separation eller skilsmisse tilbagekaldes eller bortfalder f.eks. på grund af manglende betaling af gebyr, er der fortsat formuefællesskab i ægteskabet. Det samme gælder, hvis sagen afsluttes i Statsforvaltningen f.eks. på grund af manglende enighed mellem parterne, og ingen af parterne inden for 4 ugers fristen i ægteskabslovens § 43 anmoder om, at sagen indbringes for retten.

Tilsvarende følger det af ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 2 og 3, at formuefællesskabet ved bosondring ophører ved udgangen af det døgn, hvor begæring er indgivet til skifteretten, og ved omstødelse af ægteskab ved udgangen af det døgn, hvor der er anlagt omstødelsessag.

Efter § 51, stk. 4, kan parterne under skiftet aftale en anden ophørsdag, og efter § 51, stk. 5, kan skifteretten efter indstilling fra bobehandleren, hvis ganske særlige praktiske forhold gør sig gældende, bestemme, at formuefællesskabet skal anses for ophørt på et andet tidspunkt end det, der følger af stk. 1-3.

At formuefællesskabet ophører, betyder, at det er de aktiver og passiver, som ægtefællerne havde på ophørsdagen, der indgår i delingen af deres formuer, jf. ægtefælleskiftelovens § 50. Modtager en ægtefælle f.eks. en arv efter ophørsdagen, indgår den ikke i delingen.

Det fremgår ikke udtrykkeligt af lovgivningen, hvornår formuefællesskabet ophører ved en ægtefælles død. I tilfælde, hvor ægtefællerne ikke inden dødsfaldet har søgt om separation eller skilsmisse (eller anmodet om bosondring eller anlagt omstødelsessag), må det dog anses for utvivlsomt, at formuefællesskabet ophører ved dødsfaldet, således at f.eks. en arv modtaget af længstlevende efter dødsfaldet, ikke skal indgå i delingen mellem længstlevende og førstafdødes arvinger, hvis boet skiftes ved førstafdødes død. Ved dødsfald er klokkeslettet for dødsfaldet afgørende og ikke som ved anmodning om separation eller skilsmisse udgangen af det pågældende døgn. Dør således f.eks. førstafdøde den 1. februar kl. 10.00, og dør længstlevendes mor samme dag kl. 10.30, hvorved der tilfalder længstlevende en arv, skal arven ikke indgå i delingen med førstafdødes arvinger, hvis boet skiftes ved førstafdødes død. Vælger længstlevende uskiftet bo, vil længstlevendes erhvervelser efter dødsfaldet derimod indgå i det uskiftede bo, og de skal deles med førstafdødes arvinger, når det uskiftede bo skiftes.

Af dødsboskiftelovens § 77 fremgår, at ægtefælleskiftelovens § 51 finder anvendelse ved et dødsboskifte med de ændringer, der følger af forholdets natur. Denne henvisning har i teorien givet

anledning til diskussion om retsstillingen, hvis en ægtefælle har anmodet om separation eller skilsmisse, men en af ægtefællerne dør, inden der er taget stilling til anmodningen. Der er ikke i retspraksis taget stilling til, om formuefællesskabet i et sådant tilfælde er ophørt ved udgangen af det døgn, hvor der blev indgivet anmodning om separation eller skilsmisse, eller først ved dødsfaldet.

2.2. Opgørelsen af ægtefællernes bodele med fradrag af gæld

Ægtefælleskiftelovens § 53 har følgende ordlyd:

*„**§ 53.** Hver ægtefælles bodel opgøres særskilt. Har en ægtefælle tillige særeje, inddrages dette under skiftet, i det omfang det er nødvendigt til at fyldestgøre krav efter § 67 eller efter § 23 i lov om ægteskabets retsvirkninger.*

Stk. 2.. Ved opgørelsen af bodelene medregnes ikke krav efter § 67, § 26 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning eller §§ 16 d og 16 e i lov om ægteskabets retsvirkninger. Krav på forfaldne underholdsbidrag medregnes ikke som aktiv i den berettigede ægtefælles bodel."

Når formuefællesskabet er ophørt, skal der efter ægtefælleskiftelovens § 53, stk. 1, foretages en opgørelse af hver ægtefælles bodel for sig. Alle aktiver, som en ægtefælle ejede på ophørsdagen, indgår som udgangspunkt. Endvidere fradrages de passiver, der hører til bodelene på ophørsdagen.

Ophørsdagen er kun afgørende for, hvilke aktiver og passiver der skal medtages ved opgørelsen af bodelene. Værdiansættelsen af aktiver og passiver sker derimod ifølge ægtefælleskiftelovens § 52 på tidspunktet for aktivets udlæg til en ægtefælle eller ved skiftets afslutning. Reglerne i ægtefælleskifteloven om værdiansættelse af aktiver er ikke omfattet af udvalgets kommissorium og er derfor ikke nærmere beskrevet i betænkningen.

Hvis en ægtefælles bodel er positiv, skal den deles med halvdelen til hver af ægtefællerne. Visse aktiver kan dog udtages forlods inden delingen, jf. herom nedenfor under afsnit 2.3.

Det er ikke i loven reguleret, hvilke passiver der hører til formuefællesskabet, og dermed kan fradrages ved opgørelsen af bodelen, samt hvilke der hører til særejet, og dermed ikke kan fradrages. Der er heller ikke i trykt retspraksis taget udtrykkeligt stilling hertil. Afgørelsen heraf kan derfor i praksis give anledning til tvivl, og kan ægtefællerne ikke blive enige herom, må spørgsmålet afgøres af skifteretten.

I teorien antages det, at gæld, der optages eller overtages ved erhvervelsen af et aktiv, får samme status som aktivet. Køber en ægtefælle f.eks. en ejendom med en udbetaling, der er fælleseje, mens købet i øvrigt finansieres med optagelse eller overtagelse af lån, vil også gælden være fælleseje og kunne fradrages ved opgørelsen af bodelen.

Som beskrevet i kapitel 7 er der ikke efter gældende ret hjemmel til at aftale, at gæld skal være særeje. Aftaler ægtefællerne ved ægtepagt, at f.eks. en fast ejendom skal være særeje, antages det imidlertid, at også pantegælden i ejendommen bliver særeje. Om retsstillingen, når en ejendom erhverves delvist ved arv eller gave med bestemmelse fra tredjemand om særeje og delvis ved optagelse eller overtagelse af gæld, henvises til beskrivelsen i kapitel 6.

Ved optagelse af gæld med pantesikkerhed i et aktiv efter erhvervelsen af aktivet, sondres i teorien mellem realkreditlån og andre lån. Ved optagelse af realkreditlån antages det, at såvel gælden som låneprovenuet får samme status som aktivet. Optager en ægtefælle f.eks. et realkreditlån i en fast ejendom, der er særeje, bliver gælden særeje og kan ikke fratrækkes i bodelen.

Ved andre lån end realkreditlån, herunder f.eks. lån med sikkerhed i et ejerpantebrev, antages det, at det ikke er afgørende, hvad der er stillet som sikkerhed for lånet. For disse lån og for lån uden sikkerhed er det antagelig afgørende, hvordan låneprovenuet er anvendt. Er låneprovenuet investeret i et aktiv, f.eks. ved en tilbygning til en fast ejendom, får gælden samme status som aktivet. Optager en ægtefælle således f.eks. et lån med sikkerhed i et ejerpantebrev i en ejendom, der er særeje, og anvendes låneprovenuet til forbedring af en fællesejeejendom, vil gælden være fælleseje og kunne fradrages ved opgørelsen af bodelen.

Har en ægtefælle gæld, der ikke efter de beskrevne principper hører til enten fællesejet eller særejet, herunder f.eks. forbrugsgæld, antages det, at gælden som udgangspunkt skal fordeles forholdsmæssigt mellem særejet og fællesejet.

Hvis den gæld, der hører til særejet, overstiger værdien af særejet, kan den overskydende gæld fradrages i bodelen.

Også hvis en ægtefælle har aktiver, der kan holdes uden for ligedelingen efter retsvirkningslovens § 15, stk. 2, om personlige og uoverdragelige rettigheder, kan der være gældsposter, der hører til rettigheden, og som følge heraf ikke kan fradrages i bodelen. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis køb af goodwill, der helt eller delvist kan holdes uden for ligedelingen, er finansieret ved lån.

Ved opgørelsen af bodelene følger det af ægtefælleskiftelovens § 53, stk. 2, 1. pkt., at krav efter ægtefælleskiftelovens § 67 (særejekompensation), ægteskabslovens § 26 (godtgørelse ved omstødelse af et ægteskab) eller retsvirkningslovens §§ 16 d og 16 e (pensionskompensation) ikke skal medregnes ved opgørelsen af bodelene. I modsat fald ville den ægtefælle, som har krav på kompensation, skulle dele sin kompensation med den anden ægtefælle. Endvidere følger det af § 53, stk. 2, 2. pkt., at krav på forfaldne underholdsbidrag ikke skal medregnes som et aktiv i den berettigede ægtefælles bodel.

2.3. Ligedeling og undtagelser hertil

Når hver ægtefælles bodel er opgjort efter ægtefælleskiftelovens § 53, følger det af lovens § 58, stk. 1, at et eventuelt overskud skal deles ligeligt mellem ægtefællerne. Til dette udgangspunkt gælder imidlertid en række undtagelser.

Det følger således af retsvirkningslovens § 15, stk. 2, og §§ 16 a – 16 c samt erstatningsansvarslovens § 18, at visse personlige og uoverdragelige rettigheder, herunder navnlig rimelige pensionsrettigheder og personskadeerstatninger, kan holdes uden for delingen. Disse regler beskrives i kapitel 5.

Endvidere følger det af ægtefælleskiftelovens § 59, stk. 1, at hver ægtefælle forlods kan udtage genstande, som udelukkende tjener til dennes personlige brug, for så vidt deres værdi ikke står i misforhold til ægtefællernes formueforhold. Bestemmelsen omfatter personlige ting som tøj, smykker, ure og efter omstændighederne hobbyudstyr som f.eks. fiskeudstyr. Bestemmelsen giver også en ægtefælle mulighed for at udtage genstande, som tilhører den anden, men kun hvis genstanden er fælleseje. Har ægtefællerne fælleseje, og har hustruen f.eks. anvendt et smykke, som manden har arvet fra sin mor, vil hustruen kunne udtage dette forud for delingen af fællesboet. Efter § 59, stk. 2, kan den af ægtefællerne, som børnene skal have bopæl hos, udtage genstande, der er erhvervet til børnenes brug.

Ægtefælleskiftelovens § 60 indeholder en særregel om delingen ved omstødelse af et ægteskab. Som beskrevet ovenfor og i kapitel 21 foreslår udvalget denne regel overført til ægteskabsloven.

Ægtefælleskiftelovens § 61 indeholder en regel om fravigelse af udgangspunktet om ligedeling i kortvarige ægteskaber. Denne regel er beskrevet i kapitel 5.

Endelig er der en fravigelse af udgangspunktet om ligedeling i ægtefælleskiftelovens § 62. Efter denne bestemmelse kan en ægtefælle udtage en større del af boet end sin del, hvis den pågældende ikke inden for sin del kan udtage bohave og andet løsøre, der er nødvendigt for at opretholde hjemmet, og den pågældende ikke har udsigt til på anden måde at kunne skaffe det fornødne. Bestemmelsen omfatter indbo, herunder møbler, sengetøj, køkkenredskaber m.v. Der er ikke trykt retspraksis om bestemmelsen, der næppe har nævneværdig praktisk betydning.

2.4. Deling af ægtefællernes formuer ved død

Ved en ægtefælles død skal der – medmindre længstlevende vælger uskiftet bo – først gennemføres et skifte af ægtefællernes fællesbo. Ifølge dødsboskiftelovens § 77 finder ægtefælleskiftelovens §§ 50, 51, 53 og 56-58 anvendelse ved skiftet af længstlevendes aktiver og passiver med de ændringer, der følger af forholdets natur. Reglerne omhandler således ikke førstafdødes formue,

og det antages generelt, at det fællesboskifte, der skal gennemføres før dødsbobehandlingen, det såkaldte sammensatte skifte, ikke er lovreguleret[228].

Efter dødsboskiftelovens § 78 finder de nævnte regler tillige anvendelse ved skifte af et uskiftet bo i længstlevendes levende live.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

De gældende regler om deling af ægtefællernes formuer på skifte blev indsat i den dagældende skiftelov i 1963 på grundlag af forslag fra Ægteskabslovsudvalget af 1957 i Betænkning I, nr. 305/1962. Denne betænkning indeholdt ikke overvejelser om spørgsmålet om fordeling af gæld mellem fælleseje og særeje. Om dette udvalgs overvejelser om fravigelse af ligedelingsprincippet henvises til kapitel 3.

Da dødsboskifteloven trådte i kraft i 1997, forblev reglerne om skifte mellem ægtefæller ved separation og skilsmisse i den hidtil gældende skiftelov, der samtidig skiftede navn til lov om skifte af fællesbo m.v.

Den 1. marts 2012 trådte ægtefælleskifteloven i kraft. Loven bygger på Betænkning nr. 1518/2010 om ægtefælleskifte. Reglerne i § 53 om opgørelsen af fællesboet, § 58 om ligedeling og § 62 om bohave m.v. er uændrede videreførelser af de hidtil gældende bestemmelser i fællesboskifteloven. Ægtefælleskifteudvalget overvejede ikke ændringer i disse regler, idet Retsvirkningslovsudvalget allerede da var nedsat og reglerne omfattet af udvalgets kommissorium.

For så vidt angår § 59 om genstande til personligt brug skete der alene en ændring af stk. 2 om genstande til børnenes brug. Efter den tidligere bestemmelse i fællesboskiftelovens § 68 a var det afgørende for retten til at udtage genstande erhvervet til brug for børnene, hvem der havde forældremyndigheden. I lyset af, at udgangspunktet i dag er fælles forældremyndighed, blev dette ændret, således at det nu er afgørende, hos hvem børnene har bopæl.

Ægtefælleskiftelovens § 51 om ophørsdagen indebar derimod en væsentlig ændring i forhold til gældende ret, idet der skete en fremrykning af tidspunktet for formuefællesskabets ophør. Efter de hidtil gældende regler ophørte formuefællesskabet ved separation eller skilsmisse først den dag, hvor der blev udstedt bevilling eller afsagt endelig dom herom. Ægtefælleskiftelovsudvalget begrundede blandt andet forslaget om fremrykning af ophørsdagen med, at formuefællesskabet bør ophøre så tæt som muligt på det tidspunkt, hvor ægtefællerne har besluttet, at ægteskabet skal ophøre. I modsætning til tidligere er der i dag ikke længere nogen reel tvivl om, at separation eller skilsmisse vil blive resultatet af en anmodning herom, og der er derfor ikke i samme grad behov for at afvente en endelig afgørelse. Ægtefælleskiftelovsudvalget anførte endvidere som

228 Jf. Betænkning nr. 1270/1994 om skifte af dødsbo, s. 263.

begrundelse for sit forslag, at det er velkendt, at en ægtefælle efter ægteskabets sammenbrud, og indtil separations- eller skilsmissebevillingen eller -dommen foreligger, kunne have incitament til at nedbringe sin egen bodel ved misbrug, vanrøgt eller på anden måde[229].

Ægtefælleskiftelovsudvalget foreslog i sit udkast til § 51, stk. 2 en regel, der tog højde for den situation, at en anmodning om separation eller skilsmisse blev tilbagekaldt. Ifølge denne regel ville ophørsdagen fra den oprindelige anmodning fortsat gælde, hvis den anden ægtefælle senest 4 uger efter at være blevet underrettet om tilbagekaldelsen anmodede om separation eller skilsmisse.

Denne regel blev ikke medtaget i Justitsministeriets lovforslag på grundlag af betænkningen. Justitsministeriet begrundede dette med, at Danske FAMILIEadvokater og Danske Advokater i deres høringssvar havde peget på, at det ville være nødvendigt også at tage højde for tilfælde, hvor tilbagekaldelsen først sker, når sagen er indbragt for retten, hvilket rejste flere til dels vanskelige spørgsmål.

4. FREMMED RET

4.1. Norge

Efter den norske ekteskapslovs § 60 er den formue, der skal deles, det, som ægtefællerne havde på tidspunktet for fremsættelsen af en anmodning eller stævning med påstand om separation eller skilsmisse. Hvis samlivet er ophævet forinden, er dette tidspunkt dog afgørende.

Også efter norsk ret har en ægtefælle adgang til at holde vise personlige genstande uden for delingen. Efter ekteskapslovens § 61 kan en ægtefælle således holde ejendele, som udelukkende tjener til ægtefællens personlige brug samt familiebilleder og familiepapirer, som kommer fra hans eller hendes slægt, uden for delingen. Endvidere kan den ægtefælle, der skal tage omsorg for børnene, holde ejendele til børnenes brug uden for delingen. Reglen omfatter som efter dansk ret også genstande, der tilhører den anden ægtefælle.

De norske regler om skævdeling for så vidt angår formue, der er erhvervet før ægteskabet eller ved arv eller gave fra tredjemand, er beskrevet i kapitel 5.

Ekteskapsloven § 58 regulerer fordelingen af gæld mellem den formue, der skal ligedeles, og den formue, der kan holdes uden for ligedelingen. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

*„**§ 58. Likedeling og gjeldsfradrag.***

229 Jf. Betænkning nr. 1518/2010 om ægtefælleskifte, s. 186.

Ektefellenes samlede formuer skal som utgangspunkt deles likt etter at det er gjort fradrag for gjeld etter andre og tredje ledd (felleseie). Er ektefellene sammen ansvarlig for gjeld, kan hver gjøre fradrag for den delen som faller på ham eller henne etter forholdet mellom ektefellene.

En ektefelle som bare har formue som er felleseie, og som ikke holder midler utenfor delingen etter § 59, kan i sin del fullt ut gjøre fradrag for den gjelden han eller hun har.

En ektefelle som har særeie, eller som holder midler utenfor delingen etter § 59, kan gjøre følgende fradrag for gjeld i formue som er felleseie:

a. Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er felleseie, kan det kreves fullt fradrag for hvis ikke noe annet følger av bokstav b.

b. Gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er særeie eller verdier som holdes utenfor delingen etter § 59, kan det bare kreves fradrag for når den totale verdien av særeie og skjevdelingsmidlene ikke er stor nok til å dekke gjelden. Tilsvarende gjelder gjeld som ektefellen har pådratt seg ved erverv eller påkostninger av eiendeler som er unntatt fra deling etter § 61 bokstav b eller c, eller ved utilbørlig atferd i forhold til den andre ektefellen.

c. For annen gjeld kan det kreves fradrag for en forholdsmessig del."

Den norske regel bygger således på det princip, at anvendelsen af de midler, der er tilvejebragt ved gældsoptagelsen, er afgørende for, om gælden kan fradrages i den formue, der skal ligedeles.

Gæld, der er pådraget ved erhvervelse og omkostninger ved aktiver, som er fælleseje, kan således fradrages ved opgørelsen af den formue, der skal ligedeles, mens gæld, der er pådraget ved erhvervelse af særejeaktiver og aktiver, der kan holdes uden for delingen efter § 59 om aktiver, der er erhvervet før ægteskabet eller ved arv og gave fra tredjemand (skævdelingsaktiver), ikke kan fradrages. Som efter dansk ret kan gæld, der vedrører særejet og skævdelingsaktiverne, dog fradrages i den formue, der skal ligedeles, hvis særejet og skævdelingsaktiverne ikke er tilstrækkelige til at dække gælden. Gæld, der ikke vedrører hverken fælleseje, særeje eller skævdelingsaktiver, skal fordeles forholdsmæssigt.

Det er efter norsk ret uden betydning, om der er stillet sikkerhed for gælden.

4.2. Sverige

Også efter svensk ret er det den formue, som ægtefællerne havde på tidspunktet for fremsættelsen af anmodningen om skilsmisse, der indgår i delingen. Separation findes ikke i Sverige. I stedet er der en betænkningstid i en række tilfælde.

Efter svensk ret kan en ægtefælle holde tøj og andre genstande, der udelukkende er til personligt brug, samt personlige gaver uden for delingen. Endvidere kan den ægtefælle, som børnene bor hos, holde ejendele til børnenes brug uden for delingen. Den svenske regel omfatter kun genstande, der tilhører den pågældende ægtefælle selv.

Også den svenske regel om fordelingen af gæld mellem særeje og fælleseje bygger som udgangspunkt på et anvendelsesprincip. Gæld, som en ægtefælle har pådraget sig ved erhvervelse, forbedring og vedligeholdelse af særeje, kan således kun fradrages i fællesejet, hvis særejet ikke er tilstrækkeligt til at dække gælden. I svensk ret findes imidlertid tillige en regel, hvorefter gæld med sikkerhed i et særejeaktiv skal fradrages i særejet.

Svensk ret har ikke nogen regel om forholdsmæssig fordeling af gæld, der hverken hører til fælleseje eller særeje.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Ophørsdagen

Det er udvalgets opfattelse, at ægtefælleskiftelovens § 51, der er en materiel regel om, hvilke aktiver og passiver der indgår i delingen mellem ægtefællerne, bør overføres fra ægtefælleskifteloven til lovudkastet. Ægtefælleskifteudvalget har grundigt overvejet spørgsmålet om fremrykning af ophørsdagen til tidspunktet for indgivelsen af anmodningen om separation og skilsmisse, og udvalget kan tilslutte sig resultatet af disse overvejelser. Udvalget har imidlertid overvejet behovet for justeringer af bestemmelsen om ophørsdag, herunder navnlig i relation til ophørstidspunktet ved en ægtefælles død og til den situation, hvor en anmodning om separation eller skilsmisse tilbagekaldes m.v.

Efter arvelovens § 49 bortfalder ægtefællers indbyrdes arveret ved separation eller skilsmisse. Hvis en ægtefælle dør, efter at der er fremsat anmodning om separation eller skilsmisse, men inden der er udstedt bevilling eller afsagt dom herom, har ægtefællerne således stadig arveret efter hinanden. Det er udvalgets opfattelse, at tidspunktet for arverettens bortfald og det tidspunkt, der er afgørende for, hvilke aktiver og passiver, der indgår i delingen (ophørstidspunktet) bør være det samme, dels for at undgå unødig komplicering af skiftet ved en særskilt behandling af aktiver og passiver erhvervet efter anmodningen om separation eller skilsmisse, og dels for at give længstlevende mulighed for at vælge uskiftet bo. Udvalget foreslår derfor, at det udtrykkeligt fastslås, at det er de aktiver og passiver, som ægtefællerne havde ved dødsfaldet, der indgår i deling af deres formuer. Der henvises til lovudkastets § 61 og bemærkningerne hertil.

Udvalget kan endvidere tilslutte sig Ægtefælleskifteudvalgets forslag om en mulighed for at fastholde den oprindelige ophørsdag i tilfælde, hvor en ægtefælle tilbagekalder en anmodning om separation eller skilsmisse. Herved hindres, at en ægtefælle kan spekulere i at tilbagekalde anmodningen for at skabe en senere ophørsdato, der er mere fordelagtig for den pågældende. Der foreslås derfor en regel om denne situation.

Udvalgets flertals forslag om, at værdien af arv og gave m.v. fra tredjemand skal kunne holdes uden for delingen, i det omfang værdien er i behold, vil i betydeligt omfang mindske muligheden for at spekulere i ændring af ophørsdagen. En ægtefælle kan således ikke længere tilbagekalde

sin anmodning om separation eller skilsmisse efter, at den anden ægtefælle har modtaget en arv eller gave med den virkning, at arvens eller gavens værdi kommer til at indgå i delingen, medmindre arvelader eller gavegiver har bestemt, at værdien af arven eller gaven skal indgå i delingen efter separation og skilsmisse. Det samme gør sig gældende i relation til Jørgen U. Grønborgs, Kirsten Reimers-Lunds og Irene Nørgaards forslag, hvorefter arv og gave m.v. fra tredjemand ligeledes som udgangspunkt holdes uden for delingen. Svend Danielsen ønsker ikke særlige regler om arv og gave m.v., men en samlet skønsregel, hvor arv og gave m.v. fra tredjemand kan holdes uden for delingen, hvis deling vil være urimelig. Der henvises til hans forslag til § 45. Der henvises i øvrigt til forslagene til § 26 m.fl., der er beskrevet i kapitel 6.

Trods dette finder udvalget, at der, som foreslået af Ægtefælleskifteudvalget, bør indføres en regel, hvorefter den anden ægtefælle kan fastholde den oprindelige ophørsdag ved at indsende en ny anmodning om separation eller skilsmisse, forudsat at Statsforvaltningen modtager den inden 2 måneder efter modtagelsen af tilbagekaldelsen.

Udvalget finder, at reglen også bør omfatte situationer, hvor Statsforvaltningen afslutter en sag om separation og skilsmisse eller afslår eller afviser en anmodning om separation eller skilsmisse, og den anden ægtefælle inden for en frist på 4 uger anmoder om separation eller skilsmisse. Statsforvaltningen afviser eller afslår blandt andet en anmodning om separation eller skilsmisse, fordi ægtefællen undlader at besvare anmodninger fra Statsforvaltningen om oplysninger eller om betaling af gebyret for anmodningen om separation eller skilsmisse, og Statsforvaltningen afslutter blandt andet en sag om separation eller skilsmisse, når ægtefællerne ikke er blevet enige om separation og skilsmisse eller om vilkårene herfor, eller Statsforvaltningen finder det betænkeligt at give bevilling, f.eks. fordi betingelserne for separation eller skilsmisse ikke er opfyldt. Når Statsforvaltningen har afsluttet en sag, indbringer Statsforvaltningen den for retten, hvis en ægtefælle anmoder om det inden 4 uger.

Endvidere finder udvalget, at der er behov for at sikre, at en ægtefælle ikke under sagens behandling i retten kan hæve sagen eller få den afvist med den virkning, at ophørsdagen bortfalder mod den anden ægtefælles ønske. Udvalget foreslår derfor en bestemmelse herom indsat i retsplejelovens § 456, stk. 2. Der henvises herom til kapitel 21.

Det bemærkes, at den omhandlede problemstilling ikke opstår, hvis ægtefællerne i fællesskab har anmodet om separation eller skilsmisse. I så fald skal anmodningen tilbagekaldes af begge ægtefæller, og Statsforvaltningen kan ikke afslå eller afvise anmodningen uden at inddrage begge ægtefæller i behandlingen af sagen.

Den gældende bestemmelse i ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 2, om ophørsdagen ved bosondring skal ophæves som konsekvens af, at bosondring som beskrevet i kapitel 15 foreslås ophævet. Som omtalt i kapitel 21 foreslår udvalget reglerne om omstødelse af ægteskab samlet i ægteskabsloven, og ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 3, foreslås derfor overført hertil.

Ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 4, giver ægtefællerne adgang til at aftale en anden ophørsdag under skiftet. Efter udvalgets opfattelse bør en sådan aftale også kunne indgås forud for påbegyndelsen af skiftet, hvis det sker i tilknytning til en aktuel separation eller skilsmisse. Efter lovudkastets § 34, stk. 3, kan en sådan aftale derfor indgås „i forbindelse med separation eller skilsmisse". Kriteriet for, hvornår aftalen kan indgås, er det samme som efter lovudkastets § 38 om bodelingsaftaler.

Endelig bemærkes, at udvalget foreslår, at bestemmelsen i ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 5, ikke overføres til den nye lov, men forbliver i ægtefælleskifteloven. Der henvises til kapitel 21.

5.2. Genstande til personligt brug og bohave m.v.

Som beskrevet i kapitel 13 foreslår udvalget, at der ikke længere skal være forskel i ægtefællernes adgang til at disponere over deres aktiver og til at udtage bestemte aktiver på skiftet afhængigt af, om aktiverne er særeje eller indgår i delingen. Der foreslås således som noget nyt en adgang til krydsende udtagelsesret vedrørende bolig og indbo m.v., der er særeje, jf. lovudkastets §§ 46-48.

Som konsekvens heraf finder udvalget, at også ægtefælleskiftelovens § 59 om genstande til personligt brug bør udvides til at omfatte genstande, der tilhører den anden ægtefælles særeje. Udvalget finder ikke i øvrigt grundlag for at ændre anvendelsesområdet for § 59, stk. 1. Bestemmelsen er således videreført i lovudkastets § 40.

Udvalget finder derimod at § 59, stk. 2, om genstande til børnenes brug bør ophæves. I dag har den af forældrene, der ikke har børnene boende, i de fleste tilfælde samvær med børnene i betydeligt omfang, og i en del tilfælde bor børnene en uge ad gangen hos hver af forældrene. Begge forældre er derfor normalt nødt til at indrette et børneværelse med børnemøbler, legetøj og andet nødvendigt udstyr. Det forekommer ikke rimeligt, at den af forældrene, som barnet har bopæl hos, skal kunne udtage alt børneudstyr uden om bodelingen, mens den anden herefter er tvunget til at købe tilsvarende udstyr. I stedet finder udvalget, at genstande til brug for børnene bør følge de almindelige regler om udtagelse af aktiver i lovudkastets §§ 46-48. Det indebærer, at den, der ejer en genstand, har fortrinsret til at udtage genstanden, men at den anden har mulighed for at udtage blandt andet indbo, der har den væsentligste betydning for opretholdelsen af hjemmet. Hvis den ene af ægtefællerne ikke eller kun i meget begrænset omfang har samvær med børnene, må det antages, at den anden ægtefælle vil opfylde betingelserne i lovudkastets §§ 46 eller 48 for at kunne udtage det indbo, der anvendes af børnene.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 40 og bemærkningerne hertil.

Udvalget finder ikke grundlag for at videreføre den gældende bestemmelse i ægtefælleskiftelovens § 62 om skævdeling af fællesboet, for at en ægtefælle kan udtage nødvendigt „bohave" m.v., da den næppe anvendes i praksis.

5.3. Fordeling af gæld mellem formue, der skal deles, og formue, der ikke skal deles

5.3.1. Fordeling af gælden

Som beskrevet ovenfor er der hverken i lovgivningen eller i retspraksis direkte taget stilling til, hvordan gæld fordeles mellem fælleseje og særeje samt anden formue, der kan holdes uden for delingen. Da mange ægtefæller har både særeje og fælleseje, herunder fordi de modtager arv og gave som særeje, har spørgsmålet stor praktisk betydning.

Som beskrevet i kapitel 7 foreslår et flertal, at ægtefæller skal have adgang til med visse undtagelser at indgå aftaler om, hvordan gæld skal fordeles mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår. Et mindretal foreslår, at sådanne aftaler som hidtil ikke skal tillades.

Udvalget er imidlertid enigt om, at der er behov for en udtrykkelig lovregulering af fordelingen af gæld.

Udvalget har overvejet at regulere fordelingen af gæld baseret på, hvordan de midler, der er tilvejebragt ved gældens stiftelse, er anvendt. Dette svarer til, hvad der gælder i Norge. Udvalget er imidlertid nået frem til, at en sådan model vil indebære en række ulemper. Det vil således kunne være vanskeligt på tidspunktet for delingen at fastslå, hvordan et låneprovenu blev anvendt, navnlig hvis der er tale om lån i fast ejendom, hvor lånene kan være blevet omlagt adskillige gange. En sådan model vil endvidere medføre, at lån med sikkerhed i et aktiv i mange tilfælde vil få en anden status end aktivet. Det vil stemme dårligt overens med den naturlige opfattelse af, at gæld og aktiv hører sammen, og det vil være vanskeligt at forklare for ægtefællerne, f.eks. at en gæld i en særejeejendom hører til den formue, der skal deles, og at nettosærejet derfor vil være større end friværdien i ejendommen. Hvis gældens status skal fastlægges efter anvendelsen, vil der i mange tilfælde være tale om, at en brøkdel af gælden hører til særejet, og en anden brøkdel til den formue, der skal deles, og det vil give anledning til vanskelige beregninger, hvor brøkdelene skifter ved låneomlægninger. Endelig ville der, i hvert fald for så vidt angår realkreditlån i fast ejendom, hvor låneprovenuet efter gældende ret anses for et surrogat for ejendommen, og derfor får samme status som ejendommen, være tale om en væsentlig ændring i forhold til gældende ret. Der ville derfor være en del tilfælde, hvor en fordeling af gælden efter et anvendelsesprincip ville føre til et væsentligt andet resultat end efter gældende ret, og det ville derfor være nødvendigt med overgangsregler.

I stedet foreslår udvalget en model, der i første række lader sikkerhedsstillelsen være afgørende for gældens status. I lyset af udviklingen i de senere år, hvor mange nye lånetyper med sikkerhed i fast ejendom er kommet til – en udvikling, der formentlig vil forsætte – finder udvalget ikke, at der bør skelnes mellem realkreditlån og andre lån.

Udvalget foreslår derfor, at lån med sikkerhed i et aktiv, der indgår i delingen, skal kunne fradrages i den formue, der skal deles. Tilsvarende skal lån med sikkerhed i et aktiv, der er særeje, fra-

trækkes i særejet. Kun hvis et lån med sikkerhed i et særejeaktiv, overstiger den samlede formue, herunder arv og gave m.v., der kan holdes uden for delingen, skal den overskydende gæld kunne fradrages i den formue, der skal deles. Hvis en ægtefælle optager lån i en ejendom, der indgår i delingen, og anvender låneprovenuet til at forbedre sit særeje, vil det medføre et reguleringskrav efter lovudkastets § 50.

Det er efter udvalgets opfattelse væsentligt, at gældens status kan lægges fast ved stiftelsen, og at efterfølgende sikkerhedsstillelse eller udskiftning af sikkerheden ikke medfører, at gælden skifter status. En regel herom foreslås derfor i lovudkastets § 36, stk. 4.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 36, stk. 1 og 4, og bemærkningerne hertil.

For så vidt angår lån, der ikke har sikkerhed i et aktiv, foreslår udvalget, at anvendelsen af låneprovenuet skal være afgørende. Det foreslås derfor, at usikrede lån, der er anvendt til anskaffelse, forbedring eller vedligeholdelse af et aktiv, eller i øvrigt kan henføres til et aktiv, får samme status som aktivet. Begrebet *„i øvrigt kan henføres til et aktiv"* dækker f.eks. lån til betaling af skatter og afgifter vedrørende aktivet, herunder ejendomsskatter og bo- og gaveafgifter.

Et usikret banklån til køb af en bil, vil således kunne fradrages i den formue, der skal deles, hvis bilen indgår i delingen. Er bilen derimod særeje, kan lånet ikke fradrages i den formue, der skal deles, medmindre det overstiger den del af den pågældende ægtefælles samlede formue, der kan holdes uden for delingen.

Forslaget sondrer mellem formue, der indgår i delingen, og formue, der ikke indgår, og omfatter således også f.eks. pensionsordninger og uoverdragelige og personlige rettigheder omfattet af lovudkastets § 44 – de såkaldte § 15, stk. 2-rettigheder. Et usikret lån til f.eks. køb af goodwill, der kan holdes uden for delingen efter § 44, kan således som udgangspunkt ikke fradrages i den formue, der skal deles. Tilsvarende vil et usikret lån til indbetaling på en pensionsordning, der ikke indgår i delingen, jf. lovudkastets § 42, stk. 1, om kortvarige ægteskaber, som udgangspunkt ikke kunne fradrages i den formue, der skal deles.

Der henvises til lovudkastets § 36, stk. 2, og bemærkningerne hertil.

Det må antages, at større gældsposter som regel vil have sikkerhed i et aktiv eller være anvendt til at købe eller forbedre m.v. et aktiv. Ægtefæller med betydelige usikrede gældsposter vil ofte være insolvente, og der vil så ikke være nogen formue at dele.

Tilbage bliver de gældsposter, der hverken har sikkerhed i et aktiv eller er anvendt til et konkret aktiv. Disse gældsposter omfatter blandt andet forbrugsgæld, skattegæld, der ikke har forbindelse til et konkret aktiv, og studiegæld. For så vidt angår disse gældsposter, foreslår udvalget, at der skal ske en skønsmæssig fordeling efter forholdet mellem værdien af den formue, der indgår i delingen, og den formue, der ikke indgår.

Der henvises til lovudkastets § 36, stk. 3, og bemærkningerne hertil.

5.3.2. Konsekvenserne for delingen af, at gæld er betalt under ægteskabet med midler af en anden status

Hvis gæld, der hører til særejet, afdrages under ægteskabet med midler, der ville indgå i delingen, eller omvendt, forrykker det balancen mellem den formue, der skal deles, og den formue, der ikke skal deles. Denne balance skal derfor genoprettes ved reguleringskrav efter lovudkastets §§ 50 og 51.

Hvis gæld med sikkerhed i en særejeejendom afdrages med midler, der ville indgå i delingen, medfører det derfor et reguleringskrav efter § 50. Tilsvarende medfører det et reguleringskrav efter § 51, hvis gæld med sikkerhed i en ejendom, der indgår i delingen, afdrages med særejemidler. Det samme gælder betaling af usikret gæld, der er anvendt til et aktiv, jf. § 36, stk. 2, og derfor har samme status som dette aktiv.

Derimod foreslår udvalget, at betaling af usikret gæld uden tilknytning til et aktiv, og som derfor er omfattet af lovudkastets § 36, stk. 3, ikke skal medføre reguleringskrav. I modsat fald ville det være nødvendigt for hver betaling af et afdrag på f.eks. en studiegæld at foretage en opgørelse af den pågældende ægtefælles formue, der henholdsvis indgår og ikke indgår i delingen, og beregne, hvilken procentdel af studiegælden der herefter ville kunne fratrækkes i den formue, der skulle deles, for derefter at beregne et reguleringskrav i forhold hertil. En sådan løsning ville efter udvalgets opfattelse ikke være mulig at gennemføre i praksis. Det forekommer endvidere rimeligt, at betaling af f.eks. forbrugsgæld på et kontokort ligestilles med forbrug. Efter forslaget vil det således være uden betydning, om man stifter forbrugsgæld og derefter indfrier gælden med særejemidler, eller om man direkte forbruger sit særeje.

Der henvises i øvrigt til kapitel 10 om reguleringskrav og lovudkastets §§ 50 og 51 og bemærkningerne hertil.

5.3.3. Forholdet til kreditorerne

Som anført ovenfor indgår alle en ægtefælles aktiver ved beregningen af, hvor stor en del af gælden, der kan fratrækkes i den formue, der skal deles. Det kan således forekomme, at en gældspost efter de foreslåede regler i § 36 hører til et aktiv, der er beskyttet mod kreditorforfølgning, herunder f.eks. en pensionsordning.

Der vil således kunne forekomme tilfælde, hvor en ægtefælles gæld, der knytter sig til et kreditorbeskyttet aktiv, f.eks. en pensionsordning, udgør mere end halvdelen af den formue, der indgår i delingen, og ægtefællen ikke ejer andre aktiver, der kan holdes uden for delingen, herunder f.eks. et særeje. Hvis gælden i en sådan situation skal fordeles efter reglerne i § 36, medfører det, at ægtefællen ikke kan fratrække gælden i den formue, der skal deles, og den pågældende skal derfor aflevere halvdelen af sin formue (bortset fra pensionsordningen) til sin ægtefælle. Den

pågældende vil herefter ikke have tilstrækkelige midler til at betale sine kreditorer, der ikke kan gøre udlæg i pensionsordningen.

For at undgå, at kreditorernes rettigheder tilsidesættes, foreslås det derfor i lovudkastets § 37, at en ægtefælle uanset § 36 ikke er forpligtet til at aflevere så meget til den anden, at den pågældende ikke beholder tilstrækkelige midler til at dække sine kreditorer.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 37 og bemærkningerne hertil.

5.3.4. Konsekvenserne af Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag om brøkdelssæreje

Som beskrevet i kapitel 7 foreslår Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund en bestemmelse i lovudkastets § 14, stk. 3, hvorefter et aktiv, der erhverves dels for midler, der er af en anden formueart end ægtefællernes hovedformueordning, og dels ved optagelse eller overtagelse af gæld, bliver brøkdelssæreje. Disse to medlemmer foreslår en tilsvarende ordning for så vidt angår aktiver, der erhverves ved arv eller gave fra tredjemand, og som er behæftet med gæld.

Som konsekvens heraf foreslår mindretallet en bestemmelse i lovudkastets § 36, stk. 5, hvorefter gæld, der stiftes eller overtages ved erhvervelse af et aktiv, som bliver brøkdelssæreje efter § 14, stk. 3, fradrages i den formue, der skal deles, hvis ægtefællernes hovedformueordning er delingsformue, og ellers i den formue, der ikke skal deles.

Som beskrevet i kapitel 7 har denne bestemmelse efter flertallets opfattelse en række uhensigtsmæssige konsekvenser.

5.4. Skifte ved død

Det er udvalgets opfattelse, at der er behov for en udtrykkelig regulering af, hvilke af lovens regler om deling af ægtefællernes formuer ved separation eller skilsmisse, der tillige skal finde anvendelse ved død. Som nævnt ovenfor er dette skifte nødvendigt, inden dødsboskiftet kan begynde.

Det er herunder nødvendigt at tage stilling til, i hvilket omfang reglerne om skævdeling, kompensation og regulerings- og misbrugskrav finder anvendelse ved skifte som følge af en ægtefælles død. Om udvalgets overvejelser herom henvises til kapitel 5 om den legale formueordning og den foreslåede skævdelingsregel i lovudkastets § 45, kapitel 10 om reguleringskrav, kapitel 15 om misbrug og kapitel 17 om kompensation.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets kapitel 12 om deling af ægtefællernes formuer ved en ægtefælles død og bemærkningerne hertil.

KAPITEL 17

KOMPENSATION, SKØNSREGLER OG ÆNDRING AF BODELINGSAFTALER

1. INDLEDNING

Udvalgets forslag til regler om, hvordan ægtefællernes formuer skal deles ved separation, skilsmisse og død, har til formål så vidt muligt at skabe klarhed og forudsigelighed med hensyn til, hvordan ægtefællerne er stillet økonomisk ved ægteskabets ophør. Samtidig skal reglerne føre til et resultat, der i flest mulige tilfælde opleves som rimeligt. Udvalgets overvejelser herom er beskrevet i kapitel 5 om den legale formueordning og kapitel 6 om arv og gave m.v. fra tredjemand. De foreslåede regler giver endvidere ægtefællerne mulighed for at oprette ægtepagter, der passer til deres økonomiske forhold og individuelle ønsker. Ægtefællers adgang til at indgå aftaler om delingen ved ægtepagt er beskrevet i kapitel 7, og en arveladers eller gavegivers adgang til at træffe bestemmelse om arven eller gaven er beskrevet i kapitel 6.

Der vil imidlertid forekomme tilfælde, hvor en deling på grundlag af lovens regler og en eventuel ægtepagt kan opfattes som urimelig for den ene ægtefælle. Udvalget har derfor overvejet, i hvilket omfang det skal være muligt efter et konkret skøn at fravige resultatet.

Efter gældende ret giver ægtefælleskiftelovens §§ 61 og 67 mulighed for i tilfælde, hvor den ene ægtefælle har særeje m.v., skønsmæssigt at tilkende den anden et beløb for at sikre, at denne ikke stilles urimeligt ringe i økonomisk henseende efter en separation eller skilsmisse. Endvidere findes i retsvirkningslovens §§ 16 d og 16 e regler om kompensation for forskelle i ægtefællernes pensionsopsparinger. §§ 16 d og 16 e er dog ikke omfattet af udvalgets kommissorium. Disse bestemmelser foreslås indsat i lovudkastets kapitel 11 uden materielle ændringer.

Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om skønsmæssige fravigelser af lovens regler. Kapitlet indeholder tillige overvejelser om ændring eller tilsidesættelse af ægtefællers aftaler om bodeling. En bestemmelse herom findes i dag i ægteskabslovens § 58.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Ægtefælleskiftelovens § 61

Efter forslag fra Ægteskabsudvalget af 1957 i betænkning I fra 1962 indsattes i 1964 i den dagældende skiftelov som § 69 a en skønsmæssig skævdelingsregel, der nu findes i ægtefælleskiftelo-

vens § 61. Den omhandler tilfælde, hvor en ligedeling vil være åbenbart urimelig. Reglen gengives i betænkningens kapitel 5, afsnit 2.2.

2.2. Ægtefælleskiftelovens § 67

Ægtefælleskiftelovens § 67 har følgende ordlyd:

*„**§ 67.** Har en ægtefælle haft særeje, kan det, hvis ægtefællernes formueforhold, ægteskabets varighed og omstændighederne i øvrigt i særlig grad taler for det, efter påstand af den anden ægtefælle bestemmes, at den ene ægtefælle skal yde den anden et beløb for at sikre, at denne ikke stilles urimeligt ringe i økonomisk henseende efter en separation eller skilsmisse. Denne regel anvendes også med hensyn til rettigheder, der er uoverdragelige eller i øvrigt af personlig art, og som ikke indgår i bodelingen.*

Stk. 2. Sag om krav efter stk. 1 kan tidligst anlægges, når der er indgivet anmodning til statsforvaltningen om separation eller skilsmisse.

Stk. 3. Krav efter stk. 1 kan ikke gøres gældende, efter at skifte af ægtefællernes fællesbo eller sameje om flere særejeaktiver er afsluttet med en stadfæstet boopgørelse, jf. dog § 78."

Bestemmelsen blev overført fra ægteskabslovens § 56 til ægtefælleskiftelovens § 67 med virkning fra lovens ikrafttræden den 1. marts 2012. Der findes ikke trykt praksis om krav efter § 67, men da bestemmelsen indholdsmæssigt er identisk med den tidligere bestemmelse i ægteskabslovens § 56, er den omfattende praksis efter denne bestemmelse stadig relevant.

Som det fremgår af bestemmelsen, kan skifteretten, jf. ægtefælleskiftelovens § 2, stk. 1, nr. 6 og stk. 2, nr. 1, tildele et kompensationsbeløb til en ægtefælle, der ellers ville være blevet stillet urimeligt ringe efter separation eller skilsmisse. Beløbet vil ikke svare til den boslod, som ægtefællen ville have fået, hvis der havde været formuefællesskab i ægteskabet. Muligheden for kompensation omfatter efter § 67, stk. 1, 2. pkt., også situationer, hvor den anden ægtefælle har personlige og uoverdragelige rettigheder, der kan holdes uden for ligedelingen i medfør af retsvirkningslovens § 15, stk. 2.

Tilkendelse af et beløb efter § 67 afgøres efter en samlet vurdering af ægtefællernes forhold, hvor navnlig momenter som ægteskabets varighed, formueforholdene og omstændighederne i øvrigt tillægges vægt.

Efter praksis skal ægteskabet have varet ca. 5 år, før et kompensationsbeløb kommer på tale. Der vil dog kunne lægges vægt på et eventuelt forudgående samliv, ligesom det vil kunne tillægges vægt, hvis ægteskabet har været meget langvarigt.

Anvendelsen af § 67 forudsætter som udgangspunkt, at der er en væsentlig forskel på ægtefællernes formuer. Det må som hovedregel antages, at der ikke tilkendes beløb efter § 67, hvis ægtefællens livsvilkår i øvrigt er sikret, eventuelt gennem en stor fællesejeformue.

Endelig kan ægtefællernes indtægtsforhold tillægges betydning. For den ubemidlede ægtefælle indgår det i vurderingen, i hvilket omfang denne er i stand til at arbejde, dennes uddannelse, helbred og erhvervserfaring samt eventuelle hjemmeboende børn.

I praksis har § 67 fået et videre anvendelsesområde end oprindelig tilsigtet, idet den har udviklet sig til en generel rimelighedsregel, hvor der er lagt mere vægt på ordet „urimeligt" end på „ringe". I praksis er der i stigende omfang lagt vægt på, om den ene ægtefælle har medvirket til at skabe eller forbedre den anden ægtefælles særeje, herunder ved arbejde i den anden ægtefælles virksomhed, ved betaling af udgifter vedrørende den andens særeje eller ved arbejde i hjemmet, hvilket har gjort det muligt for den anden at arbejde mere. I tilfælde, hvor den ene ægtefælle har en meget stor formue, er der en tendens til, at retten tilgodeser et ønske om individuel retfærdighed mellem ægtefællerne, så der sker en vis sikring af den mindre formuendes sociale stilling, uanset at denne ikke objektivt set er „ringe" stillet.

De beløb, der tilkendes, varierer betydeligt. Når formålet har været at tilkende den dårligst stillede ægtefælle et beløb til etablering, er det ofte i størrelsesordenen 50-100.000 kr., mens der i de tilfælde, hvor der er lagt vægt på medvirken eller på meget store særejeformuer, er tilkendt væsentligt større beløb.

Retspraksis er ikke ganske entydig. Således er der i nogle tilfælde tilkendt et beløb alene begrundet i den meget store forskel mellem ægtefællernes formuer, mens kompensation i andre tilfælde er afvist med den begrundelse, at den „rige" ægtefælles formue skyldes konjunkturstigninger eller stammer fra arv, og at den anden således ikke har medvirket til at skabe eller forøge særejet.

Fra retspraksis vedrørende den tidligere § 56 i ægteskabsloven kan nævnes:

Store særejeformuer:

UfR 1995.218 Ø: Ved en skilsmisse efter knap 20 års ægteskab ejede manden værdier for ca. 40 mio. kr. Hustruen ville ved bodelingen få knap 1 mio. kr. og fra kapital- og indexkontrakter yderligere ca. 350.000 kr. Hustruen fik tilkendt et § 56-beløb på 1 mio. kr.

TFA 2004.33 Ø: En mand, der ejede 7,5 mio. kr., blev pålagt at betale 300.000 kr. efter § 56 til sin hustru, som ejede 600.000 kr. I sine præmisser fastslog byretsdommeren blandt andet, at hustruen ikke var urimeligt stillet, men udviklingen i retspraksis havde medført anvendelse af bestemmelsen i et videre omfang, end en umiddelbar fortolkning gav dækning for. Landsretten stadfæstede efter en samlet vurdering, herunder særligt af værdien af formuefællesskabet og den meget betydelige værdi af mandens særeje.

TFA 2009.608 Ø: 49-årig mandlig økonom blev skilt fra 41-årig kvindelig pædagog efter 9 års ægteskab og 8 års forudgående samliv. Hendes formue var ca. 107 mio. kr., der hidrørte fra arv, mens hans formue udgjorde 382.000 kr., der hovedsageligt bestod af pensionsopsparing. Blandt andet

under henvisning til, at han ikke havde bidraget til hustruens formue, fik manden intet kompensationsbeløb.

Medvirken:

TFA 2005.314 Ø: Ægtefæller blev separeret efter 12 års ægteskab. Mandens virksomhed var vurderet til 42 mio. kr., mens hustruen ejede 2,6 mio. kr. Hustruen fik tilkendt 1 mio. kr. efter en samlet vurdering, hvori også indgik hendes betydelige indsats i mandens virksomhed.

TFA 2011.271 Ø: 55-årig sygeplejerske blev tilkendt 300.000 kr. ved skilsmisse fra landmand efter 17 års ægteskab. Hun havde under ægteskabet taget sig af børnene, husholdningen og den indvendige vedligeholdelse af huset, og hun havde i en periode arbejdet i mandens landbrug. M's formue var vanskelig at opgøre, idet hans revisor opgjorde den til 5 mio. kr., mens egenkapitalen i hans virksomhed efter årsrapporten var 16 mio. kr. H havde alene en opsparing på 120.000 kr. ved ægteskabets ophør, som hun anvendte til etablering.

Beløb til etablering:

TFA 1999.313 Ø: 70-årig mandlig pensionist blev skilt fra 72-årig kvindelig pensionist efter 33 års ægteskab. Han ejede intet, mens hun havde en formue på ca. 1,3 mio. kr. Han blev tilkendt 65.000 kr., idet retten blandt andet lagde vægt på hans behov for at skaffe en ny bolig og indbo.

TFA 2011.103 Ø: 31-årig kvinde, der var kommet til Danmark fra Thailand for at indgå ægteskab, og som havde været hjemmegående i 3 år, blev tilkendt 100.000 kr. i særejekompensation efter 8 års ægteskab med mand, der havde solgt et særejehus med et provenu på ca. 1,6 mio. kr.

Ægtefælleskiftelovens § 67 finder kun anvendelse ved separation og skilsmisse, ikke ved en ægtefælles død.

2.3. Aftaler om bodeling

Når en separation eller skilsmisse er aktuel, kan ægtefællerne som udgangspunkt frit indgå aftaler om, hvordan deres formuer skal deles. De kan aftale en skævdeling af formue, der ellers skulle ligedeles, og de kan aftale en kompensation i tilfælde, hvor en eller begge ægtefæller har særeje.

Efter ægteskabslovens § 58 er det muligt at få ændret en aftale om bodeling, ægtefællebidrag m.v., hvis den skønnes urimelig på grund af omstændigheder, der forelå på tidspunktet for aftalens indgåelse.

Ægteskabslovens § 58 har følgende ordlyd:

*„**§ 58**. Har ægtefæller med henblik på separation eller skilsmisse truffet aftale om fordelingen af formuen, bidragspligten eller andre vilkår, kan aftalen ved dom ændres eller erklæres for uforbindende, såfremt den skønnes urimelig for den ene ægtefælle på tidspunktet for dens indgåelse."*

Ved vurderingen af, om en aftale skal tilsidesættes, lægges vægt på, om aftalen objektivt er urimelig, dvs. om det økonomiske resultat, den fører til, er væsentligt forskelligt fra det, der følger af lovgivningen og eventuelle ægtepagter. Endvidere lægges vægt på parternes subjektive forhold. Har en part uden pres og med klar viden om de økonomiske forhold givet afkald på f.eks. ægtefællebidrag eller boslod, kan dette ikke tilsidesættes. I praksis lægges betydelig vægt på, om den, der har givet afkald på sin ret, har haft advokatbistand ved aftalens indgåelse.

Der lægges endvidere betydelig vægt på, hvor lang tid efter aftalens indgåelse indsigelsen fremsættes. Er der gået længere tid, vil dette tale mod en ændring, idet den anden ægtefælle vil have indrettet sig i tillid til aftalen.

Aftaler om det økonomiske opgør ved et ægteskabs ophør kan omfatte flere spørgsmål, herunder navnlig bodeling, vederlagskrav, særejekompensation og kompensation for forskelle med hensyn til pensionsopsparinger og ægtefællebidrag. Ved vurderingen af, om en sådan blandet aftale kan tilsidesættes, må den bedømmes samlet, da det f.eks. vurderes, om et afkald på ægtefællebidrag opvejes af en skævdeling af fællesboet.

Kun aftaler, der er indgået med henblik på en separation eller skilsmisse, er omfattet af bestemmelsen, og aftaler indgået efter en separation må være indgået med henblik på en skilsmisse for at være omfattet. Hvis aftalen er indgået senere, vil den eventuelt kunne ændres efter aftalelovens § 36, der tillige giver mulighed for at ændre eller tilsidesætte en aftale, der er urimelig på grund af efterfølgende omstændigheder.

Aftaler, der alene vedrører ægtefællebidrag, kan ændres efter ægteskabslovens § 52, hvis det på grund af væsentligt forandrede forhold vil være urimeligt at opretholde aftalen.

Aftaler om børnebidrag kan ændres af Statsforvaltningen efter lov om børns forsørgelse § 17, hvis forholdene har ændret sig væsentligt, eller aftalen strider mod barnets tarv.

Fra retspraksis om tilsidesættelse af aftaler efter ægteskabslovens § 58 kan nævnes:

TFA 2011.342 V: M og H købte i 2003 en ejendom i lige sameje, idet M indskød 300.000 kr. i ejendommen og H 75.000 kr. I 2005 blev de gift, og i 2009 blev de separeret efter at have indgået en bodelingsaftale, der gik ud på, at de, når ejendommen blev solgt, hver skulle have det beløb forlods, som de havde indskudt, hvorefter resten af salgsprovenuet skulle ligedeles. Det samlede salgsprovenu var 745.000 kr., hvoraf H modtog 260.000 kr. i henhold til aftalen. Ingen af parterne havde advokatbistand ved aftalens indgåelse. Blandt andet under hensyn til samlivets og ægteskabets relativt korte varighed sammenholdt med baggrunden for aftalen og omstændighederne ved ind-

gåelsen og dens relative betydning for delingen af salgsprovenuet, fandt landsretten ikke, at aftalen ved indgåelsen var urimelig for H.

UfR. 2012.290 H: M og H blev gift i 1983 og ophævede samlivet i 2002. Umiddelbart efter samlivsophævelsen og inden separationen indgik de en bodelingsaftale, der indebar en skævdeling til fordel for M med ca. 4,8 mio. kr., idet blandt andet en fabriksejendom ikke var medtaget, og værdien af et holdingselskab var sat for lavt. Aftalen var udarbejdet af M og hans rådgivere, mens H, der havde det psykisk dårligt, ikke havde rådgiverbistand. Det fremgik af aftalen, at den indebar skævdeling til fordel for M, og at H ikke ønskede bistand fra en rådgiver. H anlagde først sag i 2005. Det lagdes imidlertid til grund, at hun først i efteråret 2004 var blevet klar over, hvor stor en formuefordel aftalen indebar for M, og hun havde således ikke fortabt sin ret ved passivitet. Aftalen blev ændret, således at H blev tilkendt yderligere 4 mio. kr., idet H havde været indstillet på en vis skævdeling til fordel for M.

3. BAGGRUNDEN FOR REGLERNE OG TIDLIGERE OVERVEJELSER

3.1. Særejekompensation

3.1.1. Ægteskabsudvalget af 1957

Ægteskabslovens § 56 blev indført i 1969 efter forslag fra Ægteskabsudvalget af 1957 i betænkning II, nr. 369/1964. Udvalget anførte som begrundelse blandt andet, at formålet var at afbøde urimelige virkninger af, at der i ægteskabet havde været særeje eller af, at en af ægtefællerne ejede rettigheder af en sådan særlig art, at de kunne holdes uden for fællesboet. Udvalget havde særligt for øje tilfælde, hvor et ægteskab blev opløst efter at have varet i en længere årrække, og hvor en ægtefælle, især hustruen, havde indrettet sin tilværelse efter den andens gode økonomiske forhold baseret på særejemidler eller store indtægtsgivende særlige rettigheder. Beløbet skulle navnlig dække etablering, eventuelt køb af en forretning eller uddannelse til et nyt erhverv med henblik på at få et forsørgelsesgrundlag. Et yderligere anvendelsesområde var ifølge betænkningen tilfælde, hvor en hustru blev tilkendt hustrubidrag, men hvor det på grund af aldersforskellen måtte forventes, at manden ville dø før hende, og bidraget dermed bortfalde på et tidspunkt, hvor hun stadig havde behov for forsørgelse.

I betænkning III, nr. 415/1966 foreslog udvalget en regel om kompensation for medvirken til forøgelse af den anden ægtefælles særeje indsat i retsvirkningsloven. Forslaget havde følgende ordlyd:

***„§ 12.** Er en ægtefælles særeje efter ægteskabets indgåelse forøget i værdi, og har den anden ægtefælle gennem bidrag til familiens underhold, arbejde eller afsavn i væsentlig grad medvirket til forøgelsen, kan der ved ægteskabets ophør såvel som i tilfælde af bosondring eller separation efter påstand tillægges denne ægtefælle, men ikke dennes arvinger, en godtgørelse herfor. Godt-*

gørelsen kan ikke overstige halvdelen af forøgelsen. Tilsvarende regler finder anvendelse med hensyn til rettigheder af den i § 9, stk. 2.[230], nævnte art."

Som eksempler på, hvor bestemmelsen burde anvendes, nævnte udvalget blandt andet situationer, hvor begge ægtefæller har arbejde og lønindtægter, men hvor hustruens indtægt anvendes til familiens underhold og derved helt eller delvis frigør mandens indtægter, som han anbringer i sit særeje. Endvidere nævnes hensynet til den hjemmegående hustru, som ved flid og sparsommelighed muliggør, at manden kan få penge til overs til forbedring af sit særeje eller udvikling af sine særlige rettigheder.

Udvalgets forslag til en ny retsvirkningslov blev, som beskrevet i betænkningens kapitel 3, ikke gennemført, men de kriterier, der fremgår af den foreslåede § 12, indgår i praksis ved fastsættelsen af særejekompensation efter ægtefælleskiftelovens § 67.

3.1.2. Ægteskabsudvalget af 1969

1969-udvalget drøftede ægteskabslovens § 56 i sammenhæng med skiftelovens skævdelingsregler. Det var opfattelsen, at reglerne burde erstattes af en generel billighedsregel, der kunne opfange de situationer, hvor en ægtefælle ville blive stillet urimeligt i forbindelse med bodelingen.

Forslaget havde følgende ordlyd i udvalgets lovskitse:

*„**§ 19.** Reglen om ligedeling og bestemmelse om særeje kan fraviges, hvis en ægtefælle ellers vil blive stillet åbenbart urimeligt (eventuelt: væsentligt ringere end stemmende med billighed) navnlig efter ægtefællernes økonomiske forhold og ægteskabets varighed. Fravigelse af ligedeling kan navnlig ske, hvis en af ægtefællerne har indbragt væsentligt mere end den anden ægtefælle ved ægteskabets indgåelse eller senere ved arv eller gave.*

Stk. 2. Fravigelse kan endvidere ske, hvis

1) En ægtefælle gennem arbejde, bidrag til familiens underhold, afsavn eller på anden måde i væsentlig grad har medvirket til forøgelse af den andel, der tilfalder den anden ægtefælle, eller har medvirket til forbedring af den anden ægtefælles stilling i øvrigt

2) …

Stk. 3. Fravigelse efter stk. 1 og 2 kan ske til fordel for en ægtefælles arvinger, hvis hensynet til disse i særlig grad taler derfor."

§ 19, stk. 1, havde for det første til formål at udvide adgangen til skævdeling i forhold til reglen i skiftelovens § 69 a (nu ægtefælleskiftelovens § 61), idet udvalget fandt kriteriet heri om, at ligedeling skulle være „åbenbart urimeligt" ganske strengt og antog, at dette kriterium var en medvirkende årsag til bestemmelsens meget ringe praktiske betydning. For det andet skulle reglen erstatte ægteskabslovens § 56.

230 Nugældende § 15, stk. 2.

Forslaget i § 19, stk. 2, om kompensation ved medvirken var en videreførelse af tankerne fra Ægteskabsudvalget af 1957 og deres forslag i lovudkastets § 12 herom.

Som eksempel på reglens anvendelse blev nævnt, at begge ægtefæller har haft indtægter, men at hustruens indtægter er brugt til familiens underhold, mens manden har kunnet spare op i særejet af sine indtægter. Desuden blev henvist til en situation, hvor den ene ægtefælle har betalt prioritetsgæld i den anden ægtefælles særejeejendom.

I modsætning til forslaget fra Ægteskabsudvalget af 1957 skulle § 19, stk. 2, også kunne finde anvendelse, hvis der ikke var særeje. Her ville reglen føre til en skævdeling af fællesejet til fordel for den ægtefælle, der havde forbedret den andens økonomiske situation. Dette kunne blandt andet være tilfældet, hvis den ene ægtefælle ved at arbejde havde gjort det muligt for den anden at tage en uddannelse.

3.1.3. Ændringer som følge af ægtefælleskifteloven

Ægteskabslovens § 56 var en vilkårsregel. Det betød, at ægtefællerne skulle være enige om, hvorvidt der skulle betales kompensation efter § 56 for at kunne blive separeret eller skilt ved bevilling. I tilfælde af uenighed måtte § 56-kravet således gøres gældende og afgøres under en ægteskabssag, hvor der samtidig blev taget stilling til separation eller skilsmisse og eventuelt tillige til ægtefællebidrag. Denne fremgangsmåde kunne være uhensigtsmæssig, idet spørgsmålet om kompensation i de tilfælde, hvor ægtefællerne også har fælleseje, der skal deles, har nær sammenhæng med resultatet af bodelingen. I en række tilfælde måtte domstolene således tage stilling til et krav efter § 56 uden at vide, hvor meget den pågældende ville få ud af en bodeling, som endnu ikke var afsluttet.

At § 56-kravet blev behandlet som en del af ægteskabssagen indebar en række økonomiske fordele for den økonomisk svage ægtefælle, idet det var lettere at få fri proces til gennemførelse af kravet. Fri proces blev meddelt af retten, hvis ægtefællen opfyldte de økonomiske betingelser for fri proces, uden at det vurderedes, om fremsættelse af kravet var rimeligt. Endvidere var kravet, selv hvis der ikke blev givet fri proces, fritaget for retsafgift, og den pågældende risikerede som altovervejende hovedregel ikke at skulle betale sagsomkostninger til modparten, hvis sagen blev tabt. Det var således „gratis" at påstå en væsentlig højere kompensation end det, der blev sagens udfald.

Ved ægtefælleskifteloven blev ægteskabslovens § 56 uændret overført til ægtefælleskiftelovens § 67. Der skete således ingen materielle ændringer i bestemmelsens anvendelsesområde.

Overførslen indebar imidlertid en væsentlig processuel ændring, idet kravet nu skal afgøres af skifteretten som led i et offentligt skifte eller eventuelt som en enkelttvist efter ægtefælleskiftelovens § 2, stk. 1. Det indebærer, at der skal betales retsafgift af kravet, og at den tabende part som udgangspunkt skal betale sagsomkostninger til modparten, medmindre den pågældende

har fået fri proces, hvilket kræver, at den pågældende ægtefælle opfylder de økonomiske betingelser herfor og har rimelig grund til at føre proces, jf. retsplejelovens kapitel 31.

Der har så vidt ses ikke været sager for landsretterne efter ægtefælleskiftelovens § 67, selv om der nu er forløbet mere end to år fra ægtefælleskiftelovens ikrafttræden. Det har formentlig sammenhæng med, at procesomkostningerne ved at føre disse sager er blevet betydeligt større.

3.1.4. Ændring af delingsaftaler

Ægteskabslovens § 58 stammer fra ægteskabsloven af 1922 og var tænkt som en særlig vidtgående ugyldighedsregel. Reglen blev begrundet med, at en ægtefælle i perioden op til en separation eller skilsmisse ofte har vanskeligt ved at modstå et pres fra den anden ægtefælle – enten på grund af en stærk følelsesmæssig afhængighed eller fordi ønsket om skilsmisse er så stort, at vedkommende er villig til at lade sig økonomisk forfordele.

I 1989 blev kriteriet i § 58 for ændring ændret fra „åbenbart urimelig" til „urimelig" for at bringe det i overensstemmelse med ordlyden i aftalelovens § 36. Samtidig blev den tidligere regel om, at sag efter § 58 skulle anlægges inden et år, ophævet.

Den processuelle udvikling vedrørende behandlingen af sager efter ægteskabslovens § 58 har været næsten den samme som beskrevet ovenfor under afsnit 3.1.3. om urimeligt ringe reglen i ægtefælleskiftelovens § 67. Tidligere behandledes sagerne om ændring af bodelingsaftaler af de almindelige domstole som selvstændige sager efter reglerne om ægteskabssager i retsplejelovens kap. 42. Ved ægtefælleskifteloven overførtes kompetencen til skifteretterne, og sagerne behandles som enkelttvister, jf. lovens § 2, stk. 2, nr. 2. Om en særregel, hvis aftalen omhandler andet end bodelingen, se lovens § 2, stk. 3.

4. FREMMED RET

4.1. Norge

Den norske ekteskapslovs § 73 omhandler kompensation for medvirken til forøgelse af den anden ægtefælles særeje. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

***„§ 73**. Har en ektefelle gjennom bidrag til familiens underhold, ved arbeid eller på annen måte i vesentlig grad medvirket til å øke midler som er den andre ektefelles særeie, kan han eller hun tilkjennes vederlag fra den andre ektefellen."*

Den norske ekteskapslovs § 46, stk. 2, 1. og 2. pkt., er en parallel til den danske ægtefælleskiftelovs § 67:

„En avtale mellom ektefeller etter reglerne i §§ 42 til 44 kan helt eller delvis settes ud av kraft hvis den vil virke urimelig overfor en av parterne. I stedet for å sette avtalen ud av kraft, kan retten

bestemm, at ektefellen som bliver urimelig dårlig stillt, bliver telkent et beløb av den andre ektefelle."

I ekteskapslovens § 65 findes en parallel regel til den danske ægteskabslovs § 58. Reglen har følgende ordlyd:

***„§ 65**. Avtalefrihet ved oppgjøret.*

Reglerne i denne lov er ikke til hinder for at ektefellerne inngår avtale om oppgjøret. En avtale kan likevel helt eller delvis settes ut av kraft hvis den vil virke urimelig overfor en av partertene. I stedet for å sette avtalen ut av kraft, kan retten bestemme, at ektefellen som bliver urimelig dårlig tilt, bliver tilkjent et beløp fra den anden ektefellen.

Søksmål etter første ledd andre og tredje punktum må være reist senest tre år etter at avtalen ble inngått."

Bestemmelsen omfatter – i modsætning til den danske ægteskabslovs § 58 – både forhold ved aftalens indgåelse og efterfølgende ændringer.

Det fremgår af retspraksis, at der skal meget til for at tilsidesætte en aftale som værende urimelig.

Som det fremgår, er der en frist for anlæg af sag efter bestemmelsen på 3 år.

Norsk ret har endvidere en generel regel i aftaleloven om urimelige aftaler svarende til den danske aftalelovs § 36.

4.2. Sverige

Den svenske løsning vedrørende urimelige virkninger af de legale delingsregler findes i äktenskapsbalken 12. kapitel med overskriften: „Jämkning vid bodelning". Den første bestemmelse i kapitlet rummer svenske ægtefællers muligheder for at beholde mere, end hvad der følger af ligedelingen, og dermed for skævdelingen. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

*„**1 §.** Jämkning vid andelsberäkning (skevdelning)*

I den mån det med hänsyn särskilt till äktenskapets längd men även till makarnas ekonomiska förhållanden och omständigheterne i övrigt är oskälligt att en make vid bodelning skall lämna egendom till den andra maken i den omfattning som följer av 11 kap., skall bodelningen i stället göras så at den förstnämda maken får behålla mer av sitt giftorättsgods…

Första stycket gäller inte vid bodelningen med anledning av en kames död."

Reglen gennemgås udførligt i betænkningens kapitel 5, afsnit 3.2.

2 § omhandler „Jämkning vis dödsfallsbodelning".

3 § er parallel til ægtefælleskiftelovens § 67.

*„**3 §.** Jämkning av äktenskapsförord och föravtal*

Om ett villkor i ett äktenskapsförord är oskäligt med hänsyn till förordets innehåll, omständigheterna vid förordets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt, får det jämkas eller lämnas utan avseende vid bodelningen.

Vad som sägs i första stycket om villkor i äktenskapsförord skall gälla även villkor i föravtal."

De svenske løsninger svarer dermed til forslagene fra Ægteskabsudvalget af 1969, se oven for under afsnit 3.1.2. om dets forslag til en generel billighedsregel, der kan opfange situationer, hvor en ægtefælle ville blive stillet urimeligt ved bodelingen.

Efter den svenske äktenskapsbalkens 12 kap., 3 §, kan vilkår i en ægtepagt eller en forhåndsaftale om deling ændres eller tilsidesættes under hensyn til aftalens indhold, omstændighederne ved dens indgåelse, senere indtrufne omstændigheder og omstændighederne i øvrigt.

Bestemmelserne giver ikke, som de danske og norske regler, mulighed for direkte at tilkende en ægtefælle et beløb. Der skal i stedet gennemføres en bodeling på grundlag af den ændrede ægtepagt eller forhåndsaftale.

Der findes ikke nogen særskilt bestemmelse om ændring eller tilsidesættelse af en endelig bodelingsaftale. Her anvendes i stedet den svenske aftalelovs § 36, der svarer til den danske.

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Fravigelse af de legale delingsregler

Udvalget har overvejet, i hvilket omfang der skal være adgang til ud fra et konkret skøn i det enkelte tilfælde at fravige den deling af ægtefællernes formuer, der bliver resultatet af lovens regler kombineret med de ægtepagter, som ægtefællerne har oprettet.

På den ene side taler hensynet til klarhed, enkelhed og forudsigelighed imod en udbredt anvendelse af skønsregler. De foreslåede legale regler om deling af ægtefællernes formuer er relativt enkle. Med den modifikation, der følger af trinvis ligedelings-modellen i lovudkastets § 45 eller indbragte værdier-modellen, og de undtagelser, der er fastsat navnlig i lovudkastets kapitel 5 om arv og gave m.v. fra tredjemand, skal ægtefællernes formuer deles lige ved ægteskabets ophør. Denne retsstilling er almindelig kendt, og ægtefællerne har rig mulighed for at vælge en anden ordning gennem oprettelse af ægtepagt.

På den anden side taler hensynet til at undgå resultater, der må opfattes som urimelige for den ene ægtefælle for, at der skal være en vis adgang til skønsmæssig fravigelse.

5.1.1. Fravigelse i retning af mindre ligedeling

Udvalget har først overvejet, om der skal være en skønsmæssig adgang til at fravige reglerne om ligedeling, således at en ægtefælle får adgang til at beholde formue, der ellers skulle ligedeles. En sådan regel findes allerede i dag i ægtefælleskiftelovens § 61 om en skønsmæssig fravigelse af reglen om ligedeling i kortvarige ægteskaber, og en lignende regel blev som nævnt ovenfor under afsnit 3.1.2. foreslået af Ægteskabsudvalget af 1969.

Som beskrevet i betænkningens kapitel 5 foreslår både flertallet og et mindretal i udvalget den gældende snævre regel i ægtefælleskiftelovens § 61ophævet og erstattet med enten en objektiv regel, hvorefter den del af formuerne, der skal ligedeles, optrappes i takt med ægteskabets varighed, eller en ligeledes objektiv regel om, at hver ægtefælle forlods kan udtage et beløb svarende til værdien af det, som den pågældende ejede ved ægteskabets indgåelse.

Det er flertallets opfattelse, at trinvis ligedelings-modellen i lovudkastets § 45 i tilstrækkelig grad tilgodeser hensynet til en ægtefælle, der har indbragt mere i ægteskabet end den anden, og hvor ægteskabet viser sig at være kortvarigt. Hertil kommer at forslagene om forlods udtagelse af arv og gave eller værdien heraf sikrer, at der ikke længere vil opstå den situation, at en ægtefælle kort før en separation eller skilsmisse modtager en større arv, som skal deles med den anden. I det omfang en ægtefælle ønsker at undgå deling af sin formue ved separation, skilsmisse eller død i videre omfang end, hvad der følger af de foreslåede regler, må det være op til den pågældende at sikre sig ved at få oprettet ægtepagt herom.

Tilsvarende er det Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds opfattelse, at deres forslag i lovudkastets § 45 om indbragte værdier sammenholdt med de foreslåede regler om arv og gave tilgodeser hensynet til, at en ægtefælle kan beholde den formue, som vedkommende har bragt ind i ægteskabet.

Der bør således ikke være en adgang til skønsmæssigt at bestemme en mere skæv fordeling af ægtefællernes formuer, end hvad der følger af reglerne i lovudkastet og eventuelle ægtepagter.

Svend Danielsen foreslår, at § 45 skal udformes som en skønsregel på linje med forslagene fra de to ægteskabsudvalg og den svenske regel om „jämkning".

5.1.2. Fravigelse i retning af mere ligedeling

Uanset at det vil medføre en mindre forudsigelig retstilstand, er det udvalgets opfattelse, at det er nødvendigt for at undgå urimelige resultater at bibeholde en adgang til skønsmæssigt at tilkende et beløb til en ægtefælle, der har medvirket til at forøge den andens særeje, eller som er urimeligt økonomisk stillet efter en bodeling, hvor den anden ægtefælle har et særeje eller andre rettigheder, der kan holdes uden for ligedelingen.

5.1.2.1. Kompensation for medvirken

Udvalget kan tilslutte sig de hensyn, der lå bag forslagene fra såvel Ægteskabsudvalget af 1957 og Ægteskabsudvalget af 1969 om en medvirkensregel.

Som beskrevet ovenfor i afsnit 2.2. blev der i retspraksis efter den tidligere bestemmelse i ægteskabslovens § 56 i betydeligt omfang lagt vægt på, om den økonomisk dårligst stillede ægtefælle havde medvirket til at forøge den andens særejeformue.

Udvalget finder, at det bør tydeliggøres, at der skal tilkendes kompensation, hvis en ægtefælle har medvirket til at forøge den andens særeje eller anden formue, der kan holdes uden for ligedelingen. Derfor foreslås i lovudkastets § 53 en regel om kompensation ved medvirken. Disse tilfælde adskilles dermed fra situationer, hvor en ægtefælle ud fra rimelighedsbetragtninger tilkendes et beløb for ikke at blive urimeligt økonomisk stillet.

Som anført af de tidligere udvalg kan medvirken bestå af et direkte bidrag til forøgelsen af den andens særeje gennem arbejde i den andens virksomhed eller i udførelse af forbedringer af en særejeejendom. Bidraget kan også være indirekte ved arbejde i hjemmet eller betaling af en større del af familiens løbende udgifter, hvorved den anden ægtefælle får mulighed for at arbejde mere og spare op i sit særeje. Medvirken kan tillige ske ved, at en ægtefælle opgiver sit arbejde for at følge med den anden under en udstationering i udlandet, hvorved den anden ægtefælle får en højere indtjening og dermed en større opsparing i sit særeje.

Reglen bør omfatte al formue, der kan holdes uden for ligedelingen, men vil i praksis navnlig være relevant, hvis der er særeje. Efter flertallets forslag vil arv og gave ikke længere være særeje, medmindre ægtefællerne har aftalt dette, idet alene værdien ved modtagelsen vil kunne holdes uden for delingen, i det omfang den er i behold, jf. lovudkastets kapitel 5. Værdistigninger som følge af f.eks. en forbedring af en arvet ejendom vil således indgå i ligedelingen, og kompensation vil ikke være aktuelt. Der vil dog også, som nævnt i betænkningen fra Ægteskabsudvalget af 1957, kunne forekomme tilfælde, hvor en ægtefælle gennem sit arbejde i hjemmet og ved at betale familiens udgifter har gjort det muligt for den anden ægtefælle f.eks. at bruge sin tid på at udvikle et projekt, der giver den pågældende værdifulde ophavsrettigheder, der kan holdes uden for delingen. Også her vil kompensationsreglen kunne anvendes.

Der vil også kunne forekomme tilfælde, hvor en ægtefælle har medvirket til forøgelse af værdien af den andens formue i et kortvarigt ægteskab, hvor en del af formuen kan holdes uden for delingen efter den trinvise ligedelingsregel i § 45. Også i disse tilfælde vil der kunne tilkendes kompensation.

Udvalget finder endvidere, at reglen ikke kun bør anvendes, hvis den andens særeje forøges, men også hvis en ægtefælles indsats har gjort det muligt for den anden at bevare sit særeje. Der kan f.eks. være tilfælde, hvor en indsats isoleret set har medført en værdistigning af den anden ægtefælles særejeejendom, men hvor den samtidig er faldet i værdi på grund af konjunkturerne. Det

kan også være, at den ene ægtefælle har en betydelig særejeformue, men en meget lav indtægt, mens den anden har en betydelig indtægt og ingen formue. Hvis ægtefællen med den høje indtægt under ægteskabet forsørger den anden, således at den pågældende undgår at bruge af sit særeje, kan der være grundlag for kompensation.

Fastsættelse af kompensationsbeløbet må ske ud fra en konkret vurdering af omfanget af den medvirkende ægtefælles indsats og værdiforøgelsen af den formue, der holdes uden for ligedelingen. Kompensationsbeløbet kan udgøre indtil halvdelen af værdiforøgelsen.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 53 og bemærkningerne hertil.

5.1.2.2. Urimeligt stillede ægtefæller

Som efter den gældende bestemmelse i ægtefælleskiftelovens § 67 finder udvalget, at der skal kunne tilkendes en ægtefælle kompensation også i tilfælde, hvor ægtefællen ikke har medvirket til forøgelse eller bevarelse af den anden ægtefælles særeje eller personlige rettigheder.

En bestemmelse svarende til ægtefælleskiftelovens § 67 foreslås derfor videreført i lovudkastets § 54 med overskriften „Urimeligt stillede ægtefæller".

I overensstemmelse med den udvikling, der er sket i retspraksis efter den tidligere bestemmelse i ægteskabslovens § 56, finder udvalget, at ordet „ringe" bør udgå af bestemmelsen, således at det ikke er en betingelse, at en ægtefælle objektivt set er „ringe" stillet, men at det skal sikres, at den pågældende ikke er stillet urimeligt økonomisk.

Der bør som efter hidtidig praksis kunne tilkendes et beløb til etablering i en ny bolig. Det samme gælder, hvis den ene ægtefælle har en meget stor særejeformue, uanset at den anden ægtefælle ikke er helt uden midler. Som hidtil skal der ved fastsættelsen af et eventuelt kompensationsbeløb lægges vægt på ægteskabets varighed, længden af et eventuelt forudgående samliv og ægtefællernes økonomiske forhold, herunder formue-, indtægts og pensionsforhold samt omstændighederne i øvrigt.

Kompensation efter rimelighedsreglen vil efter udvalgets lovudkast navnlig være aktuelt, hvis den ene ægtefælle har et betydeligt særeje, har modtaget betydelige beløb som arv eller gave, der kan holdes uden for delingen efter flertallets forslag til § 26 i lovudkastet, eller har personlige rettigheder af betydelig værdi, f.eks. ophavsrettigheder, der ikke indgår i delingen, jf. lovudkastets § 44.

Har en ægtefælle modtaget personskadeerstatning, der kan holdes uden for delingen i medfør af lovudkastets § 43, må der lægges vægt på denne erstatnings personlige karakter, og at erstatningen skal kompensere for f.eks. erhvervsevnetab og varigt mén resten af livet. Disse hensyn vil tale imod, at den, der har modtaget erstatningen, skal betale et beløb heraf til den anden ægtefælle. Det kan dog ikke udelukkes, at der kan forekomme tilfælde, hvor ægteskabet har været

langvarigt, og hvor den ene ægtefælle har en stor personskadeerstatning, mens den anden er uden midler, og hvor det kan være rimeligt at tilkende den ubemidlede ægtefælle et mindre beløb til f.eks. etablering.

Endelig finder bestemmelsen i § 54 anvendelse i tilfælde, hvor der sker skævdeling efter enten flertallets eller mindretallenes forslag til § 45, der er beskrevet i betænkningens kapitel 5. Der er enighed i udvalget herom, men flertallet og mindretallet har nedenfor i afsnit 5.1.2.2.1. og 5.1.2.2.2. redegjort for deres betragtninger om forholdet mellem § 54 og deres forslag til § 45.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 54 og bemærkningerne hertil.

5.1.2.2.1. Kompensation ved trinvis ligedeling
Efter flertallets forslag til § 45 om trinvis ligedeling optrappes den del af ægtefællernes formue, der skal deles i de første år af ægteskabet, så der fuldt ud skal ske ligedeling efter 7 års ægteskab, dog således at samliv på fælles bopæl i mere end to år før ægteskabets indgåelse medregnes.

Flertallets forslag er som beskrevet i betænkningens kapitel 5 navnlig begrundet i et ønske om klare og enkle regler, der tilgodeser et ønske om, at der ikke fuldt ud skal ske ligedeling i kortvarige ægteskaber.

Disse hensyn taler efter flertallets opfattelse imod, at bestemmelsen i væsentligt omfang skal kunne fraviges ud fra en skønsmæssig rimelighedsvurdering. Hertil kommer, at der efter forslaget allerede efter få års ægteskab og eventuelt forudgående samliv sker ligedeling af en betydelig del af også den formue, som ægtefællerne bragte med ind i ægteskabet.

Det er på denne baggrund flertallets opfattelse, at der kun i helt særlige tilfælde bør kunne ske fravigelse af reglen i § 45.

Flertallet kan dog ikke helt udelukke, at der kan forekomme tilfælde, hvor et ægteskab ophører efter ganske få år, og hvor det forudgående samliv ikke har varet to år og derfor ikke kan medregnes, og hvor en ægtefælle vil være økonomisk urimeligt stillet som følge af, at den anden ægtefælle ejer alle aktiver og kan holde en betydelig del heraf uden for ligedelingen efter reglen i § 45. Det bør derfor i helt særlige tilfælde være muligt at tilkende den økonomisk dårligt stillede ægtefælle et beløb efter § 54 i tillæg til det, som den pågældende modtager ved deling efter § 45. Der vil her navnlig skulle lægges vægt på hensynet til ægtefællernes fællesbørn, således at både den ægtefælle, der skal have børnene boende, og den der skal have samvær, har mulighed for at etablere en bolig for børnene.

5.1.2.2.2. Kompensation ved indbragte værdier
Mindretallet bemærker om lovudkastets § 54, at reglen også kan anvendes, hvis brugen af § 45 i mindretallets udformning om forlods udtagelse fører til urimelige resultater. I § 54, stk. 2, henvises som et af de momenter, som skal tillægges vægt „et eventuelt forudgående samliv". Dette

har særlig betydning for mindretallet, fordi det afgørende tidspunkt for anvendelsen af reglen er ægteskabets indgåelse. I kapitel 5 om den legale formueordning er der redegjort for begrundelsen herfor, og for at det vil stride mod dansk lovgivningstradition at lægge så megen vægt på et forudgående samliv som flertallet foreslår. Der vil imidlertid kunne forekomme tilfælde, hvor parret under samlivet, før de blev gift, i fællesskab har skabt en formue. Der kan have været et interessefællesskab og en sammenblandet økonomi. Der vil være tilfælde, hvor det vil forekomme urimeligt, at en ægtefælle, der på grund af sin større indtægt, da parret flyttede sammen, kunne erhverve en bolig for familien, flere år senere skal kunne udtage den værdistigning, der har været under samlivet. Den anden ægtefælle kan i den mellemliggende periode have bidraget til, at det har været muligt at bevare aktiverne, og dermed til værdiforøgelsen. Det kan også tænkes, at den ene ægtefælle formelt står som ejer af en fast ejendom, ofte af skattemæssige grunde, selv om muligheden for at kunne erhverve ejendommen skyldes begge ægtefællers indsats eller den måde, de har indrettet sig på. Da det kan være vanskeligt at fastlægge eller godtgøre, hvornår et samliv er indledt, har det ikke været muligt at lade dette tidspunkt indgå i den legale regel.

5.1.2.3. Kompensationsreglerne ved død

Kompensationsreglerne tager først og fremmest sigte på den situation, hvor ægtefællerne bliver separeret eller skilt. Udvalget har overvejet, om reglerne også bør kunne anvendes ved skifte som følge af en ægtefælles død.

5.1.2.3.1. Kompensation for medvirken

Ægteskabsudvalget af 1957 foreslog, at medvirkensreglen i § 12 i udvalgets udkast til ny retsvirkningslov ikke skulle kunne gøres gældende af en ægtefælles arvinger, se ovenfor i afsnit 3.1.1. Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog, at fravigelse af reglerne om ligedeling eller bestemmelser om særeje efter den foreslåede bestemmelse i § 19 i udvalgets lovskitse, jf. ovenfor afsnit 3.1.2., også skulle kunne ske til fordel for en ægtefælles arvinger, hvis hensynet til disse i særlig grad taler derfor.

Et krav baseret på en ægtefælles medvirken kan efter omstændighederne være af betydelig størrelse, f.eks. hvis en ægtefælle har udført ombygning af eller tilbygning til den anden ægtefælles særejeejendom. Udvalget finder ikke, at den medvirkende ægtefælles dødsbo bør være afskåret fra at gøre kravet gældende i tilfælde, hvor den medvirkende dør først.

I tilfælde, hvor den medvirkende ægtefælle lever længst, vil den pågældende arve i hvert fald en del af det særeje, som den pågældende har medvirket til forøgelsen af. Det kan ikke udelukkes, at der kan forekomme tilfælde, herunder hvor førstafdøde har begrænset den medvirkende ægtefælles arv ved testamente, hvor et krav om kompensation for medvirken bør kunne gøres gældende ud over det, som den medvirkende modtager som arv.

Udvalget foreslår derfor, at § 53 om kompensation ved medvirken også skal gælde i tilfælde, hvor ægteskabet ophører ved død. Dette følger af lovudkastets § 60, stk. 1, hvorefter kravet kan gøres gældende af såvel længstlevende som førstafdødes dødsbo.

Udvalget har overvejet, om der bør skelnes mellem tilfælde, hvor den medvirkende ægtefælles dødsbo er solvent, og hvor kravet således kommer arvingerne til gode, og tilfælde, hvor det er insolvent, og hvor det således kommer kreditorerne til gode. En sådan sondring ville indebære problemer, idet det i nogle tilfælde ville være afgørende for boets solvens, om der blev givet medhold i kompensationskravet. Endvidere ville en begrænsning til, at kravet kun kunne gøres gældende af arvinger og ikke kreditorer, gøre det nødvendigt at fastsætte regler om, hvorvidt samtlige arvinger eller et flertal heraf skulle være enige for at kunne fremsætte kravet, eller om en arving eventuelt kunne føre sagen alene på egne eller på boets vegne. I betragtning af, at det formentlig vil være sjældent, at et sådant krav gøres gældende efter en ægtefælles død, finder udvalget ikke, at der er behov for særlige regler. I stedet foreslås, at kompensationskravet tilkommer dødsboet, og dødsboet må så efter de regler, der findes i dødsboskifteloven, herunder om afstemning blandt arvinger m.v., afgøre, om kravet skal gøres gældende.

5.1.2.3.2. Urimeligt stillede ægtefæller

Formålet med rimelighedskompensation til urimeligt stillede ægtefæller efter lovudkastets § 54 er at lette en ægtefælles overgang til en ny tilværelse efter en separation eller skilsmisse, når der er særeje eller andre rettigheder, der kan holdes uden for delingen, og stor forskel på ægtefællernes formuer.

Hvis den økonomisk bedst stillede ægtefælle dør først, vil den anden ægtefælle arve. Længstlevendes legale arv, hvis der er børn i ægteskabet, er halvdelen af førstafdødes formue, og dette vil væsentligt overstige, hvad den pågældende ville kunne få i rimelighedskompensation.

Selv hvis førstafdøde har begrænset længstlevendes arv til tvangsarven (1/4 af den legale arv), hvilket kun sjældent forekommer, har længstlevende efter arvelovens § 11, stk. 2, ret til at udtage så meget, at det sammen med dennes egen formue og eventuelle forsikrings- og pensionsrettigheder udgør 710.000 kr. (2014-niveau). Denne tvangsarv vil efter udvalgets opfattelse være tilstrækkelig til at sikre, at længstlevende ikke er urimeligt økonomisk stillet, og der er derfor ikke behov for at lade reglen i lovudkastets § 54 om rimelighedskompensation finde anvendelse.

Hvis den økonomisk dårligt stillede ægtefælle dør først, har denne selvsagt ikke behov for kompensation. Udvalget har overvejet, om der kan forekomme tilfælde, hvor førstafdødes mindreårige særbørn, som måske hidtil har nydt godt af længstlevendes gode økonomiske forhold, men som længstlevende ikke har forsørgelsespligt overfor, vil være urimeligt stillet efter længstlevendes død. Det er udvalgets opfattelse, at hensynet til førstafdødes mindreårige særbørn i vidt omfang vil være varetaget ved førstafdødes forsikrings- og pensionsordninger og i øvrigt af reglerne om børnetilskud til børn, der har mistet en af forældrene[231]. En mulighed for, at førstafdødes arvinger kunne anvende reglen om rimelighedskompensation i sådanne tilfælde, ville reelt indebære en skønsmæssig adgang til at pålægge længstlevende at forsørge sin afdøde ægtefæl-

231 Jf. Lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag § 4.

les særbørn. Udvalget finder ikke, at en sådan regel, der måtte forventes at få et meget snævert anvendelsesområde, vil være hensigtsmæssig.

Udvalget foreslår på denne baggrund, at lovudkastets § 54 ikke skal finde anvendelse ved skifte som følge af en ægtefælles død. Dette følger modsætningsvis af lovudkastets § 60.

5.1.2.3.3. Kompensationsreglerne, hvis en ægtefælle dør efter separation eller skilsmisse, men før skiftet er afsluttet

En arbejdsgruppe om den familieretlige strukturreform afgav i november 2005 sin redegørelse II. Her foresloges ægteskabslovens § 56 overført til retsvirkningsloven, idet den ikke længere skulle være et vilkår for separation og skilsmisse. Processuelt ville reglen få samme placering som i dag. Derudover foresloges følgende nye stykke: *„Er sagen anlagt, og dør den part, kravet er rettet mod, kan sagen fortsætte mod dødsboet"*[232].

Det forekommer, at en ægtefælle dør, efter at ægtefællerne er blevet separeret eller skilt, men inden bodelingen er afsluttet, og således inden der er taget endelig stilling til et eventuelt krav om kompensation efter lovudkastets §§ 53 eller 54. I sådanne tilfælde har længstlevende ikke arveret.

Som anført ovenfor foreslår udvalget, at kompensationskrav efter § 53 også skal kunne gøres gældende af en ægtefælles dødsbo i tilfælde, hvor ægteskabet er ophørt ved død. Dødsboet skal også kunne gøre kravet gældende i tilfælde, hvor en ægtefælle er død efter separationen eller skilsmissen, men inden kravet er endeligt afgjort.

For så vidt angår krav om rimelighedskompensation efter § 54, er der tale om et krav af meget personlig karakter, hvor der navnlig lægges vægt på hensynet til den økonomisk svage ægtefælles mulighed for at skabe sig en ny tilværelse. Det er oplagt, at den økonomisk svage ægtefælle ikke skal afskæres fra at gøre sit krav gældende, fordi den anden ægtefælle dør, inden bodelingen er afsluttet.

Udvalget har derimod overvejet, om krav efter § 54 skal bortfalde, hvis den berettigede dør, inden sagen om kravet er endeligt afgjort.

Det vil selvsagt være vanskeligt at få medhold i en påstand om, at en ægtefælle er urimeligt økonomisk stillet, hvis den pågældende er død på det tidspunkt, hvor der skal tages stilling til kravet. Omvendt vil det være stødende, hvis den økonomisk velstillede ægtefælle har en interesse i at trække sagen i langdrag, når den anden ægtefælle er alvorligt syg. Der kan endvidere være tilfælde, hvor en ægtefælle er tilkendt et beløb ved dom i første instans, og hvor den pågældende dør under anken, og hvor det vil kunne forekomme urimeligt, hvis kravet bortfalder.

232 Familieretlig strukturreform II, 2005, s. 56.

Udvalget har overvejet, om der i denne situation bør stilles krav om, at kravet er fremsat inden dødsfaldet. Det vil imidlertid indebære, at der skal tages stilling til, om kravet skal være formelt fremsat over for skifteretten, eller om det er tilstrækkeligt, at det er indgået i forhandlinger mellem ægtefællerne, og dette vil kunne gøre reglerne unødigt komplicerede.

Udvalget har derfor ikke fundet grundlag for at fastsætte særlige regler for denne relativt sjældne situation. Det indebærer, at et eventuelt kompensationskrav vil tilfalde ægtefællens dødsbo, der efter de regler, der findes herom i dødsboskifteloven, må vælge, om kravet skal gøres gældende, og om en eventuelt allerede anlagt sag herom skal videreføres.

5.2. Ændring eller tilsidesættelse af aftaler om delingen

Afgørelse om ændring eller tilsidesættelse af delingsaftaler på grund af urimelighed træffes i dag efter ægteskabslovens § 58, hvis aftalen var urimelig på tidspunktet for indgåelsen, og den er indgået forud for separationen eller skilsmissen. I andre tilfælde anvendes aftalelovens § 36.

Udvalget har overvejet, om der er behov for en særlig regel om ændring eller tilsidesættelse af sådanne aftaler ved siden af den generelle regel i aftalelovens § 36.

Det er udvalgets opfattelse, at vurderingen af, om en delingsaftale bør ændres eller tilsidesættes som urimelig, adskiller sig fra den vurdering, der foretages i andre sager efter aftalelovens § 36, som ofte vedrører en kommerciel transaktion, f.eks. mellem en erhvervsdrivende og en forbruger.

I relation til delingsaftaler lægges der større vægt på parternes subjektive forhold, herunder at den ene var ude af balance som følge af samlivsophævelsen, eller at en ægtefælle reelt ved aftalens indgåelse ønskede at give afkald på en del af sine rettigheder, f.eks. af hensyn til børnene. Samtidig lægges der større vægt på hensynet til den tid, der er gået, inden indsigelsen blev fremsat, idet vægtige hensyn taler for, at den anden ægtefælle kan indrette sig i tillid til aftalen. Disse hensyn vil ikke i samme grad gøre sig gældende i en sag efter aftalelovens § 36 om tilsidesættelse af en aftale mellem en forbruger og en erhvervsdrivende, hvor den erhvervsdrivende typisk ikke vil have kendskab til forbrugerens subjektive forhold, og hvor hensynet til, at den erhvervsdrivende har indrettet sig i tillid til aftalen, ikke vil have samme vægt.

Udvalget finder derfor, at der fortsat bør være en særlig regel i den familieretlige lovgivning om tilsidesættelse og ændring af delingsaftaler, og at denne regel bør være i ægtefælleloven, idet den hører sammen med reglerne om deling.

Udvalget foreslår derfor, at reglen i ægteskabslovens § 58 flyttes til lovudkastet, og at reglen udvides, så den tillige omfatter aftaler, der indgås efter separationen eller skilsmissen.

Det foreslås, at delingsaftaler efter § 38 skal kunne tilsidesættes helt eller delvist, hvis de skønnes urimelige. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til aftalens indhold, ægtefællernes økonomiske forhold, baggrunden for aftalen og omstændighederne ved aftalens indgåelse samt senere indtrufne omstændigheder.

Aftaler om deling og aftaler om ægtefællebidrag hænger ofte sammen og kan være indeholdt i den samme aftale. Ændring af aftaler om bidrag bør derfor ske efter samme kriterier som delingsaftaler. Udvalget foreslår på den baggrund en ændring af ægteskabslovens § 52, der indeholder regler om ændring af bidragsaftaler. Der henvises herom til betænkningens kapitel 21.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 39 og bemærkningerne hertil.

KAPITEL 18
INTERNATIONAL PRIVATRET

1. INDLEDNING

Det fremgår af udvalgets kommissorium, at:

„…Udvalget skal desuden overveje retsvirkningslovens bestemmelser om international privatretlige forhold."

Ifølge dansk ret er formueforholdet mellem ægtefæller som hovedregel underlagt mandens domicillov ved ægteskabets indgåelse.

Domicil defineres i dansk ret som den stat eller det territoriale retsområde, hvor en person har bopæl eller ophold i den hensigt varigt at forblive der eller i det mindste uden hensigt til, at opholdet kun skal være midlertidigt

Eksempel: M er italiensk statsborger. Han har de sidste 10 år haft fast bopæl i Frankrig, og han har ingen intentioner om at flytte, da han gifter sig med H, der er dansk statsborger med bopæl i Danmark. H flytter sammen med M i Frankrig. Formueforholdet mellem ægtefællerne er således efter dansk ret reguleret af fransk ret. 10 år senere flytter ægteparret til Danmark for at bo der permanent. 10 år senere skal de skilles. Ægteparrets formueforhold er efter dansk ret stadig underlagt fransk ret, og fransk ret er således afgørende for, hvordan deres formuer skal deles.

Det følger af retsvirkningslovens § 53, at loven også kommer til anvendelse på ægtepagter, som indgås uden for landet, når manden har bopæl her. Herudover indeholder § 53 regler om gyldigheden af udenlandske ægtepagter både i forhold til ægtefællerne indbyrdes og i forhold til tredjemand.

Af retsvirkningslovens § 53 a følger det, at regeringen kan indgå overenskomst med andre stater om forholdet mellem dansk og fremmed rets regler om ægteskabets retsvirkninger, og at ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan fastsætte regler om forholdet mellem danske og andre nordiske landes regler om ægteskabets retsvirkninger.

Udvalget skal overveje, om der er behov for at ændre retsvirkningslovens bestemmelser om internationalprivatretlige forhold.

Bortset fra den nævnte bestemmelse i retsvirkningslovens § 53 og reglerne i Den Nordiske Ægteskabskonvention er der ikke nogen lovregulering af, hvilket lands lov der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller. Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser herom og om ægtefællers adgang til at indgå aftaler om lovvalget.

Kapitlet omfatter ikke lovvalget for så vidt angår ægtefællers forsørgelsespligt efter § 1[233], idet denne forsørgelsespligt ikke er omfattet af ægtefællernes formueforhold.

2. GÆLDENDE RET

2.1. Lovvalg

Bortset fra tilfælde, der er reguleret af Den Nordiske Ægteskabskonvention, jf. herom afsnit 2.3. nedenfor, er mandens domicil ved ægteskabets indgåelse efter retspraksis afgørende for, hvilken stats lov der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller. Det antages dog, at mandens nye domicillov anvendes, hvis manden umiddelbart i forbindelse med ægteskabets indgåelse klart foretager et domicilskifte, f.eks. ved at flytte til hustruens bopælsstat eller ved, at ægtefællerne umiddelbart efter ægteskabets indgåelse får fælles domicil i en anden stat. Endvidere gælder enheds- og uforanderlighedsprincippet. Det indebærer, at samtlige ægtefællernes aktiver og passiver er underlagt samme lov, og at domicilskifte ikke medfører en ændring af, hvilken stats lov der finder anvendelse.

Efter gældende ret kan ægtefæller ikke indgå aftaler om, hvilken stats lov der skal finde anvendelse på deres formueforhold.

Reglerne om lovvalg modificeres af reglerne om ordre public, der indebærer, at danske domstole ikke skal anvende udenlandske retsregler, hvis dette vil være åbenbart uforeneligt med grundlæggende danske retsprincipper.

Der er ikke i retspraksis taget stilling til, hvordan reglerne om lovvalg skal anvendes på registrerede partnere eller på ægtefæller af samme køn.

2.2. Gyldigheden af ægtepagter oprettet i udlandet

Spørgsmålet om gyldigheden af ægtepagter oprettet i udlandet er reguleret af retsvirkningslovens § 53, der har følgende ordlyd:

233 Det antages i dansk ret, at alle sager om underholdspligt, der behandles i Danmark, afgøres efter dansk ret. Dette omfatter børnebidrag efter lov om børns forsørgelse og ægtefællebidrag efter både ægteskabsloven og retsvirkningsloven.

*„**§ 53.** Denne lovs bestemmelser kommer også til anvendelse på ægtepagter, som indgås uden for landet, når manden har bopæl her, dog at kvindens myndighed til at indgå ægtepagten bedømmes efter hendes hjemsteds lovgivning.*

Stk. 2. Ægtepagt, oprettet af en mand, der ikke har bopæl her i landet, og gyldig efter hans hjemsteds love, er, når han bosætter sig her i landet, gyldig her, for så vidt den ikke strider mod denne lov. I forhold til tredjemand er gyldigheden dog betinget af, at ægtepagten inden 1 måned, efter at manden har taget bopæl her, anmeldes til personbogen; sker anmeldelse senere, regnes retsvirkningen først fra anmeldelsesdagen.

Stk. 3. En ægtepagt, som er oprettet i medfør af artikel 4 i den under 6. februar 1931 mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige afsluttede konvention, skal, såfremt parterne eller en af dem på oprettelsestiden er bosat her, for at være gyldig overfor tredjemand her i landet være tinglyst her. Bosætter ægtefællerne eller en af dem sig efter ægtepagtens oprettelse her i landet, gælder om indtrædelsen af tinglysningens retsvirkning regler svarende til de i stk. 2, 2. pkt., fastsatte."

2.3. Den Nordiske Ægteskabskonvention

Overenskomst af 26. januar 2006 om ændring af konventionen mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige indeholdende internationalprivatretlige bestemmelser om ægteskab, adoption og værgemål undertegnet i Stockholm den 6. februar 1931. (Den Nordiske Ægteskabskonvention) indeholder regler om, hvilken stats lov der finder anvendelse på ægtefæller, hvor begge er (og ved ægteskabets indgåelse var) statsborgere i de nordiske lande, og som også har bopæl i de nordiske lande.

Konventionen er i medfør af retsvirkningslovens § 53 a sat i kraft her i landet ved bekendtgørelse nr. 1123 af 25. november 2008.

Den Nordiske Ægteskabskonvention indeholder følgende bestemmelser om lovvalg og ægtefællernes adgang til at indgå lovvalgsaftaler:

„Artikel 3.

Formueforholdet mellem ægtefæller, som er og ved ægteskabets indgåelse var statsborgere i en kontraherende stat, bedømmes efter loven i den af staterne, hvor ægtefællerne bosatte sig ved ægteskabets indgåelse.

Har begge ægtefæller senere bosat sig i en anden kontraherende stat og boet der i mindst 2 år, anvendes denne stats lov i stedet. Har begge ægtefæller tidligere under ægteskabet været bosat der, eller er begge ægtefæller statsborgere der, anvendes denne stats lov dog, så snart ægtefællerne bosætter sig i denne stat.

Artikel 3 a.

Ægtefæller, som er omfattet af artikel 3, kan aftale, at loven i en kontraherende stat, hvor en af dem er bosat eller er statsborger ved aftalens indgåelse, skal anvendes på deres formueforhold. En sådan lovvalgsaftale kan også indgås før ægteskabet.

Hvis den ene ægtefælle eller begge ægtefæller under ægteskabet har bosat sig i en anden kontraherende stat, kan ægtefællerne også aftale, at loven i den kontraherende stat, hvor de begge senest var bosat samtidig, skal anvendes.

Artikel 3 b.

En ægtefælles beføjelse til at råde over fast ejendom, det som kan ligestilles hermed, eller over bolig skal altid bedømmes efter loven i den kontraherende stat, hvor den ligger.

Artikel 3 c.

En ændring af hvilket lands lov, som finder anvendelse på ægtefællernes formueforhold, er uden betydning for retsvirkningerne af retshandler indgået før ændringen.

Gyldigheden af bestemmelserne i en ægtepagt bedømmes efter loven i den kontraherende stat, som skal anvendes på ægtefællernes formueforhold, når spørgsmålet bliver aktuelt.

Artikel 4.

En lovvalgsaftale eller en ægtepagt mellem ægtefæller, som er omfattet af artikel 3 og 3 a, skal anses for gyldig med hensyn til formen i hver og en af de kontraherende stater, hvis den, da den blev indgået, opfyldte formkravene i

1) den lov, som efter artikel 3 eller 3 a var gældende for ægtefællernes formueforhold, eller

2) loven i en kontraherende stat, hvor begge ægtefæller eller en af dem var statsborgere.

Hvis loven ikke indeholder formkrav for lovvalgsaftaler, bedømmes gyldigheden af en sådan aftale efter formkravene for ægtepagter.

Enhver af staterne kan over for tredjemand gøre gyldigheden af en lovvalgsaftale eller en ægtepagt betinget af, at aftalen eller ægtepagten er registreret i overensstemmelse med den der gældende lov.

Artikel 4 a.

Hvis ægtefæller, der er omfattet af artikel 3, senere har bosat sig i en stat, som ikke er kontraherende, finder konventionens bestemmelser om ægtefællernes formueforhold ikke anvendelse."

For nordiske statsborgere gælder kønsneutrale regler, og det afgørende for lovvalget efter konventionens artikel 3 er den stat, hvor ægtefællerne bosætter sig ved ægteskabets indgåelse. Konventionen forholder sig ikke til situationer, hvor ægteparret aldrig får bopæl i samme stat.

For nordiske statsborgere, der flytter inden for de nordiske lande, gælder uforanderlighedsprincippet ikke. Hvis f.eks. et dansk ægtepar flytter til Malmø og har bopæl der i 2 år, finder svensk ret anvendelse på deres formueforhold, og hvis de senere skilles, afgøres det efter svensk ret, hvordan deres formuer skal deles.

Efter konventionens artikel 3 a har ægtefællerne mulighed for at indgå aftaler om, hvilken stats lov der skal finde anvendelse. De kan dog kun vælge den stats lov, hvor en af dem har bopæl eller er statsborger på tidspunktet for aftalens indgåelse. Hvis en eller begge er flyttet fra et nordisk land til et andet under ægteskabet, kan de endvidere vælge den stats lov, hvor de senest begge var bosat.

Eksempel: M, der er dansk statsborger, og H, der er svensk statsborger, bor sammen i Norge. De kan indgå en aftale om, at enten dansk, svensk eller norsk ret finder anvendelse.

Det følger af retsvirkningslovens § 53, stk. 3, at sådanne ægtepagter om lovvalget skal tinglyses for at være gyldige mod tredjemand her i landet, hvis en af ægtefællerne ved oprettelsen har eller senere får bopæl i Danmark.

2.4. Kommende EU-lovgivning

Kommissionen fremsatte i 2011 to forslag til forordninger, der regulerer spørgsmål om formueforholdet mellem henholdsvis ægtefæller og registrerede partnere:

- Rådets forordning om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i sager vedrørende formueforholdet mellem ægtefæller (KOM (126) 2011) – ægtefælleformueforholdsforordningen.

- Rådets forordning om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i sager vedrørende de formueretlige retsvirkninger af registrerede partnerskaber (KOM 127) 2011) – partnerskabsformueforholdsforordningen.

Partnerskabsformueforholdsforordningen skal efter forslaget alene gælde for partnerskaber, der indgås efter dens ikrafttrædelse, og da muligheden for at indgå registreret partnerskab i Dan-

mark i 2012 blev afløst af indgåelse af ægteskab mellem to personer af samme køn, vil denne forordning ikke have betydning for udvalgets overvejelser. Den omtales derfor ikke i det følgende.

Efter forslaget skal ægtefælleformueforordningen for det første regulere, hvilken stats domstole der har kompetence til at træffe afgørelser i sager vedrørende formueforholdene mellem ægtefæller. Endvidere indeholder forslaget regler om, hvilken stats lov der finder anvendelse (lovvalg), og om ægtefællers adgang til selv at indgå aftaler herom (lovvalgsaftaler). Endelig indeholder forslaget regler om anerkendelse og fuldbyrdelse af andre staters afgørelser, notardokumenter og retsforlig.

Som følge af det danske forbehold vedrørende retlige og indre anliggender[234] deltager Danmark ikke i vedtagelsen af forslaget, og forordningen vil ikke være bindende for eller finde anvendelse i Danmark, hvis den vedtages.

Forslaget til ægtefælleformueforordning er fortsat under forhandling, og det vides ikke, hvornår forhandlingerne kan forventes afsluttet, eller hvilket indhold forordningen vil få.

I det følgende citeres den beskrivelse af forslagets lovvalgsregler, som den danske regering sendte til Folketinget i grund- og nærhedsnotatet om forslaget:

„2.2.3. Lovvalg (kapitel III)
Forordningens kapitel III indeholder regler om aftaler om lovvalg for formueforholdet mellem ægtefæller samt om lovvalget, når der ikke er indgået en lovvalgsaftale. Disse lovvalgsregler finder efter artikel 15 anvendelse på alle ægtefællernes formuegoder. I bemærkningerne til forordningsforslaget har Kommissionen anført, at dette også gælder aktiver – herunder fast ejendom – der befinder sig i andre lande.

Det fremgår af artikel 16, at ægtefællerne eller de kommende ægtefæller kan vælge, hvilken lov der skal finde anvendelse på deres formueforhold, blandt følgende love:
- *Loven i den stat, hvor ægtefællerne eller de kommende ægtefæller har deres fælles sædvanlige opholdssted,*
- *loven i den stat, hvor en af ægtefællerne eller en af de kommende ægtefæller har sit sædvanlige opholdssted på det tidspunkt, hvor dette valg foretages, eller*
- *loven i den stat, hvor en af ægtefællerne eller en af de kommende ægtefæller er statsborger på det tidspunkt, hvor dette valg foretages.*

234 Ifølge artikel 1 i Protokollen om Danmarks stilling, der er knyttet som bilag til Lissabon-traktaten, deltager Danmark ikke i Rådets vedtagelse af foranstaltninger, der foreslås i henhold til TEUF tredje del, afsnit V, der blandt andet omfatter artikel 81, der er anført som hjemmel til at udstede forordningen. Efter protokollens artikel 2 er ingen af de foranstaltninger, der er vedtaget i henhold til TEUF tredje del, afsnit V, bindende for, og finder heller ikke anvendelse i, Danmark.

Hvis ægtefællerne ikke har valgt en lov efter artikel 16, følger det af artikel 17, at en af følgende love vil finde anvendelse på formueforholdet mellem ægtefællerne:

- *Loven i den stat, hvor ægtefællerne havde deres første fælles sædvanlige opholdssted efter indgåelse af ægteskab, eller hvis dette ikke er relevant,*
- *loven i den stat, hvor begge ægtefællerne var statsborgere på tidspunktet for indgåelse af ægteskab, eller hvis dette ikke er relevant,*
- *loven i den stat, som begge ægtefæller har den tætteste tilknytning til under hensyntagen til samtlige forhold, navnlig stedet for indgåelse af ægteskab.*

Efter artikel 18 kan ægtefællerne når som helst i løbet af ægteskabet lade deres formueforhold være omfattet af en anden lov end den lov, der hidtil har været gældende. De kan dog kun vælge en af følgende love:

- *Loven i den stat, hvor en af ægtefællerne har sit sædvanlige opholdssted på det tidspunkt, hvor dette valg foretages, eller*
- *loven i den stat, hvor en af ægtefællerne er statsborger på det tidspunkt, hvor dette valg foretages.*

I bemærkningerne til forordningsforslaget har Kommissionen anført, at artikel 18 finder anvendelse, når ægtefællerne ønsker at ændre en allerede indgået lovvalgsaftale.

Medmindre ægtefællerne udtrykkeligt har tilkendegivet noget andet, vil ændringen af gældende lov for formueforholdet mellem ægtefællerne i løbet af ægteskabet kun have virkninger for fremtiden. Hvis ægtefællerne ønsker, at ændringen af gældende lov skal have tilbagevirkende kraft, vil dette hverken berøre gyldigheden af retshandler indgået under den hidtil gældende lov eller tredjemands rettigheder i henhold til den hidtil gældende lov.

Ifølge artikel 19 skal ægtefællernes valg af gældende lov foretages under overholdelse af de formkrav, der gælder for oprettelse af ægtepagter enten i henhold til gældende lov i den valgte stat eller i henhold til loven i den stat, hvor aftalen indgås. Under alle omstændigheder er det en betingelse, at valget er truffet udtrykkeligt og fremgår af et skriftligt dokument, der er dateret og underskrevet af begge ægtefæller. Hvis loven i den medlemsstat, hvor begge ægtefæller har deres fælles sædvanlige opholdssted på det tidspunkt, hvor valget foretages, indeholder yderligere formkrav for oprettelse af ægtepagter, skal disse endvidere overholdes.

Det fremgår af artikel 20, at de formkrav, der gælder for ægtepagter, er kravene i den lov, der finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefællerne, eller i loven i den stat, hvor ægtepagten er oprettet. Under alle omstændigheder er det en betingelse, at ægtepagten oprettes skriftligt, dateres og underskrives af begge ægtefæller. Hvis loven i den medlemsstat, hvor de to ægtefæller har deres fælles sædvanlige opholdssted på tidspunktet for oprettelsen af ægtepagten, indeholder yderligere formkrav for ægtepagten, skal disse endvidere overholdes.

Ifølge artikel 21 finder den lov, der udpeges efter forordningen, anvendelse, selv om det ikke er en medlemsstats lov.

Efter artikel 22 berører bestemmelserne i forordningen ikke anvendelsen af præceptive bestemmelser, hvis overholdelse en medlemsstat anser for at være så afgørende for beskyttelsen af dens offentlige interesser, som f.eks. dens politiske, sociale og økonomiske struktur, at bestemmelserne finder anvendelse på alle forhold, der falder ind under deres anvendelsesområde, uanset hvilken lov der i øvrigt finder anvendelse på formueforholdet mellem ægtefæller i henhold til ægtefælleformueforholdsforordningen.

I bemærkningerne til denne bestemmelse har Kommissionen anført, at for at tage højde for de nationale regler, navnlig beskyttelse af familiens bolig, giver artikel 22 mulighed for i en stat at udelukke anvendelse af en udenlandsk lov til fordel for egen lov. For således at sikre beskyttelse af familiens bolig kan en medlemsstat, på hvis område boligen er beliggende, anvende sine egne regler for beskyttelse af familiens bolig. Denne medlemsstat kan undtagelsesvis »foretrække« at anvende sin egen lov på enhver person, der er bosiddende på dens område, frem for bestemmelserne i den lov, der normalt ville finde anvendelse, eller den lov, der regulerer den pågældende persons ægtepagt, som er indgået i en anden medlemsstat.

Efter artikel 23 kan anvendelse af en bestemmelse i en lov, der er udpeget efter forordningen, kun afvises, hvis anvendelse af bestemmelsen er uforenelig med de grundlæggende retsprincipper („ordre public") i domsstaten.

Kapitel III indeholder herudover regler om uanvendelighed af medlemsstaternes regler om international privatret („renvoi") (artikel 24) samt bestemmelser om medlemsstater med mere end et retssystem (artikel 25)."

Begrebet „sædvanligt opholdssted" er beskrevet nedenfor i afsnit 3.2.1.

3. UDVALGETS OVERVEJELSER

3.1. Generelle betragtninger

Der findes i dag kun ganske få regler om lovvalg om formueforholdet mellem ægtefæller, og disse regler er ikke tidssvarende. Mange ægteskaber indgås i dag mellem ægtefæller af forskellig nationalitet, og mange ægtepar flytter under ægteskabet måske endda flere gange fra en stat til en anden. Disse ægtepar har behov for klare og tidssvarende regler om, hvilken stats lov der regulerer formueforholdet i deres ægteskab. Det bør endvidere være muligt for ægtepar med tilknytning til mere end én stat at indgå aftale om, hvilken stats lov der skal finde anvendelse.

Den Nordiske Ægteskabskonvention regulerer lovvalgsspørgsmålet, når der er tale om nordiske statsborgere med bopæl i de nordiske lande. Udvalgets forslag til bestemmelser om lovvalg berører ikke reglerne i Den Nordiske Ægteskabskonvention. Dette fremgår af lovudkastets § 65, stk. 1.

Udvalget er opmærksomt på, at det foreliggende EU-forslag til forordning om formueforholdet mellem ægtefæller blandt andet indeholder forslag til lovvalgsregler. Forhandlingerne om forslaget er imidlertid endnu ikke afsluttet, og det er usikkert, hvornår forslaget kan forventes vedtaget, og i hvilket omfang der vil ske ændringer i forhold til det oprindelige forslag. Hertil kommer, at forslaget er omfattet af det danske retsforbehold og derfor ikke umiddelbart vil være bindende for Danmark. Udvalget har på denne baggrund ikke anset det for hensigtsmæssigt at kopiere lovvalgsreglerne i forslaget, men har i sit arbejde ladet sig inspirere af forslaget. Udvalget er opmærksomt på, at udvalgets forslag til internationale regler derfor formentlig vil adskille sig fra den endelige forordning, således at lovvalgsreglerne i Danmark vil være anderledes end reglerne i resten af EU-medlemsstaterne. Udvalget har dog tilstræbt harmoni mellem sit forslag og forordningsforslaget. Udvalget har også ladet sig inspirere af lovvalgsreglerne i Den Nordiske Ægteskabskonvention.

Professor Peter Arnt Nielsen, Copenhagen Business School, har deltaget i udvalgets møder vedrørende international privatret og har bistået ved udarbejdelsen af lovudkastets bestemmelser herom.

3.2. Lovvalg i mangel af aftale

Det er udvalgets opfattelse, at lovvalget for ægtefæller, der ikke selv har indgået aftale herom, så vidt muligt bør fastlægges på grundlag af klare objektive kriterier, så ægtefællerne kan få korrekt rådgivning om deres retsstilling, herunder om deres muligheder for at indgå aftaler, og kan indrette sig i tillid hertil, jf. nedenfor under afsnit 3.2.1. og 3.2.2. Der vil dog kunne forekomme tilfælde, der enten ikke er dækket af de tilknytningsfaktorer, som opstilles i bestemmelserne, eller hvor de foreslåede bestemmelser vil føre til anvendelsen af loven i en stat, som ægtefællerne har så ringe tilknytning til, at det vil kunne opfattes som klart urimeligt, hvis disse regler skal finde anvendelse. Det vil derfor i nogle få atypiske tilfælde være nødvendigt at fastsætte lovvalget på grundlag af et skøn, jf. nedenfor under afsnit 3.2.3. og 3.2.4.

3.2.1. Lovvalget ved ægteskabets indgåelse

Efter den gældende praksis er formueforholdet som udgangspunkt underlagt mandens domicillov på tidspunktet for ægteskabets indgåelse. Dette kan ikke opretholdes, blandt andet fordi det indebærer forskelsbehandling på grundlag af ægtefællernes køn.

Som udgangspunkt må et ægtepar anses for at have den nærmeste tilknytning til den stat, hvor de sammen vælger at bosætte sig efter ægteskabets indgåelse. Hertil kommer, at mange andre forhold vedrørende ægtefællerne vil være undergivet reglerne i den stat, hvor de har bopæl, herunder skilsmisse, arv, underholdsbidrag og forældremyndighed. Det vil være hensigtsmæssigt, at så vidt muligt alle afgørelser, der skal træffes i forbindelse med et ægteskabs ophør, træffes efter samme stats lov.

Udvalget foreslår derfor i lovudkastets § 66, stk. 1, at det legale udgangspunktpunkt skal være loven i den første stat, hvor begge ægtefæller var bosat efter ægteskabets indgåelse. Dette er

også i overensstemmelse med Den Nordiske Ægteskabskonvention og forslaget til EU-forordninger.

Udvalget har overvejet, om ægtefællernes statsborgerskab burde tillægges vægt ved fastlæggelsen af lovvalget, f.eks. således at loven i den stat, hvor begge ægtefæller er statsborgere, fandt anvendelse. Det er imidlertid i Danmark såvel som i andre europæiske lande ikke usædvanligt, at en person er født og har boet hele sit liv i en stat, men er statsborger i en anden stat, og det ville efter udvalgets opfattelse være uheldigt, hvis en ægtefælles statsborgerskabsland skulle have forrang frem for bopælsstaten i sådan et tilfælde. Udvalget har derfor valgt at fastholde udgangspunktet om, at loven i ægtefællernes første fælles bopælsstat finder anvendelse, uanset om ægtefællerne begge er statsborgere i en anden stat. Hvis ægtefællerne ønsker det, har de imidlertid mulighed for at indgå en aftale om, at loven i den stat, hvor en eller begge ægtefæller har statsborgerskab, skal finde anvendelse, jf. herom nedenfor under afsnit 3.3.

Hvis ægtefællerne aldrig har været bosat i den samme stat efter ægteskabets indgåelse, må der foretages en samlet vurdering af, hvilken stat ægtefællerne har nærmest tilknytning til, jf. herom nedenfor under afsnit 3.2.3.

De foreslåede lovvalgsregler anvender ikke parternes køn som tilknytningskriterium, og de vil derfor kunne anvendes direkte på registrerede partnere og på ægtepar af samme køn.

Det er udvalgets opfattelse, at bopæl skal forstås som sædvanligt opholdssted eller „habitual residence", der er den tilknytningsfaktor, der i dag anvendes i international privatret, både i Den Europæiske Union og i Haagerkonferencen om international privatret. F.eks. anvender forslaget til ægtefælleformueforordning sædvanligt opholdssted som tilknytningsfaktor.

Sædvanligt opholdssted svarer i det store hele til bopælsbegrebet „hjemting" i retsplejelovens § 235, stk. 1 og 2.

Betænkning nr. 1467/2005 om Haagerbørnebeskyttelseskonventionen indeholder følgende definitioner af „bopæl" og „sædvanligt opholdssted":

„3.3.1.2.2. Bopæl
Dansk rets civilprocessuelle bopælsbegreb udspringer af retsplejelovens § 235, hvorefter retssag anlægges ved sagsøgtes hjemting. Ifølge § 235, stk. 2, er hjemtinget i den retskreds, hvor sagsøgte har bopæl. Har sagsøgte bopæl i flere retskredse, kan sagen anlægges i enhver af disse retskredse. I modsætning til domicil er det således muligt at have mere end én bopæl.Uanset ordlyden regulerer bestemmelsen ikke kun den stedlige kompetence mellem retterne i Danmark, men også danske domstoles internationale kompetence.

Dette bopælsbegreb er ikke defineret i retsplejeloven. Udgangspunktet er, at man har bopæl i Danmark, hvis tilknytningen hertil er mindst ligeså stærk som til udlandet. „Bopæl" fortolkes som

det sted, hvor man har sit hjem, hvor ens ejendele i almindelighed befinder sig, og hvor man opholder sig, når man ikke af særlige grunde opholder sig et andet sted, f.eks. på grund af sygdom, ferie, studie- eller forretningsrejse eller fængselsophold. Bopælsbegrebet bygger i modsætning til domicilbegrebet alene på faktiske omstændigheder.

I de fleste tilfælde er bopæl sammenfaldende med domicil. Det er dog muligt at have bopæl i Danmark og domicil i udlandet. Og mens det ikke er muligt at have mere end ét domicil, er det muligt at have bopæl i mere end én stat. En dansker, der har domicil i udlandet, men opholder sig i Danmark i 3 til 6 måneder om året, vil således have domicil i udlandet og bopæl i både Danmark og udlandet.

Bopæl i Danmark kan opgives ved at tage bopæl i udlandet. En person med bopæl i Danmark opgiver således sin bopæl her i landet, når han tager bopæl i udlandet og ikke længere har en tilsvarende stærk tilknytning til Danmark.

Bopælsbegrebet anvendes i en række kompetenceregler. Ud over retsplejelovens § 235 kan f.eks. nævnes skiftelovens § 64 a (ægtefælleskifter)[235] *og dødsboskiftelovens § 2.*

3.3.1.2.3. Sædvanligt opholdssted – „habitual residence"

Sædvanligt opholdssted – „habitual residence" – anvendes som den afgørende tilknytningsfaktor i de fleste konventioner udarbejdet under Haagerkonferencen om International Privatret. Begrebet anvendes også i den nye Bruxelles II-forordning.

Begrebet er imidlertid hverken defineret i Haagerkonferencens regi eller i EU's internationale civilret. Det er en international retlig standard under stadig udvikling. Enhver anvendelse af begrebet må derfor ske i overensstemmelse med den til enhver tid gældende praksis på det pågældende retsområde.

Eksempelvis anvendes begrebet sædvanligt opholdssted i Haagerkonventionen af 1980 om de civilretlige virkninger af internationale børnebortførelser. Haagerkonferencens Permanente Bureau oprettede i 2000 The International Child Abduction Database (INCADAT), hvor de stater, der har tiltrådt denne konvention, kan offentliggøre nationale domstoles afgørelser om tilbagegivelse af bortførte børn efter konventionen. Det overordnede formål med INCADAT er at fremme en ensartet fortolkning af konventionens bestemmelser, hvilket på grund af de forskellige retstraditioner, som de enkelte landes retssystemer udspringer af, langt fra er en selvfølge. Databasen indeholder i dag en lang række afgørelser om bl.a. fortolkningen af begrebet sædvanligt opholdsted. Den omfattende retspraksis giver desværre ikke en entydig definition af begrebet, men kan anvendes som fortolkningsbidrag i konkrete sager.

---

235 Nu ægtefælleskiftelovens § 2.

En nærmere definition af sædvanligt opholdssted findes i Europarådets resolution om domicil og opholdssted (72) 1. Efter resolutionens bestemmelser afgøres en persons opholdssted alene af faktuelle kriterier. Hensigten med opholdet har ikke afgørende betydning for bestemmelse af en persons sædvanlige opholdssted, men personens hensigt kan dog inddrages i vurderingen. Det er efter resolutionen muligt at have sædvanligt opholdssted i mere end én stat. Europarådets definition er formentlig dækkende for indholdet af begrebet „sædvanligt opholdssted". Det danske bopælsbegreb efter retsplejelovens § 235, stk. 1 og 2, svarer i det store hele til resolutionens definition af sædvanligt opholdssted.

Begrebet „sædvanligt opholdssted" berøres perifert i den forklarende rapport, pkt. 40. Det præciseres her, at et barns midlertidige fravær fra den stat, hvor barnet har sædvanligt opholdssted, f.eks. på grund af ferie, skolegang eller udøvelse af samvær, principielt ikke medfører nogen ændring i barnets sædvanlige opholdssted. Det nævnes endvidere i pkt. 41, 2. afsnit, at barnet kan erhverve nyt sædvanligt opholdssted i det øjeblik, familien – sammen med barnet – flytter fra en stat til en anden. Om der er tale om et permanent skift af sædvanligt opholdssted, beror på en konkret vurdering.

I børnebortførelsesloven anvendes begrebet „bopæl" i forbindelse med definitionen af en ulovlig børnebortførelse og spørgsmålet om, hvorvidt en afgørelse truffet af kompetente udenlandske myndigheder kan fuldbyrdes her i landet, jf. børnebortførelseslovens § 5, stk. 1, nr. 2, og § 10, stk. 1. Ifølge bemærkningerne til loven skal bopæl forstås i overensstemmelse med retsplejelovens § 235. Da loven gennemfører Haagerkonventionen af 1980 og Europarådskonventionen af 1980, der begge anvender „habitual residence" som den centrale tilknytningsfaktor, bør lovens bopælsbegreb dog rettelig fortolkes i overensstemmelse hermed. Desuden bør henvisningen til retsplejelovens § 235 forstås som en henvisning til § 235, stk. 1 og 2, men ikke stk. 3 og 4."

3.2.2. Ægtefællerne ændrer bopæl

Udvalget har overvejet, om lovvalget fortsat bør være uforanderligt, således at ægtefællernes formueforhold under hele ægteskabet reguleres af samme stats lov, eller om der bør ske en ændring af lovvalget, hvis ægtefællerne skifter bopæl.

For at fastholde anvendelsen af samme lov gennem hele ægteskabet taler blandt andet, at det navnlig er ved ægteskabets indgåelse, at ægtefællerne har anledning til at sætte sig ind i de økonomiske retsvirkninger af ægteskabet, opsøge rådgivning herom og om nødvendigt indgå aftaler om fravigelse af de legale regler i den stats lov, som finder anvendelse. En del ægtefæller opretholder en stærk tilknytning til deres oprindelige hjemland trods mange års bopæl i en anden stat, og det vil kunne komme bag på dem, at deres formueordning har ændret sig som følge af en flytning.

Omvendt må det antages, at jo længere tid ægtefællerne bor i en ny stat, jo stærkere vil deres tilknytning være til den nye stat, og det må antages, at det vil komme som en overraskelse for dem, hvis de har boet f.eks. flere årtier i en stat, at deres formueforhold trods dette fortsat regu-

leres af loven i en stat, hvor de f.eks. boede i få år efter ægteskabets indgåelse. Hertil kommer som anført ovenfor, at mange andre spørgsmål i forbindelse med et ægteskabs ophør skal afgøres efter reglerne i bopælsstaten. Ofte vil der være en betydelig sammenhæng mellem f.eks. regler om deling af ægtefællernes formue og reglerne om ægtefællebidrag, og det kan være uheldigt, hvis disse spørgsmål skal afgøres efter forskellige staters love. Dette kan illustreres ved følgende eksempel:

Eksempel: Ved indgåelsen af ægteskabet har ægtefællerne bopæl i stat A, hvor hensynet til den økonomisk svage part navnlig varetages gennem fastsættelse af ægtefællebidrag, mens en økonomisk stærk ægtefælle kun i begrænset omfang skal dele sin formue med den anden ægtefælle. Ægtefællerne flytter til stat B, hvor det modsatte er tilfældet: Hensynet til den økonomisk svage part varetages navnlig gennem delingen af ægtefællernes formue, mens den økonomisk stærke ægtefælle kun i begrænset omfang skal betale ægtefællebidrag. Hvis ægtefællerne skal skilles efter at have boet en årrække i stat B, er formueforholdet mellem dem ved anvendelse af uforanderlighedsprincippet fortsat reguleret af loven i stat A, Dette betyder, at den økonomisk svage ægtefælle kun får en begrænset andel af den anden ægtefælle betydelig større formue, samtidig med at den økonomisk svage ægtefælle kun i begrænset omfang får ægtefællebidrag, fordi fastsættelse af underholdsbidrag typisk er undergivet loven i ægtefællernes aktuelle bopælsland. Ægtefællen stilles således ringere, end hvis de økonomiske følger af skilsmissen var blevet bedømt efter loven i stat B, hvor ægtefællerne bor og har boet i en årrække.

I tilfælde, hvor ægteskabet ophører ved en ægtefælles død, vil der endvidere være en nær sammenhæng mellem reglerne om ægtefællernes formueordning og reglerne om længstlevende ægtefælles arveret, og det vil kunne medføre uheldige resultater, hvis disse spørgsmål skal afgøres efter forskellige regelsæt. For så vidt angår ægtefællernes arveret, er det som udgangspunkt afdødes domicil ved dødsfaldet, der afgør, hvilken stats lov der finder anvendelse.

Endelig må det tillægges en vis vægt, at det kan være vanskeligere og mere omkostningstungt for ægtefællerne, hvis det økonomiske opgør ved en skilsmisse eller et dødsfald skal afgøres efter en anden stats lov end loven i den stat, hvor de har bopæl, og hvor en eventuel retssag derfor som udgangspunkt skal anlægges, idet det vil forudsætte, at såvel domstole som ægtefællernes eventuelle advokater skal foretage nærmere undersøgelser af fremmed ret.

På den baggrund finder udvalget, at loven i ægtefællernes nye bopælsstat skal finde anvendelse, når ægtefællerne har haft bopæl i den nye stat i en vis tid. Ægtefæller, der ikke ønsker en sådan ændring af, hvilken lov der finder anvendelse, kan undgå dette ved at indgå aftale herom.

Efter Den Nordiske Ægteskabskonvention sker der et skifte i lovvalg, når ægtefællerne har haft bopæl i den nye stat i 2 år. Den Nordiske Ægteskabskonvention finder imidlertid kun anvendelse ved nordiske statsborgeres flytninger mellem de nordiske lande. De regler, udvalget foreslår, skal også regulere flytninger mellem stater, hvor den familieretlige lovgivning er langt mere forskellig fra dansk lovgivning, end de forskelle der er mellem de nordiske lande. Det vil derfor kun-

ne medføre væsentligt større forskelle for ægtefællernes retsstilling, hvis den nye bopælsstats lov skal finde anvendelse relativt hurtigt efter flytningen. Dette taler for, at ægtefællerne bør have boet længere tid i den nye stat, før der sker en ændring af lovvalget. Hertil kommer, at en del ægtefæller af arbejdsmæssige eller uddannelsesmæssige årsager har bopæl i udlandet i nogle år uden at opnå nogen særlig stærk tilknytning til deres nye bopælsstat. Udvalget har derfor valgt, at lovvalgsskiftet først skal ske, når begge ægtefæller har haft bopæl i en anden stat i 5 år uden afbrydelse. Her må det som udgangspunkt antages, at ægtefællerne har opnået en sådan tilknytning til deres nye bopælsstat, at det vil blive opfattet som rimeligt, at denne stats lov regulerer deres formueforhold. Der henvises til lovudkastets § 66, stk. 2.

Udvalget har endelig overvejet, hvilken stats lov der skal finde anvendelse, hvis ægtefællerne flytter tilbage til en stat, hvis lov tidligere har fundet anvendelse, enten fordi det var den første stat, de bosatte sig i efter ægteskabets indgåelse, eller fordi de tidligere har været bosat der. I en sådan situation er det udvalgets opfattelse, at lovvalget bør ændres umiddelbart i forbindelse med bopælsskiftet. Begrundelsen herfor er, at ægtefællerne har en tilknytning til denne stat, der må anses for bevaret. Hvis f.eks. et ægtepar ved ægteskabets indgåelse er bosat i Danmark, nogle år efter bosætter sig 6 år i Frankrig, og derefter flytter tilbage til Danmark, vil det være mest naturligt, hvis dansk ret anvendes på ny straks efter, at ægtefællerne igen har fået bopæl i Danmark. Dette svarer til, hvad der gælder ved internordiske flytninger i henhold til Den Nordiske Ægteskabskonvention. Der henvises til lovudkastets § 66, stk. 3.

3.2.3. Tilfælde, hvor ægtefællerne ikke har bosat sig i samme stat

Det forekommer, at ægtefæller i en længere periode efter ægteskabets indgåelse har bopæl i hver sin stat, og i nogle tilfælde ophører ægteskabet ved skilsmisse eller død, uden at ægtefællerne har bosat sig i samme stat.

I sådanne tilfælde kan de ovenfor foreslåede regler ikke anvendes, og det er udvalgets opfattelse, at lovvalget her må fastlægges ud fra et skøn over, hvilken stat ægtefællerne samlet set har den nærmeste tilknytning til. Ved dette skøn kan der blandt andet lægges vægt på ægtefællernes tilknytning til deres respektive bopælsstater, ægtefællernes statsborgerskab, om ægtefællerne har haft bopæl i samme stat før ægteskabets indgåelse og begrundelsen for, at de var bosat i forskellige stater, og hvilken stat ægtefællerne havde til hensigt at bosætte sig i. Der henvises til lovudkastets § 66, stk. 4.

3.2.4. Skønsmæssig fravigelse af de legale regler

Udvalget har overvejet, om de legale regler om lovvalg i særlige tilfælde skal kunne fraviges skønsmæssigt. Imod en sådan adgang taler navnlig hensynet til en klar og forudsigelig retstilstand for ægtefællerne, hvorved unødige tvister om lovvalg i forbindelse med en bodeling undgås.

Omvendt finder udvalget, at der kan forekomme tilfælde, hvor ægtefællerne har åbenbart nærmere tilknytning til en anden stat end den, hvis lov finder anvendelse efter de legale regler

beskrevet ovenfor, og hvor det derfor vil forekomme urimeligt at fastholde det legale udgangspunkt. Der foreslås derfor i lovudkastets § 66, stk. 5, en adgang til, at domstolen i særlige tilfælde kan beslutte, at en anden stats lov skal finde anvendelse, end hvad der i øvrigt følger af de foreslåede regler i lovudkastets § 66, stk. 1-3. Reglen er tiltænkt et snævert anvendelsesområde.

3.3. Lovvalgsaftaler

Det er udvalgets opfattelse, at det skal være muligt for ægtefæller med tilknytning til flere stater at indgå en aftale om, hvilken stats lov der skal finde anvendelse på deres formueforhold. En sådan ordning vil give ægtefæller mulighed for at indgå aftaler, der svarer til netop deres ønsker og behov.

Udvalget finder ikke, at der skal være frit valg til at aftale anvendelse af en hvilken som helst stats lov. Der må stilles krav om, at mindst en af ægtefællerne har en vis tilknytning til den pågældende stat.

3.3.1. Hvilken stats lov kan ægtefællerne aftale at anvende?

Efter Den Nordiske Ægteskabskonvention og forslaget til EU-forordning er det muligt for ægtefæller at indgå en lovvalgsaftale om anvendelse af loven i den stat, som en af ægtefællerne er statsborger i. Udvalget finder det hensigtsmæssigt, at ægtefællerne får denne mulighed.

Herudover finder udvalget, at ægtefællerne skal have mulighed for at aftale, at loven i en stat, hvor en af dem er bosat på tidspunktet for aftalens indgåelse, skal finde anvendelse. Herved får ægtefæller, der ændrer bopæl, mulighed for at tilvælge deres nye bopælsstats lovgivning uden at skulle vente 5 år. Endvidere kan ægtefæller, der ikke straks bosætter sig i samme stat vælge, hvilken af deres bopælsstaters love, der skal finde anvendelse, således at de opnår klarhed om deres retsstilling. Med henblik på, at en sådan lovvalgsaftale kan indgås allerede under forberedelsen af en flytning, foreslås det, at ægtefællerne også skal kunne vælge loven i en stat, som en af dem flytter til i umiddelbar tilknytning til aftalens indgåelse.

Endelig finder udvalget, at det bør være muligt for ægtefællerne ved en aftale at vende tilbage til en lov, der tidligere har været gældende for deres ægteskab, uanset at de ikke længere er statsborgere i eller bosat i den pågældende stat. Dette gælder, uanset om den pågældende lov har fundet anvendelse på grund af den legale ordning eller en tidligere lovvalgsaftale.

Udvalget er opmærksomt på, at muligheden for at indgå lovvalgsaftaler betinget af en vis tilknytning til en anden stat, giver ægtepar, hvoraf mindst én af dem er udenlandsk statsborger, eller som under ægteskabet har haft bopæl i udlandet, nogle aftalemuligheder, der ikke findes for „rent danske" ægtepar. Under hensyn til, at dansk lovgivning giver vid mulighed for, at ægtefællerne kan indgå de aftaler, som passer til deres individuelle behov, finder udvalget ikke, at der er noget særligt behov for en fri adgang for alle til at vælge udenlandsk ret. Tværtimod vil en sådan adgang kunne føre til aftaler, som ægtefællerne ville have svært ved at overskue.

Der henvises til lovudkastets § 67, stk. 1.

3.3.2. Formelle krav til en lovvalgsaftale

Udvalget har overvejet, hvilke formelle krav der skal være opfyldt, før en lovvalgsaftale er gyldig. Udvalget finder, at en aftale om lovvalg som minimum skal være skriftlig, dateret og underskrevet af begge ægtefæller. For så vidt angår ægtefæller, der begge har bopæl i Danmark på tidspunktet for indgåelsen af aftalen, finder udvalget endvidere, at der bør stilles krav om, at aftalen indgås ved ægtepagt. Herved undgås, at ægtepagtskravet kan omgås ved, at ægtefællerne vælger udenlandsk ret. Tilsvarende finder udvalget, at der bør stilles krav om anvendelse af ægtepagt, hvis der indgås aftale om anvendelse af dansk ret. Har ægtefæller med bopæl i udlandet ikke mulighed for at komme til en notar, kan ægtepagten indgås for vidner.

For så vidt angår ægtepar, der på aftaletidspunktet ikke har bopæl i Danmark, og som ikke vælger dansk ret, finder udvalget ikke grundlag for at stille yderligere formkrav. Et ægtepar, der f.eks. har bopæl i Spanien og indgår en aftale om anvendelse af fransk ret, har ikke mulighed for at vide, at de på et senere tidspunkt efter en flytning til Danmark har brug for, at ægtepagten er gyldig her, og at de derfor skulle have oprettet en ægtepagt. Udvalget finder ikke grundlag for at stille krav om, at en sådan ægtepagt opfylder formkravene i det land, hvor den blev oprettet – eller hvor ægtefællerne havde bopæl ved oprettelsen, blandt andet fordi forslaget også gør det muligt at indgå aftaler om anvendelse af loven i en stat, der slet ikke tillader lovvalgsaftaler, jf. herom straks nedenfor.

Der henvises til lovudkastets § 68.

3.3.3. Vurdering af gyldigheden af en lovvalgsaftale

De regler, som udvalget foreslår, kan selvsagt kun regulere lovvalget i de tilfælde, hvor en konflikt mellem ægtefællerne i relation til deres formueforhold skal afgøres af danske myndigheder. I hvilket omfang danske myndigheder har international kompetence hertil, reguleres i anden lovgivning, herunder navnlig retsplejeloven og ægtefælleskifteloven. Om en aftale om valg af f.eks. fransk ret er gyldig i Frankrig, reguleres af fransk ret.

Efter udvalgets opfattelse bør det ikke være en betingelse for, at f.eks. et fransk ægtepar med bopæl i Danmark kan oprette en ægtepagt, hvorved de aftaler anvendelse af fransk ret, at aftalen tillige er gyldig i Frankrig.

Det er således uden betydning for en lovvalgsaftales gyldighed efter de foreslåede regler, om den stats lovgivning, der vælges, overhovedet tillader ægtepar at indgå lovvalgsaftaler, eller om lovvalgsaftalen eventuelt ligger uden for de muligheder, som den pågældende stat tillader.

Udvalget har overvejet om eventuelle andre ugyldighedsindsigelser mod en lovvalgsaftale, herunder f.eks. svig, tvang eller bristende forudsætninger, bør afgøres efter dansk ret eller efter den valgte stats ret. Under hensyn til, at der kan være tale om aftaler, der ikke gyldigt kan indgås i

det land, hvis lov er valgt, og til, at der er tale om en tvist, der skal afgøres i Danmark, og hvor parterne under alle omstændigheder vil kunne påberåbe sig aftalelovens § 36, der må anses for internationalt præceptiv, finder udvalget det mest korrekt, at spørgsmålet om aftalens gyldighed alene skal afgøres efter dansk ret.

Der henvises til lovudkastets § 69.

3.3.4. Skal en lovvalgsaftale omfatte samtlige aktiver og passiver (enhedsprincippet)?

Udvalget har overvejet, om ægtefællerne skal have mulighed for at indgå en lovvalgsaftale, hvor flere staters lovgivninger skal finde anvendelse. F.eks. sådan, at fransk ret som udgangspunkt finder anvendelse på hele deres formue med undtagelse af familiens sommerbolig i Sverige, hvor svensk ret skal finde anvendelse. Udvalget finder, at en sådan mulighed vil kunne føre til en meget kompliceret retsstilling for parterne, idet det vil være vanskeligt at skulle gennemføre en bodeling, hvor forskellige aktiver skal indgå i delingen efter regler i forskellige landes lovgivning.

En aftale som nævnt ovenfor ville f.eks. give anledning til tvivl om, hvorvidt den også omfattede f.eks. optagelsen af et lån i en dansk bank til forbedring af sommerhuset, eller provenuet ved salg af sommerhuset, eventuelt afhængigt af om provenuet var indsat i en svensk bank, indsat i en dansk bank, eller anvendt til køb af en ny sommerbolig i Norge.

Udvalget foreslår derfor, at en lovvalgsaftale skal omfatte samtlige ægtefællernes aktiver og passiver. Dette er i overensstemmelse med den foreslåede EU-forordning, hvorefter lovvalget – aftalt eller efter loven – omfatter ægtefællernes samlede formue og gæld.

Der henvises til lovudkastets § 70.

3.3.5. Grundlæggende danske retsprincipper

Udvalgets forslag lægger op til en større aftalefrihed for ægtefæller med hensyn til, hvilken stats lov der skal regulere deres formueforhold. Dette må imidlertid ikke medføre, at for eksempel en bodeling i Danmark gennemføres efter regler, der strider mod grundlæggende danske retsprincipper.

Dette indebærer, at visse danske regler om beskyttelse af den svage part skal anvendes, uanset om den anvendte udenlandske lov ikke indeholder en tilsvarende beskyttelse.

Dette skal for det første sikre en beskyttelse af familiens bolig. Uanset hvilken stats lov, der i øvrigt regulerer ægtefællernes formueforhold, finder udvalget derfor, at reglerne i lovudkastets § 9 om forbud mod salg og pantsætning m.v. af familiens helårsbolig skal anvendes, når boligen befinder sig i Danmark. Endvidere bør en ægtefælle have ret til krydsende udtagelsesret for så vidt angår boligen, hvis betingelserne i lovudkastets §§ 46-48 er opfyldt.

For det andet må det sikres, at en ægtefælle ikke er stillet urimeligt økonomisk efter en bodeling. Skal bodelingen gennemføres efter udenlandsk ret, må den danske skifteret, der skal afgøre tvister om bodelingen, vurdere, om en ægtefælle herved stilles urimeligt økonomisk, og i givet fald tilkende den pågældende ægtefælle et beløb efter lovudkastets § 54.

Udvalget har overvejet, om også de andre kompensationsregler i udvalgets lovudkast, herunder om pensionskompensation og kompensation til medvirkende ægtefæller bør finde anvendelse i alle tilfælde. Udvalget finder, at danske domstole som udgangspunkt bør respektere de udenlandske regler, ægtefællerne har valgt, eller som følger af ægtefællernes tilknytning til en anden stat. Kun hvis disse regler vil føre til et efter dansk retsopfattelse urimeligt resultat, bør dansk ret alligevel anvendes, og dette sikres ved anvendelsen af lovudkastets § 54.

Der henvises til lovudkastets § 72.

Endvidere skal det være muligt for danske domstole at undlade at anvende udenlandske regler eller bestemmelser i aftaler indgået i henhold til udenlandsk ret, som strider mod grundlæggende danske retsprincipper. Det må anses for et grundlæggende dansk retsprincip, at der ikke gøres forskel på ægtefællerne afhængigt af deres køn. Det foreslås derfor i lovudkastets § 71, stk. 1, nr. 1, at danske domstole ikke skal anvende udenlandske regler, der indebærer en sådan forskelsbehandling. Hvis den stats lov, der regulerer ægtefællernes formueforhold, indeholder sådanne regler, må det bero på en konkret vurdering, hvilke regler der så skal anvendes, f.eks. undladelse af at anvende den pågældende regel, anvendelse af den pågældende regel på begge ægtefæller eller – som udfyldningsregel – anvendelse af dansk rets regulering af det pågældende spørgsmål.

I dansk ret har det tidligere været tillagt betydning, hvilken ægtefælle der var skyld i ægteskabets sammenbrud, herunder med hensyn til retten til skilsmisse og tildeling af forældremyndighed og underholdsbidrag. Denne skyldsvurdering er nu forladt i dansk ret, og det vil efter udvalgets opfattelse være meget uheldigt, hvis danske myndigheder i kraft af anvendelsen af udenlandsk ret igen bliver tvunget til at foretage en moralsk vurdering af, hvem der må anses for at være „den skyldige part". Udvalget foreslår derfor i lovudkastets § 71, stk. 1, nr. 2, at regler, der lægger vægt på årsagen til ægteskabets opløsning, eller hvilken af ægtefællerne, der har taget initiativ hertil, ikke skal anvendes.

Det er ikke muligt udtømmende at opregne, hvilke bestemmelser i udenlandsk ret, hvis anvendelse ville kunne anses for at stride mod grundlæggende danske retsprincipper. Udvalget foreslår derfor en generel regel i § 71, stk. 2, hvorefter anvendelsen af en regel i en anden stats lov skal undlades, hvis dette vil være åbenbart uforeneligt med grundlæggende danske retsprincipper. Det vil sige et almindeligt ordre public-forbehold.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets kapitel 13 og bemærkningerne hertil.

KAPITEL 19
OVERGANGSREGLER

1. INDLEDNING

Udvalgets lovudkast indebærer på en række punkter væsentlige ændringer i forhold til den gældende retsvirkningslov. Det er derfor nødvendigt at overveje, i hvilket omfang de nye regler skal finde anvendelse på allerede indgåede ægteskaber samt allerede oprettede ægtepagter og testamenter m.v.

Efter udvalgets opfattelse taler vægtige hensyn for, at de nye regler så vidt muligt får virkning straks ved lovens ikrafttræden også for allerede indgåede ægteskaber. Når udvalget foreslår regler ændret, er det selvsagt begrundet i, at udvalget anser de foreslåede regler for bedre end de eksisterende, og dette taler for, at de får virkning snarest muligt. En ordning, hvorefter de nye regler kun får virkning for ægteskaber, der indgås efter lovens ikrafttræden, og for så vidt angår tredjemandsbestemt særeje kun for testamenter, der oprettes, og gaver, der gives efter lovens ikrafttræden, ville indebære, at der i de næste mange årtier ville være to slags ægteskaber med hver sine retsvirkninger alt efter, om ægteskabet var indgået før eller efter lovens ikrafttræden. Erfaringen med overgangsregler er endvidere, at risikoen for, at de bliver overset, og at de nye regler derfor bliver anvendt ved en fejl, stiger, jo længere tid, der går fra en ny lovs ikrafttræden. Også tidligere reformer af lov om ægteskabets retsvirkninger, herunder særejereformen i 1990 og pensionsreformen i 2005, er blevet gennemført med virkning for eksisterende ægteskaber.

Udgangspunktet bør således efter udvalgets opfattelse være, at de nye regler får virkning også for eksisterende ægteskaber. Dette princip fremgår af lovudkastets § 81, hvoraf fremgår, at loven har virkning for ægteskaber, hvor ophørsdagen i form af en anmodning om separation eller skilsmisse indgivet til Statsforvaltningen, jf. lovudkastets § 34 eller en ægtefælles død, jf. lovudkastets § 61, ikke er indtrådt før lovens ikrafttræden.

På den anden side er udvalget opmærksomt på, at vægtige hensyn på en række punkter taler for, at der fastsættes overgangsregler, der fraviger udgangspunktet. Det er navnlig ved ægteskabets indgåelse og eventuelt ved en senere oprettelse af en ægtepagt, at ægtefæller har anledning til at sætte sig ind i reglerne om ægteskabets økonomiske retsvirkninger og deres muligheder for ved aftale at fravige de legale regler. Ægtefællerne bør herefter som udgangspunkt kunne indrette sig i tillid til den rådgivning, de har modtaget, og de valg, de har truffet, på grundlag heraf. Selv om ægtefællerne bliver opmærksomme på, at en ny lov ændrer deres retsstilling, vil de ikke altid have mulighed for at foretage ændringer af eventuelle ægtepagter som følge heraf, idet det kræver, at ægtefællerne kan blive enige herom. Hertil kommer, at der vil være tilfælde, hvor en

eller begge ægtefæller f.eks. på grund af demens ikke længere er i stand til at oprette en ægtepagt. Tilsvarende hensyn kan gøre sig gældende i forhold til dem, der har oprettet testamenter og givet gaver og i den forbindelse truffet bestemmelse om særeje.

Udvalget har derfor for hvert enkelt punkt, hvor der er foreslået ændringer i forhold til gældende ret, overvejet, om der er behov for overgangsregler. De overordnede principper for ægteskabets retsvirkninger i §§ 2-5 svarer til gældende ret, og der er derfor ikke her behov for overgangsregler.

2. DEN LEGALE FORMUEORDNING

2.1. Flertallets forslag

Som beskrevet i kapitel 5 foreslår udvalgets flertal en ændring af den ligedeling af ægtefællers formuer, der følger af den legale formueordning, således at der fremover skal ske en trinvis forøgelse af den andel af ægtefællernes formuer, der skal ligedeles. Reglen findes i lovudkastets § 45. Samtidig foreslås den hidtil gældende snævre adgang til skævdeling i kortvarige ægteskaber i ægtefælleskiftelovens § 61 ophævet.

Det er flertallets opfattelse, at reglen om trinvis ligedeling i lovudkastets § 45 kun bør finde anvendelse for ægteskaber, der indgås efter lovens ikrafttræden. Ægtefæller, der allerede er gift ved lovens ikrafttræden, har ikke ved ægteskabets indgåelse haft mulighed for at tage højde for reglen og eventuelt fravælge den, og de har ikke haft mulighed for at tage højde for reglen i de ægtepagter om særeje, de måtte have indgået.

Efter flertallets forslag skal ægtefællernes formuer fuldt ud ligedeles (medmindre de har aftalt andet eller andet følger af reglerne om arv og gave m.v.), når ægteskabet (inklusiv et eventuelt forudgående samliv i mere end 2 år) har varet i 7 år.

Når der er gået 7 år fra lovens ikrafttræden, vil det således ikke i relation til reglen i § 45 være nødvendigt at skelne mellem ægteskaber indgået før og efter lovens ikrafttræden, idet resultatet vil blive det samme. En overgangsregel, hvorefter reglen kun får virkning for nye ægteskaber, vil derfor kun have betydning i en overskuelig periode.

Flertallet foreslår derfor i lovudkastets § 82, at § 45 kun skal finde anvendelse i ægteskaber, der indgås efter lovens ikrafttræden. I ægteskaber indgået før lovens ikrafttræden vil skævdelingsreglen i ægtefælleskiftelovens § 61 fortsat kunne anvendes ved separation eller skilsmisse efter lovens ikrafttræden, hvis de relativt strenge betingelser i denne bestemmelse er opfyldt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 82 og bemærkningerne hertil.

2.2. Et mindretals forslag

Et mindretal (*Jørgen U. Grønborg og Kirsten Reimers-Lund*) foreslår, at retten til forlodsudtagelse af begyndelsesformuen efter § 45 alene skal gælde for ægtefæller, der indgår ægteskab efter lovens ikrafttræden. Mindretallet finder, at den nye regel er en så stor ændring i forhold til de hidtil gældende regler, at man ikke bør lade bestemmelsen gælde for allerede indgåede ægteskaber. Parterne har indrettet sig efter, at også den indbragte formue skulle ligedeles, og de har ikke haft anledning til at overveje, om reglen om forlodsudtagelse skulle gælde i deres ægteskab. Mindretallet forslår på samme måde, at dets forslag til udformning af § 45 om „indbragte værdier" kun skal finde anvendelse i ægteskaber, der indgås efter lovens ikrafttræden.

Mindretallet er bekendt med, at den foreslåede overgangsregel indebærer, at der i adskillige årtier i fremtiden fortsat vil være mange bodelinger, hvor der ikke kan ske forlodsudtagelse af begyndelsesformue efter § 45. I disse bodelinger skal reglen i ægtefælleskiftelovens § 61 om skævdeling i kortvarige ægteskaber fortsat finde anvendelse.

2.3. Et andet mindretal

Et andet mindretal (*Svend Danielsen)* foreslår en regel om skønsmæssig skævdeling, der ligesom de øvrige regler i kapitel 10 følger hovedreglen i § 81.

3. ARV OG GAVE M.V. FRA TREDJEMAND

Flertallets forslag i betænkningens kapitel 6 til ændring af reglerne om behandlingen af arv og gave m.v. ved delingen af ægtefællernes formuer, som en ægtefælle har modtaget fra tredjemand, giver anledning til særligt vanskelige overvejelser om overgangsregler.

Det er flertallets opfattelse, at de nye regler giver en bedre løsning på de mange problemer, der opstår i praksis, når arv m.v., der efter tredjemands bestemmelse er særeje, blandes sammen med begge ægtefællers øvrige formuer, uden at ægtefællerne gør sig deres retsstilling klar. Samtidig tilgodeser reglerne et udbredt ønske blandt såvel ægtefæller som testatorer og gavegivere om at holde værdien af arv og gave uden for delingen. Det ville derfor efter flertallets opfattelse være at foretrække, hvis reglerne fandt anvendelse straks efter ikrafttrædelsen i alle fremtidige bodelinger.

Flertallet er imidlertid opmærksomt på, at forslaget for nogle ægtefæller indebærer meget betydelige ændringer i forhold til gældende ret og dermed i forhold til den retsstilling, de har kunnet modtage rådgivning om og tage højde for i eventuelle ægtepagter. Det gælder i de tilfælde, hvor en ægtefælle har modtaget et værdifuldt aktiv som arv eller gave med bestemmelse om særeje, og dette er steget betydeligt i værdi efter modtagelsen. Det gælder endvidere, hvis en ægtefælle har modtaget arv og gave uden, at der er truffet bestemmelse om særeje. Flertallet forudsætter,

at der i tiden fra lovens vedtagelse til dens ikrafttræden vil blive gjort en betydelig indsats for at oplyse om de nye regler. Der vil imidlertid være ægtefæller, der ikke har mulighed for at indrette sig efter de nye regler ved en ny ægtepagt. Der kan f.eks. være tale om, at én af ægtefællerne er dement. Det vil ikke være acceptabelt, hvis en person, der har arvet f.eks. en fast ejendom, der er steget betydeligt i værdi, vil være tvunget til at vælge mellem at lade sig skille fra sin demente ægtefælle inden lovens ikrafttræden eller at skulle dele en betydelig del af ejendommens værdi ved den anden ægtefælles død med dennes kreditorer eller særbørn. For så vidt angår tilfælde, hvor en ægtefælle har modtaget arv og gave, der ikke er særeje, er problemet mindre, idet de nye regler i lovudkastets § 26 kun finder anvendelse ved død, hvis længstlevende vælger det.

Flertallet har derfor fundet det nødvendigt at foreslå en overgangsregel, der tager hensyn til de ægtefæller, som allerede har modtaget arv eller gave inden lovens ikrafttræden. Flertallet foreslår derfor, at arven eller gaven i disse tilfælde skal forblive særeje efter de hidtil gældende regler, hvis tredjemand har bestemt det. Efter flertallets opfattelse gør der sig ikke tilsvarende hensyn gældende i tilfælde, hvor en person, der på tidspunktet for lovens ikrafttræden er ugift, fraskilt eller enke/enkemand, har modtaget arv eller gave med en bestemmelse om særeje. Ved indgåelse af ægteskab efter lovens ikrafttræden har den pågældende anledning til og mulighed for sammen med sin kommende ægtefælle at søge rådgivning om retsvirkningerne af ægteskabet, og de kan sammen vælge, om de ønsker at fravige lovens regler. Det foreslås derfor, at overgangsreglen kun skal finde anvendelse i tilfælde, hvor modtageren af arven eller gaven var gift eller sad i uskiftet bo ved lovens ikrafttræden. Denne begrænsning af overgangsreglen indebærer tillige den fordel, at den tid, hvori de gældende regler fortsat vil skulle anvendes, afkortes med ca. 20 år.

Flertallet har endvidere overvejet, om der er særlige hensyn at tage til forudsætningerne hos de personer, der har oprettet testamente med bestemmelser om særeje og i den forbindelse fået rådgivning om konsekvenserne heraf. De nye regler vil imidlertid efter flertallets opfattelse tilgodese de flestes ønsker om, at værdien af arven ikke skal deles med arvingens ægtefælle. En overgangsregel, hvorefter tidspunktet for testamentsoprettelsen eller overdragelse af gavebrevet blev afgørende for, hvilke regler der skal anvendes, ville indebære en meget betydelig forlængelse af de gamle reglers „levetid". Der vil f.eks. forekomme midaldrende testatorer, der bestemmer, at arv til deres børnebørn, herunder endnu ufødte børnebørn, skal være særeje, og denne bestemmelse vil så have betydning ved skifte af barnebarnets dødsbo måske 100 år senere. Som beskrevet i kapitel 6 ønsker flertallet at begrænse arveladers og gavegivers kompetence til kun at kunne bestemme over værdien af arven eller gaven ved modtagelsen, således at ægtefællerne får større frihed til selv at afgøre, i hvilket omfang de ønsker særeje.

Dette bør efter flertallets opfattelse også gælde tilfælde, hvor testamentet er oprettet før lovens ikrafttræden. Havde testator kendt de nye regler, ville det formentlig kun i få tilfælde have ført til, at testator havde truffet anden bestemmelse. Det må antages, at kun meget få testatorer ville vælge at begrænse deres livsarvingers arv eller båndlægge den, fordi de efter de nye regler ikke kan bestemme særeje for eventuelle værdistigninger på det arvede.

Der henvises til lovudkastets §§ 85 og 86 og bemærkningerne hertil.

Udvalget har endvidere fundet behov for en regel om fortolkning af særejebestemmelser i testamenter og gavebreve m.v., der er oprettet efter de hidtil gældende regler, eller som er oprettet efter lovens ikrafttræden, uden at den, der skrev testamentet m.v., var opmærksom på de nye særejeregler. Der henvises herom til lovudkastets § 87 og bemærkningerne hertil.

4. REGLERNE OM FORSØRGELSE OG OPLYSNINGSPLIGT

Reglerne i lovudkastets §§ 1, 6 og 7 samt kapitel 14 om ægtefællernes gensidige forsørgelsespligt og oplysningspligt om deres økonomiske forhold indebærer kun mindre justeringer i forhold til gældende ret. Udvalget finder det derfor ubetænkeligt at lade disse regler få virkning også i eksisterende ægteskaber.

Det foreslås dog i lovudkastets § 95, at sager om fastsættelse og ændring af underholdsbidrag, som er modtaget i Statsforvaltningen inden lovens ikrafttræden, færdigbehandles efter de hidtil gældende regler.

5. BEGRÆNSNINGER I EN ÆGTEFÆLLES RÅDEN OVER SIN FORMUE

Lovudkastets kapitel 2 indebærer såvel indskrænkninger som udvidelser i en ægtefælles ret til at råde over sine aktiver uden den anden ægtefælles samtykke.

Lovudkastets § 8 om en ægtefælles pligt til at råde over sin formue, så den ikke utilbørligt forringes til skade for den anden, svarer til den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 17. Denne bestemmelse kan derfor også finde anvendelse på allerede indgåede ægteskaber og på dispositioner, der er foretaget før lovudkastets ikrafttræden. Tilsvarende gælder for udkastets § 12 om dispositioner over løsøre, som den ene ægtefælle har overladt til den anden til brug i dennes erhvervsvirksomhed, der indholdsmæssigt svarer til den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 14.

Efter udkastets § 9 kræves i modsætning til gældende ret samtykke fra ikke-ejerægtefællen, hvis en ægtefælle vil overdrage, pantsætte, bortforpagte eller udleje en særejeejendom, der tjener til familiens bolig. Derimod kan ægtefællen efter lovudkastets regler frit sælge og pantsætte sommerhuse og indbo m.v.

Hensynet til ejerægtefællen og tredjemand taler for, at en aftale, der er gyldigt indgået før lovens ikrafttræden uden samtykke fra den anden ægtefælle, forbliver gyldig, selv om der ved lovens ikrafttræden indføres et samtykkekrav. Afgørende for, om en ægtefælles dispositioner over

bolig, sommerbolig og indbo m.v. kræver samtykke fra den anden, er således det tidspunkt, hvor dispositionen foretages. Dette følger af lovudkastets § 83, hvortil der henvises.

6. FORMKRAV TIL ÆGTEPAGTER

Reglerne i lovudkastets kapitel 4 indebærer, at formkravene til ægtepagter ændres, så de ikke længere skal tinglyses, men i stedet skal underskrives for notaren eller for vidner. De nye krav skal selvsagt kun opfyldes af ægtepagter, der oprettes efter lovens ikrafttræden. Ægtepagter, der er gyldigt oprettet og tinglyst efter de gældende regler, skal således forblive gyldige efter lovens ikrafttræden.

Efter gældende ret gælder ingen frist for, hvor lang tid der må gå, fra oprettelsen af en ægtepagt og til anmeldelse til tinglysningen. For at undgå, at der mange år efter lovens ikrafttræden anmeldes ægtepagter til tinglysning, hvor der kan opstå tvivl om, hvorvidt de er oprettet før eller efter lovens ikrafttræden, og hvilke formkrav der skal overholdes, foreslås en frist på 6 måneder fra lovens ikrafttræden for anmeldelse til tinglysning af ægtepagter oprettet før dette tidspunkt.

En ægtepagt oprettet før lovens ikrafttræden, der ikke er anmeldt til tinglysning inden 6 måneder efter ikrafttrædelsen, er ugyldig, og ægtefællerne må henvises til at oprette en ny ægtepagt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 84 og bemærkningerne hertil.

7. INDHOLDET AF ÆGTEPAGTER OM SÆREJE, HERUNDER HVAD DER GYLDIGT KAN AFTALES

Lovudkastets kapitel 3 indeholder på en række punkter udvidelser i forhold til gældende ret med hensyn til, hvilke aftaler ægtefæller gyldigt kan indgå om delingen af deres formuer ved en eventuel kommende separation eller skilsmisse eller ved en ægtefælles død. Derimod sker der ingen indskrænkninger. Det vil således ikke forekomme, at en ægtepagt om særeje, som var gyldig før lovens ikrafttræden, vil være ugyldig efter kapitel 3.

Hvis der før lovens ikrafttræden er oprettet ægtepagter, som indeholder bestemmelser, der ikke er gyldige efter gældende ret, eller hvis gyldighed er tvivlsom, vil de formentlig i de fleste tilfælde være blevet afvist fra tinglysning. Det kan dog ikke udelukkes, at sådanne ægtepagter er blevet tinglyst.

Hvis en ægtepagt, der på grund af sit indhold er helt eller delvis ugyldig efter gældende ret, er tinglyst før lovens ikrafttræden, og de pågældende bestemmelser gyldigt kan aftales efter de nye regler i kapitel 3, er det udvalgets opfattelse, at ægtepagten bør være gyldig, hvis ophørsdagen først indtræder efter lovens ikrafttræden. Ægtefællerne har næppe været klar over, at ægte-

pagten var ugyldig ved oprettelsen, og der er ikke noget hensyn at tage til en ægtefælles eventuelle forventninger om, at en ægtepagt ville blive erklæret ugyldig. Herved undgås også, at den tvivl, der har været med hensyn til, hvad der gyldigt kan aftales, videreføres efter lovens ikrafttræden.

At ægtepagten indholdsmæssigt er gyldig, hvis den er gyldig efter reglerne i kapitel 3, følger af den almindelige regel om, at loven har virkning for eksisterende ægteskaber, og der foreslås derfor ikke nogen særlig overgangsregel herom.

Udkastets § 14, stk. 1, om surrogater for og indtægter af særeje svarer til den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 28, stk. 3, og kan derfor uden problemer finde anvendelse på særeje, der er etableret før lovens ikrafttræden. Dette kræver ikke en særlig overgangsregel.

Som beskrevet i kapitel 7 om diskussionen om anpartssæreje er det tvivlsomt, om lovudkastets § 14, stk. 2, 1. og 2. pkt., om aktiver, der erhverves dels for særejemidler og dels for midler, der indgår i ligedelingen, er i overensstemmelse med gældende ret. Det samme gælder flertallets forslag til § 14, stk. 2, 3. pkt., om aktiver, der erhverves for en særejeudbetaling og i øvrigt finansieres ved lån. Udvalget ønsker imidlertid at fjerne den tvivl, der hidtil har været om retstilstanden ved sammenblanding af særeje, fælleseje og eventuel lånefinansiering. I lyset af den tvivl, der hidtil har været om retstilstanden, finder udvalget det ubetænkeligt at lade reglen få virkning for sammenblanding, der allerede er sket. Har ægtefællerne søgt rådgivning om retsstillingen, bør de have fået at vide, at spørgsmålet er tvivlsomt, og det må antages, at de er blevet opfordret til at afklare tvivlen ved at oprette en ægtepagt. At lade reglen få virkning for dispositioner, der allerede er foretaget, tilsidesætter derfor efter udvalgets opfattelse ikke nogen ægtefællers berettigede forventning om en bestemt retstilstand, som de har indrettet sig i tillid til.

Er et aktiv før lovens ikrafttræden erhvervet dels for særeje- og dels for fællesejemidler, følger det således af de foreslåede regler om lovens ikrafttræden og virkning, at aktivet ved en deling som følge af separation, skilsmisse eller dødsfald efter lovens ikrafttræden i overensstemmelse med reglen i § 14, stk. 2, 1. og 2. pkt., vil være brøkdelssæreje. Tilsvarende vil et aktiv erhvervet før lovens ikrafttræden med en særejeudbetaling og i øvrigt finansieret ved lån være særeje, jf. § 14, stk. 2, 3. pkt.

§ 17 om pensionsrettigheder og § 20 om ophævelse af ægtepagter svarer til gældende ret, og der er derfor ikke behov for nogen overgangsregel.

Det er efter gældende ret tvivlsomt, om erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2, og retsvirkningslovens § 15, stk. 2, kan fraviges ved ægtepagt, og efter gældende ret kan der ikke indgås aftaler om gæld. Udvalget finder imidlertid ikke noget til hinder for, at ægtefæller, der er blevet gift før lovens ikrafttræden, benytter mulighederne i §§ 18 og 19 for at indgå aftaler om erstatninger, uoverdragelige og personlige rettigheder og gæld. Det bemærkes, at den generelle overgangsre-

gel medfører, at aftaler herom, der ved tinglyst ægtepagt er indgået inden lovens ikrafttræden, bliver gyldige på ikrafttrædelsesdagen.

Da § 45 kun finder anvendelse for ægteskaber, der indgås efter lovens ikrafttræden, vil det selvsagt være aktuelt i medfør af lovudkastets § 15 at aftale, at § 45 ikke skal finde anvendelse, hvis ægteskabet er indgået efter dette tidspunkt. Der er derfor ikke behov for nogen overgangsregel på dette punkt.

§ 16 om adgangen til at aftale, at arv og gave m.v. fra tredjemand skal indgå i delingen, er en følge af flertallets forslag til de nye regler i kapitel 5, hvorefter værdien af arv og gave m.v. fra tredjemand kan holdes uden for delingen, i det omfang værdien er i behold. Da de nye regler i kapitel 5 finder anvendelse i eksisterende ægteskaber, bør ægtefæller, der er gift ved lovens ikrafttræden, også kunne indgå aftaler efter § 16, og der foreslås derfor heller ikke her nogen overgangsregel.

8. REGULERINGS- OG MISBRUGSKRAV

8.1. Reguleringskrav

Reglerne i udkastets §§ 50 og 51 om reguleringskrav ved overførsler af midler mellem formue, der indgår i delingen, og formue, der ikke gør, svarer i vidt omfang til gældende ret med en række præciseringer. Reglerne om, at reguleringskrav kan dækkes af en udbetalt kapitalpension eller supplerende engangsydelse og reglen i § 63 om kravenes behandling ved længstlevendes overtagelse af boet til uskiftet bo er dog nye.

Som beskrevet i kapitel 10 har reglerne på samme måde som de gældende regler i retsvirkningslovens § 23 til formål ud fra et konkret skøn at genoprette den rette balance mellem den formue, der indgår i delingen, og den formue, der kan holdes udenfor.

Sammenblanding af formue, der indgår i delingen, og formue, der kan holdes udenfor, sker kontinuerligt gennem ægteskabet, og det ville i praksis være særdeles kompliceret at skulle anvende forskellige regler for dispositioner foretaget før og efter lovens ikrafttræden. Som anført må det antages, at de gamle og de nye regler i de fleste tilfælde vil føre til samme resultat, og det forekommer næppe ofte i praksis, at en ægtefælle, der overfører midler fra sit særeje til sit fælleseje eller omvendt, har gjort sig nøje overvejelser om, hvilke konsekvenser det vil have ved den senere deling af ægtefællernes formuer.

Selv om reglerne ikke på alle punkter måtte føre til nøjagtig samme resultat som de hidtil gældende regler, finder udvalget det ubetænkeligt at lade de nye regler finde anvendelse på dispositioner, der er foretaget før lovens ikrafttræden. Dette foreslås i lovudkastets § 91.

8.2. Misbrugskrav

Lovudkastets § 52 om misbrug svarer som udgangspunkt til gældende ret og medfører derfor ikke behov for overgangsregler. Dog foreslås det som noget nyt, at et misbrugskrav kan kræves dækket af en udbetalt kapitalpension eller supplerende engangsydelse, som ellers kan udtages forlods. Endvidere er reglen i § 63 om længstlevendes mulighed for at få dækket kravet af førstafdødes særeje i tilfælde, hvor længstlevende vælger uskiftet bo, ny i forhold til gældende ret. Endelig foreslås som noget nyt, at misbrugskravet ikke bortfalder, hvis det ikke dækkes på skiftet, men kan gøres gældende senere.

De nye regler har til formål at forbedre mulighederne for at få dækket det tab, som en ægtefælle lider som følge af den anden ægtefælles misbrug. Der synes ikke at være noget hensyn at tage til den misbrugende ægtefællers mulige forventninger om, hvordan kravet vil blive dækket. De nye regler bør derfor finde anvendelse også for misbrug, der er sket før lovens ikrafttræden, hvis ophørsdagen indtræder efter dette tidspunkt. Dette foreslås i lovudkastets § 91.

9. PERSONSKADEERSTATNINGER

Flertallets forslag til § 43 om personskadeerstatninger svarer i det væsentlige til gældende ret, idet der dog sker en præcisering af, hvilke erstatninger og godtgørelser der kan holdes uden for delingen. Endvidere sker der som beskrevet i kapitel 5 en vis lempelse af kravene til, at en erstatning skal anses for at være i behold.

Udvalget finder ikke behov for særlige overgangsregler på dette punkt, og § 43 finder således også anvendelse på allerede udbetalte erstatninger, hvis ophørsdagen indtræder efter lovens ikrafttræden.

10. ÆGTEFÆLLERS GAVER

10.1. Gaver mellem ægtefæller

Som beskrevet i kapitel 9 foreslår udvalget kravet om ægtepagt som betingelse for, at en gave mellem ægtefæller er gyldig, ophævet. Samtidig foreslås en række præciseringer og justeringer af den gældende regel i retsvirkningslovens § 33, der erstattes af lovudkastets § 31, som fremover skal beskytte giverens kreditorer i alle tilfælde, hvor en ægtefælle giver den anden en gave, der ikke er en sædvanlig gave.

Som anført i kapitel 9 er ophævelsen af formkravet navnlig begrundet i, at udvalget finder det urimeligt, at en ægtefælle mange år efter kan fortryde en gave og kræve den tilbage, blot fordi ægtefællerne har overset et formkrav. Udvalget finder derfor, at reglen som udgangspunkt bør

have virkning ikke kun for gaver, der gives efter lovens ikrafttræden, men også for gaver, der er givet før dette tidspunkt. Dette må imidlertid ikke komme ægtefællernes kreditorer til skade.

Det foreslås derfor, at gaver, der er givet før lovens ikrafttræden uden ægtepagt, og som derfor var ugyldige, skal anses for gyldigt givet på tidspunktet for lovens ikrafttræden, medmindre giveren inden dette tidspunkt har krævet gaven tilbage. Der synes ikke at være noget berettiget hensyn at tage til en giver, der endnu ikke har påberåbt sig, at gaven er ugyldig. Der synes endnu mindre hensyn at tage til giverens eventuelle arvinger, der efter gældende ret vil kunne påberåbe sig ugyldighed af en gave, som afdøde har ønsket at give. Derimod bør det sikres, at hensynet til kreditorerne ikke tilsidesættes, hvis gavegiver er insolvent. Dette sker ved, at en ugyldig gave først anses for givet ved lovens ikrafttræden, og at kreditorer, der havde et krav på dette tidspunkt, som giverægtefællen ikke kan betale, kan rette kravet mod modtagerægtefælle efter reglen i lovudkastets § 31.

Er en gave gyldigt givet ved ægtepagt før lovens ikrafttræden, eller er gaven givet uden ægtepagt, fordi dette ikke krævedes efter de da gældende regler, reguleres kreditorernes adgang til at gøre et krav gældende mod modtagerægtefællen efter retsvirkningslovens § 33, der således fortsat skal finde anvendelse på disse gaver også efter lovens ikrafttræden.

Efter lovudkastets § 30, stk. 2, kan det ikke gyldigt aftales, at det, som den ene ægtefælle fremtidigt erhverver, uden vederlag skal tilfalde den anden. Bestemmelsen svarer til den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 30, stk. 2. Denne bestemmelse kan derfor også finde anvendelse på aftaler, der er indgået før lovudkastets ikrafttræden. Dette kræver ikke en særlig overgangsregel.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 89, stk. 1 og bemærkningerne hertil.

10.2. Ægtefællers gaver til tredjemand

Som beskrevet i kapitel 15 foreslår udvalget som noget nyt i lovudkastets § 32 en adgang til at omstøde en gave, som en ægtefælle har givet til tredjemand til skade for den anden ægtefælle.

Såvel af hensyn til tredjemand som til gavegiveren ville det være betænkeligt at indføre en sådan omstødelsesadgang med virkning for gaver, der allerede er givet inden lovens ikrafttræden. Det foreslås derfor i lovudkastets § 89, stk. 2, at omstødelsesreglen kun finder anvendelse på gaver givet efter dette tidspunkt.

Der henvises i øvrigt til lovudkastets § 89, stk. 2, og bemærkningerne hertil.

11. REGLERNE OM DELING AF ÆGTEFÆLLERNES FORMUER VED SEPARATION, SKILSMISSE OG DØD

I kapitlerne 8, 9, 10, 11 og 12 findes reglerne om deling af ægtefællernes formuer ved separation, skilsmisse og død. Udgangspunktet er, at disse regler finder anvendelse, hvis ophørsdagen indtræder efter lovens ikrafttræden.

Dette er ubetænkeligt, da ligedelingsreglen i lovudkastets § 33 ved separation og skilsmisse svarer til den gældende regel i ægtefælleskiftelovens § 58, stk. 1, mens ligedelingsreglen ved død også svarer til gældende ret.

11.1. Ophørsdagen

I lovudkastets § 34, stk. 2, indføres en regel om fastholdelse af den oprindelige ophørsdag i tilfælde, hvor en anmodning om separation eller skilsmisse tilbagekaldes, afslås eller afvises, og den anden ægtefælle inden 2 måneder indgiver en ny anmodning. Reglen har til formål at undgå spekulation i ændring af ophørsdagen. Under hensyn hertil finder udvalget, at den nye regel også skal finde anvendelse, hvis en anmodning om separation eller skilsmisse tilbagekaldes, afslås eller afvises efter lovens ikrafttræden, selv om den oprindelige anmodning blev indgivet før lovens ikrafttræden. Dette følger af overgangsreglen i lovudkastets § 81, hvortil der henvises.

I lovudkastets § 61 fastslås, at ophørstidspunktet, hvis ægteskabet ophører ved en ægtefælles død, er tidspunktet for dødsfaldet. Som beskrevet i kapitel 16 svarer dette til retstilstanden før ægtefælleskiftelovens ikrafttræden. Om retstilstanden er ændret ved den ændring af dødsboskifteloven, som skete samtidig med ægtefælleskifteloven, for de tilfælde, hvor en ægtefælle dør under behandlingen af en anmodning om separation eller skilsmisse, er tvivlsomt, men er der sket en ændring, har det næppe været tilsigtet. Reglen i lovudkastets § 61 får i overensstemmelse med den generelle ikrafttrædelses- og virkningsbestemmelse virkning for dødsfald, der sker efter lovens ikrafttræden.

11.2. Reglerne om udtagelsesret

Ved reglerne i kapitel 8 (§§ 46-49) om udtagelsesret, navnlig krydsende udtagelsesret, udvides udtagelsesretten til at omfatte aktiver, der er særeje, samt to-familieejendomme og motorkøretøjer.

Udvidelsen har som beskrevet i kapitel 13 navnlig til formål at give den ægtefælle, der har den nærmeste tilknytning til familiens bolig m.v., mulighed for at udtage den, uanset om den er særeje. Udvalget finder, at de nye regler bør finde anvendelse i alle tilfælde, hvor anmodning om separation eller skilsmisse indgives efter lovens ikrafttræden. Der foreslås derfor ikke nogen overgangsregel på dette punkt.

11.3. Reglerne om fordeling af gæld mellem formue, der skal deles, og formue, der ikke indgår i delingen

Som beskrevet i kapitel 16 giver det efter gældende ret anledning til tvivl, hvordan gæld skal fordeles mellem formue, der skal deles, og formue, der holdes uden for delingen. Lovudkastets §§ 36 og 37 har til formål at afklare denne tvivl, men som beskrevet indebærer de foreslåede bestemmelser på visse punkter ændringer i forhold til gældende ret. Under hensyn til den tvivl, de gældende regler giver anledning til, og som ikke bør videreføres, finder udvalget, at reglerne bør finde anvendelse i alle tilfælde, hvor ophørsdagen indtræder efter lovens ikrafttræden, og uanset hvornår gælden er stiftet.

Der foreslås således ingen overgangsregel på dette punkt.

11.4. Reglerne om kompensation

Kompensationsreglerne i lovudkastets §§ 53 og 54 er i vidt omfang en videreførelse af den gældende bestemmelse i ægtefællеskiftelovens § 67 og tidligere ægteskabslovens § 56. Reglerne har til formål ud fra et konkret skøn at undgå urimelige resultater, og de bør derfor få virkning straks ved lovens ikrafttræden for ægteskaber, hvor ophørsdagen indtræder efter dette tidspunkt.

Også den tidligere kompensationsregel i ægteskabslovens § 56 fik, da den trådte i kraft i 1970, virkning for eksisterende ægteskaber.

Reglerne i kapitel 11 om pensionskompensation viderefører uændret gældende ret.

Der foreslås derfor ingen overgangsregel vedrørende kompensationsreglerne.

11.5. Rent personlige genstande

Lovudkastets § 40 om rent personlige genstande er en udvidelse i forhold til ægtefællеskiftelovens § 59, som den erstatter, idet den tillige omfatter genstande, der tilhører den anden ægtefælles særeje. Samtidig indskrænkes anvendelsesområdet, idet genstande til brug for børnene ikke længere er omfattet.

Heller ikke vedrørende denne regel finder udvalget behov for en overgangsregel.

11.6. Delingsaftaler samt ændring og tilsidesættelse heraf

Reglerne om indgåelse af bodelingsaftaler og ændring eller tilsidesættelse heraf i lovudkastets §§ 38 og 39 svarer til gældende ret, idet den udvidelse, der sker i forhold til ægteskabslovens § 58, omfatter tilfælde, hvor en aftale efter gældende ret kan ændres eller tilsidesættes efter aftalelovens § 36. Der er derfor ikke behov for overgangsregler.

12. FORHOLDET TIL FREMMED RET

12.1. De legale regler om lovvalget

De foreslåede regler om lovvalg i ægteskaber, hvor en eller begge parter har tilknytning til udlandet, indebærer på en række punkter ændringer i forhold til gældende ret, hvor mandens domicilstat ved ægteskabets indgåelse er afgørende for lovvalget, og hvor ægtefællerne forbliver undergivet den samme lov, uanset om de flytter under ægteskabet.

Udvalget har overvejet, om de nye regler skal finde anvendelse på ægteskaber, der er indgået før lovens ikrafttræden, med den virkning, at en række ægtefæller vil blive undergivet en andet stats lov end hidtil fra dette tidspunkt.

For at lade reglerne få anvendelse også for eksisterende ægteskaber taler navnlig, at der i modsat fald vil skulle anvendes forskellige lovvalgsregler afhængigt af tidspunktet for ægteskabets indgåelse i de næste 50-70 år. Dette vil medføre en øget risiko for fejlagtig rådgivning og misforståelser om retstilstanden. Hertil kommer, at for ægtefæller, der ved ægteskabets indgåelse bosatte sig i mandens domicilstat – og fortsat bor der – vil de nye regler ikke medføre ændring af lovvalget, idet hovedreglen i udvalgets forslag – anvendelse af loven i den stat, hvor begge ægtefæller var bosat ved ægteskabets indgåelse – fører til samme resultat. Det er således navnlig bestemmelsen om automatisk skift af lovvalg ved flytning, der vil kunne medføre ændring af lovvalget i nogle ægteskaber. Da reglerne jo netop ændres, fordi de gældende regler er utidssvarende og kønsdiskriminerende, og de nye regler – herunder flyttereglen – efter udvalgets opfattelse stemmer bedre overens med ægtefællernes forventninger, bør de få virkning hurtigst muligt.

Imod taler navnlig, at der kan være ægtefæller, der har undersøgt de legale regler og indrettet sig i tillid til, at det f.eks. er mandens domicillov på tidspunktet for ægteskabets indgåelse, der finder anvendelse på deres formueforhold, selvom de senere har bosat sig i en anden stat. Desuden kan der være situationer, hvor et ægtepar har søgt advokatrådgivning, og på den baggrund har konkluderet, at de nugældende regler opfylder parrets ønsker, og at de derfor ikke ønsker at indgå anden aftale.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at der vil være tale om et meget beskedent antal ægtepar, der overhovedet har forholdt sig til, hvilke internationalprivatretlige regler om formueordningen, der finder anvendelse ved en separation eller skilsmisse i Danmark. Ægtefæller, der har modtaget rådgivning fra en advokat, vil ofte have oprettet en ægtepagt, og en forudsætning heri om, at et bestemt lands lov finder anvendelse, vil som udgangspunkt være en lovvalgsaftale.

På den baggrund er det udvalgets opfattelse, at der ikke umiddelbart er tungtvejende grunde til, at de legale regler ikke også skal gælde for ægteskaber, der er indgået før lovens ikrafttræden. For at sikre, at ægtefællerne i alle tilfælde ved aftale kan beholde eller vende tilbage til den lov,

de var omfattet af før lovens ikrafttræden, også selv om dette ikke er et af de lovvalg, de kan foretage efter lovudkastets § 67, foreslås der i § 92 en regel herom.

12.2. Adgangen til at indgå lovvalgsaftaler

Efter gældende dansk ret er det ikke muligt at indgå lovvalgsaftaler, og indgåede aftaler herom er derfor ugyldige. Udvalget har derfor overvejet, om de lovvalgsaftaler, der måtte være indgået før lovens ikrafttræden, skal være gyldige fra og med lovens ikrafttræden, hvis de lever op til lovens krav.

For en sådan overgangsregel taler navnlig, at ægtefællerne må have antaget, at aftalerne var gyldige, da de indgik dem, og at en ægtefælle derfor næppe kan siges at have haft en beskyttelsesværdig forventning om at kunne påberåbe sig, at aftalen er ugyldig. I nogle tilfælde vil aftalen endvidere være gyldig efter reglerne i den stat, hvor de havde bopæl, da aftalen blev indgået, og det vil kunne forekomme urimeligt, hvis aftalen ikke også efter en flytning til Danmark er gyldig, blot fordi den er indgået før lovens ikrafttræden.

Det foreslås derfor, at en aftale indgået før lovens ikrafttræden er gyldig, hvis den er gyldig i overensstemmelse med de nye regler i lovudkastets §§ 67-68. For at en lovvalgsaftale skal få virkning ved en bodeling, forudsættes det dog i overensstemmelse med den almindelige ikrafttrædelses- og virkningsregel, at ophørsdagen ikke er indtrådt før lovens ikrafttræden.

Der henvises til lovudkastets § 92 og bemærkningerne hertil.

Efter retsvirkningslovens § 53, stk. 2, er en ægtepagt oprettet af en mand, der ikke har bopæl her i landet, og gyldig efter hans hjemsteds love, gyldig her, når han bosætter sig her i landet, for så vidt den ikke strider mod retsvirkningsloven. I forhold til tredjemand er gyldigheden dog betinget af, at ægtepagten inden 1 måned, efter at manden har taget bopæl her, anmeldes til personbogen.

Efter ikrafttræden af reglerne i lovudkastets kapitel 13 vil det være den lov der følger af lovudkastets kapitel 13, der regulerer ægtefællernes adgang til at oprette ægtepagt, og der vil derfor ikke længere gælde et krav om, at de danske formkrav er opfyldt, hvis ægtefællernes formueforhold er reguleret af udenlandsk ret. Som følge heraf foreslås det i lovudkastets § 93, at ægtepagter indgået inden lovens ikrafttræden er gyldige uden tinglysning fra lovens ikrafttræden, hvis de er gyldige efter den lov, der anvendes på ægtefællernes formueforhold.

13. HÆFTELSE FOR DEN ANDEN ÆGTEFÆLLES DISPOSITIONER

Den gældende bestemmelse i retsvirkningslovens § 11, hvorefter en ægtefælle blandt andet kan foretage indkøb på kredit til den daglige husholdning med den virkning, at den anden ægtefælle

også hæfter for gælden, foreslås ophævet som beskrevet i kapitel 12. Udvalget finder dog, at den anden ægtefælle fortsat bør hæfte for gælden efter lovens ikrafttræden, hvis et sådant indkøb er foretaget inden lovens ikrafttræden.

En overgangsregel herom er foreslået i lovudkastets § 94, hvortil der henvises.

14. BOSONDRING

Som beskrevet i lovudkastets kapitel 15 foreslås adgangen til at forlange bosondring afskaffet. Er en anmodning om bosondring indgivet før lovens ikrafttræden, bør den imidlertid færdigbehandles og have retsvirkninger efter de hidtil gældende regler. En overgangsregel herom er foreslået i lovudkastets § 96, hvortil der henvises.

KAPITEL 20
MIDLERTIDIGE BOLIGAFGØRELSER

1. INDLEDNING

Af udvalgets kommissorium fremgår det blandt andet, at udvalget i lyset af strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1439/2004 om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet m.v. skal overveje de ægteskabs- og skifteretlige spørgsmål samt tilsvarende spørgsmål for ugifte samlevende, som den såkaldte bortvisningsordning, jf. lov nr. 449 af 9. juni 2004, kan give anledning til. Udvalget skal herunder overveje behovet og muligheden for at skabe adgang til en hurtig, eventuelt midlertidig, afgørelse om brugen af det fælles hjem.

2. GÆLDENDE RET OM MIDLERTIDIGE AFGØRELSER

2.1. Generelt om midlertidige afgørelser

Er ægtefæller uenige om, hvem der skal have ret til at overtage en lejebolig eller andelsbolig ved separation eller skilsmisse, kan separation eller skilsmisse ikke gives ved bevilling, og retten må under separations- eller skilsmissesagen træffe afgørelse herom. Der henvises til ægteskabslovens § 55, jf. § 42. Der er ikke som ved uenighed om et barns bopæl eller forældremyndighed hjemmel til at træffe en midlertidig afgørelse om, hvem der skal have ret til boligen under sagen. Er der uenighed om, hvem der skal overtage en ejerbolig, må dette afgøres af skifteretten. Der er ikke under skiftet hjemmel til at træffe afgørelse om, hvem der skal have ret til at bebo ejendommen midlertidigt.

2.1.1. Tidligere overvejelser om midlertidige afgørelser om bolig

Ægteskabsudvalget af 1969 foreslog en udvidelse af området for midlertidige afgørelser, så der blev skabt mulighed for, at retten kan træffe en midlertidig afgørelse om fortsættelse af lejemålet af en fælles lejlighed i en ejendom, der ejes af tredjemand. Udvalget mente, at der også kan være behov for en midlertidig afgørelse om lejligheden i en ejendom, en af ægtefællerne ejer[236]. Disse overvejelser har ikke resulteret i lovgivning.

I forhold til ejerboliger havde Ægteskabsudvalget af 1969 følgende overvejelser[237]:

236 Jf. Betænkning nr. 796/1977, s. 41.

237 Jf. Betænkning nr. 989/1983, s. 113-114.

„... For så vidt angår boligen er der ikke hjemmel for at træffe en midlertidig afgørelse om eksklusiv brugsret for nogen af ægtefællerne. Ingen af parterne kan få fogedens bistand til at få den anden sat ud af boligen. Holder den ægtefælle, der ikke står som ejer henholdsvis lejer, den anden ægtefælle ude fra boligen, antages den ægtefælle, der er ejer henholdsvis lejer, at kunne få fogedens bistand til at skaffe sig adgang til boligen. Er det den ægtefælle, der ikke står som ejer henholdsvis lejer, der holdes ude fra boligen af ægtefællen, vil fogeden normalt ikke have grundlag for at skaffe den pågældende adgang til boligen...

... Udvalget har herved overvejet, om der som foreslået med hensyn til lejemål bør være mulighed for at træffe midlertidige afgørelser om beboelsesretten til en ejerbolig, når sag om separation eller skilsmisse er anlagt. Der kan for så vidt være samme behov herfor som med hensyn til lejeboligen .... Der opstår imidlertid en række problemer, idet den endelige afgørelse om udtagelsesretten til ejerboligen i mangel af enighed efter de gældende regler træffes af skifteretten, når separations- eller skilsmissesagen er afgjort. Afgørelsen vil ofte bero på boets samlede stilling og derfor forudsætte, at hele boet er under skiftebehandling. Endelig opstår der i mellemperioden en række særlige problemer med hensyn til betalingen af faste udgifter og refusion. Spørgsmålet, om regler herom bør udformes og i givet fald hvordan, har endvidere nær sammenhæng med, hvorledes reglerne om fremgangsmåden ved separation og skilsmisse udformes, jfr. udvalgets betænkning nr. 7. Det er fra flere sider i udvalget fremført, at der uanset de praktiske vanskeligheder bør skabes adgang til at træffe midlertidige bestemmelser vedrørende rådigheden over en ejerbolig."

I lighed med overvejelserne om lejebolig har udvalgets forslag om midlertidig afgørelse om ejerbolig ikke ført til lovgivning herom.

I 2005 afgav en arbejdsgruppe under det daværende Familie- og Forbrugerministerium en redegørelse om en forenklet skilsmisseproces i statsforvaltningerne (nu Statsforvaltningen). Arbejdsgruppen undlod af tage stilling til spørgsmålet om midlertidige afgørelser om boligen. Som begrundelse herfor henviste arbejdsgruppen til de fremtidige reformovervejelser inden for arve- og ægtefælleskiftelovgivningen[238].

Det bemærkes, at hverken Arvelovsudvalget eller Ægtefælleskifteudvalget er fremkommet med forslag til regler om midlertidige afgørelser om boligen, idet spørgsmålet blev henskudt til Retsvirkningslovsudvalget.

238 Jf. Familieretlig strukturreform II, 2005, s. 38.

3. OM BORTVISNINGSORDNINGEN

3.1. Baggrund for ordningen

Justitsministeriets strafferetsplejeudvalg afgav i 2004 betænkning nr.1439/2004 om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet m.v. Udvalgets betænkning blev afgivet med baggrund i anmodning af 10. september 2003 fra Justitsministeriet:

„Regeringen lægger vægt på, at der gøres så meget som muligt for at bekæmpe vold i hjemmet. I den forbindelse er det væsentligt også at beskytte ofrene for volden. Det er ikke rimeligt, at det er ofrene – typisk kvinden og børnene – der må flytte fra det fælles hjem for at undgå volden.

Regeringen har derfor fundet det rigtigt at undersøge erfaringerne fra andre lande, hvor man i de senere år har ændret lovgivningen, således at det er blevet muligt at bortvise voldelige eller truende personer fra det fælles hjem.

En projektgruppe med repræsentanter for politiet, Socialministeriet og Justitsministeriet har i august 2003 afgivet en rapport om erfaringerne i andre lande med ordninger, hvorefter myndighederne kan bortvise truende personer fra hjemmet. Projektgruppen har i forbindelse hermed overvejet de retlige, administrative og praktiske spørgsmål, der knytter sig til en sådan ordning. På denne baggrund anbefaler projektgruppen i rapporten, at der arbejdes videre med at indføre en sådan ordning her i landet for at styrke bekæmpelse af vold i hjemmet.

Projektgruppen anfører, at en sådan ordning bør have et klart hjemmelsgrundlag, og at en sådan lovgivning bør vedrøre følgende nøgleelementer:

„..

- *a) Bemyndigelse til udstedelse af tilhold som forudsat i straffelovens § 265*
- *b) Betingelserne for, at der kan ske bortvisning fra eget hjem.*
- *c) Kompetent myndighed.*
- *d) Bemyndigelse til politiets umiddelbare bortvisning af personen med efterfølgende domstolsprøvelse, hvis øjemedet ville forspildes (periculum in mora).*
- *e) Beskikkelse af advokat for den bortviste og eventuel bistandsadvokat for den forurettede.*
- *f) Regler om påtalebeføjelse.*
- *g) Regler om bortfald og ophævelse af afgørelser om bortvisning, herunder den tidsmæssige udstrækning af bortvisningen.*
- *h) Regler om videregivelse af personlige oplysninger fra politiet til en myndighed, der tager kontakt til den forurettede.*
- *i) Tilbud og støtte til den bortviste.*
- *j) Straffebestemmelse vedrørende overtrædelse af bortvisning.*
- *k) Hjemmel til udarbejdelse af administrative regler, der nærmere regulerer behandlingen af sager om bortvisning."*

Projektgruppen anbefaler endvidere, at der i forbindelse med indførelse af en ordning med bortvisning af truende personer fra hjemmet skabes et klart hjemmelsgrundlag for politiets meddelelse af tilhold i øvrigt, jf. herved straffebestemmelsen med hensyn til overtrædelser af polititilhold i straffelovens § 265. Projektgruppen peger bl.a. på, at det vil være hensigtsmæssigt at åbne mulighed for, at politiet kan meddele tilhold, uden at der foreligger en begæring herom fra den forurettede, og at det bør overvejes at skabe mulighed for at meddele tilhold, som omfatter et bestemt mindre geografisk område, hvor den forurettede almindeligvis færdes.

Regeringen finder på den anførte baggrund, at lovgivningen i tråd med udviklingen i en række andre lande bør indrettes således, at der i særlige tilfælde er mulighed for at bortvise en voldelig eller truende person fra det fælles hjem i en periode.

Som det også fremgår af projektgruppens rapport, rejser et sådant indgreb, hvorefter en person forbydes at opholde sig i sit eget hjem, imidlertid en række væsentlige retssikkerhedsmæssige spørgsmål og spørgsmål om forholdet til grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Justitsministeriet finder derfor, at den nærmere udformning af en sådan ordning bør overvejes af Strafferetsplejeudvalget, idet det bør lægges til grund, at et sådant indgreb skal gennemføres i strafferetsplejens former.

Strafferetsplejeudvalget anmodes på den anførte baggrund om nærmere at overveje de spørgsmål af retlig og retssikkerhedsmæssige karakter, som indførelse af en ordning med bortvisning af truende og voldelige personer fra hjemmet giver anledning til.

En sådan ordning vil også indebære nogle væsentlige sociale aspekter. Justitsministeriet drøfter med Socialministeriet, hvilke sociale foranstaltninger der bør knyttes til en sådan ordning, og Strafferetsplejeudvalget vil blive orienteret herom med henblik på, at dette element kan inddrages

i udvalgets arbejde. Justitsministeriet har anmodet Socialministeriet om at være til stede under udvalgets møder vedrørende dette kommissorium.

Strafferetsplejeudvalget anmodes om at udarbejde udkast til en særlig lov om bortvisning af truende eller voldelige personer fra hjemmet. Udvalget anmodes endvidere om så vidt muligt at indarbejde lovregler om andre polititilhold i lovudkastet, jf. ovenfor om behovet for en nærmere lovregulering og hjemmel til at meddele tilhold uden forudgående begæring fra den forurettede og til at meddele geografisk afgrænset tilhold.

Med henblik på at der kan fremsættes lovforslag på området i den kommende folketingssamling, skal Justitsministeriet anmode om, at Strafferetsplejeudvalgets betænkning foreligger senest den 10. februar 2004."

Følgende uddrag fra betænkningen fra 2004 er særlig relevant for Retsvirkningslovsudvalgets overvejelser:

„... Bortvisning indebærer, at en person midlertidigt forbydes at have ophold i sit hjem uanset de retlige forhold vedrørende boligen og husstanden, jf. herom ovenfor afsnit 2.

Indgrebet kan derfor i en vis forstand siges at foregribe afgørelsen af, hvem af de samlevende der eventuelt skal have boligen i de tilfælde, hvor det ender med, at samlivet ophører. Bortvisning rejser en række spørgsmål af civilretlig karakter, navnlig med hensyn til papirløst samlevende.

Efter de gældende regler skal retten til at fortsætte lejemålet med hensyn til en fælles lejebolig afgøres efter lejelovgivningens regler, jf. herved lejelovens §§ 77 og 78 om ægtefæller og § 77 a om andre samlivsforhold. Efter gældende ret antages der ikke under en ægteskabssag at være hjemmel til at træffe en midlertidig afgørelse om retten til en lejebolig, jf. herom Svend Danielsen, Ægteskabsloven kapitel 4 og 5, 1993, s. 203.

For så vidt angår ejerboliger må spørgsmålet om, hvem af ægtefællerne eller registrerede partnere boligen tilkommer, afgøres i forbindelse med skiftet som led i delingen af formuefællesskabet, jf. fællesboskiftelovens §§ 70 a og 70 b.

De foreslåede regler om bortvisning, der har karakter af en midlertidig foranstaltning, indebærer ikke i sig selv nogen ændring med hensyn til den forurettedes partsadgang til at fortsætte et lejemål og til at blive boende i en ejerbolig. Bortvisning indebærer således ikke i sig selv noget indgreb i lejerens eller ejerens rettigheder, herunder til at opsige et lejemål eller afhænde en fast ejendom. De gældende regler rummer en række begrænsninger, herunder lejelovens § 81, stk. 2, om ægtefællesamtykke til opsigelse, og retsvirkningslovens §§ 18-19 om ægtefællesamtykke til visse dispositioner over fast ejendom og indbo, der er fælleseje. Disse regler er dog ikke udformet i lyset af en bortvisningsordning, og de rummer ikke løsning af alle problemer af civilretlig karakter, der kan opstå for en forurettet i en bortvisningssag.

Såfremt den forurettede ikke selv har rådighed over boligen i kraft af lejerettigheder eller ejendomsret, kan der således – afhængig bl.a. af det retlige forhold mellem parterne – opstå problemer med hensyn til at blive boende. Der kan også henvises til bemærkningerne om lejemål ovenfor i afsnit 14.

I sager, hvor den forurettede ønsker samlivet varigt ophævet, ville det navnlig være hensigtsmæssigt, om der hurtigt kunne træffes en afgørelse om, hvem der skal have boligen udlagt. Hvis realiteten er, at samlivet endeligt skal ophøre, skal der således under alle omstændigheder tages stilling til spørgsmålet. Ved en hurtig – eventuelt midlertidig – afgørelse opnås, at den forurettede og den bortvistes retlige forhold til boligen afklares på civilretligt grundlag, således dispositioner fra modparten hindres, og således at bortvisningen kan ophæves – eventuelt erstattes af et almindeligt tilhold.

I Sverige var der allerede før indførelsen af regler om bortvisning fra en fælles bolig i lovgivningen om ægteskab og samlivsforhold mulighed for midlertidige afgørelser om retten til at bebo den

fælles bolig i tiden indtil en bodeling. Ved indførelsen af bortvisningsordningen ændredes disse regler således, at retten i tilknytning til en midlertidig tildeling af retten til boligen kunne træffe bestemmelse om et forbud mod, at parterne opsøger hinanden. Bortvisningen løftes på den måde så at sige ud af strafferetsplejen og ind i den civile retsplejes former. De restriktive svenske fristregler for den egentlige bortvisning skal ses i dette lys.

Udvalget finder på den anførte baggrund, at der er behov for, at det nærmere overvejes gennem ændring af lovgivningen, herunder lejeloven, at skabe mulighed for en smidig løsning af de civilretlige problemer i tilknytning til bortvisning, navnlig i form af midlertidig afgørelse med hensyn til brugen af det fælles hjem til den ene af parterne. Efter udvalgets opfattelse vil sådanne regler i væsentlig grad kunne styrke bortvisningsordningens anvendelse som led i en konstruktiv og varig løsning af de underliggende problemer. På den anden side vil sådanne overvejelser involvere en række ganske komplicerede spørgsmål. Da det falder uden for udvalgets opgaver at tage stilling til forhold af civilretlig karakter, er udvalget imidlertid afstået fra nærmere at behandle disse spørgsmål.

Udvalget skal dog understrege betydningen af, at de skitserede problemer løses. Såfremt bortvisningsordningen indføres under de gældende civilretlige regler, må det forudses, at der i en række tilfælde kan opstå problemer for den forurettede, der bevirker, at formålet med bortvisningen reelt forspildes, navnlig i tilfælde af mere kortvarigt papirløst samliv. Dette ændrer på den anden side ikke ved, at det i talrige andre tilfælde må antages, at den forurettede kan blive boende i hjemmet i den tid, som en bortvisning i almindelighed tænkes at vare"[239]

I forbindelse med fremsættelse af lovforslaget (L 218) havde Justitsministeriet følgende bemærkninger:

„Justitsministeriet er enig i, at der er en række spørgsmål om forholdet til anden lovgivning, som der kan være behov for at overveje nærmere. Socialministeriet vil overveje behovet for eventuelle ændringer af lejelovgivningen. Justitsministeriet vil anmode Arvelovsudvalget om under udvalgets kommende overvejelser om ændringer i lov om skifte af fællesbo at overveje de ægteskabs- og skifteretlige spørgsmål og spørgsmål af tilsvarende art for papirløse samlevende, som bortvisningsordningen kan give anledning til. Udvalget skal herunder overveje behovet og muligheden for at skabe adgang til en hurtig, eventuel midlertidig, afgørelse om brugen af det fælles hjem.

Justitsministeriet finder, at den foreslåede bortvisningsordning i øvrigt bør virke i et stykke tid, således at der kan indhøstes nogle praktiske erfaringer, som kan vise, om der eventuelt er behov for yderligere lovgivningsmæssige tiltag. Justitsministeriet vil sammen med Socialministeriet følge ordningen med henblik på at vurdere de indhøstede erfaringer".

Om erfaringer med loven henvises til afsnit 3.2. nedenfor.

---

239 Jf. Strafferetsplejeudvalgets betænkning nr. 1439/2004, s. 129-131.

3.2. Lov om bortvisning m.v.

På baggrund af de forskellige overvejelser blev lov om bortvisning og beføjelser til at meddele tilhold m.v. (lov nr. 449 af 9. juni 2004) vedtaget med ikrafttræden den 1. juli 2004.

Erfaringerne med anvendelse af reglerne i bortvisningsloven er beskrevet i to evalueringsrapporter fra henholdsvis 2006 og 2009, udarbejdet af Justitsministeriets forskningskontor. Af rapporten fra 2006 fremgår det blandt andet, at der i perioden 1. juni 2004 til 9. juni 2006 har været tale om 54 sager, hvor der skete bortvisning i 45 af sagerne. Evalueringen viser også, at kun en meget lille del – højest 4 % – af det potentielle antal bortvisningssager reelt har ført til bortvisning. Af rapporten fra 2009, der dækker perioden 2007-2008, var antallet af bortvisninger tilsvarende lavt.

Loven (lov nr. 112 af 3. februar 2012) indeholder nu følgende bestemmelser om bortvisning:

„Kapitel 2

§ 7. *Ved bortvisning kan en person over 18 år forbydes at opholde sig i sit hjem.*

§ 8. *En person kan bortvises, når*

1) der er begrundet mistanke om, at den pågældende mod et medlem af sin husstand har begået en overtrædelse af straffelovens §§ 210, 213 eller 266 eller en overtrædelse, der er omfattet af straffelovens kapitel 24-26, og som efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 måneder, eller at den pågældende har optrådt på en måde, der i øvrigt indebærer en trussel om vold mod et medlem af husstanden, og

2) der efter det oplyste er bestemte grunde til at antage, at den pågældende ved forbliven i hjemmet vil begå en lovovertrædelse, der er nævnt i nr. 1.

§ 9. *Politiet kan i forbindelse med behandlingen af en sag om bortvisning tilbageholde en person, der med rimelig grund antages at have optrådt på en måde, der indebærer en trussel om vold mod et medlem af personens husstand.*

Stk. 2. For tilbageholdelsen gælder i øvrigt reglerne om anholdelse i retsplejelovens §§ 755-759 og § 760, stk. 1. Tilbageholdelsen kan ikke udstrækkes ud over 24 timer.

§ 10. *Bortvisning sker for et bestemt tidsrum på indtil 4 uger.*

§ 11. *Senest samtidig med en afgørelse om bortvisning skal politiet underrette kommunen om sagen.*

Stk. 2. Ved underretning af kommunen skal endvidere sendes oplysninger og dokumenter i sagen, herunder elektronisk lagrede data, der er nødvendige for de sociale myndigheders behandling af sagen.

Kapitel 3

Fælles bestemmelser

§ 12. *Tilhold, opholdsforbud og bortvisning må ikke stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af den pågældendes forhold, hensynet til den eller dem, som foranstaltningen skal beskytte, og karakteren af den adfærd, der er udvist fra den pågældendes side.*

§ 13. *Tilhold, opholdsforbud og bortvisning omfatter ikke kontakt, ophold eller færden, som af særlige grunde må anses for beføjet.*

§ 14. *Tilhold, opholdsforbud og bortvisning kan besluttes, når en person, som foranstaltningen skal beskytte, anmoder om det, eller når almene hensyn kræver det.*

§ 15. *I sager om tilhold, opholdsforbud og bortvisning vejleder politiet parterne om reglerne i denne lov, når der er anledning til det.*

Stk. 2. Afgørelse om tilhold, opholdsforbud og bortvisning træffes af politidirektøren.

Stk. 3. Statsadvokaten behandler klager over tilhold, opholdsforbud og bortvisning. Statsadvokatens afgørelse kan ikke påklages.

§ 16. *Afgørelser om tilhold, opholdsforbud og bortvisning skal forkyndes. Ved forkyndelse af opholdsforbud og bortvisning skal den pågældende vejledes om retten til at kræve afgørelsen indbragt for retten."*

3.3. Den sociale lovgivning om akutte boligproblemer

Lov om social service indeholder følgende bestemmelse om „husvilde":

*„**§ 80**. Kommunalbestyrelsen skal anvise midlertidigt husly mod betaling, hvis en enlig eller en familie er husvild. Betalingen må ikke overstige lejeværdien af den beboelse, der anvises, eller den sædvanlige boligudgift på stedet for en enlig eller for en familie af denne størrelse."*

Efter bestemmelsen er kommunen forpligtet til at yde midlertidig hjælp til husvilde. Hjælpen ydes efter en konkret individuel vurdering af blandt andet borgerens tilknytning til kommunen, herunder om der er børn, som går i institutioner i kommunen, arbejdsmarkedstilknytning og lignende[240].

Forpligtelsen til at fremskaffe husly omfatter tilbud om den efter omstændighederne bedst egnede midlertidig indkvartering, ikke nødvendigvis en lejlighed, men eventuelt midlertidig ind-

240 Jf. Vejledning 1 af 15. februar 2011 om servicelovens formål og generelle bestemmelser i loven.

kvartering på vandrerhjem, på hotel, pensionat eller lignende. Hjælpen er betinget af, at ansøgeren ikke selv har mulighed for midlertidigt eller varigt at løse sit boligproblem. Kommunen skal hurtigst muligt tage stilling til en ansøgning om anvisning af husly.

Personkredsen efter § 80 er borgere, der har mistet deres bolig og står helt uden tag over hovedet. Boligproblemet skal være opstået akut og ikke have været til at forudse. Bestemmelsen omfatter f.eks. borgere, hvis bolig er brændt eller på anden måde ødelagt, og borgere, der bliver sat ud af deres bolig pga. huslejerestance, ulovlig beboelse m.v. Borgere, der flytter f.eks. på grund af uddannelse eller nyt arbejde og ikke kan få en bolig i tilflytningskommunen, er ikke omfattet af bestemmelsen.

Samlivsophævelse vil i almindelighed ikke være omfattet af kommunernes forpligtelse efter § 80.

Den betaling, kommunen kan kræve for det anviste husly, må ikke overstige lejeværdien af den beboelse, der anvises, eller den sædvanlige boligudgift på stedet for en enlig eller for en familie af den omhandlede størrelse. Kommunen skal ved vurderingen af betalingens størrelse tage hensyn til det almindelige niveau for leje- eller ejerboliger i lokalområdet sammenholdt med kvaliteten af det anviste husly, familiens størrelse m.v.

Endvidere kan §§ 81 og 81 a i lov om aktiv socialpolitik være relevant i relation til løsning af akutte boligproblemer:

„Enkeltudgifter

***§ 81**. Kommunen kan yde hjælp til rimeligt begrundede enkeltudgifter til en person, som har været ude for ændringer i sine forhold, hvis den pågældendes egen afholdelse af udgifterne i afgørende grad vil vanskeliggøre den pågældendes og familiens muligheder for at klare sig selv i fremtiden. Hjælpen kan normalt kun ydes, hvis udgiften er opstået som følge af behov, der ikke har kunnet forudses. Kommunen kan dog efter en konkret vurdering undtagelsesvis yde hjælp til en udgift, der har kunnet forudses, hvis afholdelsen af udgiften er af helt afgørende betydning for den pågældendes eller familiens livsførelse.*

Udsættelsestruede lejere

***§ 81 a**. Kommunen kan yde hjælp til rimeligt begrundede midlertidige huslejeudgifter til en person, der er udsættelsestruet på grund af huslejerestancer, hvis det på sigt kan forebygge, at personen udsættes af boligen. Kommunen kan betinge hjælpen af, at personen indgår en administrationsaftale, medvirker til fastsættelse af en plan for flytning til en mere passende bolig eller deltager i gældsrådgivning el.lign. Kommunen skal særlig rette hjælpen til børnefamilier og socialt udsatte borgere. Kommunen kan bestemme, at hjælpen udbetales direkte til udlejeren. Udgiften til hjælpen afholdes fuldt ud af kommunen, jf. § 99, stk. 2.*

Stk. 2. Stk. 1 kan ikke anvendes til direkte at kompensere for økonomiske sanktioner givet efter denne eller anden lovgivning vedrørende forsørgelsesgrundlaget.

Stk. 3. Hjælp efter stk. 1 kan kun ydes, hvis personen ikke har økonomisk mulighed for at betale huslejeudgifterne."

Efter gældende praksis kan § 81 ikke anvendes til afholdelse af løbende udgifter og kun helt undtagelsesvis til betaling af huslejerestance, hvis afholdelsen af udgiften er af helt afgørende betydning for den pågældendes eller familiens livsførelse.

Efter § 81 a kan kommunen yde midlertidig hjælp til dækning af rimeligt begrundede huslejeudgifter til en person, der er udsættelsestruet på grund af huslejerestancer, hvis det på sigt kan forebygge, at personen udsættes af en bolig. Efter forarbejderne til bestemmelsen kan hjælpen ikke være meget langvarig eller have karakter af en permanent hjælp. Kommunen skal særligt rette hjælpen til børnefamilier og socialt udsatte borgere.

4. FREMMED RET

4.1. Norge

I Norge er der direkte regulering af bopælsspørgsmålet i ekteskapsloven i forbindelse med separation og skilsmisse.

I kapitel 13 „Retten til de enkelte eiendeler m v ved delingen, bruksrett til bolig mv", findes følgende bestemmelse:

„§ 68. Bruksrett til bolig.

Når særlige grunner taler for det, kan en ektefelle gis bruksrett til en bolig som helt eller delvis blir overtatt av den andre ektefellen. Ved vurderingen skal det legges vekt på ektefellenes og barnas behov. Det kan bestemmes at bruksretten skal være tidsbegrenset. Bruksretten faller bort når hensynet til ektefellen eller barnas behov ikke lenger gjør bruksrett rimelig.

Den ektefellen som eier boligen, kan kreve vanlig markedsleie. Er boligen sameie mellom ektefellene, nedsettes leien forholdsmessig. Leien løper fra det tidspunktet det blir satt fram krav om det.

...

I kapitel 17 om blandt andet „midlertidig forføyning og midlertidig avgjørelse" findes følgende regler:

„ § 92. Midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag m v.

Etter begjæring av en ektefelle kan retten ved kjennelse treffe midlertidig avgjørelse om separasjon, rett til bidrag eller bruksrett til bolig eller vanlig innbo i det felles hjemmet. Før separasjon er krevd eller søksmål om skilsmisse er reist, kan midlertidig avgjørelse bare treffes dersom sær-

lige grunner taler for det. Når ikke annet er bestemt, gjelder en midlertidig avgjørelse fram til spørsmålet om separasjon, bidrag eller bruksrett er rettskraftig avgjort.

Når særlige grunner tilsier det, kan retten ved kjennelse forby en ektefelle å komme til den eiendommen eller boligen der den andre ektefellenoppholder seg.

Bruksrett på grunnlag av midlertidig avgjørelse etter denne paragrafen har rettsvern også overfor den som i god tro erverver boligen eller innboet.

§ 93. Saksbehandlingen ved krav om midlertidig avgjørelse om separasjon, bruksrett, bidrag mv.

Dersom det pågår sak om kravet eller sak for domstolene etter kapittel 5, treffes midlertidig avgjørelse etter § 92 av den retten som behandler saken. Ellers kan slik avgjørelse treffes av tingretten på det stedet der motparten bor eller oppholder seg, eller i påtrengende tilfeller av retten på det stedet der boligen eller innboet finnes.

Hvis det ikke trengs avgjørelse straks, skal retten så vidt mulig gi den andre ektefellen adgang til å uttale seg før avgjørelsen blir truffet. Avgjørelsen kan treffes uten at det er foretatt mekling etter ekteskapslovens regler. Retten skal i kjennelsen fastsette en frist for å reise søksmål. Går fristen ut uten at den er forlenget, faller avgjørelsen bort. Den midlertidige avgjørelsen kan settes i verk straks.

Dersom nye opplysninger eller endrete forhold gjør det rimelig, kan en midlertidig avgjørelse endres etter reglene i denne paragrafen".

4.2. Sverige

I Sverige fastsætter äktenskapsbalken, 14 kap., 7 §, stk. 1, nr. 1, at domstolene under en skilsmissesag kan bestemme, hvem af ægtefællerne som skal have ret til at blive boende i ægtefællernes fælles bolig, indtil bodelingen har fundet sted.

Der kan således generelt af retten træffes afgørelse om midlertidig bopæl i denne periode, uanset om der er tale om en lejebolig eller ej. Den svenske regel har følgende indhold:

*„**7 §.** I mål om äktenskapsskillnad får domstolen, för tiden till dessatt frågan har avgjorts genom dom som har vunnit laga kraft, på yrkande av någon av makarna*

1. bestämma vem av makarna som skall ha rätt att bo kvar i makarnas gemensamma bostad, dock längst för tiden till dess att bodelning har skett,

2. förordna om skyldighet för den ena maken att utge bidrag till den andra makens underhåll.

..."

5. UDVALGETS OVERVEJELSER

5.1. Udvalgets overordnede betragtninger

Efter udvalgets opfattelse kan der opstå situationer, hvor det er relevant at give en ægtefælle eller den ene part i et parforhold adgang til at få truffet en afgørelse, der giver den pågældende

mulighed for at fortsætte beboelsen af den hidtidige bolig i en kortere periode efter en samlivsophævelse, uanset om den pågældende hverken er (med)ejer eller (med)lejer af boligen. Udvalget mener derfor principielt, at der bør være adgang til at træffe midlertidige boligafgørelser. Behovet begrænser sig ikke til tilfælde, hvor den ene ægtefælle er blevet bortvist fra boligen, men kan også opstå i andre tilfælde, hvor den ene ægtefælle har et stærkt behov, f.eks. af hensyn til mindreårige børn for at kunne blive i den hidtidige bolig i hvert fald i en periode efter samlivsophævelsen.

Efter udvalgets opfattelse kan reglerne i den sociale lovgivning om husvilde m.v. ikke tilgodese behovet for at kunne fortsætte beboelsen af den hidtidige bolig i en kortere periode efter en samlivsophævelse.

Omfanget af det praktiske behov for at få truffet sådanne afgørelser kendes ikke. Samtidig mener udvalget i lighed med de tidligere udvalg, der har overvejet spørgsmålet, at etablering af adgang til at få truffet midlertidige boligafgørelser kræver løsning af en række ganske komplicerede problemstillinger. Uden sikker viden om, at der i praksis er et reelt behov for midlertidige boligafgørelser, har udvalget afstået fra at udarbejde en egentlig model herfor.

Udvalget har dog overvejet, hvordan en sådan ordning kunne udformes, og udvalget har i den forbindelse identificeret en række problemer, der skal løses, for at en sådan ordning kan være dels effektiv og dels sikre begge parters retsstilling.

Udvalgets nærmere overvejelser om udformningen af en model for midlertidige boligafgørelser gennemgås i det følgende.

Det bemærkes, at en ordning om midlertidige boligafgørelser ikke har sammenhæng med udvalgets forslag til nye regler om ægtefællers formueforhold. De to regelsæt kan derfor overvejes hver for sig.

5.2. Udvalgets overvejelser om en model for midlertidige boligafgørelser

Anvendelsesområde – personkreds

Det centrale anvendelsesområde for midlertidige boligafgørelser er efter udvalgets opfattelse par med hjemmeboende fællesbørn under 18 år. En midlertidig boligafgørelse vil give barnet mulighed for at forblive i sit hidtidige hjem i en kortere periode efter en samlivsophævelse uden at risikere, at familien hovedkulds bliver „sat på gaden" og efterladt i en usikker og kaotisk boligsituation. Med en midlertidig forbliven i boligen vil den pågældende forælder have mulighed for at finde en ny bolig og flytte til den i god ro og orden. En midlertidig boligafgørelse vil således kunne være til barnets bedste.

Det bør være uden betydning, om forældrene er gift med hinanden eller har været ugifte samlevende.

Med fokus på barnets bedste bør muligheden for at få truffet midlertidige boligafgørelse også omfatte situationer, hvor parret ikke har fællesbørn, men hvor den, der ønsker midlertidigt at fortsætte beboelsen af den hidtidige bolig, har særbørn under 18 år, der i en periode har været en del af husstanden.

Endelig finder udvalget ikke grundlag for at afskære den ene part i et parforhold uden børn under 18 år fra muligheden for at få truffet en midlertidig boligafgørelse.

Anvendelsesområde – boligtype

Ordningen bør kun omfatte en bolig, som ansøgeren bebor på ansøgningstidspunktet. Der ses ikke grundlag for at stille krav om, hvor længe ansøgeren skal have boet der.

For ugifte par kunne det overvejes at betinge en midlertidig boligafgørelse af ægteskabslignende samliv de seneste 2 år.

Med hensyn til hvilke boligtyper, der bør være omfattet af ordningen, må samme hensyn som ved begrænsninger i rådigheden over familiens helårsbolig gøre sig gældende. Ordningen bør således omfatte samme boliger i lovudkastets § 9. Dvs. også ejerbolig og andelsbolig. Herudover bør ordningen omfatte lejeboliger, der anvendes til helårsbeboelse. Har f.eks. et sommerhus, en husbåd eller en campingvogn været anvendt som helårsbolig for ansøgeren, bør den være omfattet af ordningen.

Hvis boligen er indrettet til det, bør afgørelsen kunne begrænses til bestemte dele af den.

Materielle betingelser for en midlertidig boligafgørelse

En afgørelse om at pålægge ejeren eller lejeren af en bolig midlertidigt at overlade brugen af den til sin tidligere partner vil kunne være indgribende. Der skal derfor findes en rimelig balance mellem parternes interesser.

Ved afgørelsen af, om ansøgeren midlertidigt skal have ret til at fortsætte beboelsen af boligen, bør der efter udvalgets opfattelse lægges vægt på, om ansøgeren har et klart behov for at kunne blive boende i den hidtidige bolig i en kortere periode, fordi det umiddelbart ikke skønnes muligt med kort varsel at fremskaffe en anden bolig. Dette behov skal klart overstige den andens behov for selv at blive boende eller på anden vis råde over boligen, f.eks. afhænde den i den nærmeste fremtid pga. økonomiske problemer. Der kan herved lægges vægt på, om den anden allerede råder over en anden passende bolig. Dette kunne f.eks. være tilfældet, hvis den anden er flyttet fra det fælles hjem og har etableret sig i en ny bolig.

Ansøgning bør efter udvalgets opfattelse indgives „i forbindelse med samlivsophævelsen". Ansøgningen bør kunne indgives, selv om ansøgeren er blevet smidt ud af boligen eller har set sig nødsaget til at forlade den ved samlivsophævelsen, blot ansøgningen indgives i tilknytning til samlivsophævelsen.

Ved afgørelsen bør der lægges særlig vægt på, om ansøgeren har mindreårige, hjemmeboende børn, der også skal kunne forblive i boligen. Se nedenfor om forholdet mellem midlertidige boligafgørelser og afgørelser om forældremyndighed, barnets bopæl og samvær efter forældreansvarsloven, navnlig midlertidige afgørelser.

Hvis ansøgeren er handicappet, bør der lægges vægt på, om boligen er indrettet, så den tager hensyn til handicappet. Der bør også kunne tages hensyn til, om ansøgeren udøver erhverv fra boligen.

Er den anden ægtefælle eller samlever blevet bortvist fra boligen efter bortvisningsloven, må dette tale med betydelig vægt for, at den anden part tillægges boligen midlertidigt. I andre tilfælde bør det imidlertid ikke tillægges betydning, hvem der har taget initiativ til eller må antages at bære skylden for samlivsophævelsen.

Endelig bør en anmodning om en midlertidig boligafgørelse kunne afslås, hvis der er nærliggende risiko for, at ansøgeren vil vanrøgte boligen eller indboet i den. Ansøgningen bør endvidere kunne afslås, hvis ansøgeren ikke kan sandsynliggøre evnen til at betale udgifterne vedrørende boligen, jf. nedenfor.

Tidsmæssig varighed af en midlertidig boligafgørelse

Den tidsmæssige udstrækning af en midlertidig boligafgørelse bør fastsættes konkret, og der bør være mulighed for at få varigheden forlænget. Der bør dog være et maksimum for varigheden på f.eks. 6 eller 12 måneder.

Afholdelse af udgifterne til boligen

Afholdelse af udgifterne til boligen er en af de centrale problemstillinger, der skal løses ved etablering af en ordning med midlertidige boligafgørelser. Krav om betaling af „husleje" vil formentlig medføre, at en stor del af dem, der har behov for midlertidigt at kunne blive boende i den hidtidige bolig, afskæres fra at udnytte ordningen. Omvendt vil det være særdeles indgribende over for ejeren eller lejeren af boligen at skulle stille den til rådighed for den tidligere partner uden at få dækket omkostningerne vedrørende boligen.

Det er udvalgets grundholdning, at ansøgeren som udgangspunkt skal afholde de aktuelle udgifter til boligen – eller til den del af boligen, der er omfattet af afgørelsen. En afgørelse om midler-

tidig bolig bør derfor indeholde bestemmelse om betaling for brugen af boligen – betalingens størrelse og betalingstidspunkter.

Det bør overvejes at begrænse betalingen til markedslejen. Det bør endvidere overvejes, om der skal være mulighed for at yde henstand med betalingen, hvis betalingen utvivlsomt vil kunne holdes inden for ansøgerens krav mod den anden part i forbindelse med delingen af deres formuer.

Endelig bør det overvejes, om der er behov for at kunne betinge en midlertidig boligafgørelse af, at ansøgeren inden for en kort frist stiller sikkerhed for betalingen for boligen og for eventuel misligholdelse af boligen og indboet i den.

Den anden parts rettigheder

Den anden part bør som minimum have samme rettigheder som en udlejer efter lejelovgivningen. Herudover skal den anden part have rimelig adgang til sine ejendele, der befinder sig i boligen. Endvidere bør den andens part kunne sælge, udleje og pantsætte boligen med respekt af den midlertidige boligafgørelse. Endelig bør en midlertidig boligafgørelse kunne ophæves ved betalingsmisligholdelse eller ved vanrøgt af boligen, herunder af indboet. Det bør endvidere overvejes, om forandrede forhold også skal kunne begrunde genoptagelse af sagen, f.eks. at den, som har fået midlertidig boligret, får mulighed for at flytte til en anden, rimelig bolig.

Problemer

Udvalget har identificeret en række problemer ud over de ovennævnte, der bør overvejes ved udformningen af en ordning om midlertidige boligafgørelser. Det drejer om følgende:

- En midlertidig boligafgørelse vil kunne foregribe afgørelser om forældreansvar (forældremyndighed, barnets bopæl og samvær) vedrørende fællesbørn, navnlig i relation til midlertidige afgørelser i forbindelse med samlivsophævelsen.

- En midlertidig boligafgørelse vil ligeledes kunne foregribe afgørelser om krydsende udtagelsesret af boligen, jf. lovudkastets § 46, stk. 3.

- Der vil på tidspunktet for afgørelsen ofte ikke være tilstrækkeligt overblik over parternes økonomi, til at afgøre, om den, der ønsker at udtage en bolig, har økonomisk mulighed herfor.

- Forholdet mellem den „midlertidige boligret", der er resultatet af en midlertidig boligafgørelse, og lejelovgivningen skal afklares.

- Ved midlertidig boligafgørelse vedrørende en lejebolig skal forholdet til udlejer overvejes nærmere, herunder om udlejer skal kunne modsætte sig, at en person, der ikke opfylder lejelovens betingelser herfor, overtager lejemålet.

- Skal fogedretten kunne tvangsfuldbyrde midlertidige boligafgørelser?

- Hvordan sikres det, at den anden part har nem adgang til personlige genstande, indbo m.v., der befinder sig i boligen?

- Skal en midlertidig boligafgørelse også omfatte indbo i boligen, der tilhører den anden part?

- Skal det tillægges betydning, at ansøgeren har en ny partner, som muligvis vil flytte ind i boligen sammen med ansøgeren? (Skal den anden part således tåle, at boligen også anvendes af tredjemand?)

- Skal den anden part kunne undgå en midlertidig boligafgørelse ved at stille en anden rimelig bolig til rådighed?

Kompetent myndighed

Formålet med midlertidige boligafgørelser er hurtigt at kunne give ansøgeren ret til at blive boende i sin hidtidige bolig. Det er derfor vigtigt, at den myndighed, der skal behandle sådanne sager, er vant til at afgøre hastende sager under iagttagelse af almindelige retssikkerhedsgarantier.

Udvalget forventer, at sager om midlertidig bolig ofte opstår i forbindelse med andre sager, som opstår som følge af en samlivsophævelse: separation/skilsmisse, deling af ægtefællers formuer og sager efter forældreansvarsloven (forældremyndighed, barnets bopæl og samvær m.v.). Det vil naturligvis være hensigtsmæssigt at placere kompetencen til at behandle midlertidige boligsager hos en myndighed, der i forvejen behandler en sådan sag.

Problemet er imidlertid, at en midlertidig boligsag ikke umiddelbart kan indpasses i behandlingen af sådanne sager.

Da det navnlig er barnets bedste, der er det bærende element i ordningen, kunne det være naturligt at placere kompetencen til at behandle sager om midlertidig bolig hos Statsforvaltningen, der behandler sager om forældreansvar, hvor det også er barnets bedste, der er det bærende element. Statsforvaltningen træffer i den forbindelse jævnligt midlertidige forældreansvarsafgørelser; sådanne sager er normalt hastende. Statsforvaltningen behandler også sager om separation og skilsmisse. Selvom parret er uenige om boligen, behøver de imidlertid ikke at være uenige om forældreansvaret over deres fællesbørn. Endvidere vil ordningen som nævnt ovenfor muligvis også omfatte par uden fællesbørn, par uden mindreårige børn og ugifte par. Det er der-

for langt fra sikkert, at Statsforvaltningen i forvejen behandler en sag mellem parterne som følge af samlivsophævelsen. Endvidere besidder Statsforvaltningen ikke særlig sagkundskab inden for lejeretlige spørgsmål, og Statsforvaltningen vil derfor næppe kunne tage stilling til spørgsmålet om, hvilken leje der skal betales for en bolig. Det er således ikke indlysende rigtigt at placere kompetencen til at behandle sager om midlertidig bolig hos Statsforvaltningen.

Da der er tale om en privatretlig tvist, bør det overvejes at placere kompetencen til at behandle sager om midlertidig bolig hos domstolene. Sagernes hastende karakter gør dem mindre egnede til behandling af byretterne sammen med andre civile sager. Fogedretterne er vant til at behandle sager af hastende karakter, og midlertidige boligsager har visse lighedspunkter med sager efter retsplejelovens kapitel 48 om tvangsfuldbyrdelse af andre krav end pengekrav. Efter lovens § 528 i kapitel 48 behandler fogedretten blandt andet sager om gennemtvingelse af en forpligtelse til at fraflytte en fast ejendom eller til at give en berettiget rådighed over en fast ejendom. Sådanne sager forudsætter imidlertid, at forpligtelsen allerede er fastslået, mens den ordning, der er skitseret ovenfor, forudsætter, at der træffes afgørelse om retten til forsat benyttelse af boligen. Sagernes hastende karakter gør dem også mindre egnede til behandling af skifteretten, der dog på den anden side efter ægtefælleskifteloven behandler sager om deling af ægtefællers formue og fordeling af deres aktiver. Endvidere behandler skifteretten i relation til ugifte samlevendes sager om opløsning af sameje om flere aktiver i forbindelse med samlivsophævelse.

Placeringen af kompetencen til at behandle sager om midlertidig bolig kan først foretages, når indholdet af ordningen og dens anvendelsesområde er fastlagt.

KAPITEL 21
ÆNDRING AF ANDEN LOVGIVNING

1. INDLEDNING

Udvalgets forslag til en ny lov om formueforholdet mellem ægtefæller vil på en række punkter nødvendiggøre ændring af anden lovgivning. Det gælder navnlig ægtefælleskifteloven, hvorfra en række bestemmelser foreslås overført til den nye lov, og arveloven, men også ægteskabsloven, erstatningsansvarsloven, dødsboskatteloven, dødsboskifteloven, forsikringsaftaleloven, tinglysningsloven, lov om børns forsørgelse og pensionsopsparingsloven.

Udarbejdelse af forslag til ændringer i disse love vil være arbejdskrævende, og udvalget finder, at der bør tages stilling til, om udvalgets lovudkast skal føre til et fremsat lovforslag i den form, det er foreslået, eller om der skal ske ændringer heri, før dette iværksættes.

Udvalget har derfor i stedet valgt at beskrive, på hvilke punkter der som følge af udvalgets forslag er behov for eller i hvert fald bør overvejes ændringer i anden lovgivning. I enkelte tilfælde har udvalget tillige foreslået en formulering af sådanne ændringer. Det gælder i lovgivningen under Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.

2. GENERELLE ÆNDRINGER SOM FØLGE AF NY TERMINOLOGI

I udvalgets lovudkast er udtrykkene formuefællesskab og fælleseje ikke anvendt. Dette medfører et behov for konsekvensændringer af i hvert fald arveloven, ægtefælleskifteloven, boafgiftsloven dødsboskifteloven, dødsboskatteloven og muligvis også i anden lovgivning.

3. ÆGTEFÆLLESKIFTELOVEN

En række bestemmelser i ægtefælleskifteloven skal ændres som følge af den ændrede terminologi i lovudkastet, hvorved begreberne fælleseje og formuefællesskab udgår af loven. Hertil kommer konsekvensændringer som følge af, at bosondring foreslås afskaffet.

Endvidere indebærer udvalgets forslag, at en række bestemmelser i ægtefælleskifteloven overføres til lov om ægtefællers økonomiske forhold eller ophæves.

Det indebærer, at følgende bestemmelser skal ophæves:

- § 51, stk. 1-4 (§ 51, stk. 1 og 4, erstattes af lovudkastets § 34),
- § 51, stk. 2, skal ophæves som følge af, at bosondring foreslås ophævet, og § 51, stk. 3, foreslås overført til ægteskabslovens § 25.
- § 52 erstattes af lovudkastets § 35.
- § 53 og § 58, stk. 1, erstattes af lovudkastets § 33 og § 59.
- § 59 erstattes af lovudkastets § 40.
- § 60 foreslås overført til ægteskabsloven, jf. afsnit 5 nedenfor.
- § 61 erstattes af lovudkastets § 45 og § 62 foreslås ophævet.
- §§ 63 og 64 erstattes af lovudkastets §§ 46-48.
- § 67, stk. 1, erstattes af lovudkastets §§ 53 og 54.

Efter udvalgets opfattelse kan også ægtefælleskiftelovens § 58, stk. 2, ophæves, idet det, der fremgår af denne bestemmelse, i forvejen er gældende ret.

Herudover skal der ske en ændring af § 50, der skal indeholde en henvisning til lovudkastets § 34, og det vil formentlig være hensigtsmæssigt at flytte ægtefælleskiftelovens § 51, stk. 5, til § 50 som et nyt stk. 2.

Endvidere skal det overvejes, hvordan man lovteknisk bedst muligt sikrer sammenhængen mellem de bestemmelser – navnlig bestemmelserne om gæld i §§ 55-57 og § 67, stk. 2 og 3 om tidspunktet for fremsættelse af et krav om særejekompensation – som bliver stående i ægtefælleskifteloven – og de bestemmelser, der overflyttes til den nye lov.

Endelig skal § 2 i ægtefælleskifteloven om skifterettens kompetence til at behandle enkelttvister konsekvensændres som følge af, at de bestemmelser, der henvises til, er flyttet eller ændret.

4. ARVELOVEN

Efter udvalgets forslag vil der ikke længere være forskel på, om et aktiv er særeje eller fælleseje med hensyn til en ægtefælles adgang til at råde over den fælles bolig m.v. uden den anden ægtefælles samtykke og med hensyn til krydsende udtagelsesret. Et mindretal i udvalget foreslår dog i lovudkastets § 19 a en adgang til, at ægtefællerne med hensyn til særejeaktiver kan aftale, at den krydsende udtagelsesret ikke skal finde anvendelse, og at arvelader eller gavegiver kan træffe en tilsvarende bestemmelse for særejeaktiver, der erhverves ved arv eller gave fra tredjemand.

Som konsekvens heraf finder udvalget, at det bør overvejes, om også arvelovens §§ 12 og 13 om længstlevendes ret til at overtage aktiver efter vurdering samt § 91 om begrænsning i adgangen til uden samtykke ved testamente at råde over bolig og indbo m.v., der er fælleseje, bør ændres. Det er således udvalgets opfattelse, at beskyttelsen i arvelovens § 91 mod, at en ægtefælle uden den andens samtykke ved testamente bestemmer over ejendom, der tjener til familiens bolig, indbo og motorkøretøjer m.v., bør udvides til at omfatte særejeaktiver. Endvidere bør det over-

vejes, om længstlevende bør have samme adgang til at overtage særejeaktiver i boet som til at overtage de aktiver, der indgår i delingen.

Endvidere bør det overvejes at ændre arvelovens § 30 om vederlagskrav ved uskiftet bo, således at reglerne kommer til at svare til lovudkastets §§ 51 og 52 om reguleringskrav og misbrugskrav.

Endelig vil det som følge af flertallets forslag i lovudkastets kapitel 5 om arv og gave m.v. fra tredjemand være nødvendigt at ændre arvelovens § 58, hvorefter båndlagt arv også efter en eventuel frigivelse som udgangspunkt er ægtefællebegunstigende kombinationssæreje. Hvis Irene Nørgaards forslag om arv og gave m.v. fra tredjemand gennemføres, kan § 58 i arveloven ophæves. Hvis Jørgen U. Grønborgs og Kirsten Reimers-Lunds forslag om, at et aktiv, der er behæftet med gæld, og som overdrages ved arv eller gave, gennemføres, bør det overvejes, om dette bør have konsekvenser for arveladers og gavegivers adgang til at træffe bestemmelse om båndlæggelse af hele aktivet.

5. ÆGTESKABSLOVEN

Omstødelse af ægteskaber forekommer sjældent. Udvalget finder det derfor hensigtsmæssigt, at reglerne om retsvirkningerne af omstødelse samles i ægteskabslovens kapitel 3 sammen med betingelserne for omstødelse og andre materielle regler. Herved undgås det, at den øvrige lovgivning bliver yderligere kompliceret af, at det i alle bestemmelser om skifte som følge af separation og skilsmisse tillige er nødvendigt at tage højde for omstødelse.

Udvalget finder derfor, at ægtefælleskiftelovens § 60 om bodeling ved omstødelse og § 51, stk. 3, om ophørsdagen ved omstødelse bør overføres til ægteskabslovens § 25. Det kan i den forbindelse overvejes at forenkle reglen i ægtefælleskiftelovens § 60 yderligere, således at det blot fastsættes, at hver ægtefælle beholder sin formue ved omstødelse. Dette må antages at svare til, hvad der typisk vil følge af § 60, idet det vil være sjældent, at parterne i et ægteskab, der omstødes, har opbygget en formue under ægteskabet. Vælges en sådan forenkling ikke, skal bestemmelsen konsekvensrettes som følge af flertallets forslag til § 45 om trinvis ligedeling, der i kortvarige ægteskaber giver mulighed for, at en ægtefælle kan holde en brøkdel af sin formue uden for delingen. Flertallets forslag til § 45 omfatter også formue erhvervet under ægteskabet, og der bør ikke være en mere udstrakt ligedeling af formuerne ved omstødelse end ved separation eller skilsmisse efter et kortvarigt ægteskab. Det skal i den forbindelse tillige overvejes, i hvilket omfang andre af reglerne i lovudkastet bør finde tilsvarende anvendelse ved skifte som følge af omstødelse.

Som konsekvens af, at ægteskabslovens § 58 for så vidt angår ændring og tilsidesættelse af bodelingsaftaler som beskrevet i kapitel 17 foreslås overført til lovudkastets § 39, bør ægteskabslovens § 52 om ændring af aftaler om ægtefællebidrag ændres. Kriterierne for ændring af en bodelingsaftale og en aftale om bidragspligt eller bidragets størrelse bør efter udvalgets opfattelse

være de samme, idet disse aftaler ofte indgås samtidig og som led i en samlet aftale om det økonomiske opgør ved ægteskabets afslutning.

§ 52 kan herefter formuleres som følger:

*„**§ 52.** En aftale mellem ægtefæller om pligten til at betale bidrag til en ægtefælle og om bidragets størrelse kan ved dom tilsidesættes eller ændres hvis den skønnes urimelig.*

Stk. 2. Ved afgørelsen tages hensyn til aftalens indhold, ægtefællernes økonomiske forhold, baggrunden for aftalen og omstændighederne ved aftalens indgåelse samt senere indtrufne omstændigheder."

I lovudkastets § 46, stk. 3, nr. 2, udvides den krydsende udtagelsesret til at omfatte tofamilieejendomme. Udvalget har derfor overvejet, om dette skal medføre en ændring af ægteskabslovens § 55, stk. 2, hvorefter en ægtefælle, der ejer en ejendom med mere end en beboelseslejlighed, hvoraf en har tjent til familiens bolig, kan pålægges at udleje denne til den anden. Udvalget finder, at tofamilieejendomme bør sidestilles med enfamilieejendomme og ikke med udlejningsejendomme med flere lejligheder. § 55, stk. 2, bruges kun sjældent i praksis, og det vil næppe være hensigtsmæssigt at pålægge den ægtefælle, der ejer en tofamilieejendom, at udleje den ene lejlighed til sin tidligere ægtefælle, idet dette dels vil give konflikter mellem ægtefællerne, og dels vil gøre det vanskeligt for ejerægtefællen at sælge ejendommen for selv at skaffe sig en bolig. Situationen er en anden, hvis den ene ægtefælle er professionel udlejer, der ejer en større udlejningsejendom, og hvor et pålæg om udlejning til den anden ægtefælle efter ægteskabslovens § 55, stk. 2, kan være relevant. Udvalget foreslår derfor, at ægteskabslovens § 55, stk. 2, ændres, så den kun omfatter ejendomme med mere end to beboelseslejligheder.

Ægteskabslovens § 58 skal som nævnt erstattes af lovudkastets § 38 og for så vidt angår ægtefællebidrag af ægteskabslovens § 52, jf. ovenfor. Udvalget er opmærksomt på, at der herefter ikke længere vil være en særlig regel i den familieretlige lovgivning, der omfatter tilsidesættelse af aftaler mellem ægtefæller om, hvem der skal beholde en lejebolig. Sager herom ses imidlertid ikke i praksis, og hensynet til udlejer gør, at det praktisk vil være vanskeligt at ændre eller tilsidesætte en aftale om lejemålet, hvis den ene ægtefælle har overtaget det, og udlejer er underrettet herom. Udvalget finder derfor ikke behov for en særlig regel om disse aftaler ved siden af reglerne i aftaleloven.

Ved lovudkastets § 75, stk. 3, er det præciseret, at Statsforvaltningen også kan fastsætte bidrag under en separations- eller skilsmissesag. Denne periode reguleres i øvrigt i ægteskabsloven. Derfor foreslås, at der i ægteskabsloven i sammenhæng med § 51 indsættes en henvisning til lov om ægtefællers økonomiske forhold § 75, stk. 3, der kan affattes som følger:

*„**§ X.** Lov om ægtefællers økonomiske forhold § 75, stk. 3, om bidrag efter en samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse gælder også under en separations- eller skilsmissesag, indtil der er indgået en aftale eller afsagt en endelig dom om bidragspligten efter § 50."*

6. DØDSBOSKIFTELOVEN

Dødsboskiftelovens § 7 skal ændres, så det fremgår, at skifteretten efter et dødsfald skal indhente oplysninger om eventuelle ægtepagter på samme måde, som den indhenter oplysninger om testamenter. Der henvises til betænkningens kapitel 8, afsnit 5.1.

Dødsboskiftelovens § 77 skal ændres som konsekvens af, at en del af de bestemmelser i ægtefælleskifteloven, som den henviser til, overføres til lov om ægtefællers økonomiske forhold. Det bør i den forbindelse overvejes, om sammenhængen mellem dødsboskifteloven, ægtefælleskifteloven og lovudkastet – og for så vidt angår uskiftet bo tillige arveloven – kan udtrykkes klarere, end det er tilfældet i den gældende lovs kapitel 17 og 18.

7. ERSTATNINGSANSVARSLOVEN

Erstatningsansvarslovens § 18, stk. 2 og 3, erstattes af lovudkastets § 43 og skal derfor ophæves. Der henvises til betænkningens kapitel 5.

Som konsekvens heraf skal „m.v." slettes i overskriften til § 18, da den fremover alene vil omfatte overførsel af erstatnings- og godtgørelseskrav.

8. FORSIKRINGSAFTALELOVEN

Forsikringsaftalelovens § 103, stk. 2, hvorefter forsikringstageren kan bestemme, at forsikringssummen skal være den begunstigedes særeje, skal ændres, således at forsikringstageren kan træffe de samme bestemmelser vedrørende forsikringssummen, som en arvelader eller gavegiver kan træffe efter lovudkastets § 27. Der henvises herom til betænkningens kapitel 5.

9. PENSIONSOPSPARINGSLOVEN

Pensionsopsparingslovens § 3, stk. 2, skal ændres på samme måde som forsikringsaftaleloven.

10. LOV OM BØRNS FORSØRGELSE

Efter udvalgets opfattelse bør § 17 i lov om børns forsørgelse ændres, således at kriteriet for, hvornår en aftale om bidrag kan ændres, som i den øvrige familieretlige lovgivning ændres fra, at aftalen er „åbenbart ubillig" til „urimelig".

Bestemmelsen kan formuleres som følger:

*„**§ 17**. En aftale om børnebidrag kan ændres af statsforvaltningen, hvis den skønnes urimelig, hvis forholdene er væsentligt forandrede, eller hvis den strider mod, hvad der er bedst for barnet."*

Alternativt kan § 17 formuleres som foreslået af Børnelovsudvalget i Betænkning om børns forsørgelse nr. 1389/2000, side 166.

11. TINGLYSNINGSLOVEN

Som konsekvens af, at kravet om tinglysning af ægtepagter foreslås ophævet, skal tinglysningslovens § 49 ophæves.

Den gældende praksis med hensyn til notering af en vielsesattest og notering af særeje på en ejendom er ikke lovreguleret. Der bør stadig kunne ske notering af en vielsesattest, da det kan have betydning for ejerens adgang til at råde over ejendommen, at ejeren er gift. Derimod vil det ikke længere have betydning for adgangen til at råde over en ejendom, om den er ejerens særeje, og udvalget finder derfor, at praksis med hensyn til at notere særeje på ejendommen bør ophøre. En notering af særeje på ejendommen kan ganske vist have en vis bevisværdi ved en senere tvist om, hvorvidt en ejendom er særeje, men udvalget finder det ikke hensigtsmæssigt, at der skal foretages en forhåndsstillingtagen til dette spørgsmål i forbindelse med en notering i tingbogen, der i øvrigt ikke har betydning for rådigheden over ejendommen og dermed falder uden for formålet med tinglysningssystemet. I stedet vil en vielsesattest også kunne noteres for så vidt angår særejeejendom.

12. RETSPLEJELOVEN

Som beskrevet i kapitel 16 finder udvalget, at det bør sikres, at en ægtefælle ikke kan spekulere i at tilbagekalde eller få sin anmodning om separation eller skilsmisse afslået eller afvist med henblik på at opnå en mere gunstig ophørsdag, jf. lovudkastets § 34. Udvalget har derfor foreslået en bestemmelse i § 34, stk. 2, hvorefter den oprindelige ophørsdag opretholdes, hvis en ægtefælle tilbagekalder anmodningen, eller hvis den afslås eller afvises, og Statsforvaltningen inden for en kort frist senere modtager en anmodning fra den anden ægtefælle.

På samme måde finder udvalget, at det bør sikres, at en ægtefælle ikke under sagens behandling i retten kan opnå en gunstigere ophørsdag ved at hæve sagen eller forårsage, at den bliver afvist. Udvalget finder derfor, at der bør indsættes en bestemmelse i retsplejelovens § 456, stk. 2 svarende til § 34, stk. 2, der sikrer, at ophørsdagen kan opretholdes i disse tilfælde, hvis den anden ægtefælle inden en passende frist indbringer sagen for retten på ny.

13. SKATTEFORVALTNINGSLOVEN

Som beskrevet i kapitel 14 finder udvalget, at en ægtefælles ret til at få oplysninger om den anden ægtefælles skatteforhold bør udvides til også at omfatte de formueoplysninger, som indberettes til SKAT, herunder om indeståender i pengeinstitutter, fast ejendom, pensionsindbetalinger, biler, gæld m.v.

BILAG 1

ÆGTEPAGTUNDERSØGELSEN SUPPLERENDE TABELLER

(De første tabeller fra undersøgelsen gengives i kapitel 4, afsnit 3.2., tabel 3-9)

6.1. Hvilke aktiver er undtaget?

	Respondenter	%
Fast ejendom	3	30,0 %
Kontanter	0	0,0 %
Indbo	0	0,0 %
Samlinger (malerier, mønt mv.)	0	0,0 %
Personlige genstande (inkl. smykker)	0	0,0 %
Andet	7	70,0 %
I alt	10	100,0 %

6.2. Hvilke konkrete ejendele er omfattet?

	Respondenter	%
Fast ejendom	78	46,2 %
Kontanter	2	1,2 %
Indbo	8	4,7 %
Samlinger (malerier, mønt mv.)	1	0,6 %
Personlige genstande (inkl. smykker)	3	1,8 %
Andet	131	77,5 %
I alt	169	100,0 %

6.3. Angiv eventuelle bestemmelser

Abstrakt sumsæreje – de første 200.000 kr. i ubehæftede værdier af H's til enhver tid værende bodel skal tilhøre H som fuldstændigt særeje. --> Faktisk det abstrakte sumsæreje, da ej knyttet til bestemt genstand.
De første 400.000 kr. af friværdien i fast ejendom skal være fælleseje.
De første 575.000 kr. af friværdien i samejeejendom skal tilhøre H som særeje.
Alene særeje over senere erhvervelser.
kontantværdien af det beløb 2 realkreditlån i M's faste ejendom er nedbragt med hvis ejendommen sælges eller ved parternes separation/skilsmisse være fælleseje. Er der på opgørelsestidspunktet ingen friværdi bortfalder bestemmelsen.
Hvad der tilhører ægtefællerne som fuldstændigt særeje i henhold til tidligere ægtepagt skal nu være kombinationssæreje.
Det beløb hvormed den eventuelle friværdi i M's faste ejendom, overstiger 425.000 kr. skal være formuefællesskab.

7. Er særejet tidsbegrænset?		
	Respondenter	%
Nej	512	96,4 %
Ja, særejet bliver fælleseje efter et bestemt antal år	3	0,6 %
Ja, særejet aftrappes løbende over et bestemt antal år	16	3,0 %
I alt	531	100,0 %

7.1. Angiv antal år
2,00
0,00
0,00
10,00
0,00
0,00
0,00
0,00
20,00
0,00
0,00
5,00
0,00
0,00
0,00

Særejets tidsbegrænsning

Særejet aftrappes løbende over et bestemt antal år.

- Fællesbrøken stiger med 8 % hvert år den 4. i måneden, dog med 4 % sidste gang indtil 100 % formuefællesskab.
- (Kun M) – 10 % hver 5. år indtil hele M's skilsmissesæreje er blevet fælleseje.
- Vedr. ejendom – efter 10 års ægteskab med 5 % hvert 2. år begyndende det 10. år indtil 50 % er fælleseje, således at 50 % altid er M's særeje.
- Af M's skilsmissesæreje skal de første 200.000 kr. være fælleseje. Den 8.5.2015 optrappes fællesejet med 200.000 kr. hvorefter fællesejet udgør 400.000 kr.
- Skilsmissesæreje aftrappes med 4 % pr. 1.1.2010 til der består formuefællesskab.
- Med 1 % pr. 1.7. fra 1.7.2009 til der består 25 % fælleseje og 75 % skilsmissesæreje, startende den 1.7.2009 med 15 % fælleseje.
- Pr. 1.1. indtil der består rent formuefællesskab.
- Særeje udgør 80 % pr. 6.3.2010 og falder med 3 % hvert år indtil 2030 hvor særejedelen udgør 20 %.
- Ejendommen overgår med 400.000 kr. pr. 1.7. indtil 2 mio. af friværdien er fælleseje.

- Skilsmissesærejet nedtrappes med 5 % pr. år, således at der er formuefællesskab efter 20 års ægteskab.
- 10 år efter oprettelsen af ægtepagten overgår det fuldstændige særeje til kombinationssæreje (ægtefællebegunstigende).
- Hver den 15. i måned hvert år med 5 % indtil der består formuefællesskab.
- Begyndende 6. marts 2015, hvor 7/9 af ejendommen er fælleseje, 6. marts 2017 ejes ejendommen fuldt ud af fællesejet.
- Pr. 1.1.2011 er fællesbrøken 10 % og stiger med 10 % hvert år indtil der er fuldstændigt fælleseje i ægteskabet.
- Særejebeløbet nedtrappes med 20.000 kr. årligt. Startende 1 år efter ægtepagtens underskrift og indtil der består fuldt fælleseje.
- Fra år 2020 og herefter hvert år med 10 %, således at der til sidst består fuldt fælleseje.

Særejet bliver fælleseje efter bestemt antal år
- Pr. 31.12.2011
- 5 år – bestemmelsen om, at alt hvad M og H fremtidigt erhverver, skal være særeje gælder 5 år fra ægteskabets indgåelse. De aktiver, de på dette tidspunkt er i besiddelse af, er således særeje, men fremtidige erhvervelser efter 5 årsdagen for ægteskabets indgåelse er fælleseje.

Tidsbegrænsning afvist
- Hvis M inden 31.12.2012 begærer om bosondring, separation eller skilsmisse, skal han betale en godtgørelse til H på 100.000 kr.

8. Indtægter

	Respondenter	%
Indtægter af særeje skal være særeje	457	86,6 %
Indtægter af særeje skal være fælleseje	8	1,5 %
Ingen bestemmelser om indtægter	63	11,9 %
I alt	528	100,0 %

9. Surrogater

	Respondenter	%
Surrogater for særeje skal være særeje	459	87,1 %
Surrogater for særeje skal være fælleseje	4	0,8 %
Ingen bestemmelser om surrogater	64	12,1 %
I alt	527	100,0 %

10. Indeholder ægtepagten specielle klausuler?

	Respondenter	%
Ja	95	12,9 %
Nej	643	87,1 %
I alt	738	100,0 %

10.1. Hvilke?
Alt hvad erhverves sammen under ægteskabet skal være formuefællesskab, pkt. 6.11.
Det fuldstændige særeje skal bortfalde ved død og overgå til formuefællesskab, så reelt har ægtefællerne valgt skilsmissesæreje.
Sumsæreje pkt. 6.10 – hvis ejendommen sælges til mindst 3,7 mio. udgør M's skilsmissesæreje 300.000 kr. Ved salg mellem 3.6 mio. kr. og 3.699.999 kr. udgør M's skilsmissesæreje 275.000 kr., og ved salg under 3.6 mio. kr. udgør M's skilsmissesæreje 250.000 kr.
Se om aftrapning.
Bestemt sumsæreje – pkt. 6.10. Bestemt, at værdipapirer, H i fremtiden erhverver, skal være fuldstændigt særeje (disse er uspecificerede).
Sumsæreje
Sumsæreje pkt. 6.10
Pensionerne deles alene, såfremt den ene ægtefælles ordninger overstiger den anden ægtefælles, inkl. rentepensioner. Bliver bestemmelsen kendt ugyldig ved dom skal pensionerne dog alligevel deles.
Deling af pensioner alene, i det omfang, den ene ægtefælles pensioner overstiger den andens. Skulle denne bestemmelse blive tilsidesat ved dom skal ligedeling alligevel finde sted.
Sumsæreje pkt. 6.10
Ved deling af pensionsordninger skal der tages højde for rentepensioner, således at disse indgår i beregningen ved ligedeling. Dette får den konsekvens, at pensionsordningerne kun deles, hvis de overstiger rentepensionerne.
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.11
Ved samtidig død skal alt H ejer være fuldstændigt særeje, mens M har fælleseje.
Kun deling af pension såfremt den ene ægtefælles ordninger overstiger værdien af den anden ægtefælles ordninger inkl. rentepension + skulle denne bestemmelse erklæres ugyldig, skal deling alligevel finde sted.
Såfremt det måtte vise sig, at en deling af pensionsordninger ikke medfører ligedeling vil der af fællesboet i øvrigt skulle ske fordeling som kompenserer herfor.
Sumsæreje pkt. 6.10 – de første 400.000 kr. af friværdien i M's faste ejendom skal være hans særeje.
Ægtefællerne har kaldt ægtepagten for »kombinationssæreje«, men har alene præciseret, at førstafdødes særeje bliver fælleseje, og ikke anført hvad der skal ske med længstlevendes særeje. Særejet er derfor et »almindeligt« skilsmissesæreje.
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.11
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.10/alternativ bestemmelse om, at hele ejendommen tilhører H's særeje såfremt sumsærejebestemmelsen ikke kan opretholdes.
Sumfælleseje (genstandsrelateret) pkt. 6.11
Pensioner fra før 1.1.2010 = særeje. Pensioner efter 1.1.2010 = fælleseje. Alene deling i det omfang den ene ægtefælles pensioner overstiger den andens. Erklæres denne bestemmelse ugyldig skal deling ske efter lovens almindelige regler.
Sumsæreje pkt. 6.10

10.1. Hvilke?
Sumsæreje pkt. 6.10 – erklæres sumsærejebestemmelsen ugyldig ved dom, er ægtefællerne enige om, at ejendommen i sin helhed skal være M's skilsmissesæreje.
Sumsæreje pkt. 6.10 – de første 750.000 kr. af den til enhver tid værende friværdi af H's andel af fællesejendom skal være hendes særeje.
Sumsæreje pkt. 6.10 – de første 650.000 kr. af friværdien i samejeejendom skal tilhøre H som fuldstændigt særeje.
Bestemt, at gæld skal være særeje, se pkt. 6.6.
Sumsæreje pkt.6.10
Gensidigt arveafkald
Kun ligedeling i det omfang den enes pensioner overstiger den andens.
Sumsæreje pkt. 6.10 – de rangførste 3 mio. kr. af værdien i fast ejendom og maskiner, skal være M's særeje.
Deling alene i det omfang den ene ægtefælles pensioner overstiger værdien af den anden ægtefælles inkl. rentepensioner + skulle bestemmelsen erklæres ugyldig ved dom, skal deling alligevel ske.
Alene ligedeling, i det omfang den enes pensionsordninger overstiger den andens + bliver denne bestemmelse kendt ugyldig, skal ligedeling alligevel finde sted.
Hvis bestemmelse om tidsbegrænsning (pkt. 11) erklæres ugyldig ved endelig dom, skal der bestå formuefællesskab.
Den bedst prioriterede tredjedel af den til enhver tid værende friværdi i samejeejendom skal være H's særeje.
Alene deling, hvis den ene ægtefælles pensioner overstiger værdien af den anden ægtefælles pensioner.
Sumsæreje pkt. 6.10
Det er M's pensioner, der skal indgå i fællesboet, og det er ægtefællernes ønske, at H's halvdel skal være hendes skilsmissesæreje. Såfremt denne særejebestemmelse erklæres ugyldig, er det fortsat ønsket, at pensionerne indgår i ligedelingen af fællesboet.
Sumsæreje pkt. 6.10
Bestemt at gæld hidrørende fra før ægteskabets indgåelse skal være særeje.
Hvis det ikke med gyldighed kan aftales, at livrenter indgår i delingen, skal ægtepagten alene have partiel ugyldighed i forhold hertil.
Særeje omfatter indeståendet på konti pr. 25.11.2009. Det er et problem, hvis indeståendet pr. skiftedato er mindre end den 25.11.2009 (ugyldigt sumsæreje?).
Genstandsrelateret sumfælleseje pkt. 6.11
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.10 – hvis sumsærejebestemmelsen ved dom bliver erklæret ugyldig, er de enige om, at hele ejendommen skal tilhøre H som skilsmissesæreje.
Sumsæreje pkt. 6.10 – 1 mio. kr. af ejendoms værdi skal tilhøre M som særeje. Beløbet indestår som aktiv uden forrentning, men skal udbetales ved salg eller anden form for ejerskifte.
Kombinationssærejebestemmelsen er speciel. Alt, de ejer, skal være kombinationssæreje. Ved kombinationssæreje forstås, at særejet alene skal gælde ved bodeling efter separation/skilsmisse. Skifte ved oprettelsens død medfører, at dennes formue er fælleseje. Samtidig død medfører, at opretterens kombinationssæreje bliver fuldstændigt særeje.
Sumsæreje pkt. 6.10 – 800.000 kr. af friværdien i fællesboets ejendom skal være H's skilsmissesæreje – beløbet hidrører fra arv.

10.1. Hvilke?
Ved skilsmisse skal M modtage 100.000 kr. af H.
Sumsæreje pkt. 6.10 – 10 mio. kr. af friværdien i landbrugsdrift skal være skilsmissesæreje, mens værdien herudover skal være fælleseje (genstandsrelateret sumsæreje).
Sumsæreje pkt. 6.11
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.10 – indskud på 700.000 kr. i fast ejendom skal være H's skilsmissesæreje.
125.000 kr., der fra 21.02.2002 og herefter én gang årligt den 31.12., opskrives med udviklingen i det almindelige nettoprisindeks.
Sumsæreje pkt. 6.10 – de første 6.5 mio. kr. af værdien i fast ejendom skal tilhøre H's fuldstændige særeje + bliver sumsærejebestemmelsen tilsidesat ved dom, skal hele ejendommen være H's særeje.
Abstrakt sumfælleseje pkt. 6.11 – af M's skilsmissesæreje skal de første 200.000 kr. være fælleseje – den 8.5.2015 optrappes fælleseje med 200.000 kr., hvorefter fælleseje andrager 400.000 kr.
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumsæreje pkt. 6.10 – en andel af M's ejendom på 500.000 kr. skal tilhøre M's skilsmissesæreje + så længe ejendomsværdien er over 2.1 mio. kr., opretholdes særejet fuld ud + særejet reduceres, hvis værdien falder til under 2.1 mio. kr., således at fællesboets andel er 1.6 mio. kr.
Bestemmelse om arveafkald på arv fra hinanden.
Hvis H er længstlevende, skal der være fælleseje. Hvis M er længstlevende, skal der være fuldstændig særeje for ham.
Sumsæreje pkt. 6.10 – kontant indskud i ejendom på 2 mio. kr. skal være M's særeje + kontant indskud i sommerhus på 500.000 kr. skal være M's særeje.
Sumsæreje pkt. 6.10 – de første 2 mio. kr. af friværdien i M's faste ejendom skal være M's særeje (kombinationssæreje).
Kun deling, hvis værdien af den ene ægtefælles ordninger overstiger den andens inkl. rentepensioner. Bliver denne bestemmelse kendt ugyldig ved dom, skal deling dog alligevel finde sted.
Kun deling, hvis den ene ægtefælles pensionsordninger overstiger værdien af den anden ægtefælles inkl. rentepensioner + skulle bestemmelsen erklæres ugyldig ved endelig dom, skal deling ske efter lovens almindelige regler.
Alene deling, i det omfang den ene ægtefælles pensionsordninger overstiger den anden ægtefælles inkl. rentepensioner. Hvis denne bestemmelse erklæres ugyldig ved dom, skal deling alligevel finde sted.
Genstandsrelateret sumsæreje pkt. 6.10
Pensioner deles, såfremt den ene ægtefælles pensionsordninger overstiger værdien af den anden ægtefælles. Bliver bestemmelsen erklæret ugyldig ved dom, skal pensionerne fortsat ligedeles.
Det er bestemt, at H's gæld på 300.000 kr. skal være hendes skilsmissesæreje.
Deling skal kun ske, hvis den ene ægtefælles pensioner overstiger den andens + bliver denne bestemmelse erklæret ugyldig ved dom, skal deling alligevel finde sted.
Kun deling, hvis værdien af den ene ægtefælles pensioner overstiger den anden ægtefælles inkl. rentepensioner + erklæres denne bestemmelse for ugyldig ved endelig dom, skal deling ske efter lovens almindelige regler.
Sumsæreje pkt. 6.10
Sumfælleseje pkt. 6.11 – sumfælleseje idet ejendommens friværdi gradvist bliver fælleseje, se pkt. 7.3 + skulle sumsærejebestemmelsen blive tilsidesat ved dom, skal hele ejendommen være M's fuldstændige særeje.

10.1. Hvilke?
Hvis ikke hjemmel til at bestemme, at indbetalinger henholdsvis fremtidige ordninger skal indgå i delingen, er ønsket, at indeståendet pr. dags dato skal indgå i deling + er der ikke hjemmel til at bestemme, at SP-pensioner, selvpension, indeksordninger, der er tegnet som ratepension, og indeståender i Lønmodtagerens Dyrtidsfond, skal indgå i deling, er ønsket, at samtlige kapital- og ratepensioner skal indgå i delingen + deling skal alene ske, hvis den enes pensioner overstiger værdien af den andens inkl. rentepension + bliver bestemmelsen erklæret ugyldig ved dom, skal pensionerne alligevel ligedeles.
Sumsæreje – skulle sumsærejebestemmelsen blive tilsidesat ved dom, skal M forlods udtage 1.275.000 kr. når friværdien deles.
M forpligter sig til at give H en gave på 5000 euro, såfremt de separeres eller skilles inden 1. april 2011.
Alene deling, hvis den enes pensioner overstiger værdien af den andens, inkl. rentepension og livrenter. Bliver denne bestemmelse kendt ugyldig, skal ligedeling dog stadig finde sted.
Sumsæreje pkt. 6.10
Har de livrente, som ikke kan deles, og er de enige om, at hvis livrenten har en tilbagekøbsværdi, skal denne indgå i delingen.
Sumsæreje pkt. 6.10
Bestemmelsen om at alt, hvad M og H fremtidigt erhverver, skal være særeje, gælder 5 år fra ægteskabets indgåelse. De aktiver, de på dette tidspunkt er i besiddelse af, er således særeje, men fremtidige erhvervelser efter 5 årsdagen for ægteskabets indgåelse er fælleseje.
Sumsæreje pkt. 6.10
Lånet skal alene være fælleseje (selvom ejendommen er brøkdelssæreje).
Sumsæreje pkt. 6.10. Hvis sumsærejebestemmelse skulle tilsidesættes ved dom, skal H's ideelle andel af ejendommen være særeje.
Sumsæreje pkt. 6.10 – hvis sumsæreje erklæres ugyldig ved dom skal særejet falde bort.
Sumsæreje pkt. 6.10.
Deling af pensionsordninger skal kun ske, såfremt den ene ægtefælles pensionsordninger overstiger den anden ægtefælles. Afvises denne bestemmelse ved endelig dom er ægtefællerne enige om, at delingen af pensionsordninger skal ske uden hensyntagen til rentepensioner.
Sumsæreje pkt. 6.10
Alt, hvad H og M ejer eller har i gæld skal være særeje (gældsformueplacering).
Kun deling, hvis den enes pensioner overstiger værdien af den anden ægtefælles inkl. ratepensionen. Erklæres bestemmelsen ugyldig ved dom, skal der dog alligevel ske ligedeling af pensionsordninger.
Pensionsordninger deles alene, hvis den ene ægtefællers ordninger overstiger den andens, inkl. ratepension. Bliver denne bestemmelse kendt ugyldig ved endelig dom, deles pensionerne efter lovens almindelige regler.
Alene ligedeling, hvis værdien af den ene ægtefælles pensioner overstiger værdien af alle den anden ægtefælles pensioner (ikke ratepensioner) + erklæres denne bestemmelse ugyldig ved endelig dom, deles pensionerne efter lovens almindelige regler.
Sumfælleseje (dog ubestemt sum over 425.000 kr.) pkt. 6.11.

11. Indeholder ægtepagten afviste bestemmelser?

	Respondenter	%
10.1. Ja	49	6,6 %
10.2. Nej	690	93,4 %
I alt	739	100,0 %

11.1. Hvilke?
Det er afvist, at den tinglyste pantegæld i M's særejendom gøres til særeje sammen med ejendommen.
Bestemt, at M's personligt drevne virksomhed (CVR nr. X), skal tilhøre M som skilsmissesæreje. Det samme skal gælde, hvis virksomheden omdannes til et selskab.
Ægtepagten er afvist i sin helhed pga. manglende maskinel påførsel af cpr.nr.
Alt, der erhverves hver især i fremtiden under ægteskabet skal være særeje.
M's virksomhed (manglende specifikation) og diverse indboeffekter (manglende specifikation).
Særejet omfatter den på ejendommen tinglyste pantegæld, hvorom henvises til ejendommens blad i tingbogen.
Ægtepagten er også udfærdiget på engelsk og thailandsk.
Virksomheden er ikke tilstrækkeligt identificeret.
Anparter i virksomheden ikke tilstrækkeligt identificeret (alene angivet virksomhedens navn).
Ægtepagten er i sin helhed afvist pga. manglende angivelse af indestående pr. en given dato.
Ægtepagten er i sin helhed afvist pga. manglende dokumentation for H's identitet.
Pensionerne er ikke identificeret.
M's 100 % anpartsbesiddelse i et selskab.
Ejendommen tilhørte H's bodel og er gjort til hendes særeje. Det er bestemt, at H overtager de på ejendommen tinglyste pantehæftelser, hvorom henvises til ejd.blad i tingbogen – denne bestemmelse er afvist.
Virksomhed – ikke tilstrækkelig specifikation, aktiver i Rusland, ikke specificerede.
Ægtepagten er i sin helhed afvist pga. manglende maskinel anførelse af H's cpr.nr.
Ægtepagten er afvist i sin helhed pga. uoverensstemmelser mellem genpart og original. Ufuldstændig vitterlighedspåtegning, jf. TL § 10, stk. 2.
Særeje bestemt om, hvad de hver især erhverver i fremtiden --> afvist.
Tidsbegrænsning af særeje: Hvis M inden 31.12.2012 begærer om bosondring, separation eller skilsmisse, skal han betale en godtgørelse til H på 1 mio. kr.
M's andel af anparter svarede til 50 % i virksomheden X + maleri (ikke tilstrækkelig specifikation).
H's ideelle anpart af ejendommen som fuldstændigt særeje matr.nr. x – utilstrækkelig identifikation.
Ikke tilstrækkelig specifikation: Forsikringer og pensionsordninger. Hest.
Såfremt H bliver længstlevende, eller de måtte afgå ved døden samtidigt, skal H's ejendele der er skilsmissesæreje, være fælleseje, mens M's ejendele der er skilsmissesæreje, skal være fuldstændigt særeje og derfor ikke indgå i evt. uskiftet bo --> det er den sidste del med M's særeje, der er afvist.
Ejendommens tilhørende pantegæld – denne bestemmelse er afvist for H, men ikke for M.
25 % af aktier i selskab, cvr.nr. x svarende til M's fulde andel af selskabet.
Indestående på konto – manglende identifikation
Erklæring om, at betalingsforpligtelse for erhvervelse af særejeaktiver ikke skal belaste fællesboet ved afbetaling heraf, og at ikke-ejerægtefælle skal være berettiget til kompensation, såfremt ejerægtefællen har anvendt midler fra fællesbo til hel eller delvis indfrielse af nævnte betalingsforpligtelse i tilfælde af deling af fællesbo.
Fast ejendom med dertil tinglyst pantegæld – denne sætning er afvist.
To erhvervslån er bestemt til særeje (gældsformueplacering). Virksomhed (ikke tilstrækkeligt specificeret).

11.1. Hvilke?
Ægtepagt er også udfærdiget på engelsk.
Aktier og anparter er ikke specificeret + bestemmelse om, at børn deler boet ved længstlevendes død afvist.
Gaveægtepagtsdelen: Fast ejendom (uoverensstemmelser). Alle likvide midler fra M til H (uspecificeret) – afvist.
M giver arveafkald for så vidt angår H's særejeejendom.
SP pensioner afvist som del af de pensioner der kan ligedeles.
I delt anpart af ejerlejlighed – ikke identificeret/i delt anpart af virksomhed – ikke identificeret.
X antal selskaber ikke tilstrækkeligt identificeret.
Ægtepagten er i sin helhed afvist på begæring af anmelder (gavegiver).
Ægtepagten er tillige udfærdiget på thailandsk.
Anparter i virksomheden – manglende identifikation.
Ægtepagten er afvist i sin helhed pga. manglende genpart.
Bestemmelse om fremtidige erhvervelser i virksomhed afvist.
Ægtepagten er afvist i sin helhed pga. forkert angivelse af H's cpr.nr.
I § 3 er anført, at H's gældsmellemværende med bank er indgået før ægteskabet og indgår derfor i hendes skilsmissesæreje – denne bestemmelse er afvist.
Bestemt ejendom er særeje med den på ejendommen tinglyste pantegæld, hvorom henvises til ejendommens blad i tingbogen.
Ophavsrettigheder skal være særeje --> manglende identifikation.
Ejendommen er særeje med den på ejendommen tinglyste pantegæld, hvorom henvises til tingbogen.
Ægtepagten er tillige udfærdiget på engelsk – dette er afvist.
Bestemmelse om særeje over 12,5 % af I/S.
Særejeejendommens byrder og panthæftelser omfattes af særejet --> afvist.

BILAG 2
ÆGTESKAB, SKILSMISSE OG FORMUEDELING

(om undersøgelsen, se kapitel 4, afsnit 4)

1. Indledning

Gennem de sidste mange årtier er der sket ændringer i det traditionelle familiemønster med far, mor og børn. Som følge af en øget skilsmissefrekvens er der i dag blandt andet mange flere enlige med børn og flere familier med både særbørn og fællesbørn. På trods af de ændrede forhold er grundstrukturen i den lovgivning, der regulerer fordelingen af ægtefællernes formue ved en eventuel skilsmisse – Retsvirkningsloven fra 1925 – stort set uændret.

Med henblik på at foretage en samlet gennemgang af lovens bestemmelser om ægtefællers formueforhold er der i Justitsministeriet nedsat et udvalg – Retsvirkningslovsudvalget – der blandt andet skal overveje, om den grundlæggende legale formueordning om formuefællesskab er tidssvarende. Til brug for overvejelserne har udvalget ønsket en undersøgelse af, hvorledes holdningerne til formuedeling er i befolkningen. Det er resultaterne af denne undersøgelse, der belyses i det følgende.

Der er tidligere gennemført en ægteskabsundersøgelse, hvori danskernes holdninger til ægteskabet som et økonomisk fællesskab er belyst.[241] Denne blev gennemført af Socialforskningsinstituttet i 1973, og resultaterne af undersøgelsen viste blandt andet, at danskernes holdninger til formuedeling var forbundet med ægteskabelig status.[242] Generelt var der flest tilhængere af den legale fællesejeordning, hvor ægtefæller deler formuen lige ved en eventuel skilsmisse, og meget få tilhængere af en særejeordning. Om det stadig forholder sig sådan i 2011, vil fremgå af analyserne nedenfor. Desværre er det ikke muligt at lave direkte sammenligninger med resultaterne fra 1973-undersøgelsen, da der ikke er anvendt samme svarkategorier til spørgsmålene i de to undersøgelser.

2. Undersøgelsesmateriale

Data til brug for undersøgelsen er indsamlet via Danmarks Statistiks omnibusundersøgelse, der gennemføres månedligt. Spørgsmål om danskernes holdninger til formuedeling indgik i omni-

241 Inger Koch-Nielsen (1975): Ægteskab og loven. Socialforskningsinstituttet, København
242 Ægteskab, betænkning nr. 726, København 1974

busundersøgelserne i marts, april og maj 2011. Sammenlagt blev 4554 personer i alderen 16-74 år anmodet om at deltage i undersøgelsen i disse måneder, og 2938 af disse personer valgte at deltage. Det giver en svarprocent på 65.

Omnibusundersøgelserne er baseret på et repræsentativt udsnit af Danmarks befolkning, så sammensætningen af respondenter med hensyn til køn, alder, familietype, uddannelse, socioøkonomisk klassificering, region, etnicitet samt boligtype svarer til den, der er i hele befolkningen. Det bortfald, der er i sådanne undersøgelser, vil dog ofte være lidt skævt. For at råde bod herpå udarbejder Danmarks Statistik en vægt for hver enkelt deltager, således at deltagerens svar vægtes i forhold til, om de udtrækskarakteristika, der er for den enkelte, er over- eller underrepræsenteret i den endelige undersøgelsespopulation.[243] Analysen bygger således på vægtede data.

Eftersom spørgsmålet om formuedeling ved en skilsmisse næppe er noget, der har helt stor relevans for de meget unge og de allerældste deltagere i omnibusundersøgelserne, baseres de følgende analyser alene på den del af respondenterne, der var 25 til 70 år gamle, da de deltog. Undersøgelsen omfatter herefter i alt 2354 personer. Ud over oplysninger om respondenternes holdninger til deling af formue samt arv og gaver ved en skilsmisse indgår en række informationer om deres baggrund, ægteskabelig status m.v. i undersøgelsen. Det er således muligt at undersøge, hvorvidt respondenternes holdninger er relateret til deres personlige situation og forhold.

I det følgende gennemgås først de overordnede resultater vedrørende holdninger til deling af formue m.v., hvorefter resultater af analyser om sammenhænge mellem holdning og baggrund behandles.

3. Holdninger til deling af formue ved skilsmisse

I undersøgelsen er danskernes holdninger til deling af formue belyst via følgende spørgsmål: „Hvordan synes du, den formue, der er i et ægteskab, skal deles, hvis ægtefællerne bliver skilt?" Respondenterne har kunnet vælge mellem følgende fem svarkategorier: 1) alt, hvad ægtefællerne ejer, deles lige mellem dem, 2) hver ægtefælle beholder det, som han eller hun ejer, f.eks. således at den, der står som ejer af boligen, kan beholde den uden at skulle dele værdien af boligen med den anden ægtefælle, 3) hver ægtefælle beholder værdien af det, som han eller hun ejede, da de blev gift, mens resten deles lige, 4) det skal afhænge af, hvor længe man har været gift, så man deler mere, jo længere tid man har været gift og 5) ved ikke.

243 Der henvises til Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2010): Udsathed for vold of andre former for kriminalitet – Offerundersøgelserne 2005-2009 med delvis opdatering for 2010 for en nærmere gennemgang af omnibusundersøgelsens konstruktion. http://www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Forskning_og_dokumentation/Rapporter /Offerrapport%202009.pdf

Som det fremgår af tabel 1, er mere end halvdelen af respondenterne af den opfattelse, at alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt ved en skilsmisse, mens kun hver 20. mener, at hver ægtefælle skal beholde det han eller hun ejer på tidspunktet for skilsmissen. Hver 5. mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, de ejede *før* ægteskabet, mens resten skal deles lige. En noget mindre andel, nemlig godt hver 8. mener, at deling af formuen skal afhænge af, hvor længe ægtefællerne har været gift. Knap hver 20. har svaret, at de ikke ved, hvad de skal mene om spørgsmålet.

Tabel 1. Respondenternes holdninger til hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

	Antal	Procent
Ligedeling	1339	57 %
Hver får sit	117	5 %
Hver får det, han/hun ejede før	470	20 %
Afhængig af ægteskabets varighed	316	13 %
Ved ikke	112	5 %
I alt	**2354**	**100 %**

De respondenter, der har svaret, at formuedelingen skal afhænge af, hvor lang tid ægtefællerne har været gift, er yderligere blevet spurgt, hvor længe ægtefællerne skal have været gift, før alt, hvad de ejer, skal deles lige mellem dem. Af tabel 2 fremgår det, at godt hver 5. mener, at det skal dreje sig om op til 5 år, mens op mod halvdelen har svaret 6-10 år. Der er dog samtidig ganske mange, som mener, at ægteskabet bør have varet mere end 10 år, nemlig knap en tredjedel af respondenterne. Der er således ganske stor spredning i opfattelsen af, hvor længe ægteskabet skal have varet, før alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt mellem dem.

Tabel 2. Hvor lang tid et ægteskab skal have varet, før alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt ved en skilsmisse

	Antal	Procent
Til og med 5 år	70	22 %
6-10 år	140	44 %
11-20 år	60	19 %
21 år eller derover	34	11 %
Ved ikke	12	4 %
I alt	**316**	**100 %**

Respondenterne er også blevet spurgt, hvordan de synes, det, en ægtefælle har modtaget som arv eller gave fra f.eks. sine forældre, skal deles, hvis ægtefællerne bliver skilt. De har haft mulighed for at svare: 1) arven eller gaven skal deles lige mellem ægtefællerne, 2) den, der har modtaget arven eller gaven, beholder den uden at dele med den anden ægtefælle, 3) om arven eller

gaven skal deles afhænger af, hvor længe man har været gift, så man deler mere, jo længere tid man har været gift og 4) ved ikke.

Tabel 3. Respondenternes holdninger til hvordan en arv eller gave skal deles ved skilsmisse

	Antal	Procent
Ligedeling	669	28 %
Modtageren beholder den	1100	47 %
Afhængig af ægteskabets varighed	438	19 %
Ved ikke	146	6 %
I alt	**2354***	**100 %**

* At antallet af respondenter giver 2353, når de lægges sammen manuelt, skyldes, at data er vægtet og dermed indgår også decimaler.

Af tabel 3 fremgår det, at knap halvdelen af respondenterne er af den opfattelse, at den, der har modtaget en arv eller gave, beholder den uden at dele med den anden ægtefælle. En væsentlig mindre del – 28 pct. – mener, at arven eller gaven skal deles lige, mens 19 pct. mener, at det skal afhænge af, hvor længe ægtefællerne har været gift. De resterende 6 pct. ved ikke, hvad de skal mene.

Sammenlignes spørgsmålet om deling af formue og deling af en eventuel arv eller gave ses visse uoverensstemmelser i svarfordelingerne, jf. tabel 4. Eksempelvis er det kun knap halvdelen af de respondenter, der mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt, hvis de bliver skilt, der samtidig mener, at en arv eller gave skal deles lige. I stedet er 39 pct. af den opfattelse, at modtageren beholder arven eller gaven, mens 14 pct. mener, at det skal afhænge af, hvor længe ægtefællerne har været gift eller registreret. Dette kan ses som et tegn på, at danskerne ikke altid opfatter det, en ægtefælle har modtaget som arv eller gave, som en del af ægteparrets fælles formue.

Tabel 4. Respondenterne fordelt efter holdninger til, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved en skilsmisse, samt efter, hvordan arv eller gaver skal deles

	Ligedeling	Modtageren beholder arv/ gave	Afhængig af ægteskabets varighed	I alt
Ligedeling	47 %	39 %	14 %	100 %
Hver får sit	9 %	83 %	8 %	100 %
Hver får det, han/hun ejede før	7 %	75 %	18 %	100 %
Afhængig af ægteskabets varighed	5 %	44 %	52 %	100 %

4. Respondenternes holdninger og deres baggrund

De oplysninger om respondenternes baggrund og forhold, der indgår i undersøgelsen, er følgende:

1) Køn
2) Alder
3) Civilstand
4) Varigheden af det nuværende parforhold
5) Tidligere ægteskab/registreret partnerskab
6) Familietype
7) Region
8) Uddannelsesniveau
9) Beskæftigelse
10) Egen bruttoindkomst
11) Familiens bruttoindkomst
12) Personlig formue
13) Formue i det nuværende forhold

De analyser, der er fortaget, viser, at der – med undtagelse af køn og familiens bruttoindkomst – er en statistisk signifikant sammenhæng mellem de listede baggrundskarakteristika og respondenternes holdninger til formuedeling ved en eventuel skilsmisse. At der er statistisk signifikant sammenhæng betyder, at der er mindre end 5 pct. sandsynlighed for, at sammenhængen beror på en tilfældighed, og mindst 95 pct. sandsynlighed for, at den er reel. P-værdien, der angives under hver tabel, skal dermed være under 0,05. Når p-værdien er angivet til 0,000, betyder det, at sandsynligheden for, at sammenhængen beror på en tilfældighed, er mindre end 0,1 pct.

På samme måde viser det sig, at respondenternes holdninger til, hvordan en arv eller gave skal deles ved en skilsmisse, er statistisk signifikant relateret til de fleste baggrundskarakteristika. Det er alene vedrørende tidligere ægteskab/registreret partnerskab, familiens bruttoindkomst og personlig formue, at der ikke er en sådan sammenhæng.

4.1. Køn og alder

Som nævnt differentierer respondenternes køn *ikke* mellem deres holdninger til formuedeling ved en skilsmisse, jf. bilagstabel 1. Mænd og kvinder svarer således ganske ens på dette spørgsmål. Det gør de derimod ikke på spørgsmålet om, hvordan de synes en arv eller gave skal deles, da ca. en tredjedel af mændene mod knap en fjerdedel af kvinderne mener, at arven eller gaven skal deles lige mellem ægtefællerne, hvis de bliver skilt, jf. bilagstabel 2. Mere end halvdelen af kvinderne mener i stedet, at arven eller gaven skal beholdes af den, der har modtaget den, mod 41 pct. af mændene.

Alder er forbundet med respondenternes holdninger til begge spørgsmål. Den del, der mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles lige mellem dem ved en skilsmisse, er mindst blandt de yng-

ste i undersøgelsen, dvs. de 25-34-årige, og størst blandt de ældste, dvs. de 55-70-årige, jf. tabel 5. Omvendt er den andel, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, faldende med stigende alder.

Tabel 5. Respondenterne fordelt efter alder og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængig af ægteskabets varighed	Ved ikke	I alt
25-34 år	Antal	185	34	137	65	22	443
	Procent	42 %	8 %	31 %	15 %	5 %	100 %
	Residual	-67,1	12,0	48,5	5,5	1,1	
35-44 år	Antal	328	24	118	54	31	555
	Procent	59 %	4 %	21 %	10 %	6 %	100 %
	Residual	12,2	-3,6	7,1	-20,5	4,8	
45-54 år	Antal	327	22	118	78	23	568
	Procent	58 %	4 %	21 %	14 %	4 %	100 %
	Residual	3,8	-6,2	4,5	1,7	-3,8	
55-70 år	Antal	499	37	97	119	35	787
	Procent	63 %	5 %	12 %	15 %	4 %	100 %
	Residual	51,1	-2,1	-60,2	13,3	-2,1	

P=0,000

Tabellen viser videre, at det er blandt de 25-34-årige, der mener, at ægtefæller skal dele formuen ligeligt, og de 55-70-årige, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, at residualværdierne er særligt store. Det vil sige, at det i særlig grad er disse to kategorier, der bidrager til den stærkt signifikante sammenhæng, som findes mellem respondenternes alder og deres holdninger til, hvordan formuen skal deles.[244]

Samme mønster ses med hensyn til aldersfordeling og respondenternes holdninger til deling af arv eller gaver, jf. bilagstabel 3. Her er det de 55-70-årige, som mener, at arv eller gaver skal deles lige mellem ægtefællerne, der bidrager mest til den stærkt signifikante sammenhæng mellem alder og respondenternes holdninger.

244 En residualværdi er et udtryk for, hvor langt der er mellem det observerede og det forventede antal individer. Ved en positiv værdi er der således flere observationer end forventet, mens der ved en negativ værdi er færre end forventet. Den celle med den største værdi forklarer dermed mest af den samlede afstand mellem det observerede og det forventede. Er residualværdien højere end to, er der 95 pct. sikkerhed for, at forskellen ikke er tilfældig.

4.2. Region

Der er variationer i respondenternes holdninger til formuedeling i forhold til den region i landet, de kommer fra. Det er således en større andel af respondenterne fra Nordjylland end fra de øvrige regioner, der mener, at den formue, der er i et ægteskab, skal deles lige mellem ægtefællerne ved en skilsmisse, jf. tabel 6. Det drejer sig om to tredjedele fra Region Nordjylland mod 61 pct. fra Region Syddanmark og Region Sjælland, 58 pct. fra Region Midtjylland og 48 pct. fra Hovedstaden.

Respondenter fra Region Hovedstaden mener derimod hyppigere end de øvrige respondenter, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, mens resten deles lige. Residualværdierne indikerer endvidere, at det primært er Region Hovedstaden, der afviger fra de øvrige regioner med hensyn til holdninger til formuedeling ved skilsmisse.

Tabel 6. Respondenterne fordelt efter region og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Hovedstad	Antal	343	34	187	96	48	708
	Procent	48 %	5 %	26 %	14 %	7 %	100 %
	Residual	-59,7	-0,9	45,3	1,0	14,3	
Sjælland	Antal	215	21	59	50	8	353
	Procent	61 %	6 %	17 %	14 %	2 %	100 %
	Residual	14,2	3,6	-11,6	2,6	-8,8	
Syddanmark	Antal	306	32	87	57	24	506
	Procent	61 %	6 %	17 %	11 %	5 %	100 %
	Residual	18,2	7,1	-14,2	-10,9	0,0	
Midtjylland	Antal	309	24	105	70	27	535
	Procent	58 %	5 %	20 %	13 %	5 %	100 %
	Residual	4,7	-2,4	-2,0	-1,8	1,5	
Nordjylland	Antal	166	5	33	43	5	252
	Procent	66 %	2 %	13 %	17 %	2 %	100 %
	Residual	22,7	-7,4	-17,4	9,2	-7,0	

P=0,000

Respondenter fra Region Hovedstaden er endvidere underrepræsenteret blandt dem, der mener, at arv og gaver skal deles lige mellem ægtefæller ved en skilsmisse, mens især Region Syddanmark er overrepræsenteret, jf. bilagstabel 4. Med hensyn til andelen, der mener, at modtageren af en arv eller en gave kan beholde den, uden at dele med den anden ægtefælle, er forskellen

mellem regionerne ganske lille, og der er ikke signifikante forskelle mellem dem, når denne ene svarmulighed stilles over for de resterende.

4.3. Nuværende og tidligere parforhold

Der er en meget tydelig sammenhæng mellem respondenternes civilstand og deres holdninger til formuedeling. De respondenter, der er enten gift eller lever i et registreret partnerskab, er stærkt overrepræsenteret blandt dem, der mener, at formuen skal deles ligeligt ved en eventuel skilsmisse, jf. tabel 7. Sammenlignet med respondenter i et ægteskab er det under halvt så mange af de ugifte og skilte, herunder dem med et ophævet partnerskab, der mener, at formuen skal deles ligeligt. Til gengæld er der relativt mange af dem, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han alle hun ejede før ægteskabet.

Tabel 7. Respondenterne fordelt efter civilstand og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse [245]

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ugift	Antal	208	53	219	101	47	628
	Procent	33 %	8 %	35 %	16 %	8 %	100 %
	Residual	-149,7	22,0	93,7	16,6	17,3	
Gift/ registreret	Antal	1.012	43	157	161	42	1415
	Procent	72 %	3 %	11 %	11 %	3 %	100 %
	Residual	206,1	-26,8	-125,3	-29,2	-24,8	
Skilt/ ophævet partnerskab	Antal	79	14	80	42	17	232
	Procent	34 %	6 %	35 %	18 %	7 %	100 %
	Residual	-53,1	2,6	33,7	10,8	6,0	
Enke/ enkemand	Antal	40	6	13	12	5	76
	Procent	53 %	8 %	17 %	16 %	7 %	100 %
	Residual	-3,3	2,3	-2,2	1,8	1,4	

P=0,000

Samme mønster gør sig gældende med hensyn til respondenternes holdninger til deling af arv eller gaver, idet især de ugifte og skilte mener, at modtageren beholder den uden at dele med den anden ægtefælle, jf. bilagstabel 5. Der er dog også en stor andel af enkerne og enkemændene, der har den opfattelse. Det drejer sig således om 61 pct. af de skilte, 58 pct. af enkerne/enkemændene og 57 pct. af de ugifte mod 39 pct. af de gifte eller registrerede.

245 Kategorien gift/registreret partnerskab inkluderer også respondenter, der er separeret. Det er ikke muligt med sikkerhed at udskille denne gruppe, men svarfordelingen på andre spørgsmål tyder på, at det formentlig højest drejer sig om 65 ud af de 1415 personer i denne kategori.

For den del af respondenterne, der er enten gift, lever i registreret partnerskab eller er samlevende, er det undersøgt, om holdningerne til formuedeling er relateret til forholdets varighed. Det viser sig at være tilfældet: Jo længere tid, parforholdet har varet, desto større er andelen, der mener, at ægtefæller skal dele deres formue ligeligt ved en skilsmisse – både den formue, der er i ægteskabet, og en eventuel arv eller gave, jf. bilagstabel 6 og 7.

Det har yderligere betydning for holdningerne til formuedeling, om respondenterne i et parforhold tidligere har været gift eller levet i et registreret partnerskab. Således mener 72 pct. af dem, der *ikke* har oplevet en skilsmisse, at formuen skal deles ligeligt, mod 52 pct. af dem, der har været igennem en skilsmisse. Til gengæld er der en noget større andel af sidstnævnte gruppe, der enten mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejer på tidspunktet for skilsmissen, eller at hver part skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, og dele resten lige, jf. bilagstabel 8.

At et tidligere ægteskab har betydning for respondenternes holdninger til formuedeling understøttes endvidere af, at der er signifikant forskel mellem de enlige, der tidligere har været gift eller levet i et registreret partnerskab, og dem, der *ikke* har det, med hensyn til om alt, hvad ægtefællerne ejer, skal deles ligeligt eller ej, jf. bilagstabel 9. Spørgsmålet om tidligere ægteskab/registreret partnerskab er derimod ikke tydeligt relateret til respondenternes holdninger til, hvordan en arv eller gave skal deles ved en eventuel skilsmisse, jf. bilagstabel 10 og 11.

Sammenfattende betyder ovenstående, at det fortrinsvist er personer, der 1) aktuelt lever i et parforhold, som 2) har gjort det længe, og som 3) ikke selv har oplevet en skilsmisse eller ophævelse af et registreret partnerskab, der mener, at formuen skal deles lige mellem ægtefæller, hvis de bliver skilt. Og det er fortrinsvist personer, der 1) aktuelt lever i et parforhold, og som 2) har gjort det længe, der mener, at den arv eller gave, som en ægtefælle har modtaget, skal deles lige ved en skilsmisse.

4.4. Familietype og børn

Familietypen differentierer også mellem respondenternes holdninger til formuedeling og til deling af arv eller gaver. Af tabel 8 fremgår det således, at næsten tre fjerdedele af dem, der lever i et parforhold med fælles børn, mener, at ægtefæller skal dele formuen ligeligt i tilfælde af skilsmisse. Tilsvarende gælder godt halvdelen af dem i parforhold med både fælles børn og særbørn – dvs. børn fra tidligere forhold – og ligeledes godt halvdelen af dem i parforhold med alene særbørn. Blandt enlige uden børn findes den mindste andel, der har denne opfattelse, nemlig under en tredjedel.

Det er særligt de par med kun fælles børn, der mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt ved en skilsmisse, der bidrager til styrken i sammenhængen. Med en residualværdi på 191,7 er der således langt flere observerede individer end forventet, der placerer sig i denne kategori, jf. tabel 8. Dernæst følger de enlige uden børn, hvor langt færre end forventet mener sådan.

Tabel 8. Respondenterne fordelt efter familietype og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse [246]

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængigt af varighed	Ved ikke	I alt
Enlig uden børn	Antal	152	31	169	99	50	501
	Procent	30 %	6 %	34 %	20 %	10 %	100 %
	Residual	-132,6	6,1	69,2	31,3	26,0	
Enlig med børn	Antal	45	4	34	24	10	117
	Procent	39 %	3 %	29 %	21 %	9 %	100 %
	Residual	-21,5	-1,8	10,7	8,2	4,4	
Par uden børn	Antal	86	13	58	18	7	182
	Procent	47 %	7 %	32 %	10 %	4 %	100 %
	Residual	-17,4	4,0	21,7	-6,6	-1,7	
Par med fælles børn	Antal	867	33	120	131	38	1189
	Procent	73 %	3 %	10 %	11 %	3 %	100 %
	Residual	191,7	-26,1	-116,9	-29,6	-19,1	
Par med særbørn	Antal	98	25	43	20	5	191
	Procent	51 %	13 %	23 %	11 %	3 %	100 %
	Residual	-10,5	15,5	4,9	-5,8	-4,2	
Par med Fælles/ særbørn	Antal	64	6	31	17	2	120
	Procent	53 %	5 %	26 %	14 %	2 %	100 %
	Residual	-4,2	0,0	7,1	0,8	-3,8	
Andre familie-typer	Antal	25	5	14	9	1	54
	Procent	46 %	9 %	26 %	17 %	2 %	100 %
	Residual	-5,7	2,3	3,2	1,7	-1,6	

P=0,000

Et tilsvarende – dog mindre markant – mønster ses med hensyn til respondenternes holdninger til deling af en eventuel arv eller gave, jf. bilagstabel 12.

4.5. Uddannelse og beskæftigelse

Der kan næsten se ud til at være en omvendt proportionalitet mellem uddannelseslængde og den andel, der mener, at formuen skal deles ligeligt ved en skilsmisse, jf. tabel 9. Det er således under halvdelen af dem med en lang videregående uddannelse, der mener dette, mod 62 pct. af dem med alene en folkeskoleuddannelse. Omvendt er andelen, der mener, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, og dele resten lige, størst blandt dem med en lang videregående uddannelse og mindst blandt dem med en folkeskoleuddannelse. Af

246 Børn dækker både hjemmeboende og udeboende børn samt børn over 18 år.

residualværdierne ses det, at det er blandt respondenterne med en lang videregående uddannelse, at det observerede antal individer afviger mest fra det forventede antal.

Tabel 9. Respondenterne fordelt efter uddannelse og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse [247]

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Folkeskole-eksamen mv.	Antal	264	16	56	60	33	429
	Procent	62 %	4 %	13 %	14 %	8 %	100 %
	Residual	19,7	-5,1	-29,5	2,4	12,6	
Gymnasium uddannelse	Antal	90	15	39	16	6	166
	Procent	54 %	9 %	24 %	10 %	4 %	100 %
	Residual	-4,5	6,8	5,9	-6,3	-1,9	
Erhvervsfaglig uddannelse	Antal	425	39	141	92	25	722
	Procent	59 %	5 %	20 %	13 %	4 %	100 %
	Residual	13,8	3,4	-2,9	-5,0	-9,4	
Kort videregående uddannelse	Antal	136	3	49	37	8	233
	Procent	58 %	1 %	21 %	16 %	3 %	100 %
	Residual	3,3	-8,5	2,6	5,7	-3,1	
Mellemlang videregående uddannelse	Antal	288	28	104	79	20	519
	Procent	56 %	5 %	20 %	15 %	4 %	100 %
	Residual	-7,6	2,4	0,6	9,3	-4,7	
Lang videregående uddannelse	Antal	137	15	80	32	20	284
	Procent	48 %	5 %	28 %	11 %	7 %	100 %
	Residual	-24,7	1,0	23,4	-6,1	6,5	

P=0,000

Også på dette område ses et nogenlunde tilsvarende mønster med hensyn til respondenternes holdninger til deling af en arv eller gave – igen med mindre tydelige forskelle, jf. bilagstabel 13.

I forhold til sammenhængen mellem respondenternes holdninger til formuedeling og erhverv viser det sig, at særligt pensionister og efterlønsmodtagere mener, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt, hvis de bliver skilt, mens især meget få af dem under uddannelse er af denne mening, jf. bilagstabel 14. Det drejer sig om henholdsvis 64 og 24 pct. Disse forskelle kan være

247 Kategorien folkeskole indeholder også nogle få respondenter, der har svaret, at de ikke har nogen skole- eller erhvervsuddannelse, mens nogle få respondenter med anden uddannelse – herunder kørerlærer, forsvar og politi – er inkluderet i kategorien kort videregående uddannelse.

betinget af de aldersmønstre, der tidligere har vist sig, ligesom de kan være relateret til de enkelte respondenters civilstand og eventuelle langvarige parforhold.

Det ses videre af bilagstabel 14, at ganske mange af funktionærerne og de faglærte arbejdere – 61 og 59 pct. – har den holdning, at formuen skal deles ligeligt, tæt efterfulgt af de øvrige faggrupper. De studerende og lærlingene er dem, der skiller sig mest ud fra de øvrige, da det særligt er blandt dem, at det observerede antal individer afviger fra det forventede antal. De mener langt hyppigere end de resterende, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, og dele resten lige. De arbejdsløse og de ufaglærte arbejdere mener derimod hyppigere end resten, at formuedelingen skal afhænge af, hvor længe et ægtepar har været gift. Der er dog ikke tale om en tydelig signifikant forskel fra de øvrige kategorier.

Det er igen stort set det samme mønster, der viser sig vedrørende respondenternes holdninger til en ligelig deling af arv eller gaver, jf. bilagstabel 15. Med undtagelse af pensionister og efterlønsmodtagere er det dog omkring halvdelen af dem i de øvrige grupper, der mener, at modtageren af arven eller gaven skal beholde den uden at dele med den anden ægtefælle i tilfælde af skilsmisse.

4.6. Indkomst og formue

Vedrørende respondenternes holdninger til formuedeling og personlig indkomst er der en tendens til, at andelen, der mener, at ægtefæller skal dele formuen ligeligt ved en skilsmisse, er ligefrem proportional med indkomstens størrelse, jf. tabel 10.

Denne tendens er mindre tydelig med hensyn til holdningen til en ligelig deling af en arv eller gave. Dog er de respondenter med de højeste indkomster overrepræsenteret blandt dem, der er af denne opfattelse, jf. bilagstabel 16, mens der til gengæld er relativt få af dem, der mener, at modtageren af arven eller gaven skal beholde den uden at dele med sin ægtefælle.

Den del af respondenterne, der hverken er gift, lever i et registreret partnerskab eller er samboende med en partner, har oplyst om deres personlige formue, jf. bilagstabel 17. Der er nogle forskelle, men ikke et klart mønster i sammenhængen mellem formuens størrelse og deres holdninger til, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved en skilsmisse. Tilsvarende gælder for den del af respondenterne, der er enten gift, lever i registreret partnerskab eller er samboende, og som derfor har oplyst om familiens formue, jf. bilagstabel 18. Med hensyn til sidstnævnte bemærkes dog, at der især er relativt mange af dem med negativ formue, der mener, at formuen skal deles lige, mens der til gengæld er relativt få blandt dem med meget store formuer (på over 10 mio. kr.), der mener det. Af dem med store formuer er der derimod en forholdsvis stor del, som er af den opfattelse, at hver ægtefælle skal beholde værdien af det, han eller hun ejede før ægteskabet, mens resten deles lige.

Tabel 10. Respondenterne fordelt efter indkomst og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
0-199.000	Antal	237	23	102	63	30	455
	Procent	52 %	5 %	22 %	14 %	7 %	100 %
	Residual	-22,0	0,1	8,6	-0,4	13,6	
200.000-299.000	Antal	234	28	69	72	11	414
	Procent	57 %	7 %	17 %	17 %	3 %	100 %
	Residual	-1,6	7,1	-15,9	14,3	-3,9	
300.000-399.000	Antal	300	22	122	69	19	532
	Procent	56 %	4 %	23 %	13 %	4 %	100 %
	Residual	-2,8	-4,8	12,8	-5,1	-0,1	
400.000-699.000	Antal	302	22	97	61	11	493
	Procent	61 %	5 %	20 %	12 %	2 %	100 %
	Residual	21,4	-2,9	-4,2	-7,7	-6,7	
700.000 og derover	Antal	67	6	21	14	1	109
	Procent	62 %	6 %	19 %	13 %	1 %	100 %
	Residual	5,0	0,5	-1,4	-1,2	-2,9	

P=0,004

Heller ikke på spørgsmålet om arv eller gaver er der klare mønstre i svarfordelingerne i relation til formuens størrelse, selv om der statistisk er signifikante forskelle vedrørende familiens formue, jf. bilagstabel 19 og 20. Således er andelen af respondenter, der mener, at modtageren af en arv eller gave skal beholde den, størst blandt dem uden formue og næststørst blandt dem med størst formue.[248]

4.7. Afsluttende bemærkninger

Som antydet ovenfor, er det muligt, at nogle af de mønstre, der viser sig i svarfordelingerne for de forskellige baggrundskarakteristika, er betinget af eller relateret til andre forhold. I princippet er dette muligt at undersøge via regressionsanalyse, der kan vurdere betydningen af én variabel, når alle andre holdes konstante. Det forholder sig imidlertid sådan, at der er en høj grad af samvarians mellem de forhold, der ønskes testet, f.eks. alder, beskæftigelse og indkomst. Det betyder, at det er vanskeligt at vurdere, hvilke forhold der betyder mest for forskellen i respondenternes holdninger til formuedeling. Af den grund er det undladt at vise resultater fra de enkelte regressionsanalyser.

248 Signifikansniveauet er primært betinget af forholdet mellem det observerede og det forventede blandt respondenter uden formue, jf. bilagstabel 20.

Det skal dog fremhæves, at samtlige analyser tyder på, at den familietype, respondenterne indgår i, har selvstændig forklaringskraft. Sammenlignet med enlige uden børn er der større sandsynlighed for, at respondenterne i et parforhold er af den opfattelse, at alt, hvad ægtefæller ejer, skal deles ligeligt mellem dem ved en skilsmisse – uanset om de har børn eller ej, herunder såvel fælles børn som særbørn. Der er derimod ikke forskel på enlige uden børn og enlige med børn. Samme mønster viser sig i forhold til spørgsmålet om deling af arv eller gaver, som en ægtefælle har modtaget. I forhold til enlige uden børn er det hovedsageligt par med eller uden børn – men også enlige med børn – der mener, at arven eller gaven skal deles lige mellem ægtefællerne, hvis de bliver skilt.

Tabel 1. Respondenterne fordelt efter køn og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Mand	Antal	682	67	215	149	63	1176
	Procent	58 %	6 %	18 %	13 %	5 %	100 %
Kvinde	Antal	658	50	255	167	49	1179
	Procent	56 %	4 %	22 %	14 %	4 %	100 %

P=0,059

Tabel 2. Respondenterne fordelt efter køn og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Mand	Antal	385	487	219	84	1175
	Procent	33 %	41 %	19 %	7 %	100 %
Kvinde	Antal	284	613	219	62	1178
	Procent	24 %	52 %	19 %	5 %	100 %

P=0,000

Tabel 3. Respondenterne fordelt efter alder og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
25-34 år	Antal	70	250	99	24	443
	Procent	16 %	56 %	22 %	5 %	100 %
	Residual	-56,0	42,9	16,7	-3,7	
35-44 år	Antal	150	287	80	38	555
	Procent	27 %	52 %	14 %	7 %	100 %
	Residual	-7,8	27,5	-23,1	3,3	
45-54 år	Antal	157	264	112	36	569
	Procent	28 %	46 %	20 %	6 %	100 %
	Residual	-4,8	-2,0	6,3	0,5	
55-70 år	Antal	292	299	146	49	786
	Procent	37 %	38 %	19 %	6 %	100 %
	Residual	68,5	-68,4	0,0	-0,1	

P=0,000

Tabel 4. Respondenterne fordelt efter region og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Hovedstaden	Antal	164	344	145	56	709
	Procent	23 %	49 %	21 %	8 %	100 %
	Residual	-37,8	12,6	13,2	12,0	
Sjælland	Antal	103	160	69	19	351
	Procent	29 %	46 %	20 %	5 %	100 %
	Residual	3,1	-4,1	3,8	-2,8	
Syddanmark	Antal	170	233	78	23	504
	Procent	34 %	46 %	16 %	5 %	100 %
	Residual	26,6	-2,6	-15,7	-8,3	
Midtjylland	Antal	153	253	97	32	535
	Procent	29 %	47 %	18 %	6 %	100 %
	Residual	0,8	2,9	-2,4	-1,2	
Nordjylland	Antal	79	109	48	16	252
	Procent	31 %	43 %	19 %	6 %	100 %
	Residual	7,3	-8,8	1,2	0,4	

P=0,019

Tabel 5. Respondenterne fordelt efter civilstand og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse [249]

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ugift	Antal	95	358	117	60	630
	Procent	15 %	57 %	19 %	10 %	100 %
	Residual	-84,2	63,7	-0,2	20,7	
Gift/ registreret	Antal	533	556	265	63	1417
	Procent	38 %	39 %	19 %	4 %	100 %
	Residual	129,9	-105,9	1,5	-25,4	
Skilt/ophævet partnerskab	Antal	28	141	43	19	231
	Procent	12 %	61 %	19 %	8 %	100 %
	Residual	-37,7	33,1	0,0	4,6	
Enke/ enkemand	Antal	14	45	13	5	77
	Procent	18 %	58 %	17 %	6 %	100 %
	Residual	-7,9	9,0	-1,3	0,2	

P=0,000

Tabel 6. Respondenterne i et parforhold fordelt efter parforholdets varighed og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
0-5 år	Antal	130	20	61	29	9	249
	Procent	52 %	8 %	25 %	12 %	4 %	100 %
6-12 år	Antal	220	19	54	31	13	337
	Procent	65 %	6 %	16 %	9 %	4 %	100 %
12-25 år	Antal	284	18	51	40	9	402
	Procent	71 %	5 %	13 %	10 %	2 %	100 %
26-40 år	Antal	263	4	23	42	12	344
	Procent	77 %	1 %	7 %	12 %	4 %	100 %
+ 40 år	Antal	130	3	6	24	1	164
	Procent	79 %	2 %	4 %	15 %	1 %	100 %

P=0,000

249 Kategorien gift/registreret partnerskab inkluderer også respondenter, der er separeret. Det er ikke muligt med sikkerhed at udskille denne gruppe, men svarfordelingen på andre spørgsmål tyder på, at det formentlig højest drejer sig om 65 ud af de 1415 personer i denne kategori.

Tabel 7. Respondenterne i et parforhold fordelt efter parforholdets varighed og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
0-5 år	Antal	53	133	44	19	249
	Procent	21 %	53 %	18 %	8 %	100 %
6-12 år	Antal	99	166	55	16	336
	Procent	30 %	49 %	16 %	5 %	100 %
12-25 år	Antal	144	167	79	12	402
	Procent	36 %	42 %	20 %	3 %	100 %
26-40 år	Antal	143	112	73	17	345
	Procent	41 %	33 %	21 %	5 %	100 %
+ 40 år	Antal	96	35	26	7	164
	Procent	59 %	21 %	16 %	4 %	100 %

P=0,000

Tabel 8. Respondenterne, der er gifte eller registrerede, fordelt efter om de tidligere har været gift/registreret og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ja	Antal	128	21	59	29	11	248
	Procent	52 %	9 %	24 %	12 %	4 %	100 %
Nej	Antal	902	42	136	138	34	1252
	Procent	72 %	3 %	11 %	11 %	3 %	100 %

P=0,000

Tabel 9. Respondenterne fordelt efter civilstand og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/ hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Enlig ugift	Antal	73	21	126	68	38	326
	Procent	22 %	6 %	39 %	21 %	12 %	100 %
Enlig fraskilt	Antal	53	9	55	36	15	168
	Procent	32 %	5 %	33 %	21 %	9 %	100 %
Samboende ugift	Antal	121	28	84	27	9	269
	Procent	45 %	10 %	31 %	10 %	3 %	100 %
Samboende fraskilt	Antal	24	5	23	4	2	58
	Procent	41 %	9 %	40 %	7 %	3 %	100 %
Gift < 10 år	Antal	173	11	52	32	9	277
	Procent	63 %	4 %	19 %	12 %	3 %	100 %
Gift ≥ 10 år	Antal	750	24	80	113	29	996
	Procent	75 %	2 %	8 %	11 %	3 %	100 %

P=0,000

Tabel 10. Respondenterne, der er gifte eller registrerede, fordelt efter om de tidligere har været gift/ registreret og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse.

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ja	Antal	79	112	40	16	247
	Procent	32 %	45 %	16 %	7 %	100 %
Nej	Antal	456	504	237	55	1252
	Procent	36 %	40 %	19 %	4 %	100 %

P=0,160

Tabel 11. Respondenterne fordelt efter civilstand og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Enlig ugift	Antal	44	172	64	46	326
	Procent	14 %	53 %	20 %	14 %	100 %
Enlig fraskilt	Antal	17	107	29	15	168
	Procent	10 %	64 %	17 %	9 %	100 %
Samboende ugift	Antal	45	168	44	13	270
	Procent	17 %	62 %	16 %	5 %	100 %
Samboende fraskilt	Antal	11	31	13	4	59
	Procent	19 %	53 %	22 %	7 %	100 %
Gift < 10 år	Antal	71	141	48	18	278
	Procent	26 %	51 %	17 %	7 %	100 %
Gift ≥ 10 år	Antal	421	341	194	41	997
	Procent	42 %	34 %	20 %	4 %	100 %

P=0,000

Tabel 12. Respondenterne fordelt efter familietype og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Enlig uden børn	Antal	68	270	102	61	501
	Procent	14 %	54 %	20 %	12 %	100 %
	Residual	-74,5	36,1	8,9	29,5	
Enlig med børn	Antal	21	71	18	7	117
	Procent	18 %	61 %	15 %	6 %	100 %
	Residual	-12,3	16,4	-3,8	-0,3	
Par uden børn	Antal	34	109	32	7	182
	Procent	19 %	60 %	18 %	4 %	100 %
	Residual	-17,8	24,0	-1,8	-4,4	
Par med fælles børn	Antal	449	459	225	57	1190
	Procent	38 %	39 %	19 %	5 %	100 %
	Residual	110,6	-96,6	3,8	-17,8	
Par med særbørn	Antal	53	98	29	10	190
	Procent	28 %	52 %	15 %	5 %	100 %
	Residual	-1,0	9,3	-6,3	-1,9	
Par med både fælles/særbørn	Antal	34	60	22	5	121
	Procent	28 %	50 %	18 %	4 %	100 %
	Residual	-0,4	3,5	-0,5	-2,6	
Andre familietyper	Antal	11	33	10	1	55
	Procent	20 %	60 %	18 %	2 %	100 %
	Residual	-4,6	7,3	-0,2	-2,5	

P=0,000

Tabel 13. Respondenterne fordelt efter uddannelsesniveau og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Folkeskole-eksamen mv.	Antal	147	171	67	43	428
	Procent	34 %	40 %	16 %	10 %	100 %
	Residual	25,3	-29,2	-12,8	16,6	
Gymnasial uddannelse	Antal	42	92	26	6	166
	Procent	25 %	55 %	16 %	4 %	100 %
	Residual	-5,2	14,4	-4,9	-4,2	
Erhvervsfaglig uddannelse	Antal	216	332	132	42	722
	Procent	30 %	46 %	18 %	6 %	100 %
	Residual	10,8	-5,7	-2,6	-2,5	
Kort videregående uddannelse	Antal	68	114	43	8	233
	Procent	29 %	49 %	19 %	3 %	100 %
	Residual	1,8	5,0	-0,4	-6,4	
Mellemlang videregående uddannelse	Antal	122	254	118	24	518
	Procent	24 %	49 %	23 %	5 %	100 %
	Residual	-25,2	11,8	21,5	-8,0	
Lang videregående uddannelse	Antal	73	136	52	22	283
	Procent	26 %	48 %	18 %	8 %	100 %
	Residual	-7,4	3,7	-0,7	4,5	

P=0,000

Tabel 14. Respondenterne fordelt efter beskæftigelse og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Funktionær	Antal	489	29	167	102	20	807
	Procent	61 %	4 %	21 %	13 %	3 %	100 %
	Residual	29,8	-10,8	5,8	-6,4	-18,4	
Faglært arbejder	Antal	255	23	88	43	21	430
	Procent	59 %	5 %	21 %	10 %	5 %	100 %
	Residual	10,3	1,8	2,1	-14,7	0,5	
Ufaglært arbejder	Antal	119	9	37	41	13	219
	Procent	54 %	4 %	17 %	19 %	6 %	100 %
	Residual	-5,6	-1,8	-6,7	11,6	2,6	
Selvstændig/ medhjælpende ægtefælle	Antal	95	14	38	21	3	171
	Procent	56 %	8 %	22 %	12 %	2 %	100 %
	Residual	-2,3	5,6	3,8	-2,0	-5,1	
Studerende, lærling, elev	Antal	27	9	45	18	13	112
	Procent	24 %	8 %	40 %	16 %	12 %	100 %
	Residual	-36,7	3,5	22,6	3,0	7,7	
Arbejdsløs	Antal	47	6	18	20	10	101
	Procent	47 %	6 %	18 %	20 %	10 %	100 %
	Residual	-10,5	1,0	-2,2	6,4	5,2	
Pensionist/ efterlønsmodtager	Antal	213	12	39	54	16	334
	Procent	64 %	4 %	12 %	16 %	5 %	100 %
	Residual	22,9	-4,5	-27,7	9,1	0,1	
Uden for erhverv i øvrigt	Antal	94	14	38	17	16	179
	Procent	53 %	8 %	21 %	10 %	9 %	100 %
	Residual	-7,9	5,2	2,2	-7,0	7,5	

P=0,000

Tabel 15. Respondenterne fordelt efter beskæftigelse og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Funktionær	Antal	232	386	164	25	807
	Procent	29 %	48 %	20 %	3 %	100 %
	Residual	2,7	8,4	13,7	-24,8	
Faglært arbejder	Antal	124	217	67	22	430
	Procent	29 %	51 %	16 %	5 %	100 %
	Residual	1,8	15,8	-13,1	-4,5	
Ufaglært arbejder	Antal	44	116	39	18	217
	Procent	20 %	54 %	18 %	8 %	100 %
	Residual	-17,7	14,5	-1,4	4,6	
Selvstændig/ medhjælpende ægtefælle	Antal	44	86	36	4	170
	Procent	26 %	51 %	21 %	2 %	100 %
	Residual	-4,3	6,5	4,3	-6,5	
Studerende, lærling, elev	Antal	17	55	26	14	112
	Procent	15 %	49 %	23 %	13 %	100 %
	Residual	-14,8	2,6	5,1	7,1	
Arbejdsløs	Antal	24	47	12	19	102
	Procent	24 %	46 %	12 %	19 %	100 %
	Residual	-5,0	-0,7	-7,0	12,7	
Pensionist/ efterløns-modtager	Antal	137	115	61	21	334
	Procent	41 %	34 %	18 %	6 %	100 %
	Residual	42,1	-41,3	-1,2	0,4	
Uden for erhverv i øvrigt	Antal	46	78	33	22	179
	Procent	26 %	44 %	18 %	12 %	100 %
	Residual	-4,9	-5,8	-0,3	11,0	

P=0,000

Tabel 16. Respondenterne fordelt efter indkomst og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
0-199.000	Antal	126	215	81	34	456
	Procent	28 %	47 %	18 %	8 %	100 %
	Residual	-6,5	0,3	-7,6	13,7	
200.000-299.000	Antal	106	205	87	15	413
	Procent	26 %	50 %	21 %	4 %	100 %
	Residual	-14,0	10,6	6,8	-3,4	
300.000-399.000	Antal	137	268	103	25	533
	Procent	26 %	50 %	19 %	5 %	100 %
	Residual	-17,9	17,1	-0,5	1,3	
400.000-699.000	Antal	170	214	95	13	492
	Procent	35 %	44 %	19 %	3 %	100 %
	Residual	27,0	-17,6	-0,6	-8,9	
700.000 og derover	Antal	43	41	23	2	109
	Procent	40 %	38 %	21 %	2 %	100 %
	Residual	11,3	-10,3	1,8	-2,8	

P=0,000

Tabel 17. Respondenterne fordelt efter personlig formue og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse.

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ingen formue	Antal	104	18	81	54	34	291
	Procent	36 %	6 %	28 %	19 %	12 %	100 %
	Residual	5,7	0,1	-15,8	-2,9	12,8	
Kun negativ formue	Antal	4	1	14	3	0	22
	Procent	18 %	5 %	64 %	14 %	0 %	100 %
	Residual	-3,4	-0,4	6,7	-1,3	-1,6	
Under ½ mio.kr	Antal	46	10	68	28	7	159
	Procent	29 %	6 %	43 %	18 %	4 %	100 %
	Residual	-7,7	0,2	15,1	-3,1	-4,6	
500.000-999.999 kr.	Antal	37	0	17	15	3	72
	Procent	51 %	0 %	24 %	21 %	4 %	100 %
	Residual	12,7	-4,4	-7,0	0,9	-2,2	
1.000.000-1.999.999 kr.	Antal	13	4	10	15	1	43
	Procent	30 %	9 %	23 %	35 %	2 %	100 %
	Residual	-1,5	1,4	-4,3	6,6	-2,1	
2.000.000-4.999.999 kr.	Antal	3	4	11	5	0	23
	Procent	13 %	17 %	48 %	22 %	0 %	100 %
	Residual	-4,8	2,6	3,3	0,5	-1,7	
5.000.000-9.999.999 kr.	Antal	2	1	5	1	0	9
	Procent	22 %	11 %	56 %	11 %	0 %	100 %
	Residual	-1,0	0,4	2,0	-0,8	-0,7	

P=0,000

Tabel 18. Respondenterne fordelt efter formue i det nuværende forhold og efter, hvordan den formue, der er i et ægteskab, skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Hver får sit	Hver får det, han/hun ejede før	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ingen formue	Antal	217	22	72	33	30	374
	Procent	58 %	6 %	19 %	9 %	8 %	100 %
	Residual	-31,9	4,9	14,9	-7,5	19,6	
Kun negativ formue	Antal	34	2	5	3	0	44
	Procent	77 %	5 %	11 %	7 %	0 %	100 %
	Residual	4,7	0,0	-1,7	-1,8	-1,2	
Under ½ mio.kr	Antal	274	23	66	45	4	412
	Procent	67 %	6 %	16 %	11 %	1 %	100 %
	Residual	-0,2	4,2	3,1	0,4	-7,5	
500.000-999.999 kr.	Antal	203	7	34	34	4	282
	Procent	72 %	3 %	12 %	12 %	1 %	100 %
	Residual	15,3	-5,9	-9,0	3,5	-3,8	
1.000.000-1.999.999 kr.	Antal	189	9	37	37	4	276
	Procent	69 %	3 %	13 %	13 %	1 %	100 %
	Residual	5,3	-3,6	-5,1	7,1	-3,7	
2.000.000-4.999.999 kr.	Antal	126	9	21	19	2	177
	Procent	71 %	5 %	12 %	11 %	1 %	100 %
	Residual	8,2	0,9	-6,0	-0,1	-2,9	
5.000.000-9.999.999 kr.	Antal	26	2	7	3	1	39
	Procent	67 %	5 %	18 %	8 %	3 %	100 %
	Residual	0,0	0,2	1,0	-1,2	0,0	
Over 10 mio. kr.	Antal	8	0	5	1	0	14
	Procent	57 %	0 %	36 %	7 %	0 %	100 %
	Residual	-1,3	-0,6	2,9	-0,5	-0,4	

P=0,000

Tabel 19. Respondenterne fordelt efter personlig formue og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ingen formue	Antal	37	159	60	36	292
	Procent	13 %	55 %	21 %	12 %	100 %
	Residual	-7,3	-5,4	1,1	11,5	
Kun negativ formue	Antal	4	11	6	2	23
	Procent	17 %	48 %	26 %	9 %	100 %
	Residual	0,5	-1,9	1,4	0,1	
Under ½ mio.kr	Antal	25	92	32	10	159
	Procent	16 %	58 %	20 %	6 %	100 %
	Residual	0,9	2,5	0,0	-3,3	
500.000-999.999 kr.	Antal	17	41	12	2	72
	Procent	24 %	57 %	17 %	3 %	100 %
	Residual	6,1	0,5	-2,5	-4,0	
1.000.000-1.999.999 kr.	Antal	7	27	7	2	43
	Procent	16 %	63 %	16 %	5 %	100 %
	Residual	0,5	2,8	-1,7	-1,6	
2.000.000-4.999.999 kr.	Antal	1	14	8	0	23
	Procent	4 %	61 %	35 %	0 %	100 %
	Residual	-2,5	1,1	3,4	-1,9	
5.000.000-9.999.999 kr.	Antal	3	5	0	0	8
	Procent	38 %	63 %	0 %	0 %	100 %
	Residual	1,8	0,5	-1,6	-0,7	

P=0,068

Tabel 20. Respondenterne fordelt efter formue i det nuværende forhold og efter, hvordan arv eller gaver skal deles ved skilsmisse

		Ligedeling	Modtageren beholder den	Afhængig af varighed	Ved ikke	I alt
Ingen formue	Antal	89	202	54	29	374
	Procent	24 %	54 %	14 %	8 %	100 %
	Residual	-37,7	39,6	-15,6	13,7	
Kun negativ formue	Antal	15	18	9	1	43
	Procent	35 %	42 %	21 %	2 %	100 %
	Residual	0,4	-0,7	1,0	-0,8	
Under ½ mio.kr	Antal	131	184	84	13	412
	Procent	32 %	45 %	20 %	3 %	100 %
	Residual	-8,6	5,1	7,3	-3,8	
500.000-999.999 kr.	Antal	110	106	55	10	281
	Procent	39 %	38 %	20 %	4 %	100 %
	Residual	14,8	-16,0	2,7	-1,5	
1.000.000-1.999.999 kr.	Antal	109	108	49	10	276
	Procent	40 %	39 %	18 %	4 %	100 %
	Residual	15,5	-11,8	-2,4	-1,3	
2.000.000-4.999.999 kr.	Antal	78	59	38	3	178
	Procent	44 %	33 %	21 %	2 %	100 %
	Residual	17,7	-18,3	4,9	-4,3	
5.000.000-9.999.999 kr.	Antal	13	18	8	0	39
	Procent	33 %	46 %	21 %	0 %	100 %
	Residual	-0,2	1,1	0,7	-1,6	
Over 10 mio. kr.	Antal	3	7	4	0	14
	Procent	21 %	50 %	29 %	0 %	100 %
	Residual	-1,7	0,9	1,4	-0,6	

P=0,000

BILAG 3

UDVALGTE TABELLER FRA: DANSKE *FAMILIE*ADVOKATERS BEFOLKNINGSUNDERSØGELSE

Udarbejdet af Epinion februar 2012.

1. OM UNDERSØGELSEN

Velkommen til Danske FAMILIEadvokaters befolkningsundersøgelse.

Denne rapportering er udarbejdet på baggrund af i alt 1.005 gennemførte interview med repræsentativt udvalgte danskere på 18 år og derover. Kun personer i ægteskab eller i samboende parforhold er med i undersøgelsen. Undersøgelsen er gennemført som en webbaseret undersøgelse på Epinions Danmarkspanel. Interviewene er gennemført i uge 5, 2012.

Resultaterne vises i form af tabeller. Tabellerne viser resultaterne som procenttal, dvs. andele af befolkningen eller de respektive undergrupper af befolkningen. I nogle tilfælde kan tabellerne summere til mere end 100 %, hvilket skyldes, at de interviewede personers mulighed for at afgive flere svar ved det pågældende spørgsmål.

De tal, som i tabellerne står i parrentes, er antallet af afgivne svar på et spørgsmål.

2. GRUNDSPØRGSMÅL

Tabel 1: Forestil dig følgende situation: Den ene part i et forhold har opsparet flere penge end den anden. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? Procentandel

	Procentandel
Parten, der har sparet mest op, skal kunne tage sin del af opsparingen med sig	38 % (386)
Parternes opsparing skal deles ligeligt	54 % (544)
Ved ikke	7 % (75)
Total	100 % (1005)

Tabel 2: Forestil dig følgende situation: Den ene part i et forhold har haft en lavere indkomst end den anden part. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt?

	Procentandel
Den med en lavere indkomst skal kompenseres økonomisk af sin tidligere partner	31 % (310)
Der skal ikke kompenseres økonomisk for forskelle i løn mellem de to parter	58 % 578)
Ved ikke	12 % (117)
Total	100 % (1005)

Tabel 3: Forestil dig følgende situation: Den ene part havde en formue inden, parterne fandt sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? Betegnelsen formueopgørelse indgår i nedenstående svarmuligheder. Med dette menes parrets samlede aktiver.

	Procentandel
Formuen bør ikke medregnes i den øvrige samlede formueopgørelse	68 % (683)
Formuen bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formue-opgørelse	24 % (243)
Ved ikke	8 % (79)
Total	100 % (1005)

Tabel 4: Forestil dig følgende situation: Den ene part i et forhold har arvet en formue, mens parterne var sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? Ordet formueopgørelse indgår i nedenstående svarmuligheder. Med dette menes parrets samlede aktiver.

	Procentandel
Arven bør ikke medregnes i den øvrige samlede formueopgørelse	60 % (606)
Arven bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formue-opgørelse	33 % (330)
Ved ikke	7 % (69)
Total	100 % (1005)

Tabel 5: Har du og din partner hver jeres pensionsordninger?

	Procentandel
Ja	90 % (905)
Nej	7 % (66)
Ved ikke	3 % (27)
Ønsker ikke at oplyse	1 % (7)
Total	100 % (1005)

Tabel 6: I forbindelse med jeres individuelle pensionsordninger, har du og din partner da kompenseret for eventuelle forskelle i løn, sådan at parten med den laveste indkomst, får en andel af den anden parts opsparing?

	Procentandel
Ja	16 % (144)
Nej	57 % (519)
Der er ingen større lønforskel mellem min partner og mig	19 % (169)
Ved ikke	7 % (64)
Ønsker ikke at oplyse	1 % (9)
Total	100 % (905)

Tabel 7: Du har svaret, at du og din partner ikke har kompenseret for forskelle i løn i jeres pensionsordninger. Hvorfor har I ikke gjort dette?

	Procentandel
Jeg har aldrig skænket det en tanke	39 % (210)
Jeg kan ikke lide tanken om, at den ene part skal kompenseres af den anden	13 % (72)
Det er fair, at den der tjener mest får en bedre pensionsordning	19 % (99)
Min partner vil ikke være med til at kompensere for forskellen	3 % (15)
Vi har haft intention om det, men har bare ikke fået gjort noget ved det	8 % (44)
Andet:	18 % (95)
Total	100 % (535)

Tabel 8: Hvad vil det sige at have formuefællesskab med sin ægtefælle?

	Procentandel
I råder hver især over jeres aktiver (formue/ejendele), og I hæfter hver især selv hæfter for jeres passiver (gæld). I tilfælde af skilsmisse, separation eller død deler I jeres nettoformue	9 % (68)
I råder i fællesskab over hinandens aktiver (formue/ejendele), og I hæfter i fællesskab for jeres passiver (gæld). I tilfælde af skilsmisse, separation eller død deler I jeres nettoformue	63 % (464)
I råder hver især over jeres aktiver (formue/ejendele), og I hæfter i fællesskab for jeres passiver (gæld). I tilfælde af skilsmisse, separation eller død deler I jeres nettoformue	9 % (68)
I råder hver især over jeres aktiver (formue/ejendele), og I hæfter hver især selv for jeres passiver (gæld). I tilfælde af skilsmisse, separation eller død udtræder I hver især af med jeres egne aktiver og gæld	5 % (37)
Andet:	14 % (99)
Ved ikke	100 % (736)

*Denne tabel er udarbejdet på baggrund af i alt 1443 gennemførte interview med repræsentativt udvalgte danskere på 18 år og derover. Undersøgelsen er gennemført som en webbaseret undersøgelse på Epinions Danmarkspanel. Interviewene er gennemført i perioden august 2011.

3. BESVARELSER UD FRA KØN

Tabel 9: Hvem bruger flest penge på den daglige husholdning (fx indkøb af dagligvarer), du eller din partner? / Hvad er dit køn?

	Mand	Kvinde	Total
Det gør jeg	18 % (89)	31 % (138)	24 % (227)
Det gør min partner	27 % (130)	9 % (39)	18 % (169)
Vi bruger lige mange penge på den daglige husholdning	53 % (262)	59 % (268)	56 % (530)
Ved ikke	2 % (8)	1 % (5)	1 % (13)
Ønsker ikke at oplyse	0 % (1)	0 % (1)	0 % (2)
Total	100 % (490)	100 % (451)	100 % (941)

Tabel 10: Man kan spare op på mange forskellige måder. Blandt andet på en opsparingskonto eller lønkonto, eller gennem investeringer i boliger, aktier eller obligationer. Hvem bruger samlet set flest penge på denne type opsparinger, du eller din partner? / Hvad er dit køn?

	Mand	Kvinde	Total
Det gør jeg	34 % (179)	15 % (72)	25 % (251)
Det gør min partner	8 % (44)	21 % (104)	15 % (148)
Vi bruger lige mange penge på denne type opsparinger	45 % (234)	51 % (249)	48 % (483)
Ved ikke	8 % (44)	10 % (51)	9 % (95)
Ønsker ikke at oplyse	3 % (18)	2 % (10)	3 % (28)
Total	100 % (519)	100 % (486)	100 % (1005)

4. BESVARELSER UD FRA CIVILSTAND

Tabel 11: Forestil dig følgende situation: Den ene part havde en formue inden, parterne fandt sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? Betegnelsen formueopgørelse indgår i nedenstående svarmuligheder. Med dette menes parrets samlede aktiver. / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Formuen bør ikke medregnes i den øvrige samlede formueopgørelse	63 % (473)	82 % (153)	0 % (0)	89 % (57)	68 % (683)
Formuen bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formueopgørelse	29 % (218)	12 % (23)	0 % (0)	3 % (2)	24 % (243)
Ved ikke	8 % (63)	6 % (11)	0 % (0)	8 % (5)	8 % (79)
Total	100 % (754)	100 % (187)	0 % (0)	100 % (64)	100 % 1005)

Tabel 12: Forestil dig følgende situation: Den ene part i et forhold har arvet en formue, mens parterne var sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? Ordet formueopgørelse indgår i nedenstående svarmuligheder. Med dette menes parrets samlede aktiver. / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Arven bør ikke medregnes i den øvrige samlede formueopgørelse	56 % (420)	72 % (135)	0 % (0)	80 % (51)	60 % (606)
Arven bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formueopgørelse	38 % (286)	19 % (36)	0 % (0)	12 % (8)	33 % (330)
Ved ikke	6 % (48)	9 % (16)	0 % (0)	8 % (5)	7 % (69)
Total	100 % (754)	100 % (187)	0 % (0)	100 % (64)	100 % (1005)

Tabel 13: Har du og din partner hver jeres pensionsordninger? / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Ja	91 % (688)	86 % (161)	0 % (0)	88 % (56)	90 % (905)
Nej	6 % (48)	7 % (14)	0 % (0)	6 % (4)	7 % (66)
Ved ikke	2 % (14)	5 % (10)	0 % (0)	5 % (3)	3 % (27)
Ønsker ikke at oplyse	1 % (4)	1 % (2)	0 % (0)	2 % (1)	1 % (7)
Total	100 % (754)	100 % (187)	0 % (0)	100 % (64)	100 % (1005)

Tabel 14: I forbindelse med jeres individuelle pensionsordninger, har du og din partner da kompenseret for eventuelle forskelle i løn, sådan at parten med den laveste indkomst, får en andel af den anden parts opsparing? / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Ja	19 % (131)	6 % (10)	0 % (0)	5 % (3)	16 % (144)
Nej	54 % (374)	63 % (102)	0 % (0)	77 % (43)	57 % (519)
Der er ingen større løn-forskel mellem min partner og mig	18 % (126)	22 % (36)	0 % (0)	12 % (7)	19 % (169)
Ved ikke	7 % (50)	7 % (11)	0 % (0)	5 % (3)	7 % (64)
Ønsker ikke at oplyse	1 % (7)	1 % (2)	0 % (0)	0 % (0)	1 % (9)
Total	100 % (688)	100 % (161)	0 % (0)	100 % (56)	100 % (905)

Tabel 15: Du har svaret, at du og din partner ikke har kompenseret for forskelle i løn i jeres pensionsordninger. Hvorfor har I ikke gjort dette? / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Jeg har aldrig skænket det en tanke	42 % (160)	35 % (37)	0 % (0)	30 % (13)	39 % (210)
Jeg kan ikke lide tanken om, at den ene part skal kompenseres af den anden	10 % (40)	20 % (21)	0 % (0)	25 % (11)	13 % (72)
Det er fair, at den der tjener mest får en bedre pensionsordning	19 % (73)	18 % (19)	0 % (0)	16 % (7)	19 % (99)
Min partner vil ikke være med til at kompensere for forskellen	1 % (3)	6 % (6)	0 % (0)	14 % (6)	3 % (15)
Vi har haft intention om det, men har bare ikke fået gjort noget ved det	9 % (36)	8 % (8)	0 % (0)	0 % (0)	8 % (44)
Andet:	19 % (73)	14 % (15)	0 % (0)	16 % (7)	18 % (95)
Total	100 % (385)	100 % (106)	0 % (0)	100 % (44)	100 % (535)

Tabel 16: Hvem bruger flest penge på den fælles boligudgift, du eller din partner? / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Det gør jeg	23 % (176)	21 % (40)	0 % (0)	0 % (0))	23 % (216)
Det gør min partner	13 % (98)	21 % (40)	0 % (0)	0 % (0)	15 % (138)
Vi betaler lige meget	61 % (458)	55 % (102)	0 % (0)	0 % (0)	60 % (560)
Ved ikke	2 % (18)	2 % (3)	0 % (0)	0 % (0)	2 % (21)
Ønsker ikke at oplyse	1 % (4)	1 % (2)	0 % (0)	0 % (0)	1 % (6)
Total	100 % (754)	1 % (2)	0 % (0)	0 % (0)	100 % (941)

Tabel 17: Hvem bruger flest penge på den daglige husholdning (fx indkøb af dagligvarer), du eller din partner? / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Det gør jeg	23 % (173)	29 % (54)	0 % (0)	0 % (0)	24 % (227)
Det gør min partner	20 % (148)	11 % (21)	0 % (0)	0 % (0)	18 % (169
Vi bruger lige mange penge på den daglige husholdning	56 % (423)	57 % (107)	0 % (0)	0 % (0)	56 % (530)
Ved ikke	1 % (9)	2 % (4)	0 % (0)	0 % (0)	1 % (13)
Ønsker ikke at oplyse	0 % (1)	1 % (1)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (2)
Total	100 % (754)	100 % (187)	0 % (0)	0 % (0)	100 % (941)

Tabel 18: I tilfælde af skilsmisse eller separation: Hvordan deles den pension, I har sparet op, mens I var sammen? / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Vi har lavet en ægtepagt, så den opsparede pension vil blive delt ligeligt mellem os	13 % (96)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	13 % (96)
Pensionen tilhører den person, hvis navn opsparingen er foretaget i – den opsparede pension vil ikke blive delt	53 % (403	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	53 % (403
Vi har ikke sparet nogen pension op	6 % (44)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	6 % (44)
Ved ikke	21 % (156	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	21 % (156)
Ønsker ikke at oplyse	4 % (27)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	4 % (27)
Andet:	4 % (28)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	4 % (28)

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Total	100 % (754)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	100 % (754)

Tabel 19: I tilfælde af skilsmisse eller separation: Ved du, hvem der har ret til jeres større anskaffelser såsom bil, TV, møbler og lignende? / Hvad er din civilstatus?

	Gift	Ugift samlevende (bor sammen med en partner, men er ikke gift)	Single	Bor alene, men har fast partner	Total
Vi har lavet en ægtepagt, så vores større anskaffelser vil blive delt ligeligt mellem os	21 % (157)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	21 % (157)
Det afhænger af hvem, der står på købsfakturaen eller købekontrakten	16 % (120)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	16 % (120)
Ved ikke	46 % (345)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	46 % (345)
Ønsker ikke at oplyse	5 % (34)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	5 % (34)
Andet:	13 % (98)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	13 % (98)
Total	100 % (754)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	100 % (754)

5. BESVARELSER UD FRA FORSKEL I INDKOMST

Tabel 20: Forestil dig følgende situation: Den ene part i et forhold har opsparet flere penge end den anden. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? / Er der mere end 100.000 i forskel i din og din partners samlede årsindkomst?

	Mere end 100.000 kr i forskel	Mindre end 100.000 i forskel	Total
Parten, der har sparet mest op, skal kunne tage sin del af opsparingen med sig	38 % (197)	39 % (165)	38 % (362)
Parternes opsparing skal deles ligeligt	53 % (276)	55 % (235)	54 % (511)
Ved ikke	8 % (43)	6 % (25)	7 % (68)
Total	100 % (516)	100 % (425	100 % (941)

Tabel 21: Forestil dig følgende situation: Den ene part i et forhold har haft en lavere indkomst end den anden part. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? / Er der mere end 100.000 i forskel i din og din partners samlede årsindkomst?

	Mere end 100.000 kr i forskel	Mindre end 100.000 i forskel	Total
Den med en lavere indkomst skal kompenseres økonomisk af sin tidligere partner	31 % (161)	31 % (130)	31 % (291)
Der skal ikke kompenseres økonomisk for forskelle i løn mellem de to parter	57 % (292)	59 % (250)	58 % (542)
Ved ikke	12 % (63)	11 % (45)	11 % (108)
Total	100 % (516)	100 % (425)	100 % (941)

Tabel 22: Forestil dig følgende situation: Den ene part havde en formue inden, parterne fandt sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? Betegnelsen formueopgørelse indgår i nedenstående svarmuligheder. Med dette menes parrets samlede aktiver. / Er der mere end 100.000 i forskel i din og din partners samlede årsindkomst?

	Mere end 100.000 kr i forskel	Mindre end 100.000 i forskel	Total
Formuen bør ikke medregnes i den øvrige samlede formueopgørelse	69 % (354)	68 % (288)	68 % (642)
Formuen bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formueopgørelse	24 % (123)	25 % (108)	25 % (231)
Ved ikke	8 % (39)	7 % (29)	7 % (68)
Total	100 % (516)	100 % (425)	100 % (941)

Tabel 23: Forestil dig følgende situation: Den ene part i et forhold har arvet en formue, mens parterne var sammen. I tilfælde af, at de går fra hinanden, hvad synes du så vil være mest rimeligt? Ordet formueopgørelse indgår i nedenstående svarmuligheder. Med dette menes parrets samlede aktiver. / Er der mere end 100.000 i forskel i din og din partners samlede årsindkomst?

	Mere end 100.000 kr i forskel	Mindre end 100.000 i forskel	Total
Arven bør ikke medregnes i den øvrige samlede formueopgørelse	61 % (316)	59 % (250)	60 % (566)
Arven bør indgå på lige fod med resten af aktiverne i den samlede formueopgørelse	32 % (166)	34 % (145)	33 % (311)
Ved ikke	7 % (34)	7 % (30)	7 % (64)
Total	100 % (516)	100 % (425)	100 % (941)

Tabel 24: Har du og din partner hver jeres pensionsordninger? / Er der mere end 100.000 i forskel i din og din partners samlede årsindkomst?

	Mere end 100.000 kr i forskel	Mindre end 100.000 i forskel	Total
Ja	92 % (474)	90 % (382)	91 % (856)
Nej	6 % (30)	7 % (29)	6 % (59)
Ved ikke	2 % (11)	3 % (12)	2 % (23)
Ønsker ikke at oplyse	0 % (1)	0 % (2)	0 % (3)
Total	100 % (516)	100 % (425)	100 % (941)

Tabel 25: I forbindelse med jeres individuelle pensionsordninger, har du og din partner da kompenseret for eventuelle forskelle i løn, sådan at parten med den laveste indkomst, får en andel af den anden parts opsparing? / Er der mere end 100.000 i forskel i din og din partners samlede årsindkomst?

	Mere end 100.000 kr i forskel	Mindre end 100.000 i forskel	Total
Ja	22 % (102)	10 % (38)	16 % (140)
Nej	68 % (320)	45 % (173)	58 % (493)
Der er ingen større lønforskel mellem min partner og mig	2 % (8)	41 % (155)	19 % (163)
Ved ikke	9 % (41)		
Ønsker ikke at oplyse	1 % (3)	1 % (2)	1 % (5)
Total	100 % (474)	100 % (382)	100 % (856)

Tabel 26: Du har svaret, at du og din partner ikke har kompenseret for forskelle i løn i jeres pensionsordninger. Hvorfor har I ikke gjort dette? / Er der mere end 100.000 i forskel i din og din partners samlede årsindkomst?

	Mere end 100.000 kr i forskel	Mindre end 100.000 i forskel	Total
Jeg har aldrig skænket det en tanke	40 % (128)	40 % (71)	40 % (199)
Jeg kan ikke lide tanken om, at den ene part skal kompenseres af den anden	11 % (37)	16 % (29)	13 % (66)
Det er fair, at den der tjener mest får en bedre pensionsordning	18 % (59)	18 % (31)	18 % (90)
Min partner vil ikke være med til at kompensere for forskellen	4 % (12)	1 % (2)	3 % (14)
Vi har haft intention om det, men har bare ikke fået gjort noget ved det	9 % (30)	7 % (13)	9 % (43)
Andet:	18 % (58)	18 % (31)	18 % (89)
Total	100 % (324)	100 % (177)	100 % (501)

MINISTERIET FOR BØRN, LIGESTILLING, INTEGRATION OG SOCIALE FORHOLD
Holmens Kanal 22
1060 København K
Tel 33 92 93 00
Fax 33 93 25 18
sm@sm.dk
www.sm.dk